

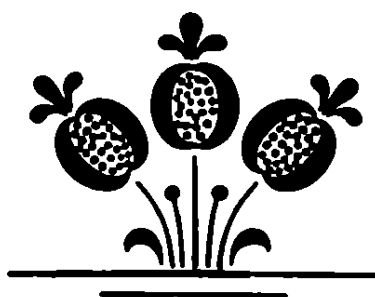
Farář z Černodola.

OBRAZ Z NAŠÍ DO

— Od —

PETRA KOPALY.

V PRAZE.

Cyrillo-Methodějaká knihtiskárna V. Kotrba v Praze.

Nákladem vlastním.

Úvod.

Drahý příteli!

Bude tomu skoro již půl století, když jsme jakožto novosvěcenci snažili se prohlédnouti do budoucnosti, co nám každému přinese. Vyšli jsme do světa s ideály a nejen s ideály, ale i s nejlepšími úmysly, k jichž dostižení pracovali.

Minul rok za rokem a desetiletí za desetiletím, a již jsme se ocitli za hranicí věku, jenž nazývá se stářím.

Přišly doby, o jichž směru nikdo z nás neměl tušení, ale do nichž musili jsme každý dle svých poměrů zasahovati. Život kněze v době naší utvářil se jinak, nežli kdo z nás jen tušiti mohl, a bude utvářovati se vždy ne dle úmyslů lidských, nýbrž dle úrad vyšších. Vše záleží na tom, kterak my lidé do nich dovedeme se vpraviti. A jen kdo do nich se vpravil a pokud se vpravil, může o dosažení jakéhos životního ideálu mluvit.

Tehdy jsi ke mně při rozloučení pravil: Vrhneš-li se, jak máš v úmyslu, na dráhu spisovatelskou, popiš náš kněžský život, ale nejen náš, nýbrž kněžský život vůbec; nepiš tak zkušenosti

své, jako zkušenosti celého stavu, tak, abychom nejen my, ale i širší obecnostvo mělo před sebou obraz působení kněze. Myslím, že by pak i lid mnohem více mu porozuměl. — — — A později — již po letech psal jsi mi: Nezapomeň na svůj slib, rád bych viděl knihu tvou nežli umru. Pozoruji totiž, že je dnes snahou mnohých, aby mezi kněze a lid vráželi klíny, aby mezi nimi vyhloubili nepřeklenutelnou propast, a tomu hled, pokud v moci tvé bude, zabrániti. — —

Často již sahal jsem k péru, abych nejen slibu, ale i přání svému vyhověl, ale víš dobře, že člověk není vždy pánem svého času. Nyní však buď jak buď, musím přistoupiti ke skutku.

Z celého průběhu mého díla budeš seznávat, že jsem snažil se zkušenosti ne tak své, jako všeho našeho, pravím českého kněžstva v jakýsi celek shrnouti. S Bohem.

Tvůj

Kapitola první

seznamuje čtenáře ihned s hrdinou románu.

Slunce po parném dnu schylovalo se k západu. Ženci vraceli se s polí, na nichž bělaly se zdaleka stohy. Vzduch byl prosycen parami.

— V noci nám přijde déšť, — věstili hospodáři. — Ať si přijde, nebude ho na škodu.

Stranou vesnice na návršku stál neveliký kostelík a vedle něho z bývalé staré školy byla utvořena skrovničká, ale velmi útulná farka, v níž při otevřených oknech s brevírkem v rukou procházel se kněz. Byl právě s denním úkolem hotov, načež zasednul ke dlouhému stolu, na němž bylo rozloženo hojnost knih, velikých i malých, různých sešitů a novin. V pravo i v levo stolu stály skříně s knihami vázanými i nevázanými. Jakési folianty byly rozloženy i po podlaze.

Po stěnách rozestřeny byly mapy Čech a pak i jiných zemí. Vedle kamen v koutě stál uprášený globus. Světnice byla dosti prostrauná, byvši přetvořena ze školní třídy v byt lokalisty. Pater Beneš byl tedy lokalistou

Na stole chopil se sešitu, jakési brožurky. Strhnuv křížovou obálku, četl nápis: »Úloha kněze v našem věku.« Převracel listy sešitu s patrnou zálibou, dívaje se zběžně na jich obsah a zachycuje zrakem jednotlivá, proloženým písmem tištěná slova.

— Tohle by se mi zamlouvalo! — pravil k sobě. — Podíváme se na to. —

Po těch slovech rozsvítiv si lampu a rozloživ se pohodlně na široké rákosové sesli, jal se obsah spisku čísti.

Pater Beneš mohl čísti již ke čtyřiceti rokům. Byl postavy prostřední a skoro slabé, tmavě kaštanových vlasů s čelem významným. Jemný důlek nad nosem s obočím ne příliš hustým po obou stranách, z pod něhož vyzíralo dvě temnomodrých očí, svědčil o neobyčejném nadání.

Dojem jeho tváře byl na první pohled jaksi ostrý; na rtech poněkud širokých a těsně sevřených nebylo znáti toho stereotypního úsměvu mnohých kněží, nýbrž spíše jakousi pohrdavou energií, z níž bylo lze čísti: nestojím o marnou chválu, ani o lichocení, nýbrž chci věděti pravdu.

Jeho světnice nemohla ani dosti malé nároky činiti na salon a na salonní pohodlí, byla to spíše knihovna, anebo kabinet, obě dohromady ve skrovném bytě venkovského lokalisty, kteréhož postavení po dvanáctiletém pracovním kaplanování byl se dodělal.

Když P. Beneš byl v nejlepším čtení, ozvalo se z venčí klepání na dvěře, a v tom již vchází k němu známý poslík z pošty.

— Co pak mi, Filipe, tak pozdě nesete? — vítal ho P. Beneš.

— Nesu psaní »express«, — odpověděl, — prosím, velebný pane, račte mi zde podepsati recepis. —

— Aj, aj! — zvolal P. Beneš, — psaní nese biskupskou pečeť. Toť něco mimořádného. —

Rozříznuv obálku vytáhne z ní dopis, rozbalí a udiven zvolá: Toť písmo pana biskupa.

Oči mu překvapením vzplanuly, tváře jindy přibledlé začervenaly se.

Poslík mezi tím se poroučel.

— Nuže poslyšme, co nám p. biskup píše.

Můj drahý Beneši!

Nepíši Vám jako Váš biskup, nýbrž jako otec, ba jako spolubratr v Kristu. Mám k Vám velmi důtklivou, naléhavou prosbu. Prosím Vás

snažně, zažádejte okamžitě o černodolskou faru. —

P. Beneš ve čtení se zamlčel.

— Já a žádat o černodolskou faru! Největší to fara v celém kraji — — —

— Znáte hrozné poměry, — četl dále, — po náhlém úmrtí jejího nešťastného faráře. Bohatá fara, ale vinice kolkolem ve smutném, přebídném stavu. Dosavadní farní administrátor nasazuje všecky možné páky, aby faru urval a já musím všecku svou energii vynaložiti, aby jí nedostal. Patronem fary, jak dobře víte, stal se žid, finančník z Vídně, jemuž pranic nezáleží na tom, dostane-li se na ni nájemník. Nebožtík farář zanechal po sobě značné jmění, jež uchvátila jeho hospodyně, kteréž podle závěti náleží i všecken »fundus instructus«. Z toho seznáte, že též za života faráře staly se jakési úmluvy veskrz proti církevnímu právu. Administrátor si již obešel ovečky, aby o něho žádaly, ano navedl je již, aby ke mně přišly s deputací. Já jim ovšem pověděl čirou pravdu, proč jim jejich kandidáta za duchovního pastýře dáti nemohu. A oni též mé důvody uznali, ovšem s podotknutím, že nevědí, uznají-li je i ostatní. Já jim slíbil dáti kněze vzorného, mysle si při tom hned na Vás, a doufaje, že neoslyšíte svého biskupa, jenž Vás v duchu tiskne na své srdce.

Vám otcovsky oddaný biskup.

— Tohle je krásné nadělení! — zvolal Beneš po přečtení. Až bych se tam přistěhoval, oni jsou s to mne ukamenovati. Administrátor s tou osobou má sedláky na své straně, protože jsou jí dlužni. Ne, ne, mně je svatý klid milejší, nežli sebe větší fara.

— Tohle všechno zde měl bych opustiti? — zvolal, zalomiv při tom lehce rukama, — zde tyto své přátele ze semináře: své knihy, svoji hudbu — a jíti a chopiti se pluhu? Opustit svůj klidný koutček, ježž jsem si vyhledal a v němž jsem tolik šťasten! — Opustit ten dobrý, zbožný lid, jenž by mne nosil na rukou. — — Ó, drahý pane biskupe, jakou to oběť na mně žádáte! — —

— Proč právě vzpomněl si na mne, což nemá na výběr jiných, kteří se na takovou faru hodí stokrát lépe nežli já? Co tomu řekne můj dobrý, můj šlechetný spolupracovník, můj drahý učitel? Ó, to nemůže, to nemůže býti! — Jaká to na mne zkouška! — —

V rozechvění citů maně sedl k harmoniu, nad nímž visela vkusná soška Bohorodičky, a vpustiv do stroje plnou silou vítr, sáhl do kláves, z nichž rázem vynořila se spousta zvuků. Byl to výkřik rozechvěného srdce.

Š počátku valily se jako z hlubiny pedálové akordy střídající se jako rozbouřené vlny, na nichž zmítána je loďka — stísněná jeho duše. A do akordů pedálových vkládal se hlas lkavého tenorového rejstříku. Avšak z hlubin pedálů hlasy poznenáhla postupovaly do výšin flétny a vždy výše až do pikola andělíčků a tu najednou, jakoby s nebes snesl se sbor andělů, jenž si zanotoval: O sanctissima, o piissima — virgo Maria. — Mater amata — — Virgo — Virgo Maria — — — hlasů přibývalo víc a více crescendo, až knězi samému z plných prsou vyznívalo: ora — ora pro nobis!

Zvuky ustávaly, tišily se, hlas slábnul jakoby vymíral, až konečně prsty na klavesách stanuly —

nástroj přestal zníti. P. Beneš se zvedl a kapesníkem si protřel uslzené oči. Rozbolestněn procházel se.

— Ano, budu — pravil k sobě — budu panu biskupovi psáti, aby mne nechal na pokoji, aby mne nepokoušel — já tam nepůjdu, já bych si zkazil všecken život — já bych se připravil předčasně do hrobu. — —

— Nu ovšem, — pravil po chvílce poněkud klidněji — psal mi tak můj biskup ve své tísní, utekl se ke mně, — a biskup není člověk jen tak ledabylo, co ten řekne, má svou váhu — hlas jeho, je hlas, — — zrak jeho maně utkvěl na kříži, jenž visel nad malým klekátkem.

Zatím na nebi hvězd na tisíce se rozzářilo, a P. Beneš postaviv se do okna, zrak svůj ztápěl v tom bezedném moři nebeských světél. — — Stál tam dlouhou chvíli a svěží večerní vzduch ovaňoval jeho roznícené tváře.

— Co je člověk, — povzdechl po chvíli, — v tomto moři věčnosti? Nic, než záblesk paprsku. Na to pokleknuv na klekátko, vytáhl z kapsy růženeček a pomodlil se před spasením jeden desátek.

* * *

Druhého dne hned po mši svaté jal se svému biskupovi psáti takto:

Biskupská Milosti !

Co mám na Vaše otcovská slova odpovědět? Jakých námitek uvádět? Naučil jsem se hlas svého biskupa považovati jako hlas Boží. Za tím hlasem

chci jíti. Kladu svůj život do rukou Vašich. Bůh mi pomozí!

Vaší biskupské Milosti nejposlušnější syn

P. Beneš.

Kapitola druhá.

Vypisují se všelijaké překážky.

Drahý pane bratře v Kristu!

Dovídám se, že Jste též zadal o Černodol. Upřímně řečeno, kandidatura Vaše připadá mi nejpodivnější, ba ze všech nejkomičtější. Co Vás to mohlo napadnouti, žádati o faru, při níž je skoro na sto korců polí! Znáám Vás ze semináře jako člověka ideálního, který, pokud vím, hospodářstvím nikde se nezabýval.

Chcete-li jen poněkud hospodářství si zaříditi, potřebujete do něho při nejmenším 5000 zl. Kde je vezmete? A potom Vám musím upřímně říci, že Černodolští si Vás ani nepřejí. Oni si přejí mne a byli již s deputací jak u pana biskupa, tak i u pana patrona, který jim slíbil, že přání jejich splní. Z toho tedy seznáte, že Vaše kandidatura je marná.

Učinil byste dobře, kdybyste svou žádost vzal nazpět. Občané naši pana biskupovi řekli, že jiného nechtějí, nežli mne. Tak to tedy víte. Jinak ale

bude mne velmi těšiti, přijdete-li na mou instalaci, která dle všeho bude o sv. Václavě.

Znamenám se ve vsí úctě oddaný spolubratr
V Černodole, dne . . .

Michal Pšenička,
administrátor.

P. Beneš obsahu dopisu pouсмál se. Viděl, že jeho kandidatura je mu nepohodlná, že tuší jakési nebezpečí. Co mu měl na to odpovědět? Měl mu říci, že nežádal o své újmě? K čemu to? Odhodlal se list nechat bez odpovědi. K vysvětlování zbude času dosti až po výsledku.

Rozpaky o mnoho horší povstávaly mu, když se v osadě jeho rozhlásilo, že o Černodol žádal a že ho bezpochyby dostane.

Nejkrásnější bylo, že ovečky ve Světlé — tak se totiž jeho dosavadní farní osada jmenovala, — se co nejrozhodněji vyjádřily, že svého »kněžíčka« nepustí a že Černodolští s nemcnší rozhodností se vyslovili, že oni ho zase nepustí k nim, že před ním zatahnou silnici. Že ať prý světelští nechají si kněze svého a oni — černodolští nechají si svého, s čímž ostatně světelští byli náramně spokojeni. Oni se vlastně na svého »kněžíčka« horšili.

— Co pak se vám u nás nelíbí? — tázali se ho na setkání. — Máte se u nás zle? Myslíte snad, že v Černodole budete mítí samé zlato? My černodolské známe. Počkejte jen, až ty nafouklé sedláky seznáte. Ti si na kněze koukají jinak.

Největší potíř měl se svým učitelem. Jejich dvě duše jakoby bratrsky srostly. Jemu se svěřil, proč o Černodol zažádal.

— Bůh vás, příteli, volá, — odpověděl mu na to učitel, — a vůli Boží protiviti se nesmíte. Mně ale bude po vás velice teskno, vlastně celé osadě. Měli jsme se tolik rádi — všickni — všickni! A ty ubohé děti, co ty tomu řeknou, až se s Vámi budou loučiti!

— Nejlepší při tom je, — usmíval se P. Beneš trpce, — že černodolští, jak jsem s jistě strany se dověděl, strojí se mému vjezdu násilně se protiviti. To se ví, z čího návozu. —

— Ta nešťastná osoba urvala po nebožtíku faráři při nejmenším 20.000 zl. a nyní chce zůstatí dále paní na faře. Představený a snad půl vsi je jí dlužno a proto nasazují všechny páky, aby ten ubohý kněz stal se tam farářem. Něco takového p. biskup přece dopustiti nesmí.

— Kterak ale přijdu k tomu já? — namítal P. Beneš.

-- Budete tam míti krušné časy. Černodolští nejsou žádné kázni zvyklí. Tam jim na polích roste zlato a proto jsou zhýralí.

— Sám Bůh ví, jaký to vezme konec, — dokládal P. Beneš.

— Nu rád se na to podívám, až se s námi budete loučiti a až vás černodolští budou vítati.

— Rozumí se, že mne do Černodola doprovodíte? —

— Ano, doprovodím.

Kapitola třetí.

Další překážky při odjezdu a příjezdu.

Nepotřebujeme šíře vykládati, že k naléhání biskupa P. Beneš černodolskou faru obdržel. Když mu jmenování to bylo doručeno, přijal je jako ortel smrti. Věděl dobře, co se zatím v Černodole kulo, jaké přivítání se mu chystalo. Tři dni před odjezdem došlo ho od okresního hejtmána důvěrné sdělení, že na základě výzvědů od četníků chystá se proti němu jakési »p o z d v i ž e n í«, a že pan hejtman by byl ochoten, vyslati do Černodola četníka, kdyby mu bylo oznámeno, ve který den nový pan farář hodlá se stěhovati.

Na to však farář obratem pošty odpověděl, že ochranu Boží uznává za dostatečnou a že vůbec neslýcháno, aby duchovní pastýř pod záštitou ramicne světského na farní osadu se stěhoval.

Když skrovný nábytek P. Beneše ve Světlé byl nakládán, vycházeli lidé ku kostelu a bědovali :

— Tak je to přece pravda, že nás opustíte? Myslili jsme, že to není ani možná.

P. Beneš nechal si odjezd na neděli, aby loučení s osadníky a odjezd byl najednou. Byloť mu samému co nejkrušněji. Hlas mu vázl v hrdle a nohy se mu chvěly.

Z uslzených pohledů oveček četl výčitku : neměl's nás opouštět! Měli jsme tě tolik rádi! Ó, jak je ten biskup zlý člověk, že nám našeho »kněžíčka« bere!

Pan učitel musil sám utěšovati rozplakaný lid, jenž svého milovaného pastýře z kostela doprovázel až ku hranicím kollatury. Nejdojemnější bylo loučení s dítkami, jež p. učitel, aby bolest jim a též panu faráři umenšil, ihned z kostela domů vrátil.

Žebřinová fůra s nábytkem zatím odjela napřed. Do kočáru k p. faráři přisedli si p. učitel a místní starosta. Ke kočáru připojil se ještě selský vozík s dvěma starosty přífařených obcí, kteří se prohlásili, že když Černodolští na prosto odepřeli, pro svého nového duchovního pastýře přijeti, že oni si ho tam doprovodí sami — a napotom vzkázali jim po jistém poslu, že kdyby mu chtěli dělati jakousi bandurskou, že oni si ho zase odvezou nazpět.

Černodol byl od Světlé vzdálen asi tři míle — půl dne formanské jízdy.

Čím více se přibližovali k Černodolu, tím více stával se P. Beneš zamlklejším. Přirovnával se k ubohému vystěhovalci, jenž opouštěje zlatý domov vydává se kamsi za moře do nejista; přirovnával se k pastýři, který opouštěje ovečky, šel mezi vlky, vlastně mezi zvlčené ovce.

— Podaří-li se mi z nich opět učiniti ovce! — povzdychoval si chvílemi. A bezděčně řinula se mu z úst tichá modlitba. Nejtrapněji jej dojímal, že »spolubratr« kněz nechal se unést k tomu, že obec na něho, jak mu bylo pověřeno, rozeštl.

Černodol — jak již samo jméno vyznačuje — ležel v nížině nad míru úrodné. V pradávnm věku, snad již od potopy světa byla sem naplavena nej-

úrodnější prst. Vodstvo jakoby bylo s okolních vrchů všecku půdu spláchno sem. Černá hlína úrodou oplývala. Jeden korec u Černodola jako deset jinde.

Statků pololáníků a čtvrtláníků bylo zde více než padesát a mezi nimi skoro tolik též chalup a baráků, v nichž přebývali pomocníci rolníků. Byl zde blahobyť, a z blahobytu vyvinul se přepych a z přepychu též zhýralost. Černodolští sedláci považovali se za něco vyššího, za šlechtu mezi sedláky v okolí, selští synkové považovali se za »mladé pány« a dcerky za slečinky. Avšak jak jsme již nadřekli, rolníci zde při vši výnosnosti země byli zadluženi. Dávali své synky na nákladné studie, z nichž mnohý vrátil se domů zlenošený, na těle a na duši zbídnělý, aby svému rodu dělal ostudu. Ještě více prodlužovaly své rodiče dcery slečinky, jež pobyvše ve městě ve školách a v panských kuchyních, nechtěly více doma s nůšemi na zádech, s hráběmi a pod. se trmáceti, a proto hleděly někam do města za úředníka, profesora a pod. se provdati. A tatíci nutili se všemožně, aby dcerám dávali bohatou výbavu s věnem a tak upadali do dluhů.

— Nedostudovaný student, — pravil p. učitel mezi hovorem o poměrech v Černodole — je dvojím zlem. Prvním zlem je pro rodiče a ostatní děti, že na něho byly vyhozeny peníze marně. A kéž by to zůstalo jen při ztrátě této, ale on vrátiv se opět domů přináší s sebou otravu pro celou osadu. Student, který studentská léta v Praze proflámoval, již tím je mravně zkažen, že porušuje svůj závazek, svůj svatý slib daný rodičům při odchodu z domu

v podobě smlouvy asi ve slovech těchto: vy mně dáváte peníze a všechnu péči a já se zavazuji svatě, vám za to dávatí učení, pilnost, zachovalost. Rodiče jakoby k němu řekli: my budeme dávatí tobě, hled tedy, abys ty dával nám, abys plnil svůj slib. A nesplníš-li ho, jsi věrolomcem, ty svou mravní bytost podrýváš. Kdo stane se věrolomným ku svým rodičům, k celé rodině, stává se věrolomcem i k ostatní společnosti; on propadá velmi zhusta podvratným pokrokářským, radikálním, anarchistickým zásadám. Navrátí-li se takový student do své osady, podobá se jedovatému stromu, z něhož do celého okolí šíří se otravný vzduch. Jediný takový student postačí otrávití celou krajinu. Kolem něho shromažďují se selští synkové, kteří si chtějí hráti na vzdělance. On se stává morovou ranou pro obec. Nejdříve ubil hmotně své rodiče a pak ubíjí mravně celou obec, mnohdy i s celým okolím. A jak jsem zaslechl, jsou v Černodole takoví tři.

— Krásné to kolegium, — usmál se trpce P. Beneš, — a ještě krásnější vyhlídky. Leč to všecko by ani tolik neškodilo, kdyby nebylo k tomu přistoupilo zlo ještě horší, — zlo třetí.

Učitel pohleděl pátravě na kněze, kterýž stisknuv mu ruku, pokračoval s povzdechem:

— Čtyřicet plných roků byl zde pastýřem ovcí — nájemník, jemuž povinnosti pastýřské byly zaměstnáním vedlejším, a hmotný zisk nejhlavnějším. Zanechal po sobě veliký kapitál, ale v ohledě duchovním strašný schodek. Tohle nelze zatajiti a nyní schodek tento mám hraditi já. Bože, Bože, jaké to břímě na mne bylo sneseno!

V hovoru tomto přijeli nad samý Černodol, jenž s vrchu vyjímal se velmi krásně. Kostel dosti veliký stál uprostřed mezi mohutnými košatými lipami a kolkolem bělaly se statky.

— Nedohonili jsme fůru s nábytkem, pravil P. Beneš.

— Protože neměla veliký náklad, smál se učitel. Kromě těch dvou velikých beden knih ta troška nábytku byla lehká, s tím si koně jen hráli. —

— Neslyšíte, pane učiteli, — pravil poněkud zaražen P. Beneš — jakýsi hluk? — Pozastavte, — zvolal na vozku.

— Ano, slyším hulákání ze vsi.

— Hned na kraji vsi, — pravil vozka, — je zástup lidí — — a taky rozeznávám naše koně se žebřinovým vozem.

— Již vím, co se děje, — zvolal farář — chystají mi přivítání. Nehodlají mne do osady pustit. To bude asi mela.

Kapitola čtvrtá.

Ženíální kousek Franty.

Hned naproti první stodole při vjezdu do Černodola stojí od dávných časů železný kříž na kamenném podstavci. Podstavec během času povolil a kříž se naklonil.

Tento nakloněný kříž byl jaksi obrazem obce. Nikomu nenapadlo kříž ten narovnat, protože byl

nakloněn i v srdcích lidu a bezpochyby i v srdci předešlého pastýře. Celá oprava byla by stála asi pětku, ale pětky té na narovnáání kříže nebylo. Přecházelo zde denně lidu na sta, ale sotva komu napadlo, proč ten kříž je nachýlený?

Zde u toho kříže byl povoz nového černodolského faráře zastaven. Shlukla se kolem něho opilá chasa. Bylo sice teprv okolo druhé hodiny odpoledne, ale již byla opilá, což bylo trochu předčasně. Obyčejně chasa zpije se až večer. Ale tentokrát byla zpita na přivítanou nového faráře. Se srdcem tlukoucím dojížděli oba zadní povozy k Černodolu.

Viděli zdaleka, že v cestě stojí nějaká překážka. Byl to žebříkový vůz, jímž chasa zatarasila cestu. Kdosi totiž přiběhl a zvěstoval: fůra světelská již jede!

A tu na čísi povel chasa na rychlo ze stodoly přes cestu vytáhla vůz.

— Co pak je to za hloupost, — huboval světelský forman, — kdyby se to udalo, měli byste za to trest. — Na to ponechal koně státí a hleděl vůz s cesty stranou odtlačití.

Mezi tím ale chasa škádlila mu koně, kteříž začali se vzpínati za hulákavého řehotu chasy.

— A to více toho nevezete? — smáli se — to věru nestálo ani za to, to má u nás každý baráčník. To musí být nějaký chudák! —

— Ha ha ha — ha ha ha! —

— To se jen s tím vraťte na zpátek, až toho bude míti více, — hulákal jakýs výrostek.

— Franto, potěžkej to, kolik je toho asi centů, — prohodil kdosi.

Ze zástupu vystoupil vysoký hranatý chlap se surovým vzezřením.

— Tenhle uzlíček — ušklíbal se, — ten já uzvednu jednou rukou. —

Načež přiskočiv k vozu, ulehl naň a překotil ho do příkopu zrovna pod kříž.

Všeobecný a nekonečný halas pozvedl se po tomto ženiálním kousku Franty.

V okamžiku tom přijel nový farář s učitelem a vzadu s občany světelskými.

Zůstali ztrnule státi nejsouce s to, slova promluvití.

P. Beneš díval se na to s rukama na prsou založenýma.

— Slyšeli jsme sice, — promluvil světelský starosta, — mnoho krásných věcí o Černodole, že by ale dovedli udělati něco takového, toho jsme se nenadáli. —

Avšak poznámka tato chasu ještě více k hulákání pobádala.

— To se rozumí, — souhlasil ženiální Franta, — že my u nás dovedeme věci krásné, ale počkejte jen, až přijdete dál, uvidíte něco ještě krásnějšího. He he he —

— He he he. —

— Ano krásnější ještě je, — souhlasil učitel, — že páni občané za vraty skulinami posměšně se dívají na toto rádění chasy. —

— Co budeme dělat, — tázali se faráře světelské občani, — máme ten nábytek zase naložiti a na faru odvézti? —

Rozpaky jejich byly nesmírné.

— Nechte ho zde ležet, — odvětil energicky farář. — Mé nové ovečky nábytek mi zde do příkopu složily, necháme jim ho pro radost tam! Pojdte, sousedi, a doprovodte mne do fary, — dodal farář s naprostým klidem, jenž zarazil i ženiálního Frantu.

Sousedé — za vraty a kdes za vikýři schováni — těšili se, že jejich nový farář bude láteřiti, hubovati a snad i — nadávati, to by měli jundu; když ale spatřili ho veskrz klidně se dívati na nábytek do příkopu hozený: začali se poškrabovati za ušima. Ba ani ženiální Franta neuměl si vysvětliti chování faráře.

Na tomto okamžiku závisela všechna reputace faráře. On se nerozhorlil ani nenaříkal.

— Jedte domů, — velel farář formanovi, — se žebřinovým vozem. Když nás sousedi nechtí pustiti do fary na voze, půjdeme pěšky.

Ale nežli to dořekl, byl žebřinový vůz s cesty do nádvoří nejbližšího statku odstrčen a farář mohl pohodlně do vesnice vjet. Šel ale raději pěšky a nechal oba povozy za sebou následovati. Zaráželo ho, že ho nikdo nevítal, že lidé nevybíhali ze dveří s radostnými úsměvy, a že toliko z koutků oken a pozavřených dveří na něho se dívali. Ale přece tam z jedné chudé chaloupky malá holčička vyběhla mu v ústrety, když jí byla matka ústečka zástěrou utřela a slovy pobídla: jdi Mařenko a polib velebnému pánu ruku a řekni: pochválen buď Ježíš Kristus!

Když dítě k faráři se přibatolilo a jak mu matka poručila, učinilo, tu faráře pohnutím polily slzy.

— Pochvájen buť Jezis Kjistus! — zašveholilo dítě a kněz položiv dítěti na hlavu ruce, dal mu pastýřské požehnání, načež je k sobě pozvednuv, políbil je na čele.

— Šťastné to znamení! — zvolal farář. Pán Bůh mi poslal v ústřety andělíčka. —

Výjev tento učinil na obyvatele dojem rozhodně dobrý. Tu teprv jeden za druhým vybíhali a svého pastýře vítali. Byli to hlavně lidé chudší, jež velice těšilo, že nový farář dítě chudé ženy políbil.

Když přišel ku kostelu, tázal se: měli-li pak jste již požehnání? .

— Neměli, je ohlášeno na třetí hodinu.

— Jak to asi bude vypadati na faře, tázal se dále, odkud až dosud nikdo mu nepřicházel v ústřety. Snad přece pan administrátor bude vědět, co slušnost a též povinnost káže.

Kostel byl ještě zavřen.

— Kde je kostelník? — tázal se jedné ženy.

— Tamhle právě přichází.

— Dejte zvonem znamení k požehnání, třetí hodina dochází, snad přece přijde někdo do kostela.

Na to farář od kostela zahýbal ku faře. Vrata byla otevřena. Na dvoře stál kočár, hotový k odjezdu.

V tom okamžiku vsedl do něho administrátor a hned za ním starší otylá ženština. Koně udělali frrr a administrátor se žeuštinou zmizel, faráře ani nepozdraviv.

Farář jednou stranou přijel a administrátor druhou stranou ujel.

Kapitola pátá.

Jako po Prajzích.

Když farář s panem učitelem a světelskými sousedy do fary vkročil, našli všecky dvěře do-kořán otevřeny a nikde nebylo živé duše k spatření.

— Toť to zde vypadá jako po Prajzích, — prohodil světelský starosta.

Hned v přízemí byla kuchyň. Zde plotny byly vytrhány a kachle rozbity. Na stěnách zbyly díry po vytaháných hřebících. Podlaha prohnílá. Z kuchyně vedla chodba do několika učazených komor a ku chlebové peci, kteráž byla spadlá. Nepeklo se v ní již mnoho let.

Dlažba na chodbě během snad celého století byla dílem zvětralá, dílem vyšlapána, dílem i pádem těžkých věcí rozbita. Schody do prvního patra byly ze starého již červotočivého dřeva, toliko dubové stupně vzdorovaly ještě zubu času. Podlaha nad schody pod nohama se již prohýbala. Na hoře bylo sice několik pokojů, ale toliko dva z nich byly poněkud k obývání. Ostatních po dlouhá léta bylo použito za sýpku, což bylo znáti ze sterých myších děr kolem zdí.

Na chodbě v zákoutí visela pavučinami k nepoznání zastřená podobizna jakéhos prastarého faráře, jenž zdál se zamračeně dívati se na tu spoušť kolkolem. Oba pokoje, jež † farář obýval, měly stopy jakéhos malování, tak asi před dvaceti lety.

— Mnoho smyslu pro krásu a pohodlí nebožtík předchůdce neměl, — pravil p. učitel.

— Všecko musilo ustoupiti hospodářství a pak taky byl již starý, neměl pro nic smyslu a lidé, jež

okolo sebe měl, hleděli před jeho blížící se smrtí hodně ještě urvati, — vysvětloval farář. — Toť osud rurálních beneficií. Myslím, že toho koukání zde máme již dost. Pojďme a podívejme se do hospodářských stavení.

Tentýž pohled. Všude pusto a prázdno. Na dvoře pod sýpkou vítalo příchozí několik polodivokých holubů, kteříž před nimi prchli přes stodolu do polí.

— To jsou poslední ze stáda, které již nemohli schytati. Proto jsou tolik plaší.

— Hnojiště jako vymeteno a kravín nemá ani mrvičky, co to za smutnou faru! — podotkl starosta.

V konírně zbylo ještě něco steliva a když se přibližovali ke žlabu, vyskočila před nimi krysa.

— Přece nějaké hovádko zde zbylo, — pousínal se světelský soused.

Z konírny šli na sýpku. I zde všechno bylo zotvíráno, ale až na prach vymeteno. Za sýpkou vedle zahrady na zeleninu stála prostranná stodola, u níž jedna vráť byla povalena. Na mlatě bylo něco pohrabin, avšak skrze střechu stodoly se svítilo.

— Světlá stodola hned po žních! — divil se starosta. — Kam pak se poděla letošní úroda?

— Všecko vymláceno! —

— Z čeho pak zde bude farář živ?

— Není tu ani tolik slámy, aby nový farář mohl si z ní vycpati slamník. Toť přece učiněné raubířství.

Takové byly poznámky světelských sousedů.

P. Beneš ke všemu tomu mlčel sice, ale bylo na něm znáti, kterak bolestně spoustou zde je dojat.

-- Takový je osud, -- prohodil pouze při východu z fary — rurálních far. Po smrti faráře shrnou se příbuzní a »domestici ejus« — domácí jeho a začne všeobecné rabování. Málo který nástupce najde na faře tolik obilí, aby si z něho mohl upéci bochník chleba, a najde tolik slámy, aby si z ní mohl vycpati slamník. Skoro každý nástupce musí začínati znova. Všecko musí kupovati — od motyky až k žebřinovému vozu a obyčejně se vrhuoti do dluhů, s nimiž mívá co zápasiti po celý život, nezardousí-li ho za živa. Mnohému to předčasně užírá strom života, činí jej malomyslným, bázlivým, podlamuje mu energii, strhuje ho do prachu země, dusí v něm všechny ideály, ušlechtilé cíle přinesené ze semináře — --

Slova ta P. Beneš mluvil více k sobě nežli k ostatním. — Ale kde pak zůstal pan učitel? —

-- Zde jsem, zde — ozval se jeho hlas ze zahrady. — Tohle je ale přece jenom darebáctví, — huboval z daleka. Vždyť ti Prajzi, anebo Švej-dové zde, — bezpochyby, že se k nim přidali i Turci — ze zahrady vytrhali i všechny štípky. Je to znáti ještě na čerstvých děrách. Toť tu musilo býti hotové drancování.

— Jen aby všecko bylo zničeno, — dotvrzoval starosta.

— A co je při tom bolestné, — pokračoval učitel, — že přes zeď je vidět hlavy zdívocilé chasy, jež našemu překvapení se chechtá. Bezpochyby, že před chvílí ještě zde řádila, protože po

zemi je čerstvé listí s ovocných stromů, s nichž ovoce, namuozce ještě zelené bylo sruto!

— Ano, ano, tak tomu je, — dotvrzoval jakýs chlapec. — Dnes ráno nám řekla paní hospodyňka: lidičky pojdte a vezměte si co chcete, trhejte, lámejte o všecko pryč, přijede nový farář a my pojedeme pryč. Ona též dala chase pít, aby dělala rámus. —

— Nu ovšem, teď již všecko pochopujeme, — podotkl k tomu starosta.

Čvrt hodiny po zvonění uplynulo. Farář z příruční tašky vyndal si kleriku, oblékl se a šel do kostela.

Kostel dosti veliký byl zvenčí nejen opršalý, ale již i opadaný, obmítka pod střechou od vrabců a holubů, pak i od mrazů a dešťů byla vydrolena. Střecha na muoze děrava. Kostel i fara co do vnějšku podobaly se roztrhaným chalupám, do nichž svítilo slunce. Ale smutnější ještě pchled očekával je ve svatyni samé, jež více podobala se místnosti, v už narodil se Vykupitel světa. Dlažba v kostele byla v nejmizernějším stavu. Oltáře samé pavučiny, lavice plny vosku a prachu, a plátna visící s oltářů plna špíny. Před sakristií vítal je kostelník s rukama, do nichž špína byla zažrána.

— Ten musí býti hrozným nepřítelem vody, — šeptal učitel starostovi.

— Ubohý farář! — šeptal starosta navzájem.

— Ukažte mi kostelní prádlo, — velel kostelníku farář.

Kostelník zotvíral jednu zásuvku po druhé, z nichž vytahoval špinavé cáry.

— Tohle že jsou kostelní, čili oltářní roucha?
— zvolal s ustrnutím farář.

Na slova ta kostelníková tvář jevila jakési podivení, jakoby chtěla říci: nu a což jiného! Takové prádlo, pokud já se pamatuji, bývalo zde odjakživa.

Stěží našel kostelník kloudnější rochetu k oltáři, jejíž špínu přikryl rozedraným pluviálem.

-- Je-li pak varhaník na kůru? -- tázal se světelský učitel.

— Pan učitel po obědě odjel, — zvěstoval kostelník.

— A což nevěděl, že je požehnání?

— O to se on »nefutýruje«, ou si dělá co chce, — podotkl významně.

Nové překvapení.

— Již vidím, — povzdechl si farář, — že i učitel bude mne bičovati bičky uzlovitými, můj pan učitel mne před ním varoval. Všecko jakoby na mne se spikalo! —

— Nic nedělá, — pravil světelský učitel, — varhany zahrají já.

A nežli to dořekl, běžel na kůr.

V kostele bylo zpočátku jen několik babiček a starců. Teprv poznenáhla přicházeli i mladší, nikoliv ale se modlit, nýbrž podívat se na nového faráře, jak si asi v kostele vede. Celý Černodol byl jaksi vzrušen tím, že nový farář nechal klidně svůj nábytek ležeti v příkopě, kam mu ho opilá chasa shodila a že šel do kostela.

Byla-li roucha kněžská v bídém stavu, byly sukyňky a rochetky ministrantů ve stavu prami-zerném. Ministrantská roucha i v kostelích boha-

tých, ba i velkoměstských vyznačují se uctívka velikou schátralostí.

Mzda za kostelní prádlo bývá pravidelně tolik bídna, že pradelna, aby ušetřila kloubů, prádlo to bere na »mašinu«.

Podle patronátních účtů bývá na prádlo celého kostela vysazeno na rok průměrně asi pět zlatých. Kdež za to může najít se pradelna! A proto většina farářů dbalých čistoty kostelní prádlo dává obstarávati doma.

V Cernodole však prádlo za bídnou mzdu obstarávala kostelnice, jaký div, že bylo bídné. -- Prádlo zůstalo břemenem kostelnictví.

Když i ministranti do špinavých hadrů byli ustrojeni, dáno znamení k oltáři. Na kruchtě zachotily měchy a v tom zdálo se faráři, jakoby hejno dětí jalo se o závod křičeti. Děravé měchy dopadaly na sebe jako velké klápy s ohlušným rachotem a červotočivé pedály a písťaly chraplavými zvuky dílem hučely, dílem hvízdaly; avšak z přítomných nikdo nejevil ani nejmenšího podivení. Jejich sluch byl této kostelní kočičině ode dávna přivyklý.

Nový farář modlil se k požehnání litanie ku všem svatým, po nichž p. učitel více do varhan nesáhl. Jal se raději zpívati »Svatý, svatý« a ze zdola zpívalo několik babiček s ním. Kostel zatím naplnil se zvědavci.

S bolestným rozechvěním kněz odešel od oltáře, nemoha ze sebe ani slova vypraviti. Když z kostela odcházel, vyšel mu v ústrety jakýsi stařeček skoro již devadesátiletý a políbiv mu ruku, pravil třesoucím se hlasem:

— Vítáme vás, velebný pane — je již čas, aby zde byl zaveden pořádek jiný. Co se tu teď děje, je ohavnost a spuštění. Nemyslete si, velebný pane, o nás, že bychom to necítili. Nejsme takoví všickni. My vás budeme míti rádi. Nebojte se nás! —

Slova ctihodného starce kněze nevýslovně potěšila.

— Doufám, že s pomocí Boží všechno se zase napraví. Těší mne nevýslovně, že mne přivítali: dítě a stařec! —

— Dobře, že před vámi ujeli! — usmál se stařec. — Vidím ve vás horlivého kněžíčka, s tím vědomím rád umru. —

Nejen dojemné, ale i bolestné bylo loučení faráře se světelskými osadníky. A nejdojemnější s učitelem, protože tito dva milovali se jako bratři.

— Můj dům bude vám vždy otevřen a mé srdce při každé upomínce na vás radostně se pohne. S Bohem — s Bohem, na častou shledanou! —

Když hned na to černodolští viděli světelské s usazenými zraky odjížděti, říkali si: vida, měli ho rádi, musí být hodný. —

Kapitola šestá.

To je něco jinšího.

Potěšen stařečkem vrátil se náš hrdina do fary, kdež na něho čekala již jeho stará teta, jež mu ve světelské faře vedla domácnost, a o kteréž neměli jsme dosud příležitost promluvit. Přijela

s posledním vozíkem, na němž si vezla peřiny a slípky do hospodářství. Nebylo jich mnoho a proto vzbudily v Černodole nemalý posíněch.

— A kde má dobytek a koně? — tázaly se černodolské paní:iny, — a kde prasátka a kde husy, kachny? Kolik pak je těch slepic?

Byla-li stará teta rozbolestněna pohledem na farářův nábytek v příkopě pod křížem, byla ještě bolestněji dojata jízlivým posměchem sousedek. Jaký div, že slézajíc právě s vozů, pustila se do svého pána :

— Pro pána krále, — bědovala, — kam vás to, velebný pane, zavezli. Zde bych nechtěla býti ani po smrti. To nejsme v Čechách, to jsme někde v Turecku. Já nevím, jsou-li zde taky křesťané?

-- Milá tetičko, -- chlácholil ji farář, — ne dělejte mi ještě vy hlavu, já ji mám bez toho těžkou dost. Sneste si své věci a postarejte se mi o nějakou večeři, nebo již začínám mít hlad.

Ženíální kousek Franty začal černodolské sousedy nějak mrzeti. V malé chvíli totiž rozneslo se po okolních osadách, jak černodolští přivítali svého faráře. Nechtěl tomu nikdo věřit.

— I to se na to musíme podívat! — zvolali mnozí.

A sotva že minula hodina, přišlo do Černodola lidí »jako na komedii«. A musíme dle pravdy doznati, že geniální Frantův kousek Černodol zvěčnil. Neboť od toho dne stali se černodolští příslovím daleko široko. Dostalo-li se totiž někomu někde nevládného přijetí, říkali: přivítali ho jako černodolští svého faráře.

Nežli farář z kostela vyšel, bylo na konci vsi za stodolou na sta lidí zevlujících a povykujících, a všickni vesměs jako jedním hlasem říkali:

— Je to ostuda, co? — takhle přivítati svého faráře! — Ale ten na ně vyzrál! —

Bylo tam za stodolou smích, tolik smích, že z něho černodolským sousedům stoupala krev do tváří a že vypadali jako uvaření raci.

Konečně připětl se k divákům i ten stařeček, jenž byl jediný faráře přivítal. Když to spatřil, vyhrnuly se mu z jeho vpadlých očí slzy.

— Takovou ostudu! — zvolal pokyvuje přitom svou šedivou hlavou.

— Starý Brázda má pravdu, — souhlasil přespolní lid.

— Již se stalo, — omlouvali se někteří černodolští.

— A když jste si tu ostudu udělali, — pravil starý Brázda, — tak alespoň tu ostudu zde nenechávejte, nýbrž odnešte ji dolů do fary. —

Slova starce chytila jako oheň. V okamžiku steré ruce chápaly se nábytku a nesly ho do fary. S jarmarou, postelí a několika židlemi šlo to ovšem lehko. Ty byly sneseny hned. Ale když se chápali dvou těžkých beden s knihami, tu nemohli s místa.

— Co to v nich jen je? — tázali se. — Snad kamení?

— Ba ne, — odpovětil kdosi, — zde z bedny čouhají knihy.

— Knihy, knihy, knihy! — divili se. — K čemu potřebuje farář tolik knih! Kdyby si byl raději místo knih koupil koně, krávy — — ozvala se

jedna velemoudrá hlava. — Náš nebožtík farář žádných knih neměl.

— A co je tohle? — ukazovali na harmonium, jež bylo kolkolem latěmi a slamou opatřeno.

— To jsou jako varhany, — rozpoznával kdosi, — takové má taky náš pan učitel.

— Tak dejte, hoši, pozor, abyste tomu nic neudělali, — poroučel kterýsi soused.

Všecko bylo již odneseno až na ty dvě bedny knih. Co s těmi?

— Na trakaři se neuvezou, musí na ně býti vůz, — hej, Franto, Franto, hej, tys je do příkopu shodil, tak teď přitáhni vůz a nakládej! — poroučel jeden soused.

A Franta si dal říci. Franta jinak nebyl zlým člověkem. Byl to čeledín hromotluk, který z bujnosti něco hloupého provedl. Pivo zatím chasa vykouřilo se z hlavy.

— To ta — — dala nám pít, — omlouvali se, — dobře, že je již jednou pryč.

V malé chvíli byl vůz přitažen, chasa chopila se beden a nežli by napočítal sto, vůz s bednami dvacaterýma rukama byl tažen a tlačén do fary.

— Tak to je, hoši, dobře, — vítal je vesele farář, — tak se mi líbí!

— Holt mladá krev! — omlouval je starší soused.

Veselý pohled faráře po všech urážkách dělal na osadnících divy. Každý se nadál, že bude dělat uraženého, že bude vyhrožovati soudem atd., ale když spatřili faráře — dělati, »jakoby bylo nepršelo« — byli všickni příjemně dojati.

— Víš, — trkl jeden soused do souseda. —
Víš, tohle je něco jinšího!

— Co jinšího?

— Inu, ten náš nový farář, vid', že je to hezký
človíček?

— Inu, zdá se mi taky!

V tom vrcholilo k večeru veřejné mínění
v Černodole. Farář mohl o sobě jako Caesar říci:
přišel, viděl a zvítězil!

Ještě jiného překvapení dostalo se Černodol-
ským — příchodem č e t n í k a. Přišel plnou parou.
Úřední horlivost sálala mu s tváří.

— Slyšel jsem, že zde bylo pozdvižení, spik-
nutí — revoluce, — dotazoval se. Šel rovnou
cestou do fary.

— Slyšel jsem, že vám rozbili nábytek, že se
vám veřejně posmívali — že — —

— Račte býti ujištěn, — konejšil ho farář, —
že se mi nic takového nestalo. Všecko je v pořádku,
neutrpěl jsem škody nejmenší. Nepřeji si vůbec
žádného vyšetřování, já vůbec žádného svědectví
nevydám.

— To je škoda, — durdil se četník, — já
bych byl těm chlapům posvítit, ti by si byli po-
bručeli.

— Ať žije náš nový pan farář! — vzkřikl
Franta po odchodu četníka. — Na mně již rostla
husí kůže, že mne povede v železkách. — Ať žije!

A nejen chasa, ale i susedé volali: — ať žije
— ať žije — ať žije!

Téhož večera ještě všeobecný posudek o novém
faráři zněl: t o j e n ě c o j i n š í h o !

Největší radost měl P. Beneš, když se přesvědčil, že jeho zamilovaný nástroj při geniálním kousku Franty nevzal ani nejmenší pohromy. Když totiž s něho ochranné latě srazil a jej ze slámy a prachu očistil, dal si jej nahoru do pokoje odnésti, kdež jej ihned zkusil. Srdce mu zaplesalo, když ozvaly se tony v plné síle. A zapomenuv na všechno kolem sebe, pohroužil se do říše zvuků.

P. Beneš byl na svém nástroji mistrem. Z otevřených oken fary rozlévaly se lahodné tóny harmonia. Zdálo se, jakoby dva sbory duchův vycházely z prostranství světového: z hlubin země a s vysokosti nebes a jakoby na černodolské návsi slavili sjezd. Tóny barytonu a basu vyjadřovaly lkání stísněné duše a tóny vyšší útěchu s nebes. Po chvilce zvuky z nížin i s výšin splývaly v jakousi směs, v jakýsi rej a zápas. Spodní vrstvy tónů draly se výš a výše, jakoby ty hoření strhnouti chtěly k sobě do propasti — —

Lidé se na návsi bezděčně zastavovali, a pan řídící přišed právě z cesty, všecken udiven se táhal: kdo to tu hraje?

— To ten nový farář! — zněla odpověď.

Poslouchal hru s velikým napjetím. A akordy zatím zněly dále — brzy lkavě, brzy zase bojovně, brzy v toninách měkkých, brzy v tvrdých, toniny však lkavé převládaly. Pojednou ale z chaotické směsi jakoby se vykristalisovaly ve velebný chorál smíšený se zvučným barytonovým hlasem, jenž rozléhal se daleko do nočního klidu: Te Deum laudamus, te Dominum confitemur — te aeternum Patrem omnis terra veneratur — a dále to znělo, ba hřmělo: Otce nesmírné velebnosti všechna země

velebí — — ale po chvílce zase tóny ztichly ve lkání a hlas kněze zněl úpěnlivě: Tebe, ó Pane, prosím, — přijdiž na pomoc služebníku svému — přijď, ó přijď — — lkání toto ozývalo se vždy tišeji a vroucněji, jakoby duše pěvce zmírala v lidské slabosti, ale tu pojednou jakoby z nějaké fontány vytryskly zářivé proudy zvuků vysoko až k samým nebesům a z prsou kněze rozproudil se vši silou mohutný hlas: *In te Domine speravi* — v Tebe, ó Pane, doufám, a nebudu zahanben na věky, — na věky! —

Nástroj i hlas ztichl, ze žádných úst neozvala se pochvala, protože každý velebným, s veškerým citem předneseným chorálem byl unesen, takorška udeřen.

Teprv po chvílce pravil černodolský učitel: Bude-li takovým farářem, jakým je hudebníkem — pak si můžeme k němu gratulovati. — A později dodal: Saprmnt, před tím se musím sebrat dohromady! Ostatně, co škodí, alespoň budeme mít nové varhany.

Kapitola sedmá.

**Náš hrdina věnuje se archiválním studiím
a co při tom shledal.**

V noci se mu zdálo o roztrhaném farním kostele. Viděl různé duchy, jak dům Hospodinův trhali a roznášeli. Viděl hrozného ducha obžerství, kterak s nemluvnětem na rukou poskakoval okolo

křtitelnice a kterak se s kmotry opilými chechtal a skákal; k němu se přidružil duch pýchy v šatech nádherných, avšak vyrudlých, a roztahoval se v kostelních lavicích, anebo vypíнал se před oltářem ve svatebním rouše, kroutě sebou na všechny strany; hned za ním poskakoval duch nečistoty s pohledy necudnými. K těmto se přidružoval duch lakoty ruku v ruce se závistí a nejposlednějším byl duch lenosti v hadrech. A duchové ti volali na sebe vespolek: pojďme a sbořme tuto svatyni, pojďme a strhněme sv. Martinu poslední kus roucha s těla.

— Klid se mi, bídná sběři! — vzkřikl na ně P. Beneš. — Já sv. Martina do naha svléknouti nedám! —

V tom se z neklidného sna probudil, trvalo však několik okamžiků, než si připamatoval, že to byl pouhý sen, jež si sám vysvětloval tím, že již za dne při spatření zuboženého kostela, věnovaného sv. Martinu, rozjímal, kterak se mohlo státi, že kostel byl ve stavu tolik bídném.

Když pak ráno mši svatou si odsloužil, jal se prohlížeti farní archiv a první foliant, jež do ruky vzal, byla kniha patronátních účtů.

Převracel list za listem a seznával, že jmění původně velmi značné každým rokem sesychalo se, až se skoro nadobro seschlo. Aby se dověděl, kterak se to stalo, vzal do rukou pamětní knihu. Hledal a hledal, a našel úhrnem tolik: Záduší černodolské fary ještě před 250 lety bylo velmi bohaté, z nejbohatších v okolí, avšak pan patron šlechtic slavného jména nakládal s ním zle. Ve třicetileté válce zchudlo mnoho kostelů, a tu, když

za panování císařovny Marie Terezie patronátní poměry se upravovaly, byl kostel sv. Martina v Černodole svlečen do naha.

Patron, aby nemusil ničím na opravu chudých kostelů přispívati, svlékal sv. Martina, t. j. dlužil se od něho chudým kostelům tak dlouho, až ho svlékl nadobro. Co měl jako patron dávat sám, kradl sv. Martinu.

»Dobře ještě,« dodal na konec jeden bodrý farář z počátku tohoto století, »že při stavbě černodolského kostela nezvolili si za kostelního patrona sv. Bartoloměje, protože by tohoto byli páni svlékli i s kůží.«

V letech šedesátých pan majitel černodolského pauství všechny jeho dvory, protože prý mu ležely příliš z ruky, vlastně ale, že potřeboval nutně peníze, odprodal baronisovanému židu, a tak přišel sv. Martin o všecko své bohaté roucho, jež mu naši předkové darovali. Z kostelů, jimž roucho to bylo rozpůjčeno, nevrátí se nikdy více ani jediná rocheta.

Po přečtení těchto dějepisných pamětí P. Beneš zahloubal se do smutných myšlének.

— Takhle se hospodařilo v naší katolické říši s jméním věrných dušiček! Jeden je odíral více nežli druhý. Odkud se tu má vzíti požehnání Boží! —

Náš hrdina nebyl mužem »bledé myšlenky«. Co za pravé a spravedlivé uznal, jal se prováděti bez ohledu na překážky.

— Podíváme se na to! — pravil k sobě. Na to vstal a oblekl se do lepšího kabátu. Díme-li do

lepšího, musí se tomu s patřičným omezením vyrozmívati. Ten »lepší« kabát vlastně znamenal: méně sešlý, nežli kabát na všední den. Přišel do kuchyně, sděloval své tetě:

— Dnes jdu na patronátní úřad, kdyby co přišlo, pošlete za mnou rychlého posla. —

— Prosím, velebný pane, na slovíčko. —

— Co pak chcete? —

— Prosím, abyste se ráčil postarati o jinou hospodyni, já — —

— Co pak vás to napadlo? —

— Já, prosím, to zde nezastanu, jsem již na takové hospodářství příliš stará a slabá; — — já — —

— Ještě vy mne zlobte, — utrl se na ni farář. — S tím ještě posečkejte až později. — Asi ke čtvrté hodině odpoledne budu zase doma. —

Patronátní úřad byl v nejbližším, asi dvě hodiny vzdáleném městě, kdež nynější patron měl svůj cukrovar, lihopalnu a pivovar. Byl též hlavním dodavatelem zásob pro jízdecko. Kromě toho byl předsedou železničního družstva. Není tudíž divu, že při všech těchto závodech a čestných úřadech vydobyl si velikých zásluh o vlast a že stal se baronem. Z novin se dověděl, že pan baron právě mešká v městě, že však co nejdřív hodlá odjeti kamsi do světových lázní. Šel tedy.

Pater Beneš nedělal nikde dlouhých okolků. Vstoupiv do účtárny a dovědév se od účetního, že kostel sv. Martina nemá jmění již skoro žádného, tázal se, může-li mluvit s panein baronem.

— To půjde asi těžko, pan baron má dnes vznešené hosty, — zněla odpověď.

— Jen když vím, že je doma, — odpověděl, — o ostatní se postarám. —

Na to P. Beneš rovnou cestou zamířil k salonnům pana barona. Cestou se ještě poohlédl po svém »lepší« kabátě, není-li pěší cestou příliš zaprášen, a oprášiv si kapesníkem kalhoty a boty, vrazil na portýra.

— Prosím, ohlaste mne u pana barona. Já jsem černodolský farář.

Portýr měl již pohotově impertinentní tvář při pohledu na ten lepší kabát, avšak energicky přísná tvář kněze mu imponovala. Ukloniv se, ovšem jen zlehka, odpověděl:

— To půjde asi těžko, pan baron má právě hosty —

— Jen mu vyřídte moji uctivou poklonu s připomenutím, že se mi málo kdy dostane šťastné příležitosti s panem patronem našeho kostela promluvit, že mám až sem plné dvě hodiny cesty a že vůbec s ním v této chvíli mluvit musím.

To »musím« vyslovil P. Beneš s takovým důrazem, že portýr obrátil se jako voják a šel ho ohlásiti.

— Je tu ten nový černodolský farář — — a praví, že s panem baronem mluvit musí — hlásil služebný duch se zlomyslnou ironií.

— Že musí? — opakoval si baron a již chtěl odpověděti rozhodně, že k mluvení není, ale v tom mu napadlo: ten kněz mi byl biskupem vřele doporučen a tož k vůli biskupovi — dodal na hlas — vyřídte mu, že »jsem k službám«.

P. Beneš vkročil do salonu s takovým sebevědomím, jakoby od jakživa na salonních parke-

tách se pohyboval. Ukloniv se prostě před svým patronem, oslovil ho, že klade si za čest, pozdraviti ho v »naší krajině«.

Baron, muž asi padesátiletý, bystrého pohledu, seznal ihned, že má co činiti s knězem přímým, jenž v něm bezděčně vzbuzoval úctu.

— Těší mne — vítal ho dvorně — že mám čest seznati osobně velebného pána, od p. biskupa mi vřele doporučeného a chci milerád — pokud mi bude možná, přání jeho vyhověti.

— Kostel náš — zajel kněz hned »in medias res« — jest v bídném stavu.

— Ale nikoliv mou vinou, — odvětil baron — kostel nemá jmění skoro žádného.

— Bohu žel, — ale pan baron stal se majetníkem černodolského panství, a tu myslím, že panu baronu bude nemálo lichotiti, povzbudí-li veřejné mínění, že učinil pro náš kostel mnohem více, nežli jeho předchůdové — —

— Chcete, velebný pane, bezpochyby říci: učinil pro křesťanský kostel více, nežli jeho křesťanští předchůdové.

— Neřekl jsem to sice, ale připouštím to, — ujal se kněz opět slova. Dovolím si zároveň upozorniti na směr naší doby. Naše křesťanské obyvatelstvo bude panu baronu nemálo vděčiti za to, postará-li se vydatnějším způsobem o obnovu svatyně, v níž jsem povolán hlásati úctu k majetku, úctu vůbec k zákonům. Ráčíte, pane barone, uznati, že sociální poměry za našich dob velice se přiostrují — —

— Rozumím vám, velebný pane, rozumím, — skočil baron knězi do řeči — buďte ubezpečen, že pro váš kostel učiním, co bude v mé moci.

— Ó ve vaší moci, — pokračoval P. Beneš — ve vaší moci je velmi mnoho.

— Velebný pane, — dal se baron do smíchu — vy jste znamenitý diplomat. Jestliže by vás těšilo zůstat s námi dnes na oběd? Mám zde hosty ze šlechty a vyšší byrokracie — — —

— Děkuji, pane barone, — bránil se kněz — zůstavil jsem faru osiřelou. Mám k obsluhování přes 2000 duší, a tu mi povinnost velí, vrátiti se bez prodlení. — Po těch slovech P. Beneš se pozvedl.

— Doufám, velebný pane — že budu míti příležitost později s vámi pohovořiti si více. Co nejdříve pošlu do Černodola svého stavitele — — zatím s Bohem.

Po té baron podal knězi přátelsky ruku.

Portýr nemálo se divil, že jeho vrchnost ráčila kněze doprovázeti až k samým schodům a že i odtud za knězem blahosklonně se uklonila, což jej samého pohnulo, že rozkýval několikrát za sebou svou hlavu za farářem v tom ošumělém »lepší« kabátě.

Kapitola osmá.

Ponejprv v novinách.

Od barona P. Beneš zastavil se na poště, aby se předplatil na některé listy a aby vůbec zařídil si spojení se světem. Černodol totiž své vlastní

pošty dosud neměl, obec sama si vydržovala svého poštovního pocla, který do města denně docházel.

P. Beneš uznal za vhodné poštmistru se jaksi představit. Venkovští poštmistři mají pro kněze důležité postavení. Oni — když chtějí — mohou knězi na venkově způsobiti mnohou mrzutost při dodávání listů úředních i neúředních, hlavně ale při dodávání novin. Proto opatrnost velí, aby kněz s pány poštmistry a jejich výpravčími byl jaksi za dobře.

— Dovoluji si, — oslovil poštmistra, jenž byl zároveň kupcem — představit se jako nový černodolský farář — —

— Těší mne velice, — vítal jej poštministr v krámě s kupeckou zástěrou okolo těla — mám zde něco pro Vašnost. Prosím, raďte jíti do kanceláře. — — — Zde — zde dovoluji si Vašnosti upozorniti, že kdosi Vašnosti vrazil již do novin. Zde, zde prosím to je.

— Prosím, pane, zanechte těch »Vašnosti«, — opravoval poštmistra P. Beneš.

Na to poštministr vytáhl list, jenž měl v čele název: »P a l c á t« a ukázal mu červenou tužkou zaškrtnutý dopis z Černodola.

V n u c e n ý f a r á ř ! — zněl nadpis. — Naše obec — četl P. Beneš — byla právě jevištěm neobyčejného vzrušení. Na uprázdněné místo po zesnulém faráři byl naší obci oktrojován, t. j. vnučen dosavadní lokalista ze Světlé P. Beneš, který po celém okolí je známý jako horlivý j e z o v i t s k ý stranník. Naše obec si za faráře přála dosavadního administrátora, kněze to všeobecně váženého, snášenlivého a pokročilého, který se neza-

býval různěčkářskými spolky, nýbrž podporoval všeobecnou vzdělanost. On spolu přičinil se o založení čtenářské besedy a byl členem mnoha vlasteneckých spolků domácích i sousedních. Rozumí se samo sebou, že tento upřímný lidový kněz nebyl oblíben u biskupa, kterýž vším vlivem zasadil se u patrona — baronisovaného žida, aby černodolskou faru neobdržel. Obec naše všemožně hájila si své staré právo, jaké bývalo za staré církve, voliti si svého duchovního pastýře sama, avšak právo toto panovačností římské hierarchie bylo lidu vzato. Slovem, různými pletichami podařilo se volbu lidu překaziti a obci neoblíbeného kněze vnutiti. Není divu, že obec naše tomu co nejrozhodněji se vzepřela, což ukázalo se v neděli při jeho příjezdu. Nejsme sice přátely veřejných demonstrací, kdož ale může za to, užije-li časem lid ve svých nejsvětějších citech uražený prostředkův drastických. Lid totiž postavil se novému faráři v cestu zatarasiv mu ji žebřinovým vozem. A když farář hlasu rozjitřeného lidu uposlechnouti nechtěl a přes moc do obce s několika náhončími ze světelské fary se dral, tu ten lid mu nábytek i s vozem překotil do příkopu. K označení povahy nového faráře postačí podotknouti, že tentýž přese všecku nevoli lidu vnikl do kostela a zde odbýval požehnání. Něco takového přenese přes srdce jen — jezovita! Nebylo zajisté náhodou, že k večeru dostavil se do Černodola četník s nasazeným bodákem. Četník udal se ihned do fary, kdež s farářem dlouho důvěrně konferoval. Výsledek těchto konferencí bude asi ten, že bude zahájeno rozsáhlé vyšetřování, o je-

hož výsledku neopomeneme čtenáře seznámiti. Bývalý administrátor zachoval se při tom všem s plným taktem. Nechtěje na sebe ani stínu uvaliti, že by svému neuprosnému soku kladl odpor, odejel pryč. Kam, se neví. Proslýchá se však, že odejel do Švýcar, kdež prý si chce vyhledati nějaké civilní postavení. Tak se odměňuje Řím horlivému knězi, kterýž nechce státi se jeho naprostým otrokem. Proslýchá se dále, že černodolští občané žádnou měrou nechtí si nechat líbiti faráře jim od patrona žida za pomoci četnické asistence dosazeného. Staloť se totiž v Černodole něco ve vzdělaném světě přímo neslýchaného. Četník totiž — bezpochyby po úradě s farářem — pustil na lid takovou hrůzu, že ustrašený lid večer odnesl mu z příkopu nábytek do fary. Tak se nakládá s naším lidem v devatenáctém století! Takový laciný triumf slavil nový farář. Že tentýž ve svém srdci nemá ani kouska lidského citu, ukázal tím, že, jakmile mu ustrašený lid donesl do fary nábytek, on si z něho kázal harmonium postaviti do pokoje a zde zahrál si vítěznou hymnu nad kým — nad ujařmeným lidem. Tak asi krvelační vítězové na bojišti bělohorském své krví českých bojovníků potřísněné škorně kladli na šíje padlých hrdinů. Podaří-li se přece jednou tomu našemu lidu vyhrabati ze staletého rumu husitský palcát! — — — srdce se bolem svírá a ruka se chvěje a nelze jí psáti dále. -- Douška: Na konci tohoto dopisu dovídám se, že čelnější černodolští občané usnesli se vyslati deputaci k pastoru helvetského vyznání s prosbou, aby když římský biskup odepřel jim dáti kněze podle jejich srdce,

přišel jim zakázat, že oni hodlají se navrátiti na zpět k víře otcův. —

K dopisu tomu o své újmě dodala redakce »Palcátu« : Předpokládajíce, že všecko v dopise svrchu uveřejněném zakládá se na svaté pravdě, — a nemáme ani nejmenší příčiny, proč bychom o pravdě pochybovali — vyzýváme našeho poslance, aby ihned interpeloval ministra kultu : 1. ví-li o tom, jaký atentát na svědomí občanů v Černodole byl spáchán, a 2. jakých prostředků hodlá užiti, aby veřejné spravedlnosti bylo učiněno zadost?

Poštministr mezi čtením napjatě pozoroval tváře kněze. Nadál se, že bude měniti všechny barvy hněvem, rozhořčeností a snad i studem, avšak tváře jeho při čtení nabývaly výrazu vždy veselejšího, až při dočtení vypukly ve hlasitý smích.

— Tentokráte — zvolal — hoši vepře přepřili. Ten, co to psal, je ještě ženiálnějším nežli Franta. — Kolik pak výtisků »Palcátu« dochází do Černodola? —

— Tři — odpověděl poštministr, — jeden odebírá p. starosta, vlastně jeho syn pan »doktor«. — Mezi námi řečeno, — pravil poštministr důvěřivě, pisatelem té zprávy o vás je ten pan »doktor«. Viděl jsem ho dnes zde časně z rána. On je s redaktorem jedna ruka. —

— Jaký doktor? — tázal se P. Beneš.

— Nedopečený právník, který teď sedí tatíkovu na krku. — Druhý výtisk bere pan řídící. —

— Učitel? — doplňoval udiveně P. Beneš — toť rozkošný šířitel lidové osvěty.

— A třetí výtisk dochází do čtenářské besedy. — —

— V hospodě! — Prosím vás, pane poštmistře, nechtěl byste mi zaopatřiti tolik výtisků, kolik je jich k dostání? —

— Rozumím, rozumím vám, velebný pane, — usmál se chytrácky poštministr. — Je to velmi mrzutá věc. Já bych taky skoupil všechny výtisky a zničil bych je. —

— Nikoliv, nechci je zničit — opravoval ho farář — já chci tentokráte státi se kolportérem »Palcátu«. Prosím jen mi ty výtisky zaopatřte. —

— To je velmi snadné, — odvětil poštministr. —

— Václave, doskoč honem do administrace »Palcátu«, že nechám prosit o tolik výtisků dnešního čísla, kolik jich na skladě mají a účet ať mi zašlou. —

— Ještě o něco bych prosil, — pokračoval farář. — Dovolte, abych všechna tři čísla »Palcátu« doručil jich černodolským abonentům. —

— I s radostí, — odvětil poštministr, — noviny nejsou psaní. Ráčíte-li si přát, odevzdám velebnému pánu všechny noviny do Černodola. Je jich hezký balík. —

— Jaké pak to jsou? — tázal se farář.

— Jsou tu »Svobodomyslné Listy«, pak »Věk«, dále »Bezohlednost«, pak »Ráz na ráz«, potom »Špinavé prádlo«, »Palcát« a jiných ještě více, jeden horší než druhý. Ale ze všech nejhorší rozhodně je »Palcát.«

— To je koukole! — zvolal farář — podaří-li se mi kdy jej vyplésti? — A kolik se v Černo-

dole odebírá »Čechů«, kolik vůbec katolických listů? —

— Ani jediný, — odpovídal poštministr.

— Ani bývalý p. farář nic neodebíral?

— Ten odebíral společně s panem učitelem »Svobodomyslné Listy« a sám odbíral »Palcát«.

— To jest — opravoval jej P. Beneš — černodolský farář platil redakci »Palcátu« výpalné, aby od ní měl pokoj — shnilý pokoj! —

— On ho na počátku neodebíral, ale je tomu již asi pět let, co ho taky vrazili do »Palcátu« s pohrůžkou, že něco někde naň povědí, a tu stal se jeho předplatitelem a měl pak pokoj. —

— Ten ubožák! — pravil více pro sebe farář. Tedy pět plných let platil výpalné, až to zaplatil smrtí. —

Mezi touto řečí učeník přiběhl s balíkem novin.

— Bude to obrovská práce! — bědoval farář v duchu, — osada je tím koukolem otrávena. —

— Radil bych, abyste, velebný pane, posečkal na černodolského poslíka, on by ty noviny vzal. Ten balík je na vás příliš těžký. —

— Nikoliv, milý pane, — odvětil významně kněz, — kdybych neměl unést břímě větší! — — ostatní slova s povzdechem v sobě potlačil.

Zaplativ 50 čísel »Palcátu« a objednav si u poštministra jakožto kupce některé zboží, poroučel se.

— Vyprošuji si, — pravil při odchodu, — abyste, pane poštmistře, si neobtěžoval okamžitě mi sdělovati, co o mne noviny přinesou. Já žádnému

listu výpalné platit nebudu, ale budu svou kněžskou čest hájiti. —

Po té odešel — s velikým balíkem »Palcátů« pod paží.

— Světelní budou mít radost, — pravil po cestě k sobě, — až jim to pošlu. — A dnes pány černodolské sousedy sežvu do hospody a přečtu jim, co krásného o mne pan »doktor« — syn pana starosty — napsal, a pak se jich otážu: Je to pravda? A všecken lid musí zvěděti, kterak hanebně se o mně lhalo! —

Když P. Beneš k večeru přišel nazpět do Černodola a bylo mu jíti vedle hospody, v níž byla čtenářská beseda, spatřil několik vesnických výrostků státi kolem pana »doktora«, jenž jim něco vypravoval, což podle hlasitého smíchu musilo býti velmi veselé. Sotva že ale faráře zpozorovali, rázem ztichli a dělali jakoby pozorovali oblaka.

Když se až k nim samým přiblížil, byli na rozpacích, mají-li jej pozdraviti čili nic. Jeden i druhý se obrátili, jakoby ho neviděli a ostatní zdáli se mítí ruce tolik těžké, že jen s velikou námahou pozvedli je až k samému okraji klobouku, o nějž palcem zavadili, načež jim ruce opět klesaly. Farář pousmáv se, přistoupil k nim a smeknův před nimi klobouk až k nohám, oslovil je:

— Pánové mne bezpochyby ještě neznají. Proto dovoluji si představití se jakožto nový černodolský farář P. Beneš. Doufám, že budu mítí často ještě potěšení, s vámi se seznámiti blíže. —

Na to hluboce se jim ukloniv, kráčel ku své faře.

Kdyby se jim byl se střechy hospody z čista jasna na hlavy spustil rybník, nebyl by jim způsobil sprchu takovou, jako toto pozdravení faráře. Hošci tu rázem dostali do rukou pohyb a obnažovali své hlavy jako o závod, ba někteří při tom zapomněli i na své doutníky v ústech. První z nich vzpamatoval se ku slovu p. »doktor«.

— Tedy dnes večer se zde sejdem, — pravil, — zatím posílá přinese »P a l c á t«, to bude junda! Přiveďte s sebou své tatíky, ti se zasmějí.

Když farář vkročil do fary, oznamovala mu stará teta, že prý tam byl kostelník a že vypravoval, jak se prý dnes večer bude něco v besedě čísti. Jakýsi pan doktor vrazil prý pana faráře do novin — —

— Výborně, znamenitě — smál se P. Beneš, — hoši si sami nastavili léčku — toť se mi hodí znamenitě. Neměli dosti ostudy v neděli, musí si jí ještě nadělati v novinách

Stará teta nevěděla, co si má o svém pánu pomyslit.

V osadě mu připravovali novou kocovinu, a on se tomu ještě směje! — Co to je zde za hrozný lid! Zlatá S v ě t l á — o půl noci bych se tam vrátila!

Večer nadešel. P. Beneš viděl z okna, kterak se do besedy návštěvníci scházejí a kterak se tam rozsvěcuje více světla. Vyndav z balíku asi deset »Palcátů«, odebral se do besedy.

— On tam ještě mezi ty vlky jde, — bédovala stará teta. Já toho pána již nepochopuji. Kam jsme se to jen poděli!

Kdyby byl snad císař čínský do černodolské besedy vkročil, nebyl by v ní způsobil překvapení takové, jako P. Beneš. Beseda byla skoro plna.

— Odpusťte, pánové, — oslovil všecky přítomné, — že si dovoluji představití se vám zde. Představím se sice v neděli s kazatelny celé farní osadě, avšak milerád se chápu příležitosti, představití se vám i zde. —

Na ta slova mnozí něco zakoktali, jako, že je to těší, — veliká čest a pod. — avšak p. »doktor« vůčihledě bledl.

— Budte, pánové, ujištění, — pokračoval farář, — že i já rád se pobavím, může-li se to státi bez urážky jiných. Jsem upřímný přítel nevinné zábavy, a bude-li vám vhod, určíme si v témdni jeden den ke společnému hovoru, k poučení a zábavě. —

Slova ta skoro u všech nalezla souhlasu, pravíme s k o r o u všech.

— Byl jsem dnes v městě — pokračoval farář — u pana patrona — a abych řeči nešířil — mohu vám, pánové, sdělití, že náš sešlý chrám Páně bude ještě letos opraven.

— To je hezké — hezké, — chválili si sousedé.

— A pak jsem byl ještě na poště a spatřiv tam nějaké noviny adresované do Černodola, nabídl jsem se, vzítí je příležitostně s sebou. —

Mezi řečí vkročil do besedy i pan řídící učitel, na jehož tváři bylo též znáti překvapení, jakoby byl spadl s nebe. — Musím se vám, pánové, vyznati, že jsem jako všickni lidé na světě zvědav a že jsem s čísla »Palcátu«, adresovaného na pana Jaroslava Procházku, doktoranda práv, sňal křížovou

obálku a že — jsem — k svému největšímu překvapení — —

Slova ta a následující vyslovoval s větším důrazem, dívaje se zároveň, jaký činí dojem, jež ovšem nelze blíže vylíčiti.

V pozadí sedící sousedé smáli se do dlaní, a ti přední rozpačitě přešlapovali. Na panu řídícím bylo znáti otázku: Kde pak se tu vzal náš farář? A pan »doktor« měnil se do všech barev.

— K svému největšímu překvapení — pokračoval farář — spatřil jsem podrobné vylíčení událostí při mém nedělním příjezdu. Dovolte, pánové, abych vám to zde z »Palcátu« přečetl. Byli jste toho svědci skoro všickni a proto můžete sami nejlíp dosvědčiti, pokud se zpráva v »Palcátu« s pravdou srovnává. Nuže, tedy poslyšte. —

Co farář takto mluvil, naplnily se obě světnice venkovské hospody lidem. Ba i kuchyň byla naplněna ženami a dětmi.

Rozneslat se jako oheň zpráva, že farář přišel s jakýmisi novinami do besedy.

Farář jal se pozvolna hlasem povýšeným zprávu z »Palcátu« nám již povědomou čísti. Při místech tendenčně, čili lživě přibarvených ve čtení poustal, ohlížeje se po posluchačích, jaký na ně dojem činí. A tu ku svému milému překvapení zaslechl poznámky: to není pravda — ba též: to je lež, já jsem to viděl, tak to nebylo! Slova, že lid postavil se mu v cestu — — — vzbudila smích a vyvolala poznámku: vždyť dostala chasa dopoledne od hospodyně na kořalku, aby dělala bandurskou.

Zmínka o pastoru vzbudila největší odpor u žen.

— To ať jen pastor přijde, — bylo je slyšeti — my mu ukážeme cestu, na něco takového u nás nikdo ani nepomyslí.

A zároveň začali hubovati mužové:

— To je klukovství, my se své víry nespustíme — — to je darebáctví, kdo to psal, neviděl si na rozum.

Tak a podobně ozývali se shromáždění.

— Těší mne velice, — pravil na konec farář, — že s panem dopisovatelem, který je zde přítomen, nesouhlasíte. Necht' sám na své uši se přesvědčí o mínění zdejších otcův a matek. Nechci zde všechny ty lživé překrouceniny opravovati. Jen tolik k své obraně podotknu: Věřte mi, páni sousedé, na mé čestné slovo, že jsem sem za faráře o své újmě nežádal, nýbrž že mne k tomu sám p. biskup nutkal. Vy sami asi domyslíte se pravé příčiny, proč p. biskup nechtěl dopustiti, aby pan administrator stal se zde farářem. Pan biskup chtěl zdejšími osadníkům ušetřiti tu největší hanbu, jaká se jim kdy státi může, aby totiž na faře panovala — —

— Ženská! — vzkřikl někdo ze zadu.

-- Ano, tak to jest! -- ozvalo se asi desatero hlasů. — Pozdrav za to pana biskupa Pán Bůh! —

— To by byl býval zde krásný pořádek! — ozývaly se rázné a rázovité hlasy matek. — Je to takhle lepší, my si necháme kněze, kterého nám pan biskup dal. Je čas, aby zde nastal pořádek jiný! —

— Nuže, — ujal se farář opět slova, aby rozčilení shromážděných se utišilo, — zde máte opětň důkaz, že není všechno pravda, co noviny píš, a že jmenovitě ty listy, které vy zde odbíráte, to jest, které vám nezkušení mladíci vnucej, obsahuj mnoho lží. —

Pak farář ty noviny, jež z města s sebou přinesl, hodil opovržlivě na stůl se slovy: Věru divím se, jak někdo na těchto novinářských muchomůrkách může nalézati zalíbení. —

Na to přistoupiv k dopisovateli do »Palcátu« pravil:

— Zde, pane doktore, máte svůj orgán pravdy, dovolil jsem si vám jej doručiti. —

A k panu učiteli, jenž stál hned vedle pana »doktora«, pravil podávaje mu jeho »Palcát«: Znameníť to učební pomůcka! —

Pan řídící cedil něco jako na omluvenou, avšak P. Beneš rozpaky jeho zamlouval přátelským hlasem:

— Mým nejvřelejším přáním jest, abychom spolu žili v takovém přátelství, v jakém jsem po všechna léta žil s vaším ctěným kolegou ve Světlé. Považujte, p. řídící, tento můj první výstup ve vaší besedě jaksi za poučenou, že nejsem, jak se říká letošním zajícem, a že se vůbec dovedu bránit na všechny strany. Těmito slovy dovoluji si vám se zde představit; já ovšem neopomenu vám co nejdříve návštěvu učiniti ve vašem příbytku. To zajisté sám stejně dobře nahlédnete, že shoda naše bude jen ku blahu zdejších dítek. —

Na to P. Beneš p. řídícímu podal ruku, kterouž mu tento tím vřeleji tiskl, čím milejší mu bylo, že o »Palcátu« nečinil žádné další zmínky.

Pan »doktor« stál vzadu jako opařený. Hned vedle něho u stolu mračil se jeho otec, pan starosta, a polohlasitě huboval: Ten osel, ten lump, ten darebák, mi dělá všude jen ostudu, já toho chlapa musím vyhnat z domu. —

Vida však k sobě přicházeti faráře, zlahodněl okamžitě svou tvář k úsměvu. Začal se něco omlouvati stran nedělních výjevů, avšak farář i jeho rozpaky zaplašil veselým srdečným hovorem.

Vyřídív si v besedě svou věc, dal P. Beneš všem dobrou noc a kráčel do své fary. Po jeho odchodu nastalo mezi sousedy na chvílku ticho. Dojem, jaký na ně učinil nový farář, byl znáti na všech tvářích. Po chvílce teprv rozhovořivali se opět.

— U m í t o ! — prohodil jeden soused dýmaje z dýmky jako z komína.

— Má něco v hlavě, — prohodil druhý.

— Má ale též něco v srdci, — prohodila šenkýřka. — Kdyby o mně někdo do novin napsal takové lži, já bych mu vycinkala jinak. Ale on když si vypověděl své, dělal zase jakoby nic.

— Myslím, — prohodila jiná sousedka, — že bude nejlíp, nechají-li ho ti mladí páni na pokoji.

— Myslím také, že teď bude mít pokoj, — doložil jeden soused s významným pohledem na pana »doktora«, jenž tam v koutě seděl jako opařená slepice. — Takoví hoši by k němu musili ještě dlouho do školy chodit. —

Přišel domů P. Beneš unaven skoro sklesl na pohovku. Byl nejen unaven delší chůzí, ale více ještě celodenním rozčilením. Uměl se sice přemáhati, ale přece jej bolel zákeřnický způsob, jakým se na něho útočilo. Člověk, jenž ve veřejnosti dovede se nejvíce opanovati, doma mezi čtyřmi stěnami bývá uchvácen jakousi skleslostí, jež ale trvá jen chvíli. Napjatý duch potřebuje odpočinku.

Stará teta znala dobře svého Benouška, jak ho nazývala.

My jsme ještě nic nepověděli o jeho rodě. P. Beneš ztratil záhy své rodiče. Otec, malý rolník, namohl se kdysi při práci příliš přes své síly a zemřel v nejlepším věku. A matka mu zemřela brzy po primici nedosáhši ani padesátého roku. Měl ještě bratra a sestru. Onen usadil se jako zručný řemeslník ve městě a tato sdělila po rodičích chalupu asi s dvaceti korečky polí a prodala se na to. Bratr i sestra měli starosti své, a bratr kněz byl na zadní cíp diecése vyslán do duchovní správy, odkud sotva jednou v roce mohl buď s bratrem anebo se sestrou se vídati.

Podpory dosti značné ve studiích dostávalo se mu od tety — matčiny sestry, záhy ovdovělé a bezdětné měšťanky, k níž lnul láskou takměř synovskou. Když pak se stal asi třístovým lokalistou, teta přestěhovala se k němu a vedla mu domácnost. Zbylo jí ještě nějaké jmění, z něhož mu přilepšovala.

Bez tohoto přilepšování nebyl by si mohl ani koupiti trochu těch knih, jichž byl velikým milovníkem. Vedli spolu skromný sice, ale spokojený život. Proto i teta nemálo se ulekla, když se

na jisto dověděla, že se budou do Černodola stěhovati. Ty první neděle na nové faře byla všecka rozrušena.

— Takových starostí uvázal si na krk! — naříkala. — Kdež pak já k tomu stačím a já ani takovému hospodářství nerozumím. — A v této úzkosti dávala »našemu velebníčkovi«, jak jej též nazývala, i — výpověď, ačkoliv můžeme prozraditi, že by ho nebyla opustila ani za celý svět. Blažilo ji velice, že ho ve Světlé všickni měli rádi a proto i s nemalou hrdostí »našim velebníčkem« ho nazývala. Tím však bolestněji nesla zjevné nepřátelství sousedů v Černodole

Znalat ona jeho srdce jako své vlastní, že nebylo schopno nějaké křivdy, a proto ji nesmírně bolelo, když mu ubližovali.

Když P. Beneš z besedy se vrátil, pozorovala na něm nemalé rozechvění. A znaje jeho povahu, ponechala ho jeho myšlénkám. Věděla dobře, že až ten mráček z jeho mysli přejde, že sluníčko zase vzejde.

— Tak jsem to musil udělati, -- jal se po chvílce P. Beneš hovořiti. — Musil jsem tu bídnou lež přepadnouti v jejím pelechu. Nesměl jsem čekati, až by vylezla sama a rozplazila se mi po celé kollatuře a až by si na mne lidé prstem ukazovali. Ano, přepadl jsem je! Tak se to musí dělat. Nelež vždy je lepší *offensiva*, nežli *defensiva* — *útok* vždy lepší, nežli *obrana*. A teď ještě si podám toho ničemného redaktora. To by tak hrálo, aby si mne v každém čísle podávali! Nebýti tohoto na ně výpadu, byli by jásali a mé postavení zde bylo by bývalo hned na za-

čátku podryto a snad — i nemožno. Hnedle zítra zplnomocním advokáta, aby na redaktora »Palcátu« podal žalobu. To ničemné bojí špatných novin musím odtud vypuditi. To bude moje nejbližší úloha. Jednoho zde mám nepřítele úhlavního, s nímž bude mi vésti boj. —

Kapitola devátá

**dokazuje, že mnohá panímáma má se lépe,
nežli milostpaní.**

Vykonav svůj denní úkol církevních hodinek, jež si po svém vysvěcení uložil, jakožto *conditio sine qua non* a pomodliv se ještě kleče podle obyčeje desátek, uložil se klidně na lože. Jakmile již ležel v posteli, tu více ducha svého nemořil starostmi o zítřek. Tu pouštěl všecko mimo sebe.

Avšak ani noc tato v Černodole neměla pro něho minouti bez vzrušení. Mohlo býti asi po jedenácté hodině, kdy nalézal se v prvním spánku, tu zaslechl prudké tahání za zvonek. Každý kněz má jemný sluch na ten zvonek, protože každodenně klade se na lože s bezděčnou připomínkou, nebude-li volán k nemocnému. Proto i P. Beneš sotva že zvonek se ozval, již se z lože zvedal a pootevřev okno, tázal se: Kdo je! - -

— Prosím, velebný pane, — slyšel přitlumený prosebný mužský hlas, — vpusťte mne na okamžik, rád bych s vámi promluvil.

— Kdo stůně? — tázal se.

— Nestůně vlastně nikdo, jen mne vpustte, povím vám všecko.

-- A kdo jste, já vás neznám.

— Jsem to já — Procházka, černodolský starosta.

— Pro Bůh, co se vám stalo?

P. Beneš nečekal již na odpověď. Oblekl se na rychlo do županu a se světlem v ruce šel starostovi otevřít. Když jej k sobě do pokoje uvedl, užasnul nad zsinadou jeho tváří. Vždyť ještě před chvílí jej viděl v besedě — --

— Jsem nesmírně nešťasten! — začal mluvit.

— Co se vám stalo?

— Jsem nešťasten se svými dětmi! Mám nezdrábného syna — --

— To sice vím, — myslil si P. Beneš, — to ale není dostatečnou příčinou, mne ze spaní vyrušovati. To mohlo posečkat až do rána.

— Jsem nešťasten i se svou dcerou, — pokračoval starosta, — která právě teď přijela všechna zoufalá z P. . . . Musím vám, velebný pane, dříve povědět, že je provdána za železničního úředníka. Jakožto starostlivý otec dal jsem ji do Prahy na ty vyšší školy. Teď všechno se pachtí po vyšším vzdělání. A tak i já vynaložil skoro všechno své jmění na tu vzdělanost. Pronaložil jsem se na syna, pronaložil i na dceru. A když mi z Prahy přišla domů, znechutil se jí nadobro selský stav.

— Sedláka bych si nevzala za celý svět, — říkala, — já si vezmu úředníka. — A dostala úředníka za muže — stationsšéfa v P. — pána s červenou čepicí, do které se zakoukala. Koupil jsem jí městskou výbavu za 3000 zlatých a druhé

3000 zl. jsem jí dal věna. Brzy po svatbě jsem se dověděl, že můj pan zeť má mnoho závazků, všelijakých závazků. Měl mnoho dluhů, byl pijan a ještě něco horšího, což mou dceru nesmírně trápilo. Konečně došlo i k tomu, že ji trýznil proto, že jsem mu žádných peněz nemohl dávat na darebáctví.

— Svou manželku — když ji hanebně zradil, začal trýzniti. A konec všeho je, že byl ze služby vyhnán, přímo vyhnán, a že má ubohá dcera v této chvíli přijela mi s dítětem na krk všecka zoufalá, a že nyní se mi doma svíjí v křečovitých bo — bolestech. --- —

Po těch slovech starý, ale ještě statný muž začal hořce plakati.

— Tak — tak mi — přišlo na — sta — na stará kolena, — bědoval.

— Ubohý tatíku! — zvolal kněz a v očích se mu zatřpytily slzy.

— Prosím, pojďte k nám a potěšte ji, sice si něco udělá.

— Jaké to zkušenosti na nové faře hned na počátku! — zvolal v duchu kněz.

Obleknuv se, šel se zarmouceným otcem.

Ve statku u starosty bylo malé pozdvižení.

Děvečky odcházely právě ku spaní do světničky vedle kravína, když před vraty zarachotil kočár.

— Otevřte! — zněl zvenčí hlas a zároveň ozývaly se údery bičem na vrata. — Otevřte!

— To někdo přijíždí k nám! — povídaly si děvečky. A když volání a tlučení vždy důrazněji se opakovalo, — vyskočila jedna.

— Kdo je to? — tázala se.

— Jen otevřte, — odpovídal vozka, — vezu milostpaní.

— Milostpaní — milostpaní přijela! — opakovaly si děvečky. Ale v tom již ozval se z kočáru pláč dítěte. Jejich překvapení vzrostlo, když z kočáru slezla mladá žena s dítětem. Zahlédly ji totiž při světle kočáru do obličeje a zalekly se jejího pohledu.

V tom vyšla ze dveří Procházková a matka a dcera padly si do náručí.

— Co se ti pro Boha stalo? — zvolala matka ustrašena.

— Jsem zničena — zrazena — zhanbena! — štkala dcera, držíc na prsou nemluvně. — Kde je tatínek? —

Byl ještě v besedě. Běželi pro něho. Matka zatím zavedla dceru skrze kuchyň do slušně upraveného pokoje, kdež jí plačící dítě z rukou vzala.

— Co dělá Rudolf? — tázala se dcery.

Místo odpovědi mladá žena sklesla na pohovku a zakryvši si oběma rukama tváře, začala křečovitě štkáti. Krutá bolest vzedmula jí prsa a místo odpovědi chrčelo jí v hrdle, jakoby se měla zadusiti.

V tom přiběhl Jaroslav a v patách za ním otec.

Matka dceru objímala a děvečky přinesly čerstvou vodu a tváře strhané od bolesti jí umývaly.

— Přijela jsem domů umřít, umřít! — Rudolf je bídník, je lotr, vyhnali ho s hanbou, — vydralo se jí po chvílce z úst, načež následovalo nové vze-

dmutí prsou a chrčení v hrdle. Otec i matka žasli a Jaroslav vzadu spínal ruce.

— Co činit! — bědoval otec, — lékaře tu není. —

— Jdi a popros p. faráře, — pravila matka k manželu, — aby ji přišel potěšit.

Slov těchto starý Procházka se zalekl a když několik okamžiků otálel, opakovala manželka:

— Jen jdi a neboj se ho, on není zlý.

A starý Procházka šel. V malé chvíli na to otec s knězem stanul v pokoji, kdež nešťastná dcera dosud na pohovce ležela v jakési křečovitě strnulosti.

P. Beneš postavil se před mladou paní a uchopiv ji za ruku, promluvil na ni:

Upokojte se, drahá paní, Pán Bůh vás potěší.

Dotknutí se její ruky a jeho zvučný soucitný hlas jakoby ji ze strnulosti probudil. Pohleděla z počátku plaše knězi do tváří, jakoby se bála do nich pohleděti, ale srdce její bolestmi uštvané vycítilo v jeho zraku upřímný soucit a tu náhle se pozvedla a oběma rukama ruku jeho uchopivši, tiskla ji a líbala.

— Což jste, drahá paní, — otázal se kněz hlasem rozechvěným, — nikdy neslyšela o matce Boží Bolestné?

Zahleděla se plnými očima do tváří kněze a sklopila je.

Kněz této odpovědi porozuměl. Celý její život stál před ním odhalen. Tajemství života ženy bylo odkryto. Poznal ten život mnohých žen z lepších kruhů, ten život prázdný, jalový, povrchní, bez hlubšího vycítění úlohy ženy, život bez upřímné

pobožnosti. A když na takovou uhodí rázem kruté neštěstí, tu bývají jako bleskem shroceny — bez útěchy a plny zoufání. Takovou ženou byla i tato paní. Zrakem znalce duše seznal její stav, jediným dotknutím tepny jejího srdce seznal hlavní příčinu zoufalosti.

Kněz ohlédl se po pokoji. Byly v něm dvě postele. Zrak jeho hledal něco na zdi.

— Což zde nemáte růženec? — tázal se matky.

A matka neodpovídala.

— Je mi to divno, že ve statku takovém nad ložem panímámy nevisí růženec.

Pokoj manželů Procházkových byl sice na jedné straně ozdoben několika obrázky svatých, pod nimiž viselo hojnost fotografií členů rodiny a bližšího příbuzenstva v různém stáří, ale nebylo v něm cítit ten zvláštní nádech nábožnosti, označující křesťanskou matku. Vzkročíme do příbytku kteréhokoliv a vycítíme brzy náboženskou horlivost anebo lhostejnost matky domu, aniž bychom ji viděli.

A právě ve statku Procházkově tohoto nábožného ovzduší nebylo. Procházková panímáma byla jedna z těch mnohých hospodyň, jež provdávše se do většího statku, život svůj takoruka ztráví u plotny. Od rána skoro do večera vařit, od plotny odbíhat do kravína, hrdlovat se s děvečkami, krmit drůbež a pod., a když potom přibývá dětí, přirůstá s nimi i starostí každým rokem.

Večer pak hospodyňka obyčejně zmořena klesá na lavici a je ráda, může-li si odpočinout. Všecka její radost na statku spočívá v tom, vyjede-li si

s pantátou několikrát v roce někam buď na pouť, anebo na posvícení, anebo jen do města. Kolikrát jsme viděli ty venkovské panímámy při posvícenské hostině seděti za stolem zamlklé, znavené, řekněme přímo udřené. Dlouho to trvá, nežli se rozveselí. Jejich duch stále jim odbíhá nazpět domů do hospodářství, nestalo-li se něco v kravíně, když ta čeládka teď je tolik nedbalá. Leč při těchto starostech má panímáma ze statku do sebe vždy něco úctyhodného.

Postavme vedle sebe panímámu z venkova a milostpaní z činžáku ve městě, tamtu v prostém venkovském obleku a tuto vystrojenou podle módy a oko nestranného pozorovatele vždy s větší úctou pohlédne na panímámu, jako na patriarchyni. Když panímáma vkročí na dvůr, tu zraky všech zří k ní jako ku královně.

Drůbež běží za ní, vepřici radostně k ní hrochtají a z kravína ozývá se radostný řev krav a telátek po její hlase. Stádo holubů se nad ní snáší a věrný strážce domu »Štěk« ji doprovází. Děvečky chovají se k ní jako k matce a chudás s důvěrou k ní hledí při prosbě o kus chleba.

V pravdě velikou moc má ve statku panímáma, naproti níž celé to průměrné milostpanství městských dam se ztrácí.

A oč ještě větší moc má venkovská panímáma, je-li prochnuta pravou nábožností! Tu k ní čeleď hledí jako k světici a bojí se před ní vypustiti slova buď zlolajného, anebo oplzlého. A právě této svatozáře kolem skrání matky rodiny P. Beneš na Procházkové neshledal. Spatřil v ní obyčejnou matku, jež se po celý rok u plotny lopotí a s če-

ládkou zlobí, zlobí s dětmi, často i s mužem bez živého vědomí své důstojnosti, jakéž může jí jediné dáti naše křesťanská víra.

P. Beneš postřehl, kde a v kom byla základní chyba; z koho vyšel počátek k rodinné katastrofě, jež Procházkovic manžely potkala v nezdárném studentu a v nešťastné dceři, jež při lepším vychování ve městě chtěla se státí milostpaní.

Kterak si tu počínati? — Tato otázka tanula P. Beneši na mysli. Viděl před sebou ubohou, zrazenou ženu s nemluvnětem na pokraji zoufalství, viděl v zadu státí marnotratného, ale nekajícího syna se vzezřením skoro pitomým; viděl i rodiče hluboce zarmoucené, kteří z nerozumu a ovšem i ješitnosti neštěstí dcery spolu zavinili. Leč v této chvíli nemohl jich obviňovati. Měl před sebou mladou, sotva čtyřiaadvacetiletou ženu v plné síle života. Její tváře, ačkoliv hořem zsinale, svědčily o plném zdraví a byly i hezké. Soudě dle zevnějšku, mohla žena tato šťastným učiniti řádného muže. Její rysy neměly na sobě stopy nějaké vášně. Kněz viděl před sebou mladou ženu, z níž rozumný muž mohl udělati ženu přímo vzornou.

— Nemohu pochopiti — pravil po chvíli, — kterak jste mohli svou dceru dáti takovému člověku, jehož existence visí každou chvíli ve vzduchu? —

— My právě hledali pro ni muže se zajištěnou existencí, — odvětil otec. — Vlastně — dodal váhavě s pohledem na dceru — vyhledala si ho sama. Prosím, zde je ten nešťastný inserát ze známého pražského listu. Lichotili jsme si, že inserát ten založil dceřino štěstí, proto jsme si jej dali za rámeček. Prosím zde je. —

Na to otec sňal se stěny rámeček, v němž bylo zaskleno:

Nabídnutí k sňatku.

Staniční přednosta ve větším venkovském městě, 32 roků starý, s existencí naprosto zabezpečenou, přál by si známost učiniti s mladou, vzdělanou slečnou silnější postavy. Nějaké věno žádoucí. Bližší sdělí pod adresou — —

— Ona si inserát vystříhla a my jsme mu psali — —

— A což jste se na něho blíže nevyptali? —

— Ano, učinili jsme to. Sám ředitel dráhy nás varoval, že prý je to lehké zboží, starý hýřil — on ale musil jí zrovna uçarovati.

— Snad nevěříte v takové čáry? — usmál se kněz.

— On mi sliboval modré s nebe, — vmísila se pojednou mladá paní sama do řeči.

— Ano to jsou ty čáry: lahodná, ale klamná slova, — podotkl P. Beneš.

— Tázali jsme se u židů, — pokračoval otec — není-li jim co dlužen. Avšak před svatbou každý jeho počestnost a solidnost vychvaloval do nebe, až teprv po svatbě ti samí židé vystupovali na mne s jeho směnkami. Byli jsme hanebně oklamáni. —

— Když otec — ujala se opět paní slova — jeho nové dluhy platit nechtěl. —

— Řekni raději platit nemohl, protože mne tamhle ten — ukazuje na syna — též hanebně utahoval. —

— A když mu již — pokračovala paní s hlasem od pláče trhaným — žádný žid půjčit nechtěl, dělal nepořádky v účtech, až konečně páni, aby s ním neměli dlouhého potahování, zabavili nám kauci a jej propustili s vyhrazením, že může ještě býti zavřen. A tu právě, když přišlo do veřejnosti, že je propuštěn, vycházely na jevo všechny jeho špatnosti. —

Nový pláč uchvátil ji, ale již klidnější.

P. Beneš seznal, že bolest mladé paní poznáhla se zmírnila.

— Ta zajištěná existence, — pravil k rodičům, — jest moderním švindlem, na kterýž chytají se nezkušená děvčata. Kdo může dnes tvrditi, že má zajištěnou existenci? Obyčejně se má za to, že úředník s pevným ročním platem a se zajištěným výslužným má takovou existenci. Avšak dosti nepatrné zpronevěření, ba jen dosti malá neopatrnost v úřadě připravuje ho o existenci. Úředníku na poště třeba někdo jiný sáhne do kasy, u níž pozapomenul klíček. Poodejde třeba jen na okamžik a již má veliké zodpovídání. Existence úředníka vůbec, jemuž jsou svěřeny peníze, jest ohrožena stále. A kterak to dlouho trvá, nežli se úředník existence tolik nejisté dodělá. A tomu se říká: zajištěná existence, při níž mnohdy celá rodina mívá dosti bídy a nouze. —

— To je pravda, — pravila mladá paní s povzdechem.

— Ze všech existencí má dosud nejvíce zajištění šetrný rolník a po něm živnostník a řemeslník, rozumí-li jen řádně svému řemeslu. Ale bohužel jejich synové a dcery baží po něčem vyšším. Oni stydí se za motyku a hanbí se za zástěru řemeslníka. A chyba tato stala se i v domácnosti vaší, — pravil na konec P. Beneš. — Dnes vůbec není zajištěné existence. Dnes kolísají se i trůnové a paláce pánů. Zajištěnou existenci má jen ten, kdo staví na Pánu Bohu. Co se u vás, milý příteli, — pravil obrácen ku starostovi, — stalo, stalo se již tisícům jiných a může opět býti napraveno. Je ovšem velikým neštěstím, jež potkalo zde ubohou paní, je to ale zkouška z rukou božích, kterouž třeba bez reptání přijmouti. —

P. Beneš hovořil s nešťastnou paní málo. Byl dosti zkušeným znalcem duší, aby věděl, že s nešťastným má se méně mluvit, a za to více s ním soustrasti míti. Pouhá přítomnost soucitného člověka ulehčuje nešťastnému. Proto i více hovořil s rodiči. Seděli tam v selském pokoji. On u stolku, Procházka naproti němu a vedle dcery na pohovce matka. Na stole stála lampa, jež ale jen matné světlo dávala. Jaroslav stál za kamny, maje stále zrak upřený na kněze, jenž svým přímým pohledem a svou nelíčenou upřímností zamlouval se mu vždy více. Na posteli spalo dítě, delší jízdou rozklepané.

— Čas jest k odchodu, tuším, že jde již na druhou, — pravil kněz, zvedaje se.

— Prosím, velebný pane, — prosila matka, zvedajíc se rychle z pohovky a berouc jej za ruku — prosím, račte u nás ještě pobýti, je nám to

v našem zármutku tolik milé, — — — mně se zdá, jako bychom se znali již dávno. —

Ku prosbě manželky připojil se i manžel.

— Kdo ví, kdy se zase takto sejdem, — pravil důvěrně.

P. Beneš byl nemálo povděčen, že získal si srdce rodiny.

— A co pak to tam na posteli máte? — tázal se mladé paní, ukazuje na nemluvně na posteli. — Směl bych se na to podívat? —

— Je to kluk jako pařez — odpovětila paní. — Na to se zvedla a se stolu lampou si na něj posvítila.

— Požehnej Pán Bůh, — pravil kněz, — dítě máte zdravé a když si je zdárně odchováte, můžete se na něm dočekatí radosti. —

— Co vlastně, paní, teď míníte činiti? — tázal se jí kněz.

— Doma nezůstanu, — odpovětila, — půjdu do světa sloužiti, zde by se mi posmívali, a to já nesnesu. —

— Dobře máte, — souhlasil P. Beneš. — Jak pak ku př. kdybych vám v Praze u řádné rodiny vyhledal útulek? — Anebo by se vám zamlouval nějaký obchůdek? —

Paní rázem se z pohovky zvedla.

— Kterak byste si mne, velebný pane, zavděčil? — odpovětila. — Dítě mám již odstaveno, ponechám je zatím doma, až si ze zbytku svého věna zavedu nějakou živnost. Ostatně já znám všecky domácí práce. Ačkoliv mi ve městě říkali milostpaní, já jsem nicméně dělala si děvečku sama. Mně by se nejvíc zamlouval moučný

obchod. Nepříliš velikou kauci bych mohla ještě složit. —

— Tím lépe pro vás, — odvětil kněz. — Ale ještě něco mi napadá, — při čemž pohleděl vzadu na pana »doktora«.

— Tamhle máme ještě většího pacienta — oslovil proti všemu nadání vzadu pana »doktora«, — což vy, mladíku, zde míníte nadobro již zůstat? — —

A nečekaje na odpověď, — pokračoval: Což ztratil jste již všecku energii mladíka? Neopovazují se pronésti podezření, že byste byl sklesl tolik hluboko, abyste nebyl s to vzpružiti a vzmužiti se k dokončení studií, a to tím spíše teď, když by vaše paní sestra v Praze přebývala. Ona by vás povzbuzovala a zárcveň sestersky ošetřovala, a vy byste ji navzájem v zármutku těšil. Mohli byste spolu krásně žíti. Buďte ujistěn, že s vámi to myslím upřímně.

Otec i matka zvědavě na syna pohlédli.

— Ano, Jaroši, pojď se mnou do Prahy! — vyzývala jej sestra. — Pojď, s pomocí Boží dokážeme to dohromady. Útěchou mi bude největší, dosáhneš-li svého účelu, kterak se ulehčí rodičům v zármutku, jež jsme jim oba způsobili!

Jaroslava to jaksi popadlo, — zatřásl jím to, a tu najednou přiskočiv k sestře a tiskna ji k srdci, zvolal: Ano, pojedeme do Prahy, a — ať jsem bíduíkem, nesplním-li svého slova.

— Tak se mi líbí, — chválil ho kněz. — Člověk nemá sám nad sebou zoufati nikdy. Důvěřujte jen v Boha, — já myslím, že v Boha dosud věříte? Nebude vám zajisté za těžko z hlavy vy-

puditi pochybnosti o Bohu, který zajisté naplňuje vaše srdce. Znáám mladý život, společnost a knihy člověku pomatou hlavu, avšak na dně srdce zůstává přec víra. Studujte pilně teď doma, a nežli paní sestře vynajdu v Praze útulek, můžete připraviti se k první zkoušce, a v Praze pak ku zkouškám ostatním.

— Kterak bys mne učinil šťastným, — pravil k synu otec, — všš dobře, jaké jho mou hlavu k zemi tíží! — Na to k faráři obrácen pokračoval: Když už, velebný pane, jste zasvěcen do našich rodinných poměrů, musím vám ještě něco povědět k vysvětlení škandálu při vašem příjezdu. —

— Prosím — odporoval kněz — nepřipomínejte mi více, na co bych já z toho srdce rád zapomenul. —

— Jen ať to jde ven! — odvětil starosta — že jsem pro předešlého administrátora agitoval, je pravda. A příčina toho byla, že jsem hospodyně po vašem předchůdci 2000 zl. dlužen. Ona si to uměla zaonačiti. Při nejmenším, půl vsi je jí dlužno. —

— Což ale — přerušil ho P. Beneš, — kdyby najednou na vás uhodila, což je k víře velmi podobné? Taková ženská, jížto se na dobro zhatil pláu, je schopna všeho. Radil bych vám upřímně a všem, kdož jí dlužni jsou, abyste se s ní vypořádali. Nemáte-li svůj úvěr nadobro vyčerpaný, jen s tou kaňkou z knih pryč. —

— Ten dluh je na dvě směnky. —

— Tím hůře pro vás. —

Zvenčí se ozvalo kuropění.

— S Bohem --- jak doufám, od této chvíle jsme přátelé — pravil kněz, podávaje všem ruce. Když podával ruce i mladé paní, pravil k ní důvěrně: Nežli se rozejdeme, dovolil bych si vám ještě v něčem poraditi. —

Mladá paní zvědavě zrak na kněze upřela.

— Váš nenadálý příjezd nezůstane tajemstvím. Čeládka se brzy pravé příčiny dopídí, kdož ví, nenaslouchala-li za dveřmi. Odpočiňte si zatím, ale zítra tak odpoledne vyjděte si zde s bratrem na procházku a nedávejte na sobě příliš zármutek znáti. Buďte klidna. Nejsem zvyklý v hovoru mnoho mluvit o Pánu Bohu. Já Pána Boha nenosím na jazyku, nýbrž v srdci. Směl-li bych vám ale poraditi prostředek nejvydatnější k zachování klidu srdce ve vašem zármutku, tož svou bolest spojte s bolestí té, jež stála pod křížem svého Syna. Jste matkou, matka k matce má míti důvěru. Zkuste to jen a přesvědčíte se. —

Po těch slovech P. Beneš dal všem dobrou noc. Starý Procházka doprovázel jej až k faře.

— Čím se vám, velebný pane, odměním za tolik laskavosti? — tázal se starosta.

— Jakou odměnu? — jsem odměněn nesmírně tím, že mi — jak pevně za to mám — Bůh poskytl příležitosti, vaši důvěru získati. Nežádám si nic více, než důvěru. — — — Ale počkejte, přece něco — pravil na konec. — Tedy dobře, budu žádati přece něco — ruka ruku myje. — Předvídám totiž — pokračoval důvěrně — že budu míti zde nesnadnou práci s panem řídícím, o němž jsem slyšel a z jeho chování se ke mně dnes vy- cítil, že kněze ve škole považuje za zbytečného.

Nyní máme ovšem prázdniny, ale po prázdninách nevím, jak to půjde. Já nechci ničeho mimo zákon, nic nad zákon, ale k čemu mne zákon opravňuje, na tom musím stát. Vy jako starosta jste předsedou místní školní rady — myslím, že mi rozumíte. A nyní s Bohem! — Dobré jitro!

Tentokrát P. Beneš usnul až k samému ránu. Nemohl usnouti radostným rozechvěním. Děkoval co nejvroucněji Bohu, že mu dal usmířiti nepřítele. Vlastně to celé nepřátelství nezasahovalo hluboko do srdce, sedělo jen tak na povrchu, jak to vůbec u nás křehkých lidí bývá. Trochu sebezapření kněze a troška lásky k bližnímu nepřátelství to rázem vykořenila.

Kapitola desátá

vypravuje o velikém podivení v Černodole.

Ráno ještě před zvoněním na mši vyšla děvečka od starostů s porculánovou konvicí, přikrytou běloučkým ubrouskem ven na silnici. Hned naproti sousedka právě zametala přede dveřmi, a když spatřila děvečku, ustala od práce. Vidět děvečku i kdyby byla od starostů, není přece nic divného, ale ta bílá porculánová konvice s ubrouskem navrchu vrtala jí mozkem.

— Hej, Baruško, — volala za děvečkou, — co pak to nesete?

— Eh, nesu smetanu.

— Smetanu, smetanu — a komu pak?

— Eh, na faru.

— Na fa --- na fa --- povídáte na faru?
a v tom sousedce vypadlo z rukou chvoště.

Sotva že děvečka několik kroků popošla, potkala ji jiná sousedka. Tytéž otázky a ještě větší divení, jež mělo za následek, že kde kdo byl v domě, vystrkoval oknem i dveřmi hlavu na děvečku, nesoucí v porculánové konvici smetanu — na faru.

A nežli děvečka popošla sto kroků, vybíhala na ulici polovina obyvatelstva hořejšího Černodolu. Když pak došla na náves a zahrnula k faře, tu kde kdo byl díval se na děvečku o d s t a r o s t ů, nesoucí **na faru** v bílé porculánové konvici **k r a p e t s m e t a n y**. Laskavý čtenář stupně tohoto podivení vidí přiměřeně znázorněny proloženým tučným písmem. A dodáváme k tomu, že i pan řídící učitel dvakráte si musil protřít oči, aby uvěřil předně: že to byla děvečka Baruška od starostů; za druhé, že nesla v porculánové konvici krapet smetany a za třetí, že to nesla na faru.

Tohle bylo faktum, proti němuž nebylo možno cos podstatného namítati.

A aby toto faktum bylo ještě více dotvrzeno, přivzal si na to p. řídící své okuláry, kterýmiž ozbrojil své oči, načež viděl tutéž děvečku, všeobecně známou pode jiněm »B a r u š k a o d s t a r o s t ů,« vcházející právě do fary — ano, do fary.

Toto faktum bilo tolik do očí, že pan řídící okuláry s očí sundal a jimi na stůl pohodil.

— Tu to máme! — zvolal jaksi opovržlivě.
— To pak jsou charaktery! — Leze již za farářem! —

Faktum tedy, že starostovic děvečka nesla na faru smetanu, bylo nepopíratelné a stalo se ještě nepopíratelnějším, když děvečka brzy na to z fary s prázdnou konvicí se vracela.

— Tedž je již konec, — učinil závěr pan řídící.

Jaký to k o n e c měl býti, zdaž konec všemu dalšímu pochybování, anebo něčemu jinému, nelze nám zde rozhodovati. My prostě referujeme událost, jež černodolským na dlouhé časy utkvěla v paměti a kterouž ještě vnoučata vypravovala svým vnoučatům. Pan řídící z události této dělal úvahy velikého obsahu:

— V neděli ještě nechali vytáhnouti žebřinový vůz přes cestu a dnes pošlou děvečku se smetanou na faru!

Po mši sv. P. Beneš jal se dále přehlížeti a urovnávati farní archiv, jenž byl umístěn na chodbě ve veliké starobylé skříni.

— Archiv musí dolů do přízemí, — rozhodl farář, — zde na prkenné podlaze není bezpečeno před ohněm.

Dal tedy dole na archiv upravit starou klenutou komoru a do ní archiv snášeti. Při té příležitosti přišel na pozůstatky starých novin, nejnovějších před dvaceti lety.

— Tedy farář zde po celých dvacet let žádných novin neodebíral, — usmál se P. Beneš, — bezpochyby že neměl kdy je čísti.

— Ale přece něco jsem zde našel, jeden sešit »Časopisu katolického duchovenstva«. —

Podíval se na datum a pousmál se: též před dvaceti roky. A dále našel několik čísel »Blahověstu« též z té doby.

— Tedy styky s katolickou literaturou na černodolské faře byly přerušeny asi před čtvrtstoletím. Od té doby zdejší farář chodil na duševní stravu ku svým osadníkům, on se u nich jaksi přižívoval. Místo, co on sám měl podávati jim duševní potravu, chodil on k nim na jakousi duševní žebrotu. Místo, co on měl a dle svých hmotných prostředků mohl četbu svých oveček regulovati, nechával se pastýř od svých oveček pásti. Jaká to bída! Jaký div, že vinice zde nadobro je koukolem zarostlá a div ještě větší, že i přes to símě Boží zde nadobro nevyhynulo.

Téhož dne ani P. Beneš z podivení nevycházel.

Při dalším přenášení archivu přišel v zadu v koutku za starými matrikami na balík jakýchsi zarezavělých rukopisů. Balík byl svázan provázkem. Oprášiv jej dříve, rozvázal ho — a četl:

Zápisky ze semináře.

— Aj -- aj — ! — zvolal P. Beneš, — toť něco zvláštního! —

Převraceje zažloutlé listy přišel na jiný nápis:

Z kaplanky.

Papír a rukopis byl sice o něco novější, ale přece inkoust na něm úplně zrezavělý. Honem se díval na nějaký podpis, avšak nenašel žádného.

Pouze na konci našel jakýsi přípis toutéž sice, ale již starší a poněkud se chvějící — snad stydnoucí rukou. Četl:

Shovívavému čtenáři. Umírám a zanechávám po sobě zápisky. Jsou psány nejen slzami, ale i krví mého srdce. Kdo je jednou čísti budeš, pomodli se za toho, kterýž je psal. — Konec. Podpis žádný.

P. Beneš honem sáhl po pamětní knize a hledal, zdaž v ní uvedeno jméno nějakého kaplana, ale hledal marně.

-- Nu ovšem, — podotkl s ironickým úsměvem, — kaplan je pouhým mravenečkem, jenž sice musí pracovati, ale jehož jméno nezanášší se do pamětních knih, — — leda — dodal — leda až do knihy života. —

Avšak P. Beneš přece něco našel. Našel tam zmínku: Téhož roku, totiž 185.. byla zde zřízena kaplanka. — Který by ale byl v Černodole prvním kaplanem a kolik jich od té doby tam bylo, o tom ani zmínky.

P. Beneš s rukopisem v ruce bezděčně šel do kaplanky. Kaplanky ve starších farních příbytech mají svůj všeobecně známý kout, a to v sousedství místnosti, jež v každém lepším domě jest nezbytna. Otevřev dvéře spatřil pokojíček s vyhlídkou na dvůr a s podlahou již hezky vyhlídlou. Hliněná kamínka nového faráře jaksi se ulekla. Stála tam v koutku jako úkropeček bázlivě.

-- Já se hrozně stydím — zdála se kamna k novému faráři mluvit.

Mnohý čtenář bude asi s nevěřícím úsměvem čísti, že by kamna mohla mluvit i a bude snad namítati: což může býti více němého nad kamna! Kdyby ale každý čtenář pobyl kaplanem jen jeden rok, byl by poznal z vlastní zkušenosti, že kamna v kaplanském pokoji mají svou výmluvnou řeč a že by uměla mnohé věci vypravovati. Že ale kamna vůbec jsou mlčenlivá, proto nechť nikdo si nemyslí, že by kamna v kaplanských pokojíčkách byla naprosto něma.

Tolik uznali jsme za vhodné na obranu kaplanských kamen uvést.

Téhož dne ani nový černodolský farář nevycházel z podivení. Podivení v něm vzbudil nalezený rukopis, podivení též kaplanská kamna.

— Ubožátka! — zvolal nad nimi — jak to vypadáte. Vypadáte jako ten malomocný v evangeliu a není divu, že se přede mnou stydíte. Jako malomocný v pokročilém stavu své hrozné nemoci měl samé boule, tak je máte i vy. Jsou to boule z hlíny, jež něčí milosrdná ruka připlácala na zející díry. A kterak jsou ty boule pronikajícím dýmem krásně mramorovány! — V kamnech byla též plotnička ze dvou od sebe odstávajících hrbolatých plátů, mezi něž bylo též naplácáno hojně hlíny. Barva kamen hrála do všech možných i nemožných barev, o nichž nejženiálnější lučebník nebyl by s to určit, která byla původní. Prostřední kachel byl ozdoben holubičkou vypuklé práce, nesoucí ratolest míru. — Nu ovšem — usmál se P. Beneš s pohledem na rukopis, jež držel v ruce, — černodolský kaplan měl asi více míru, nežli příjmu. —

Na kachlích hořeních bylo znáti ještě kyticíky, jakožto symboly kaplauských radostí.

— Co s tím? — ozvala se za farářem stará teta, — plodí to zde ostudu, vyhodíme to. —

— Co pak vám to napadá, — utrl se skoro na tetu. — Tohle byste chtěla vyhodit? Toť přece nejkrásnější kulturní památka, kterouž já dám nejdříve fotografovati i s celým kaplanským pokojem a pak ta kamna pošlu do některé národopisné výstavy, a po výstavě je daruji českému museu. —

Z kaplanky odešel farář na hřbitov.

— Snad alespoň hrobař bude se pamatovati na kaplana, jenž po sobě zanechal tento rukopis. —

Černodolský hřbitov ležel asi tři sta kroků za vesnicí

— V jakém pořádku, --- uvažoval farář cestou, — jsem našel kostel, v takovém asi najdu i svaté pole. —

A nemýlil se. Vrata u hřbitova byla prohnílá. Jednu vrátní vítr shodil na zem a druhá čekala na spadnutí při nejbližší příležitosti. Zeď kolem hřbitova na mnohých místech byla pobořena. Velikého nade všechny pomníky vynikajícího kříže, u něhož na dušičky kněz za všechny duše se modlí, uprostřed hřbitova nebylo. Nebylo ani pořádku při kladení mrtvol. Hned u vchodu spozo- roval neklamné stopy, že na hřbitov mají přístupu husy a kozy.

— To zajisté hrobař je zde pase, — domýšlel se farář.

Bylo na hřbitově několik lepších pomníků zastíněných smutečnými jasánky, anebo břízkami. Za

jedním jasánkem se mu něco mihlo. Popošel a poznal mladou paní.

— Aj, aj, — zvolal mile překvapen, — koho zde vidím?

— Vyšla jsem si podívat se na hrob naší babičky. Dědečka jsem již nepoznala. — Tady si nikdo hrobů nevšimne. Všecko je v hrozném nepořádku.

— Bohužel, shledávám to též.

Farář pohleděl mladé paní do tváří a ku svému potěšení shledal na ní resignaci, oddanost do smutného osudu. Z očí jí zářila jakási důvěra ku knězi po návštěvě v noci.

— Já zde hledám hrob kněze dávno již zemřelého, — rozpřádal farář hovor, — našel jsem po něm některé věci — —

— Tamhle leží předešlý pan farář a o jiném? — — snad by konečně nebyl to páter Vavřínek, o němž jsem již jako dítě slýchala vypravovati, že zde na faře umřel na souchotě? Já, prosím, ukáži jeho hrob. —

Na to mladá paní ochotně se zvedla a faráře vedla doprostřed hřbitova, ale již vzadu u samé zdi, kdež stál pomník.

Farář nemálo se podivil, když mu ukázala vedle toho pomníku na hrob sice již zapadlý, ale čerstvým pažitem obrostlý. Uprostřed stál nevelký dřevěný křížek, na němž byl zavěšen věneček z chrpových květů, sice již zavadlý, ale přece poněkud čerstvý.

— Zde je, prosím, — pravila paní, — pomník předpředešlého faráře a zde vedle hrob pátera Vavřínce, jeho kaplana.

--- Či pak milosrdná ruka, --- tázal se kněz udiven, --- hrob chudého kaplana ošetřuje?

— Ach, to je vám, velebný pane, prachudá osoba. —

--- Tedy chudá! -- divil se kněz vždy více.

— Je to bývalá hospodyně faráře, který zde byl ještě před vaším předchůdcem, velebný pane. Jak jsem to od lidí již dávno slyšela, vzal ji do služby ten pan farář již ve svém vysokém věku, když jeho stará hospodyně sklíčena byla dnou. Ona mu pak vedla hospodářství. Když pak pan farář pro starobu nemohl chodit k nemocným, ba ani již na kazatelnu vystoupit, přišel sem za výpomocného kněze P. Vavřinec, který ale sem přišel již nemocný. A tak měla ta nová hospodyně ve fáře tři pacienty: starého faráře, kaplana a starou hospodyně. A při tom ještě vedla mu celé hospodářství. Tak to trvalo asi pět let. Kaplan zemřel dříve ještě nežli farář, kterýž a'e jej brzy následoval. Ona obětovně dosloužila všem třem. Lid jí neříkal jinak, nežli: to je pravá Marta. Když pak přišel nový p. farář, váš předchůdce, musila z domu — chudá, jako kostelní myš. Přišli příbuzní, a kde co bylo, sebrali — jak to na faráích vůbec bývá. —

— A kde, prosím, ta Marta bydlí?

— Bydlí asi hodinu cety odtud, slouží kdes v panském dvoře. Říkají jí Františka Veverková.

--- Jako děvečka?

— Bezpochyby jako dělnice. Ten nebožtík farář ze všeho hospodářství neměl prý skoro nic. Byl prý to hodný kněz, na nějž lidé dosud vzpomínají. On všecko rozdal, kde kdo přišel. Štěstí

bylo, že ho stará hospodyně ve smrti předešla, byla by po jeho smrti musila chodit žebrotou. Té mladší hospodyně teprv později soud z pozůstalosti přiřkl zákonitou mzdu. Ona sama dala na hrob kaplana postavit dřevěný křížek, aby prý taky měl náhrobeček — —

— Z mozolných rukou chudé dělnice — doplňoval farář.

— A nejen to, ona i dává za oba kněze, jimž dosloužila, na modlení a aspoň jednou v roce — vždy k dušičkám — na mši svatou. Uvidíte, velebný pane, že přijde i k vám.

— Kolik asi teď může čítati let? — tázal se farář.

— Kolik by mohla míti? — opakovala paní. — Sem na faru přišla ještě mladá jako děvčeka hospodyně k ruce — teď může čítati všeho všudy 42—45 let. Já pamatuji se na ni jen jako v mlhách, bylať jsem ještě malou žabkou, ale maminka ji často chválila. —

Tváře P. Beneše jindy přibledlé, zbarvily se do růžova, a oči jeho zazářily jakýmsi vnitřním pohnutím, což mladé ženě neušlo.

— Co je vám, velebný pane? — tázala se.

— Jsem všecek rozhorlen, — odpovídal, — nad lidským nevděkem. Ta ubohá osoba, jež obsluhovala kněze, byla vyhnána jako pes, a na místo, jež jí vším právem náleželo, byla dosazena jiná, jež zdejší faru ovládala skoro dvacet let. Kterak mne to nemá rozhoršiti! A já si nedám pokoje, až tu osobu vyhledám a ji opět na to místo dosadím. Té pohany před Bohem a lidem nechci

ztrpěti, aby osoba, jež dosluhovala dvěma kněžím na veliké fáře, na svá starší léta trpěla bídu.

Zrak mladé ženy s obdivem utkvěl na tvářích kněze, planoucích šlechetným hněvem.

— Jaký to šlechetný kněz! — proklouzlo jí bezděčně z úst.

— Hle, tamhle přichází váš bratr, — zvolal kněz.

— To jsem ráda, — vítala ho sestra, — že přicházíš. Dostalo se mi zvláštního potěšení, setkati se zde s panem farářem a seznati opět jinou stránku jeho šlechetného srdce.

P. Beneš slova její zamluvil přivítáním bratra, jemuž popošel pár kroků v ústrety a podal mu ruku. Pan »doktor« tentokráte zdaleka zdravil kněze.

— Musím vám stejně zalichotit, jako mi lichotí vaše sestra. —

— Čím pak, velebný pane?

— Mně se zdá, že dnes vypadáte o mnoho hezčí, nežli včera večer. Vaše tvář je jasnější a vaše oko zářivější.

— Jste, velebný pane, výtečným znatelem tváří, — odpovídal mladík s přímým pohledem, — vypadám lépe, protože jsem spokojenější.

— Pan farář je pravým kouzelníkem, — přejala mladá žena bratru slovo, — on umí na tváře vykouzlit spokojenost.

— Budu se cítit šťastným, bude-li se mi to dařit i dále, — odvětil farář.

Na to P. Beneš opět zavedl řeč na zemřelého P. Vavřince, na nějž student, o něco starší nežli sestra, poněkud více se pamatoval. V hovoru tom

vraceli se společně nazpět domů. P. Beneš krácel uprostřed, bratr a sestra mu po obou stranách. Nové divení lidu.

Kdo je potkal, pozastavil se a pak ještě po nich se obrátil, a divil se, že syn a dcera starosty, o němž povšechně bylo známo, že vši mocí zasazoval se proti novému faráři, jdou společně a v hovoru takovém, jakoby se znali od malička. A když i p. řídící syna a dceru starosty v srdečném hovoru s farářem spatřil, spráskl podivením ruce, tváře se při tom, jakoby již zítra měl nastati konec světa.

Divili se vůbec lidé, proč »milostpaní« tak najednou přijela domů, divili se tomu, co propleptly o ní děvečky, a divili se, že milostpaní tak vesele hovoří s novým farářem.

Leč divení Černodolských mělo napjato býti ještě více, když uslyšeli zahrčeti kočár, jedoucí přímým směrem k faře, a když z kočáru viděli slézati známého stavitele p. barona.

— Pan baron, — oslovil stavitel faráře, — nařídil mi, vyřídití vám účtu a zároveň mám vám sdělití, že cestou důvěrnou se dověděl, že pan biskup po opravě kostela vyhradil si installovati vás na faru o n s á m. A proto p. baron vynaloží vše, aby alespoň kostel co nejdříve byl do pořádku uveden.

Nyní bylo zase divení na faráři.

— Abyste, velebný pane, nebyl překvapen až příliš v příčině pohoštění hosta tolik vzácného, p. baron postará se o přiměřenou hostinu, k níž musíte sezvati všecko okolní kněžstvo. Zítra ráno začneme pracovati o všecko pryč.

— Pan biskup bude míti instalaci! — ozývalo se s povšechným hlaholem po Černodolu, — a baron vystrojí hostinu. — Toho dne byl Černodol samým podivením takřka zatopen.

Černodolským občanům lichotilo nemálo, že jejich nový farář osobou jest velmi váženou. —

— Dříve o naši faru nezavadil ani p . . — říkali — ta lakomá hospodyně svýma jedovatýma očima každého hosta vystrašila. Náš předešlý farář nikoho nezval, a také sám se zváti nenechal. —

Lid vůbec těžce nese, nestojí-li nikdo o jeho faráře.

— Vida — říkali si černodolští, když viděli, že se opravuje fara, — co se jinde farář u vrchnosti nažebrouf, co se na patronátní úřad nachodí, — div že si nohy neuběhá, a co těch komisí bývá, nežli dají oprávití děravou kostelní střechu, nebo na faře komín: a tuhle, sotva že nový farář přišel a jen slovíčko promluvil, již se všechno všudež opravuje. To si necháme líbit!

Slovem můžeme směle tvrditi, že P. Bencše soupeř, administrátor Pšenička, v mínění lidu na dobro byl ztracen, a že na něho lid vůbec ani nemyslí, leda jen tehdy, když měl příležitost přirovnávati činnost nového faráře k činnosti jeho, a tu přirovnání to vždy vypadlo v jeho neprospěch.

— Poslyšte, pane staviteli, — pravil P. Beneš k němu jednoho dne — rád bych věděl tu pravou příčinu, proč pan baron Adler z Adlersfeldu, ačkoliv je žid, tolik nákladně dává opravovati náš křesťanský kostel?

Stavitel pousmáv se významně, odvětil důvěrně: Milý pane faráři, uvažte především, že na

dějiště světové vystupuje šlechta nová, která tu starou feudální šlechtu víc a více zatlačuje do pozadí, ano ji dokonce vytlačuje z okolí trůnu! Rothschildové, Bleichröddři, Hirschové atd., k nimž dlužno připočísti i našeho již desítinásobného milionáře Adlera z Adlersfeldu, všude již obklopují trůny. Tato moderní šlechta ví však dobře, že všechny dosavadní trůny stojí na křesťanských tradicích, tož dává si nátěr jakéhos konservatismu. Ona na oko hoví křesťanským tradicím trůnu, zatím ale vždy více zmocňuje se starošlechtických statků a až jich bude mít větší část, pak — pak budou poslední trůny v její moci, a pak možná, myslím si to, že obrátí. — To je příčina hlavní. Za druhé náš baron nechce, aby ve zdejší krajině pronikal antisemitismus, za třetí chce všechnu okolní křesťanskou šlechtu poškadlití výtkou: Já žid dal opravit katolický kostel, podívejte vy se na ty opršalé a děravé chrámy pod svými patronáty! A konečně, chce se zavděčiti vašemu biskupovi, o němž ví, že ve dvorních kruzích jest velmi oblíbeným. Seznav, že na vás p. biskup mnoho drží, honem se chopil opravy kostela a fary, což mu záleží na 10—20.000 zl. To je, jako byste vy, anebo já dal na to zlatku. Milý p. faráři, to je vám všemi mastmi mazaný žid! —

Kapitola jedenáctá.

Našemu hrdinovi čtou se levity.

Zpráva o příjezdu biskupa na instalaci osadníky sice velmi mile překvapila, avšak v příbytku našeho hrdiny učinila dojem přímo zdrcující.

— Kdo že přijede? — tázala se teta.

— Povídám přece, že přijede pan biskup.

— Pan bi — bi — biskup, — slovo to nechtělo jí nijakž z úst jíti, a když ho přece vši námahou vyslovila, sklesla na starou pohovku v kuchyni.

— Z toho budu míti smrt! — zvolala a ruce jí sklesly v klín.

— Z koho smrt, snad ne z biskupa? — opakoval farář její slova s úsměvem.

— A tohle je vám, velebný pane, ještě k smíchu? — pustila se do něho. — Podívejte se jen kolem sebe. Kam pak pana biskupa s ostatními hosty posadíme, takoví páni nepřijíždějí přece sami. S nimi přijíždí do fary lokajů a vozků tolik, že to pak vypadá jako po vyhoření. — Co pak jim dáme jíst? — Vždyť nikde nic není. A kde a v čem budu vařit, kde pak jsou k tomu nádoby? Vždyť přece nebudou jísti z ruky! A pak není v domě ani kousek slámy. Ty poslední slaminy, co ještě ležely roztroušeny po dvoře, odnosili si vrabci na hnízda. Fara jako vymetena. Na polích máme jen trochu brambor a ty přece takovému panstvu na loupačku nedáme. —

P. Beneš stál tam jako opářený. Důvody staré tety byly tolik pádné, že proti nim nebyl s to pranic namítati. On sice dovedl se obhájeti samému ministru, ale v této chvíli stál před tetou jako školáček. Konečně ale přece se odhodlal k poznámce:

— Nu vždyť Pán Bůh nějak pomůže.

— Tak — tak — ten milý Pán Bůh má se vám starati o zajíce, o koroptve, o bažanty, o zvě-

řinu, o pivo a víno. To by jsme hezky papali. — Prosím, velebný pane, jen tak račte lidem kázati: lidičky, pranic se nestarejte o to, co budete jísti a píti, a čím na posvícení hosty uctíte, jen běhejte sem tam, jako tuhle náš pán a milý Bůh vám to všecko připraví na stůl. Jak pak, velebný pane, kdybyste se postaral o takový kouzelný stoleček, aby se na zavolání pokryl jídly a nápoji? — — Ó já ubohá, co já si počnu, já sama! Ten náš pán je tolik nedbalý, že nestará se pranic o pole, on jen pořád chodí a jezdí a pořád má jen v kostele co dělat u zedníků a malířů, — — jaké to bude jen hospodářství. Já odtud uteku, já to nezmohu. Alespoň mi někoho dejte k ruce. Vy se o svou domácnost nestaráte, vy si ničeho nevšímate. Vám by mohli faru i s poli odnésti. Hospodářství takové svět jak živ neviděl a proto je mi to tolik líto -- líto -- —

Slze jí yyhrkly z očí.

— Neplačte, tetičko, — konejšil ji kněz, — já vím, že máte pravdu, — ale já si teď ucmohu pomoci, teď mám na starosti kostel a pak teprv přijde hospodářství.

— Podzim — vyčítala mu dále — máme již na krku, a ještě nemáte nic zaseto. Je již čas země máky vydobývat. A co já si sama zde počnu? Vy pořád myslíte, že jste ještě tím lokalistou ve Světlé, kde jste žil svobodný, jako ptáček ve vzduchu.

— Ano, máte, tetičko, pravdu!

— Vždyť já to s vámi myslím dobře, ale vy mne nechcete poslouchati

— Zlaté srdce má má drahá tetička, — od-

větil P. Beneš a přistoupiv k ní stiskl ji dlaněmi obě tváře a políbil v čelo.

— Upokojte se, drahá tetičko, mám stále na mysli, abych vám hodnou pomocnici do fary přivedl, která vás bude ctíti jako svou matku. Možná, že vám ji přivedu co nejdříve. Dnes musím jeti k panu vikáři, představití se mu a zároveň jej na instalaci pozvat. —

— Já se každého dne — dobřila se teta — k Pánu Bohu modlím, když máte tolik starostí, abyste měl doma pohodlí největší, a proto mne to tolik trápí, že zde ničeho nemáte — —

— Pohodlí, má drahá tetičko, budeme mít až tam za zdí — zde mne čeká jen práce a vždy práce. —

Téhož dne, jak si umínil, odejel P. Beneš k vikáři v povoze starosty.

Kudy jel, všudež na polích pracovali buď s cukrovkou, anebo se zemáky. V malé půl hodince dojel k panskému dvoru, kdež celý zástup dělníků byl po řepových lánech roztroušen. Několik potahů řepu vyorávalo a dělníci ji házeli na hromady, kde ji ořezávali a hned zase do krechtů svázeli. Na jednom krechtě viděl několik mužů a žen lopatami hlínu vyhazovati. Měli široké lopaty, jimiž jako lžicemi nabírali těžkou hlínu. Hned vedle na strništi spatřil kytici čerstvě natrhaných chrp.

— Zde najdeš pomocnici své tetě, — zvolal v duchu. V tomto dvoře prý dělá.

— Již se mi zase rozpukla kůže, — stěžovala si statná děluice příhublých, opálených tváří, ustanouc od práce. — To je dřina! — povzddechla si.

— Podívejte se, to mám ruce, — pravila ukazujíc mozolovité dlaně vedle dělnici. — Prosím vás, obvažte mi to zde klůčkem, aby se mi do toho nezažírala hlína. —

V tom zastavil se před nimi P. Beneš.

— Pomáhej Pán Bůh, — zdravil dělníky.

— Dejž to Pán Bůh, — odpovídali s povděkem na kněze se dívající.

— To to sluníčko praží, — rozpřádal hovor.

— Ovšem že praží při takové mozolné práci, při níž protrhávají se mozoly. —

— Komu pak patří zde tato kytice chrp? — tázal se kněz.

— Prosím, — odpovídala s uzardělou tváří dělnice s protrženým mozolem, — ta je moje. —

— Jak pak — tázal se bedlivě ji pozoruje, — nemohla byste mi ji přenechat? —

— A co byste s ní, velebný pane, dělal? Chrupa přece nevoní a potom — —

— Co potom? —

— Ty chrpy vlastně již nenáleží mně, kdyby to bylo na jaře, natrhala bych si jiné, ale teď na podzim jsou již vzácné — —

— A kdo je ten šťastný, komu již patří? Snad naposled ženich? —

Dělnice usmála se. P. Beneš se zalíbením se díval na její rozpaky.

— Velebný pán ráčí žertovati se starou osobou! Kdež u mne vdavky, ty časy minuly již dávno. —

— Nu tak, proč byste mi je nepřenechala? —

— Ty chrpy náleží mrtvým, — odpověděla se zbožným povzdechem.

V této chvíli ve tváři prosté dělnice zračilo se něco, co často nalézá se v tvářích lidí venkovských, — jakási nadšenost, řekněme přímo ideálnost, jež pozorovatele blaží tím více, proto že je naprostě nelícená.

— Ty chrpy já v neděli donesu do Černodola na hroby dvou kněží a jejich hospodyně — pravila s velikou něžností.

— A co pak je vám po nich? — tázal se kněz.

— Ach, velebný pane, — odvětila, — já je mám proto tolik ráda, že jsem jim třem dosloužila k smrti. —

— To snad pro to ne, nýbrž že jste hezky po nich zdělila, — zkoumal ji farář.

— Ano, zdělila! — opakovala s bolestným úsměvem. — Všickni tři byli chudi. Pan farář byl chudý, protože všechno rozdal, a co nerozdal, odnesli přátelé. Jeho hospodyňka říkala: kéž by mi Pán Bůh dal umřít před p. farářem, abych nemusila chodit žebrotou! Chudé farské hospodyně mají nejhorší osud. Kdyby žebraly, každý by je odháněl od domu, — proč prý byla tolik hloupá, že si nenahrabala. A žádný jí nevěří, každý myslí, že je zazobaná. A ta opravdu byla chudá a Pán Bůh ji vyslyšel, a já jí a dvěma kněžími dosloužila a mám z toho radost, když mohu jim na hroby dát chrpový věneček. --

— Kdo pak se tam dostal potom za faráře? — tázal se P. Peneš.

— O tom darmo mluvit, — máchla rukou. — Ale teď prý tam přišel hodný kněžíček, který také nebude do smrti nic míti. —

— To byste mu něco hezkého přála — smál se P. Beneš.

— On prý také všechno rozdává, — slyšela jsem od lidí ze Světlé — — naposled — dodala s rozpakem na P. Beneše se dívaje — naposled ráčíte býti sám černodolským farářem? —

— Ano, ráčím jím býti. Ale poslyšte, Františko, nechtěla byste se se mnou do Černodola svézti, já bych vás na večer, když pojedu zpátky, vzal s sebou?

-- Prosím, to až v neděli, — omlouvala se, — teď jsem v práci.

— Jeň pojedte, můžete zůstat u mne, já mám starou tetu, budete jí v kuchyni k ruce ... —

Na dělnici bylo znáti radostné překvapení.

— Velebný pán ráčí žertovati — —

— Nežertuji, já takovou osobu, která ráda slouží u pánů, kteří nic nemají, mohu potřebovati.

— I to já půjdu ráda! — zvolala.

— Nu tak dobře, — odpovětil kněz, — já vás vezmu hned sebou, až dnes k večeru pojedu nazpět. Zatím se připravte. —

-- Nu tak vám někoho vezu -- pravil P. Beneš k tetě, když s večerem domů přijel.

Stará tetá zadívala se zkoumavě do tváří Františky, a uchopíc ji za ruku, ohmatala jí dlaň, načež pravila: ta má ruce jako struhadlo, z té bude dobrá hospodyně. Jak pak vám říkají? —

— Františka Veverková, — odpověděla.

— Dobře tak, -- smála se tetá, -- veverky všechno všudež prolézají. -- To jsem tomu ráda. --

Kapitola dvanáctá.

N o v é n e s n á z e.

Installace nového faráře musila býti odložena až na černodolskou pouť a zároveň posvěcení, na sv. M a r t i n a, a to proto, že sám biskup vyhradil si jej instalovati. Ve chrámě tolik zpustlém slavnost ta kouána býti nemohla. Musilo se tedy čekati, až by oprava kostela byla provedena, což při všem urychlování prací dříve se státi nemohlo. Lid z celého okolí pilně sledoval postup prací a měl z toho nemalé potěšení. Křesťanský lid ovšem poznenáhla zvyká si sešlému, na střeše roztrhanému kostelu, jako si zvyká roztrhanému šatu, avšak pobožnost lidu stejně tím trpí, jako v hadrech stydlivost. Nedbá-li nikdo okrasy domu Hospodinova, nedbá Boha vůbec a lid pustne. V té však míře, v jaké oprava svatyně postupovala, postupoval a povznášel se náboženský cit křesťanského lidu, který začínal býti na obnovenou svatyni hrdým.

Mezi opravou měl P. Beneš tisícerych starostí, z nichž nemalou byla, aby navedl si kostelníka k mytí rukou, po každé, když měl strojiti kněze k oltáři, anebo když vůbec s kostelním prádlem co činiti měl. Dříve černodolský kostelník, když kněze strojiti měl k oltáři, ruce si pouze o umazané poctivice utíral bez mytí.

— Poslouchejte, vy pane Prachenský, — takové poëtické jméno černodolský kostelník měl — poslouchejte, — pravil k němu jednoho rána farář, když ho ke mši sv. strojil, — čím pak to dnes zapácháte? —

— Prosím, velebný pane, — omlouval se pan Prachenský, to my dnes, s odpuštěním vozíme na pole mrvu. —

— S odpuštěním, vy mazale, již se mi klidte z kostela, — obořil se na něho farář, — ať se mi vícekrát neopovázíte v tom obleku přijít do kostela, v němž konáte nejsprostší domácí práce. Což nemůžete s tím počkat až po mši svaté? Hned se jděte umýt a převléci, sice vám z kostelnictví dám výpověď. Vy jste se měl jmenovati Blatenský, anebo Mazal, a nikoliv jen Prachenský. ---

Dlouho trvalo též, nežli mu do paměti vstúpil, že každý slušný kostelník musí nositi kapesník, a že na svůj nos nesmí vůbec sahati holou rukou. Leč nejtěžší s ním práci měl, aby ho odnaučil v sakristii a před oltářem plvati.

To vůbec černodolský kostelník nemohl pochopiti, že by se nemělo v kostele plvati na zem. Aby ho hned na počátku neodstrašil, jal se farář dříve reformovati ministranty. Tito se mu před každou mší svatou musili vykázati čistě umytýma rukama. Jeho stará teta našla tucet ministrantských komží, farář se postaral o nové ministrantské sukyňky; ze štólových ministrantských příjmů pořídil jim novou obuv, a když v neděli na to ministranti u oltáře objevili se v čistoučkých naškrobených komžích s vydrhnutými tvářemi a učesanými vlasy, tu bylo po kostele slyšeti výraz příjemného překvapení:

--- Ah, tohle se nám líbí.

A když i kostelník se objevil v sukni a v komži takéž učesaný a vymydlený, tu si sousedky šeptaly:

— Kdo pak tohle je?
— Vždyť je to kostelník!
— Neúí možná, — na mou věru, ten mazal
není ani k poznání.

Když kostel uvnitř byl opraven a čistě vy-
dlážděn a když i z kostelních lavic byly stoleté
voskové kaňky seškrabány a všechno všudež nově
natřeno: najednou u vchodu do kostela objevila se
tabulka s nápisem:

Sláva a krása jest před obličejem
jeho: svatost a velebnost v svatyni
jeho. Žalm 95. A před tím: Žádá se uctivě,
aby ve svatyni na dlažičky se nepl-
valo.

Zpočátku bylo sice divení a vrtění hlavou,
někteří se tomu i smáli, konečně ale moudřejší
pravili: Je to tak v pořádku. Stávalo se též, že
leckterý rozpusta schválně kašlal a na zem plval,
když ale moudřejší po něm mračivě se ohlíželi,
zanechával toho. Čistotu v kostele nejdříve si oblí-
bily matky, jimž děti ze školy vypravovaly, jak je
p. farář poučoval, proč v kostele má býti čistota.

První páky k reformě farní osady zasadil P.
Beneš ve škole.

Brzy po svém přistěhování P. Beneš učinil
návštěvu též panu řídícímu, s nímž se byl — jak
známo — dříve sešel v besedě. Zde ponejprv se-
tkaly se jejich zraky, v nichž zračilo se jakési zvo-
lání: Qui vive! Kdo jste! —

P. Beneš upřel zrak svůj na něho, jakoby se
ho ctázel: co si povíme?! Já jsem z tvrdého fládru,
já se ohnout nedám! — V tom pohledu učitel vy-
četl mnoho. V Černodole byl vlastně řídící vše-

mohoucím pánem. On ovládal starostu, jakožto předsedu místní školní rady, ovládal i bývalého faráře, který zaujat jsa příliš hospodářstvím, nedbal valně ani duchovní správy, a tím méně školy, což řídicímu bylo právě vhod. Bylť v obci pánem. On dal též na novou školu, stojící hned naproti kostelu, hrdý nápis: **Škola chrám věd,** *) zrovna jakoby kostel naproti byl chrámem pověr. Nápisem tímto řídicí učitel nejlíp označil svou pyšnou povahu. Bývalý farář mu imponovati nemohl. Nyní ale vystoupil na jeviště farář nový, v němž učitel okamžitě vycítil ráznost neobyčejného ducha, jež se mu zdála býti tím nebezpečnější, čím roztomilejší bylo jeho obcování s lidmi.

— To je pravý jezovita! — prokmitlo mu hlavou. To bude asi těžký zápas. —

Škola v Černodole byla dvoutřídní, kromě jednotřídní filiální. Mladší učitel v Černodole byl mladíček, jenž podléhal úplně vlivu staršího. Ve filiálce byl učitelem již starší muž, který ale jsa požehnan paterno dětmi, zápasil o existenci a proto nepočínal si proti faráři výbojně. Celé postavení nového faráře záviselo na poměru k řídicímu.

Školní mládež v Černodole všedního dne do kostela nechodila, a v neděli chodila velmi nedbale, jen potud, pokud rodičové sami ji do kostela posílali.

Vůbec kostelní návštěva v Černodole byla velmi bídná, skoro žádná. Byla to pravá duchovní spoušť. Pan řídicí, ačkoliv byl ustanoveným varha-

*) Na Křivoklátsku je naproti kostelu škola s takovým nápisem. Pozn. spis.

níkem, v neděli si rád vyjížděl do města a podučitel na místě jeho hudlal to na červotočivých varhanách, jak uměl. Dokud kostel nebyl opraven a nové varhany v něm postaveny, P. Beneš na pravidelnou návštěvu kostela se strany školní mládeže nepomýšlel, těše stále mládež: Počkejte jen, až budeme mítí obnovený chrám Páně, pak budeme Pána Boha denně navštěvovati.

Při těchto slovech p. řídící tvářil se, jakoby chtěl říci: to asi půjde sotva.

Hned při otevření školy po prázdninách měl farář malou potyčku v příčině školní modlitby. Páni učitelové modlili se s dětmi: *j a k o ŷ i m y o d p o u ŷ t í m e s v ý m v i n n í k ů m, a : a l e z b a v n á s z l é h o,* proti čemuž farář ihned se ohradil, poukázav na znění Otčenáše v katechismu od školního úřadu za učebnici uznaném. Pan řídící zase odvolával se na mluvnickou nesprávnost Otčenáše, farář ale odvolal se předně na svou autoritu jakožto učitele náboženství a za druhé na znění slov v učebnici úřadně uznané.

— Nechcete-li, pane řídící, Otčenáš s dítkami modliti se tak, jak já p o d l e z á k o n a chci, pak musí mezi námi rozhodovati vyšší školní instance.

A hned druhého dne mládež se modlila: *jakož i my odpouštíme našim vinníkům a : ale zbav nás od zlého.* —

První ústup.

Potyčka druhá následovala v patách za první. Farář máje plné ruce s duchovní správou a se stavbou kostela, přijel kdysi do školy skoro o půl hodiny později, nežli jak v rozvrhu hodin bylo určeno.

— Račte, velebný pane, odpustit — oslovil ho p. řídící — já již vaši hodinu převzal, já nemohu v započatém přednášce přestat. —

Při tom tvářil se p. řídící tolik vážně, jako by na té půl hodině závisela existence černodolského chrámu vědy.

A věru že nevíme, co p. faráři v okamžiku tom napadlo: propukl najednou v smích, ježž musil před dítkami tlumiti. Byl to prazvláštní pohled: učitel stál tam jako neuprosný Kato a farář div že smíchem se nezakuckal.

— Myslíte to, pane řídící, do opravdy? — tázal se ho, obrátiv se dříve k žákům zády. — Což mne máte za tolik obmezeného, že bych vám věřil, kterak svědomitě každé minuty využíváte k osvětlování žáků? Co se mne týče, já kromě školy mám ještě povinnosti jiné. Já nesloužím pouze mládeži, nýbrž i její rodičům. A abyste, p. řídící, v tomto případě věděl, proč jsem se dnes do školy opozdil, sdělím vám, že jsem právě psal kritický list paní Slavíkové, manželce, jak vám známo, sesazeného přednosty stanice v P., dceři to p. starosty Procházky, předsedy místní školní rady; paní ta právě si v Praze zařídila obchod — —

— Prosím — prosím, velebný pane — omlouval se p. řídící, — zde není prazádné překážky, račte jen vyučovati, stalo se to jen nedorozuměním — — má úcta — má úcta — —

Po těchto slovech p. řídící ze školní světnice odkvapil. Nebylo mu již jaksi volno.

A jednu ještě měl s p. řídícím potyčku před svou installací.

Jednoho dne totiž měl pohřeb dospělého muže, za jehož duši po pohřbu sloužil mši sv.

Školák ministrant chtěl mezi mší od oltáře utéci, ale kostelník násilím ho zadržel.

Po mši sv. farář tázal se po příčině útěku chlapce. Chlapec se dal do pláče, že prý p. řídící nechává jej státi na místě hanby po každé, když se v kostele opozdí.

— Nuže, pojď do školy se mnou — pravil farář.

Šli tedy. Farář chlapce do školy uvedl a požádal p. řídícího o kratičkou rozmluvu v soukromí.

— Můžete mi, p. řídící, věriti, — začal — že zřídka kdy dopustím, aby školáci mi istranti pro službu v kostele zanedbali povinnost školní. A ne- byl bych ani k tomu dopustil dnes, kdybych s druhé strany nevěděl, že právě ve vaší třídě dělají se v té věci časté výjimky. Tak jsem nedávno potkal děvče, ku zdejší škole povinné, před samým polednem běžeti z města s dámským kloboukem, — — pan řídící se červenal — který náležel paní, jež má čest nositi vaše jméno. A jindy zase potkal jsem mezi školou chlapce, jenž nesl k ševci boty, které jako by na vaši nohu byly ušity. — — —

Pan řídící rozpaky stále přešlapoval, jakoby stál na řeřavém uhlí.

— Upřímně řečeno, p. řídící, — pokračoval p. farář — takovéto štulcování já nemám rád. Vy nemůžete popřít, že mne tímto chcete jaksi šikanovati, anebo že mi chcete dát cítit svou převahu a že závisím na vás. Já chci se školou žíti v míru,

protože jako kněz vím, že kostel a škola mají působiti svorně. Prosím, netrestejte nevinně toho chlapce, je to dítě chudé vdovy, které je každý krejcar dobrý. O tom mne nepřesvědčíte, že by pro několik zameškaných minut škody nesmírně utrpěl na svém vzdělání. Jednejme spolu jako mužové a nikoliv takhle p o ť o u c h l e --- --- promiňte mi tento poněkud příkrý výraz. ---

Od té chvíle měl P. Beneš s p. řídícím jakýs takýs pokoj, avšak cítil přece, že stojí naproti němu stále jako na číhané; cítil, jim že oběma vedle sebe nebylo jaksi volno a že jeden i druhý byl rád, mohli-li k sobě obrátiti se zády.

V takovém poměru s p. řídícím stál krátce před svou instalací.

Čím více svatý Martin na zvěm bělouši k Černodolu se blížil, tím více bylo práce na faře. Nejen faráři, ale i jeho tetě zdálo se, že světec ten pospíchá jakoby opravdu jel na rychlém koni, ba farář příležitostně vyjádřil se před tetou, že by měl sto chutí sv. Martina poprositi, aby alespoň tentokráte do Černodola nevjížděl na svém komoně, a šel raději pěšky.

— A já bych byla radši, — odpověděla na to — kdyby letos k nám ani nejezdil. Já z toho všeho mám strach. —

— A to by bylo hezké, — zase na to farář — abychom svatého Martina co nejslavněji nepřivítali. —

V přípravách k pouti a instalaci byl P. Beneš poněkud zadržen vyřízením soudní pře s redaktorem »Palcátu«. Byl by si přál, aby věc ta poodložena byla až po pouti.

— Když to nejde jinak, — podotkl — také dobře. —

P. Beneš měl — jak čtenář dávno již pozoroval — povahu velmi šťastnou. On vlastně povahu tu sám si v y r o b i l. Starostí přílišných si nepřipouštěl. Když starosti na hlavu se mu sypaly jako hrách, potřásl si, ba i pohodil si hlavou a k tomu též prohodil :

— A což jsem já tomu chtěl ? Já mohl ve Světlé seděti v milém pohodlíčku ! —

Na to pozvednuv oči k nebi dodal : Když ty starosti na mne milý Bůh vložil, nechť se také se mnou stará.

P. Beneš byl jak se říká od rány. Dlouho se nermoutil ničím. Co při zralé rozvaze za dobré uznal, to ve skutek uváděl bez ohledu na možný anebo i nemožný výsledek. Nebyl z těch, jejichž duch v samých rozpacích se topí. Tím povaha jeho nabyla rázu vždy veselého, což jeho teta — jak víme — často těžce nesla.

Jeho právní zástupce zvěstoval mu, že oba žalovaní : redaktor i majitel »Palcátu« rádi by se p o d d a l i. Zvláště majitel listu a zároveň tiskárny celou věc pojímal se stanoviska kšeftovního. On prý nechce za žádnou cenu, aby pře dostala se před porotu, ať by si pak dopadla jakkoliv. Před porotou by totiž byl přišel na přetřes poměr redaktora k majiteli listu, a tu tento věděl dobře, že by byl zástupce žalující strany před porotci konstatoval, že redaktor je pouhým n á m e z d n í k e m, čili jeho nádeníkem, anebo jen podomkem, který je najat za měsíční — ke všemu ještě mizernou mzdu, vynadat komukoli, a kdykoli. Až

dosud měl »Palcát« s okolními faráři snadnou hru. Majitel listu byl zároveň knihkupcem, jemuž záleželo na tom, aby si své zákazníky mezi kněžstvem udržel, buď po dobrém, anebo i po zlém. Po zlém postačilo toho kterého v »Palcátu« trochu polechtat a bylo dobře. V ohledu tom konal mu »Palcát« výborné služby. Takového polechtání v »Palcátu« dostalo se novému faráři černodolskému. Avšak majitel »Palcátu« tentokráte k nemalému překvapení seznal, že P. Beneš lechtání podobné pojímá příliš vážně. Doma — v Černodole — dělal, jakoby byl celou tu věc pustil s myslí, ba, jak víme, k rodině, z níž onen pověstný dopis do »Palcátu« vyšel, choval se tak, jakoby mu hlavně na přízni její všecko záleželo, což majitele listu přivedlo v nemalé nesnáze. Když totiž mladému p. »doktoru« do Prahy dopsal, že ho uvede jako hlavního svědka, odepsal mu tento, že celý ten dopis do »Palcátu« byl náramným — o s l o v s t v í m, k němuž se nechal od jiných přemluvíti. A jelikož pisatel dopisu v žalobu zahrnut nebyl, zůstal majitel hlavně v bryndě sám — samotný. Redaktor při výsledku snadno se omluvil svým služebným, naprosto závislým poměrem.

— Teď ta ohromná blamáž před porotou! —

Mostem jediným z této bryndy bylo — odvolání, k čemuž i zástupce žalujícího přistoupil s tou podmínkou, že žalovaný musil zavázati se: 200 čísel »Palcátu« žalujícímu k dispozici zaslati.

Odvolání podáváme zde jen v obsahu:

V nucený farář. Ku zprávě naší ode dne — — — musíme s politováním dodat, že naprosto nezakládala se na

pravdě. Seznali jsme, že byla nejen tendenčně, ale i lživě upravena. Proto i všecko, co v dopise onom bylo panu faráři za vinu kladeno, v plném obsahu odvoláváme a zároveň litujeme, že jsme list náš k jeho uveřejnění propůjčili.

Mravní výsledek odvolání toho byl veliký. P. Beneš totiž odvolání toto s tím štváčským dopisem zároveň rozhodil nejen po své kollatuře, ale i po faráích okolních a též do Světlé.

První následek byl, že »Palcát« předeevším ztratil své odběratele v Cernodole a ztrácel je poznenáhla i v okolí, což jeho majitele přimělo »Palcát« zahoditi. »Palcát« zanikl, redaktor dostal výpověď a po novém roce začal vycházeti list nový s programem veskrz opraveným.

Jiný výsledek byl, že černodolský farář v mínění lidu vystoupil vysoko. Lid vůbec cení nemálo toho, kdo se nebojí.

-- Všickni byli proti němu, — říkal si lid, — všickni byli na jednoho, ale on se jich nebál všech. Všickni se pod »Palcátem« choulili, nikdo se neodvážil ani hlesnouti, a teď to vidíme, z čeho ten palcát byl — byl jen z mizerného papíru.

A když pak lid faráře blíže poznával z vlastního názoru, tu byl pro něho přímo unesen, což mělo za následek něco, o čemž níže musíme vypravovati — hrozné totiž vraždění zajců a koroptví. Ta ubohá zvěř celý ten proces odnesla.

Dobře ještě, že mozky zastřelených zajců a koroptví podle theorie Darwinovy k mozku lidskému tolik málo se přiblížily, že nebyly s to chá-

pati, jak jejich vraždění souvisí s prohranou při »Palcátu« a s instalací na to hned následující, jinak, jak jsme již nadřekli, by se byli co nejdůrazněji proti tomuto vraždění ohradili.

Čím P. Beneš na pohled bezstarostněji na blížící se instalaci pohlížel, tím v úzkostech větších tonula stará teta.

— Co pak náš pán, — bědovala, — ten jen pořád jezdí zvát! — On si toho nazve a kde nic tu nic. Pozval si p. barona, pana okresního hejtmána, p. soudce, všechny pány představené a pp. učitele. A ještě nemáme ani zajištění doma, ba ani láhve vína! — Já se jen bojím o reputaci našeho pána — ta pomluva, že se páni na takové faře nenajedli, by mi užrala srdce. —

Co takto v starostech tonula, zarachotil na dvoře selský vůz. Pohlédne oknem z kuchyně, vidí na voze asi na deseti bidelkách lesknouti se bělavá zaječí stehýnka, z pod fasuňků čouhaly dlouhé sluchy pánů »janků« a v předu viselo na dvacet párů koroptví. Teta radostným leknutím spráskla ruce. —

— Páni starostové obcí, — vyřizoval vozka, — nechají se panu faráři poroučeti a posílají k instalaci trochu té zvěřiny.

— Františko — Františko — volala teta — houby zle, již nebudeme brambory na loupáčku předkládati. —

Sotva že prázdný vůz z fary odejel, vešly na dvůr tři děvečky s nůšemi a z těch nůší natahovaly kejháky husy a řvaly o všecko pryč. Za husami ozývaly se koše druhého z kachny a po těchto kokrhali kohouti a štěbetaly slípky.

Panímámy černodolské nechávají se poroučeti a posílají paní kuchařince k instalaci trochu té drůbeže — vyřizovala děvečka od paní starostové.

Nyní staré tetě docházela řeč, jazyk jí v ústech vázl, a místo slov kanuly jí z očí slze.

— Kdy pak já to těm panínámám oplatím — omlouvala se.

Na to sáhnouc do kapsy, dávala děvečkám po zlatce diškrece — a že nechám panínámám mnohokráte děkovati, aby jim to Pán Bůh nahradil stonásobně. A děvečky s nůšemi na zádech ještě neodešly, když tu před farou zahrčel panský vozík s párem bujných vraníků. S vozíku seskočil premovaný lokaj.

— Pan baron — oznamoval — nechává se panu faráři uctivě poroučeti a posílá několik bažantů, něco červené a černé zvěřiny a pak i trochu vína. K večeru přiveze čeledín pivo.

Po té lokaj s kočím věci s vozíku skládali a Františka je odnášela. Ze zvláštního košíku čouhaly láhve se zátkami v cínové čepičky zakryté.

— Láhve s vínem hezky do chladu položte — velel lokaj — a nyní s Bohem.

Panský vozík zahrčel a vraníci jako šipky letěli.

A sotva že panský vozík z fary zmizel, kdosi těžkou botou uhodil do farní branky.

Teta se ohlédla na dvůr a spatřila starého tatíka Brázdu s podčbradkou na hlavě a jen v rukávech. V ruce držel provaz a za ten provaz něco do dvora brankou táhl.

— Hista, malá, hista hi — volal ven ve

směru nataženého provazu. Pojď malá, pojď, pojď, pojď.

— Kdo se to sem žejbruje? — tázala se teta.
— Naposled někdo sem vede krávu! —

Byla to kráva, jež se před vraty předníma nohama vzepřela.

Patrně se jí do fary nechtělo. Konečně ji ale stařec přece na dvůr připravil.

— Zde, hospodyňko — pravil — přivádím panu faráři do hospodářství krávu.

— Ponechati si ji tu můžete — odpovídala teta — místa máme dost.

— Ale vždyť já vám ji tu chci nechat na vždy — durdil se dědoušek.

— To já sama nemohu, to musí rozhodnouti pan farář.

— Ale když vy mi nerozumíte, já jsem asi před čtvrt rokem dole v hospodě udělal slib: dostaneme-li sem hodného kněze, tak já na to obětuju svou straku. A když nám Pán Bůh takového kněze dal, tak já ji sem vedu. Nu tak, porozuměla jste tomu? —

Místo odpovědi teta zadívala se dědečkovi do očí, nepřihnul-li si trochu a nepřivedla-li teta Opička tu straku. Avšak v očích nespatriła pranic podobného. Dědoušek nečinil dojem starce, hovčího kořaličce.

— Prosím — jala se po chvílce mu odpovídati — kdo pak teď na světě daruje faráři krávu — to slovo vyjádřila s nemalým důrazem — kdyby to byla husa, nebo zajíc, ale k r á v u!

Dědoušek začal nedůtklivě vrtěti hlavou a zamumlal napolo srozumitelně: takovou tvrdohubou

babku jsem ještě neviděl — a stará teta stála tam zapýřena tak, že chybělo málo, aby mezi oběma nevypukla hádka. V tom ale připětila se k tomu Františka, jež ihned pochopila rozpaky obou.

— To jsme vyhráli terno seko — zvolala. — Pan-táta Brázda nám přivedl kravičku. To je za to hodný.

Františka div že samou radostí krávu neobjala kolem krku.

— A zde přichází pan farář! — pravila ukazujíc na dvířka.

— Kravičku máme, kravičku! — jásala Františka — honem jí dáme krajíc chleba se solí. To jí musí hospodář dát sám. — Tak se musí dobytče do stavení vítati.

Nežli chleba přinesla, P. Beneš dověděl se, že teta mermomocí krávu přijati nechtěla.

— Dobře tak, — zvolal farář — kravičce krajíc chleba a dědečkovi láhev nejlepšího vína! —

Na to dědouška za obě ruce vzal a vedl do fary. A Františka zase vedla si do chléva kravičku.

Kapitola třináctá.

Installace.

Toho lidstva Černodol co stojí neviděl. Zvěst, že sám biskup nového faráře slavnostně v pastýřský úřad uvede, shromáždila veliké zástupy lidstva do Černodola. Okolní faráři vyšli s procesím a, jelikož neveliký kostel mohl jen poměrně malý počet lidu pojmuti, musily býti prapory rozestaveny kolem

kostela, což poskytovalo pohled velmi malebný. Zvony hlaholily od samého rána, vítajíce poutníky, jejichž mariánské zpěvy pronikaly hlasy zvonů.

Přesně na devátou hodinu ráno byl ustanoven příjezd biskupa v průvodu vikáře. Kněžstvo se zastupy šlo mu v ústřety až na hranici osady. Srdce všech dmula se jakousi hrдостí nad slávou, s jakou lid svého vrchního pastýře vítal, a biskup sám byl přivítáním takovým unesen. Před samým kostelem byl přivítán okrěsním hejtmanem, soudcem a baronem. Když u vchodu P. Beneš svému biskupu podával kropáč, biskup na okamžik přerušiv postup obřadů, pozvedl obě ruce a otcovsky objal P. Beneše.

— Můj drahý synu! — zvolal — jakou radostí jsi mne naplnil! — Plakali oba dva.

Pomíjíme instalační obřad a uvedeme pouze část kázání. Sám biskup vystoupil na kazatelnu.

Ačkoliv kostel kromě presbytáře do posledního místečka byl naplněn, nastalo při vystoupení biskupa naprosté ticho.

— Ustanovil jsem vám, předrahé ovečky v Kristu --- započal --- nového pastýře podle srdce mého, lichotím si, že i podle srdce vašeho a jak doufám při vši křehkosti lidské, i dle srdce Božího. V té chvíli jste s ním oddáni a za krátko přistoupíte k oltáři Nejsvětějšího, aby za vás a za sebe obětoval Tělo a Krev P. n. Ježíše Krista. Chci vám proto krátce vylíčiti, jakými svazky nový váš duchovní pastýř připoután jest k vám a jakými vy připoutáni jste k němu. Svazek jeho s vámi zobrazuje se duchovním manželstvím. Vy s ním máte tvořiti jedno duchovní tělo, jehož oživujícím a za-

hřívajícím srdcem jest sám Kristus stále zde přítomný v Nejsvětější Svátosti.

Sotva kdo z vás podrobněji uvažuje ty tisícere svazky, jakými pastýř duchovní připoután jest k vám, drazí v Kristu. Svazky ty pnou se od kořinky až ku hrobu. On na křtu sv. otevírá vašim novorozencům bránu království nebeského, uváděje je do církve Boží. On je přejímá z náručí matek a představuje před Hospodinem. Oko jeho stále nad nimi bdí ve škole a zasévá do jejich srdcí símě slova Božího. On je učí moudrosti a bázni Boží, učí je vás poslouchati z lásky k Bohu. On jim stále bude předváděti za vzor Toho, o němž zde slyšíte, že byl poslušen svých rodičů. Bude je učiti, kterak mají mezi sebou obcovati podle pravzoru všech synů a pravzoru všech panen. Bude je stále učiti, s jakým srdcem by měli denně volati: *buď vůle Tvá a: staniž mne podle slova Tvého.* — I když vyjdou ze školy a přijdou do věku, jenž pro celý život bývá rozhodným, i tu bude oko dobrého pastýře stále je doprovázeti a nad nimi bdíti, aby z růží mladého věku neuštknul je had. Péči neméně nežnou bude míti, když před něho předstoupí jako snoubenci, aby je poučil o nezbytných podmínkách rodinného blaha, proti nimž bohužel teď hřeší se vždy více, následkem čehož i vždy více je nešťastných manželství k pohoršení a záhubě dítek.

() tom můžete, drazí v Kristu, býti přesvědčeni, že váš nový pastýř duchovní bude vždy účast nejvřelejší bráti na všech vašich osudech dobrých i zlých. -- Při čemž, pokračoval biskup, obrácen k faráři: Drahý synu, dovoluji si na srdce ti

vložiti otcovskou lásku k chudým, k nemocným, z křehkosti lidské chybuješ a snad i tobě ukřivduješ. Doporučuji ti nejkrásnější kněze ctnost: o d p o u š t ě n í. Čím více dnes ubližuje se kněžstvu, tím ochotněji musí v srdci odpouštět.

Konečně péči nejnežnější doporučuji ti, drahý synu, o ty, jimž dle usouzení Božího bude s tímto světem se loučiti.

Lože umírajícího budiž ti bojištěm nejmilejším, abys v posledním zápase vyrýval z rukou odvěkého nepřítele duše Kristem vykoupené. Každá tebou vybojovaná duše, bude tobě a nikoliv na tebe svědčiti před nebeským soudcem. Duše ty budou tě vítati, až budeš odtud odvolán před soud Nejvyššího. A kromě těchto styků s osadníky poskytuje život případů tisícerych, v nichž budou se k tobě utíkat o radu chudí a opuštění ve mnohých potřebách a svízelných života, protože každý den přináší svou trýzeň. Přijímej všechny s ochotou otcovskou. Však ani boháč nemůže příbytek svůj opatřiti branou tolik pevnou, aby skrze ni nemohla pronikati smrt se všemi svými pochopy — nemocmi a strastmi života. I zde budeš vítán jako posel utěchy a míru. — Zdaliž jsem neměl pravdu — končil biskup svou řeč — děl-li jsem, že tisícere jsou svazky mezi pastýřem a ovečkami, jež úplně přetrhati naprosto nemožno, protože neutkal je člověk, nýbrž sám Kristus. A tu dovolím si upozorniti vás ještě na jednu věc. Před chvílí jsem obřadem instalačním oddal vás s tímto zde knězem v jakési duchovní manželství. V manželství platí od pradávna známé pravidlo: co Bůh spojil, toho člověk nerozlučuj. Jinak říká se novo-

manželům: nepouštějte mezi sebe zlé lidi, pomlouvачná, podezřívavá, tlachavá ústa, mějte k sobě důvěru, nepodezřívejte se, buďte k sobě upřímní a pod. Totéž platí i o duchovním manželství před chvílí zde uzavřeném. Dnes více než kdy jindy vtírají se mezi pastýře a ovečky lidé zlí, utrhační, lidé beze vší víry, usilující všechny svazky mezi knězem a křesťanským lidem prorthati. V ohledu tom mnoho zla způsobí se špatným tiskem. Prohlhaného utrhače mohou pohnati před soudce, avšak prohlhaného novináře vždy postihnouti nelze. Ten skryje se jako zákeřník za zeď anonymity, za úž. střílí jedovaté šípy na čest kněze. Takový novinářský utrhač snaží se mezi knězem a křesťanským lidem vyhloubiti propašť. Lidí takových mezi sebe nepřipouštějte. — A nyní, drahý synu v Kristu, přístup k oltáři Nejsvětějšího a obětuj na něm oběť neposkvrněnou za sebe a za svůj lid k účelu, jaký jsem právě na místě tomto vylíčiti se snažil. Obětujte všickni se svým knězem zároveň. Od této chvíle vy jste jeho a on jest váš a všickni dohromady buďte Kristovi. —

Není třeba zde líčiti hluboký dojem prostých biskupských slov. Vznešený kazatel dotýkal se strun srdce, ze srdce bral a do srdcí slova kladl. Posluchači slovy biskupa nebyli zdrceni, naopak radostná něžnost zračila se v jejich tvářích. Očekávali-li někteří vzdělanější od biskupa kázání ve velikém, klasickém slohu, byli klidnou prostotou jeho slov mile překvapeni. A ze všech překvapení největší jevílo se na tvářích Adlera z Adlersfeldu, jenž s úřednickými hodnostáři seděl v první lavici, a který přes tu chvíli pohlížel brzy na biskupa, brzy

na lid. Bylo to pro něho něco veskrz nového. Ty tisíce hlav, jedna těsně vedle druhé v zástupu, jehož otevřenými dveřmi mimo kostel nebylo lze ani dožrít se, činily na něj na muže z kruhů veskrz jiných, dojem přímo úchvatný.

Kapitola čtrnáctá.

Přípitky, při nichž se něco rozlilo.

Bylo to proudění lidu o pravém poledni, kdy nově instalovaný černodolský farář od svého biskupa uveden byl do fary.

Svatý Martin nepřišel sice na šimlu, ale po lukách a okolních výšinách z rána bylo znáti bílý přímrazek, který brzy v záři sluneční zmizel. Byl pěkný podzimní den k pouti a k instalaci jako stvořený. Kolem kostela bylo plno perníkářských bud a dále na návsi několik kolotočů, jichž chraplavé flašiny v jeku se předstihovaly.

Jek ten byl by býval nesnesitelný, kdyby hluk a šum tisíců lidí jej nebyl jaksi vyrovnával. Ba i ta čest stala se Černodolu, že do něho odkudsi zavítal též provazolezec, jenž si napjal lano z lomenice dolení hospody na topol hned vedle a na něm prováděl krkolomné procházky a skoky ku všeobecnému úžasu všech diváků. A sotva že bylo po požehnání, spustila v obou hospodách: hoření i dolení vířivá hudba, jejíž basy a klarinety chase do nohou vháněly skákavé šotky. Dunění podlahy a výskot chasy rozléhaly se daleko široko. Bylo to zkrátka posvícení, jakého Černodol dosud

neviděl. I z nejhudšího baráčku vyznívala veselost. ---

A nyní nastává nám povinnost, vylíčiti průběh stkvělé hostiny na faře a tu třeba čtenáři představití hosty.

Na prvním místě seděl ovšem biskup, jemu po pravici okresní hejtman Steinitz von Pflichttreu, muž to sotva čtyřicetiletý, vysoké, skoro imposantní postavy s velitelským vzezřením. Každý coul na něm svědčil o byrokratu. Mínění podřízených úředníků o něm znělo, že je povolán k něčemu vyššímu a proto se mu každý sice kořil, ale nikdo ho nemiloval. Po levici vedle biskupa seděl vikář, stařeček to bělovlasý milého vzezření. Vedle hejtmána seděl baron Adler z Adlersfeldu, jenž se tu ocítil ve společnosti poněkud neobvyklé a který proto všechno kolem sebe bedlivě sledoval.

Vedle vikáře seděl okresní soudce Novák, muž to padesátiletý žoviálního vzezření i milý společník, v kruzích kněžských velmi známý. A pak následovali kněží z okolí bližšího i vzdálenějšího, jimž nový farář místa u stolu zvlášť nevykazoval. Zasednul si každý, kam chtěl, při čemž nastal jakýsi boj o místa. Každý totiž tlačil se do zadu nejdál od paustva. A zde brzy utvořil se užší kroužek, v němž vyvinul se čilý hovor a jenž málo se staral o to, co se hovořilo nahoře »mezi panstvem«.

Všech hostů bylo do třiceti, většinou ovšem kněží, farářů a kaplanů. Byli též pozváni učitelové, z nichž hostem nejmilejším P. Beneši byl učitel ze Světlé. Tito se dvěma starosty zaujali u tabule střed. Farářové starší ~~musili~~ volky ne-

volky zasednouti vedle honorací. Na nejzazším kraji zasednul P. Beneš, aby stále byl ve spojení se služebními duchy. Když všechny své hosty biskupu a ostatním honoracím představil, ponechal si jako zúmyslně dva kněze naposled.

— Zde — pravil — dovoluji si nejdůstojnějším a urozeným pánům představití dvě oběti patronátů. Zde prosím je P. Samohrd, oběť patronátu městského, a tuhle P. Bolesláv, oběť patronátu privátního.

Oči všech stanuly na obou kněžích, hezky již obstárlých s hlavami velmi prošedivělými.

— Kolik vlastně měl jste patronů? — otázal se biskup P. Samohrda.

— Prosím — odpověděl tázaný — já to spočítám hned na prstech. Za milostivé patrony měl jsem:

obuvníků	5
krejčí	4
řezníky	3
advokáty	2
kupců a hokynářů	5
pekaře	1
pořtmistra	1
rukavičkáře	1
punčocháře	1
a naposled provazníka	1
Dělá suma sumarum	24

— Sloužil jsem městu — pokračoval — třicet let a když jsem se udřel, dali děkanství kaplanu sotva deset let po vysvěcení. Tak skončila má kaplanská tragedie, — dodal s trpkým úsměvem.

-- Vyšel z módy, — podotkl starý vikář.

-- A proč vy, velebný pane, -- tázal se baron P. Bolestína — nestal jste se farářem? --

-- Protože — odpovídal tázaný — milostivá vrchnost ráčila se podruhé oženiti — --

Všeobecný smích další slova P. Bolestína přerušoval, jež ale vikář pološeptem baronovi doplňoval.

-- To je ovšem jiná, — smál se významně baron, a smál se ještě několikráte historii, jež v kruzích šlechtických svým časem nadělala mnoho hluku.

Ke čtvrté hodině došlo na láhve opatřené cínovými čepčky.

Zátky lítaly ke stropu -- započala řada připitků. První pronesl P. Beneš jako hostitel svatí. Oteci a Jeho Veličenstvu. Po něm pronesl připitek biskup — jak byl již ve své instalační řeči vytknul -- shodě mezi pastýřem a ovečkami. Pak se pozvedl okresní hejtman Steinitz von Pflicht-treu a pravil tónem poněkud velitelským: Dovolují si po slovech ndp. biskupa připiti na vzájemnou shodu mezi vrchnopanskými a církevními úřady, při čemž nemohu v sobě potlačití přání, aby farní úřady s toutéž ochotou a svědomitostí sloužily veřejným zájmům, s jakou úřadové z vůle Jeho Veličenstva jim slouží -- --

Při slovech ochotou — svědomitostí — sloužili -- ozval se v dolním parlamentě šumot a z úst některého kněze ozvalo se polohlasné: o h ó!

Okresní hejtman se zarazil — zbledl -- ale ihned sebrav všecku úřední autoritu opakoval

s důrazem: ano **sloužili** s ochotou a svědomitostí.

Po tomto přípitku nastalo trapné ztišení. Mezi tím, co nahoře sklenky s pěnivým šampaňským se sklenkou p. hejtmána se dotýkaly, z kněžstva nikdo k hejtmanovi se sklenkou nepřistoupil. Mezi cinkotem sklenek ozval se dole dosti hlasitě hlas:

— Svobodě církve! —

— Svobodě církve! — ozývalo se z desaterých úst. A do třetice si připíjeli:

— Svobodě církve! —

Přípitek tento byl pronesen v užším kroužku »dolní sněmovny« a platil též jen jemu. Nahoře snažili se jej jaksi zamluviti, avšak na tvářích p. hejtmána objevilo se mračno, černé, zlověstné mračno, jaké od doby josefinské často na obzoru církve se objevovalo.

Dole mezi kněžstvem nastalo objímání. Oči P. Beneše zářily radostí. On pak sám letěl z náruče do náruče. Oči p. hejtmána se vším byrokratickým hněvem utkvěly na P. Beneši, v němž spatřoval vůdce kněžstva ode všech mlčky uznaného. Na to uchopiv biskupa za ruku, zavedl ho stranou. Oči všech sledovaly biskupa a byrokrata, kterýž mu jaksi důtklivě domlouval s častějším mrsknutím oka na »dolní kněžský parlament«. Avšak na tváři biskupa bylo snadno čísti odpověď: přípitky takové v našem devatenáctém století již se nepronášejí. Možná, že ještě před rokem 1848. byly na místě. — Kněžstvo z chování se biskupa vycítilo, že svému kněžstvu důtku, jakou hejtman patrně žádal, dáti nemíní. Hejtman hovor s biskupem uáhle přerušil. Ukloniv se chladně biskupovi a

podav soudeci a baronu ruku, odcházel hrdým, velitelským krokem na kněžstvo ani se neohlédnuv. Toliko jeden blahosklonný pohled postřehl P. Beneš, vržený jako letem, ale bystré oko faráře vystihlo ho přece, a pohled ten platil černodolskému řídícímu. A v tomtéž okamžiku zraky P. Beneše a řídícího se setkaly a rozuměly si.

Náhlym odchodem hejtmana povšechná nálada hostů nejen že v ničem neutrpěla, nýbrž zdálo se, jakoby nastalo všeobecné rozpínání kabátů.

Nejdříve bylo to znáti na žovištním soudeci, jehož humor až doposud byl jako zamrzlý. Poměr mezi dámami: Administrací a Justicí bývá pravidelně napjatý. Jedna dáma snaží se druhé vyhýbatí a obcování na případy nejnutenější obmezovati.

Toliko tvář biskupa byla rozpaky jaksi zastřena, jelikož jako muž všestranně zkušený věděl, že uražený byrokrat nikdy neodpustí »faráříčkoví«, jenž se opovážil s čelem neohroženým před něho předstoupiti. Kněžstvo téhož hejtmanství hned od jeho nastoupení těžce neslo ten byrokraticky velitelský tón, s jakým na něm vyžadoval ohlašování jeho administrativních nařízení s kazatelen a proto nebylo divu, když roztrpčenost kněžstva při dané příležitosti propukla. P. Beneš hned při svém příjezdu rozlil si to s p. hejtmanem, když nabízenou assistenci četnickou s poděkováním odmítl. Hejtman by byl z toho srdce rád viděl, aby byla autorita duchovní uvedena do Černodolu ramenem autority světské — jako nevěsta? — anebo jen jako služka.

— Dovolte, nejdůstojnější pane, — ujal se slova hned po odchodu hejtmana baron Adler

z Adlersfeldu, --- dovoltež i vy, pánové, promluví mi několik slov. — Byl jsem dnes ponejprv svědkem slavnosti, jež mne velice dojala. Nedivte se, díím-li, že mne opravdu d o j a l a. Jsem synem národa, jenž u národů křesťanských netěší se sympatiím. A já sám s nemalým sebevědomím prohlašuji se za potomka toho patriarchy, jenž uměl i lásky mateřské ve svůj prospěch na útraty svého bratra využiti; za potomka patriarchy, jenž známým způsobem přelstil svého lakotného strýce. Nezapírám ani, že jsem knězem toho boha, kolem něhož moji předkové tam na poušti tančili. A díím-li přece, že jsem byl dnes zvláště dojat, tož neračte, pánové, jeviti k tomu ironický úsměv. Dnes jsem při slavnosti v kostele viděl, ano cítil, jak výmluvně pravila ústa zde nejd. p. biskupa, že jsou to svazky vyšší, jež vízí katolického kněze s lidem. Svazků těch u nás není. Čím je náš rabín? On nám vykoná předepsanou funkci, my mu zaplatíme a dále — neznáme se. Tak alespoň pojmám já ten poměr. Leč jinak je v katolické církvi. Tu musí se viděti ta přítulnost lidu ku knězi, a ty jeho planoucí oči, jimiž na něho hledí. Dnes viděl jsem dítě přítulně běžeti k novému faráři, jehož snad dosud nevidělo.

— Kdo pak je ten pán? — tázal jsem se dítěte, — a ono mi odpovědělo dětsky prostým hláskem: t o j e n á š v e l e b n ý p á n. — A mužové a ženy a stařčkové nad hrobem za dítětem říkali: t o j e n á š v e l e b n ý p á n. Ti, kdož jej snad jakživi neviděli, najednou ho zdraví: t o j e n á š v e l e b n ý p á n.

Ovšem i u nás říkáme: »das ist unser neuer

Rabiner* — ale ta něžnost, ten výraz, ten zvuk slov je zde veskrz jiný, hlubší, vyšší, vznešenější, což lze jen vycítiti a nikoliv vylíčiti. A k tomu já vám, nejdůstojnější pane biskupe, bezděčně blahopřeji. Vy jste dnes ukul svazky, jež rozvázati může jen smrt a žádný i sebe mocnější člověk. Proto dovolím si, byť bych byl jen synem a stvořením bursy, připiti těm tajemným svazkům, jež kněžstvo víže k biskupům a lid ku kněžstvu!»

Bouře potlesku ozvala se po slovech barona.

Po malé chvíli pozvedl se ještě ze zadu P. Bolestín, kněz postavy poněkud již nahnuté, s hlavou na prsa nakloněnou.

— Dovoltež, páni, i mně někomu připiti. Znáám starého mládence, staromodního mládence, starého mrzouta a bručouna, kterého bych já rád oženil. Nežli umru, rád bych se dočkal jeho svatby. Kdo je ten mládenec? Mládencem tím je Patronátní právo a nevěsta, kterou mu namlouvám, nazývá se Spravedlnost. Této nevěstě a brzké její svatbě tímto připi-
jím. Ale — dodal — pochybuji velice, že by se s ní řádně oddati dal, on by nejraději s dámou Spravedlností žil — v divokém manželství. Ten chytrák nerad by se jí nechal vázati. —

Nyní teprv zvedla se bouře potlesku k nevypsání. Všickni starého kaplana objímali.

Brzy po hejtmanovi chystal se k odjezdu biskup s vikářem.

— Konám milou povinnost — pravil k baronovi — vám, pane, opětně děkovati za obnovu tolik stkvělou zdejšího chrámu Páně a budovy farní. Díky moje jsou tím vroucnější, uvážím-li, že

nejsa naším souvěřcem, měl jste hlavně na zřeteli čest a slávu toho Boha, jemuž my společně se klaníme. Dejž Bůh vám za to požehnání takové, jež on sám ve své nevystihlé moudrosti uzná vám za nejprospěšnější.

Muž bursy, jeden z těch hořeních 10.000, milionář baron Adler z Adlersfeldu, byl těmito slovy biskupa tolik dojat, že v prvním okamžiku nebyl s to vhodných slov k odpovědi nalézt. Z rozpaků těchto vyvedlo jej kněžstvo, kteréž pozvednouc šampaňské pohárky, připíjelo mu na zdraví. A nyní teprve našel baron slov k odpovědi.

— Jsem jaksi — pravil — v postavení Zacharia, jenž přál si spatřiti Krista. Tento náčelník publikánů, jsa postavy malé, vylezl na fíkový strom, aby ho mohl spatřiti. Jsem dosti upřímný, abych nesměl popřít, že převalná část mého majetku pochází z mozolů křesťanů. I já si přál blíže seznati — ne sice Krista — ale jeho kněžstvo, o němž jsem v těch kruzích, s nimiž nejčastěji obcuji, slýchal věci, byť i ne, jak právě pozoruji, pravdivé, ale vždy velice zajímavé. Já vždy obdivoval a obdivuji i dnes především jeho neohroženost, že neskloní své šíje — před ledakým; obdivoval jeho vzdělanost a hlavně jeho obětivost pro blaho lidstva. Proto byl jsem nemálo povděčen pozvání zdejšího p. faráře. Co jsem učinil pro zdejší kostel, jest poměrně jen maličkost. Já tisíckrát více na křesťanech vydělal a proto nečiním ani z daleka to, co činil Zacheus. Prosím, aby o tom více nebyla činěna zmínka.

Po těchto upřímných slovech bylo jeho loučení s biskupem co nejsrdečnější.

Za biskupem odcházeli učitelové a starostové. Zbyl jen užší kroužek kněží a baron, jemuž ze společnosti té neobvyklé jaksi se nechtělo.

P. Beneš zatím pootevřel okno. Z kamen vanulo příjemné teplo a čistý vzduch listopádové noci vnikal do jídelny. Na nebi objevovaly se hvězdy. Docházelať již pátá hodina. Dole z hospody ozýval se dupot tančících, bručení basy, jek klarinetů a hlahol trub a mezi tím výskot chasy a smích ženských.

— Jaká to idylla! — rozehříval se opět syn Israele k hovoru. — Zde je jiné ovzduší, mně až dosud cizí. Zjezdil jsem mnoho světa, seznal hluchých radovánek v Paříži, v Římě, v Benátkách — o Vídni ani nemluvím — tolik, že jsem je zaplatil polovičkou svých vlasů — k čemu bych to popíral! Svět ten se mi již zhnusil a já na nynější svá léta začínám stávat se — Šalomounem. Kdo již všecko na světě užil, tomu je snadno stát se na starší léta Šalomounem, zvláště tehdy, pobádá-li ho k tomu pakostnice. Slýchal jsem mnoho o hostinách na farách, mnoho o pohostinnosti a žoviálnosti katolických farářů a proto nedivte se, velební pánové, mé poněkud zacheovské zvědavosti, jež mi zjednala požitky tolik vzácný, prodlíti několik hodin v milém vašem kroužku. Budu tomu povděčen, poskytnete-li mi, velební páni, příležitost zavděčiti se též vám. Pravím to upřímně — bez okolků. —

— Dovolil bych si — ujal se na to P. Beneš slova — pana barona vzíti za slovo. Pan baron pronesl zde známé biblické jméno — Zachea, jenž přál si Krista spatřiti. Pan baron osvědčil se

skutkem jako Zacheus stkvělou opravou zdejšího chrámu Páně a farní budovy. Bez jeho zacheovsky šlechetného činu nebylo by nám lze tuto seděti. Kdybych ale pana barona směl ještě o něco prositi, pak bych prosil — nikoliv pro sebe, nýbrž pro mou farnost, vlastně pro celý zdejší kraj, byste nám byl nápomocen založiti *Raiffeisenovu záložnu*, nebo záložnu vůbec.

Já vidím nad zdejší obcí zvedati se zlověstné mračno hospodářské katastrofy, o níž nelze mi zde podrobněji se vyjádřiti. Vám, pane barone, bude maličkostí, poukázati nám základní fond ku př. 10.000 zl., jež bychom po lhůtách s přiměřeným zúročením spláceli. Máme-li my kněží ze stád nám svěřených zaháněti dravce neřestí, musíme zároveň odpomáhati hmotné jejich bídě. *Raiffeisenovy* záložny podivuhodně povzbuzují v lidu spořivost a spořivost vyhlání z rodin mnohé nectnosti. Proto odvažují se pana barona prositi, aby dílo své bohumilé i tímto způsobem dovršil. —

Po těchto slovech moderní Zacheus vyňal z náprsní kapsy toboleku a vyndav z ní směnkový blanket napsal naň několik číslic.

— Uschovejte to zatím — pravil, podávaje směnku faráři — nepřeji si, aby o tom bylo v mé přítomnosti mluveno. —

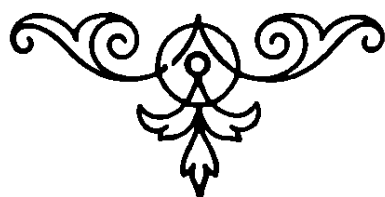
Když brzy na to všickni hosté odjeli, P. Beneš podíval se na směnku a četl:

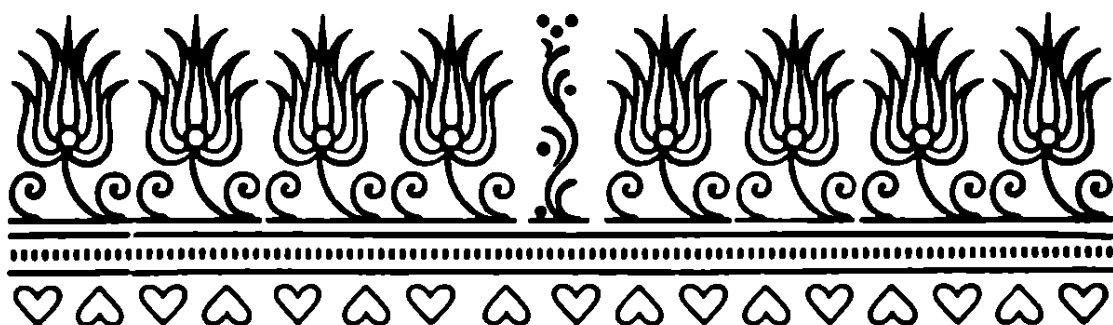
50.000 zlatých.

— Jaké jsou pohnutky takové štědrosti? — tázal se P. Beneš sebe sama.

KNIHA DRUHÁ.

☼ KNĚZ A LID. ☼

Kapitola šestnáctá,

**v níž čtenář se doví, že časem i půda, na
níž stojí kostel, pod nohama se kolísá.**

V á v r a sedí v hospodě a dívá se zády o zed opřenými a s rukama v kapsách před sebe na stůl, na němž stojí sklenička, dopola naplněna jakýmsi černým mokem. Hned vedle skleničky je vidět do stolu díru, ne sice skrze celý stůl, nýbrž jen do pola. Snad že kdysi něčí ruka sklenicí vší silou do stolu uhodila, anebo snad sám Vávra svýma očima ji do stolu vyvrtal, — ostatně na tom nám pranic nezáleží. My máme co činiti jedině s jeho osobou a tu musíme dle pravdy doznati, že Vávra jest osobností všeobecně známou nejen v Černo-dole, nýbrž daleko široko po celém okolí. Mnozí znamenití mužové v dějinách proslavili se velikými skutky, jež vykonávali velikými prostředky, čili velikými nástroji, ku př. vojenskými vozy, děly, nesmírnými stavbami a pod. Avšak náš Vávra byl z těch mužů, kteří k dosažení velikých prostředků užívají prostředků čili nástrojů velmi

nepatrných. Což může býti nepatrnějšího nad skleničku, jež stála před ním na stole? A přece tato nepatrná, řekněme pramizerná sklenička vykonala věc velikou, nesmírně velikou. Vávra totiž kromě svého povolání rolnického zabýval se lučbou. On jaksi ustanovil si za povolání svého života, veliký statek o sto padesáti korcích polí proměnit v nápoje, a proliti je svým hrdlem jako retortou. Je to prazvláštní lučebnický pochod.

Vávra zdědiv po otci velikou živnost a vyženiv ještě několik tisíc se svou ženou započal svou životní dráhu nejdříve tím, že ten lučebný postup zkoušel vínem. Proměňoval nejprv pole, luka a les ve víno, později v pivo a posléze v kořalku. Šlo to znamenitě.

A zde na tomto stupni třetím ukázalo se, že jeho životní úkol bude dosažen. Vávra poznenáhla ze statku ocítil se se ženou a dětmi na chalupě.

Musíme zde ještě podotknouti, že Vávrovi lidé přezdělí: kmotr V r á v a, nebo též Vrávorál. Příčinu k tomu zavdala ta okolnost, že pokaždé, kdykoliv se z hospody domů vracel, půda pod jeho nohama brzy v pravo, brzy v levo se kolísala, jaký pak div, že on na půdě takové se v r á v o r á l, a odtud lidé vzali si ho do přísloví: Pohledte na kmotra V á v r u, jak se vrávorá!

Dnes ale kmotr Vráva, čili Vávra — nám je to jedno, ať mu kdo říká tak nebo jinak — je ustrojen svátečně. Má na sobě zánovní kabát. Abychom to krátce řekli: dnes kmotr Vávra uvázal se v čestný úkol k m o t r o v s t v í kterémus novorozenci. A tu, jak čtenář dobře pochopuje, k úkolu takovému nemůže se jíti jen tak. To plnou měrou

uznal kmotr Vávra. Oblékl na tělo nedělní kabát. Člověk ale, což on dobře uvážil, pozůstává nejen z těla, ale i z duše.

— Ta duše potřebuje též něco svátečního, — rozmlouval kmotr Vávra, a proto šel přímo do hospody a poručil si sklenku nikoliv té obyčejné, nýbrž sklenku »čerta«. Porodní babě řekl, aby se pro něho v hospodě zastavila.

Pohříchu musíme podle historické pravdy dodat, že v Černodole hospoda byla obyčejným shromaždištěm při křtech a svatbách. Žádné křtiny ani oddavky neodbyly se tam bez hospody. To P. Beneš s bolestí poznával při mnohých oddavkách a křtinách. Pravíme při mnohých, nikoliv při všech. Ale dost na tom, že při mnohých. Něco takového musí kněze jen poněkud horlivého řezati do srdce.

Sen P. Beneše o dracích, již se mu vedrali do vinice, se vyjevoval. Prvním drakem, proti němuž musil podnikati boj, byl tedy drak o b ž e r s t v í. Jakých tu proti němu zbraní užiti? Jako zkušený a nikoliv příliš mladý znatel duší uvažoval, že zbraní břitkou poraziti ho nemůže a nesmí.

— Co si s těmi ubohými lidmi mám počítí, — pravil k sobě, — opilci nebývají lidmi zlými, zarpuřilými, než pouze slabými a teprv postupem té hrozné vášně, když poznenáhla přechází, jak lidé říkají ve fantazii — čili v delirium opileců, tu ten děsný kořaleční kvas proměňuje i nejlepší dary ducha v ďábelství, tvora původně nejhodnějšího v netvora. Kromě toho — uvažoval dále — musí brán býti ohled na jejich nešťastné rodiny, jež obžerstvím otce rodiny nesmírně trpí. Prostředků

tedy příkrých rozhodně ne! Od toho se neodvrátím. —

Na tom se ustanovil.

Povaha kmotra Vávry, ve stavu podnapilém — jak čtenář sám poznal — klesala v jakousi nemotu. Byl s to vyseděti celé hodiny v němém dívání se v jedno místo, jakoby v něm očima chtěl vydlabati díru, takže šenkýř o něm posměšně říkal: již zase dlabe.

A když vrávorál se z hospody domů, pobíhala za ním školní mládež a ženy říkaly si: ta ubohá žena, ta má s ním radosti!

Vávrova žena dobře vědouce, že muž na ni čeká v hospodě, strojení své do kostela urychlila. Jak známo, při křtinách berou se zhusta oba manželé za kmotry, pokud jim to zaměstnání dovoluje. Jsou případy, že hospodář kmotrovství odepríti nesmí pro udržení dobré vůle buď v sousedství, anebo k dělníkům. Držeti na rukou novorozeně dělníka, je skutkem milosrdenství. — Vávrovic manželé byli poprošeni za službu takovou pro chlapečka dělníka, jenž skoro po celý rok v práci u nich byl.

— Tak jsme již tady, — volala na Vávru babička vkročivši do šenkovny.

— Nu tak jó, — zabručel Vávra, zvedaje se. Venku na něho čekala žena s očima uplakanýma.

— Zas už je v tom, — zalkala polohlasně, sotva se drží na nohou.

Pohled na tuto ženu byl kormutlivý. Čítala teprv čtyřicet roků. Jiné ženy u věku tomto nalézají se ještě v plném rozvoji své krásy: Vávrová však vypadala již jako stařenka s čelem předčasně ustaralým a s očima od pláče vpadlýma,

ačkoli na její tvářích byly ještě stopy krásy z dívčího věku. Byla poželována pěti dětmi, z nichž nejmladší bylo teprv pětileté.

Druhdý byla to statná žena nadprostřední ženské výšky, plná života, ale po dvacetiletém manželství sevrkla se v ženu malé postavy. Ruce měla od veliké práce hubené, a dlaně plné mozolů. Vávrová bojovala jako lvice proti draku obžerství, nemajíc ale odnikud posily a povzbuzení, užírala se ne tak prací, jako přesvědčením, že všecko její úsilí bude marné, a že jí konečně nezbude než žebrácká mošna.

Žena s babičkou šly napřed, a Vávra vrávorál se ke kostelu za nimi.

Stáli již před křtelnicí, když farář s kostelníkem ku sv. obřadu přišel. Novorozeně bylo mužského pohlaví, jež držeti na rukou dle starého zvyku přísluší muži.

P. Beneš i kdyby byl býval slepým, byl by musil ucítiti tu »čertovinu«, jež z Vávry po celém kostele se rozlévala. Byl bolestně dojat při pomýšlení, že mu jest svatý obřad vykonati v ovzduší »čerta«. Pohleděl na Vávru a spatřil, že sbírá všecku sílu, aby na nohou rovnováhu udržel, což se mu jaksi nechtělo dařiti.

— Kostelníku — poroučel — přineste ze sakristie panu Vávrovi židli. —

Kostelník váhal, ale velitelský hlas i tvář faráře vchnaly mu do nohou poslušnost. Když židli přinesl, pravil farář:

— Prosím, paní Vávrová, vezmete vy dítě a pan manžel zatím se trochu posadí. —

A nežli milý Vávra mohl se nadíti, farář sám

nemluvně mu z ruky vzal a ženě jeho na ruce položil. Zároveň ale s neodbytnou zdvořilostí Vávru za obě ruce uchopil a s násilím tolik roztomilým na židli posadil, že milý Vávra nevěda vlastně, co se s ním děje, nechal se posaditi, a s e d ě l, nemysle při tom jinak, než že to náleží nutně k obřadu. —

— To ti patří! — smála se mu v duchu žena.

Po vykonaném obřadě paní kmotra s babičkou měly se k odchodu do sakristie k zápisu. Vávra žejbroval se za nimi. Kostelník bral židlici nazpět do sakristie.

— Ta židle zde zůstane — velel farář — pro opilé kmotry. —

A v neděli lidé s jakýmsi respektem ukazovali si židli u křtitelnice, o níž jim kostelník předběžně sdělil, k jakému účelu je tam určena.

— »Židle pro opilce« — obdržela od té chvíle název a stala se předmětem jakési hrůzy, a to hlavně u černodolské mládeže.

— Vávrova židle! — šeptali si v kostele.

— Posadíme tě na Vávrovu židli, — škádli se vespolek.

P. Beneš měl zvláštní nápady. Získal-li na vážnosti tím, že na své odpůrce učinil neočekávaný výpad v hospodě a že jim tam sám přečetl utrhačný dopis z »Palcátu«: postoupil v jejich mínění o mnoho výše tou starou červotočivou židlí, kterouž praštil po draku obžerství. Ta na pohled praničemná, ba prahloupá židle konala divy. Věru, divný to svatý, jenž po draku hodil židli.

— Ba, neškodilo by, — prohodil starý Brázda, — kdyby ta židle stála v každé hospodě. —

Pohled na utrápenou ženu P. Beneše nemálo dojal.

— Ta žena, pravil k sobě, zasluhuje obdivu. —

Klíčem k srdci rodičů jsou děti. Do první třídy chodila Vávrovic osmiletá Mařenka. Dívka ta budila hned na počátku roku jeho pozornost čistotnou úpravou šatečeků a prostě učesanou hlavou. Účast tím větší budila v něm po oněch křtinách. Po tvářích dítěte byla rozlita jakási melancholie, jakýsi smutek, jenž jí překážel v účastenství při dětských hrách.

— Proč ty, Mařenko, s nimi si nehraješ? — otázal se jednou dítěte.

— Protože maminka doma pláče, — odpověděla s hlubokým povzdechem.

— To ubohé dítě má otrávený život — pravil k sobě s tímtež hlubokým povzdechem.

P. Beneš umínil si, že po škole Mařenčiny rodiče navštíví a o jejich rodinných poměrech blíže se přesvědčí.

Kapitola sedmnáctá.

Veliké nedorozumění mezi Cikánem a Chrtem.

Po škole P. Beneš ujav Mařenku za ruku, šel s ní do jejich chalupy. Když k ní docházel, spatřil venku před stavením státi lidi. Na dvoře před síní viděl tři muže, z nichž jeden byl svou postavou, držením těla a zvláště vzezřením nejná-

padnější. Byl vysoký a při tom hubený. Byla to postava kostlivce, potažená přizloutlou kůží. Spore plavé vlasy vyčnívaly mu z pod cylindru. Ale nejnapadnější byly jeho vychrtlé tváře. Zdá se, jakoby přírodě, když ho v lůně mateřském tvořila, bylo nedostávalo se již kůže na pokrytí obou tváří, a že kůže na pokrytí zubů též již nestačila. Nejkrásnější na celém jeho těle byly zuby, jež stkvěly se slonovou bělostí a ani jeden z nich nescházel, což tomuto živému kostlivci dodávalo pohled přímo příšerný. Majitel těchto zubů dle všeho na tomto daru přírody velice si zakládal, protože je stále cenil.

Byla to po všem kraji známá osobnost, již lid přezdíval: Chrt, kteréhož názvu i my z platných příčin chceme zde užívat, a to nikoliv z jakési zaujatosti proti němu, jakožto majetníku těch krásných zubů. My vůbec nechceme zavdati mu příčinu k verbálnímu processu pro urážku na cti, my se zde obmezujeme na prosté zpravodajství, k líčení dalšímu nezbytně nutné. Tento »chrt«, jež vysoký cylindr na hlavě činil vysokým jako věž, s velikou sukovitou holí v ruce, byl solicítátorem — čili jak lid říká: f e n d á k e m dra. Oprátky, právního zástupce nejpověstnějšího lichváře Drápka v okresním městě.

Kdykoliv lidé Chrt s tím cylindrem a se sukovicí v průvodu úředních odhadců a soudního sluhy odměřenými kroky po silnici kráčetí viděli: bezděčně si povzdechli: komu zas Drápek hodil Oprátku na krk, již zase jde někam ten jeho Chrt! Tomu chudasu může se směle odzvonit umíráčkem.

A tu prosíme opět tu trojici pánů: Drápka,

dra Oprátka a Chrt, — kdyby snad náhodou tyto řádky jim do rukou se dostaly, za laskavé prominutí pro případ, že by tato jména jim nebyla vhod.

My se tuto co nejstručněji obmezujeme na údaje a mínění lidu. Zvláště pan dr. Oprátka vydobyl si a ještě vydobývá mnoho zásluh o trpící člověčenstvo tím, že prostředkoval a prostředkuje rolníkům a živnostníkům půjčky od záložen a pojišťovacích bank a rozumí se samo sebou, že se mu dostalo za to též cti, státí se jich právním zástupcem. A musíme dle pravdy dále dodati, že p. dr. Oprátka byl vlastně rozšiřovatelem požehnání, jehož se vlasti naši záložnami dostalo, a že vděční občané jej za to volili do městského výboru, do okresního zastupitelstva a do správních rad různých akciových podniků. V lidumilném spolku pro podporu zchudlých živnostníků byl dokonce předsedou.

A zajisté pokolení nynější není vůbec s to náležitě oceniti jeho zásluhy právě v oboru tomto. Neboť ctěný, ano velectěný p. dr. Oprátka každého chudáka, jež byl dříve do naha svlékl, potom milosrdně nakládal na svá bedra a donášel do ústavu pro podporu zchudlých živnostníků.

A nyní třeba zase vrátiti se k důležitým událostem černodolským.

Jakmile Chrt se svými průvodci vkročil na dvůr chalupy, narazil na neočekávaný odpor — Cikána, černého to huňatého psa prostřední velikosti.

Na venkově ve statech mívají ze dvora do síně dvoje dvěře. Jedny veliké z prken pro uzavírání v noci; druhé pak z latí, aby jednak drůbež

nemohla běhati až do síně a jednak, aby do síně mohlo vnikati světlo a vzduch. Když Chrt se svými průvodci chtěl ze dvora vkročiti do síně, byla právě laťová dvířka přivřena a za nimi zaleskly se černé, ohnivě oči Cikána, kterýž sotva že postřehl krásné slonové zuby Chrta, rázem vycenil i své bělostné zuby s hněvným vrčením, jakoby s pohrdou chtěl říci: ty se chlubíš svými zuby? nuže podívej se na zuby mé, ale při tom dej si pozor na své spodky! —

Chrt shlédnuv Cikána rázem se zastavil a svou sukovici naproti němu nastavil. Jeho dva průvodci soustředili se opatrně za záda Chrta, myslíce si bezpochyby: k čemu bychom obětovali kosti své, nechť si pes dříve pohltí kosti našeho šéfa! —

Bylo to sice málo kolegiální, kdož by však v situaci tolik kritické chtěl ještě požadovati kolegiálnosti u lidí druhu tohoto.

Nastavení sukovice Cikána náramně dožralo. Najednou začal čumákem vespod do latí vrtat a nohama hrabati ne jinak, jakoby chtěl vyvrtati vespod tunel a vrhnouti se na toho, jenž opovážil se mu hroziti holí. A seznav, že mu tunel okamžitě vyhrabati nelze, hrabal a hryzal na latích.

Tak stáli naproti sobě dva úhlavní protivníci s vyceněnými zuby.

— Schovejte hůl, — volala Vávrova na Chrta, — sice vás roztrhá. Pes neudělá nikomu nic, ale hůl nesmí viděti. — Ale co tu vlastně chcete?

— Prosím, my jdeme fendovat, — odvětil Chrt hlasem co nejlíbeznějším — t. j. pokud líbezně vyjádřiti se uměl při svém fendáckém řemesle.

— Ježíš Maria, fendovat! — vzkřikla Vávrová zalomíc při tom rukama.

— Ano, prosím, fendovat, — opakoval Chrt ještě líbezněji, — pro směnečnou pohledávku 500 zlatých p. Drápka, kterouž ve jménu jeho provádí p. dr. Oprátka. Tak prosím, abyste si laskavě toho psa přivázala a my abychom zábavu svršků dle své úřední povinnosti mohli provést, jinak bych byl nucen podati žalobu pro násilné přerušení úředního výkonu, ano pro násilné přerušení soudního ediktu — -- prosím, zde račte nahlédnouti — dodal, vytahuje z kapsy jakási lejstra, jež ubohé ženě podával s takovou roztomilostí, že mu obě řady slonových zubů až do hrdla bylo viděti.

— A prosím — bránila se — já přece o žádném dluhu nevím. —

— Prosím, prosím, ctěný pan manžel vystavil směnku. —

-- Tak si jděte k němu do světnice — odbývala ho Vávrová, jež po celý ten čas stála na dvoře, zabývajíc se zametáním slámy před nevelikou stodůlkou. Čtyři děti úzkostlivě jako kuřátka tulily se k ní. P. Bencš s Mařenkou zůstal před vraty mezi lidem státi, bedlivě celý průběh exekuce sleduje.

Chrt, aby se o pravdě její slov přesvědčil, popošel k oknu, kteréž bylo pootevřeno.

— Hej! — volal do okna — pane Vávro, kde pak jste, pane Vávro? —

Aby lépe mohl viděti, pouahnul se do okna, ale tu podivením své slonové zuby vycenil dokončím, spatřiv Vávru ležeti s roztáženými rukama na podlaze. Byl opět hovadsky opilý.

— Hej! pane Vávro, vstávejte! Nesu vám novinu, pane Vávro! — a aby slovům svým dodal důrazu, uhodil holí na stůl hned za oknem stojící.

Rána na stůl znovu podráždila Cikána, který ze síně skočil do světnice přímo k oknu. Kdyby byl Chrt rychle okno nepřivřel, byl by mu vjel přímo do jeho slonových zubů. Vzдор tomuto řevu Vávra na podlaze nepohnul se ani dost málo. Zdálo se, že chce opici vyspávat do soudného dne. A mezi tím pes řval jako deset Cerberusů v podsvětí.

— Toho neprobudí ani tisíc hromů — soptil hněvem Chrt. — To všechno jest jen tak nastrojeno, aby náš úřední výkon byl zmařen. Teď půjdeme k panu představenému a sepsíme o tom protokol. —

Již již chtěl odejít, avšak odvážil se ještě k jednomu pokusu.

— Napomínám vás naposled — vzkřikl na Vávrovu ženu, pohroživ jí při tom holí — abyste si psa přivázala a mně provedení exekuce usnadnila. —

Tohle Cikán spatřil a oknem, přes to, že bylo přivřené, na něho skočit, bylo v jednom okamžiku. Okno řinklo a Cikán jako vzteklý držel Chrtu za nohavici.

— Cikáne, pustíš ho, pustíš ho! — křičela v jednom kuse Vávrová. Děti hrůzou křičely. Křičel i lid: Chrt psa podráždil sám, my jsme toho svědci. Patří mu to!

Vávrová běžela s chvoštěm na psa. Ale nežli byla s to doběhuouti, Chrt s oběma svými

průvodci vzal do zaječích za nehorázného smíchu lidu. —

A zde Cikán osvědčil svůj psí takt velmi stkvěle. Bezpochyby že delším pozorováním společenských způsobů naučil se, že každého hosta sluší kousek cesty doprovoditi. Cikán tedy jako pravý žentleman doprovázel ty tři hosty z města ještě hodný kus cesty za náves, ze vší síly při tom štěkaje.

Cikán vlastně věnoval všecku pozornost pouze Chrtovi, jako vůdci, jeho obou společníků si nevšímaje, při kterémž bezděčném doprovázení Chrtu velmi dobře se osvědčily jeho dlouhé, opravdu chrtovské nohy.

Celý Černodol byl nejen na nohou, ale též shromážděn na návsi. Ba i všickni psi se sběhli, aby svědky byli hrdinství svého kolegy Cikána, jenž vracel se jako pravý triumfátor a zočiv Mařenku s farářem státi u vrat, přiběhl k ní a začal jí lízati ručky, radostně při tom mruče, jakoby se jí tázal: vid, to jsem ho prohnal! Ten si podruhé dá pozor! — A spatřiv pána — nepotřebujeme teprv dokazovati, že každý slušný pes umí dobře rozeznávat p á n y od t r h a n ů — spatřiv tedy p á n a držeti Mařenku za ruku, neopomenul jako zdvořilý pes, přiměřenou mu poctu vzdáti tím, že očuchav jej, prutem vzadu blahosklonně zavrtěl jako na přivítanou: má úcta, těší mne velice, že mám čest poznati.

Na to farář s Mařenkou vkročil do chalupy, kdež Vávrová s ostatními dětmi všecka uplakaná nad opilým mužem lomila rukama.

— Raději bych se s těmi dětmi hned utopila

— bědovala. — Zas udělal nový dluh. To ho oni tam ve městě do té díry vlákali, opili a dali mu podepsati směnku. Tuhle kdybych ho zabila, jiným už nebude.

— Upokojte se, má drahá — těšil ji kněz. — Já byl svědkem všeho a neopomenu pana soudce o celém příběhu věci zde zpravit. Zároveň budu hledět vyzkoumati, jak jste k tomuto novému dluhu přišli. Dokáže-li se, že váš muž směnku podepsal ve stavu nepřičetném, pak běda těm podvodníkům! Co se týče vašeho psa, že Chrtovi roztrhl kalhoty, buďte bez starosti. Tomu psu máte co děkovati, že exekuce provedena nebyla. —

A Cikán jakoby této chvále rozuměl, otřel se dvorně knězi o nohy.

Matka s dětmi v hlubokém zármutku stanula nad mužem, který dosud jako mrtev ležel na podlaze. Toliko hluboké chrnění jako z břichomluvice vycházelo z něho, dávající znamení, že žije. Nejstarší dcera Aninka studem před knězem zakrývala tvář na prsou matčiných, ostatní děti plaše dívaly se na bídného otce.

— Kdybys raději zhybnul — pravila matka se vši rozhořčeností, kopnuvši ho zároveň nohou — nežli takový život, raději umřít. Co jsem já již, velebný pane, zakusila muk s tím bídníkem, tu by nebylo divu, kdyby si člověk něco udělal. Hodiny přecházejí, léta minou, ale trápení tolik hrozné trvá věčně — jako peklo.

Na to dlaní přejela si po tváři, jakoby nejtrapnější myšlenky, jež se jí na duši valily jako potopa, chtěla z paměti pryč odhrnouti a zadívavši se do prázdna, pokračovala:

— Na tu noc do snrti nezapomenu — bylo to právě, když se mi zde Mařenka narodila — tak asi čtrnáct dní na to, přišel opět tolik opilý domů, — — Aninko, odved ty děti někam ven, nechci, aby to z úst své matky slyšely — přišel, vlastně přilezl domů všecek zmazaný a ve tvářích pokrvácený — jak sebou po kamení tloukl — mohly býti asi dvě hodiny po půlnoci — já kojila právě dítě — — tu slyším udeření na dvéře, dvéře se rozlétly a zrovna před prahem do světnice praští sebou — zde ta obluda. Já ho již jinak nenazývám. Dítě mi leknutím skoro vypadlo z rukou. Zachytím je a položím na postel. On se zvedne a přes práh mi klopýtá k posteli — — mne popadne hněv — — tohle ještě — vzkřiknu jako vzteklá: na té posteli již si nepoležíš ty ty ty co jsem mu dala za jména, můžete si, velebný pane, pomysli.

A tu jsem ho vši silou udeřila do prsou tak, že na znak sebou praštil. V té chvíli popadl mne nevýslovný vztek — jednou tomu všemu musí se státí konec — vzkřiknu a popadnu hned vedle kamen sekyrku, rozpráhnou se zrovna nad jeho hlavou — v tom ale něco na stůl bouchne a rozstříkne se — — pohlédnu na stůl a vidím na něm rozbitý obraz sedmibolestné Bohorodičky — sekyrka mi vypadla z ruky. Přikročím ke stolu, zvednu rámeček a vidím, že šňůrka, na níž obraz nad stolem visel, se přetrhla, byla již přehnilá. Nazvednu ze střepein obraz a vidím, jak oči Panny Marie dívají se na mne hrozebně, jakoby na mne mluvily: šílená, nevíš, co děláš? Což nevidíš zde, kolik mečů bolesti bodalo mé srdce? — Za-

chvěla jsem se. Krev mi z hlavy ustupovala — dítě na posteli začalo plakati a já vrátila se k němu na postel. — Podívejte se, velebuň pane, tam na ten obraz. Visí zase za sklem — podívejte se — na ty oči Rodičky Boží, zdaž nekoukají se, zrovna jako by chtěly mluvit? —

P. Beneš pohleděl z blízka na obraz. Byla to malba — malíř by řekl mazanina — ale v očích matky tolik zkoušené měl obraz ten nesmírný význam.

Zachránil ji před vraždou.

— Od té chvíle — pokračovala — pokaždé, když se mne chytá fantaz, když se mi zdá, že se mi hlava musí roztrhnouti — tu klekám — —

Vávrová s lavice najednou se zvedla a uprostřed světnice před obrazem na kolena prudce padla, že podlaha pod ní zaduněla a sepnouc křečovitě ruce, s usedavým plácem volala: Rodičko Boží, nedej mi zoufati — učin již jednou tomu trápení konec! —

Dvěře se pootevřely a v nich objevila se tvář andílka — Mařenky — tvář uplakaná.

— Pojd sem, Mařenko, — zavolal na ni P. Beneš, — pojd k mamince.

Nemohl se sám zdržeti slz nad ženou a matkou tolik zkoušenou. Přistoupiv k Vávrové, zvedl ji s podlahy, na níž zůstala klečeti jako smyslů zbavená. Pohleděl jí do těch hořem ztýraných tváří a očí, do důlků zapadajících, kolem nichž víčka byla krvavě naduřelá.

Jaký to obraz bolesti!

Buďte, drahá paní, ubezpečena, že s pomocí Boží podaří se mi neštěstí od vás odvrátiti. Jsem

s panem soudcem dobře známý, vypovím mu dle pravdy vše, co se tu dnes stalo, on vám ublížiti nedá. Divím se vůbec, proč sama obec již nezasadila se o to, aby váš manžel dluhy více dělati nemohl a nesměl.

— Já bych snadno mohla se ho zbavit, — ujala se Vávrová opět slova s myslí již klidnější, — kolikráte již! Vždyť on podpisuje mým jménem též směnky, protože jsem poloviční zápisnicí a protože jemu samému by již lichvář nepůjčil. A můj muž na mou dobrotu hřešil. Již asi třikráte jsem před soudem s největším sebezapřením lhala, že padělaný můj podpis je pravý. Pan soudce to dobře věděl, ale pro Pána Boha, co jsem měla dělat? —

— Co by se stalo, — tázala jsem se jednou pana soudce v jeho bytě, — kdybych odpřísáhla, že to můj podpis na směnce není?

— Pak by byl váš muž pro podvod zavřen, — odpověděl soudce. — Anebo byste musila — pravil s důrazem, — provésti důkaz, že muž váš, když směnku též vaším jménem podpisoval, byl nepřítelným, t. j., že byl opilý, případně snad i, že někým dříve schválně byl opilý učiněn, což já sám podezřívám, avšak já jako soudce, pokud nemám nějakých důkazů po ruce, v tom zakročiti nemohu.

— Co jsem měla já ubohá dělat? Důkazy jsem sebrati nemohla a nechat otce mých dětí zavřít, aby jim to později lidé vyčítali, nešlo též. Raději žebrot.

— Nuže, pokusím se o to já, — zvolal P. Beneš. — Víím již, kde ve městě je doupe toho

draka — lichvy, — jenž ob čas vychází sem do Černodola, aby pohlcoval celé statky. Draka toho vyhledám v jeho doupěti. Když se vás neujímá obec, musí se vás ujati kněz. S Bohem, matko, buďte jen dobré mysli, důvěřujte z celého srdce té, jež vás zachránila před vraždou. — S Bohem.

— Prosím snaž se, prosím se sepjatýma rukama — pravila Vávrová na prahu domu — prosím, velebný pane, račte nás brzy zase navštívit. Mně se v srdci tolik ulehčilo — —

Přijdu, přijdu, dobrá, hrdinská matko.

Kapitola osmnáctá.

Nová, na pohled sice nepatrná, ale velmi důležitá známost.

Od Vávří bral se P. Beneš do fary, byv až na náves doprovázen malou Mařenkou, jež k němu s dětskou přítulností přilnula, a též Cikánem, jenž svýma upřímnýma očima pohlížel na nového přítele domu s respektem vždy větším. V tom se strany protější zahrčel vozík, v němž seděl mladý muž, který sám si byl pánem a vozkou v jedné osobě. Vozík jel přímo k dolní hospodě, kdež se zastavil. Postaviv se ve vozíku pozdravoval faráře z daleka asi paterým smeknutím klobouku, volaje zároveň: Má úcta — má úcta — —

— To je pan doktor, — zvolala Mařenka, — on bývá taky u nás, — což ostatně dotvrzoval i Cikán, který shlédnuv kočárek, dával svým psím způsobem na jevo, že pána v tom kočárku dobře zná.

Když doktor svého koníka odevzdal hospodskému, spěchal k P. Beneši.

— Má úcta, veledůstojný pane, — zdravil kněze na deset kroků, — mám čest představití se jakožto obvodní lékař na velkostatku knížete . . . dr. P ř í b o r s k ý, — a přistoupiv k faráři tiskl mu bodře ruku.

— Těší mne velice, --- odvětil farář, -- vlastně měl bych sám se omlouvat, že jsem dosud vás, pane doktore, nenavštívil, avšak já pohřichu náležím též k těm, kteří — —

— Kterí — přetrhl doktor řeč faráře — kteří raději nechávají si lékaře k sobě volati, nežli by ho navštívili; bude mne, veledůstojný pane, velice těšiti, když si mne necháte hodně často volati.

— Oho, takhle já to nemyslil, já sice lékaře velice ctím, ale já — —

— Aniž já to tak, veledůstojný pane, myslel, já mívám zde často co činiti, ale pohřichu jsem veledůstojného pána — —

— Prosím vás, pane doktore, já si t é v e l e d ů s t o j n o s t i rozhodně zapovídám. —

— Tááák! — zvolal lékař udiven, — vždyť já všeccky pp. faráře takhle tituluji. Prosím, já mám všeccky kněžské titulatury zde ve svém noticu znamenány. -- Na to vyndav z kapsy zápisník, pokračoval: — Zde, prosím, jsem si to dle udání našeho veledůstojného p. faráře napsal: kaplanům se říká prostě jen velebný pane, ačkoliv mnozí raději slyší: důstojný pane. Vikářům, kanovníkům a a — —

— Konec a dost, — přetrhl mu farář další tok výmluvnosti, — mně bude nemálo lichotiti,

poctíte-li mne příště přívlastkem pouze: velebný pane, ačkoliv naň nečiním žádných nároků. Mně těší vůbec, že blíže poznávám lékaře, jehož si zdejší a okolní lid velice váží. Prosím, pane doktore račte se mnou do fary.

— Děkuji co nejuctivěji, veledů — t. j. velebný pane — musím dříve svého koníka opatřit a několik návštěv zde vykonat — —

— Máte zde pacientů mnoho?

— Darmo povídati, — smál se doktor, — samý alkoholik a následkem toho samý psotník, zakrnělé děti, marasmus juvenilis — degenerace celého pokolení. Skoro celá zdejší kollatura je alkoholická. —

— Bohužel, bohužel, — povzdechl si kněz, — dovolte, p. doktore, abych vás doprovodil.

— Prosím, prosím, prosím, veledůstojný — velebný pane —

— Tak již jednou toho veledůstojňování zanechte, — smál se P. Beneš, — a říkejte mi prostě p. faráři.

— Tohle je, jak mi lékaři říkáme, komplikace, ale na štěstí jen v titulech, tedy naprosto neškodná.

Mezi touto řečí došli k hospodě nám již dříve známé. Lékař odskočil ke koníkovi.

P. Beneš poznal v mladém lékaři příjemného švitořného muže, který se uměl co nejvýhodněji představovati. Mohlo by se mu snad vytýkati, že je až příliš zdvořilý, avšak takové je dnes postavení venkovského lékaře, že musí svou vědu jaksi dekorovati, okrašlovati jakousi švitořivou přímostí a zároveň i zdvořilostí.

Tak alespoň se nám v životě repraesentuje moderní lékařská škola. Povolání lékařské má do sebe příliš mnoho nepříjemností, ano i příkrostí a ostrostí, a je tudíž veskrz v pořádku, snaží-li se lékař své nožičky, pilky a kleštičky zaobalovati do hedvábných šátečků příjemných společenských forem, jež sice nenalézají pochvaly přísného, do své studovny uzavřeného filosofa, jež ale v praktickém životě lékaři lidovému jsou nezbytny. Formy tyto vlastně vnucují se samy. Jiný společenský tón osvojí si lékař odborník, jenž má co činiti v salonech s dámami, jiný lékař specialista mužů v těch kterých nemocech. Ve velikých městech může velmi dobře obstáti specialista dle vzoru slavného Hamrníka i co do jeho společenských způsobů, avšak na venkově lékař poznenáhla, a to bezděčně si osvojuje obcovací formy, jež jeho obtížnému povolání jsou nejprůměrnější. A proto, abychom se opět k dalšímu vypravování navrátili, dovolili jsme si čtenářům předvésti jakýsi typ, čili vzor lékaře z moderní školy.

Tvrdíme tedy se vším důrazem: dr. Příborský byl švitorný, přívětivý, velmi zdvořilý a při tom své vědy znalý lékař, jenž při vši své mladosti těšil se všeobecné přízni. Proto i není divu, že P. Beneš doprovázel jej dolů do hospody, kdež ostatně měl příležitost nahlédnouti hloub do duševního života svých osadníků.

Zasedli si k panskému stolu pokrytému bílým ubrusem a poručili si víno. Rozhovořili se brzy o hmotném a duševním stavu celého okolí.

Mezi jejich řečí přes tu chvíli přicházeli lidé;

dělníci, ženy a děti s láhvemi většími a menšími — pro kořalku.

— Dejte mi litr kořalky; máte nám poslat půl litru kořalky; do té mi nalejte litr a do té dva litry, — tak se ozývalo přes tu chvíli u dveří.

— Zde máte, velebný pane, — pravil lékař, ukazuje ke dveřím, — obraz své farnosti, jejíž nejúhlavnějším škůdcem je alkoholismus, jenž zle řídí v celém našem kraji a jenž vždy hloub rozežírá se do celé země. To musím jako lékař s největším politováním opět a opět zjistiti. Kterak zhoubně působí nejen na hmotný stav, ale i na povahu lidu, umíte dobře posouditi, pane faráři, sám, a proto jsem tomu velmi povděčen, že našel jsem ve vás spolubojovníka nad jiné statečného. Pohříchu my lékaři máme proti tomuto nejbroznějšmu škůdci zbraň pouze tu, že poukazujeme jen na jeho následky, na předčasnou smrt, dědičné nemoci, na hmotný úpadek a pod., avšak toto poukazování přichází obyčejně post festum, my přicházíme, jak se říká, s křížkem až po funuse. Těch následků žádný kořalečník nedbá. Zde alkoholismus jako zmije vedral se nejen do manželského lože, ale již i do kolébky. Matky uspávají svá nemluvňata tím hadem. Zde dívky odkojují se kořalkou. Jaká to budoucnost! —

— Dejte mi litr kořalky; — a mně dva litry, — mně půlku, — — tak mezi jejich řečí ozývalo se stálým refrainem ode dveří.

— Ráno kořalka k snídání — kořalka se nosí dělníkům na pole k předpolednímu zákusku, kořalka ke svačině, kořalka na večer při odchodu.

Najímá-li rolník dělníka, je první tohoto otázka: kolikráte je denně kořalka. —

— Ó Černodol, hrozný to Černodol! — volal žalostivě farář.

— Výjev, jež jste, velebný pane, zažil dnes u Vávrů, není ten nejhorší. Já zde zažil již horších. Nezřídka bývám volán do domů, kdež zpitý muž roztrískal všecko nářadí a naposled na smrt ztrískal ženu. Noci ze soboty na neděli a z neděle na pondělí jsou pro lékaře nejhorší. Mnohdy tři až čtyřikráte bývám burčován z postele. Dříve jsem si případy tyto bral příliš k srdci, ale teď jsem již chladnější a nemám na spěch. K té krejčovině je času dost až ráno. — V ty dva dny skoro všechna práce lékaře pozůstává v krejčovině, v zašívání rozbitých lebek, natržených uší, nosů a rtů. Tu se mi povolání lékařské často hnusí, protože tu vlastně jsem jen zvěrolékařem.

— Spojenými silami! — zvolal na to kněz, — nám nezbývá nic jiného. Zpozoroval jsem, že drak obžerství nejvíce pohlcuje živnosti alkoholiků. Kdo neožírá se, je hospodářsky silný, na toho drak lichvy se neodvažuje. Drak lichvy má nejhroznějšího agenta v draku obžerství; tyto dva vycházejí na plen společně. Já proto první útok chci vésti na draka lichvy raiffeisenovskou záložnou, kterouž zde chci založiti. Začnu nejdříve působiti m a m o n o u, kterouž chci ve službu uvéstí účelům vyšším. Bude se pomáhati rolníkům, kteří slíbí odříkati se ďábla obžerství. Tak míním zároveň s pohnutkami náboženskými posilovati zdrženlivost — ovšem poznenáhla.

— Přihlašuji se za člena vaší záložny, -- zvolal lékař, tiskna knězi ruku.

Po své obchůzce zastavil se lékař na faře s tváří jaksi zachmuřenou.

— Co se vám, příteli, stalo, — tázal se farář — že se mračíte?

— Toť je už k utečení, — odpovídal. -- Lidí tolik indolentních jsem dosud nepoznal. Ale dobře mi tak! Jsem zase o jednu zkušenost bohatší. Jakožto novopečený lékař přišel jsem na venek — mezi ten »náš bodrý lid« — s nejlepšími úmysly, chci říci ideály. Považte si, velebný pane, jaký jsem to musil býti idealista, dnes bych si řekl hlupák, když jsem veskrz proti svému hmotnému prospěchu, hned na počátku uspořádal řadu populárních přednášek o zdravotnictví na venkově. Místo nedělního klidu jezdil jsem v neděli a ve svátek po větších obcích svého obvodu a měl k lidu přednášky, jak má býti nejen obec, ale i každý statek zdravotnický opatřen, tak aby do nich nakažlivé nemoci nevnikaly a vůbec aby všem nemocem se předcházelo. Započal jsem od uspořádání hnojovek. Hnojovka je sice — pravil jsem — pokladem na pole, ale je velikým škůdcem zdraví, nalézá-li se nedaleko studně, anebo pumpy, protože voda z nich způsobuje těžká onemocnění nejen u lidí, ale i u dobytka. Dále jsem přednášel, jak má býti v každém statku uspořádána komora, do níž se ukládají zbytky jídel a nápojů, jaké mají býti kravíny a konírny, aby to němé tváři v nich šlo k duhu. Mimo to Černodol má polohu ze všech nejnešťastnější. Nad Černodolem po obou stranách rozkládají se panské i selské lesy, z nichž tlačí se

voda do potůčku, jenž protéká část vesnice a zde tvoří rybník pro případ ohně. Zrovna nad Černodolem je jakási kotlina, v níž voda z lesa se nahromaduje a tam tvoří smrdutý vejvar, čili bahno, z něhož pak táhne se voda do osady. Co jsem se již napředstavoval a naprosil, aby to bahno vysušili praobyčejným kanálem, že si tím vodu k pití znamenitě zlepší. Ba domáhal jsem se i pomoci hejmanství, vše zůstalo při starém. Abych jim škodlivost vody, často smíšené s hnojovkou, co nejnáznorněji ukázal, vzal jsem s sebou drobnohled a ukazoval jim ty potvory a potvůrky, jež lidé i zvířata denně pijí! A víte, pane faráři, čeho jsem vším mluvením docílil?

— Když prý je to takové, — říkali, — tak tu vodu nebudeme pít, budeme tedy pít kořalku. — A tak mám to krásné zadostučinění, že jsem svými přednáškami ze svých posluchačů nadělal alkoholiky — já sám, ano prosím, já sám.

Farář propuknuv ve hlasitý smích pravil:

— Povede-li se i mně tak při zamýšlené reformaci mravní, pak bych se hned předem slušně poděkoval.

— Vůbec zdravotnictví na venkově je podevší kritikou, — pokračoval lékař. — Studně jsou zde po celý rok odkryty a tak špatně opatřeny, že do nich teče bláto, padá se stromů listí a že za celé věky nejsou čistěny. Proto též nikde není úmrtnost taková jako zde. Horké nemoci a zimnice jsou zde stále doma. Přírůst obyvatelstva skoro žádný. Zdejší představený je sice jinak člověk hodný, ale abych řekl upřímně, je to onuce, jež se hodí na každou nohu. On kráčí obci statečně

v před — v nepořádku. A myslím, že by taky vši rázností zde málo svedl. — Věru, rád se podívám, — dodal na konec, — jakých reformačních výsledků vy, pane faráři, zde se doděláte. Upřímně řečeno, přál bych vám, abyste se dodělal výsledků lepších a slibuji, že se své strany budu vám co nejochotněji nápomocen. To je prazvláštní u těch lidí, že od nich neuslyšíte nikdy ne, naopak; radíte-li jim k něčemu dobrému, říkají velmi ochotně: o ano, ano, ano, to je velmi hezké.

— Nu, tak to tak uděláte? — Ty hnojovky si lépe opatříte?

— Ó ano, ano, ano!

— A ten morový vejvar nade vsí prokopáte?

— Ó ano, ano, ano!

— A své domácí studně vyberete?

— Ó ano, ano, ano!

A když do jejich tváří bystřeji pohlédnete, dočtete se, co si myslí. Myslí si:

— Moc hodný pán, věru, hodný pán, jen kdyby si tolik netrápil hubu. — Mluvte jim jazyky andělskými, všecko zůstává při starém.

— Tohle jsou krásné vyhlídky! — podotkl na to farář jaksi zasmušile. — Poznávám z toho, kterak lhostejnost u věcech náboženských rozežírala se dál a dále, že z ní povstala lhostejnost u věcech mravních a konečně i lhostejnost, otupělost i co do pokroku hospodářského, — jakási hniloba, v níž bují alkoholismus a z níž těží lichva.

— Tak jest, — dodal lékař.

Kapitola devatenáctá.

V doupěti draka. Nové nesnáze Chrtá.

Tu noc po odjezdu lékaře měl P. Beneš zkaženou. Celou noc přemýšlel a rozjímal, kterak a jak — —

— Mám snad všechno nechat běžet, jak to běží a hleděti si jen sedlačství? Zač by pak stál ten bídný život, těch několik let života v pohodlí? — Tož bych raději praštil vším a skryl se někde v klášteře. — Ten lékař je mladý, čilý, podnikavý člověk, plný dobrých úmyslů, a jakých zkušeností zde učinil? Čím je všechno úsilí lidské? — Hoj, kterak bychom se mi lidé vychloubali, kdyby se nám dařilo, jak bychom my chtěli! Což není možná ten lid přivázat si jen tak na provázek a vésti jej výš a výše? Což není lze ochočiti si ho jako koně, osedlati si a prováděti na něm skoky? — Člověk rád si lichotí, podaří-li se mu to a ono; rád si říká: vidíš, to jsi dokázal ty, zdaliž nejsi chlapík, jemuž v celém okolí není rovno — —

V podobných myšlénkách ztrávil skoro celou noc. Teprv k ránu usnul. Na čem ráno se ustanovil, sezná čtenář z následujícího.

Odslouživ mši sv. a pokořiv se před Bohem na nejnižšího sluhu, jenž chce Pána svého jen poslouchati a na výsledek se neohlížeti, povstal a zvolal: v p ř e d !

Odejel do města s úmyslem, navštívití okresního soudce Nováka a promluvití s ním o věcech, jež sběhly se ve Vávrově rodině.

— To jste tam měli hotovou revoluci — pravil k němu soudce hned po krátkém pozdravu.

— Žaloba je již podána a je v ní též uvedeno jméno vaše ve světle patrně přibarveném. Dr. Oprátka v žalobě uvádí, že exekuční výkon byl schválně překažen poštváním psa na jeho solicitora Chrtu — u přítomnosti místního faráře — což vypadá zrovna tak, jako byste byl vy s tím souhlasil. Vy budete volán nejen ku svědectví, ale i ku svému obhájení. A zároveň vám podám ku přečtení zdejší ranní list »Praníř«, plátek to ještě horší, nežli zaniklý »Palcát«, jenž se všeobecně považuje za důstojný orgán dra. Opráteků, jež ale nevydává bývalý majitel »Palcátu«. Je to nová tiskárna, jejíž majetník vytkl si za účel pranýřovati celý poctivý svět. Prosím, račte si to přečísti. —

P. Beneš marně se snažil své rozechvění zakryti.

— Již zase! — s těmi slovy dychtivě pochytí list a četl:

Černodol: »Zmařená exekuce za assistance místního faráře. Je sice velmi nemilou povinností, musí-li soudní orgány po nejednom upomínání přistoupiti k exekučnímu zabavení svršků dlužníků, ke dlužení sice ochotných, ale ku placení nesmírně zdlouhavých. A tu ovšem nezbývá věřiteli nic jiného, nežli zákon, zákon sice neuprosný, zákon krutý, kterýž ale při vši krutosti zůstává vždy zákonem. A tu by se dalo ovšem očekávati, že zákon takový bude v každém ohledu respektovati též kněz, jehož povoláním jest, zákonům vůbec zjednávati poslušnost a úctu. Co ale máme si mysliti o černodolském faráři, o němž nedávno bylo v jiném listě uveřejněno, že

obci byl proti vůli občanů se strany biskupa a patrona — **žida!** — oktrojován a jenž zjevně se postavil na stranu štváčů, jejichž vůdcem byl — **z u ř i v ý p e s!**

— Nu, tohle již za to stojí! — dal se P. Bencš do smíchu. — Dále již čísti nebudu. Tohle mi postačí. — Na to jal se soudci dle pravdy líčiti celý průběh zmařené exekuce.

— Tedy dobře — pravil na konec soudce — když to je tak, pak si pana Chrtu zde podáme. —

Po té si soudce zaznamenával jména svědků.

— Prozatím ale — ujav P. Beneše důvěrně stranou, pravil hlasem přitlumeným — proti »Pranýři« ničeho nepodnikejte, uvidíte, že někdo, jenž vám věnuje pozornost zvláštní, bude chtít se ne- výslovně blamovati. — Doma pak Vávrově ženě poraďte, aby Cikána ihned přivázala. Co nevidět bude tam četník, který bude na všecko se vyptávat, a to víte napřed, v jakých barvách to asi vy- líčí. Mně se zde začíná nestydatě rozplazovati dr. Oprátka, jenž chce se vyšplhati na primatorství našeho města. Na oko dělá ze sebe velikého národovce, potají ale je nejhorším náhončím lichvářských vydríduchů, kteří u »Č e r n é k o č k y«, pověstné to putyce na kraji města, mají své doupě, do něhož své zpitomělé oběti lákají. Nejdřív je kořalkou omamují a pak si s nimi dělají co chtějí. Jejich největším náhončím je pověstný Chrt, chlap to všemi mastmi mazaný, ale žádnou dobrou, chlap, pravím, který již dávno zasluhoval šibenici. Jak pravím, po č mazaný, že ho není snadno po- lapiti, což, velebný pane, bude asi úkolem vaším. Vám Vávrova rodina důvěřuje. Hledte na toho

ožralu působiti tak dalece, aby ve stavu střízlivém mohl vydati svědectví — pokud ovšem se pamatuje — co s ním tropili u »Černé kočky«, nežli podepsal směnku za sebe a za svou ženu. Anebo, aby dosvědčil, jak se to tam dělá s jinými. Neboť to je ta nejhorší peleš, do níž se lákají opilí sedláci, aby v ní zapsali se ďáblu, čili vlastně, aby si na krk hodili dra. »Oprátku«. Já si vytknul za úkol, peleš tu vykliditi. Něco důkazů již mám, ale potřebuji jich více, abych je mohl s úspěchem podati státnímu zástupci. Tu bych si především přál, dopídití se bytu bývalého tam sklepníka Jarolíma Nožičky, který asi před třemi lety byl zde ve vyšetřování pro účastenství v podvodu, spáchaném v tomtéž pelechu. On totiž sám byl nápomocen, když Chrt kteréhos zpitého rolníka k podpisu směnky přemlouval, k pití ho povzbuzoval a konečně mu i ruku při podpisu vedl. U »Černé kočky« je zvláštní pokojík, jenž by spíše zasluhoval názvu propadliště. Koho ta raubířská rota do něho vláká, je již ztracen. Tehdy, je tomu asi tři léta, sklepuík ten najednou se ztratil a není dosud k vypátrání. Nejspíše bude někde v Praze; Já jsem sice pražskou policii na něho upozornili ale bez výsledku. On prý má v Praze jakousi tetu. Člověka toho bych nutně potřeboval. Zdá se mi ale, že pražská policie naň pozapomněla. Vy, velebný pane, jste za dobře s Procházkovíc rodinou, požádejte tedy mladého Procházku v Praze, aby se po tom sklepníku poohlédl, jehož on osobně zná, protože — mezi námi řečeno — býval u »Černé kočky« častým hostem. Já bych nerad pražskou policii obtěžoval, dokud nemám jakési jistoty v ru-

kou. Ten váš nešťastný Černodol je — jak pak bych se vyjádřil — je u »Černé kočky« silně angažován a proto bude vám snadno dopídití se důkazů hmatavějších. To je při tom — durdil se soudce — zatrolené, že žádný z hostů u »Černé kočky« nechce veřejně se k tomu přiznati. Mnohý rolník raději kolik set oželf, nežli by na sobě nesl veřejnou hanbu, že bývá v té peleši hostem. Proto já jako soudce mám zde vázané ruce. A přece bych chtěl stůj co stůj tuto raubírnu do povětří vyhoditi. Mnozí dnes s hrůzou čtou o středověkých tajných skrýších, do nichž cestující bývali vlákáni, v nich zavraždění a pak oloupení. Skrýše o mnoho horší máme dnes již v každém venkovském městečku, v nichž nevraždí se sice těla, ale vraždí duše, v nichž nezkušené rolníci a jejich synové jsou sváděni k nepravostem. Z těchto moderních raubíren jako morový zápach šíří se do rodinných krbů po venkově prostopášnost. Jen co již hospodářů vzalo u »Černé kočky« zkázu! Černodol uměl by o tom dlouhé litanie zpívati. A všickni okolní faráři mohli by si gratulovati, kdyby se nám podařilo raubírnu tu do povětří vyhoditi. Pověstný Eugen Sue napsal román: »Tajnosti pařížské«, avšak není teprv třeba jíti pro tajnosti podobné do Paříže, každý venkovský Kocourkov má jich dost, v nichž ti kteří pokladníci, tajemníci zastupitelstev městských, okresních atd. hrají tajemné role tak dlouho, až to všecko propukne na veřejnost v podobě defraudací v záložnách, okresních pokladnách, při poštách a pod. Mladý člověk, obyčejně nedostudovaný student za pomoci protekce dotře se za tajemníka, nebo po-

kladuška k nějakému samosprávnému úřadu, on přijde k penězům a pak nastane fešácký život. — Flámisko vyšine se na dominující postavení, začne celé město, ba i celý okres tyranisovati, totiž volby dělati — páni z Prahy píší mu nejlichotivější listy, aby prý jeho Slovu t n o s t ráčila býti nápomocna při volbách — darmo povídat! A najednou z té slovutnosti vyloupne se před soudem prohnáný taškář, jenž přivedl záložnu, cukrovar, anebo jiný akciový podnik k úpadku a několik důvěřivých fotrlinků, jimž v účtech maloval místo »U« samé »Xy« — do kriminálu. Takový bývá konec leckteré záložny. A málo kdo uvažuje, že první počátek k těmto posledním věcem vycházel z »Č e r n é k o č k y.«

Pohříchu teď skoro již každé město může se »Černou kočkou« honositi, z níž vedou dvě cesty: jedna do předčasného hrobu, často sebevraždou, a druhá do kriminálu.

Mnozí nosí dosud v ústech slova: »náš bodrý venkov«, kdo však má příležitost viděti jej hezky z blízka, jako ku př. soudce, ten frází té se usměje. Dokud lid ten nepoznal moderních vymožeností, ku př. svobodné lichvy, svobodného dělení pozemků, směnečného práva, přenášení živností na ženy a pod., dotud bylo na venkově té staročeské bodrosti dost, ale teď mnohý venkovan co do vychytralosti vyrovná se nejdrbanějšímu měšťáku. To věřte mně, jako starému, zkušenému soudci!

— Bohužel, je tomu tak všude — souhlasil farář — kde lid zvlažněl ve své víře. — A nyní, drahý pane, dovolte, bych se vám směl poroučeti. Musím ještě navštívití pana barona. —

Tentokráte, když P. Beneš do zámku Adlera z Adlersfeldu přišel, vítala jej celá jeho četná rodina.

Baron měl, jak vůbec u židů bývá, hojně požehnaní rodinné: pět dcer a dva syny.

— Nyní vás musím — vítal jej baron — představití své rodině.—

— Zde je ten pan farář z Černodola, o němž jsem vám mnoho již vypravoval a zde je moje paní, která si vás přála poznati — ukazuje přitom na dámu asi pětačtyřicetiletou, jež k nemalému podivení P. Beneše ve své úhledné tváři neměla ani známky původu židovského, což bystrozraký baron na P. Beneši postřehl ihned.

— Vidíte — pravil k němu se smíchem — vy jste se asi nadál, že v mé rodině najdete samé židovské nosy. Pouze moji kluci zdědili po mně nosy, ale mé dcery povedly se vesměs po matce. A ještě více se podivíte, že mé děti mají vesměs křesťanská jména. Upřímně řečeno, já nechci svým dětem kaziti budoucnost židovskými jmény, jakkoliv ctihodnými. Já nechci do světa vyslati Samuely, Jakuby, Rebeky a Sáry. — — Zde můj nejstarší syn jmenuje se Hugo, druhý Viktor a zde má nejstarší dcera Augusta, druhá Marta, třetí Thekla, čtvrtá Helena a pátá, zde můj nejmenší mazlík, je Klárka. —

Tato židova příměst přivedla P. Beneše do rozpaků, z nichž ale vyvedla jej paní poznámkou:

— Já vlastně pocházím ze židovsky-křesťanské krve — prosím, račte si zde mezi nás přisednouti — můj muž napovídal nám o vás tolik he-

zkých věcí, že dovolujeme si vás považovati jako domácího přítele. —

Po těchto slovech vykázala mu naproti sobě na pohovce místo.

Mezitím co Adlersfeld se starším synem rozmlouval o kšeftovních věcech, seskupily se dcery kolem hosta, bedlivě každé jeho hnutí pozorující.

— Jak jsem již řekla — pokračovala paní: já pocházím ze smíšené již krve. Jedna moje sestra provdala se za katolíka, druhá vzala si protestanta, jen já jsem zůstala, jak se říká, víře otců věrna. Tamhle naše Augusta — ukazujíc na nejstarší slečnu, asi již dvacetišestiletou, krásy přímo okouzující — ta je zasnoubena s hrabětem Szandorem, majorem u dragounského pluku, katolíkem — tuhle Marta — ukazujíc na osmnáctiletou, černookou, poněkud přismahlou, roztomilou dívku — učarovala profesoru Dobřenskému, protestantu — — a tamhle Thekla a Helenka se již vyjádřily, že se stanou též křesťankami — jen tamhle to nejmladší kotě, Klárka, chce zůstat jako prý otec — židovkou. —

Vid — smála se jí Thekla — ty si vezmeš hrbatého Samuela. —

— Třeba hrbatého — odpovídala ta maličká vzdorně — jen když bude mít sto milionů. —

— My jsme moderní židé — připojil se k hovorů Adlersfeld — kteří již dávno přestali doufat v Messiáše. Messiášem naším jsou peníze. Já svým dcerám ponechávám úplnou volnost v náboženství, jen když udělají stkvělé partie, ale svým synům bych neradil, aby se dali pokřtiti, protože se jménem židovským je spojeno požehnání země. Chovám to

přesvědčení, že, jakmile by se dali pokřtiti, naše rodinné jmění by se rozprchlo. To je naše stará tradice. —

P. Beneš v duchu žasnul nad zásadami, jež oba manželé pronášeli s takovou naivností, jako by se to samo sebou vyrozumívalo.

Mezi touto řečí obě nejmladší dcerušky P. Beneše blíž a blíž si okukovaly, kdežto obě nejstarší sedíce těsně u sebe, něco si šeptaly, ale též stále každý pohyb kněze sledovaly.

— Musíte, velebný pane, prominouti — pravil Adlersfeld — že mé děti věnují vám všecku svou pozornost, ony dosud katolického kněze tolik zblízka neviděly; zvláště ale paní nastávající hraběnka Szandorová přála si s vámi se poraditi. —

P. Beneš nalézaje se ponejprv v životě v židovské rodině, byl na počátku v nemalých rozpacích, našel však ihned pevnou půdu a dal se tak v hovor, jakým byl: přímý, aniž by vyhledával obvyklých salonně uhlazených slov.

— Již napřed si vyprošuji — pokračoval Adlersfeld — vás, velebný pane, v našem rodinném kroužku přes oběd zabaviti. Dnes nepřipustím žádné omluvy.

— Prozatím račte nás míti omluveny — pravila paní, zvedajíc se s mladšími dcerami — tamhle Augusta přála si již dávno s velebným pánem se poraditi.

Na to celá rodina, až na nastávající paní hraběnku, ze salonu odešla.

P. Beneš tušil ovšem, o čem má býti rozpředen hovor. Oči jeho utkvěly na slečně v očeká-

vání, že sama začne mluvit o věcech náboženských, týkajících se přestoupení na jinou víru.

— K vůli vdavkám mění víru — durdil se uvnitř — a já mám v tom býti jen jako nástrojem. Pěkně děkuji!

— Naše mamá, — započala rozmluvu, — byla velmi mile dojata tím, co náš papá vypravoval o vaší, velebný pane, installaci, o slavnosti, jaká se k vaší poctě v Černodole dělá, a co nás nejvíce těšilo: o vaší roztomilosti. Zvláště milý na mne dojem učinilo, když nám pověděl, že jste hudebníkem --- —

— Prosím, slečno — velmi nepatrným, — omlouval se P. Beneš, — pouhým ochotníkem.

— Papá obdivoval váš krásný hlas při zpívané mši. Já jsem náruživá milovnice hudby a tu bych vás, velebný pane, prosila — - - vlastně bych měla započítí hned u věci, — dodala s roztomilou rozpačitostí, — vlastně bych měla s vámi promluvit o věcech náboženských, týkajících se mého sňatku. Mně ale přičí se započínati o tom rozhovor ihned, já bych si přála dříve vaší důvěru získati. Já postřehla, kterak se vaše čelo zachmuřilo, když mamá se zmínila, že míním k vůli vdavkám měnit víru. Prosím, velebný pane, neračte o mně smýšleti tolik nízko — při slovech těch její veliké tmavomodré oči prosebně na kněze hleděly, — já již od malička chovám úctu ke katolické církvi; již tehdy, kdy jsem jako děvče byla v pensionátě ve Vratislavi, modlila jsem se s družkami svými všecky katolické modlitby, jež já doposud dobře umím zpaměti, protože si je často odříkávám. Mně se katolické vyznání proto tolik

líbí, že v něm máte nejkrásnější ideál ženy — — a vidíte, velebný pane, i naše židovské náboženské vyznání má své ideály ženy a tu jsem se srdcem přímo žíznivým poslouchala výklad katechety v pensionátě, že největší židovské ženy byly pouze obrazy, předpodobněním ženy největší, jaká kdy na světě se zrodila, kterouž ženu vaše katolická církev jako svůj ideál ctí. —

Zraky P. Beneše zaleskly se nevýslovnou radostí.

— Vy, slečno, — zvolal nadšeně, — katoličkou již jste, vám s mé strany není zapotřebí širšího poučení.

— Přesvědčení to — pokračovala — chovám již dávno ve svém nitru, díky té okolnosti, že nám otec ponechává úplnou volnost náboženskou.

— Dovolte, slečno, podotknouti mi, že volnost tato budí ve mně nikoliv obdiv, nýbrž podiv.

— A podíváte se ještě více, ujistím-li vás, že naše rodinné poměry jsou přímo vzorné. Co chce mamá, to se stane. Otec jí vyhovuje ve všem, on si hledí jen své bursy, svých továren a dvorů a vrací se domů večer, aby v rodinném kruhu okřál. A tu my se kolem něho sesypeme a snažíme se, jej obveseliti. Prosím, život takový je v židovských rodinách skoro pravidlem.

— Tím více se divím, že jste, slečno, k naší církvi tolik vřele přilnula.

— Jsem ženou a proto chci státi se katoličkou, — odvětila s důrazem, — kdyby nebylo vaší církve, volila bych raději zůstat židovkou. Naše mamá co do smýšlení židovkou není, její duch je ovládán křesťanstvím, u nás také žád-

ných židovských svátků neslavíme. Papá zaplatí si svou velikou chrámovou daň a ostatně se o židovství nestará. On má jen svůj kšeft, a to ostatní ponechává mamá. Kdyby některá z nás chtěla se státí budhistkou, bylo by mu to taky jedno. Ale mamá — pokud ty lepší měšťanské kruhy znám — je asi stejně horlivou, anebo i vlažnou křesťankou, jako na sta jiných. Israel dnes obmezuje se výhradně na bursu a na velkoobchod, v salonech však přizpůsobuje se formám křesťanským, které dnes patří k bon-tonu. Dělati parádu židovstvím není vůbec »chik«, proto třeba mít ve své garderobě pohotově úbor, jenž by se hodil k veliké parádě, do divadla a při známých příležitostech i do kostela.

— Jaký to sarkasmus, slečno, jeví se ve vašich slovech, — podotknul P. Beneš.

— A rcetež, velebný pane, nemám-li pravdu? Křesťanské názory náleží dnes na toaletní stolek, ale s tím doložením, že se jich smí užívatí jen jako líčidla mírně, nepřiliš nápadně. Škodu z toho bere sice židovstvo, ale mnohem větší křesťanství. Moderní Israel přešel na půdu křesťanskou, aby za sebou potáhl ty křesťanské kruhy, do jejichž rukou vloženy jsou osudy národův. Svět požidovštit nelze, ale křesťanství na toaletní vodičku rozředit, na moučku k líčidlu rozemlít, o to se moderní Israel zasazuje — —

— A pohříchu doznávám, — dodal kněz, — s nemalým úspěchem.

— Myslíte, že mne to těší? — tázala se slečna. — Já až jednou stanu se katoličkou, chei jí býti do opravdy, já nejsem povahou polovičatou. Co já miluji, — dodala pozdviženým hlasem — miluji

s celým žářem svého srdce, a co nenávidím, nenávidím jako démon.

— Proto bych rád seznal vašeho nastávajícího chotě, toho šťastného muže, jenž bude směti nazývati vás svou, — odvětil na to P. Beneš.

— Chcete ho vidět? — tázala se ho se zvláštním úsměvem.

— Směl-li bych o to prositi — —

— Víte, velebný pane, já se též zabývám pastelstvím, můj učitel, znamenitý malíř . . . -- při těch slovech se zvedla a ze své mapy vyndala obrázek kabinetního formátu — vydal mi svědectví, že mám znamenité vlohy ku kreslení a tu jsem se pokusila o jakési případné vyobrazení svého ženicha. Zde, prosím, se na něj podívejte.

Po těch slovech podala P. Benešovi podobiznu, s kterouž on přistoupil k oknu, aby ji lépe mohl viděti. Ale sotva že na ni pohleděl, skoro zavrátal a dech se v něm zatajil. Zraky slečny s mrazivým úsměvem ho pozorovaly.

— Tohle — tohle, — koktal ze sebe, — že je váš, slečno, ženich? — ten kostlivec, jenž svými hnáty unáší anděla?

A vskutku, kresba představovala kostlivece s vyceněnými zuby, a aby příšerný dojem byl ještě větší, oblékla ho do dragounské uniformy, z níž holé hnáty kostlivece vyčnívaly.

— Tak asi můj nastávající vypadá, — pravila docela chladně. -- Své ostatní tělo roztrousil kdes při závodech, na honbách, důstojnických pitkách a což já vím, kde ještě jinde -- --

— A toho, slečno, vy si chcete vzíti? — tázal se P. Beneš syčevaně udiven.

— A co mi zbývá jiného, — mám snad zůstat tak? — Po těchto slovech zalily se jí její veliké tmavé oči, prsa se dmula a ona propukla v usedavý pláč. Ten na pohled lesklý krunýř sebezapření byl proražen a kněz viděl z něho prouditi se — krev. Nastalo trapné ticho. V knězi bušilo srdce skoro slyšitelně.

— Myslíte, že mám lepší výběr? — tázala se trhaným hlasem. — Proč nejsem dcerou chudého měšťáčka, abych si směla vzít, koho bych chtěla. Proč nejste vy věhlasným professorem na universitě — ach to bylo vždy mým nejvřelejším přáním, stát se chotí slavného muže. A zatím musím za vděk bráti — takovým vojansky šlechtickým ohryzkem, který má hromadu zadlužených panství — —

Při těchto slovech Augusta utřela si slze a pohlédnouc P. Beneši s něžnou důvěrou do očí, pokračovala:

— Nemyslete si, velebný pane, o mně nic zlého, já mám pradivnou povahu, jež mi ztrpčuje život. Já pohrdám vším bohatstvím kolem sebe, jež mne činí nešťastnou. Proč mi otec dal takové vzdělání, jež mou bolest stále mi před oči staví? Srdce mé touží po něčem, čehož nemohu dosáhnouti a všecka reflexe bolest mou zveličuje. — Nyní víte, proč chci stát se katoličkou — — protože jsem ženou, protože chci utíkat se ku pravzoru všech žen, jež jediné bolest mou může chápati. Ale nechme toho již, mamá vždycky říká: Augusta má zase svou černou hodinku — — nuže, pojďte, velebný pane, se mnou — — vy jste hudebník, vy jste zpěvák, pobavíme se.

A nežli P. Beneš ze všech dojmů mohl se probrati, již ho vedla do salonu jiného, v němž naproti sobě stály klavír a harmonium. Zde měla i svou knihovnu, nevelikou sice, ale plnou nejvybranějších děl německých, francouzských anglických a též slovanských.

Otec — pravila, sedajíc ke klavíru — na moje vzdělání vynaložil mnoho peněz, pohříchu ale cítím, že vzdělání není všecko, a že ku štěstí člověka náleží ještě něco jiného, a to je právě, co hledám. Veliké vzdělání u ženy plodí přesycenost, dělá domýšlivým, vzbuzuje fadessu. Proto já nerada obcuji s dámami, jež o sobě myslí, že jsou vysoce vzdělanými; mně je prosté děvče milejší společnící, nežli dáma, jež přečetla několik tisíc románů. —

Mezi řečí probírala na pianě klávesy, jakoby ladění jeho zkoušela.

— Nevím, čím bych se vám, velebný pane, zavděčila. Mně se ze všech skladatelů zamlouvá nejvíce Mozart, Beethoven a Chopin, tento Polák, jenž celé dějiny svého nešťastného národa takoruka vtělil do hudby. Smetanu začínám teprv poznávati. Je to český Mozart, jehož melodie podivuhodně dojmají. Můj otec pobyl též několik let ve Varšavě, kdež jsem se naučila též polsky a něco rusky a seznala též ty rozkošné slovanské písně, v nichž nevím, čemu se mám diviti více, zdaž té jednoduchosti, nebo tomu citu, jenž do několika tónů nápevu je vložen. Nuže, zahraji vám něco od Chopina, jenž citům mým lahodí nejvíce. Kdykoli jsem sama, a já ráda dlím o samotě, tu všecka v jeho hudbě horuji. —

Její hra nebyla jakýmsi koncertem, v němž by ukázala mechanickou zručnost prstů, nýbrž byla hrou do každého tónu procítěnou — mohlaf vším právem čítati se mezi umělkyně.

— Já často hrávám v koncertech — pravila po hře — ale jedině k dobročinnému účelu a těší mne pokaždé, je-li značný výsledek; pro pouhou okázalost nehraji nikdy, to se mi protiví. —

— Hrajte, velebuň pane, raději na harmoniu? — tázala se kněze.

— Po vaší hře, slečno — odpovídal — nehraji vůbec na nic. Já jsem jen pouhý začátečník.

— A já od vás, velebný pane, neočekávám hru mistrovsky dokonalou, já dobře uznávám, že vaše povolání vůbec nedovoluje věnovati mnoho času hudbě. Já jsem se koncerty všeho druhu přesytila a proto bych ráda slyšela prostý přednes nějaké písně, kterékoliv — nuže, smím doufati, že prosbu mou neoslyšíte? —

Na to P. Beneš, zasednuv k harmoniu, jal se v nástroji probouzeti spící zvuky k akkordům. Slečna usedla stranou, tak že ji nemohl viděti. Osvědčila tím jemný takt. Prsty se mu z počátku chvěly, protože dosud nikdy ve společnosti takové své hudební umění neprováděl. Poznenáhla ale začal ovládati ty tajemné duchy v nástroji a jal se zpívati ne sice silným, ale zvučným barytonem:

Když slunce k západu se sklání,
když vzduchem zachvěje klekání:
tu večer ke mně hvězda má
tam s končin rajských zalétá --
tu večer ke mně — — —

Když v hrudi zhoubný žár burácí,
a soulad duše se mi ztrácí:
tu zřím mé hvězdy zářný kmit,
a v srdci rozhostí se klid,
tu zřím mé hvězdy — — —

Až skončím žití svého dráhu
a stanu na věčnosti prahu:
tu hvězdo má na mne pohled
a světlo věčné mi rozsvět;
tu hvězdo má na mne pohled
a světlo věčné mi rozsvět!

Poslední slova jakoby mu v ústech vymřela a taktéž i zvuky pod jeho prsty.

V saloně nastalo ticho. Augusta májíc hlavu o ruku opřenu ani se nehýbala. Teprv po několika okamžicích k němu pozvedla oslzený zrak a pravila:

— Vy jste mne, velebný pane, klamal, když jste pravil, že jste jen začátečníkem. Vy jste dokonalým umělcem.

— Nemohu s touto chválou souhlasiti — bránil se.

— Vy umíte to, co cítíte, přednésti, a to já považuji za vrchol všeho umění. Z vašeho přednesu cítila jsem, že vám nejen slova, ale i nápěv jedné chvíle vytryskl ze srdce. Tak se vůbec rodí nejkrásnější písně. Nemám pravdu, velebný pane?

— Tak jest, slečno — odpovětil skrovně.

— Vaše píseň dojala mne nevýslovně. Vidím, cítím, že vy se ve svém stavu při všech bojích, jež přináší s sebou, cítíte šťastným a že po den-

ních pracích těšíte se tou rajskou hvězdou, po níž toužím i já, již ale až dosud dostihnouti nemohu. Blahořečím okamžiku, jenž dopřál mi vás, velebný pane, poznati. Doufám, že nyní naleznu klid, jež jsem hledala marně.

Klid v manželství tolik nepřírozeném? tázal se P. Beneš.

Ve slovech vašich, --- odpověděla, -- jeví se výtku mému otci, již nesmím nechat bez odpovědi. Nuže, poslyšte, velebný pane, něco z našich tajností. Vy se domníváte, že můj otec z pouhé lakoty a snad i ctižádosti prahne po statečích hraběte Szandora, aby na našem štítu zastkvěly se hraběcí odznaky. Není otce o své děti pečlivějšího nad našeho. Myslíte, že by jen tak ledabylo chtěl obětovati dceru, již on tolik něžně miluje? Jsou však ohledy, jimž vyhnouti se nelze. Můj otec má veliké své jmění co děkovati pověstné — pravím zúmyslně: p o v ě s t n ě »Alliance israélite«, jež jsou po všem křesťanském světě rozvětvena, pracuje k tomu, aby poznenáhla všech statkův šlechty křesťanské se zmocnila a to prostředky všelikými: lichvou, bursou, sváděním k prostopášnostem, ženěním, pokřtěním a pod. Mělo se to provésti v nejmocnější říši: v Rusku, tam ale záměry její prohlédli a židy šmahem vypověděli. Musila tudíž »Alliance israélite« záměry své soustřediti na říši rakouskou, hlavně ale na říši uherskou. Každý bohatší žid, nechce-li propadnouti klatbě této alliance, musí nějaké panství maďarské šlechtě urvati — čímkoliv. Můj otec byl by boykottován ode všeho židovstva, kdyby mu po vůli nebyl. Velebný pane, vy sotva máte tušení, kterak brozná je ži-

dovská klatba. Kdyby tu běželo jen o osobu našeho otce, měl by dosti síly, klatbě té vzdorovati, je tu však nás sedm dětí, je tu též matka, jejichž budoucnost byla by zničena. — Nejsem ke vdavkám nucena, mám dosud svobodnou vůli, ale já se obětuji za blaho našeho rodu, ačkoliv mi při tom — krvácí srdce.

— Vybral jsem ti, drahá Augusto, -- pravil ke mně jednou otec, — největšího mrzáka mezi maďarskou šlechtou, abys co nejdříve pout jeho byla zbavena.

— Jaký to důkaz otcovské lásky! — podotkl k tomu P. Beneš, nejša s to trpké pocity v sobě potlačiti. — Promiňte mi, slečno, poznámku tuto, nemohu jinak, než manželství takové nazvati nepřirozeným, bezúčelným — — Ovšem, ovšem, — dodal, — tak se též ženívali a vdávali potomci slavných rodů křesťanských, aby získali celých království! —

— Já po něm netoužím. Má to býti jen jakási společenská forma. Já mu podám svou ruku a nic víc, ale zatím zrají v mé duši plány jiné. Penězi svého otce upravím hospodářství na statcích mého muže — a pak té vaší hvězdě vystavím stkvělý stan — tolik vám svěřuji prozatím, všecko ostatní je dosud v mlhavé budoucnosti. —

— Ne nadarmo jmenujete se, slečno: Augusta — vznešená.

— Cítím dobře, že pro ženu takovou, jakou jsem já, je těžko naléztí muže, abych s ním šťastna byla já, a on šťasten se mnou, ženy takové by se vůbec neměly ani vdávati. Jelikož ale podle prastarých názorů židovských a do jisté míry i kře-

stanských starší panna je jaksi hanbou rodiny, jsem ochotna podati ruku tomu, o němž vím, že mi v mém způsobu života nebude překážeti. V tom opět chválím si vaši katolickou církev, jež pannám, které necítí v sobě náklonnosti ku vdavkám, poskytuje útulek v klášterním zátiší, tak aby světu nemusily býti k posměchu. Můj nastávající manžel mne přímo zbožňuje. On k mým nohoun skládá všecko, co má: své starošlechtické jméno a své statky, on chce toliko v mém ovzduší žíti, a jak výslovně praví, i umříti. On netají se tím, že vše, co měl, nejen své statky, ale i svou duši, ve světě promrhal, a že by před svou smrtí alespoň ten dobrý skutek učinil, aby směl, co mu ještě zbylo, k nohoun položití bytosti, kterou zbožňuje. Z toho, velebný pane, poznáváte, že, vdávám-li se z útrpnosti, čili z milosrdenství, nev dávám se z lásky. Kromě toho i stáří činí mezi námi značný rozdíl. Já bych mohla dobře slouiti jeho dcerou. Když nás lázeňští hosté na Riviére ponejprv vedle sebe viděli, myslii opravdu, že jsem jeho dcerou a šviháči se mi dvořili. Prosím, zde jest jeho pravá podobizna, — dodala, ukazujíc na velikou barevnou fotografii, jež ve stkvostném rámcí visela na zdi v pozadí salonu.

Byla to na pohled imposantní postava, ale jen jaksi na drátku. Fotograf si dal patrně mnoho záležeti, aby ji dostal celou na obraz, aby se mu v rukou nerozsypala. Z jeho hubených kostnatých tváří bylo takorůzka slyšeti kuckání vyžilého záduchy. Marciální pohled dodávaly mu hlavně dlouhé kníry, jediná to okrasa, jež mu na vyžilých tvářích zbyla. Divák bezděčně musil míti v podezření fotografa

že mu na hlavu trochu vlasů přiretušoval. Ruka jeho kostnatá spočívala na jilci dragounského palaše a tělo kostlivce bylo jaksi maskováno dragounskou uniformou. Jaký div, že nevěsta jeho v rozmarné hodince sama si ho k sobě přikreslila v podobě kostlivce. Ona tvarů skoro kyprých s planoucím okem po boku zaschlé makovice, o níž stále bylo k obávání, že při nejbližším silnějším větru se zlomí.

— A viděl váš nastávající — tázal se P. Beneš, — vaši, slečno, kresbu?

— Ovšem že viděl, — odpověděla se smíchem. — Bylo to asi před rokem, když se teprv začal o mne ucházeti a kdy o zasnoubení ještě nebylo ani řeči: tu jal se žebrotiti o jakousi kresbu z mé ruky. A tu nevím, jak mi to mohlo napadnouti, v jakési okamžité rozpustilosti nakreslila jsem mu obraz ženy v plné síle života ruku v ruce s — *«memento mori!»* — Když obrázek spatřil, byl jako shrocen a pak mi ho bylo opravdu líto. Ostatně — upřímně řečeno — neměla jsem velikého výběru. Ti všickni Jajtelesové a Tajtelesové z našeho lidu vzbuzují ve mně odpor, a též nikdo z nich na mne si ani netroufal, a i já jsem tolik vybíravá a tolik umíněná, — — víte, velebný pane, — já jakožto prvorozená byla jsem svrchovaně rozmazlená. Otec nebyl s to mne ani pokárati, on se ve mně viděl, a teprv pozdější vychování v pensionátě a můj dospívající rozum naučily mne poněkud ovládati samu sebe. Já jsem v kruzích našich známa, řeknu raději, rozkřičena jako partie plná vrtochů, která prý každého muže musí utýrati. Nu, tak vidíte, proč jsem si konečně vybrala za muže toho kost-

livec. Vyhovím světu, že se vdám, při tom ale zachovám si svou naprostou svobodu — a ovdo-
vím-li jednou, pak nikdy více na vdavky nepo-
myslím. Já si slovem manželství představuji něco
veskrz ideálního, přede vším naprosté sloučení
duší a tu ať jsem se zralejším rozumem kamkoliv
ohlížela po snahách nynějšího mužského světa,
nikdež jsem nenalezla muže, jenž by byl stál na
výši takové, aby ve mně vzbuzoval úctu a s úctou
i lásku. Ba ani v těch kruzích, v nichž soustře-
duje se nejvyšší vědění a snažení lidské, na vy-
sokých školách, nenalezla jsem svého ideálu. A tak
jsem takorba sáhla do tmy a vybrala si muže,
který mi do rány přišel, jen abych mohla říci, že
jsem vdaná. Co u toho utrpím a zkusím, jest věcí
mou, do toho nikomu nic není. To jest, abych se
případně vyjádřila, můj manželský katechismus.

V tom okamžiku přikvapila malá Klárka.

— Prosím, je prostřeno — zvolala ze dveří —
mamá nechá prosit.

Po obědě ke čtvrté hodině P. Beneš rodině
se poroučel. Před odjezdem sdělil baronovi, kterak
hodlá s úvěrem mu velkodušně poskytnutým, nalo-
žiti. Z počátku k založení Raiffeisenovky že míní
jen malé částky z něho použití, tak aby záložna
sama ze sebe sesílila a ostatní úvěr že ponechává
si v záloze pro případy nepředvídané, s čímž ba-
ron úplně byl srozuměn.

Augusta vyžádala si na P. Beneši, že dva-
kráte v týdnu se svou matkou zavítá do Černo-
dola, aby její příprava ke křtu byla doplněna. Po-
křtěna chtěla býti v děkanském městském kostele,
načež měly následovati hned na začátku masopustu

příštího roku oddavky v Uhrách na zámku nastávajícího chotě, jež sám nevěstin otec co nejstkvěleji dával opravovati jakožto příští sídlo novomanželů.

Odchod P. Beneše ze zámku dál se za srdečného loučení.

— Považujeme vás, velebný pane — pravila paní domů — jako za svého starého známého. —

— Za přítele rodiny — doplňovala Augusta slova matky — a těšíme se na brzké opět shledání. —

— Kdybych věděl — pravil baron — kdy bych vám, velebný pane, přišel vhod, poslal bych pro vás pokaždé povoz. My zde žijeme přesně omezení na rodinný kruh. Jiných návštěv nepřijímáme v době příprav Augusty ku svatbě. Proto budete nám vždy milým hostem, s nímž není třeba míti těch obvyklých přivítacích ohledů. S Bohem tedy, na shledanou.

Teprv na svěžím vzduchu seskupily se před ním v jeden obraz dojmy, jež na něho učinil rodinný život milionáře. Samo sebou se rozumí, že v popředí těch dojmů stál obraz Augusty — jako obraz sfingy, jež mu v mnohých věcech byla tajemstvím a dodati musíme, že před obrazem tím srdce se mu zachvívalo.

— Jaká to žena! — Bude připoutána k tomu vyžilému kostlivci, z něhož na ni bude vanouti hrobový zápach — ba její manželské lože bude pro ni hrobkou — pro ženu, jež by oblažiti mohla krále! — Jaký to tragický osud mladé ženy! — Ale taký je svět —

— Proč vy nejste věhlasným profesorem na

universitě — pravila ke mně — a z očí jí vytryskly slzy!

Což ty miliony otce nejsou s to vyhledati jí ženicha jí důstojného? Toť věru kletba milionů. Tam svou nejkrásnější dceru zahrabává kamsi jako do zakletého zámku, v němž ji kostlivec bude zárlivě střežiti. Tož bych ji raději viděl umříti. Na obzor světový vystupuje šlechta nová, jež šlechtě staré vyrývá statky za pomoci svých dcer — —

V tomto rozjímání nepozoroval, že ocitnul se dole ve městě. V uších zněla mu dosud hra Augusty, v duchu viděl její prsty po klávesech běhati a tu najednou narazil jeho sluch na podivný, smíšený skřek. Pohleděl před sebe a stál před »Černou kočkou«.

Byl to veliký jednopatrový dům stojící skoro o samotě na okraji města. Vzadu a vpředu měl malé vížky, pokryté červeným šindelem, a dům byl též pokryt šindelem na mnoha místech záplatovaným, tak že podobal se velikému loži, pokrytému velikým roztrhaným, záplatovaným a špinavým prostěradlem. Byl to druhdy panský zájezdní dům, který později přešel v majetek kteréhoš měšťana. Nynější jeho majitelkou byla stará slečna a proto lid hostinci v něm přezděl: »Černá kočka«. Protože majitelka z lakoty na dům nedávala skoro žádné správký, hostinec pustnul hmotně i mravně a stal se krčmou nejsprostšího druhu, z níž dlouho do noci ozýval se skřek a ryk opileců, brnkání harfy, vrzání tahacích harmonik. A jelikož hostinský v něm nemusil přihlížeti na čistotu, ale raději dával hodné porce masa, hluboké talíře dršťkové polévky a vysoké hrnčky kávy, byla »Černá

kočka« oblíbeným zastaveníčkem venkovanů a to zvláště o týdenních trzích.

Jaký div, že do »Černé kočky« pospíchali kramáři, kejklíři, kočovní hudebníci, žebraví kumštýři, žvýkající hořčí šišky, polykající sklo a vrážející si do žaludku plechové kordy. Kluci a děvčata v trikotových kalhotkách dělali přemety po podlaze a po stolicích a vyžebrávali krejcary. Flašinetáři skoro po celý den tu vrzali a chodili s partýsky v rukou od hosta k hostu.

Zde dávali si též vandráci všeho druhu zastaveníčko a za nimi táhli se policajti, dohazovači, agenti všech možných i nemožných věcí; pak i podomníci a podomnice se slanečky, sardýnkami, pomeranči a t. d.

Slovem byla to zde lidová burs a, jakých dnes je skoro v každém větším městě.

Že se sem táhli i karbaníci a fixlaři všeho druhu a dodáme-li, že i povšechně známý Chrt sem chodil na lov, jakožto agent lichvářů a procesužravých advokátů, pak máme za to, že jsme čtenáři podali věrný obraz »Černé kočky«. Však obraz ten nebyl by přece ještě úplný, kdybychom nedodali ještě i to, co se ostatně samo sebou rozumí, že z »Černé kočky« velmi často okolo půlnoci ozýval se řev rváčů, řinčení rozbitých sklenic, časem i oken a že podlaha a stěny časem zbarveny byly lidskou krví.

Stmívalo se již, když P. Beneš zaražen zůstal před »Černou kočkou« stát. V srdci jeho zněla hudba z vyšších sfér a tu jakoby někdo na ni vychrstl nádobu kalu. Zaslechl zvuky rozladěné harfy a k tomu hrubý, bečivý mužský zpěv;

Já jsem Vávra z Černodola
prodám posledního vola,
koupím si zaň opici,
postrká mne ulicí — —

A sotva že ten hlas sloku ukončil, vpadl do toho sbor hlasů mužských i ženských:

To je Vávra z Černodola,
prodal posledního vola,
koupil si zaň opici,
postrká ho ulicí — ulicí — ulicí.

A po zpěvu ozývaly se harfové: brnky, trnky, brnky, trnky — brrrrnk! —

-- Da kápo, Vávro, da kápo! — křičel kdosi hlasem, jenž P. Beneši připadl známým. Rozpomínal se a rozpomínal — — přistoupil k oknu a snažil se stranou vedle špinavě červených záclon do vnitř prokouknouti. A když tak koukal, něco se mu v očích zablýsklo — -- byly to zuby Chrtá.

Již věděl co se děje. Nešťastný Vávra byl zase v tom — opět se vrhl do objetí Chrtá. P. Beneš chápal ihned věci další, z nichž vynořovaly se na povrch směnky a falešné, obžerstvím vyloučené podpisy. Měl sto chutí do dračího doupěte se vrhnouti a nešťastnou oběť ze zubů Chrtá vyrvat. Měl s sebou povoz, mohl snadno Vávru na vůz posaditi. Ale co s opilým člověkem? A pak si též dobře pomyslel, když ten bídák již se zase s tělem i duší Chrtu zapsal, ať tedy zhynie!

Stál tam jako přimražen. Srdce mu krvácelo nad osudem nešťastné ženy s tolika dětmi.

Již se stmělo a z doupěte opět se ozval bečivý Vávrův hlas: Já jsem Vávra z Černodola — ale v tom najednou — jakoby z čista jasna udeřil hrom — břink do okna a břink do druhého a břink do třetího a za každou ranou ozýval se třeskot rozbitých oken. A nežli P. Beneš z překvapení mohl se probrati, stála před ním ženština s velikým klackem, jež držela oběma rukama a jímž v několika sekundách všecka okna rozbila.

Vypadalať jako vzteklice. Hned po druhé a po třetí ráně vybíhali z peleše lidé, mezi nimiž prvním byl Chrt.

— Tu máš taky jednu, ty bídásku, — ječela ta vzteklice, a nežli Chrt se mohl nadšti, již jich měl několik. První rána srazila mu cylindr do tváří, druhá vyrazila mu několik zubů, a třetí rána srazila ho k zemi.

— Pomoc — pomoc! — řval Chrt.

Lidé se kolem vzteklice shrnuli a ji z rukou kůl vytrhli.

— Teď si mne svažte, — zvolala chraplavým hlasem — já jsem Vávrova žena.

— Ubohá, — zasténal P. Beneš, — učinila tak ze zoufalství.

Kapitola dvacátá.

Co Chrt pohřešoval více nežli zuby.

Chrt byv uhozen vši silou pádným klackem, na okamžik pozl vědomí. Válel sebou po zemi jako postřelený zajíc, vydávající ze sebe bolestné ryky. Kolem něho vytvořil se chumáč lidí, nejvíce

z městských výrostkův, jimž něco takového bylo velikou pochoutkou. Čhrt zatím přišel k sobě, postavil se na nohy a ohmatával se od hlavy až ku patě, má-li zdravý všechny údy. V prvním překvapení ani nevěděl, od koho se mu dostalo neočekávané cti takového útoku. Z úst se mu řinula krev a jazyk mu zvěstoval, že mezi tím stala se v jeho ústech mezera vyražením několika zubů. Sáhnuv si do úst a přesvědčiv se i hmatem o veliké mezeře, dal se do mumlavého ryku.

— Nemám tuby — nemám tuby, nemám tuby — bědoval.

A chasa pošklebovala se mu, že nemůže vysloviti zuby.

— Teď bude mít z huby chlebovou pec! — smáli se mu.

V tom hluku strážník zmocnil se Vávrový ženy, jež s němou resignací stála opodál, chtěje ji odváděti.

— Nechte ji se mnou jeti — pravil ku strážníku P. Beneš — ta ubohá žena má doma pět dětí, jejichž otec je ožralcem. Já za ni ručím, ona se dostaví.

Strážník nevěděl, co má dělati. V tom ale postřehl na blízku okresního soudce, který vrací se z procházky, pokřikem lidí byl sem přilákan.

— Ženíální to nápad — šeptal soudce P. Beneši — věru ženíální. Ta žena vykonala, čeho jsem si přál dávno. Tohle tu peleš zničí.

— Má — má brifatka. — Pro Krita Pána, pro vteky tvaty — pro vteky tvaty — má brifatka! — řval Čhrt, nemoha vysloviti sykavky s a š — —

— Co to křičí? — tázal se P. Beneš.

— Briftaška prý se mu ztratila — odpovětil soudce — bezpochyby bude v ní množství corpora delicti — podvodně vylákaných a podepsaných směnek.

— Má briftatka, pro Krita Pána, pro vteky tvaty! — ozývalo se plačtivé volání Chrt. — Prinete luternu — luternu — luternu.

Porozuměli mu a přinesli lucernu a jali se v blátě a krvi hledati »briftašku«. Příšerný byl pohled na Chrtu zamazaného blátem a svou krví a stále bědujícího: má briftatka pryť — má briftatka pryť!

Než všechno hledání bylo marné, briftaška nebyla k nalezení.

— To tlatých dám, kdo ji prinete! — nabízel.

— Co že dá? — tolatí? — tázali se lidé.

— Sto zlatých, — opravovali je jiní.

— Ano, to tlatých — to tlatých — titit tlatých — titit tlatých — — licitoval na sebe Chrt.

— Tisíc zlatých nabízí již, — povídali si, — to tam musil mít samé diamanty.

— Prokážete, velebný pane, — pravil soudce k faráři, — milosrdný skutek, vezmete-li tu ubohou ženu s sebou domů. — Jen ji, strážníku — pravil ke sluhovi veřejného pořádku, — pusťte. — Co se jí může stát, ona to udělala v záchvatu šílenosti, to musí každá fakulta uznati. Jen aby z toho neměl Chrt další polízanou!

— A co uděláme s Vávrou? — tázal se farář soudce.

— Toho nechte tam, kde ho opili, — odpovětil soudce, — o tom si ještě s hostinským promluvíme.

Rozloučiv se se soudcem, P. Beneš uchopil Vávrovu ženu za ruku, a pomohl jí do svého povozu, který byl zatím u »Černé kočky«¹ stanul.

A když již odjížděl, stále ještě opakoval se refrain z úst Chrtů:

— Pro vteky tvaty — to tlatých — titit tlatých!

Teprv když P. Beneš Vávrové do kočáru pomáhal, upozoroval, že nemá na sobě ani teplé kazajky, ani zimního šátku, ačkoliv zima postupem podzimu stávala se každým dnem citlivější.

— Kde máte Jupku? — tázal se jí farář.

— Já si vyběhla jen tak — odpověděla — já zimu necítím.

— Vozko, zaobalte ji do houně s koně — velel farář.

Když se to stalo, koně dali se do klusu v zimní noci. Hvězdy na nebi dojemně zářily, jakoby hlásaly těm lidem dole uštváným klid. Vávrová si ovšem hvězd nevšímalá. Bylo jí tolik lehký u vědomí, že sedí po boku člověka, jenž s ní měl útrpnost. Vybrala z houně ruku a chopíc se ruky faráře, tiskla ji vši silou k ústům, polítila slzami, deroucimi se jí z očí. Némý, hluboký vzdech vydral se jí z prsou. Tiskla se na kněze, jakoby se bála, aby od něho nebyla odtržena. P. Beneš mlčel, nechávaje kruté dojmy toho dne jako děsná mračna dříve minouti.

A dojem za dojmem hrnul se mu na rozehřívající mysl, jeden mocnější druhého. Dvě ženské bytosti stály před ním jako dva příkré kontrasty společenského života: první vyrostlá ve všemožném přepychu, obdařena byla všemi dary těla i ducha,

jež ji činily hodnou lásky muže nejlepšího. V okamžiku tom cítil, jakoby v nejskrytějším záhybu srdce pohnulo se něco, o čemž domníval se, že již dávno tam odumřelo — — a nyní najednou začínalo se vykrádati na povrch — hladké, sladounké, úlisné, jemňounké, srdce zahřívající — — jaké to krásné hádě, jež na něho upíralo zářivá očka! —

Bezděčně sáhl si na prsa, jakoby chtěl to nadálé hnutí v sobě potlačit, v tom ale pohnula se vedle něho Vávrova žena.

Svůdný prelud zmizel a před ním stála žena utrápená rodinným hořem, vysušujícím hrud i mozek. Spatřil před sebou moře, naplněné hořem, v němž ztápěl se onen prelud.

— Jakých hrozných obětí ukládá stav manželský — zvolal v duchu — obětí, před nimiž duch nejmužilejší musí se chvěti.

A hoře to skoro na dno vypíjela slabá žena, jež svou, až k šílenství rozechvěnou hlavu opírala o jeho rámě. Podobala se ubohému červu, jež bota surovce tlape a jenž přese všecko úsilí nemůže se z jeho krvavé stopy vyrvati.

Manželství — manželství — kterak ideálně se líčí a kterak jinak ukazuje se ve všedním životě! Kterak se ho ode věkův zneužívalo nejen k nasycení nejnižších chtíčův, ale i k nasycení lakoty. Žena s bohatým věnem stává se obětí lakomce, jenž věno její — často veliké království — podržuje, ale ženu samu později odhazuje. Nevěsta s velikým věnem stane se obětí ožralce a jiná zase stává se obětí politiky, špinavých rodinných zájmů brutálního sobectví! V duchu před ním mihaly se královny, jež manželům svým vě-

nem přinášely celé říše a jejichž osud býval nejbídnější. Oč šťastnější je osud chudých dívek, nežli osud přemnohých královských princezen! Kterak často veliké věno stává se zdrojem nekonečného hoře! V co se zvrhá to veliké tajemství, zvané svátost manželství v rukou lidských? Ve velikou tržnici, v níž žena jest jen přívázkem.

— Do jakých poměrů byl jsem zde zavlečen — rozjímal v duchu — a zdaž mohl jsem se jim vyhnouti? Ta ubohá žena zde je na pokraji šílenosti. Což bych směl jako kněz říci: co mi do vás, co mi do toho ožralce, starejte se, jak se s lichváři vyrovnáte? Vždyť je tu pět nedospělých dětí! Co by z nich bylo, kdyby byly vyhnány i z chalupy? Smím uposlechnouti těch, kteří tvrdí, že kněz patří jen do kostela a že nemá se plést ani do politiky a vůbec do věcí, do nichž mu nic není? Vidím tu politiku — ba že lotrovskou politiku lichvářů a advokátů, svléci venkovský lid do naha. Jakým bych musil býti uájemníkem, kdybych ku př. zde tuto ubohou ženu měl opustiti!

— Ó — ó — dralo se ženě z prsou — jen umřít, umřít — umřít.

— Však vy neumřete — odpovětil kněz na oko žertovně — vy budete žíti — žíti svým dětem. Vaše postavení je sice zoufalé, ale zoufati nesmíte.

— To se vám, velebný pane, snadno řekne. Co jsem já se již namodlila, ale mně se již zdá, že Boha na nebi není! Trápení takové nelze již snést. Já ty děti vezmu, přiváží je k sobě a skočím s nimi do rybníka — aby přece jednou byl všemu konec.

P. Beneš dobře cítil, jaká bolest v nitru jí zuří. Nedomlouval jí proto, že rouhala se Bohu. Teprv po chvíli pravil k ní:

— A já vám přece dokáži, že Pán Bůh je!

— Ach, já jsem již učiněný blázen — omlouvala se — já nevím již ani, co mluvím. Mně to tak všechno jde v hlavě kolem.

— Já jsem vám našel přítele — ujal se kněz opět slova — který vám toho dra. Oprátku s krku vezme.

Vávrová pozvedla zvědavě hlavu, jakoby se ptala: je to možná, aby lidé takoví ještě na světě byli? Já až doposud poznávala lidi, již nás odírali.

— Řekl jsem vám to již doma, že se o urovňování vašich peněžních poměrů postarám. A co se vašeho muže tkne, tu vám řeknu to: pan soudce vašeho muže dnes viděl a postará se, aby dluhů více dělati nemohl a nebude-li mít zač pít, může se ještě i vyhojiti. Ten nešťastník má, jak jsem dnes viděl, zdraví zrovna ze železa. Já zítra dojdu k p. starostovi a zařídím vše ve váš prospěch. Od teďka budete paní v domě vy. Na to se můžete spolehnouti.

— Kdyby to, ach, Pán Bůh dal! — byla jediná odpověď zoufalé ženy.

Asi třetí den po výjevu svrchu vyličeném četl farář z »Pranýře« následující velmi sensační zprávu:

Noční atentát — těžké poškození na těle, další činnost černodolského faráře. Hostinec u »Černé kočky« stal se včera

večer jevištěm příšerné události, jež bude míti dohru před zemským soudem. Jakási lítice v ženské postavě . . . následovalo jméno — velikým klackem vytloukla všechna okna v hostinci již jmenovaném, a když hosté z něho vybíhali, mezi nimiž nalézal se všeobecně vážený a pro svou lidumilnost co nejchvalněji známý sollicitátor p. Chrt, skokem jej jednou ranou na zem, kdež ještě do něho s takovou zuřivostí tloukla, že mu všechny přední zuby vyrazila a kromě toho i jiná vážná poranění způsobila. Stav zraněného pana Chrtu jest povážlivý. Nejnápadnější při tom byla přítomnost skoro až příšerná černodolského faráře, jenž jako démon, jako pravý Mefisto stál opodál a s jezouitským úšklebkem se díval na zuření vzteklice. Všeobecné pohoršení vzbudilo, že jmenovaný farář opovážil se do úředního výkonu při zatýkání té ženy místní policie se vměšovati. Vůbec takové vměšování zdá se býti zamilovaným sportem tohoto čistého sluby Páně. A věru ku podivu, jeho drzosti podařilo se tu vzteklici z rukou městské policie vyrvat a domů odvézt. I jiná ještě věc při tom vrhá světlo přímo příšerné na celou událost. Těžce zraněný pan Chrt pohřešil hned na místě ztrátu své tobolky, v níž měl nejen jistou částku peněz, ale i důležité listiny. Ačkoliv se hned na místě hledalo, nebylo po ní ani stopy. Bezděčně tu naskytá se podezření: zdaž nebyl tento noční útok na okna »Černé kočky« velmi rafinovaně zosnován za tím účelem, aby v prvním překvapení pan Chrt byl k zemi sražen a o svou tobolku oloupen? A tu bude nám dovolena otázka: y čí hlavě zrodil se asi plán, za nějž by se ne-

musil stydět ani Babinský? Suad v hlavě téže ženy? K smíchu! Uváží-li se, že na místě činu přítomen byl černodolský farář -- pak otázku tu zodpoví si každý čtenář hravě sám. —

Tolik »Pranýř«.

P. Benešovi po přečtení sklesly skoro ruce, v nichž držel »Pranýř«.

— Tedy jsem to již přivedl na Babinského! — zvolal k sobě s trpkou ironií.

Avšak P. Beneš podivil se ještě více, když asi v desíti dnech na to obdržel od konsistoře prostřednictvím vikáře delší dopis, v němž mu k okamžitému vyjádření předkládal úřední sdělení od hejtmanství, obsahu níže uvedeného. K němu přidána byla obě čísla »Pranýře«, v nichž řádky, týkající se P. Beneše, byly tužkou červenou a modrou silně podškrtnuty.

— Aha! — usmál se — pan hejtman už pracuje. Zasazuje páky, aby mne odtud vyhoupl. Jsem v jeho nemilosti.

— Podepsaný úřad — tak asi zněl stručný obsah německého sdělení — klade si za čest biskupskému ordinariátu přátelsky sdělit — na základě dvou přiložených čísel »Pranýře«, že dosavadní činnost nového faráře v Černodole nezdá se splňovati naděje v něho kladené. Byť i dotyčné, dvojí tužkou označené zprávy ve »Pranýři« ve mnohém byly přehnány: vysvítá z nich nicméně tolik, že nový farář hoví jaksi vměšování se do úředních výkonů, což by v jeho vlastním zájmu nemálo bylo k politování, jelikož by nezbytně vedlo ku konfliktům se zeměpanskými úřady, jimž j e d i n ě a v ý h r a d ě n ě výkonná moc

přísluší. Nechtě soudnímu vyšetřování, jež v obou případech již zavedeno jest, předbíhati, dovoluje si podepsaný správce c. k. hejtmanství biskupský Ordinariat na působení jmenovaného kněze upozorniti a zároveň žádati, aby mu uděleno bylo příslušné napomenutí. —

Sdělení toto staříčský vikář doprovodil několika řádky, v nichž P. Beneše bratrsky žádá, aby se o něm vyjádřil.

Odložil ten »úřední akt« s trpkým úsměvem do zvláštní zásuvky.

— Však jich přijde ještě více — dodal si k tomu — zásuvka je dosti velká. — Ubohá svoboda církve! —

Zde musíme se poněkud pozastaviti. Čtenář seznal, kterak jemná a v obcování s lidem klidná, z klidu takorůzka nevyrušitelná byla povaha P. Beneše. Víme, s jakým rozkošným rozmarem přijal při svém vjezdu do Černodola hrubou urážku opilé chasy a dále víme, kterak uměl vyhnouti se přichystanému nárazu s osadníky v dolní hospodě. A měl-li před sebou nešťastníka, který slovy hrubými si ulehčoval, tu uměl k němu přichýlit se se všemožným sebezapřením. Avšak jednu slabost, čili vlastnost povahy měl: velikou totiž citlivost, čili urážlivost, přiblížil-li se k němu poněkud nešetrně — byrokrat.

Ne že by zeměpanských úředníků si nevážil, vždyť víme, kterak si uměl ceniti přízeň soudce Nováka, ale z té duše protivil se mu byrokrat s tou nafouklou founivou pretenciosní tváří, s jakou si na kněžstvo při hostině vyjel p. okresní hejtman Steinitz von Pflichtreu. Tu v něm kypěla krev a

tu u něho, jak ještě později naskytne se nám příležitost pozorovati, pokaždé nastal kritický okamžik, v němž mohl dopustiti se přehálení. Pohodiv úředním sdělením do zásuvky, jal se po pokoji přecházeti. Ale čím déle se procházel, tím více se v něm bouřila krev.

A v tomto stavu sáhl po papíru a péro a namočiv je, jal se psáti:

Nejdůstojnější biskupský Ordinariate! Úřední sdělení, od pana okresního hejtmána prostřednictvím vikariátního úřadu mi dodané, o d m í t á m c o n e j r o z h o d n ě j i, jakožto veskrz neodůvodněné, a to v obou případech v »Pranýři« s perfidním strannictvím vylíčených, s podotknutím, že oba případy stanou se předmětem soudního vyšetřování, z jehož výsledku pan okresní hejtman bude míti příležitost, svou náchylnost, udělovati farářům důtky a činiti na ně biskupským Ordinariátům »úřední sdělení«, poochladiti. Ostatně nejuctivěji podepsaný celý sběh obou událostí u Vávrový chalupy a před »Černou kočkou« dovolí si v důvěrném dopise nejd. panu biskupovi a dle pravdy vylíčiti.

Kapitolu tuto nelze nám ukončiti bez dodatku, jenž nutně k ní patří.

Po odjezdu faráře s Vávrovou hosté z »Černé kočky« se rozešli. Nejdříve z ní se vystěhovala harfa. následující prastaré přísloví, že v třesku zbraní umlkají husy, čili po česku: když se chasa pere, muzikanti housle strkají pod kabát.

Umlkl zborcené harfy tón, umlkl i Vávřův zpěv. Ba hranatý šenkýř měl ku pěvci tolik málo šetrnosti, že kejklářského se Vávru uchopil za nej-

hořejší konec kabátu a že — — — to ostatní laskavý čtenář se domyslí. Jen tolik podotkneme, že hybná síla, jež ze šenkýřovy pěsti do límce Vávrova kabátu elektrickou rychlostí přešla, byla tolik neodolatelná, že jeho nohy k rozvedení síly té naprosto nedostačovaly a že milý, ba ubohý Vávra vyšed z rovnováhy, skoro u samých dveří před hospodou, padl notoricky p a d l.

Na této události nebylo by pranic divného a opravdu nestála by vůbec ani za zmínku v uvážení, že událostí podobných u hospod vůbec, a u »Černé kočky« zvláště, v roce přiházelo a bude i dále přiházeti se mnoho: avšak k pádu tomu přidružila se — jak by dr. Příborský velmi případně podotkl — komplikace veskrz mimořádná. Dáme-li m i m o ř á d n á, nechceme tím říci, že si Vávra pádem zlomil ruku nebo nohu — — — toho žádnou měrou se nestalo. Vávra těšil se úplně štěstí opilců, že při největší opici byť i do všech stromů podél cesty vrážel, přece nikdy si ani nohy ani ruky neurazil — až na některou odřeninu na ruce, nebo i na nose.

Před hospodou stranou stály prázdné sudy po pivě, a když Vávra z »Černé kočky« — básnicky řečeno — vyletěl, následkem porušení rovnováhy zavrával mezi sudy a padl zrovna mezi dva na píd asi od sebe stojící. Vávra byl by šťastně mezi nimi usnul, a byl by spal až do rána, ale mrazivý, vítr jeho tělesné síly oživil a zároveň i ducha k opětné činnosti povzbudil. A když se tak s různým zaklením se země sbíral a o ruce opíral, ucítil něco v ruce. Přirozeným pudem to stiskl. Bylo to neveliké sice, ale napěchované.

Jeho duch šeptal mu: To je něco!

Ohlédnuv se kolem sebe, nevidí-li ho kdo, pozvedl to a tu při světle z rozbitých oken kmitajícím spatřil — — Čhrtovu tobolku. Co se jí nahledali, celý prostor před hospodou prohmatali a opilý Vávra ji našel.

— Hi hi hi! — vycenil Vávra zuby — hi hi hi — a ohlédnuv se opět, tobolku opatrně strčil do kapsy.

Kterak se mezi sudy dostala, zůstalo podnes tajemstvím, bezpochyby že při sběhu mnohých lidských noh některá tobolku mezi sudy odkopla. Faktum je, že Vávra tobolku našel. A nyní ať někdo řekne, že opilci nemají štěstí.

— Hi hi hi — hi hi hi — hi hi hi — ozývalo se stále cestou, kterouž Vávra domů se bral. A ku podivu, Vávra rázem vystřízlivěl. Radost, že našel něco velmi důležitého, měla v zápětí reakci v jeho hlavě

Kapitola dvacátá prvá.

Po rozbitých oknech vystupují na jeviště okénka.

Okolo sedmé hod. večer přijel P. Beneš s Vávrou do Černodola. Zkormoucená její duše ztišila se a příjemné teplo houně rozlévalo se jí do všech údů. V polovici cesty usnula na rameně P. Beneše, jenž bál se pohnouti, aby ubohé ženě občerstvující spánek nepřerušil.

Když pak povoz před chalupou Vávrovou zastavil, děti všechny vyběhly z domu a volaly s tvářemi, na nichž bylo znáti stopy hořkého pláče.

— Ach, maminka naše je tu, maminka naše — maminka naše! — a jedno přes druhé dralo se jí do náruče. A slze vděčnosti zářily z nich na kněze za to, že jim maminku přivezl domů.

— Tento okamžik radosti — šeptal si farář — nedal bych za celý svět. —

Takový je život kněze sloučeného s osadou svazky duchovními.

Sotva že do dvora na faře vkročil, vyšla mu ze síně v ústrety porodní bába s nemluvnětem na rukou.

— Kde pak jsou kmotři — tázal se farář — snad ne zase v hospodě? —

— Prosím, velebný pane — odpovídala babička — ono to je jen tak.

— Co jen tak? — tázal se zhurta.

— Prosím, matka je dosud svobodná —

— To je hrůza! — zvolal farář. — Z a s e nové okénko v m a t r i c e. Není v m a t r i c e listu, aby na něm nebylo alespoň jedno o k é n k o. Na některém jsou dvě i tři.

Babička místo odpovědi pokrčila rameny, jakoby proti těm okénkům neměla pranic k namítání.

— Či pak to je? — tázal se.

— Prosím, to je již stará známost, jež ale teď nějak zle se skončuje. Vědí, velebný pane — rozhovořila se babička — u Pavlíků mají jen jediného syna; prosím poníženě, je to jen kluk, nic víc než kluk, ještě mu teče pod nosem mléko — — kolik

pak mu může býti let, sotva osmnáct, na nejvýš devatenáct — a ten si udělal známost s Petříčkovie Rozárkou, a ti mají sice také statek, ale mají mnoho dcer, kdežto u Pavlíků mají jen toho a proto staří nechtějí tomu dopustit. Což u Petříků by chtěli, ale ten starý Pavlík je mamonář. Ale Toníček si postavil hlavu, že se dá raději na vojnu, než by od Rozárky upustil. A Rozárka mu věřila. Prosím, tohle je již druhé. Předloni po posvícení křtili jsme malého Toníčka a teď přináším malou Rozárku. To se ale tam dnes činí. Stará Petříčková se dověděla, že staří u Pavlíků chtějí, aby Toníček chodil za Novotných Kačenkou, která dostane hotových 5000.

— Ale prosím, poníženě, — rozhovořovala se babička vždy více — to jsou historie již staré — kdybych směla povídati — — —

— Nu tak povídejte!

— Prosím, — pokračovala hlasem přitlumeným — to se tak mstí staré hříchy. Stará Petříčková je sestrou Vávrové, vědí, velebný pane, co má toho ochlastu, ale ty dvě sestry spolu nemluví již mnoho let, protože Vávrová je poctivá, veskrz poctivá žena, protože se za svou sestru stydí, protože ona své dcery špatně vede. Ty její holky jsou takové namlouvačky, — — ach, darmo povídat. Je to holt zkažená krev. Stará nebývala také nic lepšího. Vědí, velebný pane, její nejstarší dcera Pavlina je vlastně Pavlíkovou dcerou, kterou s ní měl hned za svobodna. Tenkrát byl z toho hrozný rámus. Jeho rodiče nechtěli ji za celý svět do domu a Pavlík sám byl tomu rád, nemusil-li si ji vzít. A tenkrát, když měl oddavky s jinou, ona

před kostelem hrozně ho proklela. A teď asi po dvaceti letech se stalo, že Pavlíkův syn začal chodit za druhou její dcerou Rozárkou. Ona totiž provdala se přece za přihrblého Petříčka, učiněného dobráka, s nímž si může dělat co chce. Ona vlastně vším všude vládne a proto ona jediného syna Pavlíka přilákala, aby se mu pomstila, ona na to obětovala dceru. Vlastně všechny její dcery jsou úlisny jako hadice a mají huby! —

— To jsou hrozné věci, — bědoval farář.

— Nu, tak jděte do kostela — já co se jen převléknu, přijdu za vámi hned. —

Po křtu a po zápise jal se P. Beneš převraceti listy křestní matriky a dívati se na »okénka«. Okénkem nazývají kněží ve křestních matrikách prázdné, pro otce určené místo. Je-li do matriky zaneseno pouze jméno matky, má to které nemanželské dítě »o k é n k o«, které se vyplní teprv tehdy, dá-li se otec dítěte s matkou oddati, zhusta se ale otec — jak se říká — s matkou »vyrovná«, t. j. nějaký ten halír na dítě dá a jde a pojme za ženu jinou. A ubohé dítě roste, roste, nabývá rozumu a slyšíc od jiných dětí pošklebky, že nemá zákonitého otce, klně prostopášnému otcí a volá na něho kletbu nebes.

Jal se tedy farář převraceti listy křestních matrik od padesáti let. Před tím časem shledával, že těch okének bývalo málo, velmi málo, za celý rok sotva jedno. Tehdy bylo veřejné mínění o okénkách v matrice velmi citlivé. Tehdy svět s jakýmsi bolestným úžasem pohlížel na matku neprovdanou. Poznenáhla ale okének těch přibývalo každým rokem více, až se v posledních letech

fozmnožily na čtvrtinu, ba již na třetinu všech porodů. V příčině té mínění veřejné se otupělo a svět matce takové pouze se zasměje. Považujet ta okénka již za něco všedního, co prý přihoditi se může i v »nejlepší rodině«.

Leč něco ještě horšího »okénka« ta mu zvěstovala. V posledních letech vyskytlo se v matrikách mnoho okének, jež platily děvečkám ve statcích, a v nichž P. Beneš postřehl jiného draka, jenž takořka vylézal z tlamy draka obžerství.

Byl to drak cizoložství, jenž rozežíral rodinné svazky až do jich základů, o čemž nám další průběh událostí v Černodole podá dokladů nejen četných, ale i velmi vážných.

Mnohý by si myslel, co pak je to okénko v matrice, nic, pranic, byl to pochybený krok, malý krůček, čili skoček vedle cesty, to již jinak ve světě nejde. Avšak nejženiálnější básník všech věků, Shakespeare, ve své úchvatné smutnohře poučuje čtenáře o něčem jiném. Shakespeare předvádí v Learu otce, jenž ve svém mladém věku dopustil se též okénka, kterýmž mu do rodinného života přišel strašný mstitel a zároveň nepřítel druhého, manželského syna. Krutý boj syna nemanželského se synem manželským měl hrozné následky — oslepení starého otce. A zápasy skoro stejné dějí se všudež tam, kde v matrikách okének takových je nepoměrně mnoho, s tím ovšem rozdílem, že nekončí vždy oslepením zaslepeného otce, jako v Learu, nýbrž týráním rodičů, požáry, ba i vraždami. Laskavý čtenář nám toto malé odbočení promine.

P. Beneš umínil si, že prázdná tato okénka

žádnou měrou trpěti nebude a že musí starati se, aby jaksi byla zasklena čili vyplněna.

— Avšak, — pravil sám k sobě, — je k tomu zapotřebí hadí opatrnosti.

Příští neděle byla poslední po sv. Duchu. P. Beneš mohl si lichotiti, že mu počet posluchačů každou neděli vzrůstal. Kázal prostě, skoro beze všeho pathosu i bez křiku. A přece bylo z každého slova cítit, že vychází mu ze srdce. A co řine se ze srdce, řine se i do srdce.

Zvláštní ale jevil způsob, když musil nějaký zlozvyk kárati. Tu bylo na něm znáti, jakou sám cítí bolest, ba i soustrast s chybujeícími, musí-li je kárati. Mnohé věci pouze nadřekl, pozůstavuje posluchačům, aby to ostatní domyslili si sami.

Tak ku př. tu poslední neděli v církevním roce pravil:

— Nedávno jsem prohlížel křestní matriky za uplynulých padesáte let. — A tu jal se o těch okénkách mluvit skoro polohlasně. Zdálo se, jakoby chtěl svým posluchačům něco pošeptati každému zvlášť do ucha. Uváděl počet těch okének každého roku. V kostele bylo ticho, že bylo slyšeti dýchání lidí.

— První léta před padesáti — pravil, — bylo těch okének po jednom, v některém roce dokonce žádného, pak ale přibývalo jich víc a více, po dvou, po třech, ano i po čtyřech. — Četl ta čísla s papírku — až konečně přišel do posledního desítiletí, v němž počet okének dostoupil čtvrtiny, ba předloni prý třetiny všech porodů.

— A nyní, drazí otcové a matky, položte ruce na srdce a zodpovídejte si v duchu otázku:

Jaké rodinné poměry panují v těch rodinách, z nichž ta okénka do křestní matriky přicházejí? Zdaž tam mezi otcem a matkou je ta vzácná něžnost a láska, jež manžely věrné blaží; zdaž i dospělejší synové a dcery rodičů poslouchají a je ctí tak, jak se to děje v rodinách spořádaných? Já alespoň v duchu z rodin takových slyším časté sváry, věčné výčitky, denní lání a proklínání, jehož konce bývají úpadek hospodářství, zkáza celého rodu. Nemám-liž pravdu? Přemýšlejte o tom, drazí. —

— A nyní dovolte mi na konec pronést prosbu, abyste se mnou se pomodlili za všechny ubohé, opuštěné sirotky, k nimž otcové se nehlásí; dále za zamezení hrozného pohoršení maličkých, za věrnost manželskou, za napravení daného pohoršení a za svatou spokojenost v rodinách.

A všecken lid padal na kolena a modlil se pohnutým hlasem.

Po kázání čekal na faráře starý Brázda.

— Prosím, velebný pane, — pravil líbaje mu ruku, — kdybych věděl, že bych vám přišel vhod, přivedl bych vám za to kázání ještě jednu krávu. To jste nám zase mluvil z duše a do duše. Na ty okénka bude se každý až do smrti pamatovati. — Na to dodal pošeptmo: Na kázání byly též Petříčkovice holky. Tam u Petříčků měl by nastati pořádek jiný. —

P. Beneš snažil se k rodinám Pavlíkových a Petříčkových přiblížiti se, avšak ku svému zarmoucení shledal, že »Toníček« je rozmazleným, rozpuštěným, marnotratným kloučkem, který ještě plná dvě léta měl do vojny a že v rodině Petříčkovíc jsou

dcery, jež matka vedla, odchovávala pouze k umění uloviti si ženicha — způsobem jakýmkoliv.

— Rád bych s velebným pánem pár slovíček promluvil — pravil na to starý Brázda — vaše kázání mne k tomu povzbudilo. —

Farář s velikou ochotou tatíka k sobě do pokoje uvedl.

— Měl byste častěji k nám na faru se podívat, co zde děláme, i kdybych nebyl doma, nebo neměl právě pokdy. Má teta a zvláště Františka rády vás uvidí vždy. S touto osobou přišlo mi do domu požehnání Boží. Já, abych se upřímně přiznal — vykládal P. Beneš, nalévaje dědečkovi sklenku mělničiny — já se hospodářstvím tuze nezabývám, a také mu mnoho nerozumím. Já od svých studentských let více zabýval se knihami a teď mám míti na starosti tolik polí! Ale Františka je mým šafářem. Ona se tu se všemi zná. Ona se mi postarala o zorání strnišť a o zasetí. Brzy přijel ten soused s koňmi, brzy onen s voly poorat mi, ano i přesporní tu byli. A tak s pomocí Boží a dobrých lidí mám pole v pořádku, jak bude na jaře, nevím.

Abych si mohl koupiti koně a více dobytka a pak i nakoupit vozů a ostatních hospodářských náradí, tolik peněz nemám a dluhy dělat nemohu. Tu první zimu zde nějak přebudem a potom jak Pán Bůh dá — co dále bude, tím já si mnoho starostí nenadělám. Nějak užívám se vždycky. Mnoho lidí ve faře nemám.

— Máte, velebný pane, začátky těžké — ujal se slova Brázda — to říkáme všichni. Dostal jste faru jako po Prajzích. To by se přece nemělo

trpět, aby každý nástupce musil začínati znova. Já jsem za svých mladých let mnoho cestoval po světě. Já měl začátky též těžké. Když jsem přišel z vojny, měl jsem všeho jmění asi tři sta. Za to jsem přece nemohl si koupit statek. A tak jsem za to nakoupil skla, naložil na trakař a jezdil po Německu. Tam jsem na farách vždy tržil hezkých peněz. A tu jsem viděl, jaké mají začátky nástupci tam. Když tam farář umře, musí po něm hospodářské nářadí zůstat na faře. Taktéž i několik kusů dobytka, podle výměry polí. Tak je to tam od nepamětných časů zavedeno. Každý farář dědí po svém předchůdci, ale musí též zůstavit dědictví nástupci svému. Tak je to spravedlivé. Tak jsem to viděl v Poznaňsku a západním Polsku až ku Gdánsku. Ale u nás — upřímně řečeno — umře-li farář, nastává na faře soudný den. Kde kdo je bere a dře. Příbuzní vyrabují faru, stodolu a chlévy a lid odnosi, co ještě na polích zbylo a pak administrace neublíží si taky a tak ten ubohý nástupce je v tom vždycky bledě. Mnohý ovšem se nutí, nutí; nemá-li dosti peněz svých, dluží se kde může, třeba u žida, bere totiž na dluh dobytek, koně atd. Tak si naseká dluhů a dluhy otravují život. Má-li hospodyně, která hospodářství nerozumí, je nešťastným člověkem a nevybředne z dluhů do nejdelší smrti.

Ovšem, kdyby bylo všude možná, pole výhodně pronajmouti. Ale konečně ty nájmy nestojí za černého č Nájemník, kde jaký strom je, podorá ho, nájemník usadí se faráři ve stodole, ve stájích, ve chlévích, na sýpce a konec konců bývá, že farář je na faře jako na podruží. Já mám radost

z takového faráře, který si vede hospodářství sám. Ať mu to vynesce méně, nežli pronájem, živobytí mu to vynesce přece - a dělat kapitály? Viděli jsme to, jak to dopadlo zde u nás v Černodole. Tolik peněz zde zůstalo a č... to vzal všechno, a kostel i fara zůstaly jako po vyhoření. A to, prosím, v lidu dělá hrozně zlou krev. Lid má bystré oči, lid dobře vidí, kdo na faře vládne a podle toho ctí svého faráře. Nebožtík předchůdce neměl zde vážnosti, protože na faře nebyl pánem, to říkám upřímně jako pravý katolický křesťan, a proto celá kollatura tolik zpustla. Prosím, jakou jen spoustu zde udělala ta nešťastná Petříčková se svými dcerami. A to má částečně nebožtík na svědomí. Kdyby byl hned na začátku proti té mrše vystoupil rázně, nemusilo v obci k pohoršení tolik velikému dojít. Ale ona a hospodyně byly dvě kamarádky. Co z toho kamarádství pošlo, vidíme teď.

To je pravá jedibaba, která se nikoho ve vsi nechce báti. Ale mne se bojí přece. Já jsem jí dal pro vítr. Na starého Brázdu si nepřijde. Tak ona vám, velebný pane, chtěla i mého nejmladšího Vítka přilákat. Nalíčila na něho tu nejmladší ještěrku Málku. Ty její holky jsou samé strojny, samé fábory a samé kudrlinky na hlavě, do nichž chytají tu naši mládež. To máte tam vždy večer učiněný kočičí sněm. Je to u Petříčků zrovna tak, jako když tam kdesi daleko na moři krásné čarodějnice zpěvem k sobě námořníky lákaly a je pak uškrtily. Hubičky mají jako hadice a když na sebe navěsí těch fáborů a zástěrek, pak se chasa po nich blázní.

Tak i můj Vítek nechal se chytit. To se rozumí, to by byly braly. Má hezký stateček, to by se byla ta jedibaba v něm roztahovala. Já nejdříve po dobrém, já vzkazoval, že z toho nebude nic, rozhodně nic. Já tu babu znám. Ta nese hříchy mnohých zde sousedů a nejdále se s ní zavedl ten lakomý Pavlík. To je taková ještěrka, taková hadice — inu já nevím ani, jak bych ji pojmenoval. Celá vesnice se jí bojí, proč bojí, protože mnozí tatíci netroufají se jí podívat do očí, ale já mohu, já mohu! A tak když ten čertův provázek mému Vítkovi jako oprátku hodily na krk a ubohý hoch byl již všecek vrtohlavý, tak jsem já si jednoho večera pro něj došel. Ale to víte, velebný pane, že se k takovým dámám nechodí s prázdnýma rukama. Co jsem v ruce nesl, nemusím povídat. Abych to dopověděl zkrátka: Já jsem si tu starou čarodějnici chytil a tolik jsem jí záda namazal, že nemusí do smrti dát se mazati. Vítkovi jsem namazal teprv doma. To bylo rámusu! Celá vesměla z toho radost. Jedibaba stavěla se jako zabita. Zavolala si doktora, aby jí dal »visum repertum«. S tím pak šla k advokátovi.

— Ať si šla — řku na to — když bude povídat ona, budu povídat taky já. Ale za to jí ručím, že toho před soudem napovídám stokrát více až z toho bude hrozná historie.

A prosím, toho se lekla. Žaloba usnula a »visum repertum« jí na zádech zůstalo a svědčí ji do dneška. A před mým Vítkem, i kdyby do jejího brlohu jíti chtěl, zavírá dvěře i okna. Mezitím Vítek udělal si známost s Vávrovic Aninkou. To je

vám řádné děvče. To je docela jiná krev, její matka jakoby ani nebyla té jedibaby sestrou.

Nu tak — končil starý Brázda svou řeč — to jsem vám toho zase jednou napovídal! —

Starý tatík mezi vypravováním zapomněl, že vypil již třetí sklenku mělničiny. Pozoroval však P. Beneš, že se mu vždy více jiskřily oči a rozvazoval jazyk.

— Já když jsem byl mladý, — hovořil dále, — já jsem byl veselý hoch, ale vždycky ve vši poctivosti, ovšem, ovšem, někdy jsem taky zbujněl, že jsem vyházel celou hospodu oknem. A tehdy protančoval jsem celé noci a nejraději s Terezkou, matkou obou sester, Rézy a Anny. To vám byla krásná holka, že jí daleko široko nebylo rovno. A do jejích očí jsem se zakoukal tolik, že mne z toho až bolelo srdce. A byl bych ji dostal, tu ale do toho přišla nešťastná vojna. Tehdy ještě musilo se sloužit čtrnáct roků, já sloužil sice jen deset, pak mne poslali domů a Terezka zatím se provdala. Krásu sice po ní zdělila Petříčková, ale ne zároveň její ctnost, kterouž po ní zdělila mladší sestra, nyní nešťastná Vávrová. Abych upřímně mluvil, i ta starší na počátku nebyla holkou zlou, kdyby si nebyla vzala do hlavy, stůj co stůj dostati Pavlíka — až se jí s ním přihodilo neštěstí, a on jí pak nechal sedět. To jí otrávil celý život. Ta ženská ku podivu se změnila. Když pak pro ni si nikdo nešel, vzala za vděk přihrbným Petříčkem. Je to sice dobrák od kosti, ale buchta, náramný buchta. Dře se od rána do večera a je spokojen se vším, co mu na stůl dá, ale nikam nejde. Ona musí všechno oběhati sama. Musí k před-

stavenému s daněmi, musí na trh s obilím, musí i k advokátovi se žalobou. On je takový sedoch, je to otrok, že i když mu lidé na ni něco povídali, a povídali toho hrozně mnoho, on se tomu zasmál a odpověděl, že to Rézince přeje, ať prý se baví, když ji to těší. A ovšem, že ji to těšilo. Když s ní k muzice nechtěl choditi muž, chodila sama — i bez muže. To vlastně zavinil její bucha muž. Pouštět ženu samu k muzice! A když jí sestra domlouvala, odsekla jí: Nech mne na pokoji: po čem jsem toužila, to jsem nedostala, a co mám, to nemám ráda. Já se musím vybouřit, abych měla pokoj. — Možná, že by z ní byla bývala hodná žena, kdyby se jí nebyl zpronevěřil Pavlík. Ženská vezme-li si co do hlavy, je hrozná. Však na toho mamonáře musí dojít také. Jeho jediný syn pomstí jeho zradu. Bylo vám to, velebný pane, vždycky smutné podívání na tu ženskou, když se v hospodě rozhýřila. Tu vám skákala a výskala jako divá — až sklesla. A pak najednou dala se vám do pláče a tu proklínala sama sebe a nazývala se největší hříšnicí na světě, a tu by snad si něco udělala, kdyby jí lidé nezadrželi.

— Tedy je vlastně k politování, — pravil P. Beneš. — Ta žena se užírá.

— Ovšem že je, když ale přece dělá v obci veliké pohoršení. Když se ze všeho prospí, je z ní zase stará, nyní již ohyzdná záletnice, kterou jsem musil holí zbít, aby mi nezkazila syna ze druhé ženy. —

— Tak vy, dědečku, jste ženatým po druhé? — tazal se ho farář.

— I ba že, — odpovídal se čtveráckým úsmě-

vem, — taky mi to nedalo dobře dělat. Ovdověl jsem v šedesátém roce. Když jsem se ženil po nejprv, bylo mi již třicet pět let a měl jsem s nebožkou syna a dceru, kteří jsou již dávno zaopatření. Vede se jim dobře, mají po chalupě. Já, velebný pane, byl ještě z těch starých vojáků, kteří si z vojny nepřinášeli domů holou hlavu, vyschlé tváře a kašlavé plíce, já byl ještě při šedesáti letech chlapík.

— Nu, to je vidět na vás dosud.

— A táhnu již na osmdesátý a sedmý, — pochvaloval si stařec.

— A jak to stojí s hospodářstvím u Petříčků — tázal se farář.

— Mají sice trochu dluhů, ale dokud starý hrbáč to dření vydrží, protlukou se ještě. Kdyby ale on měl zavrátit oči, nebo schromit si hnáty, bylo by s nimi zle.

Ba ano, něco jsem zaslechl. Přinesl to poselák od soudu, že hospodyně bývalého faráře na všechny peníze dala výpověď a že žádné směnky nikomu neprodlouží. Ona že prý do Černodola do nejdelší smrti nepřijde a že prý proto na všechny černodolské se vykašle. Nu, zaplať Pán Bůh, že jí nejsem dlužen ani vindry, ale v Černodole to bude praskati. Petříčkovici jsou jí taky dlužní na tisíc zlatých. To bude mela. A Procházka na dva tisíce a druzí po pěti stech a dvě až tři sta — dělá to dohromady na 10.000 zl. Na fare býval pravý bankál, kdo potřeboval peníze, dostal je, ale musil se upsati jako čertu.

A jinou ještě novinu nesu. Byl tu v kostele knížecký hajný tam s vrchů a ten povídal, že naše

bývalá vrchnost prodala všechny lesy zde nad Černodolem jakémus Němci z říše a že se tam bude stavět pila a pak i dráha. — Víte, velebný pane, tohle jsou smutné noviny.

— A proč smutné? —

— To povím hned. Když jsem se vrátil z vojny domů, musil jsem stavět a tu potřeboval jsem dříví. Šel jsem tedy do lesa k polesnému. Byla to stará, poctivá duše a ten mi povídal: Póslýš, Toníku, dokud nad Černodolem bude šumět černý les, dotud bude Černodolu dobře, ale až ten les odstěhuje se někam do Němec, pak odstěhuje se i Černodol, pamatuj si to, že jsem to řekl. —

Jak to myslel a co tím myslel, nevím, ale na slova jeho vzpomněl jsem si tisíckráte. Člověk ten uměl více než knedlíky jíst. On rozuměl nejen řeči ptáků, ale i brouků, on vycítil na kolik dní napřed povětrnost dle ptačího zpěvu a bzučení hmyzu. Měl jako Krakonoš dlouhé šedivé vousy a hlas jako hrom, ale měl dobré srdce, jako dítě, a když mu lidé nedělali ve mlázi škody, mohli si z lesa nanositi soušky a roští, co potřebovali. Když jsem o prodeji lesa slyšel, tak mi to jeho proroctví napadlo, co tím asi myslel.

— Víte, co tím myslel? — odpovídal farář — já vám to povím. Ten vysoký černý les nad námi jest naším strážcem, naším štítem, když se nad námi strhne průtrž mračen. Les tu zátopu svými větvemi, kořeny, mechem, jahůdím a kapradím zachycuje.

— Již rozumím, rozumím — kýval stařec

hlavou — nedej Pán Bůh, aby na Černodol přišla potopa!

— Mnoho-li výměry má ten les? —

— Je to dobrých tisíc jiter, les se táhne vždy výše po horním svahu až k Labi.

— Víte, milý dědoušku, co, řekněte sousedům, aby pana okresního hejtmána na veliké nebezpečí, jež Černodolu hrozí, upozornili, avšak nevím, bude-li to co platné. Páni jsou páni.

Tentokráte nemálo zarmoucen odcházel starý Brázda z fary.

Kapitola dvacátá druhá.

Dokazuje se, že drzé čelo nebývá vždy lepší, nežli poplužní dvůr.

Vypravování starce o dvou nestejných sestrách, Petříčkové a Vávrové, nechtělo P. Beneši dlouho jíti z hlavy.

— Obě jsou nešťastny, obě na pokraji šílenství. Jedna bez viny, druhá posedlá zžíravou vášní!

Co takto v duchu přemítal, zaslechl bouchnutí dvířek u vrat, pak i kroky a hned na to slyší kejhání housera a pak i troubení kačera.

— To dojista jdou snoubenci na katechismus — usmál se farář.

Po schodech slyší blížiti se kroky a kejhání a troubení ozývalo se z kuchyně. Ve dveřích objevila se starší již žena vzezření prazvláštního.

Tváře její nesly sice stopy bývalé krásy, ale stopy ty dodávaly tváři výraz megéry, čarodějnice. Její pohled byl smělý, skoro drzý, a na čele, rozrytém více vráskami vášně, nežli vráskami stáří, zračila se nad nosem jakási rýha, jež svědčila o duchu stále přemítavém, stále hloubavém. Nad jiné pak výrazným byl její nos, souměrný sice, ale na obou chrípích svráštěný, což jí dodávalo výrazu veskrz nesympatického. Její úsměv pozorovatele více mrazil, nežli rozehříval.

Pozorování toto P. Beneši prokmitlo mžikem v duchu, jenž mu pravil: tváře této jsi dosud v kostele nespatriil. Bezpochyby do kostela nechodí.

Vcházejíc do dveří, vlekla babice, oblečená v křiklavé šaty mladice, čímž na faráře činila dojem ještě odpornější -- za sebou mladíka plachého vzezření.

— Nu, tak jen pojď — okřikla ho — a nestyď se — načež trhnutím ruky smýkla jím do pokoje faráře — a za mladíkem pádnými kroky vstupovali dva chasníci, jimž z náprsních kapes čouhaly, čili spíše zapáchaly kostěné špičky dýmek.

Mezitím ze zdola ozývalo se kejhání housera a troubení kačera, patrně, že se jim ve farní kuchyni nelíbilo.

Ani tvář mladíka nebyla P. Beneši mnoho povědoma, znal ji jen tak letmo při nahodilém se setkání. Že by ji byl kdy viděl v kostele, nepamatoval se. Stál tam uprostřed pokoje jako školák, když se ocitne ponejprv ve škole, a to ze strachu, aby se mu nedostalo bití.

--- Prosím, já jsem Terezie Petříčková ---

představovala se s úsměvem co nejlíbeznějším — a tuhle prosím, je Pavlíkův Toníček — —

— Těší mne velice — vítal je P. Beneš s významným úsměvem — že zde vidím p o n e j p r v — — paní Petříčkovou a směl bych prositi, za jakou příčinou jste přišli, čím bych mohl posloužiti? —

— Kejha — kejhá — tuu — tuu — tuuu bylo slyšeti z kuchyně.

— Prosím — rozvazovala Petříčková řeč — my jsme nedávno dali pokřtít dítě — —

— Ah tak! — dovtipoval se na oko farář.

— Kejha — ha — ha — tuu — tuu — tuuu — ze zdola, jakoby houser i kačer chtěli naznačiti, že se tu jedná o věc náramně choulostivou.

— Prosím — tuhle Toníček přihlašuje se jako otec toho dítěte a přeje si, aby jako otec byl zapsán do matriky.

Toníček jal se přešlapovati a ve tvářích rudnouti.

— Kejhá há — há — tuu — tuu — tuuu — velmi mrzutá věc.

— Jsem velice povděčen — lichotil ironicky farář — že mám příležitost tváří v tvář poznati matku dcery, jež jest matkou nemanželského dítěte. —

— Prosím, to se může přihodit v nejlepší rodině — odvětila trochu uštěpačně Petříčková.

— Kolik je vám, Toníčku, let? — tázal se farář mladíka — prosím, sedněte si, zde jsou židle.

— Na jaře — cedil ze sebe tázaný — bude mi dvacet.

— A již — bý — ti — ot — cem? — tázal se farář táhlým hlasem, jímž dával na jevo nesmírné podivení.

— Prosím — dodala k tomu Petříčková dosti drze — my jsme zde dali dítě pokřtít hned předloni a tu se dal též zapsati jako otc.

— Již po — po — dru — hé — divil se farář! — Kolik pak vám, Toníčku, tehdy bylo let? —

— No, to je lehce k vypočtení — odsekla farářka ta stará megera — bylo mu teprv sedmnáct pryč. —

— Kejha — ha — ha — tuu — tuu — tuuu — ozvalo se opět ze zdola, což ta jedibaba s nemalým zalíbením vzala k vědomosti, jakoby tím chtěla říci: k čemu těch dlouhých okolků? Dala jsem do kuchyně housera a kachnu, myslím, že to postačí. —

— Prosím, nebožtík p. farář zapsal to hned.

— Především — ujal se slova farář — musím vám, paní Petříčková, zde před svědky pověděti, že opravdu ostýchám se nezletilého mladíka, skoro ještě chlapce, do křestní matriky jako otce zanést. Je to ještě jen hoch a jestliže jste vy jej ve svém domě trpěla, pak to máte na svědomí v y. —

Zraky Petříčkové vzplanuly hněvem.

— Prosím, velebný pane — vykypělo to z ní — já nejsem kázáním zvyklá, protože na ně vůbec nechodím — —

— A myslím — přejal jí P. Beneš slovo — že mohla jste si i tuto chůzi na faru uspořiti, když, jak se chlubíte, na kázání vůbec nechodíte. Vidím, že se, matko, zbytečně rozčilujete. Proto dovolte,

abych s vámi směl promluvit bez těchto svědků.

Svědci s velikou ochotou a Toníček s ochotou ještě větší odešli.

Tváře Petříčkové rozpaky planuly v trapném očekávání, co bude farář dále říkat.

— Dovolte, m a t k o — jal se k ní farář hlasem důvěrně přitlumeným mluvit — dovolte, abych vás o něčem poučil. Jak z matriky jsem se znal, je vaše dcera Rozárka o celá dvě léta starší, nežli Toníček. Kdyby jeho otec chtěl poměr svého syna k vaší dceři za pomoci právního přítele rozebírat, přišlo by se na to, že bylo s vaší strany jeho nezletilosti zneužito. Táži se vás, můžete vy rozumně doufat, že si Toníček vaši dceru vezme, mladík pravím, jenž ještě neučinil zadost povinnosti vojenské? Můžete jen zdánlivě doufat, že jeho city po třech i čtyřech letech zůstanou tytéž jako dnes? Ba já mám za to, že dle jeho se chování zde, ho již nyní poměr k vám dosti mrzí a že by z toho srdce rád ho přetřhl. On dle všeho jen z bázně před vámi sem šel.

Bude-li do matriky zapsán jako otec, to jej k ničemu ještě nezavazuje, v tom věku, v němž se právě nalézá.

— Proto právě chci — uchvátila vášnivě slovo — aby se tady zapsal, já musím jméno jeho otce zostuditi — —

— Ah tak! — zvolal farář — vás sem nevedla láska mateřská, nýbrž msta! Nešťastná matko, k tomu chcete matriky zneužiti, aby Pavlíkovo jméno přišlo na pranýř? Vy to okénko v matrice, skrze něž do vašeho domu vane ostrý vítr, chcete zalepiti jménem muže, jehož nenávidíte! Musím se

vám upřímně přiznati, že matku takovou jsem dosud nepoznal. A konečně vám pravím, že mi přání vašemu vyhověti nelze. Farní matriky nejsou k tomu, aby staly se jaksi prostředkem vaší msty. Chcete-li, abych vám vyjádření toto opakoval přede svědky, jsem k službám.

Po těchto slovech P. Beneš zlehka se ukloniv, pohleděl na dvěře, dávaje jí takto na srozuměnou, že s ní nemá již co mluvit.

V okamžiku tom zmizel jí nadobro s tváří drzý pohled a oči její pozvolna zalévaly se slzami.

— Když já jsem tolik nešťastna — pravila s hlubokým povzdechem.

— A budete ještě nešťastnější — odpověděl P. Beneš hlasem výstražným. — Vy si pod sebou vyhrabujete propast a nemůžete popřít, že ji již před sebou vidíte a že se jí hrozíte, a hrozíte tím více, protože do ní nejen sebe, ale i své dcery strhujete. Což své dcery nenávidíte tolik, že je beze všeho svědomí chcete na věky učinit nešťastny? —

— Nikoliv — zkríkla skoro — já je miluji — miluji —

— Nemluvte tak — pravil P. Beneš drsným hlasem a upřev na ni své zraky, pokračoval polohlasně a důrazně — vy zúmyslně vrháte své dcery do propasti. Kdybyste byla i krkavčí matkou, ba snad tou nejhorší macechou, poměr takový, v jakém vaše Rosárka nyní se nalézá, byste v domě svém žádnou měrou netrpěla. Toliko nejsprostší, a řeknu nejhloupější vášeň vás do propasti žene. Vaše ubohá sestra v největší bolesti nedávno projevila zoufalý úmysl, všechny své děti k sobě přivázati a s nimi do rybníka skočiti. Porovnejte svůj

osud s osudem jejším. Ona se stala obětí bídného muže, ale vám dal Bůh muže hodného a vy se mu takhle odměňujete, on vás živí, on se na vás dře a vy — vy čest jeho šlapete nohama, sama před celým světem vrháte se v opovržení a své dcery s sebou strhujete do propasti. Jste vy ještě ženou, jste vy ještě matkou? Nejsem žádným prokem a nepřeji vám, matko, nic zlého, ale bojím se, že na vaši hlavu padnou hrozná následky hříchů nejen vašich, ale i vašich dcer, nezačnete-li je vésti cestou jinou, nežli až dosud. Můžete se nadíti, že svým dcerám dosavadním svým chováním získáte řádné muže? Nepocítujete, že vašemu domu každý řádný jinoch se vyhýbá? Nedělají vám dcery proto již nyní výčitky? —

— Ba že dělají — doznávala s pláčem.

— Tak vidíte — — což nemáte již tolik odhodlanosti, zavést ve své domácnosti pořádek jiný? Což jste se nadobro vzdala naděje v Boha? Můžete-li, představte si ty chvíle, kdy vaše vlastní dcery budou hlavu vaši ustaralou kamenovati balvány výčitek, že jste je nedobře vychovala, že jste jim nezachovala dědictví, jež i matka nejchudší může odkázati dětem, dědictví p o č e s t n o s t i — že jste — —

— Ustaňte, velebný pane — zaúpěla, zakrývající si tváře oběma rukama — to je obraz hrozný, na něco takového já dosud napomyslila — —

— Proste Matku Boží o přispění, byste mohla započítí nový život — a uskuteční-li se to, pak vám slibuji, že přičiním se, aby ti malí červíčkové, jež za hříchy svých rodičů nemohou, ale přece za ně trpět by musili, získali před světem právo,

nésti jméno svého otce. Já vím, jak veliká křivda se vám stala, vím, kterak život váš byl otráven, mohu se vmyslit v postavení zrazené a zhrzené ženy — —

Při těch slovech Petříčková s hlasitým štkáním objímala ruce kněze, smáčeje je slzami.

— Vše udělám, vše slíbím, ale buďte mi nápomocen, jsem jen slabá žena — — jsem hříšnice — —

— A nyní, matko, jděte domů, nechci vás déle zdržovati. S Toníkem a jeho otcem si ještě promluví.

— S Toníkem je ještě řeč — pravila — ale s tím starým lakomcem řeči není.

— Poslouchejte — odvětil farář, otvíraje dvéře před svědky — Pán Bůh má taky svou řeč, jen toho nechte!

— Prosím ještě, velebný pane — pravila Petříčková při odchodu — abyste tou maličností, kterou jsem nechala v kuchyni, nepohrdnul.

— Jen si ta zvířátka vemte s sebou — odpovídal farář.

— Nevracejte mi, velebný pane, tento dárek. Musila bych se před celou vsí hanbiti, kdyby mne lidé viděli nésti husu a kačnu nazpět.

— A já jej přece nemohu podržeti. Ale byste zahanbení tomu ušla, uděláme to tak: Večer necháme dvířka na náves pootevřeny a obě zvířátka, necítíce se zde doma, naleznou si sama cestu domů. Tak bude vyhověno vám i mně.

— Kejhá — kejhá — tuu — tuuu! — s tímto pokřikem houser i kačer večer utíkali pod svůj starý krov

Kapitola dvacátá třetí.

**Cikán na řetěze a Chrt v nových
nesnázích.**

Na Černodol události přímo se vrhaly. Černodol z překvapení nevycházel a rozčilení občanů vzrůstalo každým dnem a my věru nevíme, s kterou událostí započítí dříve. Jako balvan do moře, tak spadla do Černodola zpráva, že bývalá hospodyně rázem všecky své půjčené peníze neuprosně vyžaduje nazpět a že za tím účelem dala plnomocenství dru. Oprátkovi.

— Hodila nám na krk Oprátku! — bědovali dlužníci přímo zoufale, jako by se blížil konec světa. A vlny veřejného mínění vzedmuly se jako vlny a padaly na domy dlužníků.

Druhou událostí byl prodej velikého lesa nad Černodolem cizozemcům. Zde právě stýkaly se hranice dvou majitelů velkostatků: knížete Bělohradského a barona z Adlersfeldu. Prvějšího táhly se více k horám a tohoto táhly se více k nížině. Mezi oběma tvořil hranici potok, do něhož voda z lesů obou se stahovala a který probíhal Černodol, poháněje dva mlýny o jednom složení, jeden nade vsí, druhý pode vsí. Prodej lesů byl již proveden a drvoštěpové se všech stran hrnuli se do lesů. A nejen tito, nýbrž i inženýři s mnohými dělníky probíhali les, vyměřovali, zaráželi kolíky na cestu z lesa a zároveň i na železnou kolej. A současně po silnici skrze Černodol vozily se stroje na parní pilu, jejíž části měly býti dováženy případně i donášeny do prostřed lesa. Ačkoliv

starý Brázda, jsa k tomu povzbuzen farářem, sousedy upozorňoval na proroctví starého polesného a jeho přírodovědecký výklad z úst faráře, nenalezl u sousedů žádné víry. Naopak mnozí se na kácení lesů těšili, aby z něho těžili.

Třetí událost vši svou tíhou ulehla na ubohou Vávrovou. Dr. Oprátka podal na ni dvě žaloby najednou. První pro násilné zmaření exekuce a druhou pro zločin těžkého poškození na těle Chrtu a na majetku hostinského u »Černé kočky«. A jelikož čtenáři zajisté k ubohé ženě cítí vřelé sympatie, nemůžeme jinak, než v dalším líčení události započítí u ní.

Žaloba dra. Oprátky vrhla nejdříve svůj stín na věrného Cikána. Dr. Oprátka v žalobě vyslovil podezření, nebyl-li Cikán v okamžiku, kdy Chrt za nohavici chytil, pominutým. Proto i Vávrová dostala v čas výstrahu, aby Cikána uvázala. A tak věrný Cikán dostal se na řetěz. A musíme k jeho chvále dodat, že tomuto opatření podvolil se s resignací filosofa. Když ho paní jeho k řetězu přivazovala, polízal jí za to ruku.

— Nemohu ti, ubožáku, pomoci — omlouvala se a jeho miláček, Mařenka, přisedla si k němu na zem a slibovala mu, že mu bude nositi jídlo, které bude dostávat sama.

A sotva že Cikán byl uvázán, zavítal na dvůr četník se zbraní na rameně a s vlajícím kohoutím pérem na klobouku, a zrakem přísným měřil psa. Cikán na četníka zavrčel sice, ale spatřiv, že je slušně oděným člověkem a že utluče holí na dvéře, nebo na stůl, klidně se na něho díval.

Mařenka však, spatřivši oknem chochol, hrozně

se ulekla. Mělať za to, že četník miláčka jejího přišel zastřeliti a proto dala se do usedavého pláče.

— On nám ho zastřelí — zastřelí — a vyběhnouc ven, chytila Cikána okolo krku, jakoby ho chtěla svým tělem krýti.

Četník touto přítulností dítěte ke psu byl mile dojat.

— Neboj se, malá — těšil ji — já mu nic neudělám, vždyť vidím, že pes je zdravý, má čumák mokrý a oči čisté. Tomu psu není pranic.

— Jen ho pro všechny případy — pravil k Vávrové — nechte na řetěze. S Bohem! —

Strážce veřejného pořádku odešel. Mařence se ulehčilo a matce její též.

P. Beneš v zájmech Vávrovy rodiny nemeškal k příteli svému, soudci, jíti na poradu.

— Tentokráte — pravil se smíchem — dr. Oprátka vepře náramně přepepřil. On z té psí afféry a z toho výjevu u »Černé kočky« nadělal hrozných zločinů, tak že jsem musil celou tu jeho šlamastiku poslati státnímu zástupci, který bezpochyby Vávrovu ženu požene před porotu.

— Před porotu? — zvolal P. Beneš s úžasem.

— To právě bude její štěstí. Na celém světě nenašla by se porota, jež by ji odsoudila. Až ta utrápená žena se svými pěti dětmi objeví se před porotci, rád bych toho porotce viděl, jenž by měl tolik svědomí, odsouditi ženu, jež v tom osudném okamžiku byla zbavena všech smyslů. A až dr. Oprátka hodně hluboko do soudních chodeb se zamotá, pak my si teprv podáme Chrtu, který dosud nemá tušení, že jeho nešťastná »briftačka« je v mých rukou. —

Laskavý čtenář se bezpochyby domyslí, že Chrtova tobolka z rukou Vávry dostala se do rukou P. Beneše a od něho přímo do rukou soudce.

— Zde — pokračoval soudce, vyndav ze zásuvky tobolku — otvírá se pro něho žalář. Zde jsou důkazy jeho zlotřilosti. Proto jen Vávrovou upokojte. Já bych ji snad odsouditi musil, ale porota ji neodsoudí. Tolik vám povídám napřed.

Při té příležitosti dovolím si — ujal se farář slova — podati žalobu na »P r a n ý ř«.

— To se výborně k porotnímu soudu hodí — odvětil soudce. — Nemohou-li porotci odsouditi Vávrovou, protože jednala v okamžité nepřičetnosti, musejí důsledně odsouditi »Pranýř« pro utržení na cti. Proto není nikdy radno vepře přepepřovati — smál se žoviální soudce.

— Oba tyto processy budou míti veliký mravní účinek. Největší bude ten, že té živé sani, té hydře, lichvě, bude šlápnuto na hlavu. Dr. Oprátka stane se zde na dále nemožným. Hůře ovšem vypadá to s dlužníky bývalé hospodyně.

— O to zase postarám se já — odvětil farář. Nyní teprv ocitnou se naši milí sousedé v pravé náladě, vytvořiti v Černodole Raiffeisenovu záložnu. Dříve by to bylo nešlo. Podezřívali by mne, že hledám při tom svůj zisk. Všechny její nároky budou zaplacený najednou, jakmile naši sousedé přistoupí za členy. Nyní vezmu oprátku do ruky já, kterouž ale zadrhnu kolem šíje draku o b ž e r s t v í. Kdo bude chtít, abych ho vyrval z drápů draka lichvy, musí zardousiti dříve v sobě draka obžerství. Půjde to zpočátku sice těžko, ale což dobrého na světě je snadné! —

Na to vypravoval farář soudci o úvěru, jakého mu baron Adlersfeld poskytl.

— Úvěr tento, — pravil, — bude u zemědělské banky jako záruka uložen, kteráž pak s věřiteli se vyrovná. Já sám nemám nikterak v úmyslu jednati zde — abych se tak vyjádřil — vlastnoručně, já chci státí jen opodál. Pan hejtman vůbec těžce nese, domůže-li se který kněz vlivu ve společenském životě. Chce, aby všechny pružiny života sbíhaly se v jeho ruku a jedině on aby stál tu jako všemohoucí pán.

— A co byste si byl, pane faráři, počal, — namítl soudce, — kdyby vám byl baron Adlersfeld úvěru takového neposkytl?

— Upřímně řečeno, — odvětil na to, — úvěr tolik veliký dělá mi nemalé rozpaky. Kdybych dnes před lidem řekl: radujte se, jásejte, mám pro vás úvěr 50.000 zl., tak by se všickni na mne sesypali a dlužili by se na věčnou oplátku. Proto mi baron dal plnou moc, s úvěrem tím nakládati dle svého nejlepšího vědomí. Úvěr ten bude mi zálohou pro případy nepředvídané. Rolník má své hospodářství pod širým nebem. Mnohdy zdá se, jakoby všickni živlové — zemští i nebeští — proti němu se spikali a nejzhoubnější jsou z nich ohně a voda. Leč to všecko je v ruce Boží. Avšak kdybych ani tohoto úvěru neměl, byl bych započal s málem. Moje teta má dosud nějaké úspory, jež jsem já ani netroufal si vypůjčiti do hospodářství, má snad toho všeho asi 2000 zl. rozpůjčených u světských sedláků. S tisícem zlatých troufal bych si založiti Raiffeisenovu záložnu. S počátku by se půjčovalo méně — člověk smí skákat jen jak strop je vy-

soký. Mám nejen ve Světlé, ale i v Černodole již důvěry tolik, že by mi své úspory svěřili. Mám za to, že, jak věci v našich Čechách se vyvíjejí, Raiffeisenova záložna stane se nezbytnou pastorální pomůckou každého faráře. Jakmile si farář ve farní osadě trochu všobecné důvěry vydobude, bude musit přistupovati k založení takové záložny, zařízené podle poměrů místních, jelikož poměry ty všude nejsou stejny. Černodol ku př. má své prazvláštní poměry, jež třeba míti na zřeteli, nemá-li takový podnik hned na začátku zakrňovati. Kristus Pán pomáhal především lidu v tělesných potřebách, jakmile jen u něho nalézal víry. Taková je naše přirozenost, že smysly naše lpí na přírodě, na hmotě, a ze hmoty teprv duch čerpá závěry, úmysly a pohnutky pro vnitřní život. Kdybych ku př. jal se s kazatelny hřměti proti draku obžerství sebe důrazněji, nebude to míti účinku takového, jako když teď opilci řeknu: ano, vysvobodím tě z drápů lichváře, budeš-li se držet. Zkus to tedy! A řeknu-li celé obci: musíme se spojití proti živé sani obžerství, jež požírá vaše statky, jeden hleďte působiti na druhého a já přičiním se, abyste z drápů lichvářů byli osvobozeni, a abyste své těžké povinnosti tím radostněji a zároveň úspěšněji mohli plniti: mám pevně za to, že, byť bych nezískal i všech občanů — tolik si nedůvěřuji, — ale přece aspoň jádro, lepší živly občanů. Tolik mi pro začátek postačí. Pak již budu míti jakýsi střed, jenž bude síly rozptýlené kolem sebe shromažďovati. V ohledě tom nejsem horkokrevným sanguinikem, ale tím méně zase pessimistou. Za pessimismem se skrývá duchovní nestatečnost, ba lenost. A víte,

pane soudce, kdo bude mým nejzdatnějším spolupracovníkem? —

Soudce mlčel se znamením zvědavé otázky na ústech.

— Bude to žena. Ženy v Černodole až na jednu, anebo i druhou výjimku jsou pořádné. Řeknu-li jim: chci vám býti nápomocen, chci, aby vaše dřeví nebylo nadarmo, nýbrž abyste svým dětem dochovaly své statky, pak — —

— Ovšem, máte je na své straně všechny, — dodal soudce.

— V tom vězí veliká chyba, — vykládal P. Beneš dále, — že naše kněžstvo při zakládání katolických spolků až dosud málo si všímalo ženy.

— To máte, příteli, svatou pravdu, — souhlasil soudce. — A ještě s něčím musím se vám jako soudce svěřiti. Před nějakým časem požádal jsem vás, dopšati do Prahy právníku Procházkovi, nedopídl-li by se tam někde té bludné sklepnické duše Jarolíma Žemličky, já jeho svědectví budu nutně potřebovati. Chrt bude zapíráti všemi jazyky ďábelskými a bude sedlákům, jež do spárů dostal, slibovati hory doly, a vím, že ne jeden z nich nechá se od něho omámiti, tak že proti němu nebude svědčiti a proto bych rád měl ku své ruce svědka — jak se říká, »korunního«, který by ho zhrotil. Prosím, tedy, dopište mu ještě jednou. — Jak pak asi právník se drží? a jak to dopadlo s mužem mladé paní? —

— Jaroslav — odvětil farář — se drží, vlastně sestra ho drží. Ta paní má teď dobrý moučný obchod a Jaroslav má svou domácnost. Zkáza mnohých studentů v Praze pochází ze špatné domác-

nosti, ze špatného bytu. Kdyby každý tatík mohl synu studentu v Praze zaopatřit dobrou domácnost, která by ho trochu držela, která by mu netrpěla flámování, nebylo by tolik zkažených studentů. Jaroslav není zlý hoch. Neštěstí sestry dojalo ho tolik, že jí k vůli drží se doma a že studuje.

A co se týče jejího manžela, tu ovšem musím říci, že se nalézá ve vyšetřovací vazbě, protože vyšly na jevo podvody, do nichž je zapleteno jich více. Předivo podvodů předlo se vlastně v Praze. Tam byla takoruka organisovaná banda nádražních zlodějů, kteří ve skladištích vykuchávali žoky a bedny obchodníků, navrtávali sudy s vínem a kořalkou a doplňovali je vodou, kteří měli celé sklady polských a uherských salámů a pod. lahůdek a kteří v noci slavili orgie. Bylo to hospodářství na těch drahách. A do této zlodějské bandy dostal se jako přednosta stanice i manžel dcery černodolského starosty. Bude to asi dlouhé vyšetřování, nežli se veřejnému žalobci podaří to hrozné předivo krádeží a podvodů rozplést. Proto i vyšetřování protáhne se hezky dlouho.

— Musím vám, velebný pane — pravil soudce — zprávu pro Vávrovu ženu potěšnou sdělit, že muž její nebude více dluhy dělati. Jeho prohlášení za marnotratníka je již provedeno, což tu ubohou v jejím trápení poněkud potěší. Jako soudce neradil bych sice každé ženě, aby vytloukala těm šenkýřům okna, kteří mužům nalévají toho utrejchu až do němoty; ale v tomto případě musím Vávrově ženě vysloviti své uznání. Ona tu celou věc popadla za pravý praktický konec — —

— Totiž za pádný klacek — podotkl P. Beneš.

— Tak jest. Teď by mohl Vávra přechodit celé město, žádný šenkýř by mu nenalil — ani za celý svět. Nechat si vytlouci okna — pravil ke mně jeden zdejší putykář nedávno — a pak snad i zuby — — to by mi přišlo draho.

— A myslím — dodal k tomu farář — že mu nenaleje šenkýř již ani v Černodole. Ta jim dala pro vítr. —

P. Beneš zavítal příležitostně i do zámku k baronovi, aby poznal blíže dojem, jaký na něho prodej lesů nad Černodolem učinil. A tu dověděl se podrobností velmi zajímavých.

Bohatý žid příležitostně opět rozhovořil se o velikém sociálním významu naší doby. Každé jeho slovo naznačovalo velikého peněženického myslitele. Co žid tento myslel, byly samé peníze.

— Kníže Bělohradský — vypravoval mu krátce milionář — vyvedl zase knížecí kousek, který bude mít za následek sequestr všech jeho statků. Ty nesvěřenské přijdou bezpochyby do prodeje a svěřenské zůstanou pod sekvestrem do několika pokolení. Takhle hospodaří ta vaše šlechta a při tom na nás židy žehráte, že všecko všudež skupujeme. Byli bychom hlupáky, kdybychom nekupovali. Vy se honosíte svými záložnami, které se opravdu topí v penězích a necháváte velkostatky kupovati od Němců a židů. Jedna záložna sama nesmí se ovšem pouštět do kupování velkostatků, jelikož není radno, větší obnosy vázati na velké objekty. Ale co nemůže podniknouti jedna, mohou podniknouti všechny dohromady. Proč neutvoří mezi

sebou velikou banku na skupování velkostatků, by nepřicházely do rukou Němců a židů? Vy Češi umíte hokynařit, ale neumíte velkokupčit, vy na svých školách vyrábíte celé zástupy úředníků a zaplavujete jimi všechny kanceláře, ale nemáte dosud v sobě to jádro, z něhož vyrábějí se ředitelé velikých závodů průmyslových a peněžních. Jediný takový ředitel Němec nebo žid má v životě vliv o mnoho větší, nežli deset tisíc vašich úředníků a než sto tisíc dělníků. Proč my židé sociální otázky se nelekáme? Nikoliv my, nýbrž vaši měšťáci musejí se jí báti. My svými penězi to nebezpečí z nás na vás zažehnáváme. Nám postačí potají získati vůdce sociálních demokratů a ani živá duše proti nám nehlesne. Skoro všechny čelnější sociálně-demokratické listy jsou v našich službách. Vaše listy se s nimi denně, abych se případně vyjádřil, »vochlují« a my si při tom spokojeně mneme ruce. Jste malí lidé malých prostředků. Podnikám-li něco, musí to býti něco velikolepého. S maličkostmi se nezabývám. K čemu síly mařiti malichernostmi? Nezazlívejte mi, velebný pane, díím-li vám pravdu bez lichocení. Netýká se to vás, nýbrž vašeho národa a církve.

Nemyslete si o mně, že jsem celý svůj život ztrávil v kšeftovním počítání. Já dovedl i ducha svého vzpružiti čtením. A žádný myslící duch — pravím duch — nepřečte dějiny člověčenstva, by v nich nenarazil na vaši církev. Něco velikolepějšího, imposantnějšího, obrovštějšího nelze si ani představití. — —

Bohatý žid se odmlčel. — P. Beneš pozoroval

jeho čelo, z jehož svalů bylo znáti, že jimi pohybuje mohutný duch.

— Něco takového — pokračoval žid — mohlo vyjít jen ze židovství. A jsem hrdým na své židovství, z něhož vyšlo takové křesťanství. Náhled tento utváří se poznenáhla ve mně. Krista vašeho v cíle jeho velikosti dosud chápati nedovedu, ale já vidím jeho dílo, jeho církev.

Já jsem zvyklý počítati vždy jen s faktory reálnými a tu musil bych stejně býti zaslepen, jako byli moji praotcové, když ukřižovali Krista, abych neviděl tu v každém ohledě a v každém národě epochální činnost církve, kteráž hned po svém prvním vystoupení na dějišti světovém zpłodila velikány, jakými před patnácti věky byli první zakladatelé řádů. To byli sociologové, jimž ti moderní nejsou hodni, rozvázati u obuvi řemínky. Já dnes s velikou úctou hledím na roucho sv. Benedikta a jsem nemálo potěšen, mohu-li obdarovati řeholníka v rouše sv. Františka. — —

Opět se žid odmlčel, avšak po malé chvíli pravil v jakémsi vytržení:

— Dvě jsou dnes na světě velmoci spolu v zápase: Světová aliance Israele a vaše církev. Velmoc naše má pomalu již v rukou všecko bohatství této země, všickni potentáti a všecky říše stojí již v našich službách, Israel dnes v sobě soustřeďuje všecku hmotnou moc: Království tohoto světa. Naproti nám stojí vaše církev s mocí svou duchovní. My máme Rothschildy, Hirsche, Bleichrödry atd. a nedovede-li vaše církev naproti nám postaviti **miliardáře duchovní**, jakými byli sv.

Benedikt, František a z novějších sv. Vincenc z Paula, pak jest po vaší církvi veta. Pak Israel vaši církev, tu skálu Petrovu rozdrť, rozetře tak, jako za onoho času byl Římány rozdrcen a rozetřen Jeruzalém.

— Divím se, pane barone — přerušil P. Beneš jeho řeč, odkud jste nabyl známostí o díle sv. Františka? —

— Abych se vám upřímně vyznal — odpovídal baron — jsou v životě méin okamžiky, kdy se mi zdá, jakoby jakási neviditelná ruka najednou, náhle na dráze mé jako ukazovatel se objevovala a jakoby říci chtěla: tady musíš jíti a toto činiti. Ba i to považuji za jakýsi pokyn té ruky, že jsem na dráze svého života setkal se s vámi. My židé jsme pověrčivi — snad vám to bude známo — stejně asi jako hokynářky, jež mnoho drží na to, kdo jim ráno dá počinek.

Tatáž ruka, jež mi hodila v cestu vás, hodila mi v cestu i sv. Františka -- —

V tom P. Beneš zaslechl za svými zády pootevřítí dvéře a zašustění hedvábných šatů. Ohlédl se a spatřil Augustu.

— Ty jsi hezký, papá — plísnila otce žertem — ani nám nepovíš, že tu máš tolik milého hosta.

— Přišel neočekávaně a já se rozpovídal — ostatně přisedni si a poslechni si ještě jednou, co již dávno znáš — odpověděl otec.

— Slíbila jsem — pravila k P. Beneši — že s matkou vás brzy navštívím a zatím se nám nahrnulo práce velmi mnoho. Pobyly jsme též ve Vídni — —

— A já jsem stále zahrnut pracemi a jezdím

sem a tam tolik, že by mi bývalo velice líto, kdybyste mne, slečno, nebyly zastihly doma. —

— Tedy poslyšte, kterak jsem se se sv. Františkem setkal. Bylo to několik dní po jednom z větších krachů na berlínské bursě, jenž občas na všech bursách jako zemětřesení se opakuje. Nemusím před vámi zapíratí a vy to zajisté víte též, ale neznáte tajemství bursy. Každá bursa, vlastně všechny evropské bursy — ani londýnskou nevyjímaje — jsou v rukou jakéhos lupičského konsorcia, čili spolku, jehož agenti střeží bursy. Naše světové noviny musí obecnstvo na bursu lákati, musí jisté papíry do nebe vychvalovati, by v nich své peníze ukládalo. A když publikum na ty papíry jako na muchomůrky vsedne, tu naši agenti zadrhnou síť, načež začne všeobecné vraždění těch būvolů, kteří se na bursu vlákati nechali. Tehdy se nám opětně podařil lup tolik veliký, že jsem z toho byl všecek rozčilen. Po kolik nocí nemohl jsem spáti, v uších mi zněly výstřely těch nešťastných obětí bursy, nářek sirotekův a vdov. Když jsem jedné noci se probudil a nemohl opět živou mocí usnouti, rozsvítím si a hmátnu maně do knihovny po nějaké knize. Nahmatal jsem knížečku malou, lehnu opět do postele, dívám se na titul a čtu: »Život sv. Františka z Assisi.« — Jakoby mne něco uštklo, knížku pustím. Konečně ale dám se sám sobě do smíchu a začnu knížečku převraceti s úsměškem uvnitř nad „hloupostmi“, jaké se ještě mohou tisknouti. Začal jsem čísti, abych se hodně znudil a z nudy pak usnul. Ale ku podivu, knížečka ta jakoby mi byla učarovala. Neodložil jsem jí, až jsem ji přečetl celou.

Slunce se již dralo záslonami do pokoje, když jsem opět usnul.

Probudiv se, vidím v duchu obraz mladíka, kterak před otcem se svléká z nádherného oděvu a zříká se všeho dědictví a kterak s provazem okolo beder chodí po světě a káže chudobu.

U snídane táži se své paní a dětí, kterak ta knížka do mé knihovny se dostala. Nikdo o ničem nevěděl a knížku takovou neviděl. Teprv později se to vysvětlilo. Paní asi před měsícem přijala do služby novou děvečku, děvče velmi nábožné. Její světnička byla plna obrázků. Zde Augusta na ní vypožadovala škapulíř. Možná, že bychom se jí byli smáli, protože ale její poctivost byla nad zlato a děti — tehdy ještě malé — měly ji náramně rády, chovali jsme k její nábožnosti úctu. Ona se nám přiznala, že knížka byla její a že ji, Bůh prý ví proč, jednou při ranním poklidu mezi mé knihy zastrčila. Později dověděli jsme se, že je členem třetího řádu sv. Františka, čili terciárkou.

— A máte tu služku dosud? — tázal se farář.

— Musila od nás vystoupiti, protože se jí těžce roznemohla matka. Děti na ni vzpomínaly dlouho. Pobýt ta osoba u nás déle, byla by snad celou mou rodinu pokatoličila.

Ta její knížka přivedla mne na jiné myšlenky. Od té doby neberu více účastenství na tom bursovním lupičství a hledím občas křesťanské podniky tajně podporovati. Od té doby často přemýšlím o tajemství díla sv. Františka, jež v několika letech vzrostlo na 7000 klášterů mužských a 9000 ženských a jež dnes po půl tisíci let dosud kvete. Před velikánem takovým musí našinec složit zbraň.

Kdybyste teď jen jednoho takového velikána měli, všecka židovská plutokracie by proti vám nic nemohla.

— Dnes je mnoho vzdělaných židů, kteří jsou tajnými přáteli vaší církve, již ale mnohými svazky jsou připoutáni k židovství. Stanu-li já se kdy křesťanem, nevím, já ale svým dětem kroku toho nebráním

— My katolíci, — ujal se P. Beneš slova, — věříme pevně, že v jisté budoucnosti mnoho židů obrátí se ke katolické církvi. Budiž mi však zároveň dovoleno podotknouti, že víra podle učení naší církve je darem Božím, o nějž třeba prositi. Jeť mnoho na světě učených a zkušených lidí, kteří k církvi naší pocítují náklonnost, ale odtud až k vyznání víry jest ještě velmi daleko — bývá to těžký krok, jejž mnozí ostýchají se učiniti. —

Slova tato neušla pozornosti barona i Augusty. Nastalo chvilkové odmlčení, po němž Adlersfeld opět ujal se slova :

— V tom to vězí. Kdyby nevyžadovalo se u vás určitého vyznání víry spojeného s obřadem křtu, hlásilo by se k vám židů velmi mnoho. Vždyť jen židovská zarputilost, ba jen nerozum, může ještě doufati v příchod Messiáše. — Mnozí z našich jsou pouhými deisty, věří v jednoho Boha beze všech náboženských obřadů, bez veřejné bohoslužby ; a světí-li dosud s pravověrnými židy židovské svátky, činí tak buď ze zvyku v rodinách ode věků zachovávaného, anebo i z bázně před starými židy, kteří by je dali do jakési klatby, anebo též z jakéhosi studu. Otec musí k vůli své rodině světiti svátky s sebou, byť i sám třeba za-

běhl si do restaurace na vepřovou pečení, anebo k uzenáři na jitrnici. —

— Zrovna tak to u nás dělají i katoličtí papírníkové, — dodal P. Beneš. — Doma před dětmi se postí, protože dětem ve škole zachovávání postu klade se na srdce, ale jakmile vytáhnou paty z domu, odškodňují se v hospodě za to »moření se« — jak říkají — postem. A děti zatím brzy to vyčenichají, že tatínek co do postu rád si »zapášuje«, jen kdyby ty »paše« v manželském životě nesáhaly dále.

— To je to — smál se baron. — Konečně — pokračoval — abychom přešli na věci obchodní, musím se vyjádřiti, že projektovaná dráha z Černodola do města bude možná již během této zimy provedena. Zároveň se vyjednává, by z Černodola dráha druhým směrem byla vedena přes Krkonoše do Slezska. Já sám stojím takorůzka v čele toho podniku, z něhož slibuji si velikých úspěchů. Já míním též ze svých lesů zde těžiti, ale nikoli najednou. Já u Černodola vystavím velikou továrnu na vyrábění papíru z cellulosity a pak možná ještě jeden cukrovar. —

— To bych pak měl pěkné nadělení — usmál se trpce P. Beneš — pak by se mi do ovčince vedrali ještě sociální demokrati. —

— Jaká pomoc — odpověděl baron — jakmile zde bude dráha, bude Černodol celému světu otevřen. Pak ale budete i vy, pane faráři, mnohem více těžiti ze svých pozemků.

— K čemu to? — odpověděl. — Peníze mají u mne cenu velmi relativní. Přál bych si sice míti mnoho peněz, abych jimi mnoho dobrého mohl vy-

konati, ale pro osobu svou si jich nepřeji. Vездеjšího chleba poskytně mi s důstatek třeba farář nejmenší, já se cítil na lokálce ve Světlé o mnoho šťastnějším, nežli v Černodole, kdež, jak pozoruji, předčasně se ustarám. Není tomu dávno, co se moje stará teta nade mnou pozastavila: ale můj drahý Benoušku — zvolala — co se to s vámi děje, vy š e d i v í t e?!

Není také divu. Den co den z jedné starosti do druhé, to však zde nepatří k věci. Chtěl jsem jenom dozvědět se úsudku p. barona, je-li vůbec naděje v nějaký úspěch, kdyby naše obec podala protest proti všeobecnému kácení lesů na velikém horním svahu nad ní, z něhož při průtrži mračen brozí pro obec veliké nebezpečí.

— Protestem tím — odpověděl baron — kácení lesů nezastavíte, protože les je dozralý, avšak podejte protest přece pro všechny případy. Kdyby jednou průtrží mračen obec vaše byla poškozena, budete mít nároky na značnější podporu země. Vy tím dokážete, že jste nebezpečí předvídali, že se ale hlasů vašich výstražných nedbalo. Dovolím si však upozorniti vás ještě na nebezpečí jiné. V čele cizozemské společnosti, jež má vaše krásné pohoří proměnit v poušť, stojí jako řiditel zarytý helveta, který kdekoliv české lesy hubil, katolickým farářům do vinice nasadil borkovce helvetské nesnášlivosti a proselitství. Společnost ta má v Čechách uhelné doly a řiditel všude s sebou vodí dělníky helvetského vyznání, jež vašemu kněžstvu dělají trapné chvíle.

— To by ještě scházelo, — povzdechl si farář, — nasaditi mi do ovčince draka kalvínské závisti.

Pak v něm budu míti všech sedm hlavních hříchů.
— Avšak jak Bůh chce.

— K čemu pak, — vložila se otci do řeči Augusta, — k čemu děláš panu faráři těžkou hlavu, — já bych si přála s ním o něčem jiném promluvit. —

— Prosím, paní hraběnko, — odpověděl žertovně otec, — já vám milerád postoupím místo.

Po těch slovech baron se vzdálil.

— Četla jsem nedávno, — započala hovor, — že učený dominikán P. Didon v Paříži vydal *Život Ježíše Krista* — naproti dílu Renanovu stejného názvu. Já sice vědeckými věcmi se nezabývám, protože ale v naší knihovně Renana máme a já jej též pročtla, objednala jsem si i dílo ono a pročtla je též. Jelikož chystám se, státi se katoličkou, uznala jsem za svou povinnost, porovnat díla obou — a zároveň se přiznávám, — slova ta pronesla s lehkým uzarděním — chtěla jsem se svému učiteli zavděčiti. —

— A jaký dojem, slečno, učinilo na vás dílo učeného dominikána?

— Dojem opravdu povznášející, — odpověděla. — Vyznala jsem vám již, že jsem hned v pensionátě důstojným se chováním učitele náboženství svých katolických spolužaček pojala úctu k Ježíši Nazaretskému. Bolelo mne, když jsem slyšela, že moji souvěrci jej po hrozném mučení ukřižovali; já se za to styděla. Co mne ale nemálo těšilo, bylo, že učitel náboženství netrpěl, aby o židech bylo mluveno opovržlivě. Proto jsem se po každé na jeho hodinu těšila; nikdy jsem neužila dovolení, z hodiny p. katechety vyjít ze třídy. Slovem, sympathie

ke křesťanskému náboženství ve mně rostly od školních let. A mimo to víte, že otec nám děvčatům dal úplnou náboženskou volnost.

— Ať si udělají štěstí ve vyznání jakémkoliv — říkával.

Když jsem u věku dospělejším Renana četla, tu bezděčně jsem zvolala: ale to není ten »Pán Ježíš«, o němž nám v pensionátě učitel náboženství vypravoval; to byl spíše nějaký chudás, jenž se stal obětí sebeklamu, jenž klamal nejen sebe, ale i jiné. Byl to blouznivec, byl to člověk, který konečně sám nad sebou zoufal. Byl to ubožák, který spíše patřil do blázince, nežli na kříž. Renan na mne učinil dojem velmi trapný a přiznávám se, že ve mně náklonnost ke Kristu ochladil. Žena nemůže milovati tam, kde neobdivuje. V srdci ženy veliký muž musí vzbuzovati obdiv a nikoliv jen soustrast. Minulo skoro deset let, co jsem s postavou Krista takměř se nezabývala, ačkoliv na dně srdce vždy jevila se touha po něm. Jezdili jsme po světě. Nejkrásnější cestovní upomínky zachovala jsem si ze země »M a d o n« — z Itálie. Viděti ve Florenci a v Římě na oltářích Bohorodičky vyšlé ze štětců bohonadšených umělců, jest pro oko ano i srdce ženy nejsladším požitkem. Tu bezděčně mi na mysli tanula otázka: co to musilo býti za ženskou bytost, jež mohla nadchnouti umělce k dílům takovým! Výsledek našeho cestování po Itálii byl, že jsem si přinesla s sebou nejněžnější úctu k Panně Marii. — — Hádejte, velebný pane, co jsem si z Vídně přivezla? —

A nečekajíc na odpověď, vzala jej za ruku a vedla do malého salonu hned vedle.

— Zde jest moje pracovna, moje knihovna a zde i můj oltářík. —

— Vy zde máte lurdskou Pannu Marii? —
tázal se P. Beneš všecek udiven.

— Je to dar mého ženicha — odpověděla. —
Dali jsme si do Vídně dostaveníčko. Měla jsem tam co kupovati a tu vyžadovala slušnost, abych jej do Vídně pozvala. Zde jsme příležitostně navštívili dílnu slavného sochaře, v níž se mi nejvíce zalíbila tato soška. Je to dílo opravdu mistrovské. Poznav mi na očích, že se mi líbí, koupil ji bez mého vědomí a nežli jsem dojela domů, měla jsem ji zde. A tak jsem jí upravila zde oltářík. —

Soška stála v koutku salonu na třírohém stolku, a jí po obou stranách čerstvé růže dýchaly po saloně milou vůni. U rohu drahocenné sošky ležel křišťálový talířek s pomněnkami.

— Tak vy, slečno, uctíváte Bohorodičku? —
zvolal P. Beneš obdivem takořka unesen.

— Bylo to — odpovídala na to Augusta —
asi před třemi roky v Římě, právě před svátkem Zvěstování Panny Marie. Jaro se právě otvíralo. S hor apeninských přinášel lehký vítr vůni jarních květů, z nichž chudé římské dívky vinou věnce a kytice a kladou je před sochy Madonny. Zároveň s hor přicházeli již známí chudičtí »pifferári« —
pišťalkáři, kteří zastavují se před sochami Madonny, a pískají lidové písně mariauské. Je nemálo dojemné, tyto hudebníčky poslouchati. Šli jsme právě s matkou ruku v ruce vedle takové sochy podvečer, kdy malý zástup prostých římských žen kolem ní se modlil. Uprostřed pískal svou píseň pifferari něžně, zbožně, jako slavíček. A tu nevím,

co se to se mnou stalo, vytrhla jsem se matce z ruky a přiklekla k ostatním. Byla to moje první vroucí modlitba k ideálu, ku pravzoru všech žen. Od té chvíle stala jsem se v srdci katoličkou. Ty prosté ženy asi netušily, že mezi nimi před sochou Madonny klečela židovka.

Dojem těchto slov na P. Beneše byl uchvacující. Srdce v něm mocně bušilo. Pohleděl na ni. zraky obou se setkaly, on zrak svůj plaše odvrátil.

— Pojďte, slečno — pravil, snažte se v prsou mocné pohnutí potlačit — vypravujte mi ještě o dojmu, jaký na vás učinila četba Didonova díla.

Učinila dojem — odpověděla s úsinněvem, pozorujíc jeho pohnutí — učinila dojem prostého, pravdy milovného muže. Renan mne rozerval, Didon utišil. Já a snad každý posuzuje knihu podle dojmu, jež na jeho rozum a srdce učiní. Rozruší-li mne která kniha, nechci ji více čísti do smrti; rozlévá-li se však do duše blaživý klid, pak knihu tu chovám a čtu opět a opět a považuji ji za nejlepší přítelkyni.

Líčení Didonovo má do sebe ráz uchvacující pravdy, on vede čtenáře po místech zasvěcených šlepejemi Krista, a líčí je s takovou názornou znalostí, že čtenář jest unášen 1800 let nazpět a že zdá se mu, jakoby za Kristem chodil s těmi zástupy lidu a jakoby byl přítomen zázračnému uzdravení nemocných. Tentýž dojem činilo to na otce, když jsem mu některé kapitoly předčítala, ku př. jeho popis pouště, v níž Jan Křtitel kázal. Tu jakoby čtenář ještě viděl ty karavany egyptských kupců, jež tudy se braly.

Didon pohnul mne, abych přečetla si též

všecky čtyři evangelisty a tu se vám, velebný pane, přiznávám bez obalu, že jestli kdy na mne kniha která učinila dojem prosté, nelsčené pravdivosti, pak je to kniha vašeho nového zákona. A divím se věru, že židé tolik málo čtou evangelisty. Kdyby je čtli, poznali by v nich téhož ducha, tentýž způsob psaní, tentýž sloh; poznali by, že knihy nového zákona jsou vlastně pokračováním knih starého zákona. Poznali by slovem, že tentýž Duch Boží obou knih byl původcem. —

— Po těchto slovech — pravil, zvolal skoro P. Beneš — slečno, lepší přípravy k přijetí křtu nepotřebujete. Vy sama jste připravila se nejlépe. Vy — dodal ne bez jakéhos pohnutí — můžete snadno bez mé přípravy se obejít. —

Potřebujete jen slečno své křesťanské přesvědčení doplnit naším katechismem a pak i tou upřímnou modlitbou, kterou jste klečíc se modlila v Římě před sochou Madonny, a jste úplně připravena.

Na to Augusta se zvedla a odběhnuvši lo svého salonku, okamžitě se vrátila s obrazem asi půl metru vysokým.

— Spatřila jsem jej na výstavě obrazů — pravila, rozbalujíc obraz. — Je od Defreggra. Představuje vašeho patrona, sv. Benedikta, v okamžiku, kdy sestru svou Scholastiku obléčí v řeholní roucho. Obraz se mi velice zalíbil. Byla bych jej ráda koupila, avšak byl na něm lístek s nápisem: Prodán. Objednala jsem si ihned kopii, dovolila si však sestře jeho dáti podobu jinou. Zde jest. —

Po těch slovech postavila P. Beneš před oči obraz sv. Benedikta. S nemalým překvapením spatřil,

že Scholastika v řeholním rouše má podobu Augusty.

— Vy, slečno, v rouchu řeholnice? — zvolal P. Beneš.

— Kdo ví, co se ze mne ještě nestane — odvětila polo žertem, polo do opravdy.

P. Beneš s obrazem v ruce pohleděl na Augustu, která vedle něho stála s úsměvem na rtech a se slzami v očích.

— Ničeho na vás nežádám — pravila k němu při odchodu — jen přátelství a myslím, že přítel příteli smí patřiti tváří v tvář. Nemám za přítele nikoho, nežli vás. Se svým hořem nesvěřuji se ani matce, protože by mi neporozuměla. Bez vašeho přátelství volila bych raději umřít. Nuže, přítel příteli podá přece ruku! Chci býti vaší Scholastikou.*)

Po těch slovech s bolným úsměvem podala mu ruku, kterouž on uchopil a lehce potřásl.

— Na sesterské přátelství! — zvolal.

— Budme si bratrem a sestrou — zvolala Augusta hlasem rozčehvěným.

A když hned na to dal s Bohem i rodině a vsedl do vozu, Augusta odešla do svého pokojíku a zde, sklesnouc na pohovku, zakryla si oběma rukama oči, jakoby zastaviti chtěla proud slzí, jenž se z nich řinul. Co to v jejím srdci bouřilo? —

*) Sestra sv. Benedikta nazývala se Scholastikou, kteréž jméno znamená: žákyně. (Pozn. spis.)

Kapitola dvacátá čtvrtá.

Založení Ralffelsenovky.

Nadešel advent. Slavil se svátek Neposkvrněného početí Panny Marie, k němuž si P. Beneš pozval kazatele řeholníka z Prahy.

P. Beneš měl sice úmysl, konati ve své farnosti sv. missie, avšak povstávaly v něm nemalé rozpaky.

Missie! — Slovo to v Černodole bylo naprosto neznámé.

— Kdyby do Černodola — uvažoval v duchu — přijeli missonáři, celé okolí by bylo pobouřeno. Lid by se tolika »černých« zalekl. — Co tu chtějí? tázal by se — co s námi budou dělat? — Chtějí snad vytápět peklo nám zatvrzelým hříšníkům? —

Brachu, pomalu s tou flintou! Nesmím hned na ty vrabce se všemi bubny. A těch plachých, nedůvěřivých a podezřívavých vrabců mám tu dost. Tedy vždy jen pozvolna, krok za krokem. Aui v dobrém se neunáhlovati. Pozvu si sem nejdříve jednoho kazatele, pozvu ho podruhé a potřetí, aby si lidé na něho zvykli, jej si oblíbili. — Pak teprv — dá-li Bůh v postě, zavedu sem sv. missie. —

Pozval si tedy na kázání o adventním svátku z Prahy lidového kazatele, P. Bonaventuru.

— Necht je mi tím, co jméno jeho značí: šťastnou událostí.

P. Bonaventura svým celým zjevem okouzlaval. Byl sice jen prostřední postavy a v tvářích poněkud přitloustlý, ale dobrota srdce z nich zá-

řila. Kdekoliv se objevil, všude se na něho smáli. Tvář jeho svědčila o člověku úplně šťastném. Ačkoliv byl členem chudé řehole, bylo na něm vidět naprostou spokojenost snad proto, že ničeho neměl, že u sebe nemíval ani vindry.

P. Bonaventura byl stále na cestách, skoro po celý rok byl zván buď na poutní nebo jiné příležitostní kázání. Jeho způsob kázání byl ozvěnou jeho nitra. Jeho nejmilejším předmětem kázání bylo: vznešenost, krása, útěcha křesťanského náboženství. Jeho bohaté zkušenosti — bylť již pokročilým padesátníkem — poskytovaly mu mnoho příkladů ze života k dotvrzení náboženských pravd.

Jeho pověst sáhala až do Černodola. Mnozí poutníci na sv. místa slyšeli ho kázati. A proto, když tu neděli před svátkem farář ohlásil, že o svátku bude kázati P. Bonaventura, těšili se na to všickni.

Jen jedna věc dělala mu starosti, ba mrzutosti. Byl to kostelní zpěv. P. Beneš měl velmi jemný cit. Kdekoliv v kostele slyšel varhany hráti, vy- cítil z několika akkordů — ba sotva že varhaník do kláves sáhl — co v něm vzešlo, řinou-li se mu tóny a akkordy ze srdce, nebo jen z paměti, jakožto upomínky z nějaké arie.

Tétěž zkušenosti nabyl i se svým varhaníkem, p. řídícím. Sotva že na varhany sáhl, již zvolal v duchu: ach, ten člověk má srdce prázdné, ten necítí se v domě Božím, jeho hra je jen tak: tinti vantí, plesky třesky, páté přes deváté. — A co P. Beneš mrzelo nejvíce, byla jeho osobivost, jako by faráři prokazoval milost, že ráčí na varhanech

zpěv lidu doprovázeti. A jaké bylo doprovázení, takový byl i lidu zpěv. P. Beneš byl nepřítelem zdlouhavého, loudavého zpěvu.

— Rozkošné písně našeho kancionálu — říkával všude mezi kněžími — nesmějí býti zpívány loudavě, sice ztratí všecku krásu. Naši varhaníci jsou packáři, oni nám celý náš kostelní zpěv zepsují. —

A proto umínil si církevní zpěv od základů zreformovati. Ale odkud vzíti zpěváky? Dát výpověď řídícímu jako varhaníku, nešlo, musil proto mu hovět.

Reformu zpěvu kostelního započal s dětmi. Zval si k sobě do fary několik škole odrostlých dívek, jež měly lepší hlas a hudební sluch, pak asi dvacet žákův a žaček. Těmto dal opsati několik adventních a vánočních písní. Děti též některé ty písně od rodičů znaly. Započal s nejznámějšími, musily je však zpívat tak, jak on jim na harmoniu hrál, nikoliv loudavě, nýbrž hybným, pružným taktem. Děti uposlechly s radostí. Na adventní svátek měl býti první výstup kostelní kapely P. Beneše.

Zpívanou mši sv. měl po kázání sloužiti P. Bonaventura, jenž měl i kázání. A o čem kázal? Kázal o nevystihlém milosrdenství Božím v kostele nejen uvnitř jako nabitém, nýbrž posluchači stáli ještě ve dvou zástupech před hlavním a postranním vchodem. Každý se těšil nejen na kazatele, ale i na ten první zpěv mladistvé kostelní kapely. A proto již o kázání lid se tísnil.

Započav kazatel s božským milosrdenstvím vyvolením panenské matky Páně, přešel na milo-

srdenství Boží příchodem Krista a dále na milosrdenství, jež stále se člověčenstvu prokazuje postupem věku v církvi mnohými ústavy dobročinnosti a milosrdenství. Ku konci jen zlehka, jako mimochodem podotkl o dobrodiní, jakého se má Černodolu a celému okolí dostati zřízením Raiffeisenovské záložny, kteréž katolické kněžstvo všudež rozšiřuje za tím účelem, aby v lidu pěstovány byly křesťanské ctnosti, především střídmost v každém ohledě, pak i spořivost poukazováním ku mnohé zkušenosti, že člověk nestřídmý upadá nejdříve do osidel zlého ducha a pak i často do osidel lichváře. Nestřídmost vede do dluhů a na žebrotu.

Kázání své prostě a zároveň vzletně přednesené zakončil souhrnem nesčetných dobrodiní hmotných, duševních i duchovních náboženstvím Ježíše Krista od počátku až do dnešního dne církví a její kněžstvem prokazovaných. Jestliže již mezi kázáním bylo na posluchačích pozorovati souhlasné pokyvování, rozšířil se po kázání polohlasný šepot a šumot všeobecné spokojenosti. Toho všeho svědkem byl na kůru P. Beneš, v němž srdce radostí bušilo a v srdcích jeho zpěváčků bušilo to též, neboť nyní mělo dojíti na ně, aby ukázali, co umějí.

Po kázání ohlašoval P. Bonaventura, že odpoledne bude se modlití radostný růženec, po němž bude následovati vzývání Ducha sv. s požehnáním k vyprošení Božího požehnání záložně, podle Raiffeisenova vzoru, k jejíž založení bude se po požehnání konati schůze v sále dolní hospody. Nový polohlasný šepot a šumot mezi přítomnými.

Po tomto ohlášení P. Beneš rozestavil po obou stranách varhan svou kapelu: diškanty po

pravé a alty po levé straně. Vávrovic Aninka, jež měla nejen krásný silný altový hlas, ale i zvláštní hudební nadání, byla jako kapelníkem a stála před varhanami uprostřed. Důstojnost tato jí náležela i proto, že byla ze zpěváčků nejstarší a nejvážnější. Krutý život matky předčasně ji zvážněl. Usmála se málo kdy a když se usmála, byl její úsměv jaksi otrávený.

Ze zdola obracely se hlavy na kruchtu, ba i babičky mohly si krky vykroučiti od samého se ohlížení. Konečně zvonec u sakristie třikráte za sebou zazněl a farář sáhl do kláves. Tentokráte p. řídící byl od varhan odstaven. Lid dole ihned ucítil, že někdo jiný do varhan sáhl. Dva proudy zvuků, jeden vysoký, vycházející jako s nebes a druhý hluboký, vycházející jako z hlubin země blížily se a spojily se v radostný souzvuk. Na daný pokyn Aninka Vávrovic začala zpívatí solem:

S nebe posel vychází z dávna již žádaný.

A v tom již do zpěvu vpadl sbor diškantů:

K Panně Marii vchází, od Boha poslaný;
ten rajský archangel, nazvaný Gabriel —

a sbor altů opakoval:

ten rajský archangel, nazvaný Gabriel.

Pochodem tímto přezpívány byly ku Kyrie tři sloky, v nichž každé Aninka jako archanděl Gabriel předzpěvovala, diškanty jako hlasy andělův

ji doprovázely a alty sesílené pedálem jako sbor lidský ku zpěvu andělů se připojovaly.

Dojem zpěvu toho na lid dole nebyl k vypsání. Nejen matkám, ale i mužům kanuly s očí slzy radosti.

Kněz dole zapěl Gloria. A v tom již s kůru rozezvučil sbor jinou adventní píseň rychlým tempem :

Vesele zpívejme, Boha Otce chvalme,
že nám Syna Svého, jednorozeného
dal na vykoupení národa lidského.

Na to opět Aninka měla solo :

Aj, Kristovo přišť, čtvero písmo jistí ;
nejprvnější v těle, druhé v Duchu celé
a třetí při smrti, čtvrté nás souditi.

Po ní opakoval sbor celou sloku.

K obětování zapěli zpěváčkové jinou píseň s dojemným nápěvem :

Vítej, Jezu Kriste, s nebe výsosti,
vítej z Panny čisté, náš předrahý hoste — —

s tímtež střídáním hlasů solových a sborových.

Při praefaci bylo na hlase P. Bonaventury u oltáře znáti značné chvění, ba skoro zajíkání. Když po mši sv. u stolu spolu zasedli, pustil se host do domácího pána :

— Vy jste mi dal, málem bych byl býval se

svým hlasem v koncích. Hrdlo se mi úžilo a z očí to teklo — — nu, ale vy jste, pane bratře, kouzelníkem. Nikdy bych si nebyl pomyslel, jaké bohatství a jaká krása je skryta v lidových písních našeho kancionálu. Strídáním hlasů uchvátil jste lid. Vždyť i kostelník utíral si rukávem oči.

— Nepopírám, — odpověděl P. Beneš, — že jsem dnes dosáhl pravého triumfu, jenž mne těší dvojnásob: prvně u lidu a za druhé, že jsem varhaníkovi dokázal, že ho naprosto nepotřebuji, že se velmi dobře obejdu bez něho. On tam také stál jako opařený, jako vtělená závist. Celý kostel byl zpěvem dítek unesen, toliko on tam stál s pohledem zachmuřeným, kroutě si přes tu chvíli kníry.

Požehnání bylo ustanoveno na třetí hodinu. Dříve a až do nedávna býval kostel o požehnání málo plný, někdy skoro prázdný, ale tentokráte byl na půl hodiny před požehnáním naplněn. Po vzývání Ducha sv. šli oba kněží z kostela přímo do sálu v hostinci, který sousedy byl obsazen. Mladý lid do něho vpuštěn nebyl, za to ale panímámy měly přístup. P. Beneš dal jim na srozuměnou, že bude při jednání něco též pro ně.

— Náš pan farář, — povídaly si, — má vždy nějaké překvapení. To my jej již známe.

P. Bonaventura faráře doprovázel. Byl nemálo zvědavým seznati výsledek zajímavé schůze.

V sále tvořili mužové valnou většinu. Ženy v počtu menším stály v pravo. Bystré oko P. Beneše mezi nimi vystihlo Vávrovou. P. Beneš započal jednání ihned.

— Drazí přátelé! — jal se mluvit. — Když jsem byl zde ustanoven za vašeho duchovního pa-

stýře, bylo mou první péčí, poznávati co nejbližše veškeren stav hmotný i duševní své nové farní osady. A tu jsem ku svému zármutku shledal, že je v mnohém ohledu zarmucující. Můžeme si to říci upřímně, jsmeť zde mezi sebou. Scznal jsem, že na vašich statcích vážne dluhů tolik, že nejsou v příznivém poměru k jejich ceně. Pátral jsem po příčinách těchto dluhů. Často jsem se tázal, kterak to přijde, že lidé zde při všem svém lopocením stále hloub klesají do dluhů. Toť je přece nepřírozené, protože je to v odporu s prastarým příslovím, jež dí: člověče přičiň se a Pán Bůh ti pomůže: — Vy se přičiňujete dost a přece se mnohým zde vede zle. Krvavé mozoly mnohých zde ročně plynou do kapes advokátů a lichvářů. Připadá mi to tak, jakoby někdo mlynáři do žlabu, jímž mu na kolo teče voda, navrtal velikou díru. Takovou díru do žlabu má každý zadlužený rolník. —

— Tak to je — bohužel — bylo slyšeti ze zástupu.

— Díru do žlabu lze vyvrtati jen nebozezem. A tu jsem se zase tázal, jakým asi nebozezem ty díry do žlabů vašeho blahobytu byly vyvrtány? Po delším obeznamování se s místními poměry dospěl jsem k úsudku, že nejhorším nebozezem zde je — k o ř a l k a.

— Tak to je dobře, ten má pravdu! — zvolalo několik žen.

— Ten nebozez kořalky — pokračoval farář — má za sebou ještě jiné nebozízký, které nadobro podvrtávají ty žlaby blahobytu, takže z těch vašich mozolů sotva několik kapek ukápne na kolo, jež má hnáti mlýn vaší domácnosti. Každá domácnost

má přece několik žaludků a co ty do roka semelou, to dobře víte.

— Jak pak by ne! — ozvalo se ze středu žen, jejichž oči radostí zářily.

— Ty menší nebozíčky — pokračoval farář — zrodily se vlastně z toho velikého nebozezu a nazývají se — nestatečnost, ku práci zmalátnělost, nechť k práci, zkrátka — lenost. Pod děrami těmi nebozezy způsobenými stojí lichvář s advokátem a drží v rukou své pokladny, své kapsy. Nyní víte, jak to vlastně s vašimi živnostmi vypadá. Mohl bych ještě zde promluvit o jiných nebozíčkách, ku př. o flintě, kteráž je též pořádným nebozezem -- ženy se smály — a pak i o ženské parádivosti -- nyní zase smáli se muži. — —

— Nu, abych vás, drazí, svou řečí déle netrápil, táži se: co tu dělat? Odpověď je snadná. Nejdříve musíte ty nešťastné nebozezy zahodit. —

— Tak by to bylo dobře! — volaly ženy.

— A o to se musíte postarati vy sami. Zahodit především nebozez kořalky.

— Ano, tak, tak! — nové hlasy.

— Pak ty díry ve žlabech ucpat, aby jimi do bezedných kapes lichvářů a advokátů prameny vašeho blahobytu neodtékaly a o to chceme se postarati právě dnes, utvořením záložny. —

Nyní jal se farář vypravovati, kterak se mu podařilo získati pro celou obec úvěr, kterýmž mu lze okamžitě upokojiti požadavky bývalé hospodyně, pod tou výjimkou, přistoupí-li sousedi za členy nové záložny, jejíž stanovy jal se předčítati a vykládati.

Jelikož příspěvky do ní byly mírné, poměrům místním přiměřené, byl souhlas s nimi všeobecný.

— Jakoby nám ze srdce spadl kámen — slyšel P. Beneš sousedy si pochvalovati.

— Avšak jen ty nebozezy — opakoval — zahodit. Jinak všeccko by bylo marné. A tu myslím, že by o to mohly se postarati ženy. Když budete upřímně, opravdově chtíti, vy křesťanské matky — pak ten nejhlavnější nebozez: kořalka, bude rozdrčen. Nuže, vy křesťanské matky sestupte se ve spolek a slibte mi rukou dáním, že do svých domácností ten nešťastný nebozez nepustíte, aniž v nich trpěti budete — —

— Pojdte a slibte to! — zvolala Vávrová, postoupíc ku předu. — Já vás povedu!

— Tak tedy pojďme! — souhlasila jedna po druhé. A v okamžiku tom přiblížily se ženy k faráři a podávaly mu ruce se slibem, že ode dneška doma kořalku trpěti nebudou.

— A kdo by se tím ďáblem opil — hrozila Vávrová — tomu zahrajeme! —

— Klackem — bylo slyšeti ze středu mužů — s tou nejsou žerty.

— A kdyby šenkýř kořalkou někoho opil, zahrajeme mu taky! — vykládala rázná Vávrová — my mu k tomu taky zazpíváme. Kdož pak by stále ta muka od těch ožralců snášel.

— Ani čeládce nesmí se kořalky dostati — horlila Vávrová dále. — Bude-li se kde v hospodě kořalka pít, — my ženy se srotíme a těm ožralcům i šenkýři zahrajeme a zazpíváme.

— Toť to bude jako u té »armády spásy« v Anglii a v Americe — šeptal P. Bonaventura faráři.

— Milý brachu — odpovídal mu — jinak by to nešlo. Já jsem si to s Vávrovou již vyjednal. Dokud v Černodole nebude policie z žen, dotud by to s obžerstvím nevzalo konce. Za černodolskými ženskými půjdou ženy v celém okolí. Ženy si smějí v ohledě tom dovoliti i trochu násilí, tak mi to pověděl i můj přítel soudce. Co by neprošlo mužům, projde ženským. —

— Ano, podobá se to jakémus násilí, je to prostředek amerikánský proti obžerství. A já právě proto chválím praktický národ anglický, z něhož při vši politické svobodě prostředek tento vyšeí. Smí-li hostinský člověka, ježž byl ožral a jenž se mu již stal nepohodlným, vyhoditi, proč by nesměly matky rodin, proč by nesměla vlastní žena muže ožralce chvoštětem z hospody domů doprovoditi? Sem do Černodola dodává žid z města kořalku. Obě hospody zdejší jsou takorka pod jeho patronátem. A tu bych nevěděl, proč by se mělo příliš šetrně zacházeti s otroky této židoviny. Žid bude teď bez toho dělat poplach v novinách a bude sobě stěžovati u p. hejtmana pro rušení jeho živnosti, jsem ale na to připraven. Uvidíte, že moje armáda spásy, má dámská kapela, nalezne obluby daleko široko a vzbudí pozornost velikých pánů.

Kapitola dvacátá pátá.

Náš hrdina rozvínuje před svým hostem svůj hospodářský program budoucnosti za zvuků dámské kapely.

Dlouho do noci seděli oba kněží v přátelském hovoru.

— Pro dnešek, příteli — hovořil P. Beneš — musíte ve svém životním pořádku udělati výjimku. Dlouho nedostane se mi potěšení, s knězem si důvěrně pohovořiti. Já s okolním kněžstvem mohl jsem se až doposud scházeti málo. Vidíte, jaké mám zde práce. Z jedné musím do druhé.

— Můžete ale též honositi se stkvělým výsledkem za dobu tolik krátkou — podotkl P. Bonaventura.

— Honositi? — výsledkem? — to by bylo předčasné. Zním dobře povahu našeho lidu a lidu vůbec. Lid je ve svých snahách, ve svých předsevzetích vrtkavý. Pro co dnes se rozněcuje, zítra k tomu se ochlazuje. Lid je přístupný dojmům nejrůznějším. Lid příliš rád věří hezkým, lesklým slovům, lid neumí přihlížeti k jádru věci. Proto musím stále státi u něho jako na stráži. Mé plány jsou dalekosáhlé, pro něž sotva kdo zde má porozumění.

Já vycházím ze zásady té, že chce-li kněz povznést mravní stav lidu, musí především starati se o jeho povznesení hmotné. Budu Bohu děkovati, podaří-li se mi zde poznenáhla zardousiti draka obžerství. Kořalka podryla blahobyť obce, což je nejlíp znáti na těch roztrhaných střechách rozbitých vratech a děravých stolodách.

Role jsou zde skoro vesměs dobré, ale hospodáři jsou nedbalí, nehledí si hospodářského pokroku, protože nemají groše peněz. Proto jsem zde založil Raiffeisenovku, aby si sedláci zde mohli dáti spraviti střechy a stodoly; aby mohli si zakoupiti dobytek lepšího, výnosnějšího druhu. Mám dále úmysl zde založiti sýrárnu a společnou výrobu

mléka. Jakmile budeme drahou spojení se světem, bude se značně více těžiti z dobytka. Větší výnosnost polí jest mým dalším účelem.

Já sice, abych řekl, hospodářství výkonnému příliš nerozumím, nevím ku př. co by se mělo s dobrým zdarem na různých půdách síti; ale já dovedu pokrok hospodářský dobře sledovati a hledím též s ním co nejlíp se obeznámiti. Já pilně sleduji pokrok ten v zemích jiných, ku př. v Německu a ve Francii, kdež za nejjemnější druhy zeleniny a ovoce stržují mnoho peněz. Já vidím, že zde v černé černodolské půdě pěstování zeleniny by se dobře vyplácelo jmenovitě teď, kdy máme býti drahou se světem spojení. Mám v úmyslu na jaře založiti větší štěpařskou školku pro jemnější druh ovoce, jemuž by se dobře dařilo na slunčitém svahu pod lesem, který by sady chránil před severním větrem. Dále má Černodol pravý poklad ve svém potoce, který je k chovu pstruhů a jiných ryb jako stvořený. Z několika rybníčků nad Černodolem a pod ním mohly by se ročně stržiti hezké peníze. Jakmile se mi zde zakotví Raiffeisenovka, pak budu míti pod nohama pevnou půdu, pak vydobudu si u lidu nezlomnou důvěru a pak to půjde stále ku předu. Ale jak povídám, kněz musí ve všem dobrém kráčet v před, lid musí býti veden, a nevede-li ho kněz, vede ho jiný, časem třeba nekalý člověk, jak to bylo i zde.

Nyní musím vůdcovství přejmouti sám, jiného mi ani nezbývá. Ovšem, bylo by snad o mnoho pohodlnější, obmezovati se výhradně na svou faru a na ty křtiny, oddavky a pohřby. Kterak by to bylo hezké, dělati to jako můj předchůdce: ráno si odsloužiti brzy mši, pak kleriku pověsiti na hře-

bík, obléci se v kabát a jít na pole a dávat pozor, aby se mi s ním nic neztratilo. To nedělní kázáníčko by se též nějak odbylo — slovem zlaté živobytí. Dnes však činnost katolického kněze — ať si to je ve městě, anebo na venkově, podstatně je jiná. Dříve křesťanské základy lidské společnosti byly ustáleny, zdajíce se býti nesbornými; o ty kněz nemusil se strachovati, ale dnes je jinak. Půda se pod námi boří, do lidu vniká duch anarchie a neosvědčí-li se tu kněz jako evangelická sůl, jako organisatorní síla: pak dějepisec o nás řekne, že jsme významu své doby neporozuměli. Vizme dnes kněžstvo v Itálii, kterak se tam po veliké politické změně, takoruka od základu zreorganisovalo a kterak jmenovitě Raiffeisenovkami hluboko do života zasahuje. To aspoň dobré měl do sebe politický převrat v Itálii, že kněžstvo bylo z jakési lethargie vyburcováno. — Takové, milý příteli, bývají mé úvahy vždy podvečer, když bývám sám a sám.

Rolníci zde mají špatné, zastaralé hospodářské stroje, nemají nejnovějších pluhů. Společný parní mlátičí stroj stojí v popředí mých plánů. Prodej obilí, jak jsem to zpozoroval letos, je zde bídný. Každý sedlák, jakmile co vymlátí, nakládá to na vůz a veze k židovi, nebo k lichváři na uplacení dluhu a když zaplatí daně a čeládce mzdu, mnoho mu ve stodole nezbývá.

Ošacení sebe a dětí musí selky zde vytloukati z chlévů. Rád bych to zavedl tak, aby rolníci zde nemusili hned po žních s obilím na trh, tedy v době, kdy bývá nejlacinější, nýbrž teprve tehdy, když je nejdražší. A k tomu všemu je na-

šemu rolnictvu zapotřebí peněz, peněz, peněz — tedy záložny.

Jiný plán mám ještě. Jakmile se mi zde zaskotví záložna, pak vypovím všem pojišťovacím bankám zde boj. Banky ty ve svém nynějším zařízení jsou našemu lidu jen ku škodě. Pojišťovací banky vlastně pojišťují jen několik předáků na útraty rolníků. V Praze si ty banky stavějí paláce a vyplácejí několika předákům tučné dividendy a to nižší úřednictvo musí to za pány odrýt. Mnoho-li pak toho těm pohořelým a potlučeným dají? Každý pozůstalý šindel anebo nepotlučené stéblo z pojištěné sumy si odpočítají a vyplácejí ubohému pojištěnému pravý capart. Pojistky si dávají platit na tisíce, ale vyplácejí sotva sta, což jest hrubým porušením původní smlouvy. Pak ovšem banky ty musí bohatnouti a jejich řiditelé vésti nádherný život.

Každá banka má k dispozici dra. Oprátku, který svými paragrafy sedlákům skřípe palce, aby pořádně platili. Proto jen co nejdříve se všemi pojišťovacími bankami z našich vesnic.

— Na zloděje stačí dobrý zánek a bdělý pes; na lupiče revolver, ale na paliče musí býti vzorně zařízený hasičský spolek a jakési pojištění. Pohříchu ale pojišťovací banky ve svém nynějším zařízení lid na mnoze znemravňují. Banky ty, vlastně jich agenti, po venkově pojišťují i nejnepoctivějšího spekulanta, aby z pojistek měli hodně z provisí. Darebák zapálí si sám a obyčejně i dobře při tom pochodí, ale poctivý člověk při pojištění pohoří ve dvojím smyslu. Shoří-li mu stavení, pohoří při výplatě. Proto bude o mnoho lépe, po-

drží-li si obec pojišťování v rukou svých. Obec odhadne pojištěný předmět, obec odhadne i škodu učiněnou ohněm a obec sama pohořelému spravedlivou náhradu určí.

Vyhoří-li kdo, poskytne mu Raiffeisenovka zálohy, kterou si bude poznamenat splácti. Splátky ty budou o málo větší, nežli pojistné do banky a když si je vyplatí, má pokoj na věčné časy. Mnohem horší to je s pojištěním proti krupobití. Tu musí se platit pojistky přímo kruté. Já vůbec pro pojišťování úrody nejsem. Proti Pánu Bohu musíme se pojišťovati dobrými skutky, ale nikoliv penězi.

Úroda země vydána jest nejen nebezpečí krupobití, ale i nebezpečí povodně, nebezpečí sucha a mokra, nebezpečí myší, brouků a červů. Banky však velmi opatrně pojišťují jen proti krupobití -- za velmi vysoké peníze. K čemu to?

Těch chytráckých bank, jež nejraději pojišťují tam, kde nehoří a netluče! Kde dva nebo třikrát za sebou obilí bylo potlučeno, tam již nechtějí vůbec pojišťovati! Jen tedy tam, kde netluče! V tom pozůstává všechno jejich chytráctví. A tak ovšem na útraty lidu musí bohatnouti, jejich direktori ročně brátí desíti tisícové odměny v podobě dividend, a stavěti si ve velikých městech paláce atd.

Proto jen pryč se všemi pojišťovacími bankami. Kdyby každá farnost v Čechách měla svou Raiffeisenovku, a kdyby tyto byly spojeny ku vzájemné výpomoci, pak by záložny tyto mohly snadno krýti všechny škody z jakékoliv neúrody. A k tomu

se musí u nás pracovati. Já alespoň, spoléhaje se na pomoc Boží, troufám si již příštím rokem rolníky zde od pojišťování proti krupobití odvrátiti. Já nejsem zaujat ani pro všeobecnou n u c e n o u pojišťovnu zemskou. Já jsem proti všelikému omezování pravé občanské svobody. Až budeme míti s důstatek Raiffeisenovek, obejdeme se snadno i bez této.

A jiný mám ještě úmysl. Kéž bych jen již měl s krku toho draka obžerství! K Černodolu jsou přifařeny ještě dvě obce, jež ale spolu tvoří jednu katastrální obec. Tyto mají polohu vyšší a proto i méně úrodná pole. A protože jsou chudší, zahnízdilo se v nich hnusné otrokářství vývozem dívek do služby a hochů do učení do Prahy a do Vídně, kdež většina z nich tělesně i mravně hyně. Čím dále a čím hloub se do života lidu zde pohlížu, tím více nalézám práce a starostí.

— Proč ty děti posíláte do světa? ... táži se často rodičů. A víte, přáteli, jak mi odpovídají? —

— Černodolští páni — říkají — dávají své syny a dcery na vyšší školy a my chudáci musíme je dávat na služby a na učení. Dejte nám pro naše děti výživu a my si je s radostí necháme doma. —

V tom to vězí. Co platno, kdybych do novin napsal povzrušující dopis o moderním otrokářství, jež z našeho venkova ročně do velikých měst dodává živé lidské maso, když lid místo vši polemiky mi odpovídá: dejte nám živobytí!

Bída a nouze jsou u nás těmi arabskými otrokáři, kteří jako ve střední Africe obkličují naše

nejchudší obce a z nich si vybírají nejhezčí a nejzdravější dívky a chlapce, jež pak zavlékají na trhy s lidským masem ve velikých městech. Z těch pak některé ve stavu nejbídnějším vracejí se po letech domů. Většina z nich ovšem zhyne v bahnech a na mrchovištích velikých měst.

Leč ani pohled na tyto zbědačelé postavy, jež se vrátí domů, neodstrašuje rodiče jiné od vydávání svých dětí do moderního otrokářství. A tu ve mně dozrává plán, až se mi Raiffeisenovka trochu sesílí, zavést do zdejšího okolí trochu průmyslu, ku př. košíkářského, hračkářského, drůbežnického, mlékařského, ovocnářského a vůbec co se mi k tomu hodí. Kromě toho miní náš baron zde vystavěti papírnu. Pán tento je křesťanským ideám přístupný. Má četnou rodinu, kterouž se vši otcovskou něžností miluje. Kojím se nadějí, že všechny jeho dcery stanou se křesťankami, což má nemalý vliv na otce. Nevím to jistě, ale doufám vlivem jeho nejstarší dcery docílit, že nová jeho továrna blízko Černodola bude postavena na základech křesťanských. Tanou mi na mysli jako vzor závody slavného Francouze Harmela. Byl by to vrchol všeho dosažitelného: Továrník žid a továrna Harmelovská, továrna na křesťanských základech. — Nuže, přáteli, co tomu všemu říkáte? —

— Já z úžasu — odpovídal mnich — nevycházím. Vy jste byl od jakživa povahou ideální a váš hospodářský program budoucnosti není věru nedosažitelný. Přeji vám trpělivost sv. Benedikta a ke všemu dílu požehnání Boží. —

V hovoru tomto mýjela hodina za hodinou. Ručičky na hodinách ukazovaly na dvanaáctou.

— Třeba pomýšleti na spaní — pravil P. Beneš. — Doprovodím vás do vašeho pokoje. —

Po těch slovech rozžal svíčku a vedl hosta vedle do hostinského pokoje.

V tom z návsi ozval se hřmot prazvláštní. Zdálo se, jakoby někdo začal bubnovati, avšak hluk vycházel jako z velikého plechového hrnce. Do hluku bubnu mísil se třeskot plechových puklic. Nad puklice i nad buben vynikala řehtačka, ale nade všechny vynikala ječivá píšťalka.

— Co se to stalo? — tázal se P. Beneš, otvíraje okno.

Hluk vycházel odc druhé hospody. Hluk se stupňoval. Po chvílce mísily se do něho pronikavé ženské hlasy, z nichž rozeznával táhlá slova:

Vy bezbožní ožralci,
vy bezbožní nedbalci,
domů se hned klidte,
— domů se hned klidte!

A znova bum — bum — bum bum bum —
bác — bác — bác — a fí — fí — fí —

— Tohle je komedie — smál se host.

V tom otevřela teta dvéře a vypravovala, jak prý ženské dělají zastaveníčko u hoření hospody, kde prý ještě ožralci popíjejí. Jedny ženské dělají prý muziku, druhé stojí s chvošťaty u dveří a zpívají — Vávrová prý ty ženské vede.

— Ah, teď jsem již doma — smál se P. Beneš. — To je moje dámská kapela. Dceruška její řídí kapelu dětskou v kostele a maminka kapelu

dámskou u ďáblových kapliček. Tož to hraje hezky dohromady.

— Ženská armáda spásy — podotkl P. Bonaventura.

— Nic neškodí — odvětil P. Beneš. — Draka obžerství nelze ubít krásnými slovy; tu musí se sáhati po chvošťatech.

V tom u hospody ozval se ženský výskot a pak i křik a nadávání mužských.

— Tu máte, vy ožralci — bylo slyšeti ráznou Vávrovou. — Chvošťaty vás budeme vyháněti z putyk. —

— Bravo, da kapo! — zvolal P. Beneš.

V malé chvíli na to hluk u hospody se tišil. Toliko smích z okolních stavení doprovázel utíkájící kmotry z mokré čtvrti a volání:

— To jim patří — to jim patří!

Lze snadno domyslit se, že té noci v Černodole mnohým se zdálo o první produkci kapely dětské v kostele a o produkci kapely dámské u ďáblovy kapličky.

Kapitola dvacátá šestá.

Dr. Oprátka u velikém rozčlenění.

Konečně naskytla se nám vítaná příležitost, seznati se blíže s mužem, o jehož činnosti na roli národa dědičné jsme věci velmi pamětihodné přinesli.

Dr. Oprátka měl na náměstí krásný dům, malý to palác, zbudovaný v orientálním slohu se zahrádkou, zasahující dosti daleko do náměstí. Ačkoliv to přesně dle stavebního řádu nebylo, přece ve městském výboru nikdo se neopovážil proti této »dšře« do obecního stavebního řádu ani slůvka namítnuti naproti muži všeobecně velmi váženému. A byť i z obecních starších někdo časem všetečným jazykem o zahrádku tu zavadil, byl okamžitě ukřištěn jako rýpal.

Palác dra Oprátky byl o třech poschodích. Plochá střecha byla zdobena čtyřmi vížkami, nad něž z prostředka vyčnívala věž větší. V přízemí obývalo služebnictvo; v prvním patře byla advokátní kancelář o několika pokojích. Obě vyšší patra obýval dr. Oprátka sám se svou rodinou.

Je ráno devět hodin. Kanceláře jsou vytopeňy a vymeteny. Advokátský personál jeden za druhým se dostavuje. Nejdříve je na místě koncipient a zároveň ředitel kanceláře dr. Votočka, starší to již muž, malé, nahuťé postavy, jenž svůj věk ztrávil u dra Oprátky. Jeho vynikající vlastností, jež mu pobyt takoruka doživotní u jeho službodárce pojistila, byla trpčlivost přímo nevyčerpatelná, s jakouž na svých nahrblych zádech snášel denně několik set »oslů« a »mamlasů« z úst pana chéfa. Kromě dra Votočky byli v kanceláři zaměstnáni ještě tři písaři a hned u dveří měl svůj stolek sollicitátor dra Oprátky Chrt, jakoby střežil vstup do stánků zastance práva. Zvláštní salon, v němž pan šéf udílel porady, nalézal se ve velikém výklenku uprostřed, z něhož bylo viděti na stoly všech úředníků v kanceláři.

— Kde pak zase zůstal p. Z e l i n k a? —
tázal se dr. Votočka dvou ostatních úředníků, je-
jichž péra rychlým během po papíře šustěla.

— Bezpochy, že se doma zdržel — odpovídal
jeden z nich ledabylo.

— To já vím také tolik — utrl se na něho
zástupce šéfa.

— Já nevím nic — odvětil druhý úředník,
a sotva že to řekl, začal se do dlaně smáti.

— Proč se, pane Kobližko, smějete? —

— Vždyť se nesměji. —

— Však vám smích zajde, až přijde pan šéf.

V tom za dveřmi bylo slyšeti silné, celým
domem otrásající kuckání.

Dvěře se rozlétly a v nich se objevil muž
silné, objemné postavy, s plnými červenými tvá-
řemi, jež mu kynuly na tlustém, mrtvičkovém krku.
Pod tímto krkem v mohutných prsou pracovaly
tuří plíce. Vlasy měl plavé a tou měrou vyřidlé,
že z čela nahoru přes temeno leskla se široká
dráha lysiny, ztrúcející se až dolů do týla v nepa-
trné mýtině vlasového chmýří.

Dr. Oprátka mohl čítati asi čtyřicet pět roků.
Jeho masitý, přičervenalý krk vězel jako veliká
růže karfiolu v tuhém, stojatém límci, jehož špi-
čaté konce zasahovaly až do laloku pod bradou.
Jeho ostatní tělo vězelo v bezvadném fraku.

Dr. Oprátka patrně trpěl plicním katarem,
jenž si přes tu chvíli ulehčoval hřmotným mruče-
ním, kteréž v sebe menším pohnutí mysle se stup-
ňovalo v ohlušné: krrraš — krrraš, spojené se za-
hvizdnutím hlasivek, jakoby dr. Oprátka měl každý

okamžik se zadusiti, až konečně plíce volného vzduchu si vymohly.

— O jemine — zabručel písař Kobližka do svých knírek — náš starý již časně z rána vařil kliš. To zaš budou oslové a mamlasové padat jako trakaře z oblak.

Zrak dra. Oprátky rázem utkvěl na prázdné písařské židli.

— Kde pak zase zůstal ten — — ten jak pak se jmenuje? — krrá — krrrá — krrraáš — dech se mu v krku zastavil a teprv třetím útokem plic se uvolnil.

— Dojista zase do rána se toulal a teď zaspal. —

V tom se otevřely dvěře, jimiž vletěl pohřešovaný Zelinka.

— Jako vždycky, poslední — osopil se naň šéf — máte-li pak svědomí, šéfa svého takhle okrádati? —

— Prosím — omlouval se příchozí — já jsem musil sestřenici doprovázet na nádraží.

— Kolik pak těch sestřenic máte? — snad tolik, kolik je dnů do roka?

— Prosím, já zameškaný čas nahradím.

— Kra — krrráš — jak pak ho nahradíte, když vy jste vždy první z kanceláře?

— Protože mám nehorázný hlad! Kdyby pan šéf byl »beefsteakem« — snědl bych ho na posezení.

— Žerty takové si rozhodně zapovídám — krrá — krráš —

— Já jsem chtěl jen připomenout, že za 20

zlatých měsíčně musím již před dvanáctou pospíchat, abych se do někoho hladem nezahryzl.

— Je-li vám to málo, můžete jít hned, takových oslů najdu všude.

— Ano půjdu hned, já již místo mám se 60 zlatými měsíčně.

Zraky šéfa na smělci skorem s ustrnutím spočaly.

— Rád bych toho mamlasa viděl, který by takovému oslu dal měsíčně 60 zl.! —

— Prosím, tím mamlasem má čest býti dr. Pilník. —

— Krra -- kraaa -- kraaaš -- zahřmělo to třikráte z hrdla dra Oprátky.

— Dr. Pilník — Pilník — opakoval si dr. Oprátka pohrdavě — co je to zač? Je to takový novopečený advokátek, který se začíná vtírat do slušné společnosti. Však my ho naučíme.

— Prosím — podotkl bezohledný Zelinka — on bude hájiti Vávrovou před porotou. On podal též ve jménu černodolského faráře žalobu na »Pranýř«.

— Kam pak se hrabe, takový trpaslík! —

— Prosím, to se teprv ukáže — dráždil šéfa Zelinka.

— Krra — krrrraaaš — a do třetice zahřmělo šéfovi z prsou: krrrraaaš — a po každém zakašlání zahvízdlo mu z hrdla jako z lokomotivy — — čemu pak vy zelený ještě mladíku rozumíte? — vzkřikl na písaře, upřev na něho hněvivě oči.

Dr. Oprátka byl by opovázlivci, jenž pochvalně se zmínil o novém konkurentovi před soudem, držel ještě chvíli kázání, avšak v tom se dvéře ote-

vřely a v nich se zablýskly zuby Chrta, tytéž krásné, bezvadné zuby, jež vzbudily obdiv čtenáře při exekuci u Vávry. Kterak blahořečil Chrt pokroku umění zubařského, jež mu v několika dnech dalo náhradu za zuby, které mu Vávrová vyrazila.

Chrt pokročil až k samému šéfovi, jemuž něco důvěrně sděloval.

Byly-li tváře Chrta dříve hubené a bledé, byly po známém výjevu před »Černou kočkou« ještě hubenější a bledší. Co Chrt šéfovi sděloval, musilo býti málo potěšitelné, protože tentýž pro sebe zabručel:

— To je mrzuté. Jak pak jste ale mohl ty věci všechny u sebe v tobolce nosit — káral ho. — To je hotový skandál.

— Ano, prosím — dotvrzoval Chrt — skandál teprv bude.

Mezi hovorem těchto dvou vkročila do kanceláře chudá jakás babička, podpírajíc se o hůl.

— Pochválen buď Ježíš Kristus — zdravila sice, ale nikdo jí na to neodpovídal a nikdo jí též nevítal.

— Co si přejete, babičko? — tázal se ji dr. Votočka.

— Eh prosím — odpovídala, ukazujíc na Chrta — tamhle ten pán sfendoval mi mou drahou kozičku a já jdu pěkně prosit, aby mi ji zase pustili. Prosím, je to mé jediné živobytí — —

— Co, co tu ta osoba chce? — otázal se zhurta dr. Oprátka.

— Ach, drahý pane — odpovídala, vznášejíc své zkrhlé ruce s růžencem k dru Oprátkovi — prosím pro Boha, pustějí mi mou drahou kozičku.

— Nesete peníze? —

— Prosím, kde pak bych je vzala — Pán Bůh jim to tisíckrátě nahradí.

— Poslouchejte, — odtušil jí dr. Oprátka chladně — takové »palmare« my zde nebereme.

— Já se budu za ně modlit — —

Dr. Oprátka nad touto prostoduchostí stařenky dal se do kuckavého smíchu.

— Slyšeli jste to? — tázal se svého okolí pan šéf — ona se chce za nás modlit — —

— Prosím — podotkl Zelinka — jen za pana šéfa.

— A proč jen za mne? smím-li se tázati.

— Aby p. šéfa ten rohatý neodnesl za živa.

— Vy nezdvořáku, klidte se mi z kanceláře — — krrrá — kraaa — aaaš.

— Však já jdu — odvětil, a obléknuv se do zimníku a posadiv si na hlavu klobouk, uchopil stařenku za ruku a pravil:

— Pojdte, babičko, se mnou, ten pán zde má žulové srdce, neproste se ho o nic. Já vás dovedu k jinému pánovi, který tomuto pánovi poví, že se žebráku nesmí z ruky vyrvati poslední sousto chleba. Fúj, hanba! —

Po těch slovech Zelinka si pořádně odplivl a vyšel se stařenkou ven.

V kanceláři nastalo trapné ticho, jež ale bylo okamžitě přerušeno novým příchozím.

Ve dveřích objevila se hlava zarostlá zrzavými vousy a se zahnutým nosem. Hlava se ve dveřích objevila a hned zase zmizela. Na to dvěře se rozlétly a v nich objevilo se několik mužů.

— Phrosím — phrosím — jala se hlava se zrzavým vousem a zahnutým nosem s mnohými

úklonami představovati, — phrosím, zde jsou pháni šenkýři, aby žalovali wegen Besitzstörung, nu, phrosím, povědí si to zde phanu doktorovi sami. To je moc hodný phán, on jim to zavonačí.

— Co vlastně, pane Iciku, chcete? Co jsou zač zde ti páni? — tázal se dr. Oprátka.

— Phrosím, to jsou moji kundšafti, moji odběratelé khořalky — phrosím a zde tento phán — předváděje jednoho z nich — má poškrábaný nos, phrosím, moc poškrábaný nos — weiss Gott — pro nic za nic — protože šenkuje mou poctivou khožalku — weiss Gott moc poctivou, dobrou a lacinou khožalku.

— A kdo vám ten nos poškrábal? — tázal se dr. Oprátka se smíchem.

— Phrosím, to udělaly ty ženy, vzteklé ženy khošťaty — —

— Kdy a kde? — tázal se advokát netrpělivě.

— Phrosím, ty ženy chodí s khošťaty a s rendlíky a s phuklicemi a s plechovými hrnci a s písťalami — chodí v noci od hospody k hospodě, kde se phrodává moje poctivá, moc dobrá a moc laciná khožalka a dělají khočičinu a vyhánějí hosty z hospody.

— Ale kde?

— Phrosím, teď už všude. Dřív jen v Černodole, ale teď již všude v celém okrese, všude — všude, kde já phrodávám mou poctivou — moc dobrou —

— Pane Iciku, — utrl se na žida advokát, — teď na chvílku držte hubu a nechte vypravovati zde tyto pány.

· Nyní teprv dostali se ku slovu šenkýři, jichž

všech bylo asi deset. Tito vypravovali, jak prý přičiněním černodolského faráře pod vůdcovstvím Vávrovy ženy byla v celém okolí organisovaná »armáda spásy« k vyhánění z hospod pozdních pijáků kořalky.

— Krrráá — ááá — aaá -- — tentokráte dr. Oprátka zakuckal se velmi povážlivě. Zdálo se, jakoby se mu byl kdes pod hrdlem usadil balvan, jež snažil se vší mocí z hrdla vyhoditi. Ale nešlo to — kraaá -- krás — tváře mu již rudly, oči vystupovaly z důlků — — konečně podařilo se mu to přece.

— Všude, — pravil dr. Oprátka hlasem od kašle zmořeným, — všude ten černodolský farář má své ruce. Kdo vlastně je teď v okrese pánem? Snad pan hejtman? — i to to! Černodolský farář a jen černodolský farář. Ví-li pak o té ženské revoluci žandarmerie? Udali jste to?

— Prosím, — odpovídal jeden hranatý šenkýř — ví dobře.

— A nu a co? — Co tomu řekl pan strážmistr? —

— Ten řek', že to je docela v pořádku.

— Tohle že řekl žandarm, strážce veřejné bezpečnosti?

— Ano, prosím — řekl.

Nový nával kašle v dru Oprátkovi.

— Phrosím žekl, doplňoval žid, — žekl, že je tomu rád.

— Tááák? —

— že prý již teď vidí — ujal se slova jiný šenkýř, — že je méně ochlastů — méně pranic, a dokud prý ženy někoho nezraní, že četníci nemají

příčiny jim překážeti — že by prý někoho poškrábaly chvoštěm na nose, to prý nestojí ani za řeč.

— A tohle je mi krásný pořádek.

— A tak bychom phrosili — ujal se slova žid, — napsat všem žalobu wegen Geschäftsstörung.

— Ano, okamžitě. Prosím, pane Votočko, napište »species facti«. Toť vypadá brzy již jako v Bosně. To musím sdělit i panu hejtmanovi, aby ten nebezpečný člověk z Černodola byl odstraněn.

— A phrosím, — žaloval dále Icik — to není ještě všecko.

— Co pak ještě? —

-- Ten farář založil v Černodole též záložnu.

— Co že? zá — zá — nový nával kašle a dlouhé namáhání, aby nový balvan z hrdla byl vyhozen.

— Ano, phrosím, mají tam již záložnu. A sedláci do ní nosí peníze a nechodí se již dlužit ani k Drápkovi, ani ke mně, ani k žádnému. Oni si teď prodávají a kupují voly a koně sami a neprodají »unsere leut« ani hrstku obilí. Phrosím, to dělá všecko ten farář. Co si jen počneme! Žádnou khožalku neprodáme, ani »ola, ani osla«, ani obilí, nikdo se od nás nic nedluží, weiss Gott, přišly na nás časy zlé.

Při těch slovech zaperlila se židáčkovi slza v očích.

Vypravováním Icíčka ocitl se dr. Oprátka v nebývalém rozechvění, což se ijevilo kuckáním vždy povážlivějším.

— Na ten pád, — pravil, — nebudeme ani my advokáti mítí co dělat.

— Phrosím, — ujal se Icik opět slova — já sám jsem dal panu doktoru za rok hezkých pár set vydělati, a co pan Drápek, a co pan Wolf, a co pan Bär, a pan Löwy — phrosím, všecka pokolení Israele živila advokáty.

Mezi řečí nikdo nepozoroval, že do kanceláře vešli dva občané, v nichž poznáváme černodolského starostu Procházku ještě s jedním sousedem. Nechtíce dra Oprátku v hovoru se židem vyrušovati, jali se něco vyjednávati s drem Votočkou. Teprv po chvílce otázal se šéf: — Co tu ti páni chtějí?

— Ti páni, — ohlašoval dr. Votočka, — si přejí, aby exekuce jejich majetku pro požadavky bývalé černodolské hospodyně byla zrušena, jelikož — — —

Dr. Oprátka svému koncipientovi nedal ani domluviti. Černodolští přišli mu do rány ve chvíli, kdy jeho nitro ve hněvu na Černodol nejvíce vzky-pělo. Vzprímiv se a nafouknuv své objemné tváře ve velikou červenou tykev, začal se škodolibě chechtati

— He — he — he — teď ti černodolští páni krásně přilezou, když jim teče voda do bot. Vždyť tam máte svého všemohoucího faráře, proč pak ten vám nepomůže? To je krásný pán, ten vás umí voditi za nos. Ale však my i jemu zadrhneme oprátku okolo krku. — — Nu tak, vy si přejete »vyzdvížení« exekuce. Jaká to krásná věc — e x e k u c e ! Muži, jenž toto slovo vynášel, měl by býti postaven veliký pomník jako Štěpánská věž. Co bychom si my právníci počali bez exekuce! Ba, co by si počal veřejný řád bez exekuce! Když výtrž-níka nelze zkrotiti ani po dobrém, ani po zlém,

zkrotí ho exekuce. Pod exekucí zkrotne každý jako beránek. Největší bandita zkrotne, hodí-li se mu na krk oprátka. Ano, já jsem hrdý na to, že se jmenuji Oprátka. Já mám největší zásluhy o udržení pořádku a doufám, že i budou s míst nejvyšších uznány. —

Při těchto slovech prsty pravé ruky mu bezděčně uvázly v dírce dosud prázdné na levé straně fraku.

Po té jal se vykládati krásy exekuce od zabavení majetku až do exekutivní dražby.

— Víte, pánové — v exekuci musí býti rozeznávány tři stadia, čili stupně. První stupeň pozůstává v zájmu majetku exekuta. Je to, pánové, zrovna tak, jako když delikuenta chytí a zavrou do chládku. Nyní se vyšetřuje, načež soud nad ním vyřkne ortel. Podaří-li se exekutovi dluh zaplatiti, exekuce se nad ním zruší. Nepodaří-li ale, pak se mu hodí na krk oprátka a vede se k popravě. To je stadium druhé. Nezaplatí-li ale ještě, pak dojde ke stadiu třetímu. Pak se exekut za oprátku vytáhne a je po všem. Majetek se mu v exekuční dražbě prodá. — Vy, pánové, v Černodole nalezáte se dnes ještě v prvním stadiu exekuce. Váš majetek je zabaven

— Rozuměl-li jsem dobře, — pokračoval, upřev na oba občany škodolibě oči — vy si přejete, by vám byla poskytnuta jakási lhůta? Mám-li pak pravdu? — A nečekaje zase na odpověď, řečnil dále: — Slyšíme zde krásné, roztomilé věci o černodolských dámách. Srocují prý se v noci a chodí před hospody a dělají kočičí muziku ubohým živnostníkům — —

Nyní se vzpřímil Icik ve vší své uražené dů-

stojnosti a za ním vzpřímili se šenkýři všickni, mezi nimiž byli i dva z Černodola.

— Jaká to musí býti porušenost u černodolských dam, jež nepřejí ubohému lidu ani trošky oddechu po celodenním lopocením při skleničce kořalky. Já ovšem sám kořalky nepiji, já, díky Bohu toho nemám třeba —

— Jemu postačuje šampaňské, — dovolil si Kobližka tichou poznámku.

— ale já se často na své oči přesvědčil, jaké utišení kořalka poskytuje čivům, ku př. po soudní exekuci, když jsem ji na někom až do třetího stadia provedl. V těchto případech kořalka působí jako potěšující balsám v útrobách dlužníka. Co by již chudasů bylo musilo vzít si život, kdyby nebylo kořalky! Kořalka smiřuje člověka s protivami života. — — To tam na říšské radě pořád se radí, kterak prý lze odkliditi otázku sociální — — já — já bych si troufal ji hravě rozřešiti *e x e - k u c í a k o ř a l k o u*. Nejdříve bych na ty nespokojence uvalil *e x e k u c í a* pak bych jim dal *k o ř a l k u*.

Zajímavý byl pohled na toho farisea, jenž si dával nátěr milosrdného Samaritána, lejtějšího do ran trpícího člověčenstva kořalku.

Icikovi kanuly s očí slzy veliké jak hrách, a dr. Oprátka samolibě hladil si svůj lalok.

— Ale, prosím, — ujal se v tom slova černodolský starosta, — pane doktore, dovolte nám také slovíčko — —

— O prosím, prosím — —

— My jsme přišli proto, aby zrušena byla exekuce — —

— To nemůže být, — to nemůže být, — odporoval dr. Oprátka nevrle.

— Proč by to nemohlo býti? — tázal se starosta ostřejším hlasem.

— Protože by moje ctěná klientka byla ve svých zájmech poškozena.

— Vždyť ale my ji přišli vyplatit.

— Prosím, čím vyplatit? — tázal se Oprátka jizlivě, — snad ne mincí černodolských dam?

Při slovech těch udělal Oprátka známý pohyb pravou rukou a zároveň poukázal na poškrábaný nos jednoho ze šenkýřů. Icik smál se tomuto vtipu plným hrdlem.

— Tak ale nás přece jen pusťte ke slovu, — durdil se černodolský starosta, — my přišli platit penězi — —

— Penězi — penězi? — opakoval rychle za sebou dr. Oprátka, — vy že nesete s sebou peníze?

— Ano, celých 10.000 zl.!

— 10.000 zlatých! — vzkřikl skoro Oprátka. — A kde jste nabrali tolik peněz?

— Náš farář — —

- Váš fa — fa — fa — fa—rář?!

— Inu ano, on je včera přivezl z banky.

Dr. Oprátka, jenž byl až dosud stál, sklesl do své vycpané sesle. — Tak vy nesete peníze! — povzdechl si jako pro sebe. — — Ano, peníze — peníze — jsou velikou mocí, — a ten, kdo umí ze země vydupati peníze, je větší nežli ten starý osel Pompejus, který se chlubil, že dovede ze země vydupati pluky vojáků. — -- Tedy váš farář

zaopatřil vám ty peníze — jak povídáte plných 10.000 zl. ?

— Ano, náš farář a plných 10.000 zl.

Dr. Oprátka na chvílku se zamlčel. V jeho útrobách to pracovalo, jakoby v nich dělo se důležité rozhodnutí.

— Poslouchejte, — zvolal po chvílce, vymršťiv se se sesle, — váš farář je chlapík, vyřídte mu moji úctu.

Nastalo všeobecné podivení pro tuto náhlou změnu ve smýšlení dra Oprátky o černodolském faráři. — Ovšem dr. Oprátka jakožto právní zástupce lichvářů a různých pojišťovacích bank, uměl nejlíp oceniti cenu a váhu muže, jenž dovede z ohnivzdorných pokladen úvěrních ústavů jako ze skály vytloukati tisícovky. Proto i černodolský farář v jeho očích vyrůstal na velikána.

— Nu, a jak se vede vaší záložně? — tázal se starosty hlasem, pokud uměl, nejlíbeznějším.

— Prosím, znamenitě — odpovídal starosta. Hned druhého dne starý Brázda přinesl 500 zl. Druhých 500 zl. vložil pán dr. Příborský.

— Dr. Příborský?

— Ano, a pan Adler z Adlersfeldu daroval nám krásnou ohnivzdornou pokladnu, v níž máme teď již 3000 zl.

— Pan z Adlersfeldu? — tázal se Oprátka s takovým podivením, že zapomněl zavřítí ústa.

— Icik při jméně tom honem se chytil za svůj objemný nos, jakoby ho někdo přes něj uhodil.

— Prosím, — tázal se Oprátka co nejlíbezněji, — má vaše záložna již právního zástupce?

— My ho dosud nepotřebujeme, ale náš pan

farář dal zatím p. dru Pilníkovu vypracovati všechny úřední věci, a tak myslím, že i zástupcem se stane. My ale máme za to, že se mezi sebou obejdeme bez exekucí.

— Pilník přepiluje Oprátka, — cedil ze svých zubů písař Kobližka.

— To je mrzutá věc, — povzdechl si dr. Oprátka, — — krá — krrrá — krááš — zakuckal se znova tou měrou, že zdálo se, jakoby deset komuniků vyškrabovalo mu z pohrudí nový těžký balvan — —

— Phrosím, phane doktor, — domlouval se žid, — co se stane s naší žalobou wegen Erwerbsstörung? —

— Klidte se mi s očí, vy mizerný traviči, — obořil se na něho dr. Oprátka.

— Prosím — podával dr. Votočka svému šefovi jakýsi spis, — zde je od úrazovny žaloba na zaplacení pojistky pro p. Kobližku.

— Jaké placení? — tázal se dr. Oprátka se vším rozhorčením.

— Úrazovna chce náhradu za jeho ohluchnutí hrozným kašlem p. šefa.

— Kraaá—kraaá—kraaáš kuckal šéf a hvízdal ze svého hrdla a Kobližka zacpával si uši vatou. Všecek modrý odešel šéf do svého bytu.

Kapitola dvacátá sedmá.

Pod Novoměstskou věží.

Veliké město podobá se obrovskému srdci, jež tisícerými žilami rozhání oživující krev do nej-

zazších končin svého tělesa a do něhož nazpět všecko zase proudí. Je to věčný odliv a příliv. Kdyby nad Prahou stále vznášel se »balon captiv« — t. j. přivázaný na laně tisíc metrů vysoko, bylo by nejlíp viděti, jak všecken život tíhne ku středu čili k City Prahy a jak zase rozlévá se hlavními ulicemi ven k nádražím, ku přístavům a ku předměstím, až konečně ztrácí se po cestách a stezkách do vesnic. Proudý lidu valí se ulicemi od časného rána, až do pozdní noci, kdy na dvě — tři hodiny sice poutichnou, aby hned zase s obnovenou silou se probudily. Největší tíseň panuje v ulicích při ranním trhu, kdy též zákovstvo v zástupech skoro nepřehledných rychlým a lehkým krokem spěchá do svých chrámů věd; za zákovstvem hrnou se zástupové jiní: úředníků do kancelářů, a dále synů a dcer Merkura — boha obchodu — do nejrůznějších krámů a konečně celá legie švadlen do závodů. Tíseň ta opakuje se o pravém poledni, kdy v Praze s výstřelem z děla rozezvučí se na sta kolovrátků a kdy se všecko na chvíli vrací do bytů k obědu. Nejpestřejší pohled poskytuje Karlovo náměstí, kolem něhož kupí se množství škol a humanitních ústavů. Nával v ulicích trvá až do druhé hodiny, načež opět se pozmírní až k večeru.

Z proudu lidstva na křižovatce mezi Spálenou a Myslíkovou ulicí vybočil párek mladých lidí v levo k Novoměstské radnici. Byl to mladík ne ještě třicetiletý, s nevelikými knírky pod nosem a s plnovousem teprv dorůstajícím.

Dáma, s níž se vedl, byla statná paní v tom-těž asi stáří a v plném vývoji ženských vděků.

Je-li ten mladý muž její pánem, může si k ní gratulovati.

Avšak vzezření té dámy jaksi nesouhlasilo s lepostí její celé postavy. Vzezření bylo zachmuřené, veskrze v souhlasu s černými hedvábnými šaty, jež na sobě měla.

— Co bude asi Rudolf dnes dělat? — pravila — ten člověk má něco hrozného v úmyslu. Já mu vidím do duše a co tam vidím, je hrozné.

— Inu, kdo za to — odpovětil mladík zdánlivě chladně, ale bylo i na něm znáti, že jej něco znepokojuje. — Co můžeme pro něho více dělat? Požádali jsme dozorce, aby na něho dal pozor, víš, Julčo, stojí tě to hezkých pár zlatek. V okolnostech těchto nelze pro něho více činiti. —

Za tohoto hovoru vešli do budovy zemského soudu, kamž — jak čtenář již uhodl — právník Jaroslav Procházka se svou sestrou přišel navštívit jejího nešťastného muže ve vyšetřovací vazbě. Vyšetřující soudce ochotně přání jejich vyhověl. Na chodbě na ně již čekal dozorce postavy přímo Herkulovy s tmavým hustým plnovousem, který je mřížovými dveřmi uvedl do oddělení uvězněných ve vyšetřovací vazbě.

— Jak pak si počíná? — otázala se cestou dozorce mladá paní.

— No — zabručel dozorce — mohlo by to býti lepší — má pořád nějaké vrtochy, ta hlava mu nedává pokoje — a co to je všecko platno — zde se láme železo — my s takovými panáčky neděláme dlouhých caviků — já jsem jinak dobrý chlap, ale jsem po čertech chytrý — mne nikdo neošidí, já, co chytím, nepustím — prosím, já jsem sloužil u Haynaua — vědí, kdo Haynau byl?

— Prosím, pane Železohryze — odvětil mu Jaroslav vesele — tak nám jen hezky otevřte, zde máte pár kapitálních doutníků.

— Já, co chytím, nepustím — zabručel dozorce a již doutníky držel a nepustil a zároveň jednu komůrku otevřel.

— Julie, Jaroslave, vy zde! — ozval se zevnitř mužský hlas

Shledání se ve vězení je vždycky trapné pro obě strany, trapné pro vězně, trapné i pro jeho příbuzné. Tím trapnější bylo pro oba manžely.

Ona — jak jsme pravili — v plném rozkvětu mladé ženy. Její tváře zdravím skoro kypěly a její oči leskly se tím známým ohněm mladistvé paní, jímž manžela okouzluje a jenž jí též dává jakousi kouzelnou moc nad ním. A nyní stáli oba manželé naproti sobě a — nevletěli si v náruče. Podali si jen prsty a dívali se na sebe.

Nějaké neviditelné strašidlo postavilo se mezi ně, jež bránilo jim pocielovati se. Jaký to teď nestejný párek! Ona jako salonní dáma v sametu na hlavě a v hedvábí na těle. On v ošumělém všedním obleku — stál naproti ní s rozčuchaným plnovousem, s nečesanými vlasy a plachým pohledem.

Zrak jeho zachvěl se při pohledu na tu krásnou ženu, kypícího zdraví, jejíž prsa bolestně se dmula. A ta žena je jeho, ona nosí jméno jeho, nuže, proč jí v náručí nevletí, proč ženu tolik krásnou pažemi svými na svá prsa nesevře, proč její višňové rty nezlíbá, proč se v její luzném pohledu nepase, proč se na její prsou nevypláče?

Na otázky ty odpovídá nám ono strašidlo, jež má jméno: v i n a.

V okamžiku shledání se se ženou jakoby do srdce vězně zahryzlo se tisíc hadů, z nichž každý na něho volal: Pohled, bídníče, jaký jsi to poklad ztratil, ta žena byla tvá, její srdce, její krása náleželo tobě; ty's na ni měl všechno právo, ty's ale právo to svým bídným životem rozdupal, na cáry roztrhal, neopovažuj se ženy té dotknouti. A strašidlo to ochromilo mu ruce, jimiž chtěl ji obejmouti a přivrtalo mu nohy k podlaze, že nemohl se ani hnouti.

A ona? — Viděla snad též ono strašidlo? — Zastavila se před ním a dala se do pláče, ale neobjala ho. Jakási tajná moc zadržela i ji.

Vězeň po prvním pozdravu sklesl na své železné lože a bál se promluvit.

Trapná chvíle mlčení minula. Vězeň pohleděl na své hosty tázavě.

— Co jste tu vlastně chtěli? Proč jste přišli?

Ba ani švitorný právník nevěděl, jak rozmluvu zapřísti. Měli se ho snad jak obyčejně tázati: nu, jak se máš, jak se ti vede? — To byla by otázka ve vězení náramně nejapná. Konečně jemný cit ženy našel vhodná slova.

— Jak daleko, Rudolfe, stojíš se svým procesem? — tázala se.

— Stojím špatně — odpovídal zasmušile — nové a nové vyšetřování se děje, vždy nové a nové věci se vyzrazují.

— Na tebe ale snad ne? — tázal se Jaroslav.

— Já se na všechno již přiznal, ze mne již ničeho nevytáhnou. Vyšetřující soudce vyklepal mne jako makovici. Ale jiní a jiní přicházejí do toho, ba ta potopa vniká již do kancelářů ředitelstva. To

bude divadlo, až to všechno přijde před porotu — rozhovořival se vězeň. — Kradli lidé, kteří měli ročně tisíce a kteří na svobodný lístek I. třídy se svými dámami jezdili po světě. To bude náká kupačka!

— Poslouchej, Rudolfe — ujal se slova právník — dej si pozor na hubu. Budeš-li opatrný a budeš-li šetřit těch jistých nad tebou pánů, může to s tebou dopadnouti poměrně ještě dobře. —

— A co bych jich šetřil — rozhorlil se vězeň — když jsem já spad' do louže, tak je za sebou strhnu také! —

— Takhle může mluvit jen blázen — ty musíš těm pánům dáti na srozuměnou: podejte mi ruku a vytáhněte mne z louže, nepodáte-li, pak teprv vás za sebou strhnu. —

— Měj, Rudolfe, přece ohled na mne a na své dítě — domlouvala mu žena.

Vězeň se zamyslí. Po chvíli teprv odvětil: — Když ten čas zde je tak hrozný. Někdy bych lítostí plakal, někdy zase zuřím a proklínám všechno na světě a tu se dívám k oknu nahoru, jak vysko jsou mříže, abych se na ně pověsil. — Je to zde hrozné! —

— Poslyš, Rudolfe — pravila k němu žena se vši něžností — pamatuj na Boha. Víš, my jsme na začátku svého manželství na něho zapomněli. Já se k tomu přiznávám. Pán Bůh nás ponížil — je to hrozná zkouška pro nás — ale pro Boha tě prosím, jen nezoufej. Prosím tě, Rudolfe, vzpomeň si jen vždy na mne a na své dítě. Já tě neopustím. Mně se zde vede dobře, obchod se mi daří, dítě naše je zdravé. A slíbíš-li mi, že chceš na

Pána Boha mysliti, já ti Rudolfka přinesu sem, budeš mít z něho velikou radost — —

Při vzpomínce na dítě a při slibu, že mu je přinese, vězeň dal se do štkavého pláče. A žena plakala s ním.

— Rád bych ovšem — pravil po chvílce vězeň — své dítě spatřil, ale za všechno na světě nedovolím, aby mé dítě buď jen na okamžik dýchalo vzduch žaláře. Nechci ho viděti tam, kde nalézá se jeho otec. — Nu, a jak se tobě, Jaroslave, daří? — tázal se švakra, poněkud již uklidněn.

— Mně se daří znamenitě. Mám sice přísnou domácí paní — pravil, tiskna své sestře ruku — ale jí mám co děkovati, že mám již odbytou první státní zkoušku, což bylo i hlavní příčinou naší návštěvy, chtěl jsem se ti pochlubit.

— Základem našeho štěstí — pravila paní — je černodolský farář. Jeho vkročení do našeho domu přineslo nám požehnání. Náš tatínek nemůže si ho teď vynachváliti. Pan farář mi též psal, bychom tě častěji navštěvovali, abys prý nepři-
padl na zoufalé myšlenky.

— Nu tak, Rudolfe, buď s Bohem — loučil se Jaroslav — a řiď se dle mé rady, pamatuj si ji. Neobtěžuj soudce věcmi, jichž ani on si věděti nepřeje, šetři nejen těch dole, ale i těch nahoře.

Opět stál před svou manželkou, ale s pocity již jinými. Sáhl po její ruce a tiskl ji a líbal se vši horoucností, jaké je schopen jen vězeň, odtržený od své družky života.

A manželka jeho nachýlila se k němu a vtiskla mu na tvář dlouhý polibek.

— Rudolfe — pravila — prosím tě pro Boha — pamatuj jen na Boha a vše zase bude dobře.

— S Bohem — s Bohem! — a dvéře žaláře se zavřely.

Na chodbě čekal na ně dozorce, jemuž žádné slovo z rozmluvy neušlo, což mu ostatně i jeho úřední povinnost kázala, aby totiž při návštěvách obviněných se strany příbuzných nic se nemluvilo, co by úlohu vyšetřujícího soudce stěžovalo.

— Inquisit — pravil k nim s vážností předsedy zemského soudu — nám činí značné obtíže. Nepokojně spí, v noci sebou hází, často vstává a dívá se nahoru, jak vysoko jsou mříže. Ale já jsem jinak dobrý chlap, ale po čertech chytrý, mne neošidí, já vím, k čemu jsou u spodků šle, a k čemu prostěradla. Takoví ptáčkové myslí si, že šle se hodí nejlépe na krk a košile a prostěradlo na provaz, ale Železohryz je dobrý, ale po čertech chytrý chlap, co on chytí, vícekrát nepustí.

Mladá paní v jemném porozumění jeho slov vtiskla mu do ruky pětku, kterouž on chytil a více nepustil.

— Prosím, dopřejte mu všech úlev, zákonem dovolených a dejte pozor, aby si něco neudělal.

Z očí Železohryza několikrát po sobě přimhuřovaných měla paní jakousi stvrzenku, že co chytil, více nepustil a že má pevný úmysl jejímu přání vyhověti.

Po odchodu švakra a manželky vězeň vrhl sebou na železnou postel. Políbení ženy z počátku jej blažilo u vědomí, že manželka jím nepohrdá a že až bude po všem, míní jej k sobě přijati.

— Až bude po všem! — pravil k sobě —
kdy ale to bude? — Kdy — kdy! —

Blaživý pocit z jejího políbení měnil se
v hořkost.

— Kterak krásná je — hovořil k sobě —
krásnější, nežli když jsem s ní u oltáře klečel.
Nyní teprv — v tom hrozném smutku — stala
se z ní krásná žena. Všecko ji kráslí, i ten smutek
sluší její tváři, kterouž jako černý závoj lůzně za-
stírá. A ženy takové jsem se zbavil! — já se jí
nabažil. Já z manželského ráje utíkal do bažin. —
Může-liž býti bídníka nade mne? — Tak jsem své
svobody zneužil a nyní když jsem svobodu ztratil,
a zde v žaláři se užívám, nyní teprv vidím, jaký
poklad jsem měl.

Ovšem políbila mne, aby ukázala, že mne mi-
luje, ano u k á z a l a! Rty se jí na mé tváři chvěly,
patrně činila si násilí. A když po 2—3 letech
z vězení vyjdu, bude mezi mnou a jí státi stra-
šidlo, jež jako příšerný stín všude se za mnou po-
vleče. Stín ten nezaplaší žádná moc na světě, a
povleče se i za mými dětmi. Dostí malá hádka
se sousedkou stačí, aby mně, mé manželce, ano
i dětem ve tvář vhozena byla výtku, že jsem
byl kriminálníkem. Že prý zákon chrání propuště-
ného kárance proti takovým výtkám?

K smíchu! Jakoby utrhačný jazyk neměl dosti
po ruce slov, jimiž věc napoví jen na polo, jen na
čtvrt — ba pouhým přízvukem, ba jen pohledem
může dýku výčitky při každé vhodné i nevhodné
příležitosti vrážeti do srdce až po rukojeť. Tu by
mi nespomohlo nic, než vystěhovati se s rodinou.
A byl bych jist i v cizině? Urážky takové byl

bych s to snést pro svou osobu, ale nikdy, kdyby někdo chtěl zranit mou ženu, mé děti. Toho člověka musil bych pak zabít. Ať to rozebírám se strany kterékoliv, vždy vidím, že jsem ztracen, že jsem již jen živou mrtvolou. —

Julie mi mluví o Bohu. Její čistá duše může se povznášeti k Bohu, ale nikoliv moje, zabředlá v bahně prostopášnosti. Já se modlit nemohu, má duše nemůže ani na píd od země povznést se. Mne vůbec srdce k modlitbě ani nenutká, v mých vzdeších se slovo Bůh neozývá. Má duše je tou měrou zmalátnělá, že necítí v sobě vůbec k modlitbě nálady. Já si ani z otcovského domu náladu k modlitbě do školy života nepřinesl. Matka mne modlit neučila, matka učila mne modlit pouze slovy, nikoliv duchem. Já se vedlo dobře, všeho jsme měli dost, ona nepoznala nikdy potřebu, klekat před Bohem do prachu země jako pozemský červ.

Do kostela skoro nechodila, její srdce nehořelo svatým žářem k Bohu a proto nemohlo ani srdce moje na žáru jejím se rozstít. Otčenáši lze snadno naučiti se z paměti, jej ale modlit, modlit se z hloubi duše, jest nesmírně těžké. — —

Po svém příchodu domů, mladá paní napsala P. Beneši list, jejž tuto sdělujeme :

Drahý velebný pane !

Nezazlívejte mi, beru-li si opět útočiště k Vám. Mohu-liž komu jinému srdce své otevřít tak jako Vám, jenž všechna jeho tajemství znáte a jenž jste mi způsobem tolik šlechetným nejen osvědčil soustrast, ale prokázal i pomoc ? Ke komu bych mohla s dů-

věrou větší utíkatí se jako k Vám? Utíkám se k Vám o radu a pomoc v příčině mého nešťastného manžela. Právě jsem s Jaroslavem přišla od něho. Dojem, jaký na mne jeho chování učinilo, není dobrý. Já jako jeho ubohá žena znám dobře každé jeho hnutí, každé kouknutí. Jeho povaha je násilnická, všecko by mělo jít podle jeho vůle a nejde-li, praští vším, i životem. On z domu nebyl k tomu veden, aby se ovládal, aby se ledačehos odříkal. Dovede sice býti též zdvořilým a úlisným, ale jen na oko k těm, od nichž něčeho buď očekává, nebo se obává. Ke mně se choval vždy brutálně. Proto jsem nemohla ho milovati tak, jak vůbec žena muže milovati má. Láska má k němu vadla od té chvíle kdy se nestyděl mne bítí. Avšak, velebný pane. Vy dobře víte, jakých ohledů musí bráti žena a zároveň matka.

Vystihla jsem u něho, že zanáší se sebevraždou. Býti vdovou po sebevrahu a býti matkou syna po sebevrahu, zarmoutilo by mne nesmírně. Ačkoliv nepřála bych si s ním opět sdíleti domácnost po jeho návratu z vězení, při té jeho podivné povaze, přece bych raději volila si toto, než abych slouti měla vdovou po oběšenci, a než aby děti dítěti mému prstem na krku ukazovaly, co si jeho tatík udělal. To by mi musilo otrávit život. Proto, ač ho nemám více ráda, přece chci vynaložiti vše, aby si něco neudělal. Proto též mám se k němu hezky a prosím jen, aby se nespouštěl Pána Boha. To však má, prostě řečeno, veliký háček.

On se doma modlit nenaučil, a chci-li býti upřímnou, ani já nenaučila se modlit doma — víte,

velebný pane, modlit tak z hloubí srdce. Teprv neštěstí modlitbě mne naučilo.

Prosila bych proto snažně, kdyby Vám, velebný pane, možná bylo, abyste nešťastného manžela mého navštívil buď sám, anebo ve jménu nešťastné ženy a matky poprosil nějakého kněze v Praze, aby ho několikrát navštívil a na jiné myšlenky přivedl.

Modlím se denně k Bohu, abych naučila se manželi svému odpouštět z lásky ku svému dítěti, na němž srdce všemi strunami visí. Toliko tato láska dává mi odvahy, když tomu bude chtít Bůh, opět žít s člověkem, jenž mi nesmírně ublížil a jenž štěstí mého života zmařil. Snad příliš mnoho hledám viny na něm, nežli též na sobě, ale taková je již lidská povaha.

Prosím snažně za vyslyšení prosby ubohé ženy a matky, jež tím Vaší přízni doporučovati se osměluje
Julie Slavíková.

Po přečtení listu P. Beneš psal P. Bonaventurovi jak následuje:

Drahý příteli!

Od Vašeho přátelského pobytu v Černodole kromě ustavičných prací a volání v před, neměl bych co příliš důležitého s Vámi sdělovati. Blíží se nový rok a tu Vás opětně osměluji se prositi o kázání a služby Boží. Pak v přátelském hovoru zase si promluvíme o mých starostech a strastech. Nejnovější zde je, že knížete Bělohradského z Paříže přivezli mrtvého do rodinné hrobky. Četl jste možná v novinách, že zemřel náhle na nějakém vý-

letě, ale pravda je, že byl zastřelen v souboji a že pohřeb jeho zde doma konal se se vší slávou. Já na pohřbu nebyl, ale v jsem naň byl zván. Mně se protiví dělati pohřeb sprostému marnotratníkovi proto, že byl šlechticem.

Považte, drahý příteli, jaký dojem taková soubojová vražda činí na lid, jmenovitě tehdy, vystrojí-li se zabitému soubojníku pohřeb co nejslavnější a propůjčuje-li církve k tomu kněze a kostelní roucha. Kterak bych potom směl sprostému sebevrahu odepíratí slavný pohřeb? Myslím, že před Bohem není žádného rozdílu, předstoupí-li před něho sebevrah v hadrech, anebo v rytířském hávu. Myslím, že soud nad tím v hadrech dopadne mírněji, než nad sebevrahem urozeným. O tom dalo by se napsati ještě mnoho, povíme si to při opět-
ném setkání.

Ostatně smrt neslavného knížete toho má do sebe mnoho potěšitelného, ano budí ve mně stkvělé naděje do budoucnosti. Kníže zemřel bezdětek. Všecky statky po něm přejdou na mladší větev rodu — na hraběte Jaromíra, jenž se právě nalézá na cestách. Mladík tento opravňuje k nadějším nejlepším. Je to vzor kavalíra, jenž bere se cestou veskrz jinou, nežli nehodný jeho strýc. Jemu mnohem více líbí se dobrý tahoun na poli, nežli anglická mrcha vydobývající první cenu při dostihách; více ovce s jemnou vlnou, nežli ohař. Mladík tento po odbytých studiích na universitě dal se ještě na hospodářskou školu a nyní cestuje po Německu, Francii a Anglicku, kdež studuje hospodářský pokrok.

Jméno jeho znamená právě jaromíru,

novou dobu pro náš svrchovaně zanedbaný kraj. Kde šlechtic nestojí v čele hospodářského pokroku kde nejméně, kde nejškodlivější lánův židovský nájemník, tam objeví se brzy pouhé bohužel jen, že lesy nad Černodolem jsou již prodány, hrabě Jaromír nebyl by nikdy prodal je cizím výdělkářům.

● Zároveň zde přikládám dopis paní Slavíkové, jejíž manžel nalézal se ve vyšetřovací vazbě v Praze. Seznáte z něho, že nešťastník nalézal se v sebevražedné náladě. To je tak nejlepších: když člověk svou bujností a nerozumem zaboří se náramně hluboko do neštěstí, sáhnout honem po provaze.

Nestastný vězeň náleží k těm povahám, jež chtějí všechno na světě prosadit svou hlavou — v dobrém i zlém. Lidé takoví obyčejně zničí štěstí nejen své, ale i jiných. Manželství považují pouze jako uzdu a nikoliv jako svazek dvou stejných, rovnocenných duší. Lidé tací zřídka kdy se napravují. Když hýřivým životem všechnu energii života si rozplývali a když neštěstí na ně řítí se jako hora, tu pravidelně malomyslní, protože jsou to vyschlé křižaly — dle těla i dle duše. Jsou to mrzáci, jimž zbývá ráznost již jen ta, dokonati svůj život — sebevraždou.

Zde jest vysvětlena psychologická hádanka našich dnů, proč tolik, poměrně mladých lidí sáhá si na život. Je to morální bankrot. Jsou hýřilové, kteří nepoleví, dokud v kapse cítí poslední krejcar, ale mnohem horší jsou ti, kteří neustanou, dokud v hlavě mají jenom ještě kapku mozku.

A na takových zázraky konati nelze. V životě světců setkáváme se s mnohými Magdalenami a Augustýny. Setkáváme se s vojínky, kteří užili

všeho, čeho vojenský život jen poskytuje; setkáváme se i se ženskými bytostmi, jež ztápěly se v bahně nečestí, leč o všech kajících, jež dnes na oltářích ctíme, musí se říci, že neprohýřili si poslední hřivny. Naopak — abychom vyjádřili se prostě — ti nejhorší z nich zastavili se uprostřed cesty; i ti nejhorší měli dosud značný fond, jakýsi duševní kapitál k započetí života jiného. Ten velko-kupec, jenž dílem pochybenými spekulacemi, dílem nehodami zaviněnými přišel o velikou část jmění, zaslouhuje obdiv, začne-li chutě znova opět jako malokupec, začne-li z trosek stavěti si nový domek.

Marnotratný syn v evangeliu byl sice oděn hadry, ale s jakou podivuhodnou energií zvolal: Vstanu a půjdu k otci! — Co ale počítá si s Lazary, z nichž jde zápach mrtvoly? Kristus sice i tento zázrak vykonal, avšak zázraky takové jsou nejřidší.

Sbíratí odhozené ohrysky a vytlačené citrony s mrchovišť života není úkolem církve, nýbrž třtiny namíčené narovnávají. Církev není poslední útulnou všech možných bankrotářů na těle, na duchu i na srdci, nýbrž útočištěm bídných a obtížených, kteříž v sobě cítí dosti síly, roztoužiti se po Bohu. Ten klam musí přestat, že v nejhorším případě postačí jen několik nábožných v největší tísní vytlačených vzdechů ku smíření s Bohem!

Tak lacino to nejde. Církev není společenství bankrotářů. V prvotních dobách se to smíření s církví — opětné přijetí do jejího lůna provádělo jinak. Oblečme dnes takového bankrotáře do hedvábí, postavme jeho lože do paláce a postačí jediný nábožný vzdech, aby se mu smíření přineslo jako

cukrovinka až k samým ústům a aby zapělo se Te Deum na poděkování, kterak veliký zázrak obrácení se stal. Věru, že odporné je divadlo, když při soubojích mnohých urozených osobností do jejich paláců takoruka s procesím přinášejí se absoluce — jen aby církvi, z níž »ipso facto« byly vyloučeny, ráčily se opět smířiti. Kterak Jan Zlatoušlý, Ambrož, Řehořové a Lvové chovali se k mocným tohoto světa, jest nesmazatelně napsáno v letopisech církve. Co masy lidu dnes na církvev takoruka roztrpčuje, jest ochota až přílišná hověti slabostem mocných tohoto světa, hříchy jejich posejpati kadidlem. Církvev nabude opět někdejší vážnosti, až přestane to odporné antišambrování před paláci a až — jako za časů Krista — opět navrátí se k chýším chudasů. Jako za onoho času to ještěrcí plémě našlo cestu za Janem na poušť, tak bude dítí se i v časech nastávajících. Časové se naplňují.

Moje »armáda spásy«, jejíž první vystoupení měl jste příležitost u nás pozorovati, vede si velmi statečně. Z Vávrové stala se znamenitá generálka. S počátku byla »armáda spásy« jen jakýmsi divokým výhonem, jejíž jsem ale brzy oštěpil viným keřem z vinice Páně. Přetvořil jsem ji v mariánskou družinu křesťanských matek, jež si uložily za povinnost, vésti domácnost v duchu křesťanském. A tu mi opět Vávrová prokazuje veliké služby. Ta rodina je mi oddána s tělem i s duší z vděčnosti, že jsem jí zachránil její stateček, ale též vysvobodil otce z obžerství. Nestalo se to žádným zázrakem, nýbrž šlo to samo sebou. Vávrovi —

po události u »Černé kočky« -- nechtěl více žádný šenkýř nalíti, ani v městě, ani doma.

— Já si nechám k vůli vám okna vytlouci a snad i zuby vyraziti? Klidte se mi z domu.

S těmi slovy vyháněli ho ze všech putyk. Vávra na to upadl do těžké choroby. Jeho tělo bylo na ten jed již zvyklé. Trásl se mu nejen ruce, ale i nohy. Myslili jsme, že to bude jeho poslední. Zaopatřil jsem ho a dožil na něm té radosti, že mi s pláčem děkoval za to, že jsem jej z drápů toho draka vyrval. Pozdravil se, sesílil a nyní pije již jen pivo a rodina je všecka šťastna.

Konečně šenkýři v celém okolí nahlédli, že proti ženským ničeho nesvedou a sami dobrovolně uvolili se, ožralců ve svých místnostech netrpěti.

Výborným prostředkem k umravnění lidu osvědčuje se Raiffeisenovka. V její správní radě zasedají řádní mužové, kteří při udílení půjčky hlavní důraz kladou na otázku: není-li žadatel půjčky oddán pití. — Kdo se opíjí, špatně platí — stalo se heslem. Tímto docílilo se tolik, že opilství čili opilecům bylo na čelo vpáleno znamení hanby. My při udělování půjček mnoho neohlížíme se na žiranty čili ručitele, nýbrž na dobrou pověst, na spořádaný život. Ten je nejlepším kaventem. Na venkově jeden druhého zná a proto není takových opatrností, jako v městech, zapotřebí. A potom, my hned na počátku větších půjček nepovolujeme. Kdo by chtěl půjčky větší a je-li jinak spořádaný, tomu půjčku u naší banky v Praze sprostředkujeme. I to má pro celé okolí značné výhody. Naše záložna tím nabývá veliké důvěry nejen doma, ale i v Praze.

Naše okolí teď nepotřebuje žádných advokátských sprostředkovatelů půjček za drahé provise. Peníze vládnou světem. Moje předsednictví při záložně razí mi všude cestu. Nyní stojím v mínění lidu veskrze jinak, nežli na počátku. Nyní podařilo se mi všechny jizlivé plátky z černodolské besedy vypuditi, ano celou besedu zreorganisovati. Kdybych byl proti špatným novinám pouze horlil s kazatelny, byl bych snad docílil tolik, že by je byli mnozí odebírali schválně. Já ale vyhazoval z besedy jeden plátek za druhým. Nejdříve letěl ten nejhorší, jež jsem ihned nahradil jiným dobrým listem; pak letěl druhý, třetí atd. Konečně to bylo členům jedno, jen když je to nic nestálo. Avšak zároveň jsem v době zimní při dlouhých večerech uspořádal v besedě pravé besedy.

Můj zpěvácký sbor z hochů a dívek škole odrostlých přednese pokaždé dvě nebo tři vlastnecké nebo národní písně, na to následuje deklamovánka jednou od dívky, podruhé od mladíka; pak mívám já přednášku buď o hospodářství, ovocnictví, zahradnictví, rybářství, o pokroku hospodářském v jiných zemích, anebo též o různých událostech ve světě, někdy o zvláštních případech soudních — jak mi co vůbec při čtení novin napadne.

Věcem čistě náboženským se vyhýbám, ty ponechávám si pro kostel. Ku přednáškám mají kromě školních dítek přístup všichni. Po přednášce se ještě zazpívá a pak nastane volný rozhovor.

Besedy ty konáme každý čtvrtek a mohu říci, že se těší oblibě vždy větší. Považuji to za velikou chybu v době naší, obmezuje-li kněz svou

činnost pouze na kostel a nevšímá-li si lidu mimo kostel. Podaří-li se mu jakéhos vlivu si dobytí na jeho zábavy a vzdělání, usnadní si duchovní správu velice.

Avšak hlavní pakou ku povznesení mravního stavu ve farnosti jest mi mariauská družina žen, jejíž pravidelné schůze konaly se na počátku každou neděli, později ve čtrnácti dnech a teď pravidelně jednou za měsíc. Započínáme je nábožnou písní, pak modlitbou a pak se přečte zpráva o poslední schůzi. Na to se podává zpráva o tom, jak se ta která opatření osvědčila, neb osvědčují, ku př. proti pozdnímu toulání čeládky, kterak bylo by lze předcházeti příležitostem ku mravním pokleskům v obcování čeládky, kterak zameziti rouhavé klení a nemravná slova při práci; kterak lze celý dům vystřídati na služby Boží atd. Vůbec celý obor povolání matek kousek po kousku příležitostně se probírá a pokyny a rady poměrům místním přiměřené se udílejí co a jak rady dané se osvědčily a pod.

Nyní teprv mám tu pravou armádu spásy bez chvošťat, jež ale nejsou naprosto odložena, nýbrž v jakémsi skladišti jen uložena pro případ, že by nějaké neřesti musila býti vypovězena válka. Když totiž Vávrová se svou kapelou všecky pozdní kořalkáře z hospod vymetla, nastal jakýsi klid zbraní — rozumějme: chvošťat.

Brzy ale vyskytl se jiný, vlastně starý zlořád. Chasa, vracející se z pozdních besed na návsi domů, hulákala a lidi ze spaní budila. Tu honem Vávrová svou vojenskou rezervu svolala a chasu nejdříve slovy dobrými k rozchodu napomínala. Ti

hodnější uposlechli hned a začal-li některý se vzpouzeti, dostal co proto a druhého dne měl ke všemu ještě výsměch.

Posledně jsme v marianské družině se radili, co si počítí s ubohým sirotečkem, jenž do obce byl poslán ze světa, kde mu matka zemřela. Příbuzných nemá, má se snad jako žebráček potloukati světem, aby se z něho stal nebezpečný člověk?

Já jsem slíbil, že na útraty záložny chci chlapci starati se o oděv, jen kdyby některá matka z křesťanské lásky chtěla se ho ujati. A tu Vávrová pravila, že ona si jej vezme mezi děti své. Ta šlechetná žena!

Avšak tentokráte nalezla soupeře v paní starostové, která si sirotečka přivlastnila a to, jak výslovně pravila, z vděčnosti k Pánu Bohu, že její Jaroslav šťastně odbyl první státní zkoušku. Toto šlechetné závodění matek mne nevýslovně blaží.

Tak, milý příteli, podal jsem Vám obraz své činnosti v Černodole. Začátky jsou slibné. Až k nám zase zavítáte, podívíte se, že střechy černodolských statků nejsou již roztrhány a vrata z háků vytrhána. Černodol dostává již jiné vzezření. S Bohem, na shledanou.

Váš upřímný

P. Beneš.

Asi ve čtrnácti dnech dostal P. Beneš od P. Bonaventury odpověď.

»Můj drahý, vřele milovaný příteli!

Jsou na světě lidé, a je jich nesmírně mnoho, kteříž modlí se denně — modlí-li se vůbec —: Otče náš ... buď vůle **naš** z d e n a z e m i, o n e b e j á n e s t o j í m. Chléb náš vezdejší ... K lidem takovým náleží i nešťastný manžel paní

Slavíkové. On chce vůli svou proraziti i za mřížemi, i tehdy, když mu jsou ruce i nohy takorba svázaný; a on i svou vůli provedl.

Hned jakmile jsem Vaše psaní obdržel, spěchal jsem do Novoměstské věže, pozastaviv se dříve u paní, abych se na něco z jeho života pozeptal. Z toho jsem seznal, že celé jeho domácí vychování bylo pochybené, jež bylo příčinou, že ve studiích na poloviční cestě se zastavil, že vlastně musil přestat.

V tom muži je všecko vědění polovičaté, řekl bych raději započaté; on co do vědění podobá se dětem, jež každé ovoce jen nakousnou a zahazují, avšak do ovoce zapovězeného až do přesycení se zahryzují. Mladíci druhu tohoto činí pokroky jen ve zlém, ve špatnostech. Když pak ale na hlavy jejich shrnou se blesky nebes a když do nich první a druhá rána udeří, tu tomu nechtívají jaksi věřiti, že ty rány platí jim a že si jich plnou měrou zasloužili. Oni myslí, že se jim stala nesmírná křivda, že ta jejich vina, čili jen pochybení nestojí ani za řeč. Jiní — jiní prý se toho dopustili o mnoho více a nestalo prý se jim nic. A tu když milý Bůh nechce jim sloužiti dále, když jejich zvůli obmezí, tu dávají se do láteření, a nemohou-li prosaditi svou, sáhají si na život. Z rozmazlených dětí vyrůstá ve škole života největší počet sebevrahů. Oni nechtěli učit se z knih ve škole, a tím méně chtí se učit ve škole života. Když pak ocitnou se před Hamletovským: »být či nebýt« — rozhodují se ze slabosti, či spíše z ničemnosti pro: nebýt. —

Přesvědčení toho nabyt jsem při své první

návštěvě u nešťastníka. Jsou tací lidé k napravení? Jsou, ale jen milostí a z milosti Boží.

Dovolte mi, příteli, užiti slova nezvyklého. Rudolf Slavík je z těch zhýralců, kteří, mají-li býti polepšeni, musí býti ranami tak zvaného osudu utlučeni jako maso na »beefsteak«, pak teprv z nich může něco kalého býti. Laciněji to neudělají. Prozřetelnost Boží vede je až »ad absurdum« — až k tomu, že sami ze sebe zvolají: »Může-liž na světě člověka býti hloupějšího nade mne!« Pak teprve s nimi bývá řeč.

Moje druhá návštěva v Novoměstské věži stala se za okolností zvláštních.

Nešťastník svou sebevraždu provedl způsobem přímo rafinovaným, velmi promyšleným. Dobře věda, že dozorce má jej stále na mušce, že totiž v noci přes tu chvíli svítilnu pozvedá k okénku, aby viděl, nalézá-li se na posteli a nevisí-li hned naproti na mříži, kteréž ale bez několika stupátků rukou dosáhnouti nemůže, navlékl to tak, aby z okénka na okno viděti nebylo. Kdyby byl okénko kusem papíru zastřel celé, byl by v dozorci vzbudil podezření. On ale zastřel je jen napolo. Přilepil kus kornoutového papíru na levou stranu okénka, ale tak, aby ta zálepka vypadla jako napolo otevřená okenice. Pohled v kolmé čáře na okno byl zastřen směrem k posteli na pravo v koutě. K oknu si vylezl po slamníku.

Dozorce z večera, nežli se na své lože odebral, prošel si ještě se svítilnou všecky chodby, zastaviv se též u dveří jeho. Posvítil si do vnitř a viděl, že na posteli se černá něco jako hlava, nepovšiml si ale, že okénko dopola bylo tmavým kornoutovým

papírem zacloněno. Možná, že i sklo v okénkách bylo trochu zamazané a že i oči dozorce ospalostí byly pozastřeny, zkrátka a dobře, on nespatriil uvnitř nic podezřelého. Ale tu právě ruka Boží zasáhla milosrdně do života nešťastníka.

Když dozorce již do svého pokojíku vcházel, ozval se dole zvonec.

— Aha — zvolal — máme návštěvu, nový přírůstek. Otevře a vidí četníka s novým vězněm.

— Kam s ním? — Eh, dám ho — praví si přes noc k Slavíkovi. —

Přijal ho a vedl. Otevře vězení a sotva že otevřel, zaklel nehorázně.

— Ten chlap za Nedalo mu to dobře dělat, oběsil se přece. Avšak jako starý praktikus honem přiskočil a oběšence nadzvedl.

— Takhle ho držte — velel novému vězni, který ovšem přivítání takového se nenadál.

Dozorce na to nožem osidlo prořízl a oběšence položili na holou podlahu. Nešťastník si z košile udělal osidlo.

Dozorce mžikem oka spozoroval sebevrahovu lest. Na posteli spatřil ze světlých kalhot svinutý uzlík na způsob hlavy a pod houní, již se přikrýval, byly boty, aby to vypadalo, jakoby pod ní spalo tělo. A když na kukátku ve dveřích spatřil papírovou, napolo otevřenou okenici, zvolal:

— Čertův ehlap! Dobře to ale vyvedl.

Nastalo probuzování oběšného. Dozorce ze staré zkušenosti věděl, jak se s oběšenými zachází, je-li v nich ještě zbytek života. Slovem, Rudolf Slavík byl šťastně navrácen životu.

Nejlepší při tom bylo, že, když ho k sobě při-

vedli, nechtěl věřit, že je živ, živ na tomto bídném světě.

— Jste vy čert, aneb anděl? — tázal se neznámého spoluvězně.

— Prosím, já jsem obojím — odpovídal mu rozmarný nováček — někdy jsem čertem, někdy, ale jen zřídka, taky andělem, totiž dělám ze sebe anděla, abych hloupé lidi napálil.

— A kdo je tamhle ten? — tázal se, dívaje se velikýma očima na dozorce — toho bych měl jaksí znát — — — Jak pak vy jste se sem na onen svět dostal? Vy jste bezpochyby v pekle domovníkem?

— Tak to asi bude — odpověděl rozmarně dozorce.

— To je mrzutá věc — oběšenec na to — že se člověk takových lidí ani v pekle zbaviti nemůže.

— Ha ha ha — smál se nový vězeň -- he he he — smál se dozorce.

-- Tohle přece není k smíchu! —

Na to nešťastník pohleděl na svou postel, pohleděl nahoru k zabeďněnému oknu a povzdechl si:

-- Naposled nejsem ani na onom světě? —

— Pořád ještě numero 15 v novoměstském vězení -- odpovídal dozorce.

Abych věci nešířil, povím zkrátka: zmaření sebevraždy učinilo na něho dojem nesmírný, stloukl jeho umíněnost, jak jsem již podotkl, na kaši.

Časně ráno po jeho sebevražedném pokuse, přiběhla ke mně jeho manželka, vypravujíc mi s usedavým pláčem, co se stalo. Spěchám tedy k němu do vězení a on vítá mne slovy: Vy jste posel Boží. — Nyní vidím, že Bůh přece je na

světě pánem. — A začal se mi bez zpovědi sám od sebe zpovídati asi takto: Rozhoršen, ba rozvztekl na své neštěstí odvážil jsem se k rouhavému výkřiku: ani nebe, ani peklo, tím méně ten Železohryz zabrání mi, abych se nepověsil, když budu chtít. — Tak si to chytře vymyslíl a přece mu sklaplo — tou náhodou, že právě četník večer přivedl nového vězně. A hádejte, příteli, kterého? — Toho vámi hledaného Jeronýma Zemličku, jež zatkli u kteréś kočující společnosti komediantů. Řekl bych přímo: roztomilý to človíček! On vám ve vězení dělá kotrmelce, tahá Slavíkovi a Železohryzovi z nosu, z uší pavouky, mouchy a kusy trestnického komisárku.

— Tahal bych taky žáby, — smál se, — kdybych jen měl na blízku rybník. — On maluje stínem z prstů na stěně proti světlu kočky, psy, krokodily, slony a velryby; svým hlasem napodobuje štěkot, mňoukání, kozí bečení, hvízdá jako slavík a směje se jako straka. Okamžitě napodobil dozorce Železohryza, opakuje po něm kousavým, bručivým tónem: já jsem sice dobrý, ale po čertech chytrý chlap, mne neošidí ani č... , — ale v tomtéž okamžiku mu z kapsy vyšanzíroval jakýś klíč — na důkaz, že ho sice neošidí ani č... , ale ošidí přece frajkumštýř — jak se sám o sobě vyjádřil -- Jeronym Zemlička.

— Kdyby mi nebyl — omlouval se — četník skonfiskoval mé kouzelnické pomůcky, byl bych si dovolil zde panu žalářníku uříznouti hlavu. —

— Podívejme se na toho tluchubu! — osopil se na něho Železohryz.

— Prosím, my kouzelníci řežeme hlavy jen

na oko, není to nic než komediantský klam a mam, my, když někomu svým kouzelnickým uměním hlavu uřízneme, my mu ji zase přišijeme a hlava pak drží na těle jako židovská víra.

— Čertův chlap, čertův chlap — bručel si do vousů Železohryz — na toho si musím dáti pozor, aby se mi odtud nevyšanžíroval někudy komínem ven. —

— Ó prosím, prosím — to já neudělám — omlouval se opět — já těch hloupostí mám již dost — dost a dost, já bych rád dělal již solidního člověka.

— Smím-li se tázati — pravím na to — pro jakou hloupost dostal jste se do rukou soudní spravedlnosti?

— Víc než hloupost, pravá hloupost. Prosím, velebný pane, na světě největší hloupostí je hlad. Prosím, račte si pomysleti, když člověk má jako paňáco špacírovat po napjatém laně deset metrů vysoko a má při tom takový hlad, že by se do toho provazu, na němž skáče, zahryzl, pak to je náramná hloupost. A takovou hloupost jsme vyvedli — jak povídám — ze samé hlouposti, totiž z hladu. Abych to ze sebe dlouho jako tkaničky nesoukal, povím to krátce. My jsme šenkýři ze sklepa vykradli velikánskou mísu jitrnic, klobásů a tlačných bachorů. To jsem se zase jednou nalízl. Jaký to blažený pocit ovládá komediantského tvora, když mu za uherský měsíc jednou nezakručí žaludek! A pak, prosím, když člověk má plný žaludek, tu se mu v hlavě rodí myšlenky náramně moudré. Když jsem totiž v sobě cítil pět jitrnic, zalitých třemi litry piva, tak jsem začal mudrovati: Vidíš,

ty Jarolíme Zemličko, proč bys nemohl poctivě se živiti, pamatuj si, co tvá babička a prababička říkávala: s poctivostí člověk nejdál dojde.

Kdyby ale člověk neměl smůlu! Právě v tom okamžiku, když jsem si umínil, poctivým se státi, sebral celou naši komediantskou baudu četník a odvedl ku krajskému soudu. A to byla zase hloupost. A tak člověk z těch houpostí nevychází po celý život. Ale ti páni u krajského soudu naložili se mnou mírně. Dali mi jen čtrnáct dní, ostatní dostali více. A tak budu mít radost, zdejší vzácné publikum po čtrnácte dní bavit.

Jak pak, nesměl bych zde s vysokým guberniálním povolením, dávat představení svých kouzelnických kousků? Slýchal jsem, že zde v novoměstské trestnici je mnoho bankrotářů, kteří mají peníze, já bych si rád něco zde přivydělal, abych, až vyjdu ven, nemusil dělat zase nové hlouposti. Prosím, všecka moudrost vychází z plného žaludku. Prosím, šňupněme si na to. —

Po těch slovech vytáhl kdes z rukávu tabatěrku, zabubnoval na ni prsty a podával nám šňupěčky. Sáhnu do ní a zvolám s velikým udivením:

— Vždyť to je tabatěrka má!

Ten čtverák mezi řečí, jež mu jela jak »vídeňský expres«, vyšanzíroval mi z kapsy tabatěrku.

Železohryz honem se ohmatával, má-li na sobě ještě úřední kabát.

— To tak, prosím, — omlouval se, — něco pro zábavu a taky abych zde této velectené úřední osobnosti podal důkaz svého kouzelnického umění a aby ona ráčila za mne slovíčko ztratiti, bych

směl v těchto útulných místnostech producírovati se nejváženějšímu publiku.

— Co pak vám to napadá, — durdil se na něho Železohryz.

— Apropos! — táži se ho, — nebýval vy jste též sklepníkem u Černé kočky? — neznáte vy jakéhos pana Chrta? —

— Já neznat Chrta? — zvolal sebevědomě, — já ho znám víc nežli své boty, já ho znám i na ruby. Já znám i tu díru, do níž lákal opilé sedláky. Prosím, to jsou hrozné historie. Naproti Chrtovi jsem já učiněným packářem, ten teprv vyzná se v tom vyšším černokněžnickém umění — vyšanzírovati sedlákům celé statky pramalým papírkem, jeimuž se říká směnka.

Tolik vám, drahý pane faráři, — končil P. Bonaventura svůj list, — ze svého zajímavého setkání se se Žemličkou sděluji. Člověk ten vzbuzuje ve mně upřímný soucit. Co z něho mohlo býti, kdyby byl měl vychování přiměřené jeho vlohám. Srdce nemá zlé. Mladistvá lehkomyšlnost ho zavedla, hlad konečně ho svedl ke krádeži. Kdyby bylo možná, zaopatřiti mu počestné zaměstnání, hned by se to mohlo s ním zkusiti. Promluví s paní Slavíkovou, mohla-li by ho po vyjití z vězení, pro počátek zaměstnati jako běhouna ve svém obchodě.

Jelikož v žádnou náhodu nevěřím, mám za to, že ho Bůh v pravý čas použil jako nástroje k zachování nešťastného zoufalce. Tentýž teď je zcela jiný. Bůh mu i při jeho rouhání podal důkaz, že nechce jeho smrti, nýbrž že chce, aby žil v obojím ohledě. Slovem pozoruji, že z něho se stal

člověk zcela jiný. Nyní již začíná mluvit o sv. zpovědi, k níž jej pozvolna připravuji. Nepustím ho ke zpovědi hned, nýbrž až později.

Mluvil jsem asi za týden na to s vyšetřujícím soudcem a ten s uznáním dosvědčil, že se zoufalcem stala se značná změna a to k lepšímu. Zároveň mi slíbil, že věc popožene ku předu, aby jeho vyšetřovací vazba nebyla do nekonečna prodlužována a že právě pro tuto vazbu rozsudek nad ním bude co nejmírnější. Když jsem jeho manželce sděloval, jaká změna se s její manželkou stala, zvolala: kdyby to Pán Bůh dal, aby se stal hodným, ráda bych mu všechno odpustila. Zde v Praze se takový člověk ztratí. Já obchod povedu dále na své jméno a Rudolf může být mým zástupcem, mým účetním, mým jednatelem. Všecko by mohlo být zase dobré, jen když bude upřímně chtít. —

Těší mne velice, že mohu vám, pane faráři, tyto potěšitelné zprávy z Prahy podati. I já těším se na brzké shledání v Černodole a v téže naději znamenám se s bratrskou oddaností

P. Bonaventura.

Kapitola dvacátá osmá.

„S P á n e m B o h e m!“

Jednoho večera po Novém ruce v masopustě, právě když v dolením hostinci byl dáván hlučný ples, k němuž sešlo se i dosti hostů z jiných osad, byl P. Beneš volán k těžce nemocnému.

— Ke komu pak? —

— Ke starému Petříčkovi — odpovídal kostelník — přišlo mu nějak nanic. On v poslední době silně pokašlával — snad má úbytě — nebylo by taky divu, při takové domácnosti — —

P. Beneš věděl, kam kostelník naráží. Šel tedy bez odkladu s »Pánem Bohem«.

Z hospody ozývala se skočná polka. Bylo slyšeti dunění podlahy pod těžkými botami tančících. Různé zvuky basy zachvívaly mrazivým vzduchem, jež prorážely štěkavé zvuky klarinetu. Vířivá diskantovka metala otevřenými okny své melodické zvuky, jež pozoun jako starostlivý otec svou dcerušku táhlými tóny doprovázel.

A z veselé směsi hudby vyznívaly smíchy diváků a křiky školní mládeže, jež ani v Černodole nebyla o nic lepší, než kdekoliv jinde. Pan řídící omlouval se, že mládež mimo školu podléhá naprosto kázni rodičů.

Petříčkův statek byl jen přes náves. V přední světnici bylo tma. Nemocný ležel v komůrce, do níž se musilo jíti přes světnici.

Když P. Beneš s »Pánem Bohem« do komůrky vkročil, klečela u lože nemocného jakás stařenka. Farář ohlížel se po domácích.

— Kde pak jsou? tázal se stařenky více očima nežli ústy.

— Jsou u muziky — zněla odpověď.

— Všickni? —

— Všickni, máma s dcerami mne si zjedнала, abych prý se chvílkami na »něj« podívala. A tu mne, ubožák, prosil, abych mu došla pro »pana pátera«.

— Muž zde umírá a žena s dcerami " muziky! — pravil více pro sebe kněz.

Nemocný asi mu porozuměl, protože se spokojeně usmál a pravil kašlavým hlasem: To jsem si právě přál.

— Tak vy si ani nepřejete, aby vám posloužily vaše manželka a děti? —

— Jaké děti? — tázal se opovržlivě nemocný — já nemám dětí. Zde ta bába ví, že to nejsou dcery mé. Prosím tě, Barko, poodejdi trochu, já musím velebnému pánu něco povědět.

— Co to povídáte? — tázal se farář, když babka byla odešla.

— Nu nejsou, a děkuji Pánu Bohu, že nejsou — — já — já — bych se za ně — za ty hadice styděl. Teď ať se o tom doví celý svět, že to nejsou dcery mé.

— Proč jste to ale trpěl? — tázal se ho farář.

— Prototo — proto — odpovídal plnými ústy, ale šeptem — proto, že by mne ty hadice byly uštípaly — uštípaly — uštípaly — — a proto taky, že jsem se před lidmi styděl. Ale teď se již nestydím, ani nebojím. — Já, prosím — pokračoval nemocný, přitahuje chladnou rukou kněze až k samé posteli — já se těch hadic bál a já se styděl před lidmi. A když mi na ni lidé žalovali, já se dělal, jakobych tomu nechtěl věřit, jakobych to považoval za něco nemožného, jakobych o věrnosti té hadice byl přesvědčen. Tak to je, drahý, velebný pane.

P. Beneš útrpně zadíval se na nemocného. Z jeho blížící se smrtí zkalených očí zářila ještě

dobrota a jeho přilnutá hlava dobrácky bolestně se přikyvovala a ústa trpce se usmívala. Nyní teprv farář viděl, jak hluboké vrásky do jeho tváří vryla bolest celého života. V těch vráskách bylo napsáno, co všechno v životě zpronevěrou své ženy zakoušel.

Okénkem pronikaly vířivé zvuky klarinetu a trubky, pádné tóny trouby a basy a zároveň výskot tanečníků.

— Tam žena s dcerami tančí a muž a tatík zde umírá — znělo knězi v uších.

— Přineste ještě sklenici čerstvé vody — velel P. Beneš babce — a zároveň se jí tázal šeptem: Byla jste v hospodě a řekla jste to jeho ženě, že je mužovi těžko?

— Ba že řekla. —

— A co řekla ona? —

— Řekla: inu, když mu nemůže pomoci doktor, já mu nepomohu.

Nyní jal se kněz nemocného zaopatřovati za vířivých zvuků muziky.

Těžce nemocný muž zpovídal se a žena s dcerami v hospodě tančila.

— Máte-li pak poslední pořízení hotové? — tázal se nemocného kněz po vykonaných s ním modlitbách.

— Mám — šeptal mu — mám v městě u notáře. Tady by mi to ty hadice ukradly — ukradly — ukradly. — — —

Masopustní muzika trvala do bílého rána. Petříčkova žena měla zase svou šílenou noc, v níž hýřila jako smyslu zbavená.

Když ráno zavzněl umíráček, tu jakoby do ní

zčista jasna vjel blesk, tu šleně vzkřikla: To zvoní mému muži — mému muži — muži — muži — načež bez sebe na podlahu sklesla černodolská Messalina *), vysílena hýřením. O masopustě plesy sice dotahují se ovšem i na venkově až do samého rána; jsou to však ponejvíce chasníci a pouze mužové lehčejšího rázu, kteří drží se staré písně: nepůjdeme domů až ráno. Leč žádné slušnější děvče, tím méně žena dodržuje muziku až do samého rána. Tak byla i v Černodole Petříčková jediná žena, jež k posměchu chasy v hospodě při muzice přetrvala všecky.

Muzikanti k ránu pitím a foukáním přemoženi nevěděli již, co hrají. Hudba jejich stávala se již kočičinou a veselost tanečníků zvrhla se již v řev zpitých a nevyspalých osob. Tím odpornější stávala se Petříčková, jež vnitřní rozervanost přehlušovala zpustlým výskáním. A když pojednou umíráček se v sále rozezvučel a když kdosi na ni vzkřikl: »Jděte domů, muž vám umřel« — tu jí to dodalo. Poslední zbytek sebevlády ji opustil. A když tam na podlaze v křiklavě strakatých šatech ležela, cítil před ní i nejposlednější chasník hnus. —

— Mrcha — zvolal kdosi — nestojí ani za kopnutí. Vytáhněte ji kopáčem na náves! —

A umíráček zněl tolik smutně, že muzikanti probouzeli se ze drímoty a křížovali se. Šenkýř je ani k odchodu nemusil pobízeti. Sesbírali svá lejstra, nástroje strčili pod kabát, basař basu pře-

*) Messalina, manželka císaře Claudia byla nejzpuštější ženou starého Říma.

hodil přes záda a jeden za druhým vytráceli se z hospody. Za nimi odcházela chasa. Zbyla již jen stará Petříčková, její dcery byly se již dávno z hospody vytratily. Ležela tam na blátivé, tabákovými odpadky posypané podlaze s ústy otevřenými a s tvářemi horečně rozpálenými. Šám šenkýř ostýchal se k ní přikročiti, jakoby jí z otevřených úst vanul morový zápach. Zhasnul visací lampy, odešel nechaje ji tam ležeti.

Bídnice po malé chvílce přišla k sobě. Vidouc, že zbyla tam sama, sebrala se jako zmlácená kočka a kradla se po schodech dolů, ale nikoliv na náves přímo domů, nýbrž dvorem hospody za stodolu, kdež přelezla nízký plot a kradla se kolem vsi jako zmlácená kočka, až se dokradla domů.

Když vkročila do světnice, odvracela zraky od komůrky, v níž ležela mrtvola muže, ale jakás neodolatelná moc zraky ji do ní přitahovala. Dveře komůrky byly otevřeny a jimi na ni příšerně dívaly se skleněné zraky muže, jehož otevřená ústa jakoby na ni volala:

— Pojd, pojd, ženo, alespoň mi zatlač oči, vždyť jsem se ti a tvým dcerám nasloužil dost — pojd — pojd a neboj se.

— Bimbam — bimbam — bimbam, — zněl jí umíráček v uších a z hospody slyšela: trala — tralala — a basa hučela stále, až se pod ní podlaha otrásala. — — Což pak tam ještě hrají? — Vždyť v hospodě je již tma — — —

— Pojd, pojd, ženo, — slyšela stále z komůrky volati, — a zatlač svému muži oči!

— Bimbam — bimbam — bimbam! —

Což pak ten umíráček bude věčně zvonit? —

Ba nezvonil, zvonilo v ní jen svědomí a hlas svědomí volal na ni z očí mrtvého manžela.

Stála tam na podlaze přikovaná, jako Lotova žena — v těch křiklavě barevných šatech staré, odporné záletnice. A z chléva ozýval se řev hladového dobytka, jež nikdo neobsloužil. Dcery vyspávaly muziku v zadní komůrce a nedbaly řevu dobytka, jenž volal po svém pánu. Takové bylo hospodářství u Petříčků. Když ženské ráno vyspávaly, hospodář sám krmil a poklízal dobytek — jako děvečka. Proto ráno dobytek řval, až se stavení otrásalo, a sousedé se tázali, co se to jen u Petříčků děje, že tam dobytek tolik řve?

Zatím ozval se s věže opět zvon jiný, volající na mši svatou, a staré ženy scházely se a stavily se u Petříčků, podívat se a pomodlit u mrtvoly podle starého zvyku.

— Ani mu oči nezatlačily — za všechno, — zemřel tam jako pes, — říkali lidé.

Zatím jeho žena se byla vzpamatovala a šla se do všedních šatů přestrojit. Na spaní nebylo ani pomyšlení. I dcery se ze spaní probudily. Když ve světnici spatřily lidi, dávaly se do usedavého pláče nad tím dobrým, drahým tatíčkem, jež nechaly bez pomoci, bez posledních modliteb zemřít. A nemocný — podle smrtelných tahů tváře, jakoby se tomu všemu usmíval, jakoby mu dělalo radost, že to se svou smrtí tolik chytře vyvedl. Na tvářích nebylo mu znáti smrtelného boje.

Přišla konečně i Vávrová, jež po všecken čas práh domu u své sestry nepřekročila, a ta jala se mrtvoiu švakra omývati, do nedělních šatů převlé-

kati a do rakve připravovati. Ten večer před pohřbem podle starého zvyku u mrtvoly se modlila.

Jeť v celém katolickém světě zavedeno, v předvečer pohřbu za duši zemřelého u mrtvoly se modliti. Sousedé se svými manželkami považují za povinnost, zemřelého souseda v jeho příbytku naposled navštívit a za něho se modliti, v den pak pohřbu jej ku hrobu doprovoditi.

Vávrová klečíc na holé podlaze, předříkávala dušičkový růženec, pak litanie a jiné modlitby. A tu dodala si i vdova smělosti, k modlícím se svými dcerami se přiblížiti. Nikdo si jich ale nevšímal, bylyť u všeobecném opovržení. Když Vávrová večer domů se vracela, pravila polohlasně sice, ale důrazně k sestře :

— Bůh tě, sestro, naprav ! Nenapravíš-li se, vezmeš jednou špatný konec ! —

Nešťastnice byla všecka zdrcena. Když ji ta fantaz — jak tomu říkali — přešla, byla by zoufalstvím trhala si vlasy. Tu plakala, naříkala a dávala si jmen nejhorších.

Starší zkušení lidé se tomu smáli.

— To jí jde jen z plic a nikoliv ze srdce, — říkali. A starý Brázda k tomu říkal : Kdo se chce upřímně polepšit, nechodí do hospody k muzice — do konce ne taková stará mrcha. Kdyby byla alespoň tu jednu noc u svého muže probděla, byli bychom se na ni udobřili, byli bychom řekli : přece má kousek srdce. Ale takhle — — —

Starý Brázda nedořekl, co si myslel.

Poslední pořízení zemřelého Petříčka vzbudilo v Černodole nemalé překvapení. V něm Petříček Bohem vševedoucím dokládal se, že žádné z pěti

dětí jeho manželky do matriky na jeho jméno zapsaných jeho není. Protože ale před světem přece jeho jméno nesou, že jich nechce všelikého podílu na jeho dědictví zbaviti. Manželce přiřkl doživotní byt s výměnkem na statku. Každému pak z jejich dětí že odkazuje po 300 zl. a byt ve statku až do zletilosti, případně do provdání. Jelikož žádných bližších příbuzných nemá, odkazuje všecka pole svého statku jako základ ku příštímu chudobinci a nemocnici pro nejchudší příslušníky černodolské kolatury. S přáním, aby černodolští občané při své smrti základ tento dle možnosti rozmnožovali, loučí se s nimi co nejsrdečněji.

K tomuto ustanovení — stálo v závěti výslovně — odhodlal jsem se ze své dobré a svobodné vůle, a to z vděčnosti k Pánu Bohu za to, že nám dal hodného p. faráře, který jako pravý otec o blaho osady pečuje a kteréhož p. faráře P. Beneše po všecken čas, co v Černodole bude, ustanovuji za správce nadačního jmění. V případě, že by buď zemřel, anebo jinam přesazen byl, bude jmění nadační spravovati jeho nástupce ve srozumění s místním starostou, který účty každého roku má předkládati celé farní obci. Oba též společně mají právo do chudobince a zároveň sirotčince ustanovovati osoby toho dobrodiní nejhodnější. Kdyby však buď co do správy jmění, nebo ustanovení osob nemohli se dohodnouti, rozhoduje biskup naší diecése, jemuž i přísluší vrchní dozor, aby vůle testatora správně byla plněna.

Leč jedno ještě ustanovení vzbudilo v Černodole pozornost.

Kromě čtyř dcer — stálo v závěti — zbývá

ještě nejmladší dítě mé ženy — Bohumil, jenž jeví dobré nadání a vždycky se ke mně choval uctivě. Toho, prosím, aby se ujala sestra mé manželky, paní Vávrová. Kdyby ale buď nemohla neb nechtěla, nechť p. farář sám se ho ujme jakožto prvního sirotka mého nadání a z mého nadání, t. j. z ročního výnosu polí 100 zl. k jeho dalšímu vychování vynakládá.

— Vida — pravil starý Brázda, po přečtení poslední vůle — kdo by to byl v té jeho nachýlené hlavičce hledal! —

Všickni blahořečili nebožtíku a obdivovali jeho trpělivost, s jakou všecky křivdy a zpronevěry své nehodné ženy snášel a před světem tajil. Mohl prý sice jmenovati toho a toho, mohl snad i od ženy takové dáti se rozvésti, on ale prý bál se pohoršení, bál se, že by ho byly ty hadice uštípaly.

Rozhořčení všeobecné obrátilo se proti vdově a její dcerám, avšak ani vdova ani dcery rozhořčení toho valně nedbaly. Byly tolik otrnulé, že mínění veřejné pramálo si k srdci braly. Leč jiný mstitel začal je pronásledovati.

Den, v němž nebožtík byl pochován, minul. Nastal večer.

— Rozárko — poroučela vdova nejstarší dceři — zavři komůrku — (tu totiž, v níž nebožtík skonal). — Budeme ve světnici všickni. Přeneste si peřiny ze zadní komory sem. Zatopíme si, aby nám nebyla zima.

Jeť přirozeno, že, vynesou-li hospodáře na hřbitov, v domě po něm zůstává prázdno. Oči ho pohřešují. Dobytek v chlévě ohlíží se po něm v tu chvíli, kdy dvěře jeho rukou se otvíraly a kdy té

němé tváři přinášel obroku. Pes zvenčí do světlice přišlý bezděčně běží k posteli, na níž nebožtík líhával a s ním ho hladil. U stolu dívá se na prázdnou židli, na níž hospodář sedával. Ba i ten ptáček v kleci ozývá se ráno ve chvíli, kdy mu hospodář semence nasejpal. Dokonce, odnesou-li ze statku hospodyňku. Všecka drůbež ohlíží se po vrznutí dveří, kudy paní jejich vycházela se zrním v zástěře. Všecka nemá tvář ve statku jakoby stýskala si po hospodynce. Stýská se všem a myšlenky všech jsou po kolik dní soustředěny na nebožtíka.

Tak bylo i po smrti Petříčka. Ať si ho ženské rády neměly, stýskalo se jim přece. Nejvíce ale pro »tatínka« plakal desíletý Bohumilek, jenž okolo něho po celý den poskakoval.

Jeho dětské srdce dávno pocítovalo, že ty ženské tatínkovi dělají křivdu a on byl též svědkem mnohé tajné slzy, jež tatínkovi s očí ukanula pro mnohé věci, jež se v jeho domácnosti děly. On neměl ani tušení, že není vlastním synem svého tatínka, on vyrůstal u víře, že je tak dobře jeho synem, jako všickni ostatní chlapci ve vsi jsou syny svých tatínků. A když mu po otevření závěti ženské vypravovaly, že jeho synem není, tu chlapec hněvně upřel zrak na svou matku a pravil: vid, maminko, že to není pravda, vid, že já jsem tatínkův?

A co matka? Místo odpovědi ano nebo ne, odvrátila se a neodpověděla mu.

— Vid, maminko, že jsem tatínkův! — dovolával se důrazněji svého práva.

A když ona ještě k odpovědi se neměla, tu chlapci vytryskly z očí slzy a on hlasem hněvem

a lítostí se chvějícím tázal se do třetice: — Pověz mi, maminko, jsem-li tatínkův?

— Jsi — jsi — odpověděla mu, aby ho upokojila, načež vyběhla ven.

Leč odpověď taková jej neupokojila.

Však pozastavme se ještě u noci po pohřbu první.

Ženské poněkud ustydlé po pohřbu a všech ústrapách s pohřbem spojených záhy ulehly. Matka na loži, dcery s Bohumilem na zemi na slámě. Noční klid nastal nejen v domě, ale i v celé obci. Hodiny na stěně šly svým stále stejným krokem — tyk — tak — tyk — tak.

Kolem půlnoci vdova byla ze spaní vyděšena jakýmsi vdláním.

— Ženo — vstávej — vstávej — slyšíš vstávej. — Já to jsem — tvůj muž — pojd, pojd a zatlač mi oči. — Vždyť jsi mi ještě nezatlačila oči! —

Vdova se zvedla a ke komůrce hned vedle pohlédla, ale v tom již zděšením vykřikla. Spatřilať ve dveřích ke komůrce dvě, jako hlava veliké mužovy oči.

— Vstávej, ženo — slyšíš — a zatlač mi oči. Ty oči mne tolik bolí, protože pořád jen vidí tvé nepravosti. — Vstaň jen, vstaň — zatlač mi oči a budeš míti pokoj.

Vdova hrůzou zakryla si oči. Ale oči muže svítily jí skrze její prsty a dlaně. Ona sklesla nazpět a zaryla tvář do podušek, ale i tu ty dvě oči jako dvě ohnivé koule palčivě hleděly na ni a skrze podušku ozýval se hlas:

— Vstávej, ženo, a zatlač mi oči, aby nemusily zřítí tvé nepravosti.

— Pavlíno, Rozárko! — křičela vdova —
vstávejte! —

— Co chcete, maminko? — tázala se nej-
starší dcera.

— Podívej se na ty oči — zde — zde.

— Já nic nevidím, to se vám jen něco zdá
— lehněte si.

— Ne, ne, ne, jen se podívej tam ke dveřím.

— Nedčlejte hlouposti a spěte — okřikovala
matku dcera.

— Pro Boha tě prosím, rozsvěť. —

Dcera rozsvítila. Vdova svůj vytřeštěný zrak
na dvéře u komůrky upřela — a nic neviděla.
Rozhlédla se po světnici a pořád nic neviděla.
A hodiny stále si vedly svou: tyk — tak — tyk
— tak.

— Vždyť to nic není, pořád něco máte —
plísnila matku dcera.

— Nech světlo hořet — poroučela si.

Světlo hořelo. Dcera převrátila se na druhou
stranu a v malé chvíli opět spala.

Plamínek v lampě poskakoval a dle něho hý-
baly se i stíny po stropě a po stěnách a hodiny
krok svůj do věčnosti stále stejně oznamovaly.
Vdova na loži oči pozvolna pomhuřovala a uši
polštářem zakrývala — — —

— Tyk — tak — tyk — tak — tyk —
tak —

— Ženo, vstávej — vstávej — pojd — pojd
— tentýž děsný hlas — pojd a zatlač mi oči —
vidíš, já nemohu pořád usnouti a pořád vidím tvé
nepravosti. — Tyk — tak — tyk — tak — vstávej,
jen vstávej.

Vdova s děsným výkřikem vyskočila z postele.

— Pro Boha, co je vám — s těmi slovy probouzely se dcery.

— Já se zblázním — vzkřikla vdova, za hlavu se chytajíc.

Dcery hrůzou vyjeveny zvedaly se se země a Bohumilek dal se do hlasitého pláče.

— Co se vám, maminko, stalo? — tázaly se jedna přes druhou, ale vdova držíc se za hlavu, pobíhala po světnici se stálým křikem: — Já se zblázním, já se zblázním — má hlava mi pukne.

Pavčina přinesla čerstvou vodu, aby matce dávaly na hlavu studené obkladky, kteréž její horečné rozčilení poněkud zmírňují. Ale když začala opět pousínati a dcery myslily, že děsné přízraky zmizí: najednou zase viděla tytéž hrozné oči a slyšela tentýž hlas: vstávej, ženo, — pojď — pojď a zatlač mi oči!

Výjevy těmito nejvíce byl dojat chlapec, jenž nemohl více usnouti. Když pak horečné výkřiky matky po třetí se opakovaly, chlapec najednou povstal a kleknuv přede dveřmi komůrky, v níž Petříček zemřel, jal se štkavým hlasem modliti »Otče náš« a pomodliv se ho, úpěnlivě prosil: Drahý tatínku, odpusťte nám všechno, čím jsme vám a čím vám maminka ublížila, — tatínku, odpusťte nám to! —

Bezděčná modlitba chlapce nesmírně dojala všechny a nejvíce matku.

— Pojď sem, můj drahý Milku, — pravila — pojď si sem ke mně, — ty mne musíš proti těm očím tatínka bránit. — A objevši ho vší silou,

donesla si ho k sobě do postele a držíc ho kolem krku, tiskla své oči na jeho tváře tolik, že ve chlapci se stávil dech. Uvolniv se zlehka z matčina objetí, modlil se pošeptmo ještě chvíli, načež usnul a matka cítíc u sebe chlapce, neviděla více ty příšerné oči, a usnula též.

Vdova ráno nevstávala. Veliké rozčilení v noci účinkovalo nemálo i na tělesné síly. Cítila se velmi slabou.

— My vám, maminko, usteleme v tatínkově komůrce, --- navrhovaly jí dcery.

— Za celý svět ne, — odporovala, — tam bych musila umřít.

O ostatcích, když staří i mladí — jak nejlíp uměli, bavili se a když i panímámy daly se do tance, aby roves hodně rostl, zastavily se před farou v Černodole vkusné ruské sánky, k nimž zapraženo bylo pár statných hospodářských koňů. Ze sáněk vyskočil mladý dosud ne třicetiletý muž statné, vysoké postavy a kráčel přímo do fary. Farář představil se slovy:

— Hrabě Jaromír Bělohradský. —

P. Beneš byl radostí takměř u vytržení. Po srdečném přivítání nastal mezi oběma živý hovor dvou přímých, bezelstných mužů.

— Přál jsem si toužebně, — hovořil farář, — poznati pana hraběte, dědice nejen slavného jména, ale i rozsáhlých statků.

— Řekněte, pane faráři, raději nástupce žalostného dědictví, — opravoval jej hrabě. — Co jsem zde našel, je nejen svrchovaně žalostné, nýbrž přímo beznadějně. Leč já nepřišel si stěžovat, nýbrž též poznat kněze, o němž v celé krajině

s největší úctou se mluví, kněze, jenž dovede rukou nejvyšš dovednou zasahovati do všech poměrů života -- —

— Aj, aj, pan hrabě umí též lichotit, — smál se farář. — Každý dělá co může, každý dle svých darů — —

— Přijel jsem proto, abych vám, p. faráři, vyjádřil svoji úctu a dále, abych s vámi vešel v přátelský poměr, z něhož doufám mnohému se přiučiti. Navrátil jsem se domů s velikými nadějemi, ale co jsem shledal ve skutečnosti, naplňuje mne přímo beznadějností. Nejkrásnější statky v celém kraji ocitly se v rukou nájemníků: pohanů a židů. Statky jsou vesměs v sekvestře, až na stateček, jenž byl ponechán mé matce jakožto výměnek a který jí nevynáší ani skrovnou výživu a to proto, že sama hospodářství nerozumí a se všech stran je okrádána. Kdyby ji její příbuzní nepomáhali, musila by chudas trpěti nouzi — prosím, vdova po jednom z největších kavalírů Českého království.

— Za to má nyní u sebe syna, — ujal se slova farář, — který dědictví otců z rukou pohanů a židů vysvobodí.

— Rád bych věděl čím, snad zde holýma rukama ?

— Nemáte-li peněz, pane hrabě, vy, mají je jiní.

— Ale s jakým přídavkem ! Mamá včera ke mně pravila : Vezmi si jednu z Adlersfeldových dcer a zbavíš se rázem všech pijavic. Vezmi si Augustu — — — Ani za celý svět, — odpovídám, — nechci říkat židu : »pantáto« a jeho Ráchel lí-

bati ruku. Raději zanechám zde všeho a odejdu, kam mne oči ponesou.

— S dovolením pana hraběte, — podotkl farář, — rada paní matky zasluhuje bedlivého uvážení.

— Tedy i vy, pane faráři, vy jakožto anti-semita chcete, abych dědictví po svých otcích vydal do rukou toho žida, který rukou drzou sáhal již po krásných statech hraběte Szandora, ale sklaplo mu.

-- Co že, pane hrabě, pravíte? —

-- Pravím, že mu sklaplo. Ten žid haubebně zneužil slabomyslnosti vyžilého hýřila, aby se mohl na jeho dědictví usadit, avšak podle nejnovějších zpráv naší mamá, zdravotní stav hraběte Szandora zhoršil se tou měrou, že by oddavky mohly se díti pouze »v případě smrti«.

— Toť jsou pro mne radostné noviny, — zvolal farář, — já sám jsem proti těm vdavkám horlil, jak jsem jen mohl, jakožto bezúčelným a se zásadami naší církve nesouhlasným.

— To mne, pane faráři, přivádí na domněnku, že jste do poměrů Adlersfeldovy rodiny úplně zasvěcen.

— Ano, mohu se chlubit, že jsem domácím přítelem.

— Vy, pane faráři! — zvolal hrabě nemile překvapen.

— Prosím, pane hrabě — pokračoval P. Beneš nenechávaje se ani dost málo slovy hraběte mýliti — přátelství to považuji jako triumf mého zde působení a přál bych si velice, abyste i vy, pane hrabě, stal se v rodině jeho domácím přítelem --

— Nikdy, nikdy — -- ačkoliv — dodal po krátkém odmlčení se — ačkoliv naše mamá též

říká, že vše, co až dosud o tom baronisovaném židu slyšela, svědčí o něm chvalně. Ale právě v tom vězí všecka vychytralost, řeknu raději všecka mazanost toho žida, že dovede se do všech poměrů vpraviti. Muč alespoň postačí k jeho charakteristice to, že svoji nejstarší dceru přiměl k té komedii, že se dá pokřtiti, jen aby urvati mohl rozsáhlé statky uherského magnáta.

— Tak se ovšem zdá, a to svědčí i proti němu.

— Nikoliv, p. faráři, to není zdání, nýbrž skutečnost. A co mne při tom zraňuje nejvíce, je, že i naše mamá namáhá se, abych já s rodinou toho žida styky hledal. Já že bych měl kdy podati ruku — tož při sám Bůh —

— Pane hrabě, nepřisabejte — vskočil mu do řeči P. Beneš. — Vidím, že předmět tento vás rozčiluje a proto jej zanechám. Mluvme o něčem jiném.

— Račte mi, pane faráři, prominouti — omlouval se hrabě. — Od svého návratu jsem pohledem na tu všeobecnou spoustu ve stálém rozčilení. Často v duchu předstupuji před mramorové lože svého předchůdce a volám na něho: Co jsi to učinil! kterak jsi mohl zanechat dědictví tak smutné! Avšak všecko volání je tu marné. Zde přestává planý nářek, zde musí se jednati.

— Jaké máte plány do budoucnosti? — tázal se P. Beneš.

— Mám plán ten, co nejdříve z rukou sequestorských pijavic se vybaviti zreorganisováním dosavadního zastaralého hospodářského systému. V rukou vzorného hospodáře statky naše musily by státi se zlatodolem.

— A k tomu je zapotřebí peněz — peněz a pořád jen peněz.

— Bohužel. Já ale chci podati důkaz především na statečku své matky, že hospodářství rozumím a zdaří-li se mi pokus můj první rok, chci sekvesturu snímati poznenáhla ze všech statků přibíráním dvorů do vlastní režie. Mojí zásadou je ani píď země nepronajímati. Na svém majetku nedám nikdy hospodařiti nájemníku. Úloha šlechty je, aby rolnictvu se stalo vzorem a vůdcem v hospodářství. Pronajímá-li ale šlechta své statky pohanům a židům, pak sama sebe osamocuje a lidu se odcizuje. Jednou pak přijde stát a řekne: vy páni šlechtici hospodářství se štítíte, vy na svých statecích dáváte hospodařiti nájemníkům. Nuže, já stát vám vaše statky odkoupím za jistou roční rentu, asi jako vykoupil farářům desátky, za prapenatrnou cenu a šlechta pak bude o své statky šmahem unyta. Jakmile socialisté v parlamentech domohou se většiny, pak šlechtu o její statky připraví. Proto se nyní lísají ku kapitalistům, aby pomocí jich ku většině se dostali. Pak běda šlechtě. Slechtic, který své statky pronajímá, pracuje bezděčně pro socialisty. A zástupcové rolníků? — Budou se na to nečinně dívati. Oni řeknou: šlechta pronajímáním svých statků odtrhla se od zájmů lidu — nám je tedy lhostejno, co se s jejími statky stane. Pak ale dojde též na statky rolníků. A to bude pak konec konců.

— Vaše náhledy, pane hrabě, jsou správné, kéž by jen pronikaly všecky šlechtické kruhy. K odvrácení nebezpečí toho přál bych si, aby poměr velkostatků ku kapitalismu co nejlíp se

upravil. Velkokapitálu je zapotřebí nejen velko-průmyslu, ale i velkostatku, a tu nutně třeba mezi oběma kompromissu. A kompromiss ten provede nejlépe — žena, — quod erat demonstrandum.

Hovor mezi oběma stával se nejen vždy čilejší, ale i přátelštější. Dvě spřízněné duše shledaly se a přilnuly k sobě čistým přátelstvím. Po tomto setkání se rozešli se, jakoby se byli již znali od maličkosti.

Přišel druhý a třetí den po pohřbu a po dnech přicházely děsné, věčně dlouhé noci, v nichž vdovu tytéž vidiny trápily a v nichž jedině chlapec obyčejně až po půlnoci dovedl ji skýtati úlevy a spánku.

V Černodole ovšem brzy se rozneslo, že u Petříčků straší. Starý Petříček prý tam od půlnoci až do kuropění chodí a nevěrnou vdovu mučí. Proto též každý domu tomu se vyhýbal. Večer by byl nikdo za celý svět tam nevšel.

Přišel doktor Příborský, ohledal na vdově tepnu, tlukot srdce, stav plic, jazyk, tázal se na chuť k jídlu, zamyslel se a pokrčil ramenoma, předepsal pak medicínu, poručil vždy na noc dávat na hlavu obkladek a odešel. Pozastaviv se u faráře, pravil dobrosrdečně: Na nemoci takové věda naše nedostačuje. Pátrám-li po první příčině její nemoci, dospívám k úsudku, že příčinou je manželská zpronevěra, která se nyní prožírá do mozkového ústrojí. V duši její hnisá starý hřích a ten se nyní provrstává na povrch, zde je zapotřebí řezu, k němuž mé nožíky a pilky nedostačují. Avšak do oboru tohoto já se nepletu. Myslím, pane faráři, že tento náhled můj sdílíte.

— Diagnosujete, pane doktore, úplně správně, — odpověděl P. Beneš. — Z vašich slov poznávám, že stojíte na křesťanském stanovisku. Kdyby páni psychiatři v ústavech choromyslných stáli též na stanovisku tom, dodělávali by se výsledků o mnoho větších. Jsou hříchy, jež na tělesné ústrojí, jímž pracuje duše, působí jako jed. A ke hříchům těm náleží manželská zpronevěra, jež otravuje všecken rodinný život a vede k nebezpečným krisím v každém ohledu. —

Když poslední pořízení Petříčka v širší známost vešlo, povídali si lidé: nyní může farář celou tu bandu z domů vyhnat a bylo by dobře, kdyby to udělal třeba dnes. Co s ní zde? Je to jen pro pohoršení. Nyní skoro všickni chápali se kamení — — —

P. Beneši závěť po chuti nebyla potud, pokud jej nebožtík jaksi vykonavatelem své poslední vůle učinil. On to ale učinil o své újmě a tu farář nemohl jinak, než hotovou událost uznati a dle ní kroky další činiti. Ve chvíli, když skoro všickni na pozůstalou rodinu kamení se chápali, vystoupil farář jako její ochrance. Vešed k Petříčkovým v pravé poledne, kdy všickni byli doma, setkal se s plachými, nedůvěřivými pohledy ženských. Toliko chlapec vyšel mu v ústřety s pohledem dětsky přítulným a políbil mu ruku.

— Nelekejte se mne, — oslovil ženské svým prostým, milým způsobem. — Přicházím jako váš upřímný přítel. Tedy poslyšte, co vám povím. Tolik rozumu máte, abyste nahlédly, že Pán Bůh sám svou mocnou rukou do vaší domácnosti zasáhl. To přece neupřete, že ruka Boží vás stihla,

vyrvavši vám otce, pravím, schválně otce, protože se o vás všecky jako pravý otec staral. Vy víte, jaké pořízení učinil, na něž já ani vlivu nejmenšího neměl a jež mne uvedlo do nemalých nesnází. Já však uznávám za svou povinnost jeho poslední vůli šetřiti. Poslyšte tedy, co vám navrhuji. Hospodařte si na statku dále. Pracujte upřímně dále a slibuji vám, že to vaše škoda nebude.

Já vám opatřím moudrého čeledína, který bude dělat též šafáře pod mým dozorem. Užitek ze statku ponechám vám, uvidím-li, že poctivě i počestně na něm pracujete. Co bylo dříve, na to chci rád zapomínati. Dávaly-li jste dříve obci pohoršení, můžete je poznenáhla odčiniti pořádným životem, což vám zajisté nepříjde příliš za těžko. Budte hodny — více na vás nežádám, tím nejlépe uctíte památku nebožtíka a uspíte ty děsné jeho oči, jež vaše matka vždy v noci vidí. Vaše budoucí zaopatření závisí na vašem příštím chování. Slíbíte mi to? —

Otcovsky srdečná slova faráře všecky dcery dojala k slzám. Jedna za druhou přistupovala k faráři a polsbivše mu se slzami v očích ruku slibovaly, že chtějí býti hodny.

— My jsme již chtěly odejít do světa — pravila nejstarší.

— A kam? — tázal se kněz.

— Kam by nás byly vedly oči — nejspíše do Prahy.

— Do zkázy! — zvolal farář výstražně.

— My však zůstaneme rády. Máme přece z čeho býti živы.

— Tak se mi to líbí.

Po celou tu rozmluvu vdova seděla opodál, netroufajíc si ku knězi přistoupiti.

— Jdi, Miloušku — pravil k chlapci — a přiveď maminku ke mně.

Když to chlapec učinil a matka vedle kněze na lavici usedla, pravil:

— Jen o jednu věc bych vás, matko, prosil —

— Vy, velebný pane, mne prosit? — tá-
zala se rozpačitě.

— Ano, jako váš duchovní otec vás prosím.

— Velebný pane, vy máte právo mi porou-
četi. —

— Nikoliv, já prosím. Když jsem vám před několika měsíci radil, neuposlechla jste mne. Nyní tedy vás prosím a prosba má pozůstává v tom, abyste zde s Milouškem chodila dle možnosti na mši svatou. Chcete-li, aby oči, jež jste nebožtíku zatlačiti opomenula, vás přestaly děsiti, musíte svých hříchů litovati a za jeho duši při nejsvětější oběti se modliti. Co nejdříve přijdou sem misionáři. Budeme zde konati svatou misi a tu učiníte-li to, k čemu vás srdce vaše nutkati bude, ujišťuji vás, že ty hrozné oči vašeho nebožtíka více vás děsiti nebudou. Ty jeho oči vyzývají vás co nejdůtklivěji, abyste se smířila s Pánem Bohem a abyste příkladným životem mnohá pohoršení napravila. A nyní s Bohem. Nežádám na vás sliby, nýbrž s k u t k y. Vaše sestra a teta Vávrová zajisté vám ve všem půjde k ruce.

— Ano, já budu s maminkou choditi každého dne do kostela — sliboval Bohumilek.

— Tvůj slib milerád přijímám — pravil farář chlapce k sobě přitisknuv.

Když P. Beneš odcházel, ozývala se mu v pohnuté duši slova: **n a d n i k ý m n e z o u f a t !**

Asi na čtrnáct dní před křtem Augusty, po němž v patách měla ve Vídni následovati svatba, obdržel baron dopis od hraběte Szandora tohoto znění :

Drahý pane barone !

Orloj mého života dochází.

Ku svému velikému žalu vidím se nucena oznámiti, že sňatek můj s drahou Augustou k důtklivé radě mého lékaře musí býti odložen až ku příštímu jaru. On že prý mne na cestu do Vídně ve kruté zimě pustiti nemůže, bez vážného nebezpečí vůbec pro můj život. Konsilium největších lékařských autorit, jež jsem k sobě povolal, dalo mu za pravdu, t. j. ortel smrti nade mnou vyřklo !

Okolnost tato předkládá mému svědomí otázku, zdaliž při mém tolik chatrném zdraví bylo by vůbec radno, vázati ku tvoru tolik bídnému, jakým já jsem, anděla, jakým je Augusta. — Já však vždy ještě kojil se nadějí v uzdravení, kojil se nadějí v nebe za živa s ní. Kdož by nedoufal ! Leč vidím, že pro mne se již strojí nevěsta jiná v mramorovém loži rodinné hrobky. Nezbývá mi nic jiného, nežli přinést největší oběť svého života — vrátiti slovo Augustě. Přeji jí z toho srdce, aby po boku jiného muže dožila se štěstí, jakého po boku mém nikdy dosáhnouti nemohla. List obsahu stejného posílám Augustě.

S Bohem navždy !

Hrabě Szandor.

Zprávu tu P. Beneši oznámila Augusta delším listem.

Milý pane faráři, drahý příteli!

Konečně Vaše přání se vyplnilo. Vy jste hned od počátku byl proti mému sňatku s hrabětem Szandorem, jakožto bezúčelnému. Totéž bezpochyby přišlo na mysl i jemu a proto mne ze slibu propustil. A mně se nesmírně ulehčilo. Zdá se mi, jakoby mi ze srdce spadl balvan. Kdybych byla mladší, lichotilo by mi, státí se hraběnkou, choditi a jezdití po boku muže, jako paní rozsáhlých panství a přijímati hold od četných úředníků a služebníků.

Židovky provdané za křesťany na slávě takové mnoho si zakládají. Toho však já v manželství nehledala. Nikoliv projížděti se s manželem po rozsáhlých polích a lesích, nýbrž vznášeti se s uím do říše ideální, do říše veleduchů. Cokoliv lidský duch ku blahu člověčenstva vynalezl, cokoliv k umírnění lidské bídy vykonal, to mne zajímá, to mne naplňuje nadšením.

A tu poznávám dobře, že by na této cestě životem hrabě Szandor byl se mnou stejného kroku neudržel. On by stále jen pokulhával za ženou. A žena duševně kulhavého po svém boku nesnese. Buďto kulhají oba dva, buď oba jsou mrzáci na těle nebo na duši, ale nikoliv jeden.

Otec radost sdílí se mnou. On dobře viděl, že se trápím, ačkoliv mi ponechával naprostou volnost. A já zase, když jsem hraběti jednou své slovo dala, nechtěla jsem je odvolávati. A tak bych byla stala se obětí jakéhos společenského taktu, bon tonu. Zatím ale milý Bůh rozhodl jinak. Nyní

jsem v jistém rozumu vdovou a pannou zároveň. Nyní raduji se opět ze své svobody jako ptáče a své svatební šaty zavřela jsem do nejzazšího pokoje, jen aby mi nepřišly na oči.

Pravá příčina, proč Vám, velebný pane, píši, je ta. Svůj křest před nastávajícími vdavkami chtěla jsem, jak víte, slaviti ve vsí tichosti, pokud možná při zavřených dveřích a to z příčiny té, abych alespoň poněkud vyhnula se výtce, že jako židovka dávám se pokřtiti pro vdavky a to vdavky s hrabětem.

Nejen v kruzích křesťanských, ale hlavně židovských můj křest považovali jako znamenitou spekulaci mého otce.

— To prý by dovedl každý — říkali unsere Leut. Ale to inne bolelo. Kdybych se byla zapřísahala sebe více, že stávám se křesťankou z přesvědčení, nebyli by mi věřili.

— Vždyť tomu rozumíme — byla vždy jejich buď výslovná, nebo posuňková odpověď.

— Nyní Augusta se svými křtinami nebude míti na spěch — zaslechla jsem hned, jakmile se od nás rozneslo, že ze vdavek nebude ničeho. A nyní si, velebný pane, představte ty zvědavé tváře unsere Leut. Jakživi neměli jsme tolik návštěv, jako právě teď. Všickni naši známí přicházejí se dívat na mne, co tomu říkám, jak se tvářím, jak se přemáhám. A ukazují-li jim veselou tvář, berou to za přetvářku. Věřte mi, velebný pane, je to pravý Kocourkov. Nic, než samé kondolence, samé soustrasti a do svých kapesních šátků se smějí: he he, sklaplo té pyšné — já prý jsem pyšná — té pyšné Augustě, již nebude hraběnkou, nebude na svém

kočáře míti hraběcí koruny — — — Něco takového mne zlobí a protože zlobí, je to na mých tvářích viděti.

— Aha — trápí se, žere se! — takové vycituji z jejich tváří poznámky. — Raději bych se viděla sto mil daleko. Ale kdybych odjela, to by teprv bylo haló! Jsem tedy zde přikována až do křtu.

Neušla jsem pichlavé poznámce, že prý otcí víno, připravené ku křtinám, ve sklepě zkejsne. A to mne pobouřilo. Proto rozhodla jsem se, slavit svůj křest co nejslavněji. — Leč nemyslete, velebný pane, že snad na vzdory těm klepavým hubám, nikoliv, nýbrž z jakési hrdosti, abych jim ukázala, že co činím, činím z přesvědčení, ze své svobodné vůle. Proto i dovoluji si vás, velebný pane, ku svým křtinám zváti — jakožto přítele svého nejmilejšího. Zároveň vám vzdávám díky za přemilou četbu, jíž jste mi poskytl životopisem sv. Františky, Fremiot de Chantal. Jaká to byla veliká žena, jakožto pomocnice velikého biskupa, jakým byl světec František Sáleský. Kterak blaženou se cítím, mohu-li večery o samotě věnovati četbě o velikých ženách, jaké si křesťanství hned na počátku vytvořilo z nejpřednějších žen starého Říma. Dovedu se dobře vmysleti v jejich nadšení, když do toho bezedného bahna a kalu, lidskou krví smíšeného v Římě, zasvitlo světlo spásy, kterak horoucně ku světlu tomu své ruce pozvedaly a z toho bídného Říma utíkaly do jordánských a egyptských pouští a na místa svatá, šlepějemi patriarchů a proroků zasvěcená. Já sama po svých křtinách ráda bych se uchýlila někam do útulné samoty. Mně se ty prázdné, titěrné společenské formy pro

tiví, ta přetvářka, a to vzájemné obelhávání a vystihování chyb, hnusí se mi to válení se v prachu všednosti, ta pudrem posypaná špinavost a sproštěctví.

Nemohu si pomoci, musím to ze svého nitra vynášeti ven, zde na tento papír a Vy, velebný pane, jste tím nešťastníkem, kterému to předkládám. Vypovím-li si to všechno zde na papíře, ulehčuje se mi. A to byla též jednou z příčin, proč jsem se rozhodla, ruku svou hraběti Szandorovi podati. Chtěla jsem vyběhnouti z té všednosti společenského života, z té všeobecné prolhanosti do jiných vzdušnějších sfér — po boku — usmějete se bezpochyby — kašlavého muže. Já bych si byla ty kruhy sama vytvořila, byla bych se obklopila světem dětských, nevinných tváří, jako královna andělíčky; byla bych kolem sebe vytvořila zahrádku vonných dětských růží, byla bych odchovávala dítky z lidu — — — ach to byl můj sen — nic než sen.

Nutkalo mne to dlouho, než jsem se odhodlala Vám, příteli, nitro své otevřít, abych se nějak před Vámi ospravedlnila — bylo-li vůbec u Vás ospravedlnění toho třeba.

Chtěla jsem si vytvořiti svůj svět, dle svých ideálů — leč svět ten je zbořen. Avšak svět ten byla bych si musila vykoupiti podáním ruky kašlavému muži, živé mrtvole. — Nyní, když je po všem, nahlížím, že vykoupení takové bylo by nedůstojné, a že bylo by ten můj vysněný svět poskvřnilo. A proto děkuji Bohu, že se tak nestalo.

Nyní nahlížím, že pro povahu svou sotva již naleznu muže, jenž by jí uměl hověti, ačkoliv ne

bez zardění vyznávám, že toužím po srdci muže, jenž by uměl v ducha mého se vžítí.

Ale již končím — — — bojím se Vás takovýmto ženským povídáním znuditi.

Včera při večeři otec nám sdělil, že právě se navrátil z cest hrabě Jaromír Bělohradský. Chudás podiví se, v jakém stavu najde své dědictví. Vše je pod sekvestrou. Jeho zámek je hotovým zbořenístěm. Na střeše rostou břízky a mech. — Co si s tím počne?

V okamžiku, kdy list tento zakončuji, zvěstuje lokaj, že dole ve městě před chvílí byl zatčen solicitátor dra. Oprátky — pověstný Chrt pro podvod. Dr. Oprátka dostal prý z toho strašné návaly svého mrtvičkového kašle. Všeobecné mínění je, že se to mělo státi již dávno. Lidé zde s vděčností vypravují, že řádění toho Chrta udělala konec ta Vaše generálka »armády spásy« svým prvním vystoupením.

Jak Vám snad bude povědomo, »Černá kočka« nemohla se od té chvíle více sebrati. Ten klacek paní Vávrové stloukl ji tolik, že nemůže se více hnouti. Lidé se jí vyhýbají a majitelka »Černé kočky« hodlá se hostinské živnosti vzdáti, protože vidí, že místo to je jako proklete.

Dr. Oprátka by milerád prý od procesu proti Vávrové upustil, ale státní zástupce sám trvá na žalobě a tak ta věc proti vůli dra. Oprátky dostane se před porotu přece.

Nejlepší při tom je, jak otec od p. soudce Nováka se dověděl, že státní zástupce schválně pohání to před porotu, jen aby darebáctví dra. Oprátky a jeho pomahače Chrta vyšlo na jevo,

— ačkoliv dobře ví, že se vaší generálce nic nestane. Hned druhý den na to má býti vaše obžaloba proti »Pranýři« před porotou vyřízena. A snad na třetí den případně líčení proti Chrtu. Budou to tři velmi sensační porotní soudy, v nichž měřiti se budou dva advokáti sekači: dr. Oprátka s drem. Pilníkem. Dr. Oprátka je v patrné nevýhodě. Mínění veřejné je veskrz proti němu.

— Pilník Oprátku prepiluje, — tak se ozývá z úst lidu. Leč tomu všemu já ujedu. Míním totiž hned po křtinách se sestrou Helenkou odjeti do slunné Itálie a pobytí tam až do léta. Sestra — jde teprv do patnáctého roku, začíná tedy oči otvírati na svět a tu bych ráda do její vnímavé duše první dojmy křesťanského Říma vtiskla. Provázeti nás bude pouze náš lokaj, který s námi skoro celou Evropu již sjezdil. Bude-li příznivé počasí, uděláme si z Neapole výlet do Jerusalema. Jakási nevýslovná touha táhne mne na místa, zasvěcená šlepejemi největších mužů a žen člověčenstva. Dovolíte-li, osmělím se vám některé své dojmy na cestách vylíčiti. A tímto jsem vyčerpala všechno, co jsem vám sděliti chtěla.

V radostném očekávání, že mou slavnost přítomností svou poctíte, znamenám se v upřímném přátelství oddaná
Augusta.

Douška. Jelikož prý žádá ženská své psaní bez doušky nezakončí, nechci ani já v tom dělati výjimku. Hádejte, velebný pane, kdo se mi nabídl za kmotru? Stará paní kněžna Bělohradská — vdova — matka hraběte Jaromíra, jež, jak víte, žije v nejtišším ústraní na výměnku, dvorečku v Olšínách, a u níž i mladý hrabě nyní se zdržuje.

Nabídku tu nejjemnějším taktem učiněnou jsem ovšem s největšími díky přijala. Co nejdříve musím jí složit svou poklonu. Otec mne jí představí. Co si mám o tom mysliti? Ta hrdá kněžna Bělohradská nabízí se mi za kmotru! Zdaž to nevypadá jako druhé námluvy? Za kmotra, jenž má pauí kněžnu vésti, jsem si vyprosila pana starostu našeho města, což od občanů bylo s povděkem přijato.«

Když P. Beneš dopis tento přečetl, byl radostí skoro u vytržení, že ku sňatku naprosto bezúčelnému, ku sňatku dvou extrémův nedošlo. On si nemohl představití spojení ženy tolik nadané, ženy se vzletem ducha orlího s mrzákem, jenž dnes nebo zítra do hrobu sklesne. Neméně radoval se z jejího úmyslu, slavnostním křtem složití vyznání víry co nejveřejněji. Nyní alespoň nemohl Augustě nikdo vytýkati, že dala se pokřtiti k vůli vdavkám. V nabídce kmotrovství se strany staré kněžny spatřoval něco velmi slibného, zrovna jako zavolaného do budoucnosti. — Až ti dva — myslil si — Jaromír a Augusta ponejprv se setkají, kterak tu jejich ideálně nadané duše se střetnou — jako dva elektrické póly! Až dosud jeden o druhém takorba neví a mladý hrabě bude asi v Augustě spatřovati obyčejnou, vdavek se šlechticem chtivou židovku. Škoda jen, že se tu v cestu klade její cesta.

A nyní čtenáře prosíme, udělati si s námi malý výlet na olšinský dvůr, kdež svůj vdovský věk trávila stará kněžna Bělohradská. Doufáme, že toho litovati nebude.

Je krásný březnový den, asi na týden před Zvěstováním Panny Marie, na kterouž slavnost

určen byl křest Augusty. Ve světle slunečním zářil sněhem pokrytý kraj miliardami křišťálů, tak že oko bezděčně musilo od toho čarovného lesku odvracet se na návrších k lesům, jež okolí malebně lemovaly. V záři sněžných křišťálů jako obrázky vyjímaly se po svazích roztroušené dědiny tolik útulně, že milo bylo na ně zdaleka se dívat. Z pohorních lesů letěla roztroušená stáda havranů, poslů to vracejšího se jara. Z doliny po okresní silnici bylo slyšeti stříbrný zvuk rolniček a frčení koňů uhánějících skoro tryskem se saněmi po uhlazené ploše. V saních seděl starší pán s mladou dámou, jejíž tváře zimním vzduchem planuly. Postroj koňů, úprava saní byly nádherné.

— Jaký to rozkošný den — chválila si Augusta jízdu — je skoro škoda, že blížíme se již k cíli našeho výletu. Já bych raději jela ještě dále, hodně daleko. Nevím ani, jak nás stará kněžna přivítá.

— Neboj se, má drahá — odpovídal dceři otec — cokoliv jsem o ní slyšel, znělo veskrze k její chvále. Dříve ovšem, před dvaceti, třiceti lety, bývalo jináče. Tehdy panská hrdost byla zde veliká. Nyní ale, když se zde skoro již dojíždá z prázdné mísy, o pýše není ani zdání. A musím ku chvále staré paní říci, že se do nynějších chudých poměrů vpravila dobře. —

Nuž, my jsme již zde, zvolal Adlersfeld. Cesta vedla záhybkou do Olšin. Hned na kraji byl panský poplužní dvůr.

Hned u vchodu do jednopatrového stavení, jež asi sloužilo druhdy za byt pojezdnému, stála starší již paní, nadprostředního vzrůstu, ve všedním sice, ale vkusném obleku. Mohla již čítati pětá-

padesáte roků. Nejen tváře, ale i čelo bylo hojně vráskami poseto. Vlasy, poněkud načechrané byly sice dosud husté, ale silně již prošedivěny na důkaz, že ani hlava kněžny nezůstala bez hlodavých starostí. Její vzezření bylo vlídné, ano jímavé. První pohled na tahy její tváře postačil, aby každý hned viděl, že stojí před ním šlechtična. Nebylo v nich té hrdosti, již snad kdysi stavívala na odiv. Z tváří této dámy zářila ta jímavá dobrotivost, jež si je sice vědoma své důstojnosti, jež ale kolem sebe vyzařuje jakési blaživé ovzduší, jež lze označiti slovy, že milo jest ve společnosti paní této dlíti. —

A paní tato měla na sobě velikou bílou zástěru a sotva že se ve dveřích objevila, již hejno slepic, kachen a hus ze dvora k ní se hrnulo. Běžel též dlouhým krokem krocan se dvěma družkami, je-muž do cesty vběhl veliký kočínčinský kokoš, jeho to soupeř. Tito dva měli mezi sebou stálé nedorozumění. Hašteřili se po celý den o to, kdo je pánem na dvoře.

— Boženko, podej mi ošatku se zrním — velela kněžna Bělohradská.

Na slova ta z chodby vyskočilo asi deseti-leté kučeravé děvče s opálkou v ruce, z níž kněžna drůbeži házela.

— No, no, jen se zase nepoperte — plísnila kněžna jednotlivé slípky. — Ty tam černá, co tu bílou klubeš. Počkej, vyženu tě — a ty tam, stará, pusť taky perličku k zobu, vždyť nemusíš sama všecko sezobat — — a vy tam, staří vzadu, vy se pořád hašteříte jako dva řiditelé panství. Jste jeden jako druhý — — pojď sem, ty mé malé ku-

řátko — volala na slepičku, nesměle vzadu stojící již starší nechtěli pustit k zobu — pojd' sem na můj klín — pojd' jen, pojd' — a neboj se.

Na to kněžna na práh zasedla a slepička jedním skokem jí na klíně se octnula.

— Tak, ty jsi má hezká slepička — — — v tom ale krocan dal signál, ježž kohout hned opakoval, že přijíždějí hosté.

V okamžiku na to ozvaly se stříbrné rolničky a koně se saněmi vjeli na dvůr. Drůbež se rozprchla.

— Toť máme dnes hosty — vítala je kněžna s bílou zástěrou — a když Adlersfeld se saní skočil a Augustě z nich pomohl, jal se na prahu paní domu se představovati, jež vši svou líbezností hosty vítala.

— Tak konečně mám potěšení, poznati t u Augustu — se zvláštním přízvukem vyslovila t u Augustu — kterouž jsem si přála již dávno viděti.

Na to kněžna Augustu, líbající jí ruku, k sobě pozvedla a v tvář pocelovala.

— Překvapili jste mne — pokračovala — při konání povinnosti domácí hospodyně — — na venku to jinak nejde. Mně to dělá radost — — prosím, zde je moje komorná Boženka, šafářova dceruška.

Mezi tou řečí kněžna Augustu držela za ruku a vedla si ji do salonu nad poschodím.

Tato nelíčená prostota kněžny na hosty učinila dojem nejlepší.

— Dovolte mi na okamžik poodejít — pravila kněžna, usadíc v saloně hosty — musím dáti některé rozkazy.

Boženko — pravila na to tiše k dívence — až se vrátí hrabě Jaromír z lesa. neříkej mu, kdo zde je, rozumíš? —

Čiperné děvče hlavou pokynulo.

Jaromír je právě v lese — pravila kněžna, vrátivši se do salonu. --- Porážejí něco dříví na kolo k čerpání vody na louku. On je samé hospodářství --- hned od maličkosti — díky té okolnosti — dodala s jemnou ironií — že jsme mu již nemohli držet informatora. Nejstarší syn Arnošt měl učitelů a informatorů tolik, že by byl jimi osadil celou fakultu a přece všecko ve světě probil. Nejmladší, Jaromír, vyrostl takorča mezi čeládkou, běhal s pojezdny mi po polích, studoval jako každý jiný občanský synek na gymnasiu a pak i na universitě a stal se z něho dokonalý hospodář a je při tom zdravý a silný — je to má již jediná radost, jež mi ze vší slávy zbyla. Proč bych to zapírala! —

A mezi řečí zraky kněžny stále jen na Augustě dlely, jakoby každý tah její tváře zkoumati chtěly. Dojem tohoto pozorování musil býti stále milější, protože kněžna přes tu chvíli Augustu za ruku brala, jakoby si s ní pohrávati chtěla.

I na Augustu kněžna učinila dojem nejlepší. Nadála se, že spatří kněžnu s vědomím starého rodu, jež každému smrtelníku níže pod ní vykazuje meze, jež překročiti nesmí. A zatím spatřila --- matku, co nejněžněji milující svého Benjamina, na něhož jediného po zklamání v nejstarším synu skládala zbytek svých pozemských nadějí.

— Dobrotivost, — ujala se Augusta slova, — s jakou nás milostivá paní kněžna přijala, do-

dává mi smělosti přednésti již nyní snažnou prosbu, aby nepovažovala pod svou důstojností, býti mi matkou při svátosti křtu, kterouž přijati hodlám na příští svátek. Náš pan starosta bude si klásti za čest, bude-li mu dopráno milostivou paní kněžnu do chrámu Páně doprovázeti.

— A tutéž nejuctivější prosbu, — dodal k tomu Adlersfeld, — vznáším i já jako otec k vaší Jasnosti. —

— Příliš mnoho uctivosti, — odpovídala kněžna s prostomilou skromností. — Já, mé drahé dítě, nemám již milostí k rozdávání. Stojím zde jako oklestěná lípa, žiji zde o samotě jako opuštěná holubice a truchlím nad marností vši světské slávy. Teprv návrat mého syna mne potěšil. Pohleďte jen na ty hluboké vrásky na mém čele a na mé šedé vlasy a uvěříte mi, pravím-li, že zažila jsem přemnohých útrap a nejhroznějších zklamání. V chaloupkách chudiny neprolévá se slz tolik, jako na damaškových pohovkách v palácích velmožů. Nebylo mi ještě osmnácte let, když jsem byla provdána za knížete Bělohradského. Prvních pět let mého manželství uplynulo šťastně, dokud můj muž nenechal se vlákati do osidel zpěvaček a hereček. Následkem toho dluhů na panstvích přibývalo — — víte, jak věci takové končí. Co nám šlechtickým dámám, abychom světskému posměchu ušly, zbývá jiného, nežli v skrytosti plakati! Můj muž, jak pan baron ví, spadl na honu s koně a byl na místě mrtev. Můj prvorozený pohříchu chodil ve šlepečích otcových. Všecky mé slzy na něm nezmohly nic. I on vzal konec hrozný. Nyní si pomyslete, když naše úřednictvo vidělo, jak

panstvo své statky promrhává, že začalo hospodařiti pro sebe. Můj muž i syn příjížděli z ciziny domů jen proto, aby z rukou úředníků vyrvali vždy nových peněz. Úřadnictvo vědělo dobře, že hospodářství takové dlouho trvati nemůže a že katastrofa nastati musí. Bralo tedy a rvalo, kde co bráti a rváti se dalo. A já jim to nezazlívala. Byli otcí rodin. Každý si pomyslí, má to ten vysoce urozený marnotratník snad všecko prohýřiti se zpěvačkami a tanečnicemi, má to snad všecko promrhati v kartách a v koních, proč bychom nepamatovali na sebe my! Myslím, když se to hýření mnohých šlechticů posoudí zdravým, nepředpojatým rozumem, že na výtěžek z jejich statků mají úředníci asi práva tolik, — ne-li více — jako ty nenasytné záletnice a lichvářské pijavice. Viděti tu hroznou spoustu na vlastní oči, bylo pro mne — hrozné, trapné. Proto uchýlila jsem se až sem do toho nejposlednějšího dvora a podařilo se mi jej pro sebe z katastrofy zachovati. Věřte mi, není zde místečka, aby nebylo skropeno mými slzami. Kolikráte jsem v jakémsi rozhořčení klnula těm všem titulům: vaší osvícenosti, vaší jasnosti a pod. a tázala se: kde je tu jasnost, kde je tu osvícenost, když se s takovou slepotou všecko promrhává. — Metala jsem též k nebesům výčitky, proč na mne tolik utrpení posílají. A tu mi v této samotě snad náhodou, snad i řízením Božím, do rukou přišla knížečka s nápisem pro mne zajímavým. Zněl: *Utrpení s d l á k ů z a p a n o v á n í r o b o t y.* — Čtu a čtu jednu kapitolu za druhou, jaký na kterém panství býval útisk. Konečně dočetla jsem se i o robotě na panstvích kušat Bělo-

hradských. Já úžasem trnula, když jsem četla, že největšími dříči ubohého lidu rolnického byli úředníci zde. Zde též vzalo původ povstání selské. Nyní teprv vyrozuměla jsem všemu. Nic jiného to není než kletba Boží, nic jiného, než zasloužený trest. A od té chvíle mé modlitby vzaly směr veskrz jiný. Modlím se denně: Spravedlivý a milosrdný Bože, odvrát kletbu od syna mého, který jest nevinný, protože nevyrostl v tom hříšném ovzduší. Nyní teprv děkuji Bohu za chodobu, jež mi nedovolovala dáti mu nějakého profesora, anebo doktora za informatora, děkuji za to, že vyrostl jako doubek na chudé pohorské půdě. Můj Jaroušek nemá sice mnoho šlechtických způsobů, má ale zlaté srdce přístupné všemu dobrému. A proto modlím se denně k Bohu, aby mu vyvolil za družku života ne tak kněžnu rodem, jako spíše kněžnu duchem.

Zde máte, moji drazí, celý můj život. Co se týče vaší prosby, tu přiznávám se, že jsem si přála a přeji si býti vaší matkou a to nejen při svátosti křtu, ale i — — —

Při těch slovech vyronil se kněžně z očí proud nejněžnějších slz, jež jakoby byly další její slova zalily.

Augusta v porozumění dosahu slov kněžny, nemohla též bez hlubokého pohnutí zůstat. I v její očích zaleskly se slzy a v tomto lesku setkaly se oči obou. Kněžna se pozvedla a Augustu objala.

— Přála bych, — pokračovala kněžna, — přála bych synu svému družku života, jež by alespoň částečně odčinila těch hrozných robotou zaviněných krivd, a aby se stala nejen matkou zdár-

ných synů, ale i matkou chudého lidu. — Ó kterak bych já nevěstu takovou k srdci tiskla! — To ví jedině Bůh. — — Ale již dosti o tom. Promiňte, moji drazí, matce, tolik zkoušené, že odhaluje vám své nitro. Já jsem vás, slečno, dosud neviděla, ale černodolský farář před mojí dobrou známou tolik toho o vás dobrého a krásného pověděl, že jsem přála si vás nejen poznati, ale i seznati blíže. A to bylo též příčinou, že jsem pod rukou vám své kmotrovství nabídla. Vidíte, že před vámi nemám tajemství. A první pohled na vás, přesvědčil mne, že skutečnost předstihla vaši pověst. — — Vidíte, že vaše mamá je dosud krásná paní? —

Nad otázkou tou otec i dcera se pozastavili.

— Jsou vaše sestry také tak hezké, jako vy?
— tázala se kněžna dále.

— Já jsem z nich nejšerednější, — odpověděla s úsměvem Augusta, — ale naše matka, ačkoliv otec o ní často říkal, že byla nejhezčí ze všech dívek, jež kdy seznal, nemohla by se daleko měřiti v krásu s paní kněžnou, jejíž tváře dosud nesou stopy veliké krásy.

— Ó, bývala jsem též krásná, — odpověděla kněžna s ženskou samolibostí. A zvednuvši se, vedla Augustu stranou k pianu, nad nímž visel neveliký malovaný obraz.

— Takhle jsem vypadala před čtyřiceti lety,
— pravila.

Augusta zrakem znaleckým obraz pozorovala.

— Krásy takové, — odpověděla, — více se nerodí, —

— Vy roztomilá lichotnice, — avšak musím doznati, že moje jediná dcera, provdaná za hraběte Grabovského, krásu všecku ode mne nesdědila.

Krásná pleť před mužskou má tu přednost, že u ni přechody ze smutku k radosti jsou snadné, skoro náhlé. Muž zaboří-li se do zármutku, snadno z něho nevybředne. Zármutek chodí s ním jako koule galejního otroka. Z toho snad povstalo hned u starých Římanů přísloví: *post equitem atra cura*. I kdyby prý člověk, rozuměj muž, před hlodavou starostí, t. j. zármutkem, vsedl na kůň, ona si k němu přisedá vzadu.

Nikoliv ale u ženských. Povoláním ženy jest, chmurné starosti s čela muže sháněti. Proto i Bůh ženu obdařil tou krásnou vlastností, že v její srdci přechody ze žalosti do radosti jsou snadné.

Tak bylo i u našich dam.

V okamžiku se smály a žertovaly jedna druhou obveselujíc lichotivými poznámkami o půvabech tváří.

— S velikým politováním — ujal se slova po chvíli Adlersfeld — dovoluji si, Jasnosti, prositi, abychom směli se zase navrátiti, den je dosud krátký a my máme daleko. —

— Vy že chcete již odejíti? — zvolala kněžna — ani pomyslení! Pro ducšek zůstanete mými zajatými. Doufám, že Jaromír co nejdříve vrátí se z lesa. —

V té chvíli Boženka přitočila se ku kněžně, šeptajíc jí, že hrabě z lesa se právě vrací a že ona s maminkou sáně hostů stranou odklidily, což kněžna s povděkem vzala na vědomí.

— Tohle je mé koťátko — pravila kněžna, děvče k sobě vinouc, — jež mne obveseluje, když mne časem divné myšlenky přepadají. Tu se spolu díváme do zpěvu. To dítě zná již mnoho národních písní. Kdes v knihách nalezla jsem velikou Erbenovu sbírku těchto perel našeho národa. A tu si často z ní zazpíváme. Já jí některou píseň dříve s průvodem piana zazpívám a Boženka hned pak za mnou. To dítě má znamenité nadání ku zpěvu. My si zpěvem krátíme pochmurné zimní dny. Pojď a zazpívej zde slečně tu šafářskou — ty jako šafářovo dítě.

A Boženka po kratičkém upejpání se před hosty postavila a podeprouc si vyzývavě boky, jala se zpívat:

Jestli mně, šafáři,
dceru nedáš,
já na tebe povím,
kterak děláš:
vylezeš na sejkku,
nabereš si:
dovezeš do mlejna,
semeleš si.

Děvče hlasem na dítě dosti vyvinutým předneslo žertovnou píseň veskrz správně ve známé měkké tónině.

— Umí rozkošně zpívat — chválila ji Augusta, načež přisednouc k pianu žádala děvče, aby píseň zapěla ještě jednou.

A Boženka při průvodu piana píseň hlasem

již kurážnějším opakovala. A když ji dozpívala, Augusta jala se improvisovati variace na rozkošný nápěv.

Kněžna pokynouc baronu, aby zasedl si na-proti ní v pozadí, s velikou pozorností sledovala mistrnou hru Augusty.

V tom ale dvěře salonu zlehka se pootevřely a v nich objevila se herkulská postava hraběte Jaromíra, zimním vzduchem takořka osmahnutá. Nevěda o hostech, vstoupil tak, jak z lesa přišel, ve vysokých škorních a v krátkém lodenovém, kožešinou lemovaném kabátě.

A v tomtéž okamžiku Augusta jako k finále variací svým vyškoleným hlasem původní motiv opakovala :

Jestli mně, šafáři,
dceru nedáš, — — —

Kněžna synu při vstoupení rukou kynula, by pěvkyni hřmotem nevyrušoval. Leč Jaromír pokynu toho zapotřebí neměl. Stanul jako k zemi přičarován, až Augusta posledním akkordem improvisaci skončila.

— Bravo, bravo — zahřmělo skoro z úst Jaromíra, hosty neznajícího.

Na to Augusta ohlédnouc se, s nemalým uzarděním od klavíru se pozvedla.

Jaromír, nečekaje teprv na představení matkou, pokročil k Augustě a ukloniv se před ní, dvorně podával jí ruku.

— Máme zde milé hosty — představovala je

kněžna — náš soused, p. baron Adlersfeld a slečna Augusta.

Přes tvář Jaromíra okamžitě přeletěl lehký mráček, jež ale oko mateřské vystihlo přece.

Zraky otce i dcery se zalíbením utkvěly na krásné, bezvadné postavě mladého muže. Byl obrazem nejen mužnosti, ale i krásy a síly. Z jiskrných očí bylo znáti, že duše dosud prosta je těch šlechtických passí, čili choutek, jež záhy kořen zdraví a duševní energii podlamují. Stál před hosty jako zosobněný Herkul a Adonis. Zkušené oko Adlersfelda bylo postavou hraběte takměř uchváčeno. A Augusta? V okamžiku tom stály před jejími zraky postavy dvě: viditelná hraběte Jaromíra a neviditelná hraběte Szandora. Jaký to hrozný rozdíl. Pozorování a přirovnávání děla se okamžitě, mnohem rychleji, nežli by bylo možná je vypsati.

Jediný pohled na matku hraběti Jaromírovi dostačil, aby z její pohledu vyčetl nejvroucnější přání srdce. Miloval ji s něžností syna, jenž dobře věděl, co všecko za mnoholetého nešťastného manželství vytrpěla.

I Jaromír byl jaksi oslněn neobyčejným zjevem Augusty a proto nebyl s to zbaviti se těch rozpaků, do nichž bezděčně uveden bývá mladý muž při prvním setkání s dámou, jakou byla Augusta.

— Musím vzácné hosty — nalézal poznenáhla slov — prositi za omluvení, že jsem vkročil sem jako lesní muž v prostém pracovním oděvu. Dole ptal jsem se lidí, je-li tu kdo? Nikdo prý. Zaslouchuv ale tolik čarovnou hudbu se zpěvem, pojat jsem byl zvědavostí takou měrou, že jsem beze všech okolkův vkročil. A obdiv můj vzrůstá tím

více, když mám čest viděti, z jakých krásných úst a rukou zpěv a hra vycházely.

— I. já jsem nemálo překvapena — odvětila se stejnou dvorností Augusta. Pan hrabě představil se nám jako lesní muž. Kterak čarovné musí býti knížecí lesy, v nichž mohl vyrůst strom, jež bych ráda přirovnala ku stromu libanonskému.

Největší radost z tohoto lichotivého přivítání a oslovení obou mladých lidí měla kněžna.

— Musíš, Jaromíre, zatím své hosty bavit — pravila k němu kněžna — já postarám se, abychom hosty něčím poctili.

— Žijeme zde v naprostém zátíší — rozpřádal Jaromír hovor — mamá oddala se naprosto idyllickému venkovskému životu a Bohu díky, slouží jí ten život velmi dobře. Z rány, jež ji posledně potkala, obával jsem se následků mnohem horších a proto jsem rychle spěchal z ciziny domů a -- dodal s povzdechem — shledal jsem všecko ve stavu velmi žalostném. Jaká pomoc. Každý musí své břímě nésti.

Na to rozpředl se hovor o cestách, jaké hrabě konal a jelikož Augusta též mnoho cestovala, objevilo se mnoho společných bodů, v nichž vědomosti obou se stýkaly a doplňovaly. Jaromír znamenitosti jiných zemí více posuzoval se stránky hospodářské, Augusta zase se stránky umělecké. Jaromír v hovoru vytvořoval holou stavbu, jaksi kostru povšechného hospodářského života v cizích zemích a Augusta zase stavbu tu okrašlovala poznámkami z oboru umění, v jakém směru každý národ vynikl a dosud vyniká.

-- Základ všeho — hájil hrabě Jaromír větu

— bohatství národů jest hospodářství. Od pluhu vychází všecko bohatství, z líchy, již osévá pilná ruka rolníka vyrůstá všechna mohutnost národův. Nemá-li průmysl podkladu hospodářského, musí dříve nebo později zaschnouti jako strom na skále.

Jakmile mladý hrabě jednou se zabořil do hospodářství, tu stával se nevyčerpatelným, a Adlersfeld se vši pozorností praktického a vypočítavého muže sledoval všechny vývody mladého, hospodářstvím cele zaujatého hraběte.

Ačkoliv Augusta věcem hospodářským rozuměla velmi málo, ze zalíbení, s jakým otec její hraběti naslouchal, seznávala, že hrabě v mínění otce každé chvíle stoupá — jako akcie mnohoslibného podniku. Jí však mnohem více zamlouval se prostý a nelíčený způsob jeho chování. Viděla, že v muži tom není lsti, a co ještě více ji zajímalo, bylo, že vůbec málo se snažil na ni učiniti zvláštní dojem. Jí se přičilo to plané dvoření mladých mužů. Seznala v něm přímého, podnikavého a neohroženého muže, jenž neleká se ani poměrů nejzoufalejších. Viděla v něm muže celého, docela různého od těch moderních mužů, kteří se dámám pitvorně dvoří. A tu opět a opět vynořovala se před ní vedle vzoru mužné krásy a síly, postava skomírajícího hraběte Szandora.

Dosud nikdy na skomírajícího uherského magnáta tolik nevzpomínala a nikdy nestál tolik živě před ní, jako ve chvíli této, když sloužil ji za folii, za protější obraz hraběte Jaromíra zdravím a silou takměř překypujícího.

Hrabě Jaromír nabídl hostům malou procházku před obědem Olšinami. Hned pod skrovným pří-

bytkem kněžny tekli potůček napojující panský rybník, na němž mládež se klouzala. Za rybníkem táhla se panská luka vroubená kolkolem mohutnými olšemi a vrbami. Vesnička sestávala jen z několika nevelikých baráček, vystavených kdysi pro služebný lid, kterýž dosud na panských polích a lesích výživu nalézal. Cestou vykládal mladý hrabě své hospodářské plány, či spíše, co by se zde provésti dalo a dále, kterak by bylo lze z rozsáhlých statků těžiti, kdyby — kdyby nebylo té neblahé sekvestry, jež na mnohá léta všecko úsilí mařiti bude. Na zpáteční cestě prohlédli si též hospodářská stavení se vším živým nábytkem, jenž ovšem valný nebyl.

— Máme všeho všudy, — vykládal mladý hrabě, — dva páry koní a chceme-li si někam vyjetí, musíme zapřáhnouti koně od pluhu. Za to ale máme poměrně mnoho krásných dojníc, které nás takorůžka živí. Obilí padne na daně a služby, a kravín živí zase nás. --

Ke druhé hodině kněžna sama hosty vyhledala a k obědu zvala. U stolu seděl Adlersfeld jí po pravici a Augusta po levici a naproti ní hrabě Jaromír. Hosty neobsluhoval přemovaný lokaj v bílých rukavičkách, nýbrž Boženčina matka, jež byla zároveň šafářkou a kuchařkou.

Slovo při obědě musila vésti Augusta. Kněžna totiž přes tu chvíli vyptávala se ji na všecko možné, na cesty, na zábavy, na její domácí život. A její zkušené oko nořilo se vždy hloub do její duše dávajíc se na ni se zalíbením vždy větším.

A nemusíme teprv dodávati, že i hrabě pilně sledoval hovor mezi matkou a Augustou, jejíž prostý

způsob obcování a obsah řeči svědčil o dámě nejen vysokého vzdělání, ale i přímé srdečné povahy.

Na konec hostiny kněžna obrácena k synovi pravila :

— Tak, milý Jaroušku, musím ti zde před svými ctěnými hosty něco důležitého sdělit. Zde slečna Augusta přijela sem dnes s otcem požádati mne, abych jí stála matkou, — slova ta kněžna vyslovila s jakýmsi něžným přízvukem. — Přiznávám se, že jsem si toho přála sama. Křest dcery otce v našem kraji co nejchvalněji známého, jest zajisté něco vzácného. A tu bych si přála zvědět, zdaž shoduje se i s přáním tvým, abych zde slečně při křtu — stála — jako — matka.

Slova tato kněžna mluvila hlasem poněkud rozechvěným. Otec i dcera bezděčně pohleděli na Jaromíra, který byv na okamžik slovy matky překvapen, povstal a pravil :

— Divím se nemálo, že moje drahá mamá u věci takové vyžaduje si jaksi mého svolení. Kdybych byl ani neměl potěšení, znáti osobně naše ctěné hosty, byl bych přání slečny Augusty považoval za zvláštní poctu a vyznamenání. Přání její ctí nás však a těší tím více dnes, když vidíme před sebou slečnu, o jejíž vlastnostech, já prostý hospodář, nedovedu se podle zásluhy vyjádřit. Místo všech slov dovoluji si na počest našich milých hostů připiti s podotknutím, že svou mamá budu doprovázeti, abych měl příležitost slečně osobně blahopřáti. —

Po těchto slovech zraky kněžny radostí se rozzářily. Zraky hraběte a Augusty se střetly a v okamžiku tom v nich něco se zablesklo, což na

tvářích Augusty vykouzlilo lehký ruměnce, jež kněžna i Adlersfeld zpozorovali.

Po přípitku následoval hovor, jenž nabýval rázu přímo něžného.

— Dovolte mi, pane hrabě, otázku, — pravil Adlersfeld po chvíli: — Jak velice jsou statky vaše dluhy zatíženy?

Otázka ta hraběte poněkud překvapila.

— Asi do tří milionů zlatých, — odpovídal, — cena statků podle katastrálního výnosu je zjištěna na deset milionů zl.

— Dluhů tedy, — uvažoval Adlersfeld, — je na tři miliony. Kromě toho budou asi hospodářská stavení na všech dvorech v bídném stavu.

— Ve stavu přímo žalostném, — dotvrzoval hrabě. — Všech dvorů na třech panstvích je čtyřicet pět. Když náš otec a po něm majorátní bratr skoro po všechna léta v cizině žili a domů přijížděli jen tehdy, aby mohli co nejvíce urvati peněz na své šlechtické vášně, řiditelové panství nechávali všecko pustnouti.

— Na opravu hospodářských staveb čítám úhrnem půl milionu po 10.000 na každý dvůr. Kromě toho bude každý dvůr při nejmenším vyžadovati 20.000 zl. závodního kapitálu k zakoupení dobytka, strojů a t. d. Úhrnem tedy bylo by zapotřebí pět milionů zlatých.

— Tolik dojistá — potvrdil hrabě s povzdechem.

— Sekvestra, pokud jsem zpraven, mileráda by s vámi, pane hrabě, dohodla se o jakési transakci, t. j. ona by vám ráda hodila všechny dvory na krk, jen kdyby měla jakési rukojemství, že ku

svým penězům přijde. Dvory jsou prý víceletým lupičským hospodářstvím jak od hospodářských úředníků, tak i od pachtýřů v tolik bídném stavu, že nechce již na ně hlásiti se žádný nájemník.

— Přece jeden — podotkl se smíchem hrabě.

— Bývalý řiditel jednoho panství nabízel za lušťanský dvůr, který za jeho režie nevynášel skoro nic, 12.000 zl. nájemného

— Kterak je to možné — tázal jsem se ho — když jste z něho nebyl s to dříve jako správce ničeho vytěžiti? —

— To je snadno k vysvětlení — odpověděl mi přímo a prostě. — Vyhnal bych z něho všechny zloděje.

— K nimž zajisté náležel v první řadě sám — podotkl Adlersfeld.

— Ta věc měla se prostě tak — pokračoval hrabě. — Za předešlého panování bylo všecko úřadnictvo a služebnictvo sešvařeno, čili svařeno v jakýsi železný kruh. Řiditel pojal za ženu nějakou odkvetlou dámu z panské družiny, jež těšila se přízni vysokorodého pána. Správce zase pojal za ženu dceru některého řiditele, aby se mohl státi správcem. Aspirantem pojezdnictví mohl zase se státi někdo z přízně, případně nějaký levoboček. Šafářem, poklasným, ovčákem, kočím mohl opět státi se jen ten, kdo pojal za ženu nějakou kuchtu z kuchyně řiditele nebo správce. A ti všichni dohromady osobovali si výsadu, jakožto staré právo, panstvo okrádati. Teprve v nové době byla — hlubokým oráním — odkryta podzemní chodba na panskou sejpku.*) Vůl totiž propadl se do pod-

*) Stalo se tak na panství jistého velmože. Pozn. spis.

zemní chodby. — Běda tomu úředníku, jenž by byl chtěl mezi tolika kapry dělati štiky. Všecko se proti němu spiklo. Nastrojilo se to tak, že byl obviněn z nějakého nedopatření, jež se co nejvíce zveličilo a on pak s hanbou byl vyhnán. Kdybych — pravil ke mně onen řiditel — já byl býval neobmezeným pánem, abych se nemusil ohlížeti na všecky ty zloděje a zlodějky, jež těšili se přízni, ať si již pánů, nebo řiditelů, abych je byl mohl všecky šmahem ze dvorů vypráskati: pak bych byl mohl panstvu ročně odváděti hezkých pár tisíc čistého výnosu a ještě bych při tom sám měl se dobře. Ale tak to bylo: my úředníci byli placeni přímo mizerně. Když jsem já byl jen písařem a když jsem nebožtíka knížete prosil, aby mň bylo přidáno, odpověděl mi kousavě před svým vrchním řiditelem: ty hlupáku, vždyť to máš na polích, dělej to tak, jak to dělají ti ostatní. Takový ubohý kníže je sevřen se všech stran. Každý s něho škube. Prosím, takové bývalo hospodářství na panstvích. Dokud bývala robota, musili na panských polích odříti všecko sedláci, pak ovšem pánům hospodařilo se snadno. Po robotě však trvala ta panská sláva jen na krátko. Otec upadal do dluhů vždy hlouběji. Ku starým přidělávaly se nové a můj bratr konečně dohospodařil.

Taková je historie úpadku našeho staroslavného rodu — končil hrabě své úvahy.

Mezi řečí pánů dány se bavily pospolu.

• Augusta kněžně vypravovala veselé historky ze života bursevních baronů, při čemž znamenitě dávala k lepšímu tu jejich kšeftovní hantýrku, čemuž kněžna často z plna hrdla musila se smáti.

— Jak jsem již pověděl — ujal se opět slova Adlersfeld — správce sekvestru, byl to sám dr. Oprátka, jenž mi to důvěrně sdělil; správa ta by vám, pane hrabě, mileráda všecko do vlastní režie odevzdala. Když jsem mu ale namítl, že bez závodního kapitálu nelze praničeho začít, tu pokrčil ramenoma.

— Ponechme zatím pány zde — pravila kněžna k Augustě — nyní dovolím si já provést vás po mém hospodářství.

Na to kněžna Augustu za rámě uchopivši, vyšla s ní ven.

— Já naprosto se shoduji — pokračoval Adlersfeld — s černodolským farářem, jenž příležitostně říká: sedlák předlužený je dnes ztracen, rolníku se musí dostatí laciného závodního kapitálu, z té příčiny dopomohl jsem mu k založení Raiffeisenovky poskytnutím neobmezeného úvěru na mé jméno. A musím k jeho nemalé chvále doznati, že užil ho v míře nejskrovnější, drže se zásady, že záložna musí vlastní silou vzrůstat. Proto pravím, nemáte-li, p. hrabě, naději, nabýti odněkud zlatodolu k vybavení se z rukou sekvestru a k zařízení hospodářství ve vlastní režii, marně se zakrvácíte. Dnes velkostatky nezbytně potřebují spojení velkokapitálu. Hospodaření při dluzích považuji za bezúčelné »mordování«.

Avšak abych náš hovor ukončil, poslyšte, pane hrabě, můj návrh. Já sekvestru z vašich statků sejmu, jelikož ve vás — bez lichocení — vidím šlechtice dle srdce mého, šlechtice praktického, šlechtice, jenž nehoví zhoubným choutkám svých předků. Vámi může opět starý rod bělohradských knížat nabýti nového rozkvětu, ovšem jiným způ-

sobem, nežli válkami proti Turkům a nežli na kolbištích a závodištích.

Já mám dnes ležeti mnoho mrtvého kapitálu, jelikož obchodu na burse míním se vzdáti. Zdraví mé začíná býti chatrným. Jmění své rozdělím mezi své děti. Kromě toho bych rád před smrtí ještě něco dobrého vykonal. Óde chvíle, co jsem přečetl život vašeho světce *L' r a n t i š k a z A s s i s s i*, děje se ve mně podivuhodná změna. Na mých milionech spočívá kletba. Jmění to je nespravedlivě nabyto a proto rád bych jím spůsobil něco dobrého. Černodolský farář zmínil se mi o zařízení továrny podle vzoru největšího francouzského lidumila *H a r m e l a*. O plánu tom uvažuji. Farář ten má do sebe něco kouzelného. *B y l b y c h t o m u p o v d ě č e n*, *k d y b y c h o m m y t ř i s p o j i l i s e k u b l a h u č l o v ě č e n s t v a*. —

Po slovech těch hrabě na Adlersfelda pohleděl očima, z nichž vycházela otázka: Mám před sebou ještě žida, anebo již křesťana?

Trvalo to chvílečku, nežli hrabě ze svého obdivu se probral.

— Nabídku vaši, — pravil, — pane barone, bych milerád přijal, kdyby s ní nebyly spojeny jisté důsledky, jichž vám nemusím blíže naznačovati. Věc ta je velmi choulostiva.

— O důsledky ty, — odvětil Adlersfeld, — pra nic se nestarejte. — Augusta po svém křtu odjede s Helenkou do Říma, aby, jak pravila, po svém zasnoubení s vaší církví nastoupila jakousi svatební cestu.

Myslím, pane hrabě — končil Adlersfeld —

že s vámi jednám veskrz reelně. Frází nemiloval jsem nikdy, já vždy jednal s největší rozvahou.

— S toutéž upřímností — ujal se hrabě slova — dovolím si panu baronovi odpovědět. Když jsem černodolskému panu faráři nedávno svou první návštěvu učinil, dal mi na srozuměnou, že v mém zoufalém postavení nezbyvá mi ničeho jiného, nežli vstoupiti s vámi do svazků rodinných, čemuž jsem se vši rozhodností odpor kladl, neznaje ovšem Augusty osobně. V této chvíli jest mi jaksi choulostivo, mluvit o těch důsledcích, přijmu-li nabídku vaši, protože bojím se, abyste o mně nenabyl nesprávného ponětí. Kdyby ani této nabídky nebylo, zanechal by nicméně zjev Augusty přímo čarovný, ve mně nejhlubší dojem. Nedivím se pranic, že moje matka Augustou je okouzlena a že nemá přání toužebnějšího, než aby se stala její nevěstou. Proto věřte mi, pane z Adlersfeldu, že je pro mne velmi těžké vyjádření, že velkodušné nabídky vaší nemohu přijati.

— Důvody vaše plnou měrou uznávám — odvětil Adlersfeld. — Budoucnost nechť nad tím rozhodne.

Na to oba mužové podali si ruce, jež si upřímně potřásali.

Když Adlersfeld s Augustou skoro až k samému večeru odjížděl, spozoroval, že jest nápadně bleďa a málomluvna.

— Co je ti, Augusto? — tázal se otec.

— Jsem svrchovaně zarmoucena podezřením, jakobys byl přijel do Olšin s úmyslem, ženicha mi koupiti. Hrabě Jaromír nemůže nikdy býti mým

mužem, já nechci za celý svět, aby mi říkali: «Prodaná nevěsta». —

Po těch slovech Augusta dala se do useda-
vého pláče a po celou zpáteční cestu tonula v slzách.
Doma pak s největším hořem vytkla svému otci:

— Hraběte Szandora byla bych si vzala z útrp-
nosti. V tom sňatku pro osobu moji ponížení ne-
bylo. Tys ale nabízel hraběti Jaromírovi půjčku a
tu jeho ženou nemohu býti nikdy — nikdy! —
Hrabě Jaromír je mužem zcela jiným!

Když Adlersfeld večer ubíral se na lože, prá-
vil k sobě všecek rozmrzen:

— Akciím na burse rozumím velmi dobře,
ale akciím lásky č... aby rozuměl. —

Ještě o jedné návštěvě jest nám tuto pojed-
nati, jež ale bude značně kratší, nežli obě předešlé.

V předvečer svých jmenin — 20. března —
seděl P. Beneš v kuchyni u své staré tety, konaje
s ní hospodářskou poradu.

— Náš pán — stěžovala si pravidelně jemu
do očí — stará se o jiné, ale o sebe se nestará.
Jaro máme na krku a kde nic, tu nic.

— Kde nic, tu nic — tak obyčejně končila
se její písnička.

— Jakých pak starostí — odpovídal jí tento-
kráte — co jíst máme a abych do hospodářství
vrázel tisíce, těch já nemám a velké dluhy dělat ne-
budu. Z Raiffeisenovky vypůjčím se do žní na pár
volů k potahu, někde koupím ojezděný vůz, pak
nějaký ten ploužek a brány — všecko jen pozne-
náhla. První rok bude nejtěžší. Zatím musí se mi
Františka postarati o pořádného čeledína; nejraději
bych měl ženatého, jemuž bych dával nejen de-

putát, ale i jakýsi podíl z výnosu, tak aby prospěch jeho sloučen byl s prospěchem mým. Nadělí-li Pán Bůh mně, nadělí i jemu. Čím bude pilnější a opatrnější, tím více bude míti. A vydrží-li u mne více let a já se poněkud zmohu, jeho škoda to nebude.

Téhož večera dostalo se faráři několik upřímných blahopřání, jež ho mile překvapila. Domníval se, že si na jeho svátek nikdo nevzpomene, ale tu z čista jasna objevila se ve dveřích švarná kapelnice, Vávrovic Aninka, se svým sborem a přednesla dvojhlasně píseň, kterouž si objednala z Prahy prostřednictvím pana doktora Jaroslava, který byl, zatím odbyl si již druhou přísnou zkoušku. Hned za ní objevila se deputace školní mládeže; pak přišel i starosta blahopřáti jménem obce.

— Máte-li pak, tetinko, nějaké koláče? — tázal se jí farář.

— Kde pak bych jich nabrala? — odpovídala se čtveračivým úsměvem — pán se o nic nestará, kde nic, tu nic.

Ale sotva že to dořekla, již na daný pokyn Františka přinášela plné syto koláčků, jež okamžitě v rukou a v kapsách zpěváků zmizely.

Sotva že gratulanti odešli, otevrou se dvěře opět a jimi vstoupí žena v poloměstském oděvu, doprovázená chlapcem asi desíletým a dívčinou as osmiletou.

— Aj, vítám tě, sestro — zvolal farář a již se zvedá, aby ji políbil.

Současně z úst sestry, ženy to as pětatřicetileté, ozývá se, křesťanský pozdrav.

— Polib, Pepíčku a Mařenko, panu strýčkovi

ruku — spustila ženskou vyřídilku: -- Vzkazují vás, pane bratře, všickni nastokrát pozdravovati, můj muž, moje tchyně a všickni sousedé.

— Nu, tak jen ten uzlík odlož a sedni si — pobízeli bratr sestru.

— Děkuji pěkně, nejsme příliš unaveni. A též vás, pane bratře, pozdravuje starý Ševčík, víte co dopadá na jednu nohu a stará Vodičková taky vás pozdravuje a všickni vás pozdravují a všickni se na vás těší, že je brzy navštívíte. A taky se nám tam letos všecko špatně uvedlo. My jsme nesklidili ani polovičku, co jindy. A máme dřavou střechu a rádi bychom si přikoupili kousek toho políčka, ale když nikde není groše — — Ale pojd', Pepíčku, pojd', vinšuj tady panu strýčkovi, ten hoch má moc dobrou hlavu, pan učitel si ho náramně chválí a říká, že bude velmi dobře studovati — — tak říkej, Pepíčku, panu strýčkovi vinš. Ten hoch má moc dobrou hlavu, on umí mnoho deklamánek, pan učitel ho má moc náramně rád. Tak říkej, Pepíčku, říkej.

Na to chlapec postaviv se do posice, hlasem ječivým spustil:

Vysoce důstojný, velevážený pane strýčku!

Jako kvítko pozvedá svou hlavu k slunci —

(při tom chlapec pravici vyrazil vzhůru)

tak i já se povznáším k panu strýci —

(po tomto rýmu chlapec blahosklonně rukou panu strýci pokynul)

nechť vzkvétá vašeho života strom,
nechť do něho neudeří žádný hrom —

Při rýmu tomto farář zakrýváje si uši, dal se do smíchu:

— Prosím tě — zvolal — nech té plácaniny. Já na takové věci nedržím.

— O on umí ještě mnoho deklamánek — vykládala mnohomluvná sestra — říkej ještě o té mlsné kočičce.

— Dej mi svatý pokoj se svým říkáním — durdil se bratr — tuhle si sedni a jez.

— A ještě musí říkati vinš zde Mařenka — stála sestra na svém. — Nu, tedy říkej strejčkovi vinš. —

A nyní zase spustila tato hláskem prajemňoučkým, jako na kanárčím flašinetu:

Vysoce důstojný a velevážený pane strýčku!

— Tak jen si to, Mařenko — přerušil ji mrzutě farář — odříkej, až půjdeš spat — já mám těch gratulací až po krk. Já vím, že mi přejete všickni — tak jen hezky zde jezte — —

Pobídky této děti velmi ochotně uposlechly, jen jejich máti tvářila se mrzutě, že si pan bratr nenechal ty vinše vydeklamovati. Jej nemile dojala mnohomluvnost sestry, která svým ústům nedopřála odpočinku ani při jídle.

— Vidíte, pane bratře — pokračovala statečně dále — zde Mařenka by se vám velmi dobře hodila. Ona je velmi šikovná, ona je jako má pravá

ruka, a ona říká: já půjdu k panu strýčkovi za kuchařku -- holka moc, náramně moc šikovná.

— Umíš-li pak, Mařenko, se modlit? — tázal se jí strýc.

— I jóóó — odpovídala svým kanárčím hláskem.

— Věřím v Boha také?

— I jóóó. —

— A desatero? —

— I jóóó. —

— Kolik pak máš, sestro, těch dcer ještě na skladě? — tázal se farář.

— Prosím, jsou doma ještě dvě.

— A kolik chlapců?

— Taky tři, — děti jako smetí — je to s nimi starostí. Taky nám tam povídali, že tady máte banku a v ní mnoho peněz.

— Vzala-lis pak si sebou pytel na peníze? — tázal se farář na pohled dobrácky.

— Prosím, potřebovali bychom jich a mohl byste si, pane bratře, tu holku zde již nechat, prádlo jsem jí hned vzala s sebou. A Pepíček by mohl na podzim začít študýrovat na pana pátera. On se moc rád, náramně rád modlí, on taky již ministruje a má doma svůj oltář a slouží si u něho mši svatou — a druhé děti mu ministrují — ono to je někdy až k pláči, jak on to krásně umí, pan učitel povídal, že z něho bude hezký p. farář — —

— Prosím tě, sestro, jen už mlč. Musím ti říci upřímně, že já zde ve fáře žádných dětí odchovávatí nebudu. Budu-li někdy s to pár zlatých ti dát, dám, ale na bohaté dědictví u mne nepočítej.

Ale vždyť vy tady máte banku! — namítala sestra.

— Banku sice máme, ale peníze v ní nejsou mé. —

— A oni povídali -- odpovídala s velikýma očima — že ta banka je, pane bratře, vaše.

— Že to povídají, za to já nemohu.

— A my bychom potřebovali alespoň 300 zlatých. Můj muž povídal, abych bez peněz domů nechodila. —

— To tě, milá sestro, upřímně lituji. Já peněz tolik nemám a kdybych měl, potřeboval bych je sám pro sebe. --

Po těch slovech sestřička se zamyslela. Byla mrzuta.

Mezi hovorem tímto stará teta přinesla opálku koláčků a plný talíř různého cukroví s lahví vína.

Děti nedaly se pobízeti. Vpadly do koláčů jakoby byly týden nejedly. Pepíček jednou rukou koláče cpal do huby a druhou cpal cukrovinky do kapes. Farář mezi hovorem s odporem pozoroval tu hltavost chlapce, jehož obě tváře nacpané pečivem, vypadaly jako bubínky. Stará teta a Františka na sebe mrkly, jak pečivo a cukrovinky sesychaly se. Po chvíli děti v jídle pouštěly.

Jez jen, jez — pobízela je máti.

— Maminko — oškleboval se Pepíček — já už nemohu. --

Jez tedy ty, Mařenko — pobízela dcerušku.

Oči dětí sice chtivě na zbytky koláčů hleděly, ale ústa již nemohla.

— Vy tu máte časy zlaté — rozprávěla sestra hovor s tetou — celý den nic dělat, dobře se mít.

— Ovšem, ovšem — odpovídala — zlaté časy máme. Peníze nám prší s nebe a my jen nastavujeme pytle a koláče nám z pece létají zrovna do huby. —

— Co my se tainhle doma nadřeme. Od rána do večera ani netrháme.

— To my zde si podpíráme boky a díváme to po celý den Pánu Bohu do oken a když nás to omrzí, lehujeme si.

— Maminko — dal se do vřeštění chlapec, sáhaje si při tom na břicho — mně je nanič.

— Povyjdi si na chvílku ven — napomínala jej matka.

P. Beneš zamyslel se. Teta na něm pozorovala, že je rozladěn.

— K čemu je ten kněz? myslil si. — Domůž-li se něčeho, nanosí mu příbuzní těch sestřenců a sestřeniček, bratrovců a bratrovkyň a teď se o ně starají. Vždyť jsi k tomu, abys nám se o ně postaral. — Le nechceš? — Že nemůžeš? — A to by bylo krásné. K čemu bys pak byl knězem! Vždyť my jsme se na tebe musili dřít. —

Kněz má hned na míse každé sousto, jež jako student v otcovském domě poží, až do té osmé školy, z níž do semináře vstoupil a od té chvíle skoro ro ničeho rodiče nestál.

— Kdybych byl studoval na nějaký doktorát a měl dnes ženu a děti, nikdo z příbuzných by se ke mně neodvážil. — Tak se má ten kněz, jež příbuzní přirovnávají k vrbě. Čím více prý vrba se ořezává, tím prý více zase vyráží. —

Zrak kněze utkvěl na Mařence. Dítě to sedělo

na židli se zády ohnutými a s rameny vyčnělými a dívalo se do prázdna. Byla to učiněná putička.

— Než by z toho stvoření ubohá teta něco vycepovala, pak by se mi to zde roztahovalo a teta aby zalezla do kouta. To by tak bylo nadělení. Na mnohou faru by se hodil nápis: zaopatřovací, nebo i vyvdávací ústav pro neteře.

Po chvíli kluk zvenčí se vrátil, bledý jako stěna.

Teta s Františkou na sebe se usmívaly.

— No, pane bratře — započala znovu hovor — těmi pár zlatými mohl byste nám vypomoci. My bychom vám je zase splatily.

— Za kolik uherských měsíců? — tázal se farář.

— A vy, pane bratře, nemáte žádný cit — odvážila se sestra k útoku důraznějšímu. — Náš pan doktor říká to vždycky, že kněží nemají cit.

— Mám cit, nemám cit — odpověděl P. Beneš vstávaje se židle a sáhnuv do kapsy, vyndal z ní tři desítky a položiv je sestře do dlaně pravil: zde máš na zpáteční cestu, dal bych ti více, ale nemám a prosím tě pro lásku k rodičům tam na věčné pravdě: s takovou mi sem nechod. Budu-li mít co, dám ti bez pobídky, ale své děti si v bázni Boží odchovej sama. Dej ti Pán Bůh dobrou noc!

Po slovech těch farář odešel do svého pokoje.

Nemálo rozrušen způsobem jednání své sestry procházel se P. Beneš po svém pokoji, snaže se klid mysli opět najíti.

— Ano, — pravil k sobě, — kdyby byla chudá, aneb dokonce vdovou, — bylo by to něco jiného, ale oni mají se dost dobře, mají více nežli dosud

já a již na mne lezou a volají: dej, dej, ty jsi kněz, nemáš ženy a dětí, ty to nepotřebuješ! — Zde vedle znám faráře souseda s hezkou, výnosnou farou, a ten má v domě na dvacet lidí samých to přátel. Kde jaká tetička byla, přistchovala se k němu se vším všudy i — s kolébkou. Na plotě u farní zahrádky suší se pleny a v kuchyni vrzá kolébka. A farář — slaboch — div že nechodí nahý. — — To by tak byl pořádek! — — Proto principiis obsta! — Lepší první mrzutost, nežli poslední. —

A v zápětí objevil se na obzoru myšlének hrabě Jaromír ve svém zoufalém stavu, sevřený sequestrací.

Jeho návratem kouzlil se před ním obraz obnoveného rozkvětu starého knížecího rodu. Maloval si v duchu kvetoucí sady, bujné osení na polích, veselý zpěv šťastného lidu. Představoval si spojení urozenosti s bohatstvím, na němž by podílu bral i lid. Tanul mu na mysli ideální poměr mezi knížetem a lidem na základě křesťanství, jehož on by byl prostředníkem. Viděl před sebou továrny, řízené v duchu Harmela, otce dělníků. — Jaký to krásný plán, ale jak daleký ještě od svého provedení!

A tu jakoby z čista jasna do plánu uhodil blesk. Právě před chvílí dověděl se, že plán ten je takořka zmařen. Nejvíce litoval starou kněžnu, jíž by byl z toho srdce přál, aby večer života byl jí ozařován sluncem radosti, sluncem štěstí posledního potomka toho rodu. Výsledek všech myšlének, jež se na něho hrnuly, byl: kterak malý je člověk, co zmůže, nepomáhá-li mu Bůh! — —

Na to vykonav své večerní modlitby, ulehl na své lože. Z kuchyně bylo chvilkami slyšeti hlas

innohomluvné sestry a kvičení dětí. Nemohl usnouti. Zakryl si uši polštářem, ale i tu ještě jednotlivé zvuky a vrzání dveří z kuchyně pronikaly — — —

Pojednou vidí, kterak se tu odněkud v jeho pokoji vzaly kobylky. A kobylky ty měly dětské hlavy, jedna hlavu Pepíčka a druhá hlavu Mařenky, a za nimi přiskakovaly kobylky ještě jiné, též s dětskými hlavami a všechny vyskakovaly si na něho a začaly z něho krev ssátí. Jedna skočila mu na prsa, druhá na záda, třetí na bok, čtvrtá zahryzla se mu do ramena, pátá do stehna.

— Co na mne chcete? — klidte se odtud! — křičel na ně, ale kobylky daly se mu do smíchu a hryzly ho dle chuti dále. A tu s hrůzou viděl, kterak ty kobylky na něm rostou do délky a šířky, a kterak on se stává vždy hubenějším a vždy menším, pořád menším. Ta kobylka s hlavou Mařenky vyrostla v nevěstu s věnečkem na hlavě a s dlouhým závojem přes tváře a volala na něho: Strýčku, musíte mi dátí věno. A za ní volaly všechny ostatní: a mně taky a mně taky!

A zatím on sám sobě připadal pořád menším, vždy menším, až vypadal jako brouček, ježž bylo lze dátí do škatulky. A hned na to viděl sestru státi před sebou v rukou s malými hráběmi, jimiž hrabe se v lese stlaní. A ta těmi hráběmi jala se vší silou jemu po hřbetě hrabati.

— Pro Boha, sestro, co to děláš! — křičí na ni.

— Nu, co bych dělala, — odpovídá mu, — hrabu s tebe dukáty, — samé dukáty.

— Hrab — hrab — hrab — hrab, — slyší, jak ty hrábě mu po zádech a po žebrách chrastí.

— Ale, drahá sestro, — dává se do prošení, — alespoň na mně košili nech, jak pak bude mi lze vyjít mezi lidi? Já se studem propadnu — —

— Hrab — hrab — hrab — slyší a cítí neuprosně dále. To jej rozhořčilo tou měrou, že najednou ucítil v sobě sílu obra, jenž jediným rozmachem rukou ty kobylinky a tu postavu s hráběmi se sebe shodil a se — probudil.

Byl rád, že to byl jen sen. Po delší chvíli usuul opět a měl zase sen jiný. Viděl krásnou postavu hraběte Jaromíra obrovské velikosti. Viděl ji rozsévati a stromy zasazovati, viděl, kterak z polí do dolin odhazuje balvany, ležící v cestě. Divil se jeho síle, jak ty balvany lítaly z jeho rukou jako míče. Srdce mu z toho poskakovalo radostí. V tom ale ze země se vynořila obluda jakás s člověčí hlavou.

— Totě přece hlava dra Oprátky? — pravil k sobě.

A obluda ta vrhala se hraběti mezi nohy a podtrhovala mu je a pak ho chytala i za ruce a vázala mu je.

A marně namáhal se hrabě obludu tu zašlápnouti.

— Kdo jsi? — křičel na ni.

— Já jsem sekvestr — hřměla na něho. — Však ty mi neujdeš. —

A obluda škrábala se mu po těle pořád výš a výše, až k samému krku, za nějž ho chytla, aby ho zardousila.

V pozadí viděl starou kněžnu a slyšel ji zoufale volati: pomozte mému synu!

A za kněžnou v dálce skoro {nedozírné, již

jen jako v mlhách, viděl Augustu jako hvězdu zapadati —

P. Beneš probudil se k ránu s těžkou hlavou, těžkými sny takměř rozrušenou. Teta jeho již po kolik dnů s nemalým znepokojením pozorovala nápadnou bledost svého Benouška. Kolem očí dělaly se mu modravé kruhy a z jeho chování přese vše jeho přemáhání, vycítovala nervosní podrážděnost.

— Nebylo by divu — říkala — aby se z toho všeho nerozstonal. Tolik si toho vzal na starost. O všecky se stará a na sebe zapomíná.

Zraky její s utajenou, ale starostlivou výčitkou na něm spočívaly.

— To má z toho, že mne nechce poslouchat.

A když časem přece se odvážíla jej napomínati, tu její Benoušek bral ji za ruku, stiskl a pravil se synovskou něžností:

— Já vím, drahá teto, že mne milujete jako moje matka — však nás milý Bůh bude sílit.

Kapitola třicátá.

Missie.

Missionáři, od lidu očekávaní, z Prahy přijeli. Byli jen tři. Superiorem byl P. Bonaventura. Když jim P. Beneš duchovní správu po čas missií odevzdával, pravil k superioru:

— Víím, že vám, drahý příteli, nemusím teprv napovídati, co a jak máte kázati. Znáte můj lid z několika již návštěv, ale tolik dovoluji si připomenouti, že bych si nepřál, aby kázání některého

člena missie vzbudilo dojem, jakoby si vás byl sem pozval, abyste na místo mne lidu řekli to, co bych já si říci netroufal, slovem, abyste lidu jaksi »vycinkali«. Mám v osadě mnoho třtin nalomených, o nichž doufám, že vašimi oteckými slovy posílí se k nezlomné naději v Boha.

Průběh missií vyličovati nebudeme. Opakovalo se v nich totéž, jako u všech missií zdařilých. Prvního dne chodili na kázání více ti hodní a nábožní, druhého dne ti vlažní, jen tak jako ze zvědavosti. A když tito obsahem kázání byli jako chyceni, následovali za nimi i nepřátelé missionářů, aby si vyposlechli, jak prý jim zatvrzelcům budou vytápěti peklo. Závěrečné kázání o spojení se s Kristem v nejsvětější Svátosti Oltářní, o lásce k nepříteli a o nesení kříže z lásky k Bohu měl P. Bonaventura, jenž svým prostým, nelsčeným způsobem mysli posluchačů tou měrou rozehrával, že zpovědnice téhož večera až do deseti hodin byly kajicníky obléhány. Ráno pak přede mší svatou P. Beneš s okolním duchovenstvem, jež mu přišlo na výpomoc, jelikož i množství lidí z jejich kollatur přicházelo na missie, přiklekl ku zpovědnici, aby vykonal svou velikonoční pobožnost.

P. Beneš u zpovědnice spatřil lidi, jichž v kostele dosud neviděl. Spatřil totiž i dolensho mlynáře, jenž po léta již vedl nákladný proces s mlynářem hořením — o vodu.

I Pavlík stranil se po všecka léta zpovědnice.

Jak jsme byli již pověděli, protékal Černodol potok, jenž vycházel z hořejšího lesa. Dolensí mlýn byl starší a měl právo na vodu. Dokud Černodol náležel knížatům Bělohradským, nebylo dáno dovo-

lení ku stavbě mlýna hořenšího. Jakmile ale panství toto bylo odprodáno, vynášel se podnikatel nového mlýna, jenž mlýnu dolenímu vodu zastavoval, a jenž mu ji přímo chytal do veliké nádržky, což se stávalo pravidelně v létě. Z toho povstala mezi oběma mlynáři nenávist, jež se dlouholetým soudem stupňovala v zášť. A ejhle, mlynáře doleního spatřil P. Beneš u sv. zpovědi, o němž věděl každý, že je v právu.

I jinou radost pocítil ještě.

Dnové vdovy Petříčkové blížili se ku konci. Její duševní choroba stupňovala se. Ztrácela paměť a mluvila nesouvisle, ale přece měla mnoho okamžiků jasných. Do kostela již choditi nemohla, aby tam nesklela. A proto poslala nejstarší dceru s prosbou, aby mohla vykonati sv. zpověď doma. Vědělo se však všeobecně, že Petříčková s Pavlíkem žije v nepřátelství.

P. Beneš těžce nesl znepřátelení některých rodin, jmenovitě nepřátelství velmi pohoršlivé mezi Pavlíkem a Petříčkovou a pak i mezi oběma mlynáři. Proto snažil se nepřátele ty ku slavnosti vztyčení missionářského kříže dohromady svést.

Proto sezval všecky sousedy bez rozdílu k nesení kříže. Nejstarší měli nésti kříž vzadu a mladší a nejmladší vpředu. A protože nosičů bylo mnoho, musili se vystřídati. Starý Brázda byl spáren se starým Pavlíkem. Po nich měli následovati oba mlynáři, pak ostatní sousedé. Kříž měl býti nesen kolem celé návsi a hned u kostela složen a vztyčen.

— Láska Boží smířila člověčenstvo s Bohem — kázal P. Bonaventura. Pro lásku Kristovu smiřujme se i my!

Na to missionář slovy vroucími vyzýval všechny přítomné, aby na důkaz, že si všickni z toho srdce všechno odpouštějí, před posvátným křížem podávali si ruce.

A v okamžiku tom ze statku Petříčkovíc vycházela Petříčková na smrt bleďá, vedena nejstarší dcerou a malým Bohumilkem a chvějícím se krokem blížila se ke kříži. Zraky všech byly na ni upřeny. Byla zahalena v těžkém zimním šatě, z něhož vyčnívala její na smrt bleďá tvář. Přicházela blíž a blíž, až k samému Pavlíkovi, k němuž svou vyschlou ruku vztáhla.

— Odpusťme si pro lásku Kristovu na kříži — oslovila Pavlška — odpusťte mi všichni, jež jsem svým životem pohoršila.

Slova tato dojemným, třesoucím se hlasem pronesená, pohnula všechny k slzám.

— Odpusťme si, odpusťte i mně — odvětil Pavlík hlasem též rozechvěným a podal vdově zároveň ruku.

Na to nastalo všeobecné podávání rukou, ano i objímání.

— Jenom já marně hledám svého protivníka — pravil smutně doleuť mlynář.

— Kde je hoření mlynář? — tázal se P. Beneš.

— Nepřišel — zněla odpověď.

— Copak ten neznaboh — prohodil starý Brázda. — On vůbec v Boha nevěří a proto smířiti se nechce.

— Na mém gruntě stojí jeho mlýn — pravil Pavlík. — Nyní lituji, že jsem mu kus pozemku na mlýn prodal.

Odpuštění ode všech přítomných Petříčkové

bylo upřímné, k čemuž nemálo přispěl i Bohumilek, jehož nevinné oči zdály se za matku prositi.

— Kříž tento, — končil P. Bonaventura svou řeč, — nechť po všechny časy nese jméno kříž smíření. Kdokoliv půjde vedle něho, nechť pouhý pohled na něj pohne ho k odpouštění. Kříž tento na místě vyvýšeném, jejž snadno lze zřítí z celé obce, bude vám, drazí, před tváří smrti znamením smíření se s Bohem. A proto vám, nejdražší duše Kristovy, odevzdávám v ochranu tento »Kříž smíření«.

Tak se skončila sv. missie v Černodole, jež na vždy utkvěla v paměti obyvatelům jako památka zdárného působení jejich faráře.

Jestliže někteří na počátku v missiích spatřovali něco hrozného — jak se namnoze tvrdí dosud jen samé zatracování hříšníků do horoucích pekel: po missiích obrátili na dobro a nemohli si jejich účinek dosti vynachváliti. A proto, když brzy odpoledne missionáři odjížděli, nemělo loučení s nimi konce.

Po vztýčení sv. kříže kněžstvo sešlo se ještě ve faře k malému pohostění. Kněz na venkově více méně osamocený v pracích téměř ustavičných, tu v kostele, tu ve škole, tu u nemocných, rád používá příležitosti ke sjezdu okolního kněžstva. Mnozí sousedé kněží nevidí se mnohdy třeba půl léta a proto i rádi se scházejí brzy u toho, brzy u onoho, aby si své zkušenosti a své trudy sdíleli. A proto jest nám milou povinností pozmíniti se i o této příležitostné schůzi, na níž se opět shledáváme s tou nešťastnou obětí venkovského patronatu P. Bolestínem. Jak se čtenáři pamatují, vy-

nikal tento kněz nejen vzdělaností, ale i vybraným, vždy roztomilým vtipem.

P. Bolestín nesměl chyběti na žádné slavnosti. Všudež musil něco vypravovati. A proto i tentokráte musil něco dáti k lepšímu.

— Tak tedy, páni, poslyšte, -- jal se vypravovati. Svatý klíčník ve bráně nebeské díval se jednoho dne dolů na ten náš mizerný svět a na ty cesty, po nichž lidé krácejí. Díval se též na tu širokou cestu, po níž lidstvo běře se na onen svět. A když se tak dívá, spatří najednou kohosi pachtiti se ku bráně nebeské s velikánským košem na zádech. To se rozumí, že každý musí na onen svět odebrati se se svými skutky. A tak i ten člověk v tom velikánském koši nesl si své skutky. Když se tak sv. Petr dívá, vidí, že ten člověk z toho koše přes tu chvíli něco ztrácel, což musil vždy s velikým nanaáháním pod těhou velikánského koše sbírat. A co to ztrácel? Byly to nějaké spisy. — Bezpochyby nějaký pisálek, -- myslil si sv. Petr.

Na pokyn sv. Petra scházeli se mnozí svatí ku bráně nebes a dívali se na toho prazvláštního poutníka. Čím přicházel blíže, tím více znatelný byly tahy jeho tváře, s níž řinul se v bohatých krůpějích pot. Bezděčně v nich vzbuzoval soucit. Měl na sobě zvláštní oblek, v končinách nebeských dosud málo vídaný. Měl na těle fráček a límec na něm byl zlatý s třemi hvězdičkami. Na hlavě klobouk na dvě facky.

— Co jen to je zač? — tázali se mnozí.

Zatím ale nový poutník pachtil se s tím košem k nebes bráně vždy blíže.

— Poslyš, Rudigieře — pravil sv. klíčník —

— mně se zdá, že tenhle poutník přichází odněkud z tvé vlasti. Tys býval biskupem ve sv. Hippolitě. Podívej se na něho.

Biskup Rudigier přistoupil blíže, podíval se mu hezky z blízka do tváří a div že podivením nazpět se nepotácel.

— Totě přece Excellence — zvolal — pan ministr kultu z Vídně.

— Excellence, excellence! — obdivovali se svatí. — Co je to za titul?

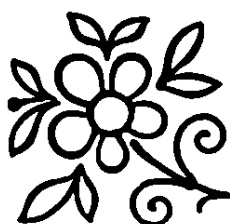
— Tak se u nás říká těm nejvýše postaveným byrokratům — vykládal jim biskup Rudigier. Načež obrácen k přichozímu, tázal se ho: Co to, Excellenci, v tom koši nesete, že je to tolik těžké?

— To jsou, prosím — odpovídal hlasem žalostným — všechny petice rakouských biskupů, jež jsem za svého ministrování házel do koše a nyní, když jsem umřel, musil jsem ten koš vzít na záda a nésti na Boží soud. Divím se tomu náramně. Když ty petice od biskupů byly mi jedna za druhou doručovány, zdály se mi náramně lehkými, ale teď, když s nimi musím na Boží soud, každá váží alespoň cent. Tak bych uctivě prosil, abych toho břemene už jednou byl zbaven.

— Mně se zdá, příteli — pravil na to vážně sv. Petr — že se s tím košem povlečete zde až do soudného dne a pak ještě nevím, jak to s vámi dopadne.

Vypravování P. Bolestína vzbudilo všeobecnou veselost.

Příště, až se zase sejdeme — pravil — chci vám, páni bratři vypravovati, jak pochodil u nebeského klíčníka jistý velmi nábožný pan patron.
— Tedy brzy zase na shledanou!

KNIHA TŘETÍ.

NEPŘÍTEL ČLOVĚK.

Kapitola třicátá prvá.

Krkavci v černodolském lese.

Zlí, neuprosní hosté přistěhovali se do lesa nad Černodolem: padesát seker, deset ručních pil a jedna píla parní začaly v něm zle řádit. Duněla země padáním stoletých smrků, jedlí a dva i tři-staletých buků, v jichž bleskem otlučených a roztelých větvích po staletí sídlili krkavci, kteří nemálo žasli nad příchodem drvoštěpů, ačkoli na jich hnízda dosud nedošlo. Drvoštěpové začali mohutné kmeny porážeti ze zdola k vrchu.

Skoro v stejné době, v níž události, na konci kuihy druhé vylíčené, se udály, započala cizinská společnost těžiti z lesů hraběte — nyní již knížete Bělohradského. Ode chvíle, kdy dědictví soudně mu bylo přiřknuto, stal se majorátním pánem, jemuž titul knížete náležel. Kníže velmi těžce nesl zaprodání této části lesů, jichž by bylo možno o mnoho výhodněji využiti doma.

Cizí společnost nejkrásnější kmeny prodala do Hamburku na stožáry, kmeny menší rozřezávala na prkna a kmeny křivé sdělávala na dříví. S kácením lesů byla započata stavba železné dráhy ku spojení s Labem a po Labi s Hamburkem.

Žalem ale ještě větším sklíčen byl P. Beneš. Co mu dala práce a co sebezapření mravní náprava obce, již byl shledal ve stavu přímo žalostném. Jeho pastýřské opatrnosti podařilo se v době poměrně krátké nápravu obce provést, a byť i ne provést, tož přece s velikými nadějemi pro budoucnost započítí. Bylyť u něho okamžiky, v nichž jakási hrdost nad úspěchy takměř báječnými, v srdci jeho jako hádě se zahnízdovala.

— Ať někdo dokáže tolik, co já! — ozývalo se mu nejednou v hrudi, radostí se dmoucí. — Čeho jsem se chopil, vše se mi dařilo — kromě toužebně žádaného spojení knížete s Augustou, urozenosti s bohatstvím. —

Leč ani tu nevzdával se nadějí všech. Naopak, brzy po odjezdu Augusty do Říma událo se něco, čím naděje ty v něm oživly.

Adlersfeld velmi povážlivě onemocněl. Byl na celém těle svírán pakostnicí, jako svázán provazy, jež se mu zařezávaly do vysýchajících údů. Byli k němu povoláni nejslavnější odborníci, kteří ale vynesli nad nemocným ortel smrti.

— Potrvá to s ním ještě několik let, ale smrt blíží se k němu neúsporně. Tělesné ústrojí u věku již pokročilejším hrozné nemoci na dlouho neodolá.

Ačkoliv úsudek tento baronu byl zatajen, vyrozuměl nicméně zrakům lékařů, že naději na uzdravení má velmi skrovnou.

Vedle toho měl dosti zkušeností na svých známých, kteří byli s ním užívali, vlastně nadužívali pokladu zdravého mládí a kteří na kolik let před ním musili si nechat líbiti neuprosného sekvestora — smrt — na svůj život: protože s resignací milionáře, jenž druhdy na bursách házel miliony jako zlatníky, odevzdal se svému osudu.

A když jako lazar sklíčen, mohl jen na kolečkovém křesle seděti, povolal si k sobě P. Beneše.

— Vidíte, jaký je ze mne ubožák — pravil k němu — a jsem dosti mužem, abych nevěděl, co mi nastává; ostatně cítím smrt v každé žilce. Mám závěť již hotovou. Jméni své rozdělil jsem mezi děti. Moji oba synové budou i nadále společně státi v čele mých bankovních a průmyslových závodů. Každá dcera dostane pět milionů věna, jež se jí hned po provdání buď hotově vyplátí, nebo v mé centrální bance pojistí. Toliko u Augusty jsem učinil výjimku. Neušlo vám, velebný pane, zajisté, že když bělohradský kníže na své oči viděl, s jakou vroucností Augusta svátost křtu přijala, byl dojemem tím, jak sám pravil, unesen.

— Viděl jsem — podotkl farář — kterak po tom sv. výkonu oči obou se setkaly. On též snažil se Marii Augustu, jak se od té chvíle nazývá, od daleké cesty odvrátiti, avšak její úmysl zůstal nezvratný.

— Nelze, nelze mi zůstat! — odpovídala se slzami v očích kněžně i matce.

Velmi tklivé, tklivější nežli s rodiči, bylo loučení kněžny s Augustou. Když tato po krátké hostině k ní se obrátila, aby jí za všecku lásku dě-

kovala a zároveň s Bohem dala, tu kněžna zapomenuc na všechu etikettu, objala ji kolem šíje a tiskla tváře její na tváře své, rozplývajíce se při tom v slzách.

— Proč od nás utíkáte? Nadála jsem se, že odvezu si vás jako svoji nevěstu a vy nyní dáváte nám s Bohem! —

Mezi tímto výjevem kníže Jaromír nespouštěl s Augusty očí, kteráž z náručí kněžny jemně se vyvinouc, pohlédla na knížete.

— Jsem přesvědčena, — pravila, — že kníže sám příčinu velmi závažnou mého odjezdu uznává.

— Zuám též příčinu tu, — odvětila kněžna, — ale neuznávám jí. K čemu těch ohledů na veřejné mínění?

— Vyžaduje to nejen čest má, ale i čest vaše, — prosím, milostivá paní, račte sama dobře cítiti, proč nemohu jinak. Leč i kdyby ohledů těchto nebylo, ozývá se v této chvíli v srdci mém hlas, jenž mi velí, jenž mne nutká uchýliti se na čas do klidné samoty na místech zasvěcených šlepkami prvních žen křesťanských. Bude-li vůlí Boží, abych nazpět do světa se vrátila, chci tam připravovati se na úkol mi zde na zemi vykázaný. Mám za to, že zde p. farář, jenž mne seznámil s působením velikých křesťanských žen, důvody mé plnou měrou uzná. Chci ve všem vedle pokynů vůle Boží se zachovati. A nyní s Bohem.

— Dnes sekvestrace — pokračoval baron — na statky knížete jest zrušena. Kníže je neobmezeným pánem svých statků, na nichž může své dalekosáhlé hospodářské reformy prováděti. Dojde-li kdy ku spojení obou, bude to částí jejího věna.

— A nyní — pravil Adlersfeld na konec — ještě něco, co se týká mne. Já jsem v srdci křesťanem, ale nevím, odhodlám-li se svou dceru následovati. Ostýchám se před veřejností, aby se mi mými spoluvěřci nevytklo, že starému židovi zvodnatěl již mozek. Nezříkám se toho, ale také nic neslibuji. Odjedu co nevidět s rodinou do Rivier, kdež se hodlám s Augustou setkat. Zlepší-li se můj stav, míním odjetí do Říma a tam na prazích apoštolských nehodným členem vaší církve se státi.

— Nyní ještě něco měl bych k vám, jakožto svému příteli. Před několika měsíci zmínil jste se mi něco o stavbě veliké továrny, zařízené dle vzoru otce dělníků Harmela. Plán tento bude uskutečněn. Dal jsem již svému staviteli rozkazy, aby se s vámi dohodl v příčině zařízení továrny a stavby dělnických bytů. Osvědčí-li se továrna, o čemž ostatně nepochybuji, bude lze ji stále rozšiřovati. Přistavíme k ní tkalcovnu. To ostatní bude u Boha.

Po této rozmluvě oba přátelé rozloučili se co nejsrdečněji.

— Škoda — pravila paní Adlersfeldová — že nemůžete, velebný pane, jeti s námi. Můj muž ve vaší společnosti vždycky okřeje.

— Jsem připoután ku své osadě — odpovídal — a právě nyní nastává mi práce, jižto bych se byl nenadál. Právě přihnalo se mi stádo vlků do mého ovčince, aby mi dávali ovečky.

Na to vypravoval rodině, co se právě kolem Černodola děje.

— Nahrnulo se do Černodola lidí na mnoze zpustlých, za nimiž táhnou se hudci a kejklíři, aby z nich poslední vydřený groš vytáhli. V obou ho-

spodách po celé noci to křepčí, proti čemuž moje armáda spásy nevystačuje. Můj spolek křesťanských žen a dívek musí nyní obmezovati se jen na to, aby mladé pokolení zachránil od nákazy. Co nevidět budou v Černodole zřízeny dvě nové hospody. Nejnebezpečnějšími lidmi zdají se mi býti ti cizinci, neznající ni řeči naší, ni víry, a kteří proto oběma pohrdají. Dozorcem nade vším jest jakýsi G r ö m e k e, jenž s několika svými pochopy z říše víře naší se rouhá a jí se posmívá.

— A což nelze ho soudně stíhati?

— On to činí velmi chytře po straně. Běda tomu dělníku, jenž by proti němu svědčil. Je to člověk svrchovaně surový. Surovost svou označuje tím, že s kapslovkou chodí do lesa a z ní cvičí se ve střelbě vyplašených veveriček a nemá-li těch, střílí i drobné ptactvo, ale dobře má se na pozoru, aby ho při tom nepostihl četník. —

Jak vidno, P. Beneš byl neblahou změnou věcí nemálo rozrušen. Srdce mu krvácelo při pomyslení, že spasná jeho setba hned při slibném vzcházení mohla by býti rozdupána. Proto zdvojnásobnil svou péči o ženský spolek, aby nákaza mezi mládí nevnikala. Ve spolku mužském skoro každé neděle pořádal zábavy, jen aby mladíci nepřicházeli do užšího styku se zpustlými cizáky, v čemž mu nemálo pomáhala okolnost ta, že cizáci ti opovrhovali nejen naši vírou, ale i řečí, a že vůbec náš lid považovali za inferiorní, za nižší. V ohledě tom nemálo mu prospívalo oživení národního sebevědomí. Ku svým přednáškám obíral si velmi často ty doby českého národa, v nichž cizina vlivu velmi neblahého v Čechách se domá-

hala, a to jmenovitě v šestnáctém a sedmnáctém věku, kdy jako zhoubná zátopa začal se k nám valiti protestantismus a s ním i němectví.

Leč tu proti všemu nadání setkal se s nepřitelem člověkem, jenž na něho hned od počátku žárlil. Byl to pan řídící učitel Šilhavý, který mu potají do setby zasíval koukole vypravováním sousedům a mladíkům o tak zvaném náboženském pronásledování za panování Ferdinanda II. a III.

Dosavadní jeho poměr ku škole byl dosti kloudný. Farář vynasnažoval se žítí s učitelstvem vůbec v přátelství. V příčině té zamhuřoval oči při mnohých věcech, při nichž měl právo se ozvat, jen aby dobré vůle s ním si nepokazil.

U podučitele místního a na filiálce v Zahájí podařilo se mu to jakž takž jeho duševní převahou a vědomím, že jakožto předseda raiffeisenovské záložny a spolučlen místní školní rady ve všech okolních i mimofarních obcích požíval veliké vážnosti. Toliko s panem řídícím nedařilo se mu to. Muž tento byl příliš ješitným a malicherným, než aby autoritativní převahu faráře, jakým byl P. Beneš, mohl uznati.

V příchodě cizinců vycítil ihned spojení v podrývání farářovy vážnosti. — Kromě p. řídícího měl ale ještě druhého zarytého nepřitele v obci, a to v kostelníku Havranovi, ježž musil propustiti pro nečistotu a nepořádek. Na místo jeho zvolil si baráčníka Jeřábka, otce té dívenky, ježž mu při jeho příjezdu do Černodola ve chvíli, když všichni byli proti němu, políbila ruku. V jejím otci shledal farář muže veskrz spořádaného. Ha-

vran po svém sesazení započal proti svému faráři jizlivě krákorati.

Havran šel do lesa mezi drvoštěpy, ačkoli toho zapotřebí neměl. Chalupa mu poskytovala výživy dost, byl však mamonářem, který příliš hřešil na účet bývalého faráře a ovšem i na účet dobré věci. Havran byl z těch kostelníků, kteří drou, kde jak mohou.

V ohledu tom býval Černodol pověstným. Lidé si říkali: na faře by to ještě ušlo, p. farář sice nechá si též zaplatit, ale je s ním přece promluvení; avšak kostelník a hrobař, to jsou dříči.

O věci této měl P. Beneš mimořádnou přednášku v pastorální konferenci, v níž nemalou sensaci vzbudila věta:

— Pane Bože -- zvolal — kterak lid může náboženství podržeti v lásce, když v životě nabývá přesvědčení, že při každém setkání se s knězem anebo kostelníkem má platit. Setkáváme-li se s lidem jen při placení, kterak i kněze lid může mít v lásce! Snažme se s lidem setkávati, aniž by hned musil mysliti na placení.

— Prosím ctěné pány spolubratry — rozvínoval P. Beneš své myšlenky — aby uvážili, že při tak zvané štole činí se se čtyř stran nároky na kapsy věřících; je to předně farář, po něm přijdou kostelníci, pak učitel a konečně hrobař.

Podle dosavadní praxe tito všickni čtyři operují každý na svou pěst, kolik může každý urvati, při čemž obyčejně pohorí farář. A nepohorí-li hmotně, pohorí morálně, t. j. celé odium, celá zášť, vycházející z přebírání štoły, vrhá se na faráře a tím i na náboženství. A tu dovolím si podotknouti,

že, jak zkušenost dosvědčuje, farář na mnohých místech jaksi upadl v područí kostelníků.

Budiž mi dovoleno příkladem to doložit. Před krátkou dobou musil jsem z důležitých příčin jeti do — K o c o u r k o v a, kdež právě byl zemřel farář na jedné z lepších far. Byl vesměs ctěn jako vzorný a především dobročinný kněz. Kdekoliv se nějaká sbírka vyskytla, byl on prvním mezi přispívajícími: I. H. cír. kněz — — Šifru tuto, pánové, znáte z našeho denníku. On za svého farářování mnoho tisíc vynaložil na opravu kostelů pod patronátem města. Proto zemřel jako chudás. A tu se stalo něco, co patronátní poměry — tam v tom Kocourkově — křiklavě osvětluje. Tam si kostelníky volí patron, t. j. sbor obecních starších, v němž zasedají protestanti i židé. Proto tam je farář více méně v područí kostelníků. Když tedy onen farář zemřel, žádali kostelníci 40 zl., aby jejich zemřelý farář směl přijíti do kostela. Teprv na mnohé domluvy a snad i prosby usmlouvali to na 20 zl. Pak teprv smělo tělo faráře býti postaveno na tu známou kostelnickou parádu v kostele. (Vzrušení posluchačů.)

Nota bene, při tom jeden pohřební ústav sám pohřeb obstarával. Tolik si kostelníci požádali za svou práci v kostele.

Prosím — pokračoval P. Beneš — zde dovlm si předložit podrobný kostelnický účet při pohřbu živého městského faráře, který též zemřel chudý.

Ta specifikace zní :

Za kříž a dvě svítilny s flórcm až na svaté pole	3.—
Pěti ministrantům po 40 kr.	2.—
Za obsluhu kněží při vykropení	2.—
Za pokrytí hlav. oltáře černým sukem	2.—
Za pokrytí ostatních 11 oltářů černým sukem	11.—
Za pokrytí lavic černým sukem	3.—
Za hodinu praepulsu před výkropem	3.06
Za postavení a ukládání rodinných svící v kostele	1.50
Za parádní upravení lože v pokoji	6.—
Za postavení katafalku v kostele	6.—
Za černou výzdobu presbytáře	2.—
Za štíty na oltáři	3.—
Za posluhování při zádušních mších	4.—
Za pokrytí stupňů k hlav. oltáři	2.—
Za posluhování při pohřbu až ku bráně	4.—
Svíčkové bábe za zametání	2.—
Suma sumarum	56.56*

Aby pohřební výlohy faráře tohoto mohly býti kryty, musila býti za babku prodána jeho sbírka obrazů.

O hlavním kostelníku téhož kostela je známo, že dobře provdával své doery i za úředníky. — Jak jsem ze všeho vyrozuměl, tam v Kocourkově zdá se panovati zásada : zemře-li farář jako žebrák, pak i kdyby padesáte let Pánu Bohu a ovečkám vzorně sloužil, ať se mu jako žebráku odzvoní.

*) Data tato jsou z originálu vyňata.

Pozn. spis.

A osmělí-li se který farář otázi se, podle jakého církevního práva stohlavý patron ustanovuje kostelníky, aniž by se farář tázal, může býti jist, že zůstane na své farce do smrti sedět a musí strádati a strádati, aby ho po smrti z bytu neodnesli na hřbitov beze všeho jako — sebevraha. Ten s vrchu uvedený farář za to, že více méně svým nákladem dal opravit dva patronátní kostely, musil si po smrti zaplatiti i pohřební městský vůz, ačkoliv je známo, že mnohým jiným — ku př. učitelům propůjčuje se zdarma.

Zajisté to poměry velmi utěšené — tam v tom Kocourkově, při stohlavém sboru, jenž v sobě soustřeďuje právo patronátní, a jehož jeden člen — náhodou tesař, právo staršinství při jmenování farářů otesal. Ano, stávalo se i to, že dříve — ještě za vlády magistrátu, faráři magistr. radům musívali platiti a se zadlužovati. Zemřel-li brzy na to farář, nemíval ani na pohřeb. A tu povstalo pořekadlo: zemřel-li jako žebrák, ať je pohřben jako žebrák. Leč poměry tolik žalostné nebylo lze udržeti ani tam v Kocourkově. Kterýsi farář konečně osmělil se tázi: má sl. městská rada nějaké zvláštní právo, vedle něhož by jí příslušelo bez jakéhokoliv účastenství farářova kostelníky a ostatní služebníky voliti? — a když jiný farář kostelníka mu oktroyovaného přijmouti nechtěl, prosadil alespoň tolik, že nyní městská rada musí předkládati farářům jména jak kostelníků, tak i řiditelů kůru, a nesouhlasí-li farář s volbou městské rady, rozhoduje konsistoř. Tak konečně rozřešena byla otázka kostelnická — tam v Kocourkově. Leč i přes to mnohé staré kostelnické nešvary tam zůstávají.

Tak ku př. mnohé věci k obřadům více méně potřebné, ku př. 50 metrů dlouhý koberec, dosahující od oltáře přes kostel až na ulici při oddavkách, pak celé balíky černého sukna k zakrytí oltářů, lavic atd. při pohřbech a jiné věci jsou majetkem kostelníků, jež je partajím propůjčují podle sazby libovolné. A tak tam v Kocourkově jeden nešvar se ucpe a druhé dva, tři nové vznikají.

Nešvary podobné rozšiřují se snadno i na venkov a proto je třeba, abychom my faráři venkovští zabraňovali jim vši silou.

Štólová sazba budiž ustanovena pro všechny služebníky kostela. Podrobí-li se jí farář, proč by se z ní vymykal kostelník, varhaník a hrobař? Tolik dnes ví každý, že zadarmo není ani smrt, ale nechť každý, kdo jde na faru, ví již napřed, kolik ta smrt bude státi. —

Tento návrh P. Beneše došel u všech kněží souhlasu, s dodatkem však kteréhos mladšího kněze, jenž vyslovil přání, aby příště dělení štóly mezi farářem a kaplanem, anebo kaplany vůbec, dělo se veskrz vedle zásady: b r a t r s t v í, což odůvodnil krátce a dobře: mezi faráře a kaplana často se vkrádá had revnivosti, požírající povinnou bratrskou lásku.

Jestliže štólová hydra zhusta staví se mezi pastýře a ovečky a pak i mezi faráře, kostelníky, varhaníky a hrobaře, a jestliže lze jí zašlápnouti hlavu toliko přesným ustanovením štóly: pak by tatáž hydra neměla býti živena ani na faře mezi farářem a kaplanem vůbec. Čím kde dříve hydru tuto — končil kaplan — mezi sebou bratrskou láskou zašlápneme, tím zdárnější bude naše půso-

bení. — I tato slova doznala všeobecného souhlasu.

A proto P. Beneš hned na počátku vynasnažil se štolovou sazbu z libovůle kostelníka a hrobaře vybavit a na určitou míru ustanoviti, což když lidu bylo oznámeno, došlo všeobecného uznání. Od té doby nejen kostelník, ale i hrobař pojali proti faráři nemalou zášť. Jsou lidé, kteří by se spíše nechali zkrátit na některém údě, nežli na své kapse.

Takovým byl právě jeho dřívější kostelník, o němž platilo: čím špinavější, tím hrabivější. Jeť starým pravidlem, že kostelníci nejčistotnější, bývají v požadavcích nejmírnější. A kdekoliv v kostele je nejvíce pavučin a prachu, tam z pravidla kostelník bývá největším mamonářem. Nemenší potíže měl farář s panem řiditelem kůru. Ačkoliv p. řídící jinak o kostel mnoho nestál a ze všech povinností bylo mu i nejprotivnější voditi dítky na mši svatou, co do výše štóly poměrně nezadal si pranic naproti kostelníku. Avšak P. Beneš v příčině té držel se zásady, že první mrzutost je vždy lepší nežli poslední a nenechal se ani reptáním s jeho strany odstrašiti.

Musil se stejně podrobiti štolové sazbě, jako se o své újmě podrobil farář a bezděčně se podrobili kostelník i hrobař. A podrobil se tím spíše, že viděl před sebou kaplu z dívek a chlapců škole odrostlých, jež velmi často žalmy a zpěvy mrtvoly k hrobu z ochoty doprovázeli.

Reforma pohřebních průvodů stála nového faráře též nemalého namáhání. Modlení při pohřbu nebylo skoro žádného. Lidé scházeli se v domě

smutku, kde těch několik příbuzných řvavým nářkem dávalo na jevo svůj smutek, jež ale kořalkou na stole zapíjeli a buchtami zajídali, při čemž jim ti příbuzní a známí pomáhali. Při průvodu pak se hlasitě hovořilo, smálo a hádalo, ba i kouření do mody přicházelo.

Jak již víme, základním pravidlem jednání P. Beneše při všem i při největších zlořádech bylo: nic rázem, nic sckem, nic přes koleno. Zařízením zpěvácké kapely, jež za rakví žalmy a písně prozpěvovala, lid sám neslušnost hovoru za rakví uznával. Oba pak spolky, mužský i ženský, při pohřbech přísní svého faráře ochotně pluily.

Vůbec spolky ty konaly mu výbornou službu. Zdařená missie konečně mnohé jiné menší již nešvary odstranila.

Tak se mu zdárně dařila jeho setba, když na ni vtrhl — nepřítel člověk.

Krkavci starousedlí, krkavci užiteční, požírající myši a hmyz, začínali se z lesů nad Černodolem stěhovati před krkavci škodlivými. Lid krkavce ty miloval, lid, když na krátkou dobu někam k severu odletovali, zase na jejich návrat se těšil.

Rolník rád viděl jejich slety na čerstvě zoranou líchu, z níž vybírali červy.

Rolník krkavce ty nazýval svými pomocníky. A nejeden havran, anebo straka pobíhali ochočení po staveních; s nimi si děti jak s psíčky hrály.

Když tedy krkavčí plémě z černodolských lesů se stěhovalo, lid to považoval za zlé znamení a bezděčně vzpomínal na starého lesníka, jenž ztrátou lesů věstil Černodolu hroznou pohromu.

Způsob vlka je nejdříve uchvacovati ovečky slabší, za stádem pokulhávající. První bolest ucítil P. Beneš, když mu' vděčná a hčrlivá Vávrová zvěstovala, že ten rouhavý cizinec začíná si známost dělati s dcerami po Petříčkové, kterouž byl brzy po odjezdu misionářů po upřímném smíření s Bohem a lidmi ku hrobu doprovodil, hlavně ale s nejmladší a nejhezší z nich Málkou.

— A co tomu ta holka říká? — tázal se farář nemálo polekán. — Snad by nehodlala zahoditi se? —

— Ona sice se brání, ale ty starší jí domlouvají: nebuď hloupá. Ten Němec rozhazuje peníze, uděláme si z něho blázna a pomějeme se při tom dobře. —

— Svůdnictví vždy začíná penězy, — odvětil farář s povzdechem. — Co s těmi holkami budeme dělati? —

— Řeknu jim, — dovolíte-li, velebný pane, — že kdyby ten cizinec měl k nim docházeti a ony by ho u sebe mínily trpěti, naložíte s nimi podle poslední vůle nebožtíka. —

— Zkuste to, má drahá, dříve v dobrotě, nerad bych je vyháněl z domu.

— Myslím, že ničeho jiného nezbude.

— Alespoň Bohumilka mi zachraňte, nepouštějte ho vůbec mezi sestry.

— Učiním tak, velebný pane. Ale ještě něco. Právě se do Černodola stěhuje pověstný jednatel různých pojišťujících společností Plašil, který snaží se lidu nadháněti strach před vyhořením.

Kapitola třicátá druhá.

Horečka nejnebezpečnější.

Ze všech horeček nejnebezpečnější je ta, jež rozpaluje ne tak tělo lidské, jako ducha, a kterouž jest horečka po penězích. Horečka, zasáhne-li lidské tělo, zapaluje poznenáhla všecko šmahem kolem sebe, co může jen zasáhnouti. Moudrý lékař musí především hleděti, aby jako dobrý velitel hasičského sboru, požár v těle lidském isoloval, čili na jedno místo obmezil, tak aby, zasáhl-li zánět plíce, nezasáhl i pohrudnici, ledviny a jiné choulolistivé údy.

— Nepřidruží-li se k tomu, — říká lékař, — ještě něco jiného, — jest naděje na uzdravení. Požár toliko na jednom údu je sám sebou dostačitelny ku zničení celého stavení lidského těla, na tož, začíná-li oheň z jednoho údu na druhý přeskakovati.

Do Černodola vnikl požár, zhoubný požár, nikoliv ze sirky čili z ohně obyčejného, nýbrž z ohně lakoty; od požáru toho zapalovalo se všecko, co v srdci lidském je vznětlivého. Čím kolem stavení je sláma a roští, tím jsou v srdci lidském různé vášně: obžerství, smilstvo, hněv, závist — to jsou hořlavé látky, jimiž přenáší se požár z jedné rodiny do druhé. A požár takový všeobecný vznikal v Černodole a v okolí.

Cizí společnost zakoupila od předešlého knížete veliký les a jala se ho porážeti. Žádost po zisku přilákala množství drvoštěpů, ale i povozníků, kteří měli nejen klády a dříví se strání a ze skal-

natých děr buď svážeti, anebo vyvážeti. Zároveň započato se stavbou železné dráhy, po níž mělo dříví co nejrychleji se odvážeti.

I nahrnulo se do Černodola na sta lidí ze všech končin. Horečka zasáhla i černodolské sedláky, kteří se svými koníky a vetchými vozy nabízeli se k vozbě dříví. Všecko to táhlo k lesům, z nichž od rána do večera rozléhal se křik, klení, říčení koní, praskot vozů, dunění země od padajících klad, zvouění seker, hromové rány z rozstřelovaných skal. A když nadešel večer, lomoz z lesů odstěhoval se do hospod a krčem.

Slovem: Černodol druhdy tolik klidný nebyl k poznání. Ceny pozemků v Černodole následkem stavby dráhy valně poskočily. Z okolních měst přijížděli podnikatelé staveb, nabízejíce za čtvereční sáh jednou tolik, než kolik platil dříve. A sousedé podráždění nabídkami, vyceňovali si pozemky čtvernásobně. Proto i mnohý černodolský soused začal hrdě nositi hlavu u vědomí, že jeho statek nabývá ceny bez mála jako známý »Platýs« v Praze, který prý kdysi každou hodinu vynášel dukát. S vědomím přibývajících zámožnosti, přibývalo i pýchy a žádostivosti. Kdyby toto vědomí zůstalo obmezeno jen na sousedy; avšak jak ta lidská povaha je, ono skoro zároveň rozšířilo se i na čeládku.

— Co že — já — já — slyšíme ženiálního Frantu, jež čtenář zná hned z prvních kapitol našich obrazů, — já že bych měl sloužiti u sedláka, za těch mizerných šedesát zlatých ročně? — Já půjdu do lesa, vydělám si zlatku denně, a kdybych z ní polovičku propil, zbude mi ještě padesát krejcarů.

A tak rozhodným byl Franta ve všem. Praštil sedláku bičem a šel do lesa.

A za Frantou šli skoro všichni, takže u sedláků za čeledíny zůstali jen kulhaví, šmajdaví, nachromlí, přistárlí a podobný brak a ti ještě panátům skoro denně vyhrožovali, že půjdou do lesa, nebudou-li panímámy péci buchtu dosti veliké.

— Tohle — tohle? — huboval starý Brázda — tohle nám byl starý č... dlužen.

Nejhůře se při tom měly panímámy, jež chtěly-li udržeti čeládku ve statku, musily od rána do večera plahočiti se u plotny a u chlebových pecí a když byly nejvíc rozpáleny, musily vybíhati ven na dvůr a přepočítávati drůbež, je-li všecka pohromadě, neboť mezi tím cizím lidem bylo mnoho tchořů a kun, požírajících nejen vejce, ale i celé slepice.

— Jaké to na nás Pán Bůh seslal trápení — bědovala stará Procházková — pomalu si již člověk neuchová ani kuře.

Této skoro náhlé změně věcí na svých statcích věnoval kníže Jaromír co nejbedlivější pozornost. Skoro denně dojížděl na svém šemsku do Černodola k faráři a neměl-li tento zaměstnání v úřadě, konal s ním vycházky na paseku, jež každým dnem podél pohoří se šířila. Kníže bedlivě zkoumal hornický útvar země, jež byla různými horninami přerývána. Chodívali spolu nejčastěji podél potoka nahoru až k jeho pramenu pod samým hřebenem.

Kníže pokaždé bedlivě se díval se na dno potůčku, v němž zrcadlily se různé kameniny. A tu posledně náhle stanul nad bílým, jako moučka či-

stým pískem, jenž se byl během věků vynořil z boku hory.

— Zde, pane faráři — pravil rozradostněn — objevil jsem poklad.

— V tomto bělostném písku? —

— Ano. Písek ten za drahé peníze kupují sklárny a porculánky. Zde bych rád postavil sklárnu nebo něco podobného. Až doposud nevěděl jsem, jaké poklady tento svah v sobě chová a díky Bohu, že to cizinci dosud nevystihli, jinak by byli při bohopustém hospodářství mého nebožtíka otce, již dávno si zde postavili továrnu. Až jen ta cizota odtud odtáhne, začneme zde pracovatí my, při čemž mi velmi vhod přichází železná kolej.

Na to kníže vytáhl z kapsy veliký zavírák a jal se mech s balvanů ze země napolo vyčnívajících oškrabovati, pod nímž objevil se křišťálový pískovec živec.

— Každý tento balvan má do sebe značnou cenu a tento zastrčený kout stojí víc, nežli za největší mé panství.

— Pak vám, jasnosti, z toho srdce gratuluji — podotkl farář.

Jsouce oba zabrání do hovoru, přeslechli, že v této straně ozývají se rány kladivem do kamene. Les vlastně ozýval se vůbec ranami všeho druhu a proto nebyly jim nápadny ani v tomto ústraní lesa. Teprv, když se k němu přiblížili, podotkl kníže:

— To snad zde upravují nějakou cestu?

— Nikoliv, — opravoval ho P. Beneš, — zde dosud žádná cesta nevede. Nová cesta s vrchu razí se právě nad Černodolem.

— Zde také mezi tolika balvany bylo by to nerozumem.

Podiv obou byl tím větší, když asi třicet kroků před sebou spatřili člověka, zády k nim obráceného, jenž do křemenovitého balvanu perlíkem vrážel klínky, aby ho rozpoltil. Dělník nezpozoroval jich dříve, až když kníže na něho zahřměl:

— Co to tu děláte? — Kdo vám dovolil zde kámen lámati?

Tot je Prachenský vulgo Havran! zvolal farář.

— To prosím ten pán od toho dříví, — koktal ze sebe Havran.

— S tím pánem já si promluvím, a nyní se mi odtud okamžitě klidte a řekněte mu, že cizinci koupili toliko les, ale nikoliv i zem, — pravil kníže důrazně. — Koukněme se na tu cizáckou drzost!

Havran, sebrav svá kladiva, dláta a klínky do pytle, s potměšilým úšklebkem klidil se směrem k místu, kde porážel se les.

— Tak tedy již to ten cizák zde vyslídil, — pravil s úsměvem P. Beueš.

— Ten vyslídí všecko, z čeho by se dalo na naše útraty těžit, — odvětil kníže. — Kterak jsem tomu povděčen, že jsem se přiučil též trochu lučbě a nerostopisu a že vím, z čeho se vyrábí porculán a sklo. Kdybych svůj věk trávil někde v cizině ve kratochvích a nevšímal si své rodné země, byli by se zde cizinci zahrníždili již dávno. Byli by si zde vystavěli velikolepou sklárnu a byli by odtud ročně vyváželi statisíce.

— Račte býti ubezpečen, — ujal se slova opět farář, — že pan Grömeke přijde co nejdříve

a bude se co nejzdvořileji omlouvati a pak vyjednávat.

— Počkejte, — smál se kníže, — uděláme si s ním žert. Já budu dělat, jakobych nevěděl, jaký to zde kámen je. Kolik asi bude mi za ten celý objem, na němž živce tolik čistý se vyskytuje, nabízeti?

Téhož dne odpoledne bylo po Černodole roznášeno pozvání od kočovné kapely ku koncertu se zpěvem večer v dolením hostinci. Pozvání to bylo jaksi doplněno, čili lákavým učiněno, že pan Grömeke koncertu míní se účastniti. Kočující kapela sestávala ze dvou mužů a dvou ženských. Její nástroje byly: housle, citera, mandolína a harfa.

K harfě byl přišroubován cimbál a buben, jež oba hudebník uváděl k platnosti nohou a kteréž při tanci nadělaly hřmotu jako turecká muzika.

— Divné to kvarteto! — zvolal P. Beneš, — a tuším, jaké to asi produkce budou. Kapely podobné plahočí se po světě nejraději po Uhersku a po Rumunsku a dále ještě, kdež vydělávají dosti peněz, na nichž obyčejně lpí hanba. Mohu směle předpokládati, že pan Grömeke kaplu tu si objednal. Co jen z toho vyjde? Cizinec ten chce se v obci udělati populárním, proto k sobě láká sousedstvo. —

Zabavy podobné, jaká téhož večera v dolení hospodě byla, Černodol dosud neviděl. Grömeke se svými dvěma příručními úředníky dostavil se záhy. Poznenáhla přicházeli i sousedi, jeden trousil se za druhým.

Na vesnicích dělá se to tak. Nejdříve pošle se někdo, čeledín anebo služka na výzvědy, co je to zač. Vypadne-li první okouknutí ku spokojenosti, tu strojí se i pantátové. Zalíbí-li se zábava i těmto, pošlou si pro panímámy, aby též něco viděly a užily.

Grömeke byl učiněnou roztomilostí. Sám dělal pantátům honěry, častuje je pivem a pikantní líkérkou. A sotva že se po Černodole rozneslo, že ten pán — hosty častuje, hrnul se celý Černodol do hospody.

— Zadarmo, zadarmo! — znělo to, kdož by nechtěl jísti, pít a dobře se mít, — zadarmo, zadarmo! —

Sál dolní hospody byl brzy naplněn a byla by se do něho nahrnula i všechna čeleď, kdyby nebyl Grömeke ke dveřím postavil Havrana a jednoho hranatého Němce, jímž bylo nařízeno, pouštěti do sálu pouze černodolskou elitu.

U prvního stolu v sále bylo čestné místo vyhrazeno starostovi Procházkovi, jež p. Grömeke byl pozval osobně a s ním zároveň celou místní radu i s panem řídícím. Ostatní místa u několika stolů vyhrazena byla sousedům a jejich panímámám.

Kdož pak by nenechal se rád pozvati, když to nic nestálo! Jídlo, pití a hudba — všechno zadarmo! Kdož by kouzlu tomuto mohl odolati.

— Zadarmo, zadarmo! —

— Co se to tu děje? — tázal se jeden druhého nejdříve očima, pak šepem a konečně i hlasitě: Jaký je to pán, jenž má tolik peněz na zbyť, aby mohl vyčastovati celou obec?

Grömeke dobře vypožoroval tyto dotazy, na něž měl po každé stejnou odpověď:

— Chci se pánům občanům zavděčiti. Poznávám zde dobrý, bodrý lid, cítím se zde zdomácněným a proto umínil jsem si dáti něco k lepšímu. Jsem sice Němec a protestant, ale já si vážím každého národa a každého náboženství. Škoda jen, že dosud neumím česky plynne mluvit.

— Nu, to je hezké, velmi hezké od něho, — říkali si sousedi a sousedky a aby se své strany zavděčili se takovému příteli lidu, vyhrabával každý ze své paměti těch několik německých slov, jež byl v městě na měšťanské škole zachytil.

Po hostině hudba spustila skočnou a tu dostavila se i chasa s děvčaty. Stoly v sále přistavily se ku zdi a začalo se tančiti. V přestávkách pak kapela hosty bavila »nejnovějšími« kuplety, jež paničkám na počátku vháněly do tváří krev, a jimž se pantátové, poněkud již rozkurázení z plných hrdel řehtali — jak to vůbec bývá.

Grömeke dal totiž hudebníkům dobrý pokyn, kdy by asi měli začít zvonit na ty známé zvonky, jež cudné ženě vhánějí do tváře krev.

Grömeke měl dobře vypočteno, že do zábavy takové farář přijíti nemůže.

Něco však přece panímámy zarazilo, a to i ve chvíli, kdy sladké kořaličky a sladké víno začínaly u nich jeviti své účinky. Když totiž byly nejlíp rozjařeny, přišla najednou — kde se vzala, tu se vzala — nejmladší dcera po Petříčkové, Málka, a přisedla si hned vedle cizince — přede všemi na místě prvním. Její ostatní sestry nalézaly se mezi chasou.

To je mrzelo. Začaly si mezi sebou hlasitě šeptati, ta že tam nepatří, to že by se nemělo trpěti atd. Avšak jejich pantátové se nad tím pranic nepozastavovali. Ti nalézali se již ve vyšším poschodí —

A mezi tím hudba hrála a zpěvačky zpívaly a chasa jako zpitá slova nejchoulostivější opakovala se řvavým chechtotem.

Grömeke s pohrdavým úsměvem pozoroval účinky nápojů a hudby na starých i mladých. Byl to muž silné, hřmotné postavy, sotva padesátiletý, plných, širokých tváří se zrzavým plnovousem, pravý to vzor Severoněmce. Ačkoliv na jeho rtech stále pohrával zdvořilý úsměv, jevil nicméně jeho zrak pohrdání.

Jakou si dal P. Beneš práci, aby si získal své ovečky, aby slyšely jeho hlasu, co ho to stálo sebezapření, opatrnosti — — a zde cizinec, jejž nikdo dříve neznal, odloudil mu ovečky několika soudky piva a několika lahvemi sladké kořalky. Za několik desítek měl je v kapse všechny i se starostou Procházkou, s nímž, když se byl poněkud již rozjařil, měl důvěrnou rozmluvu.

— Co myslíte, pane starosto — pravil k němu Grömeke — já bych se zde rád usadil. Mně se zde náramně líbí. —

— To nás bude velice těšit — odpovídal s poklonou starosta. — Souseda takového dáme si líbiti.

— Já bych se zde rád zakoupil, kdyby zde byla do prodeje nějaká chalupa — —

I třeba statek — zavděčoval se cizinci ochotný starosta.

— Statek právě nechci, ale chalupu, abych měl čest státí se sousedem vaší obce.

— Bude nám uemálo lichotiti — máme v několika dnech sezení, já to ve výboru předesu.

— Těšilo by mne velice, kdybych zde nabyl občanského práva a mohl se státí příslušníkem rakouské říše. Neopomenu se za to panu starostovi odvděčiti. Mám za to, že proti tomu námitk nebude.

— Pražádných, pražádných — —

— Snad p. farář? —

— Pan farář? Ten přece není členem obecního výboru. My si ho sice velmi vážíme, ale — dodal starosta s nemalým sebevědomím — do věcí obecních se nám míchatí nesmí.

— To se rozumí samo sebou — utvrzoval cizinec starostovu autoritu — ale všeobecně má se za to, že farář zde je všemohoucím — popichoval ješitného muže dále.

— To není pravda, na to bychom se podívali, to se ukáže co nejdříve — rozohňoval se starosta — ano, ukáže se to co nejdříve!

Po těchto slovech Grömeke držel jakýsi cerkl čili okružní procházku u všech sousedů a sousedek, snaže se lámanou češtinou a svou velikou osobou příjemným se učiniti. A jak již česká povaha je, byli všickni tou češtinou a zrzavými vousy okouzleni.

— Jaký to hodný pán — chválily si ho černodolské dámy. — Je-li pak již ženatý?

O tom rozpředl se mezi nimi delší hovor.

— Není ženatý — tvrdily některé. — To je přece vidět, jak si hraje s Málkou.

— Co pak to — odpovídaly jiné — to u takových nerozhoduje. Jsou ženatí a mají třeba již dospělé děti a bývají horší, než mladí.

— Je daleko z domu, což se jeho paní o tom dozví!

— Ani nenosí prsten — podotkla zase jedna.

— Ten má třeba v kapse — odporovalo se s druhé strany.

V tom hudba spustila skočnou a Grömeke uchopiv Mátku, pustil se s ní do tance.

Mezi tanečnický objevil se též Pavlíkův Toník v úhledném oděvu vojína, jenž si svou vojnu vysluhoval v blízkém okresním městě. Toník vzbuzoval v taneční síni nemalé vzrušení tím, že si své milenky Rozárky, s níž měl dvě děti, z nichž ale pouze jedno bylo na živu, hrubě ani nevšímal, a že nápadně mnoho tančil s Novotných Kačenkou. Přítomná Rozárka tonula v slzách a byla v náladě, že by byla Toníkovi z toho srdce ráda vyškrábala oči, čehož ale Toník si nevšímal, alespoň dělal, jakoby si nevšímal. Toník tančil a dupal nohama jako divý. Zdálo se, že s bubeníkem tluče o závod. Možná, že tím chtěl své svědomí přehlušit. A jeho tanečnice dívala se vítězoslavně na Rozárku, procházejíc se s Toníkem za hlasitého smíchu vedle ní. Ženská má radost největší, může-li svou sokyni pokořiti.

Tento zjevný boj mezi dvěma sokyněmi vzbuzoval pozornost v sále. Sám Grömeke díval se divně na Toníka a byl by rád přiměl ho ke slušnějšímu se chování k Rozárce. K čemu Rozárku zahanbovati veřejně! Avšak Toník poněkud již podnapilý — pilť patrně na kuráž! — dupal a

tloukl pěstí o stůl tím divočeji a skoro i výhrůžněji, když odvážil se zvolati: Já jsem císařský muž, mně nemá nikdo, ani žádný Němec co poroučeti — — a tančil a dupal a tloukl schválně dále. —

Toník rušil veselou náladu téhož večera. Starosta Procházka dobře znaje popudlivou povahu Toníka, netroufal si mu ani slovem domlouvati, a to tím méně, když viděl v sále jeho otce, jenž se zvláštním zalíbením na svého syna se díval. Pojednou ale Rozárka ze sálu zmizela, což bylo všem vhod.

Mezi tím, co nahoře v sále se hrálo a zpívalo, dole v šenkovně bylo též hlučno a živo.

Zde na účet svého pána popíjeli drvoštěpové. U předního stolu sedělo několik baráčníků a mezi nimi též nový občan, jenž se byl asi před měsícem v Černodole usadil.

Byl to agent několika pojišťovacích společností Plašil, muž to asi 30letý, s řídkými, plavými knírky a s kozí bradou. Měl nápadně řídké zuby, tváře bledé, valně již vyžilé, z nichž vyčnívaly lícní kosti. Čelo s obočím měl tolik vysedlé, že oči pod ním byly jako utopeny. Celý dojem osoby byl tím odpornější, čím více se snažil býti zábavným.

Kdykoliv Plašilova tvář pousmála se, a stávalo se to často, činila svými prořidlými zuby dojem umrlčí hlavy.

Plašil bavil své posluchače výhodami pojištění, vyličoval jim živými barvami hrůzy požáru, když chudás se svou rodinou stojí a lomí rukama nad

spáleništěm. Proto prý první povinností každého řádného otce rodiny jest, dáti se pojistiti.

— Já — já — já jsem pojištěn na všecko, na ženu, na děti, na nábytek, na dožití i přežití, já — já — já kdyby dnes u nás hořelo — čehož Pán Bůh nedej — já seberu ženu a děti, zamknu dvěře, strčím klíček do kapsy a jdu. Assekurace to zaplatí, vem č . . . assekuraci. Ta ať platí, proto tu je, aby platila. Že nemám pravdu? —

Baráčníci vedle něho sedící souhlasně pokyvovali hlavami.

— Jen ale, — odvážil se jeden přece namítati, — jen kde na to pojištění nabrati peněz?

— Peněz — peněz? — Já — já — já — já počkám každému, každému.

— To slyším ponejprv, — namítal tentýž dále, — ba že ponejprv, že by taky pojišťovali na dluh. U nás vždycky se říká, že jak někdo večer nezaplatí a ráno, kdyby vyhořel, že nic nedostane.

— Když ale já ho založím, tak je to zapláceno.

— Paní šenkýřko — paní šenkýřko, nalejte mi — to víte na řad Toníčka, — ozval se od protějšího stolu něčí hlas — hlas ženiálního Franty, jenž se byl právě z čumendy na schodech vrátil. Na venkově totiž přede dveřmi do taneční síně čumí různá chasa: velká, malá, jež do sálu nesmí, a která proto se do vnitř dívá, jak se to tam tančí.

— Co já tam budu čumět a mít žízeň. Toníček mi prál: Franto, jdi dolů a pij co chceš, a když bude potřeba, tak na tebe zavolám. A to já jsem chlapík — he — he — — já bych dnes měl

sto chutí někoho vyhodit, já, když si na to vyhrnu rukávy, já nadělám jitrnic. Tak jen mi, paní šenkýřko, nalejte! --

Kromě Franty sedělo kolem něho dole více drvoštěpů, popíjejících kořalku, nebo i pivo. Byli již rozjařeni všickni.

Najednou se ze sálu rozlehl ohlušný ženský smích.

— To je tam rámus, — zvěstovala udýchaná šenkýřčina dcera. — Rozárka vám do sálu přišla s dítětem a když Toník s Kačenkou na lavici nejvíc se bavil, přiskočila a položila Kačence na klín jeho dítě.

— Tu máš, abys měla co chovat, — vzkřikla Rozárka a Kačenka, jakoby ji polil, zůstala všecka ztrnulá.

— Já ho nechci, já ho nechci, — křičela a shodila dítě s klína na zem. Z toho bude nějaký rámus. —

Po těch slovech všecko se ze šenkovny hrnulo nahoru do sálu.

— Z toho něco bude! — těšil se Franta, vyhrnuje si při tom rukávy, načež pádil za ostatními na schody.

Šenkovna byla prázdná. Ani Plašil v ní nezůstal. Vyceniv své prořídle zuby, hrabal se ven.

Toník náhlým příchodem Rozárky s dítětem byl ovšem velmi překvapen. Krev se mu hrnula do tváří, a dítě v peřinkách pohozené na podlahu usedavě plakalo. Nestalo se mu sice nic, bylo ale ze spánku vyplašeno.

— Co teď? — bylo znáti na očích všech, jež upíraly se brzy na Toníka, brzy na matku dí-

těte. Na sto hlav a krků vypínalo se vzhůru, aby spatřily, co se stane dále.

— Ano, — zvolal Toník shýbaje se k dítěti, a zvednuv je, políbil je, — — ano, je to dítě moje, a já si je nechám, více je do rukou nedostaneš — ty hadice! — — Franto, pojd' sem — — —

Na slova ta Franta ze zadu mohutnými loktyrazil si cestu do sálu.

— Zde máš, Franto, — dones to dítě dolů šenkýřce, aby ho ponechala na posteli. Pak ale sem přijď a vyklidíme hospodu.

Při slovech těch zraky jeho hněvem plající utkvěly na Grömekovi, kolem něhož všecy dcery po Petříčkové se skupily.

— A teď, — vykřikl Toník, vytasiv bodák a žena se naproti Grömekovi, — teď, cizácká holoto, klid' se mi odtud i s tou pakáží — — —

— Jaký je to způsob, — zařval Grömeke, zvedaje naproti útočníku židli.

— Franto, pojd' sem — Franto, pojd', — volal Toník.

— Však já již jdu, — odpovídal Franta ze zdola. — Už jsem tu — —

A v tom již hrnul se Franta do sálu s klanicí od vozu v rukou.

— Nu, teď bude Franta sekat maso, — bylo slyšet od utíkajících.

Franta, přiskočiv ke Grömekovi, svou hroznou zbraní jednou ranou srazil mu židli k zemi a již se rozpráhoval k ráně druhé, když tu najednou krvavá zář jako bleskem zbarvila okna. A v tomtéž okamžiku ozval se křik: hoří — hoří — hoří!

Pokřik tento rázem Toníka a Frantu odzbrojil. Všecko ze sálu tlačilo se ven.

Hořela v samé hospodě stáj krytá jen slamou. Dolení šenkýř byl zároveň hospodářem. Hospoda byla rozsáhlým venkovským stavením. Od hospody táhl se dvůr, v pravo byly chlévy, v levo stáj — dole pak zavírala dvůr stodola. Na dvoře byly vozy a hospodářské nářadí. Oheň, jak již praveno, vznikl na nízké slaměné střeše stáje.

— Hoří — hoří — hoří, — ozývalo se ze sterých hrdel! — A skoro v tomtéž okamžiku z fary přivážená byla stříkačka, majetek to Raiffeisenovy záložny, — jež uložena byla na faře. Farář, čeledín a Františka táhli stříkačku.

Oheň šířil se úžasnou rychlostí. Sotva že na stáji vznikl, již přeskočil na proti na doškovou střechu nad chlévy. Dobytek ucítiv zápach požáru dal se do úzkostlivého řevu, jenž mísil se do lidského křiku. V prvním návalu hrůzy nikdo nevěděl, čeho se chopiti. Nastal zmatek, jeden překážel druhému.

— Dobytek vypustit — dobytek vypustit, — křičela šenkýřka, avšak horko na dvoře bylo tolik veliké, že nebylo ani možno do chléva se dostat. Ale tu se objevil Franta. Zahaliv si hlavu do mokrého pytle vrazil se sekerou v ruce do chléva, aby odvazoval dobytek, ale dobytek beztoho ustrašený křikem, byl požárovou září oslepen a nechtěl ze dveří vycházeti. Toliko obrovské síle Franty podařilo se krávy jednu po druhé z chléva na dvůr vytáhnouti. V tom ale již farář se svými lidmi blížil se se stříkačkou.

P. Bencš té noci nemohl spáti, jsa velice rozrušen tou bohopustou zábavou, jemu na vzdory uspořádanou. Měl tudíž rozsvíceno a leže v po-

steli, četl, snaže se při tom usnouti. Ale když i spánek na jeho oči se skláněl, vyrušil jej opět z hospody otevřenými okny cimbál a buben. Když pak rudá zář vzplanula, vyskočil a obléknuv se, jal se budit čeled. Tím se stalo, že v malé čtvrt hodině byla stříkačka na místě. A toliko rychlému zakročení faráře bylo co děkovati, že oheň zůstal obmezen na stáj a chlív, zastaviv se před zděným štítem hospody.

Franta konal divy statečnosti. Ozbrojen sekerou, srážel slaměnou střechu s chléva dolů a zatím již stříkačka konala svou povinnost.

Když bylo po ohni, Franta jakoby se měl na něco před ohněm pamatovat.

— Vždyť já, když jsem tu klanici s vozu utrhl, já jsem o někoho klopýt, a teď kdyby mne č . . . vzal, nevím již o koho. Však já si ale vzpomenu. Hodnou chvíli si pěstí do čela tloukl, aby se upamatoval, o koho klopýtnul.

— Pravda, byl jsem v takové ráži — omlouval sebe sama — ale kdyby mne teď zabil, nevzpomenu si. Namanul se mi v cestu zrovna pod střechou stáje, když jsem s vozu klanici strhl —

Slovem, Franta měl o vzniku požáru své zvláštní mínění, jež mu vrtělo mozkiem, jakoby tam měl červotoče. Neříkal sice nic, ale pořád na to myslel: o kterém to č . . . jsem klopýtl?

— Tohle je náš strážný anděl — vítala šenkýřka faráře, jenž stříkačku táhl za voj do průjezdu. Jala se ho objímati a ruce mu líbat.

— Zatím mi jen jděte s cesty — velel, odstrkuje ji — a vy, lidičky, honem hadici zapuštěte do potoka a pumpujte.

Rychlá pomoc se stříkačkou požár obmezila na stáj a na chlív, na nichž střecha a strop prohořely. Teprv ke třetí hodině ráno farář vrátil se od stříkačky domů za všeobecného blahořečení.

Když mu šenkýřka se slzami v očích děkovala, pravil k ní:

— Přál bych si, abyste zábavy druhu takového ve svém domě, v němž máme svou Besedu, netrpěli.

— My jsme se nemohli nadíti — omlouvala se — co z toho vyjde.

— Vy ovšem za to nemůžete. — Významné je — dodal farář při odchodu — že požár vznikl v domě, jež pojištěn nebyl. Věděl o tom někdo, že nejste pojištěni?

— Pan jednatel Plašil ví, že pojištění nejsme, ten nás včera vybízel, abychom se u něho pojistiti dali. —

— Plašil — tedy Plašil — opakoval si farář.

— Nic si z toho nedělejte — těšil šenkýřku farář. — Dostanete ze záložny půjčku, kníže vám poskytne ze svých lesů dříví, ne-li zadarmo, tedy za levnou cenu a vystavíte si chlívky i stáj z kamene. Zatím zvůj dobytek odvedte do mého kraje, tam je místa dost. Všecko pro vás učiním, jenom mi ve své hospodě netrpte zábavy takové, jaká tu byla dnes. Všecko jen s počestností! My zde na vesnici světoběžných harfenistek nepotřebujeme.

Jak požár vznikl, zůstalo zatím hádankou. Požár vůbec v Černodole byl něčím neslýchaným a z té příčiny též málo kdo byl pojištěn.

Kapitola třicátá druhá.

Clkán opět zasahuje do běhu událostí.

Nelze vylíčiti rozrušení mysli druhého dne, vlastně hned od události v dolení hospodě. První výstup cizince byl zlověstný.

P. Beneš cítil, jakoby zlý duch z pekel vyštván byl na jeho vinici, aby mu ji pustošil. Zlý duch ten zdál se mu, jakoby byl v tom cizinci ztělesněn. Jméno zlého ducha bylo : k o r r u p c e, mravní zkáza lidu Bohem mu svěřeného. Již toto první vystoupení označovalo ráz jeho činnosti. Hned ráno po mši sv. dozvěděl se od Vávrové, jíž to zase sdělil starý Pavlík, že cizinec domáhá se domovského práva v obci, a že dobrák a slaboch Procházka vsedá mu na vějíčku.

P. Beneš domyslí se ihned záměrů cizince. Usaditi se zde, zavésti sem do bohaté půdy hejno cizinců, zavésti sem cizí mrav, cizí řeč a dojista i cizí víru, to viděl jasně před očima. A téhož ještě dne dozvěděl se, že Grömeke na nejnižším cípu Černodola u samých hranic obce, kde zase začínaly statky knížete Bělohradského, zakoupil pole, na nichž mívá dolovati, čehož důkazem byly tyče s nápisem : » F r e i s c h u r f «, což znamenalo, že cizinec vydobyl si zde již právo dolovací. Od nepamětných totiž časů udržovala se pověst, že pod Černodolem hluboko v zemi jsou skryty černé diamanty, t. j. uhlí.

P. Beneš neměl na práci nic rychlejšího, než jeti ke knížeti se zprávou touto. Kníže však věděl již o všem. Došlá ho stkvělá nabídka od cizí spo-

lečnosti, jež byla zakoupila les, k odprodeji pozemků k lesu přiléhajících. Nabídku tu ale kníže okamžitě vyřídil poznámkou, že kníže Bělohradský ani píd země neodprodá cizincům. Zpráva, že Grömeke zakoupil se již a vydobyl si těžařské právo zrovna vedle jeho pozemků, nemálo knížete znepokojila.

— Musím okamžitě na úřad a zadati si o totéž právo na svých pozemcích. To je právě to bezpráví, že každý cizinec smí nám proti naší vůli rozrývati naši rodnou zem, že motyka horníka má větší právo, nežli pluh rolníka. Cizinec s naším hornickým zákonem v rukou smí nám rozrývati naši rodnou zem, z ní vyhrabovati poklady, odvážeti z Čech miliony a pak odejítí a zanechatí po sobě poušť.

— A kdyby bylo jen to, — dodal k tomu P. Beneš, — on v ohledě mravním zanechává po sobě ohavnost a zpuštění.

— Proti tomu musíme vši silou působiti, — pravil kníže.

— Psal jsem hned ráno do Prahy doktorandu Procházkovi a jeho sestře, provdané Slavíkové, o nebezpečí, jaké Černodolu hrozí nabýváním pozemků se strany toho vychytralého cizince. Upozornil jsem je na ten známý způsob, jakým u nás postupují. Postoupí-li se jim jen píd země, již se v ní rozežírají jako polypové a že poznenáhla celé obce, ba okresy ovládají. Bojím se však, mé zakročení u Procházkových dětí bude marno. On je slaboch a potřebuje peníze. Ačkoliv jsem mu vypomohl z největší tísně, nemůže přece z nesnází vybřísti. Není to hospodář energický, není ani

důmyslný. Flinta se psem těší ho více, nežli pluh. Procházka osidlům cizince neodolá. Vím, jak to v našich obcích chodí. Cizinec několika talíři a lžičkami darem paní starostové získá si její přízeň; přízeň pak starosty a výboru několika lahvemi vína, případně i úplatky, a je to hotovo, domovské právo si vydobude. Tak se to stane i v Černodole. Cizinec již své úklady započal a nepřekazí-li je jeho syn právník, bude úsilí marné. Mohl bych sice užití prostředků velmi vydatných. Celá obec je takoruka v mých, to jest v rukou barona z Adlersfeldu, jehož úvěr u banky vymohl černodolským sedlákům větší půjčku k vybavení se z rukou dra Oprátky, ale prostředku toho nepoužiji. Řekli by, že jsem se spolčil se židem na zkázu obce. Nastává mi boj, těžký boj. Černodol bude rozbit na dvě strany: cizáckou a na domácí pod vedením mým. A ku všemu zlu usadil se mi v osadě — palič. Včerejší oheň byl založen, nemám sice dosud důkazů v rukou, ale podezřívám toho Plašila z paličství, aby lidé dávali se u něho pojišťovati. *) On je toho schopen.

Člověk ten je mi velmi záhadný. Všeude, kde pobyl, vznikaly způsobem dosud nevysvětlitelným požáry, jež zrovna jakoby z jeho šlepějí se rodily. Byl jsem na to upozorněn svým knězem spolužákem, jenž se z jižních Čech sem na sever dostal. Plašil byl posledně na jihu v kterémsi městečku, kde za čtvrt roku hořelo pětkrát! Lidé byli z toho zrovna zoufalí a pojišťovali se šmahem a na vy-

*) V letech sedmdesátých byl kterýsi agent různých pojišťovacích společností ve východních Čechách v soudním vyšetřování pro paličství. Pozn. spis.

soké obnosy. To konečně vzbuzovalo podezření. Komu tolik požárů prospívalo? Patrně jemu nejvíce. Ale již dříve odstěhoval se na český jih odněkud z moravských hranic a i tam požáry byly takoruka s jeho šlepějemi srostlé. Musí to býti člověk velice vychytralý, který jakmile stává se podezřelým, najednou zmizí z kraje a vyskytne se z nenadání v krajině, kde ho nikdo nezná. Až doposud ale nemohlo mu býti ani to nejmenší dokázáno. Kdyby se právě teď měly požáry v našem kraji množiti, musila by naše mladá záložna padnouti, protože jsem u ní zařídil si pojišťovací odbor.

— Tu by se doporučovalo — odpověděl na to kníže — člověka toho ve dne v noci střežiti. Ve dne ovšem dá si pozor, o mnoho hůře je ale v noci. Četníci v té věci nedostačují a kdyby to ten člověk zpozoroval, byl by tím ostražitější.

Mezi hovorem přiblížila se do salonu nepozorovaně kněžna.

— Ani se nepochlubíš, jakého milého hosta zde máš — pravila s roztomilým úsměvem.

— Pan farář přijel proti všemu očekávání a chtěl jsem jej právě k tobě, matinko, uvést.

— Co víte o Augustě? — tázala se kvapně kněžna.

— Mně, vaše Jasnosti, přímo nepsala, ale z nahodilého se setkání s mladým Adlersfeldem dozvěděl jsem se, že, jak se vyjádřil, zapadla prý na jakousi kolonii jakéhos svatého, který prý nese jméno slavného kouzelníka Boska. Je prý zařízením té kolonie, kterou si spravují sirotci, všecka unesena. To však byl její plán hned, když měla se provdati za hraběte Szandora. V dámě této ukryt

jest mohutný duch, jenž jest povolán, vykonati něco velikého. Nyní bezpochyby sejde se se svým otcem, jehož stav jest povážlivý, na Rivière.

Teprve k večeru odjížděl P. Beneš od knížete, jenž zasvěcoval jej do svých hospodářských plánů pro budoucnost.

— Mým štěstím je — pravil při rozchodu kníže — že jsem dlužníkem Adlersfelda. Ta cizí společnost měla patrně namířeno převést se na sebe a pak na mne ulehnouti vší tíhou kapitalismu. Cizáci vystihli miliony, jež jsou právě v této končině mých statků ukryty a proto byli nemile překvapeni tím, že mne osud svedl s Adlersfeldem, který zajisté jejich úmysly postřehl.

— Adlersfeld též nemile nesl — dotvrzoval P. Beneš — že vaše lesy nad Černodolem byly jim zadány. Racionelním způsobem bylo by lze těžiti z nich o mnoho více, a to po všechny časy. Avšak již se stalo.

Doma faráře čekaly zprávy nové, jež obavy jeho nejen stvrzovaly, ale i předstihovaly.

Grömeke hned před polednem dostavil se na obecní úřad, kamž narychlo byl svolán obecní výbor. A zde vytasil se s velikým košem láhví a pikantních lahůdek. Stkvělá snídaně na vidličku byla pokračováním předešlé večere. A za této snídaně bylo odhlasováno a vyhotoveno cizinci domovské právo.

— Všickni výboři — zvěstoval mu kostelník — byli opilí na mol, ten nový příslušník obce je zpil až pod stůl, jako němou tvář. Starý Brázda vynadal jim, že zradili obec a že vydali se za otroky cizákovi.

— Toble by bylo hezké, — divil se farář, — to by mohl přijít každý ničema, mohl by opiti obecní výbor, a pak si s obcí dělati, co by chtěl. Proti usnesení tomu zadá se protest. Vždyť přece zbylo zde snad několik sousedů, kteří se takové zradě oprou.

— A ještě něco, — zvěstoval kostelník. — Ten nový agent všelijakých assekurací leží na posteli a nemůže přijímati lidi, kteří po včerejším ohni se chtěli dáti u něho pojistit. Byl u něho doktor, má prý nehorázně kopnuto do nohy, tak že je se čeho báti, aby z toho nebyl zánět a pak má i tvář opuchlou jako věrtel. — To musila, — dokládal kostelník, — býti noha zrovna koňská, která ho včera kopla. A to se mu stalo včera zrovna při ohni. Bezpochyby, že se též připletl mezi hasiče — —

— A neví se, kdo ho kopl? — tázal se farář.

— Ví se a neví se, — odvětil kostelník. — Když to Franta uslyšel, dal se do nehorázného smíchu a směje se celý den a říká:

— Já něco vím — já něco vím — já něco vím! — Více z Franty nelze dostati. Je to sice kus blázna, ale zdá se mi, že má rozumu za deset. Franta pro samý smích dnes nešel ani do lesa.

— A že on nebude se Němcům dřít, — říká, — že zase půjde k sedlákově.

V nejbližších dnech na to byl Černodol rozechvěn novou zprávou. Ten nový příslušník obce hodlá prý založiti akciovou společnost na dolování hnědého uhlí nejen na pozemku od něho zakoupeném, ale i na všech pozemcích sousedních, při

čemž měl P. Beneš nepříjemné překvapení, že většina členů záložny vybírala si své vklady.

— Zaslepený lid, — zvolal P. Beneš, — chce na dobro přijíti na mizinu. Vidím v tom též úmysl záložnu zničit.

Měl P. Beneš v obci a v okolí nejednoho nepřítele, jež si rozhněval tím, že nechtěl půjčovati každému a ne tolik, kolik by byl každý chtěl. Měl na zřeteli neblahý osud jednoho i druhého faráře, který stoje v čele záložny v ohledu tom nebyl dosti opatrným. Při půjčování záloženských peněz mstí se nejhůře dobroctví a neprozíravá důvěřivost. Kdo nemá dosti odvahy odepřítí případně úvěr i vlastnímu bratru, a nedůvěřovati i jemu při skládání účtů, ten nechť v čelo záložny se nestaví. První odchylka od stanov, přesně vytčených a na základě mnohých zkušeností sepsaných, může nejslibnějšímu peněžnímu ústavu státi se osudnou. První odchylka prožírá se dál a dále a naplní ústav hnilobou.

Zásady tyto měl P. Beneš stále na zřeteli a neodstoupil od nich ani na píď i kdyby měl si znepřáteliti příznivce sebe mocnějšího. A takového znepřátelil si v osobě starosty Procházky, jehož nároky na úvěr naprosto se nesrovnávaly se stanovami záložny. Proto starosta v poslední době k faráři chladnul — chladnul — až se spolčil s cizincem.

Oheň v Černodole stal se předmětem soudního vyšetřování. Ačkoliv bylo předvoláno mnoho svědků a mezi nimi i ženiální Franta, nemohlo se ničeho o jeho původu zjistiti.

Nápadné bylo, že Grömeke nepodal žalobu ani

na Toníka, jenž na něho hnal se s taseným bodákem, ale ani na Frantu, který na něho šel s klavicí. Celý výstup v sále před ohněm jakoby se byl propadl.

Z okolnosti, že Franta o někoho klopýtl, nebylo možno na původce souditi, proto ale soudce faráři mezi čtyřma očima se svěřil, že má v podezření Plašila, jenž po kolik dnů nemohl nohou ani hnouti. Leč tu pouhá domněnka nedostačuje, zdá se mi ale, že ten Franta má ho silně na mušce.

— Franta je teď bez práce — podotkl na to farář — budu hledět tohoto člověka k sobě připoutati. Franta je mnohým hádankou. Zdá se sice na pohled přihlouplým, ale při mnohých věcech je chytrý jako liška. Najednou je v ráži, že by rozmlátil všecko a hned zase nechá se vésti jako dítě. Srdce má dobré. Mám s ním záměr ten. Moje luka sousedí těsně s lukami knížete, oboje protíná železná dráha, jíž níže stojí v cestě množství skalovitých balvanů. Těchto hodláme s knížetem použiti ku hrázím pro rybníky. Kníže hodlá si na svých lukách založiti celý systém rybníků na rybí násadu. A já se při té příležitosti přiživím. Vezmu skalolama Frantu do své stálé služby, uvidím, co s ním a co z něho vyvedu.

A tak se i stalo. Franta s radostí nabídku přijal. Jedl sice za dva, ale pracoval za čtyři a byl svému pánu oddán jako věrný pes.

Minulo od výjevu v hospodě opět několik neděl. Nové a nové události výstup v hospodě zatačily skoro nadobro.

Jmenovitě jedna událost postavila se v popředí všech, a to veliký podnik Grömeka. Nejen

na obecní úřadovně, ale skoro na všech vratech byly velikánské plakáty, oznamující, že pod vedením »velikého přítele lidu« p. Grömeke utvořila se akciová společnost k vytěžování uhelných ložisk s kapitálem 300.000 zlatých. Akcie po 200 zl., k jichž hojnému upisování se zve. Upisování děje se v kanceláři p. Grömeke v Černodole.

Všecky okolní, ano i mnohé listy z Prahy podnik tento vychvalovaly jako mnohoslibný, jako pramen nesmírného bohatství. Rozčilení obyvatelstva kolem Černodola vylíčiti nelze. Každý sedlák domníval se býti již milionářem. Milionová horečka vstoupala do hlavy skoro všem. Sáhodlouhé inzeráty skoro na všech stodolách lid přímo omamovaly. Čím více padaly do očí, tím více se jim věřilo.

První účinek jevil se v raiffeisenovské záložně. Skoro všichni účastníci vybírali své vklady a donášeli je Grömekovi, jenž se veřejně chlubil, že banku toho kněžoura rozbil. Nerozbil sice, ale její mnohoslibnou činnost ochromil.

Farář sice do peněžních nesnází neupadl, protože vzorým vedením záložny zachoval si úvěr neotřesený. Toliko ti nejmenší vkladatelé, kteří na 200 zl. akciového kapitálu zmoci se nemohli, své vklady v ní ponechávali, a kromě nich i starý Brázda a též starý Pavlík, jehož syn na Grömeke útočil, zůstali záložně věrni, ačkoliv Grömeke se vyjádřil, že na starého Pavlíka se nehněvá, on že prý za syna nemůže. Patrně mu šlo více o jeho peníze. Ani, když mu nabízel místo ve správní radě, nedal se Pavlík usmířiti. Grömeke udržoval

poměr s dcerami po Petříčkové a to mu stačilo.

— S lidmi takovými, — říkal, — nechci do smrti míti co činiti. —

Farář proti novému akciovému podniku nepodnikal ničeho. Všickni očekávali, že bude proti němu v kázáních horliti. Tito P. Beneše znali velmi málo. Měl zkušeností tolik, že ve chvíli všeobecného opojení bylo by vše marné. Byl to záchvat jakési opičky, v níž člověku domlouvati není radno.

— Aha, mrzí ho to, zlobí se! — říkali by lidé, — tak pravil farář sám k sobě, a mlčel. Konal své povinnosti, a ani slovem proti novému podniku nepromluvil. Musí nastati vystřízlivění.

Uplynulo několik neděl. Práce polní byly v plném proudu. Pole i luka rozléhala se hovorrem. Lidé teprve samým večerem vraceli se s polí domů a kladli se záhy na lože, aby záhy opět mohli posílení do práce se dáti.

I Franta, sotva že povečeřel a udělal kříž, praštil s sebou kamkoliv, třeba na holou podlahu. On byl z těch, kteří hned po večeři zvrátí se na lavici a prospí několik »veršů« předběžně, načež s údy omačkanými teprve se zvedají a odejdou na postel. Tací otužilí lidé říkají: dokud si hnáty na tvrdé lavici nenarovnám a neomačkám, dobře si neodpočinu.

A tak i Franta učinil jednoho večera. Povečeřev, doklátil se ven z kuchyně pod košatý jasan hned za stodolou, kdež s sebou na zelený trávník praštil a položiv si ruce pod hlavou, jal se podřimovati, bez ohledu, že jarní vzduch byl dosud ještě dosti chladný. Což on dbal nastuzení! Jeho železné ústrojí něco takového neznalo. Usnul oka-

mžitě a teprve k půlnoci probouzel ho chladný, noční vánek, zároveň ale zdálo se mu, jakoby probouzel ho psí řev. Nebyl to štěkot, nýbrž vytí psa, jež buď někdo dráždil, anebo jenž někoho pronásledoval.

Franta probudiv se, zachvěl se zimou. Ruce i nohy mu důkladně prostydly. Vánek skoro mrazivý šelestil v korunách stromů a ovíval i jeho tvář. Psí řev neustával.

— To tě Vávrův Cikán! — rozpoznával Franta psí řev, bystře při tom sluch.

Franta znal všechny psy v místě a psi znali jej. Vávrův statek byl pouze přes náves od fary ku straně východní, odkud vanul mrazivý vzduch. A tu Frantovi se zdálo, jakoby jej něco praštilo přes nos.

— Co to tu k čertu smrdí! zvolal Franta ve své prostomluvě. — To jakoby někde něco hořelo. —

V okamžiku tom byly všechny jeho smysly v napjetí. Zatím řev psa neustával. Franta učiniv několik skoků ve stranu, odkud mu zápach do nosu vrážel, jal se naslouchati

— Na mou duši — zašeptal si — Cikán někoho drží. A co ten chytí, více nepustí!

Franta jako kočka, jako tygr plížil se k Vávrově statku a nežli se k němu připlížil, vzplanula jako výbuchem se země nad stodolou krvavá zář, v níž spatřil postavu jakous v zápasu se psem, který však ustrašen neočekávaným výbuchem ohně postavu pustil s poplašným řevem.

V tom ale již skočil na ni Franta a uchopiv ji jednou rukou za hrdlo, nazvednul a podržel si proti ohni.

— Sakra — vzkřikl — teď již vím, o koho jsem to klopýtl v hospodě! — Tak ty tak, nu počkej, to ti přijde draze! Cikáne, drž ho!

A pes spatřiv dobře známého pomahače, dostal novou kuráž a zahryzl se znovu do nohavice Plašilovi — neboť nikdo jiný to nebyl — bez ohledu, přibrál-li k nohavici i kus lýtka paliče.

Vávrova stodola byla v malé chvíli v plném plamenu.

Pro Boha vás prosím — pustte mne! — prosil Plašil.

— Ani za živého č ne — zašklebil se na něho Franta, načež silou obra opět paliče nad zem pozvedl a potřásal jím jako polenem.

Řev psa a Frantův křik probudil nejdříve Vávrovu ženu z tvrdého prvního usnutí.

— Honem mi přineste provaz — křičel na ni Franta — nejdřív tu potvoru musíme svázat a pak teprve budeme hasit — —

Ale co budeme teprve čekat na provaz — pravil ke všemu odhodlaný Franta — hodím ho tam do té ohnivé kaše, ať se jí nažere!

A nežli Vávrová na něho vzkřiknouti mohla, již paliče jakoby to byl míč, do hořící stodoly hodil. Zoufalý řev ozýval se z hrdla paliče.

— Co jste to, pro Boha, udělal! — hořekovala Vávrová, — vždyť je to člověk! Zde je hák, vytáhněte ho! —

Plašil byl Frantou hořícími vraty vhozen na mlat, na němž na štěstí slámy již nebylo. Franta sice Plašila hákem ze stodoly vytáhl, ale s hořícími na těle šaty, v nichž se tělo paliče křečovitě svíjelo. A když ho Franta vedle na trávník položil,

začalo to z hořícího oděvu na něm stříletí jako z revolveru.

— Kýho šlaka! — zvolal udiven Franta od paliče odskakuje, — ono to z něho střílí jako z kanonu.

Po výbuchu asi pěti ran tělo paliče více se nehýbalo. Vylili na něho několik konví vody a jali se ho prohlížeti.

Byl opravdu mrtev, ne tak popálením, jako spíše něčím jiným.

Palič totiž měl u sebe několik patron v zásobě s doutnáky, jež zapálené poznenáhla doutnaly nežli dohořely až k vybušné látce. Tak mohl palič s místa zločinu uniknouti, nežli se požár vzňal. Byl by se mu opět podařil, avšak tentokráte narazil na bdělého Cikána a ocítil se v kleštích jeho zubů, z nichž dostal se do rukou Franty. Že ho tento hodil hořícími vraty na mlat, mělo za následek, že se mu v kapse patrony vzňaly a břicho mu roztrhly.

Hasiči s hrůznou spatřili z paliče vyhřezlá střeva. Palič sám si ustrojil smrt.

Na uhašení staré stodoly nebylo ani pomyšlení, ale škoda nebyla značná. Štěstím bylo, že v ní nebylo mnoho slámy a že byla od stavení odlehlá. Bdělý Cikán svým včasným zakročením dalšímu neštěstí předešel. Vydatnou pak pomocí hasičů oheň byl do rána na dobro uhašen a na stodolu obmezen.

Tělo paliče zůstalo na místě, až do přijetí soudní komise. Četníci ve ztroudnělém oděvu našli zbytky patron. Nikdo ho nelitoval.

— Zapaloval jiným a zapálil sebe, — takový byl úsudek lidu.

Když přišla soudní komise prohlížeti mrtvolu k nepoznání zohavenou, z níž vyhřezaly vnitřnosti a šířil se nesnesitelný zápach, byl každý přesvědčen, že zde zasáhl prst Boží. Musíme ještě podotknouti, že ženy a děti div že statečného Cikána neulíbaly a chasa že házela mu svá nejlepší sousta.

A ženiální Franta, jenž paliče do ohně hodil, dostal tolik zpropitného od sousedů, že si mohl za ně koupiti celotýdenní opici, a musíme dle pravdy dodati, že Franta po ohni hned z rána narazil si znamenitou opičku, z níž se ale šťastně vyspal, tak že druhého dne mohl opět do práce jíti. Soudní úředník při sepisování protokolu nepátral blíže, jak mohly na paličovi chytiti šaty a v nich patrony. Seznal, že neopatrným zacházením s patronami, bezpochyby ta patrona, kterouž stodolu zapaloval, zároveň na něho vybuchla. Ze sousedů chránil se každý zmíniti se, že by byl Franta paliče do ohně hodil a když se četnictvo později přece o tom dozvědělo, nemělo jednak po ruce svědků a jednak samo uznalo, že takový nebezpečný palič osudu lepšího nezasluhoval.

Kapitola třicátá třetí.

Farář dostal kaplana.

Stálé a četné přirůstání obyvatelstva stavbou dráhy a započatou stavbou papírny bylo příčinou, že P. Beneš prosil konsistoř, aby kaplanské místo v Černodole, dávno již systemisované, bylo obsa-

zeno. A aby se to co nejdříve stalo, psal i biskupovi, jemuž se i se svými tísněmi důvěrně svěřil. Biskup mu obratem pošty odpověděl, že v té chvíli nemá v zásobě kaplana žádného — — leda, že by chtěl za vděk vzítí p á t e r e m A u g u s t i n e m, který prý právě je bez zaměstnání a to z příčiny té, že ho v celé diecési žádný farář nechce. Každý prý mu odepisuje: raději chci se udržet, nežli toho si vzítí za kaplana — ten je samá vzpoura, samá revoluce, před ním se všechny hospodyně křižují.

— Raději prý č do fary, nežli toho kněze, — dodal žertovně biskup, — takové je prý o něm mínění po faráích.

Načež P. Beneš biskupovi odepsal:

— Až dosud nepoznal jsem ani jediného člověka, jenž by byl vedle četných vlastností zlých neměl alespoň některou vlastnost dobrou. Zkusím to s ním. —

Když staré tetě oznámil, že dostane za kaplana P. Augustina, dala se do pláče.

— Takového tryznitele všech hospodyň! — pravila, — ať si chodí na hospodu, já alespoň pro něho vařit nebudu.

— Uvidíme, — byla stručná odpověď faráře.

A asi ve čtrnácti dnech kaplan přišel, čili přijel, — nevíme, jak bychom se určitěji vyjádřili. Do fary totiž zavítal muž asi pětatřicetiletý v krátké fešácké bundě, s přimáčknutým kloboučkem na hlavě a s límečky přes černou pentličku na krku. Za ním v patách přijel člověk s trakařem, na němž nalézal se černý neveliký kufr.

— Prosím, já jsem P. Augustin, zdejší kaplan, — oznamoval se v kuchyni, — je p. farář doma?

Stará teta právě zadělávala do veliké mísy na knedlíky. Mísa byla by jí málem vypadla z ruky leknutím.

— Tohle že je kněz! — zvolala v duchu, a nebyla s to ze sebe slova vypravit.

P. Augustin spatřiv před sebou ctihodnou starěnkou s vlasy valně přišedivělými, pousmál se a tázal se ještě jednou, ale hlasem o mnoho přívětivějším :

— Je pan farář doma ?

— Ano — ano — hle, zde přichází.

— Vítám vás, pane bratře, — šel mu P. Beneš v ústřety nedávaje na sobě ani dost málo znáti podiv nad nekněžským oděvem svého nastávajícího kaplana.

— Těší mne, — pravil dále, — že jste se odhodlal ke mně jíti — —

— Naopak, pane faráři, — vskočil mu kaplan do řeči, — já musím býti vděčen vám, že jste se odhodlal vzíti si za kaplana m n e !

— Tohle je dobré, — smál se farář, — vy si to sám říkáte, — nu snad to nebude s vámi tak zlé, — načež dodal vážně: Já jsem pevně přesvědčen, že vaše pověst je o mnoho horší, nežli bych si troufal do vás, velebný pane, se domýšleti. Co se týče mne, buďte ubezpečen, že ve mně naleznete vždy přítele; já jsem zvyklý jednati vždy přímo, beze vší lsti — —

— I já se přičiním vám, pane faráři, se zavděčiti, — odvětil kaplan tónem vřelejším.

— Nu tak dobře, — pravil farář, — k čemu delších okolků. Já vás uvedu do vašeho pokoje, a nemáte-li hned s sebou nábytek, já vám postel, stolek

a kousek nějaké almary zapůjčím, Za chvíli bude beztoho poledne, budeme obědvati.

P. Beneš obědval pravidelně v pokojíku vedle kuchyně, z níž vedly do něho dvěře. Při jídle hovořil se svými lidmi o hospodářství. Jindy k tomu neměl času.

Na stole bylo připraveno pro dva. Když P. Augustin ke stolu přistoupil, ohlížel se ještě po třetí sesli a shlédnuv jednu prázdnou v kuchyni, vzal ji a postavil naproti po levé ruce faráře. Stará teta všimla si počínání jeho. I farář tázavě na něho pohleděl.

— Pro koho to? — tázal se.

P. Augustin místo odpovědi zadíval se velkým očima na faráře. Otázka faráře byla mu nepochopitelná.

— Nu přece pro paní tetu, — odpovětil kaplan, — co jsem já byl na farách, bylo všude to třetí místo obsazeno — —

— Ah tak! — dovtipoval se teprve nyní farář, — vy myslíte, že moje teta se mnou u stolu jídá? Ačkoliv teta u mne místo mé nebožky matky zastupuje, a já ji již před lety vyzval, aby se mnou u stolu seděla, nechtěla se k tomu za žádnou cenu odhodlati.

— Kněz je kněz, — odpověděla mi, — mé místo je v kuchyni, tam, prosím, jsem u stolu předsedkyní já. A tu víte, — dodal farář s úsměvem, — že našinec činí nejlíp, když se do ženského odboru neplete. —

Dvěře do kuchyně byly otevřeny, teta proto slyšela všechno a — smála se! Nicméně nemálo jí lichotilo, že nový kaplánek byl k ní tolik dvorný,

že chtěl, aby si k pánům přisedla. A když teta po polévce kladla na stůl maso, utkvěly na ní zraky kaplana s jakýmsi podivením a též s úctou, zrovna, jakoby to byl prazvláštní zjev.

— Kdo ví, — pravil P. Beneš k sobě, — na jakých místech chudás pobyl, že se stal tolik rozkřičeným.

Z rozmluvy při obědě poznával P. Beneš, že jeho kaplan je letový velmi živý, že je od rány a že slova příliš na váhu neklade.

— Jádru má zdravé, — tak zněl jeho úsudek hned po prvním obědě. — Nyní si vysvětluji všechny jeho konflikty s faráři, — a spíše ještě s kuchyňskými duchy.

Po obědě farář přivřev dvéře do kuchyně, pravil ku svému kaplanu:

— Poslyšte, příteli, já nerad беру nadarmo slovo »bratr«, anebo »bratříčku«. Já se vynasnažím své bratrství vám ukázati skutkem. Přeji si z toho srdce, abychom spolu dobře vycházeli a byl bych na to hrdý, kdybych mohl před panem biskupem se pochlubit, že jsme spolu dobře vycházeli.

— Pan biskup mi pohrozil, — doznával P. Augustin, — že to je již má poslední štace, — když prý s faráři mohou se snášeti kaplani jiní, proč ty ne, Augustine?

— A já se přičiním, abyste u mne šel se Augustinem, — pravil P. Beneš hlasem rozechvěným, — načež uchopiv kaplana za ruku, potřásl mu jí několikrát.

-- Budeme — pokračoval — dělit se o práci

budeme se i dělití o mzdu. — Zlaté časy vám zde neslibuji — —

— Já, pane faráři — zvolal kaplan k slzám dojat — hledám srdce a to nalézám ve vás, přičiním se, abych si důvěru vaši získal.

— Vy již ji máte plnou měrou — odpovětil farář.

— Tedy abych si vaší důvěry zasloužil — dodal kaplan s důrazem.

Na to oba, každý po své práci, se rozešli.

Tvář P. Augustina po té rozmluvě se rozjasnila. Blaživý pocit prochvíval mu srdce, jež mu pravilo: zde se cítíš doma.

Když odešel do svého pokoje, vkročila teta k němu.

— Prosím, velebný pane — pravila hlasem jaksi mateřsky velitelským — vyndejte si z kufru prádlo, my budeme zítra práti.

— S prádlem — odpovětil P. Augustin ostýchavě, nemaje se vůbec k otevření kufru — s prádlem jsem v tom bledě.

— Předě mnou se neostýchejte, — máte-li co roztrhaného, my to vyspravíme — vždyť já to vím, když náš velebníček býval ještě kaplanem — jen tedy hezky sem s tím.

A kaplan, jako poslušný synáček, z kapsy vyndal klíček a váhavě otvíral kufr, z něhož stará teta vytáhla chumáč zažloutlého prádla a odnesla si dolů.

Druhého dne vyzval ho farář, aby s ním jel do města za jistou záležitostí — jak pravil. Záležitost ta pozůstávala v tom, že dovedl ho ku svému krejčímu, aby mu v době co nejkratší ušil přiměřenější kněžský oblek.

P. Augustin se sice zdráhal, avšak P. Beneš na to řekl:

— Víím, že jste neměl místa taková, na nichž byste byl mohl svou garderobu dle potřeby doplňovati — dovolte tedy, abych vám v příčině té poskytl jakousi zálohu.

Nejen farář, ale i jeho teta užívali naproti kaplanu jakéhos násilí, ale to bylo šlechetnou snahou, jemu prospěti, tolik prodchnuto, že byl jako zajat a že nevěděl ani, co se s ním děje.

-- Našli jsme klíč k jeho srdci — smála se teta večer, když s farářem byla sama. — Dejž Bůh, aby vám byl věrným pomocníkem, jinak bych se musila o vaše zdraví báti.

Ta dobráčka dobře vycítovala, co jejího Benouška trápí — — to zklamání v předních sousedech, kteří nechali se úlisností cizince oblouditi.

Upisování na akcie k dobývání uhlí dělo se jen pozvolna. Sousedé neměli totiž hotových peněz, jež se musili teprv u záložen, ano i u lichvářů vydlužovati.

První splátka 100 zl. na každou akcii musila býti hned při zápisu složena.

Kníže Jaromír schválně si objednal zeměznance z vysokých technických škol z Prahy ku prozkoumání půdy. Znalec po důkladném ohledání vydal dobrozdání úhrnem v obsahu tom: Uhlí sice že nalézá se v jisté hloubce, že ale nelze ručiti, že vrstva jeho v polohách, k Černodolu přiléhajících, bude dosti silná, aby se těžení uhlí vyplácelo.

Dobrozdání to dal P. Beneš s celým odůvodněním znalce vytisknouti a po okolí nalepiti a rozdati.

Účinek toho byl by býval na lid nemálo působivý, avšak vychytralý cizinec dal naproti tomu v čelnějších listech rozhlásiti, že knížeti Bělohradskému všecko záleží na tom, aby sedláci svým uhlím nedělali jeho uhlí soutěž. Naproti znalci z techniky české bylo uvedeno dobrozdání znalce z techniky německé, v němž se vši určitostí bylo tvrzeno, že i na pozemcích černodolských v patřičné hloubce uhlí najde se více než dostatek.

Obě tato dobrozdání vědeckých odborníků zavdala příčinu k živému rokování v širokém okolí. A jelikož člověk tomu, co si přeje, rád věří, nabývalo dobrozdání odborníka německého převahy nad dobrozdáním odborníka českého.

Jakmile bylo prvních 10.000 zl. upsáno, započalo se s vrtáním pod Černodolem.

Byla to slavnost v Černodole dosud nevidaná. Všecky spolky z okolí sešly se ku slavnostnímu pochodu a zároveň doprovodu vrtacích nástrojů: tří velikých nebozezů, jež nesli střídavě mládeženci a panny.

Mnozí chtěli sice, aby průvod děl se z kostela s farářem v čele, jenž měl nástroje a místo k dolování vybrané posvětit; avšak Grömeke tomu nedopustil, odvolává se na Německo, kde pý při otvírání šachet kněze vůbec nepotřebují.

A protože občané věděli, že farář od podniku toho je zrázel, neodvážili se ani faráře obtěžovati.

Průvod děl se za vířivých zvuků hudby. Na místě samém měl řeč nejdříve Grömeke německou a pak starosta českou, jež byla jen ohlasem řeči německé. Za všeobecného jásotu byl velikánský

nebozez do země vražen a jím kus černého jílu vyvrtáno. Hned na to byla v dolním hostinci hlučná zábava.

— Já co do osoby své, — pravil hned na začátku farář ke kaplanu — v poslední době do zdejší společnosti nechodím. Dříve, dokud těch cizinců zde nebylo a též těch jimi způsobených sporů, chodíval jsem mezi ně jednou v týdnu. Jsou ovečky, jež raději chodí do hospody, nežli do kostela, i ty musí pastýř znáti a hledět je získati třeba v hospodě. Přísné, bodré slovo v hospodě z úst kněze mívá též svůj účinek. Ale, jak povídám, chodíval jsem vždy jen jednou za týden, a to po spolkové schůzi k volnému rozhovoru. Nyní se držím doma. Doba je kritická, v níž třeba knězi největší opatrnosti. Já vám sice hospody nezapovídám, avšak znaje vaši poněkud živou letoru, neradil bych vám, v době této do hospody choditi. Později, až se ty věci zde uklidní, můžete si vyjít, kdy byste toho viděl potřebu.

— Chci se, pane faráři, řídit dle vaší rady, — zněla odpověď kaplana.

V den slavného započetí dolování P. Augustin vyšel si na procházku. Zvědavost pudila ho, aby se alespoň pozdálčí na tu komedii — jak se sám k sobě vyjádřil — taky trochu podíval. Hlas řečníků pronikal sice až k němu, ale jen jednotlivými hlasitěji vykřikovanými slovy, a to z úst Grömeka, z nichž vyrozuměl, že závist černých a feudálních zpátečníků po celé věky držela nevyčerpatelné poklady v zemi zavřeny, že však osvěta a pokrok našly klíč k těm tajemným zámkům, zpátečníky hlídáným. Na konec vyzýval obyvatele k vytrvan-

livosti při všech překážkách, jež by se jim mohly při tom nahoditi. Při návratu účastníků slavnosti setkal se P. Augustin s náčelníkem hasičů z nedaleké sousední obce, s nímž několik let studoval a který pak vystoupiv, ujal se doma hospodářství.

— Nu, pojď sebou na kousek hovoru — zval ho známý do hospody.

P. Augustin zůstal rozpačitě státi.

— Nu, snad ti tvůj farář hospody nezapověděl? — dobíral si ho přítel.

— Zapovědět? — zvolal kaplan. — Můj farář není takovým, aby kaplanu něco zapovídal.

— Nu tak tedy pojď. —

— Nemohu, jsem zde ještě nováčkem, — bránil se kaplan.

— Tím lépe, seznámíš se s přednějšími muži celého okolí. Tak jen pojď. —

A šli. V hospodě byl P. Augustin lichotivě přivítán. Ba i Grömeke snížil se až k podání ruky katolickému knězi.

— Těší nás velice, — slyšel se všech stran; avšak bystrý jeho sluch a zrak rozpoznal ihned, že někteří hlavy sestrkovali a s očima na něho obrácenýma si něco šeptali. Cítil ihned, že si šeptali o něm, ale co? Chudšas netušil, že některý jeho přítel z jedné jeho kaplanské stanice poslal za ním do Černodola celou jeho kaplanskou minulost a že, nežli tam ponejprv na kazatelnu vystoupil, všechny kmotry věděly, jak prý umí ty farské hospodyně prohánět, jak prý také rád si dopřeje božího daru — — —

Stín jde za každým člověkem a šel i za P.

Augustinem tolik velikánský, dlouhatánský, že chudšas neměl o tom ani tušení.

Zábava společnosti byla velmi živá, piva vypilo se veliké množství -- a pivo jevílo též svůj účinek.

— Proč náš farář, — tázali se rozjaření hosté — nešel taky mezi nás? Je to sice řádný muž, všecka čest, ale je taky trochu jezovita. Ó, ten má za ušima! —

-- Prosil bych, -- odpovídal P. Augustin poněkud živěji, — aby můj pan farář byl nechán na pokoji. Faráře takového Černodol dosud neměl. On se pro lid obětuje — --

-- Ale tentokráte toho nedokázal, — zněla námitka.

— Prosím, zanechme řeči o něm, neubližujte mu, on si toho od vás nezasloužil, — dodal podrážděně.

— On se s knížetem proti nám spíkl. —

-- Ani kníže, ani farář nejsou nepřátely lidí, kéž by jen každý s lidem to zde tolik upřímně smýšlel — --

— Narážíte snad na p. Grömeka?

— Nenarážím na nikoho — odpovídal vždy hlasitěji — -- -- P. Augustin přicházel očividně do ráže. Krev v něm pivem vzkypěla.

Mezi hosty rozpředl se živý hovor o tom: kdo se osvědčil horlivějším přítelem lidu, zdaž farář, anebo Grömeka. A když většina přidávala se na stranu tohoto, vyklouzlo kaplanu z úst:

— Ti blbci! -- načech vzal klobouk a chtěl odejít.

— Kdo je blbec — kdo je blbec — rozkřikovali se hosté — kdo jsou blbeci! — takový odevšad vyháněný kaplánek opovází se nás urážeti — — —

— Ven s ním — vyhodte ho — řval jeden přes druhého.

A steré ruce pozvedaly se na kaplana.

— Oho, jen pomalu! — ozval se kdosi, a z kouta vynořila se obrovitá postava Franty.

— He — he — he — chcete, abych vás odtud vyklidil? — otázel se, bera do každé ruky jednu sesli.

— Velebný pane, pojďme domů, — pravil na to ku kaplanu.

Nikdo se více na něho nesápal, když v průvodu Franty odcházel z hospody domů.

Sotva že Franta za kaplanem do síně vyšel, měl ženiální nápad. Tuknuv se pěstí do čela, vrátil se a otevřev dvěře do šenkovny, postavil se na práh a vzkřikl: A n o, j s t e b l b e c i, já vám to, chcete-li, odpřísáhnou. Jen tamhle ten Němec je chytrý, ale vy jste blbeci! —

Práskl dveřmi a odcházel. Avšak ani ještě deset kroků nepopošel, a opět mu něco ženiálního napadlo. Vrátiv se po druhé, vzkřikl na hosty:

— A potom bych vám radil, abyste si zvlášť uschovali košili, abyste, až vás ten Němec do naha švlékne, nemusili chodit jako Adam v ráji! — Nové bouchnutí dveřmi. Nyní teprv Franta spěchal za P. Augustinem. Když přišli do fary, farář nebyl doma. Za to Franta tetě svým způsobem celý výjev v hospodě vypravoval, a divil se ve lice, že teta začala se křížovati.

— Nu, až jen přijde pán domů, dostanete! —
A že se velebný pán mohl tolik zapomenouti! —

Když k večeru farář vrátil se s polí domů, věděl již všecko. Kde koho potkal, každý mu vypravoval, jak by byli hosté velebného pána z hospody vyhodili, kdyby nebylo Franty, že však budou žalovati a žádati, aby takový kněz okamžitě z Černodola přišel pryč.

Trapné bylo posezení faráře a kaplana při večeři. Kaplan byl jako zařezaný a farář jako umučený. Žádný nemohl ze sebe slova vypravit a sousta jim do úst šla jako hořká medicína.

Teprv po večeři P. Augustin jal se faráře odprošovati za mrzutost, již mu v hospodě způsobil.

— Zde máte nový důkaz — odvětil farář, — že, kdo má povahu takovou jako vy, nesmí mezi lidí pivem rozjařeně. Vy jste byl rozjařen též, a tu se při vůli nejlepší dějí nárazy.

Aféra tato asi ve čtrnácti dnech skončila se před soudem, při němž P. Augustin musil uražené hosty odprosit a své odprošení v několika listech uveřejnit.

Frantu si nikdo žalovati netroufal.

Slovo však: blbci zůstalo v celém okolí dlouho v paměti. Třída chudší byla mu povděčna. Kdykoliv některý z akcionářů šel mimo, šeptalo se za nimi: Taky jeden bl — — — nedořeklo se — pouhé bl stalo se pohanou; anebo: také jeden, který chce chodit, jak ho Pán Bůh stvořil, anebo se za nimi volalo: Adame, kde jsi? A odpověď zněla: Pane, já se stydím! —

Vtip lidu tuto hospodskou aféru dlouho, dlouho

nezapomněl, ba, jak události pozdější dokázaly, nezapomene na věky.

Leč my událostem předbíhati nesmíme.

Kapitola třicátá čtvrtá.

Dopisy.

V Ř í m ě, v den svatých apoštolů.

Velebný pane!

Kníže Jaromír zaslal mi prostřednictvím mého bratra lístek, v němž nemůže prý si vysvětliti, že jsem — jak tvrdí — na všechny své přátely v Čechách zapomněla a v němž dále žádá si zvědčeti, zdaž by mi bylo milé, kdyby mi do mého zútiší častěji podával zprávu o těch, kteří v Čechách na mne často vzpomínají. Na konec listu žádá o mou ruku.

Ačkoliv jsem mu obratem pošty odpověděla, že mi svými listy bude působiti velikou radost, dovoluji si nicméně Vás, velebný pane, delším listem obtěžovati a s Vámi sděliti, s čím bych se leda jen jeho matce svěřiti si troufala.

Zalekla mne poněkud výtká knížete Jaromíra, jako bych byla na všechny své přátely zapomněla. Po svém odjezdu psala jsem nejen Vám, velebný pane, ale i paní kněžně, že nevím, kam do světa zapadnu, v čemž chtěla jsem dáti na srozuměnou, že snad proto zprávy ode mne budou bývati sporé.

Nevím, měl-li kdo při mém odjezdu tušení o tom, co se v mém srdci dělo a s čím, jak pravím, teprve nyní svěriti se troufám si Vám, velebný pane, jakožto knězi.

S těžkým srdcem loučila jsem se nejen se svými rodiči, ale i s paní kněžnou, v níž jsem poznala druhou svou matku. V okamžiku, kdy tato mne ku svému srdci tiskla, bála jsem se, aby mne tlukot mého srdce neprozradil a neřekl jí, že bych v objetí tom do smrti přála si setrvati, já však musila utíkat před svým srdcem.

Na zpáteční cestě ze své návštěvy u kněžny jsem otci svému s mnohými slzami dělala výčitku, že své spojení s rodem knížat Bělohradských pojímal hlavně se stanoviska obchodního. Já se cítila svým vlastním otcem nesmírně uražena, ačkoli všechno, co pro mne činil, činil z otcovské lásky. Již tehdy jsem mu řekla: Kníže Jaromír je jiný muž, nežli hrabě Szandor, s mužem takovým se nejedná po obchodnicku, podle »mám« a »dám«, mne tehdy při pohledu na knížete Jaromíra, na tohoto rytíře bez hany a vady, ovládal stud. Já se tehdy obchodními výpočty svého otce cítila hluboce pokořena. Já jsem při prvním se setkání s knížetem Jaromírem spatřila v něm ideál muže, o němž srdce mé ani sníti si netroufalo, a když mi můj otec muže toho za několik mizerných milionů jako koupeného podával, tu cítila jsem se v hloubi duše uražena. V té chvíli myslila jsem si, že nešťastnou budu na všechny časy, protože kníže Jaromír je pro mne na věky ztracen. Muž koupený nemohl by mne nikdy milovati tak, jak by si toho mé srdce přálo.

Tímto si, velebný pane, vysvětlíte, proč jsem vůbec tolik málo psala. Bála jsem se, ano chvěla jsem se, abych neupadla do podezření, že vztahuji ruku po knížeti, při jehož jméně srdce mé se chvěje.

Kníže Jaromír, jak mi bratr psal, častěji dotazoval se ho po mně ústně, a při každé zmínce o něm cítila jsem se blaženou. To však mi nepostačovalo. Já ze své rezervy vyjítí nesměla. Když mi psal vlastnoručně, když jsem obálku rozřízla a jeho podpis shlédla, tu se mi zdálo, jako bych držela v rukou svůj ortel smrti. Zpytovala jsem citem ženy, prahnoucí po lásce muže takového, jakým je kníže Jaromír, každé slovo; žádný hrdelní soudce nemohl by je posuzovati tolik přísně, zdaž z něho dýše láska, a ne pouze ohled na mé věno a výsledek mého zpytování — — —?

Byl asi stejný, jak jej líčí nesmrtelný básník v »Kupci benátském«
ve chvíli, kdy vyvolenec Portie Bassanio volil tu pravou skříň, a když tato praví:

Ó ztiš svůj plápol, láska zářivá,
stav hojnost svou, slast mírně deštit nech;
jsem šťastna přes příliš v tvých darech všech,
mé blaho umenši, sic zalknu se. —

Případ můj rovnal se poněkud případu Portie. Věno mé podobalo se zlaté skříni, v němž byl obraz můj ukryt. Bála jsem se jako své smrti, kdyby byl kníže Jaromír volil si skříň tu pouze proto, že je zlatá, pak by ovšem obraz můj v ní byl jen bezcenným olovem, jen přítěží.

Nyní, velebný pane, víte všecko. Ponechávám

na vůli Vám, zdaž a pokud chcete obsah tohoto listu sdělití paní kněžně, nebo Jaromírovi. Ku kroku tomu odhodlala jsem se teprv po úradě se svým zpovědníkem.

A nyní, velebný pane, dovolte poněkud vypsatí Vám, co jsem až doposud po svém křtu dělala.

Odjela jsem z domova s tím pevným úmyslem, nevrátiti se více, kdyby věci neměly se vyvinouti dle mého přání.

Mým ideálem činnosti, jež bych byla snažila se dle možnosti prováděti, kdybych byla se stala manželkou hraběte Szandora, bylo, jak víte, státi se matkou nejopuštěnější chudiny. Chtěla jsem nejen statky svého manžela, ale i věno své věnovati blahu lidu. V ideálu tomto žiji do dneška. Kdyby ku sňatku s knížetem Jaromírem dojíti nemělo, uložila bych své věno z otcových ohnivzdorných pokladen, v nichž bez užitku hnije, na vyšší úroky.

Bude Vás, velebný pane, zajímati, sdělím-li s Vámi, že skoro všecken čas po mém odjezdě ztrávila jsem v útulnách, založených mužem, jež dá Bůh dosti brzo budeme oslavovati na oltářích. Znamenitosti italských měst jsou mi z pobytů dřívějších známy. Pro mne Boskovy útulny pro sirotky a opuštěnou mládež jsou v této chvíli největšími znamenitostmi, v nichž odbývám si jakousi cvičnou školu. Mnohý by snad řekl, je to pouhá libůstka. Na úsudku lidí mi nezáleží, každý podle svého gusta. Nejsem již mladicí, viděla jsem a poznala mnoho. Ty salonní titěrnosti, to vzájemné obelhávání se planými zdvořilostmi mne nudí. Kdyby

mne to nenudilo, nebyla bych dnes křesťankou. Ohromné jmění mého otce mne naplňuje hrůzou, a já v posledních letech netajila se tím před ním, a otec mi dal úplně volnou ruku naložiti se svým věnem podle své vůle. Jmění, spekulacemi všeho druhu, nejvíce odíráním na evropských bursách nabyté, je stíženo kletbou slz chudiny a snad i krve zoufalců. Jsem-li křesťankou upřímnou, pak mi nezbývá nic jiného, než prositi Boha o vhodné příležitosti, vynakládati je k umenšení lidské bídy. Jinak by mé věno nemělo u mne ceny pražádné. Každé sousto chleba z něho zdálo by se mi poskvrněno slzami bídy.

Nebude Vám, velebný pane, snad známo, že můj otec věno mé hodlá rozmnožiti ještě černodolským panstvím, přiléhajícím těsně ku statkům knížecím, z nichž bylo odříznuto, dojde-li ku sňatku mému s knížetem Jaromírem. Jsem tolik upřímná, že nepopírám tlukotu svého srdce v touze po spojení s ním, jejž považuji za ideál muže. Touha ta mne oživuje a pobádá, abych stala se muže takového hodna. Oslniti jej svým bohatstvím a zavázati jej jakousi vděčností mně za těch několik na bursách vydělaných milionů, pokládám za ponižující a cítím dobře, že by mne dlouho milovati nemohl, pakli by mne vůbec miloval. V případě tom bych si ani netroufala s ním ve veřejnosti vystoupiti, protože bych z očí lidských musila čísti výtku: vizte koupeného manžela, vizte dědice knížecího jména !

Pouhé pomyšlení na to, vyhánělo by mne pryč do ciziny. Budu se cítit nejšťastnější, bude-li mi dopráno žiti v zátiší tichého působení. Byla bych

blažena, kdyby mým přičiněním všickni lidé na knížecích statcích hleděli na mého manželského pána s tvářemi radostnými. Chtěla bych se vynasnažovati, abych kolem něho šířila blaživou spokojenost lidu, jenž by v něm spatřoval pravého křesťanského lidumila. Nikoliv v šlechtických choutkách, nýbrž ve skutečích milosrdenství chtěla bych hledati všecku vezdejší spokojenost. Leč kdyby se přece státi mělo, že by mi jen pohledem dal na jevo, že mne k sobě pozvedl z národa opovrženého, jen aby vybědl z finanční tísně, že si nevěděl jiné pomoci, pak by to bylo tolik, jakoby mne z čista jasna udeřil blesk; pak bych okamžitě dům jeho opustila. Z krve židovské nepodržela jsem nic, nežli tu hrdost našeho plemene, jež všecky urážky přijímá, ale žádných nezapomíná. Všecky oběti chtěla bych přinést, jen aby pokoření takového nedostalo se mi. Bylo by to mou smrtí, to vím jistě.

Proto, velebný pane, píši tyto řádky Vám, Vás si žádám za svědka mezi Jaromírem a mnou. Dosud nejsme svoji, dosud nejsme nerozvížitelně spojeni, dosud můžeme se rozejíti, tuto jedinou podmínku si ustanovuji. Ačkoliv Jaromír o ruku mou požádal, dávám mu naprostou volnost. Nepopírám, že bych těžce ztrátu jeho nesla, avšak Bůh by mne přece časem potěšil. Pak by mne nic nezadrželo od vstoupení do řehole pro blaho sirotků.

Takový jest můj úmysl. Sdělte to, velebný pane, s Jaromírem a jeho matkou. Vy jste před Bohem mým svědkem. Já jsem Jaromírovi dala odpověď neurčitou, protože jsem chtěla dříve se vším se svěřiti Vám. Svolí-li na podmínku mou, pak necht kníže přijde a požádá o ruku mou osobně.

Miluje-li mně tak, jak mne o tom písemně ujišťuje, pak mu oběť ta nebude připadatí těžkou. Snad ho k tomu povzbudí též zvěst, že mé sestřičce, již jsem vzala sebou, dostane se té nejvzácnější cti, že bude rukou Otce křesťanstva uvedena branou sv. křtu do lůna katolické církve. Kterak přišla k této cti?

Kdosi totiž upozornil sv. Otce na mé dary různým dobročinným ústavům. Svatý Otec vyslovil přání, aby mu ta dárkyně byla představena. Nemohu vypsati, s jakým pohnutím jsem před sv. Otce předstoupila zároveň se svou sestrou. Když jsem mu sdělila, že sestra moje připravuje se ku přijetí sv. křtu, tu v otcovském pohnutí jí slíbil, že sám ji do církve uvede, načež položiv jednu ruku na hlavu mou a druhou na hlavu sestry, udělil nám požehnání. To se stalo teprv nedávno a -- hned na to přišel list od knížete Jaromíra.

Svěřila jsem se s ním svému zpovědníkovi, kterýž pln radosti se vyjádřil, že požehnání sv. Otce přináší mi štěstí, kterýž ale zároveň dal souhlas k tomu, abych ve smyslu tom Vám, velebný pane, jakožto svému důvěrníku a svědku psala.

Totéž v obsahu kratším zděluji své matince. Otcí povím to ústně. Právě se strojíme k němu na cestu do Rivieri, kdež v této chvíli mešká. Vede se mu v italském poncbl sice lépe, avšak o navrácení předešlého zdraví není ani řeči. A otec můj cítí, že blíží se ku svému konci. Uvidím, co tomu všemu řekne. Asi v témdnu opět se navrátíme. Po křtu odjedeme všickni do Ostende do mořských lázní, což se stane asi v polovici čer-

vence. Tímto jsem všecky své noviny vyčerpala. Svůj osud v této chvíli po vůli Boží odevzdávám do rukou Vašich. Maria Augusta.

Čtvrtého dne po odeslání svého listu dostala od P. Beneše telegram do Rivieri tohoto znění: Připravte se, drahá, na četnou návštěvu. Po přečtení Vašeho listu knížeti a jeho matce, jako jedněmi ústy zvolali: pojedeme si do Říma pro naši milou a drahou nevěstu. A právě přicházím od Vaší drahé matinky, která se všemi Vašimi sestřičkami pojede s sebou. A najdete-li mezi hosty i černodolského faráře, doufám, že mu při dvojím veselí jako hostu místečka neodepřete. Kníže Jaromír svým nynějším přebýváním přísluší do mé farnosti, a jelikož černodolský kostel jediným jest na patronátě Vašeho otce, jsem v jistém ohledě Vaším příslušným farářem. A proto musím státí na tom, aby Vaše oddavky konaly se »coram me praesente paracho«.

P. Beneš.

Nejen Augusta, ale i starý Adlersfeld byl tímto telegramem radostně překvapen.

— Nyní je všecko zase napraveno, — pravil. — Teď honem nazpět do Říma!

Zde na Augustu čekaly již dopisy od knížete a od její matky.

Kníže Jaromír jí psal:

Moje drahá Maria Augusto!

Kdybyste svědkem byla toho okamžiku, když černodolský farář nám Váš dopis přečetl, byla byste spatřila, jak šťastnou jste učinila moji matinku a ještě šťastnějšího mne. Neumím pocity své skládati

v uhlazená slova, jsem více synem přírody, nežli salonu, proto, moje drahá Augusto, prosím, abyste věřila poctivému ujištění mému, že srdce mé od prvního setkání se bylo Vámi zaujato a že jsem velmi těžce nesl Váš náhlý odjezd. Dobře jsem vycítil tu velikou překážku, která bránila našemu spojení a kterouž na dobro odstranil již sv. Otec. V patách za tímto listem spěchám se svou matkou, a jak se právě dovídám, i s matinkou Vaší do Říma, kdež chci sv. Otce prositi, aby zároveň požehnal i sňatku našemu. Jeho požehnání vyrovná zajisté všecken rozdíl mezi rodem Vaším a rodem mým. Vy jste kněžnou dary svého ducha a srdce, kněžnou všemi svými vlastnostmi, jež sv. Otce pohnuly, abyste před tvářící jeho stanula. Jeho požehnání dodá nového lesku našemu knížecímu znaku. Trapné zkušenosti mého mládí naučily mne přemýšleti o pravdě, že všecka urozenost marna jest bez ušlechtilosti srdce. Ta urozená pýcha přivedla rod náš až k té hranici, na níž jen s velikým uzarděním směl jsem pohlížeti na dlouhou řadu svých předků. Dokud můj majorátní bratr žil, měl jsem úmysl vzdáti se nadobro všeho šlechtictví a jako obyčejný občan usaditi se kdes v Americe. Takové jsou mé náhledy o šlechtictví. Znáám jen šlechtictví práce, šlechtictví šlechetných skutků a v tomto přesvědčení osměluje se o ruku Vaši prositi Vám nejoddanější Jaromír, nic více než

J a r o m í r.

Když Augusta přečetla list, nachýlila se na znak, aby pocity blaženosti jako paprsky slunce nechala na sebe působiti. Nyní teprve její láska

k němu, až dosud s velikým sebezapřením utajovaná, jako mocný zdroj z jejího srdce vytryskla. Zdálo se jí, jakoby nyní teprv vzešlo nad ní slunce nové, ozařující vše kolem blažeností dosud nikdy nepocítěnou.

Starý Adlersfeld nad radostí své dcery utíral si s očí a tváří jednu slzu za druhou.

— Když jsem, — pravil — miliony vyhrával na burse, nepocítil jsem ani stín té radosti, jako nyní, když vidím tebe, svého miláčka, šťastnou.

Načež vztáhnuv po Augustě ruce, přivinul si ji na prsa a uchopiv ji oběma rukama za hlavu, líbal ji v čelo.

— Augusto, půjdu za tebou! — zvolal pohnutě, — přesvědčuji se na tobě, kterak blažiti dovede víra v Ukřižovaného. Praotcové naši umírajíce radovali se s Tím, jenž byl očekáváním národů. I já se chci v něm radovati. Čekám na přijetí maminky a dětí, abych jim svůj úmysl oznámil. Budou-li oba moji synové mne následovati, nevím, ale dcery, doufám, že nebudou mi klásti překážek. Přesvědčuji se, že nikoliv víra našich otcův, nýbrž víra p r a o t c ů v je pravá, protože věřili v příštího Vykupitele. Naši otcové, dnešní židé, v žádného již Vykupitele nevěří.

Dlouho seděli pospolu otec a dcera. Slunce již dávno zapadlo a na nebi zářilo tisíce hvězd na dva blažené lidi.

— Pobudme, posedme si ještě, — pravil otec ke své dceři, — nechodme ještě spát, cítím se tolik šťastným a dnů mého života je již na mále.

A poseděli si a pili plnými doušky chvílky blaženosti.

FARÁŘ Z ČERNODOLA

Kapitola třicátá pátá.

Katastrofa.

P. Beneš byl v blaženém rozechvění. O čem často v noci snil a co bylo jeho nejvroucnějším přáním: spojení Jaromíra a Augusty, těchto dvou duší obapolně se doplňujících, jeho prakticky činné, její ideálně vnímavé, mělo v nejbližších dnech státi se skutkem.

Proto na rychlo sebral své věci a jeho mateřská teta se vší ochotou srovnala mu do kufru prádlo, položíc na dno růženeček, aby se její miláčkovi na cestě ničeho nestalo.

Bylať z toho srdce povděčna tomu, že její Benoušek přece jednou vyrazil si z domu. Při ustavičném jeho napínání ducha obávala se zlých následků.

— Ti černodolští takového faráře nejsou ani hodni — myslila si v duchu, ale jen myslila — celý se jim obětoval, a oni se mu takto odměňují — — ovšem ne všickni — dodala k tomu.

Hned časně z rána farář odjel do Olšin, odkudž s kněžnou a Jaromírem měli společně odjetí na stanici a zde se s rodinou Adlersfedovou sjeti.

S páterem Augustinem stala se značná změna. Jeho první naprosto nezdařený výstup v hospodě měl do sebe to dobré, že se mu na dlouhou dobu černodolská společnost znechutila. Věnoval se tím více zahradnictví.

A ku podivu, tato metla farských hospodyň

tento postrach farářů, liboval si v domácnosti svého faráře.

P. Beneš měl tu vlastnost nedosti ocenitelnou, čili dar rozpoznávání duchů, že vnikal na právě jádro povahy lidské. Povahu svého kaplana vystihl rázem.

— To je to neštěstí — pravil k sobě — že tam nahoře při rozdělení novosvětců po farách buď neberou, nebo neumějí bráti ohledu na jejich povahy, jen ty jdi, kam tě pošleme. A tak se na faře scházejí často povahy, jež se k sobě naprosto nehodí, a jež navzájem se trápí. A přidá-li se k tomu ta často všelijaká domácnost — neštěstí je hotovo. Co již bylo takto zahubeno mladých, nadějných, velenadáných kněží. S nejlepšími ideály, úmysly a nadějemi odchází kněz ze semináře do života a často zabředá do kaluže, ba i do bahna. Z fary pak utíká do hospody a z hospody kam? — Do záhuby těla a duše.

Z povahy svého kaplana seznal ihned, že měl neštěstí prazvláštní, že ho vždycky poslali tam, kde musil do konfliktu upadnouti buď s farářem, anebo, co se častěji dělo, s jeho domácností.

I v Černodole upadl brzy po svém příchodu do konfliktu s osadníky a to v úmyslu nejlepším — zastati se faráře. Musil za to nésti následky dosti trpké, ale farář, seznav v něm dobré jádro, tím upřímněji se k němu přivinul.

— Jsem zde jako na novém světě — vyjádřil se kaplan před starou tetou, k níž se choval s jakousi něžností.

— Ztratil jsem záhy matku — pravil k ní

v důvěrné chvíli — a zdá se mi, jakobych ji byl zde našel.

A teta vycítí jemným ženským citem jeho dobré srdce, nenazývala jej jinak, než : náš velebný pán. A přála mu tím více, když shledala, že je upřímným k jejímu Benouškovi, v němž spatřovala všecko své vezdejší blaho.

— Pomáhá mu, ulehčuje mu břímě — pravila si, a to jí stačilo. Pak mohl žádati, co chtěl, všecko by mu byla snesla, mohl si na faře poroučeti.

Na venkovských farářích to jinak nejde. Buďto se farář s kaplanem mají rádi, nebo nemají, lhostejnými si zůstatí nemohou. Fara je rodinou. Necítí-li se kaplan ve faře členem rodiny, pak veta je po shodě, veta po bratrství, veta po pospolné práci. Pak jen nechť se v bázni Boží rozejdou, dovoluje-li to mnohdy největší tyran kněze — patronát, jenž často donucuje povahy k sobě naprosto se nehodící k pospolitému životu, v němž jeden sužuje druhého k pohoršení oveček.

Ten připoutává k sobě oheň a vodu, ocel a měď, dub a lípu. Oba jsou užitečny, oheň i voda, ocel i měď, dub i lípa, každý v podstatě své jest dobrý, a mají-li vedle sebe svorně žíti, musí mezi nimi panovati láska, již nesmí otravovati nebo rozežírati zlý, jedovatý jazyk duchů buď domácích nebo venkovských. Farář a kaplan náležejí sobě a oba pak náležejí křesťanskému lidu, za nějž před Bohem jsou zodpovědni.

P. Augustin byl svému faráři nesmírně povděčen, že mu na plných čtrnácte dní svěřil faru. Jeho poměr k obci, na počátku povážlivě poru-

šený, valně se zlepšil. Jeho výstup v hospodě měl do sebe dobrého to, že přece všickni nešli za Grömekem, a že nastalo v obci jakési rozlišování duchů. Černodolská aristokracie šla sice za ním skoro slepě, avšak chudší lid, a též několik sedláků povážlivě nad novým podnikem vrtěli hlavou.

Prvních čtrnácte dní po započetí vrtání bylo ještě všecko plno naděje. Celý Černodol chodil se na postup práce dívat. Lidé ti neměli o vrtání do země ani pojmu. Mnohý si myslel, že ten brozitánský nebozez za dva, za tři dni, nejdéle za týden dovrátí se těch černých diamantů. A proto chodili se dívat, mají-li již uhlí.

A všudež v okolí lidé na potkání místo obvyklého: Pozdrav Pán Bůh, jak se vede, jak se máte, tázali se: Nu, mají již v Černodole uhlí?

První týden se na to odpovídalo: No, snad ho budou mítí brzy. Ale již druhý týden říkalo se: I kde, to ještě potrvá dlouho, a třetí týden dokonce se říkalo: Sám Bůh ví, kdy to bude!

Při vrtání naskytaly se překážky. Brzy přišlo se na kámen, jenž musil býti rozdrcen, a brzy zase na písek. Písek je největším nepřítelem při hledání uhlí. Kámen lze rozdrtit, ale písek stále se drolí a otvor zasypává.

A na nepřítele tohoto v Černodole narazili. Grömeke sice dělal, jakoby to nebylo nic, ale bylo znáti, že se nepřítele toho nemálo zalekl.

Prvním opatřením bylo, že kázal veliký kus pole, na němž vrtání se dělo, kolkolem prkny ohraditi, aby, jak se německy vyjádřil, ti pitomci pořád do té díry, do níž strkaly se tisíce, se nedívali.

Na to byli povoláni havíři k dělání pravidelné šachty.

Mezitím však ukázala se potřeba, vypsati nové splátky na akcie. Starosta Procházka upsal se na deset akcií v naději, že uhlí najde se dříve, nežli čas ke druhé splátce vyprší. A zatím došlo již na splátku druhou a třetí — poslední, a o uhlí ani potuchy.

— Ti bl— -- ti bl— bl—, bl— bylo slyšeti posměšných hlasů vždy více, a ženiální Franta řekl to na plná vrata: ať si jen páni tu poslední košili nechají do rezervy.

A nejeden z těch chudších, nesúčastněných sousedů zvolal: ten kaplánek bude asi míti pravdu přece. A co jen tomu řekne farář, až se vrátí domů?

Akcie černodolského uhlí sklesly o polovičku.

Zatím drvoštěpové v lese s kácením byli skoro již hotovi. Dříví v tisících kladách leželo na hromádách, nebo bylo vyrovnáno v sázích. Kupci lesa neměli se k odvážení z té příčiny, že čekali na dostavění trati k nejbližší stanici, za kterýmž účelem ve stavbě dráhy se vším úsilím se pokračovalo. Partafíři však tvrdili, že před podzimem dráha hotova nebude.

Blížily se žně. Úroda toho roku byla velická. Povětrnost byla veskrz dle přání rolníků. I farář mohl se radovati ze značné úrody, ačkoliv — upřímně řečeno — hospodářství na polích valně si k srdci nebral. Nemaje do hospodářství valně peněz, uzavřel se starým Brázdou a jeho zdárným synem Vítkem smlouvu, aby mu všechny polní práce dělali, a že jim — dá-li Pán Bůh — po

žních zaplatí. Větší část farních pozemků dal zasít ovsem, pak i posázeti zemáky; něco málo též žitem a pšenicí — a ku podivu, ten rok byl zrovna na oves velmi příznivý. I zemáky se mu velmi slibně vedly.

— K čemu bych si na krk navěšel dluhů — říkal — aby mi snad hlavu do hrobu strhly?

Naděje na hojnou žeň naplňovala radostí všechny.

Bylo to asi týden po sv. Prokopu a asi týden po odjezdu faráře. Nastala obvyklá parna přede žněmi. Každý den byl parnější, což znáti bylo v celé přírodě. Listí na stromech za dne viselo zvadlé dolů. Dobytek trpěl parnem nejvíce, protože mouchy hryzly ho jako hadi.

— To něco přijde — říkali lidé — ruce a nohy jsou těžké jako centy.

A ohnivá koule na nebi jakoby chtěla zemi zažehnouti. Po kolik dní panovalo úplné bezvzduší, takže přes noc nebylo žádné rosy. Trávníky žloutly, obilí v klasích předčasně dozrávalo a stébla pod nimi suchem se lámala.

Nadešel den jiný. Slunce opět zvedalo se se svého lože, avšak ve žlutavě mlhovém závoji, z něhož sršely ohnivé šípy. Zdálo se, jakoby to slunce se zesteronásobnilo a jakoby nebe podobalo se výhni, z níž sálalo jen žhavé uhlí.

— Pán Bůh s námi! — bědovali znalci povětrnosti.

Poznenáhla celé nebe zářilo ohnivou mlhovou, z níž slunce jen málo prosvitalo. A téhož dne slunce ukládalo se do lože, z něhož vyskakovaly ohnivé sloupy.

Brzy po západu nastalo od jihu vání horkého

větru. Mlhy na té straně se srážely a jako ohromná nažloutlá stěna na obloze ve zlověstný mrak vzrůstaly. Kolem půlnoci zaduněl hrom, jakoby vycházel z útrob země. Lidé nemohouce parnem a potem spáti, vycházeli z domů, dívat se na tu děsivou oponu nebes.

Nebyl to ten známý, černý mrak, nesoucí v útrokách svých krupobití, staří hospodáři v něm viděli něco horšího.

— Průtrž mračen — věstil starý Brázda. — Pamatuji to jako chlapec, když také taková obloha se ukázala, a když pak nastala průtrž. A nebýti toho lesa nad Černodolem, kdož ví, co by se bylo s ním stalo.

— Ale teď žádného lesa tu není — všecko je holá paseka — prohodil kdosi.

— To je právě to zlé. Pán Bůh s námi. Pán Bůh s námi.

Asi ke druhé hodině s půlnoci spustil se déšť. Z počátku pomalu, ale každým okamžikem houšť a houšť a v půl hodině lily se proudy s nebes. Hrubá střelba hromu ustala skoro nadobro, též blesky jakoby vyhasly — — děsná tma rozestřela se kolkolem, v níž zdálo se, jakoby moře nad Černodolem se převrhlo. Ve všech domech se svítilo. Potok, parny skoro vyschlý, začal v malé chvíli hučeti hukotem stále hlubším, objemnějším.

Najednou to nad Černodolem zarachotilo, jakoby se byla rozpoltila hora a jakoby z tisíce děl najednou se střílelo.

— To se pohnuly klády! — rozpoznávali staří.

— Bůh nám pomoz! Pán Bůh s námi! —
bědovaly ženy, padajíce na kolena.

Rachot se blížil. Pojednou jakoby na něco narazil — — ozval se děsný praskot, jako stržené střechy — —

— To strhlo hoření mlýn — mlýn plave —
a v okamžiku ozývalo se srdcervoucí úpění lidu a
řvaní dobytka, ale jen na okamžik.

A hned na to bylo slyšeti rachot klad, vrážejících do břehů, stromů a domů, a do čeho vrazily, to s sebou odnášely. Sem a tam zakmitl se blesk a v něm bylo viděti, jak klády v divé směsi se hrnou a narazila-li která na překážku, jak se zvedá a jak za ní v patách deset, dvacet jiných klad se hrne.

Černodol byl na dvě části rozdělen, statky stály ve dvou řadách nad potokem, uprostřed protékajícím.

Povodeň v půl hodině postoupila až k samým statkům, vlekouc s sebou děla v podobě klad a drobnou střelbu v podobě polen.

Tma byla jako »v temnostech zevnitřních«, jako v pekle.

Pláč a nářek byl všeobecný. Hospodáři vyváděli z chlévů dobytek na návrší, zůstávajíce obydlí a všecko v něm rozzuřenému živlu. Chvilkami ozval se nový a nový praskot a zoufalý výkřik — — opět jeden příbytek kladami byl rozbit a odnesen. Ženy a děti utíkaly ke kostelu, stojícímu na návrší, klesajíce pod »křížem smíření«.

Konečně po nejděsnější hodině průtrž mračen se míruila a rachot klad se tišil — bylyť všecky odplaveny.

Svítilo se. Jaká to spousta objevila se zrakům lidským !

Náves měla vzezření veskrze jiné. Pod samým kostelem, hned »u křížce smíření« byla spousta klad a drobného dříví, zátopou až k samému kostelu vržených, kdež se do země zarávala. A náves níže zanesena byla balvany.

Kdo jakživ nebyl svědkem pohorní průtrže mračen, nedovede si vysvětliti, kterak možno je balvany 50 i více centů těžké s hor do nížin přenášeti.

Postup je stejně přirozený, řekněme přímo jednoduchý, jak hrozný. Průtrž mračen nahoře naráží na kameny menší, napolo do země zaryté, z nichž odplavuje mech, stlaní a hlínu. Kámen se pohne a po nakloněné ploše kutálí se níže a naráží na kameny větší. V okamžiku nastává tu stěhování kamenů a balvanů za ohlušného rachotu, jenž na vlas se podobá hromadnému střelení z děl. Je to, jakoby v sále lidmi nabitém najednou povstal poplach. Lidstvo tlačené ze zadu, valí se ku předu, vše pod nohama rdousíc. Tentýž postup je i u balvanů, tlačících jeden druhého s hory dolů, po nakloněné ploše. Voda sice balvany nenese, ona je jen valí. Nátlaku tomu neodolá ani největší balvan. Voda pod ním jako dravec ohlodává zem, a to v největší rychlosti. Půda pod ním mizí, se shora vráží do něho balvanů menších na sta a nátlakem všech balvan vysoký jako skála pošinouje se stále níže, dokud ta děsná tlačeníce a mačka-nice trvá.

Tím se vysvětluje, že Černodol při svítání na

návsi spatřil spoustu balvanů a drobnějšího kamení, přes něž hrnuly se spousty vod.

Nářek lidu najednou ztlchl. Pohled na tu spoustu byl přímo ohromující. Menší baráčky, postavené níže k potoku, zmizely nadobro a statky výše položené byly nárazem klad napolo rozbořeny. Tu to utrhl stodolu, tam chlév, jinde stáj, a někde voda odnesla půl světnice. Tu to ze dvora spláchlo vůz, tam pluh, žebřiny, pařezy, mlátičí stroje, fofrovačku a pod. věci, jež dravé vlny kus cesty s sebou nesly a níže někam na pahrbek vyvrhly. Pokud byla tma, nebylo lze na záchranu něčeho ani mysliti, a když se rozednilo, a když již průtrž ustávala, tu zátopa byla ještě v plné síle, ale i přes to odvážil se P. Augustin s Frantou do proudu s hákem v ruce, aby zachytil, co se zachytiti dalo. Oblečen jen do kalhot, bos a v rukávech, drže se za ruku Franty, přitahoval postele, stoly a vozy na pokraj.

Hle, tam na vlnách jakoby tančila kolébka — snad je v ní lidský tvor.

P. Augustin bez rozpaku vrhl se za ní do proudu za výkřiku lidu, jenž měl ho za ztracena. On však osvědčil se jako dobrý plavec. Dorazil až ku kolébce, kterouž pak před sebou hnal podél proudu ku břehu na protější stranu.

Stal se zachráncem maličkého červíka, kvílícího v kolébce. Zachytil též několik loží s peřinami.

Konečně přičiněním obrovského Franty byl utvořen řetěz ruku v ruce, nebo za těla, v jehož čelo postavil se Franta, který hákem z proudu již opadávajícího věci přitahoval.

Teprv poznenáhla rozpoznávaly se všechny ty spousty katastrofy.

Voda sama nedosahovala až ku příbytkům lidským, avšak spoustami nahromaděných klad do nich vrážela a je bořila.

Tak byl hoření mlýn kladami rozbit nadobro. Kolo se rozčíslo a bylo zaneseno až k samému Černodolu, kdež narazíc na baráček, jej strhlo.

Veliký počet klad vzepřel se o návršíčko, na němž stál kostel a kříž smíření a zůstalo v něm včeti. Jakou silou klády do země vrážely, snadno lze poznati z toho, že mnohé z nich byly jako bičšťata rozlomeny.

K páté hodině voda opadla nadobro. Lidé se rozbíhali na pole, přehlížeti spousty.

Nyní teprv ozýval se nářek se všech stran. Skoro všechno osení, zralé již na posek, bylo zničeno. Pole vypadala jako mlat, s mnohými průtržemi. S poloh vyšších byla prst spláchnuta a na nižší snesena.

Dolení mlýn katastrofu přestál sice, ale žlaby s kolem mu to odneslo. Mlynář mohl ještě o velikém štěstí mluvit.

A níže, kde včera ještě do země se vrtalo — ta celá ohrada s nebozezy kam se poděla?

Nebylo po ní ani památky a ani stopy po Grömekovi, který zmizel nadobro. Po prvním výbuchu hoře všechen hněv lidu obrátil se na tu cizáckou společnost, jež katastrofu zavinila. Proctví starého lesníka splnilo se měrou úžasnou.

Když zvonek k rannímu klekání zavzněl, tu kde kdo byl na kolena padal a Boha a smilování prosil.

Mezi tím, co na návsi lidé snažili se z vody vyloviti svůj majetek, udála se na hořením cípu Černodola velice smutná dohra této strašné noci.

Procházkův statek ležel jako na první ráně. Byl celý asi před dvaceti lety od jeho otce vystavěn z tvrdého kamene a cihel o jednom poschodí. Všecko na něm a v něm bylo solidní. A proto Procházkovi ani nenapadlo, že by jeho statku mohlo hroziti nebezpečí. Ano, při povodni obyčejné nebezpečí by bylo vůbec nebývalo. Avšak tentokráte mělo státi se jinak.

Tentokráte, jakoby ze sta děl do mohutných zdí bylo stráženo. Kláda za kládou v divém letu do zdí vrážela a jimi otřásala. Po každém nárazu klády dům ve svých základech se otřásal ku hroznému sděšení domácích. A voda zatím vnikala do všech přízemních místností. Postele, stoly a židle začaly ve vodě tančiti. Procházková s dětmi utekla se do světnic nad schody. Ve chlívích dobytek úzkostně řval, koně řičeli.

— Koně ven, koně ven! — velel Procházka.

— Kam s nimi utečeme? — odpovídal čeledín, — klády a kamení polámou jim nohy. Prolomíme raději spodní zeď a necháme je v konírně.

— Zdi se boří! — křičela Procházková.

— Není možná! — křičel sice hospodář, avšak uvnitř byl nejhoršími obavami naplněn.

Stál tam jeho dům jako pevnost, avšak dravým vlnám neodolá ani žula.

Voda totiž svým prudkým vírem podemlela na rohu nepříliš hluboké základy, a přední strana domu se sesedala. A průlomem takto utvořeným drala se voda. Střecha nad domem praskala.

S velikým nářkem Procházková, vedouc děti

za ruce, utíkala dolů ze strachu, aby jim střecha nepadla na hlavy. A obava její byla odůvodněna. Když se začalo rozednívati, střecha s ohlušným rachotem se sesula zrovna vedle do cesty. Ze stavení, jež vypadalo jako pevnost, zbývaly již jen trosky. Procházka stál tam v němém bolu. Pojednou jím to trhlo a uchopiv ženu a děti, vykřikl: Když nám to vzalo dům, ať si to vezme i nás!

Na to vleka za sebou ženu vrhl se do proudu.

— Pro rány Boží, co to děláš! — vykřikla žena, silným mávnutím ruky se mu vytrhnouc. A Procházka jako smyslů zbavený byl proudem unášen dolů. Zoufalý výkřik ženy a dětí rozléhal se dole na návsi, a v tom okamžiku bylo viděti Procházku v divém proudu tonouti.

— Franto, za ním! — zvolal P. Augustin, — zde drž tu oprat za jeden konec a já si druhý obvážu. —

A nežli to dořekl, již se vrhl do proudu za Procházkou. Křik lidu na okamžik umkl nad tímto novým divadlem. Potok v té chvíli podobal se ohromnému kotli, v němž se to děsně vařilo. Stržené vrby a olše valily se dolů v divé směsi. Olše a vrby jakoby spolu vedly zoufalý zápas v potápění. Brzy byla potopena olše a vyplula na povrch vrba a tu zase vrba vši těhou ulehla na olši a topila ji. Kde který smrtelník odvážil by se mezi ně skočiti! A právě v okamžiku tom tonoucí Procházka poslední silou se držel kořene plovoucí vrby. A tu též P. Augustin jako obratný plavec střelhibitě připloval k Procházkovi a strhl ho k sobě — — a Franta stoje po pás ve vodě přitahoval již oprat, kterouž si kaplan byl otočil kolem těla. V té chvíli lid, zapomenuv na vlastní hoře, zajásal

radostí, že se P. Augustinovi podařilo Procházku zachrániti.

Škoda touto katastrofou způsobená byla nesmírná a to jak na staveních, tak i na polích, větší však na staveních. Zdi na mnohých místech byly protrhány a podlahy zborceny. Kolik životů lidských utonulo, v té chvíli se nevědělo. Z rodiny hořeního mlynáře bylo asi jen zachráněno to dítě, jež P. Augustin s kolébkou vylovil.

Kde kdo z vesnice chyběl, nevědělo se též. U Petříčků chyběla Málka.

— Kde je? — tázali se lidé.

— Ona někam odešla s n í m, — zněla odpověď.

— S n í m, s n í m! — křičeli lidé a všecken hněv lidu vzkypěl proti Grömekovi, o jehož osudě dosud nevěděli.

Teprve k večeru našli ho pod Černodolem v příkopě pod silnicí ve spoustě rumu a bláta. Vedle něho ležela Málka s roztráštěnou lebkou. Kusy rozbitého kočáru ležely po různu a nejniže leželi dva zdechlí koně, kteříž asi dovlekli se níže a zde stali se kořistí vln.

Spusťme oponu na toto brozné divadlo.

Kapitola třicátá šestá.

Následky katastrofy.

Hosté v Římě v nejpřednějším hotelu seděli při dvojím veselí: svatebním a křestním. Pravá, upřímná radost zářila z očí všech. Nejblaženější ze všech zdála se býti kněžna, sedící vedle své snachy,

kteréž přes tu chvíli ruku tiskla. A s tou blažeností hleděla matka její na obě ve chvíli, kdy musila dceru postoupiti matce jiné.

Kníže Jaromír dal právě pokyn, aby nalévalo se šampaňské.

První přípitek učinil P. Beneš novomanželům. Druhý nevěsta kněžně, třetí ženich rodičům nevěsty, čtvrtý platil novokřtěnce, jež vyvolila si sv. Alžbětu za patronku. A na konec povstal opět Adlersfeld a pozvednuv pohár, připíjel — jak se vyjádřil — perle katolického kněžstva, již ne tak slovy, jako skutky by bylo lze všecky židy převést do lůna katolické církve. Všickni knězi nadšeně připíjeli.

V okamžiku tom sluha podával P. Beneši telegram.

Připiv všem, dychtivě telegram do ruky vzal a četl.

Zbledl jako stěna a vrávoral ven.

— Co se stalo — pro Bůh, co se stalo? — tázali se všickni najednou.

Kníže a baron spěchali za ním.

— Zde čtete — pravil P. Beneš, zachycuje se zábradlí u schodů.

»Černodol je stížen průtrží mračen. Nahromaděné klády mnoho stavení rozbily, všecka úroda zničena. Grömeke a Málka nalezeni mrtvi, je též mrtvých několik jiných. Z Procházkova statku zbyly ssutiny. Bída hrozná. Na faře nestalo senic. Na statcích p. knížete škoda poměrně malá.

P. Augustin.«

Knížeti a baronvi sklesly ruce.

Proud slzí spustil se knězi s očí.

— Pojedu na rychlo domů — pravil. — Oznamte to šetrně dámám.

Bylo po radosti. P. Beneš jal se do kufru házetí své věci, aby vlakem nejbližším mohl odjetí.

— Pozdrzte se s námi jen přes noc — pravila k němu Augusta — my pojedeme s sebou.

— Vy, paní kněžno, s sebou? —

— Nyní začíná můj životní úkol — odvětila. — Kde bude ozývati se hlas bídy našeho lidu, tam budu spěchatí. Jaromír vyzvání mé, jeti spolu, přijal s povděkem.

— Zde, velebný pane, — pravil Adlersfeld — přijměte poukázku na 10.000 zl. k ulevení nejhorší bídy, můj syn Hugo vám ji doma vyplatí. Z telegramu, ačkoliv jen stručného, poznávám, že nahromaděné klády nad Černodolem katastrofu nemálo zhoršily, z čehož bezpochyby povstane proces. Račte černodolským říci, aby tu společnost, jež klády odvážeti nedala, žalovali za náhradu. Dr. Pilník zajisté rád bude je u soudu zastávati. Aby pak chudší lid měl výdělek, dohodl jsem se s drahým svým zetěm, že započneme co nejdříve se stavbou nejen papírny, ale i skelných hutí a pak ještě veliké tkalcovny na lněné zboží. Jaromír pojal velikolepou myšlenku, na svých statecích vzkřísiti někdejší české lnářství, ku kterémuž účelu dal jsem mu k dispozici potřebný kapitál.

A nyní jeďte s Bohem domů, já si zde ponechám paní a dcery, po žních mne mladí manželé zde navštíví. Pojedeme společně nazpět, já s rodinou svou na Rivieru, vy do své otčiny. Kdyby bylo zapotřebí pomoci mimořádné, Augusta neopomene mne o tom zpravití.

Zděšení z velikého neštěstí bylo v srdci P. Beneše zmírněno vědomím, že veze s sebou nejnutnější pomoc. Děkoval Bohu, že úvěr záložny zůstal netknut a že má ještě v záloze přes 40.000 zlatých úvěru na základě první poukázky barona Adlersfelda na 50.000 zl. — tehdy při instalaci velkodušně poskytnuté — pro případy nepředvídané. A případ takový právě nastal.

V jakém opačném stavu shledal osadu svou nežli při svém odjezdu. Několik jen dní postačilo, aby obráceno bylo všecko vzhůru nohama. Když ho lidé na návsi v kočáře shlédli, vybíhali mu s pláčem v ústrecty, ale zároveň pozoroval, že lid je svrchovaně rozhořčen na tu společnost. Rozhořčení to bylo až k vášnivosti stupňováno, když se dověděli, že mrtvola Grömeka má být pohřbena na černodolském hřbitově.

— Za žádnou cenu nesmí mezi nás člověk takový — helveta — jenž uvedl na nás záhubu takovou! — volali, ba křičeli lidé.

Farář s úžasem přijal z úst lidu zprávu o bídné smrti Grömeka.

— Ji ještě na hřbitov přijmeme, ale jeho nikoliv. Tímto mínili nešťastnou Málku.

Situace stala se i pro faráře kritickou tím, že s ním zároveň přijel do Černodola helvetský pastor, aby svou ovečku pohřbil.

Co lidi nejvíce rozjitřilo, bylo, že v patách za pastorem zakmitl se chochol a bodák četníka.

To bylo příliš mnoho najednou při návratu faráře.

Když lidé se vši srdečností faráře vítali, zůstal pastor opodál státi. Mnozí ve své prostotě brali

jej okolo krku, nejsouce s to ze samého bolu ani slova pronéstí.

Starý Brázda opíraje se o hůl a jsa veden svým synem Vítkem, blížil se též k němu. Avšak farář sám poskočil mu v ústrety.

— Vítáme vás — — další slova uvázla starci v hrdle.

— Máte též škodu velikou? — tázal se ho P. Beneš.

— Na polích ovšem, ale na stavení nemáme, protože stojíme výše, — odpovídal Vítek za otce.

— Pánu Bohu budiž obětováno, — odpovídal stařec, — ruka Páně těžce se dotkla Černodola. Teď alespoň budeme svorni! Bude-li z naší vsi na vždy zahnán zlý duch pohoršení, pak nebude to draze zapláceno. Pán Bůh pomůže zase.

Přicházeli k faráři též osadníci polonazí, jimž klády smetly baráčky a kteří sotva měli tolik času s dětmi uskočiti. Pohled na ubožáky ty, za nimiž košilaté děti se tetelily, byl srdcervoucí.

— Důvěřujte v Boha, — těšil je farář, — nesu vám pomoc. Všem bude dle možnosti pomozeno. Vaše baráčky budou státí zase. A nyní jen zapráhněte a jeďte do města pro chleba, aby ti ubozí měli co jíst.

Nejposledněji blížil se H a v r a n, vlastně Práchenský, bývalý kostelník, jemuž to též strhlo chalupu.

— Musím vám, velebný pane, — šeptal mu podávaje mu něco v šátku zaobaleného, — zde odevzdati balík spisů.

Havran byl jakýmsi důvěrníkem, či spíše poštíváčkem u Grömeka z nevraživosti na faráře. Byl i jeho famulem při všech pochůzkách.

— Ty spisy jsem vynesl — šeptal dále — z jeho kanceláře, když voda do něho vnikla. A když ho teď čert vzal, tak vidím, že by mohl vzít i taky mne. On toho večera byl s Málkou ve městě a bezpochyby že při návratu pozdě v noci byl zastížen potopou. — Já jsem ty spisy vzal k sobě, bude v nich něco hezkého, já jsem si je prohlídl — — byl to — vzkřikl najednou — byl to Jidáš, padouch, on chtěl celou obec odřít a pak ji dostat do svých rukou. Tak to tam je — ano, tak je. —

V okamžiku tom přiblížil se k faráři četník a za ním helvetský pastor, každý drže v rukou jakýsi spis, jež oba faráři k nahlédnutí podávali.

— Prosím, pane faráři, — pravil četník, — zde je vyrozumění od pana hejtmána.

Farář, vzav od četníka úřední dopis, četl jej hlasitě :

— Po soudním ohledání mrtvoly p. Grömeka, plnomocněnce společnosti, dává níže psaný svolení, aby mrtvola jeho byla na katolickém hřbitově p. Beranským, farářem helvetského vyznání, na příslušném místě pochována.

Steinitz von Pflichttreu,
okresní hejtman.

Listinu obsahu podobného podával k nahlédnutí pastor.

Při slově pohřbu Grömeka na katolickém hřbitově dával se lid do hlasitého reptání.

Z toho nebude nic, — volali sousedé, — on na Černodol uvalil tolik hrozné neštěstí — my ho

na náš hřbitov nepustíme. My proti tomu protestujeme.

— Ať si ho pochovají tam, kde ho našli, — volaly ženy.

— Divím se nemálo, — odpovídal P. Beneš pastoru i četníkovi, — že pan hejtman neuznal za vhodnější, řekl bych raději za moudřejší naříditi, aby mrtvola tohoto cizince po soudní obdukcí byla odtud zavezena do okresního města na hřbitov na oddělení vykázané pro jinověrce. Nadál jsem se do moudrosti pana hejtmana, že nebude na tom státi, aby mrtvola ta před tváří lidu tolik osudně postiženého, jenž, jak jste právě slyšeli, pana Grömeka považuje za původce, ovšem bezděčného, poboření tolika domů, aby mrtvola jeho ve chvíli, kdy všechny rány dosud krvácejí, byla uložena na našem hřbitově — —

— A to taky nebude — nebude — nebude — ozývalo se výhrůžně z lidu.

— Pak ale já zadám protest — durdil se pastor.

— Kampak se hrabe — prohodil ženiální Franta.

— Franto, drž hubu — zvolal na něho farář.

— A dále si vyžaduji — hlásil se ke slovu pastor — aby byl pan Grömek pochován zde se vší poctou — se zvoněním —

— Nepochybně že chcete míti i řeč? — tázal se pastora farář.

— Přesně podle našeho pohřebního řádu — odpovídal pastor. — Dnes odpoledne ve tři hodiny dostaví se k pohřbu několik našich souvěrců z města.

— Na to bychom se podívali — ozvalo se několik hlasů najednou.

— Já bych radil upřímně — pravil farář ku četníku aby mrtvola Grömekova odvezena byla do města.

— Já důvod váš, pane faráři, uznávám — odpovídal četník, krče při tom ramenoma — ale já plním pouze rozkaz pana hejtmána. Budou-li lidé pohřbu klásti odpor, budu musit rovnou cestou odejít k p. hejtmanovi a jemu to oznámiti.

V tom okamžiku přihrčely do Černodola tři kočáry, z nichž slezlo asi deset mužů a paní.

— Pojďme na hřbitov! — ozval se mezi rozhořčeným lidem povel. — Ať to zkusí!

Marně četník namáhal se lidu domluvit, aby všeho odporu se vzdal.

— Marné řeči — dostával za odpověď — přišli jsme o všecko »skrze něj«, ať nám vezmou třeba i život.

Proti důvodům takovým četník s a m o j e d i n ý nemohl ničeho namítati. Pozdraviv faráře po vojensku, odcházel krokem kvapným směrem k hejtmanství.

— Jen chladnou krev, chladnou krev! — pravil P. Beneš k lidu — ovšem — dodal k tomu — těžko zachovati chladnou krev člověku, jemuž ze všeho zbyl jen nahý život.

Ve chvíli té blížil se k faráři mladý Procházka, nyní již doktor práv s manžely Slavíkovými, kteří na rychlo přijeli z Prahy potěšiti rodiče.

— Jak se vede otci? — tázal se jich P. Beneš po srdečném přivítání.

— Má horečku. To mu dodalo!

— Co tomu říkáte? — tázal se farář právníka s pohledem na pastora a na přítomné protestanty.

— Nechápu vůbec, jak mohlo p. hejtmanu napadnouti něco takového — odpovídal bez obalu právník.

— Co myslíte — pravíi farář, bera mladého právníka stranou — kdybychom do Vídně panu ministru vnitra telegrafovali, jak se ty věci zde mají?

— Učiňte tak, velebný pane, — souhlasil právník.

— Dohovořte se o tom s čelnějšími sousedy, a pak zašleme telegram společně, avšak co nejrychleji, nežli dojde k nejhoršímu. Jak já okresního hejtmana znám, je on s to poslati sem půl setniny vojska.

— Ano, dnes ještě zašleme telegram. Já zde beztoho zůstanu, — pokračoval dr. Procházka. — Jmění naše nalézá se v nejžalostnější stavu, otec zavedený tím cizincem, nadělal nových dluhů přes 3000 zl. a má opět na krku dra Oprátku, — nyní máme ze všeho zbořeninu, nevím, nebude-li na všecko uvalena sekvestrace a nucený prodej. Ten cizinec byl našeho otce zlým duchem.

--- Ba celého okolí.

— Zde dovoluji si představit, — pravil nahlas — svou sestru a švakra — —

— Aj, aj, paní Slavíková s panem manželem. — zdravil je farář, — odpustte, v tomto víru je člověk jako roztrhán, nu, jak se vám vede? — jak vidím, velmi dobře.

— Velmi dobře, — odpovídala mladá paní, — zde Rudolf se mi hodí výborně k obchodu,

přičiňuje se všemožně, a máme se zase rádi, vidíte, starý? — dodala obrácena k manželu.

— Nejsem s to panu faráři vysloviti všecky své díky, — pravil k němu Slavík, — za účast, jakou jste na smutném osudě mém bral; věc vypadla poměrně dobře. Řídil jsem se podle vaší rady. Vy, pane faráři, založil jste naše štěstí.

— Prosím, velebný pane, abyste pobloudění našeho ubohého otce prominul, — doprošovala se paní Slavíková.

— O tom ani řeči, — odvětil farář, — já věci takové zapisuji do komína. Ten nešťastník Grömeke pobláznil nejen vašeho otce, ale i celé okolí. Náš lid je k úlisným cizincům příliš důvěřivý.

— Víte, pane faráři, co se lidu na vás náramně líbilo a co vám srdce všech bez rozdílu získalo? — pravil mladý doktor důvěrně.

— Jen mi příliš nelichotí a povězte mi to do ucha.

— To se mu líbilo, že jste, velebný pane, po všecken čas, co zde řádl ten cizák, snaže se všemožně vás o důvěru lidu oloupiti, že jste na kazatelně ani slovem nezmínil se o jakémsi nevděku, zneuznání a podobně, a že jste snažil se zachovati vždy stejnou přívětivost a ochotu ke všem. To musila býti pro vás zkouška velmi trpká.

— Jaký? bych to byl kněz! — namítl P. Beneš.

— Víte, pane faráři, náš lid byl navyklý něčemu docela jinému. Když se vašemu předchůdci ztratilo house, honem s tím vyběhl na kazatelnu, že prý jsou ovečky, jež svému faráři nedopřejí ani toho housete. Ztratil-li se mu s polí snop, hned

kázal, že jsou ovečky, jež prý svému pastýři nedopřejí ani kousek toho chleba. A nebylo dosti na tom, jeho hospodyně neopomenula to kázání ještě hodně opepřiti. Jak pak jsme ho potom mohli míti rádi, jaká pak mohla z toho k němu vzejíti úcta, a to tím méně, když na sklonku jeho života, jeho kaplan začal se do přízně lidu prostředky neušlechtilými vkrádati!

Mezi vzájemným se vítáním pastor se svými souvěrci o něčem důvěrně se radil, při čemž ale neopomíjel častěji po P. Beneši a lidu k němu setulícímu závistivě se podívat. To mu jaksi imponovalo a jeho výbojnost valně schlazovalo.

— Ten je má všechny v kapse, — pravil důvěrně ke svým souvěrcům. Víte, co uděláme? — Budeme ještě dnes telegrafovati ministrovi.

— To uděláme! —

— Povíne mu, jak ten farář zde omámil lid v té míře, že slepě jde za ním. Tohle by byla krásná tollerance, kdybychom nesměli zde našeho souvěrce pochovat. Já jsem si již nastudoval řeč zcela novou, která bude i na katolíky dělat veliký dojem.

Mezi tím farář s lidem dostal se až ku »kříži smíření«, kdež zastaviv se, pravil:

— Neztrácejme důvěru v Boha. Mám pevné přesvědčení, že z tohoto velikého neštěstí vyjde též mnoho, ba tolik dobrého, že daleko převáží zlé, jež způsobilo. Pro dnešek vám zvěstuji, že jasný zdejší kníže se svou nejušlechtlejší chotí bude se co nejplatněji o povznesení Černodola zasazovati. Pro dnešek ještě vám nemohu pověděti, jakými velikolepými plány se zabývá, ale buďte

ujištění, že to bude něco velikého. Tedy jen svatou trpělivost a důvěru v Boha.

V radě pastora se souvěrci bylo usneseno, vyčkati do zítřka dalšího rozhodnutí okresního hejtmana.

— Prál bych si z toho srdce, — pravil farář k doktoru Procházkovi, veda si jej a sestru jeho za rámě do fary, — prál bych si, abyste zde zůstal a stal se třetím ve spolku našem, abyste stal se jaksi představovatelem zdejšího lidu. Váš otec patrně stárne.

— Nemá energie, — souhlasil doktor, — on žil v klamném ponětí, že všechna svoboda a všecken hospodářský pokrok pozůstává ve flintě, ve psu, v kočáře a v dělání dluhů. Proto upadl do dluhů, do nichž jsem mu trochu pomohl i já. Teď ale chci to napravit. Váš plán, velebný pane, zamlouvá se mi velmi. Zde mé sestře mám mnoho co děkovati a mezi jiným i to, že mi vyhledala nevěstu, již hospodářství velmi těší. Nynější selské dcery dělají na mnoze »frajle«, jež se za stav selský stydí. Můj nastávající tchán je bohatým sedlákem, jenž má pouze dvě děti: syna a dceru.

— Toť se to výborně hodí, — zvolal farář. — To dosud Černodol neviděl, sedláka graduovaného, sedláka doktora! —

Kapitola třicátá sedmá.

Nový ženíální kousek Franty.

Mrtvola Grömeka byla uložena na hřbitově v kostnici, kdež ve stavu velmi zapáchajícím očekávala svůj další osud.

Lidé měli za dne plné ruce práce s odklizením kamení a rumu s polí a proto i s udřenými údý kladli se časné na noční odpočinek.

Franta téhož dne jaksi nepokojně vrtěl hlavou. Patrně zase přemýšlel o nějakém novém ženiálním plánu. Nejsa nikým pozorován zašel si tam, kde až do katastrofy se šachtovalo. I zde zpousta byla velká. Prkna, jimiž šachta byla ohrazena, byla částečně odnesena, částečně ležela po různu, z nichž i některá přikryla šachtu tak, že byla sice vodou zalita, ale ne kamením a blátem naprosto zanesena. Hloubka její obnášela asi patnáct metrů. A tu šachtu si Franta důkladně prohlížel. Vytrhnuv ze zbylého plotu dlouhou hrázku, ponořoval ji do šachty, hluboká-li asi je. Hrázka v blátivé vodě potopila se skoro celá.

— Zrovna to stačí — pravil k sobě Franta.

— Ha — ha — ha! — zasmál se hlasitě.

Bylo asi k půlnoci. Okolo černodolského hřbitova plížily se tři postavy, z nichž nejvíce vynikala postava — Franty. Vedle něho krácel Brázdův Vítek. Třetím byl Pavlíkův Toník, jež si otec z okresního města vyprosil na dovolenou k vyklizení zanesených polí, což mu ochotně bylo povoleno. Franta na zádech něco nesl. Byl to trakař, jež nechtěl po cestě vézt, aby nenadělal hluku. Ty tři postavy přešly hřbitovní zeď a šly rovnou cestou ke kostnici. Trakař Franta nechal mimo hřbitov.

Kostnice, jako všude, byla otevřena, protože z kostnice nikdo nic neukradne.

Ti tři hoši chopili se rakve, v níž ležel Grömeke a nesli ji ke zdi, na níž ji postavili, načež přešly zeď, složili ji Frantovi na trakař.

— Dobře ji na obou stranách přivažte, aby se nám neskutálela — pravil Franta.

Franta pak chopiv se trakaře, jel oklikami k šachtě.

Aby stopu od kolečka po sobě nezanechali, Toník i Vítěk trakař místy za kolečko pozvedali a poponášeli.

Dostali se až k šachtě, kde Franta za pomoci obou chasníků přivalil podlouhlý, kolik centů těžký balvan až k samé šachtě. Na to svázavše dva provazy, jeden konec připevnili k rakvi a druhý k balvanu.

— A teď, hoši — pravil Franta — pochováme ho do hrobu, ježž si vykopal sám. Hrob takový nemá ani císař. Stál mnoho tisíc zlatých. Teď pozvedněte rakev, já zatím kámen svalím do šachty. Jeden — dva — tři — ž b l u ň k.

Voda zavrouc se nad rakví, zavířila a několik vteřin hladově zahučela, jakoby si na soustu tolik tučném pochutnávala.

— A nyní ještě na ni naházíme trochu toho bláta a kamení — velel Franta.

A hoši holýma rukama shrnovali do šachty tolik drobného a hrubšího kamení, že toto více se nepotopovalo.

— Tady si odpočívej — zvolal Franta, načež dav se do smíchu, dodal: — Ti se ho zítra nahledají!

— Ha — ha — ha -- ha — ha — smáli se všickni.

— Ale hoši, kdyby vás zítra věšeli, pálili a řezali, ani slova — — to víte!

— To se rozumí!

Ten byl nejnovější ženiální kousek Franty.

Druhého dne, skoro ještě ráno, když se lidé po zařízení domácnosti do práce na pole rozcházeli, aby z nich nános do výmolů povodní způsobných sváželi, ozvalo se v celém okolí bubnování: Dum — du du — dum, dum, dum — du du — dum dum — du du du — du du du — dum dum dum — —

— V o j s k o t á h n e n a Č e r n o d o l ! —
ozývalo se v malé chvíli po celém okolí — —

— V o j s k o t á h n e n a Č e r n o d o l ! —
rozléhalo se po celém pohorí — —

— V o j s k o t á h n e n a Č e r n o d o l ! —
rozechřmělo se v celém kraji.

— A na koho táhne vojsko?

— Nu na ty rebellanty!

Na otázky toho druhu je hned odpověď pohotově: Je tam rebellie!

A vskutku též okresní hejtman Steinitz von Pflichttreu hned večer před tím telegrafoval do Prahy a odtud telegrafovalo se do Vídně ministru vnitra o povážlivém vzpírání se lidu v Černodole úřední moci v příčině pohřbu příslušníka německé říše, helvetského vyznání, při čemž se upozorňuje na to, že místní farář, P. Beneš, při vzpírání se lidu úřední moci choval se způsobem takovým, že podezření odůvodněno, jakoby on sám všechno to byl sosnoval. Jeť dotčený farář z nejednoho dřívějšího případu znám jakožto klerikální horlivec a nepřítel zeměpanských úřadů. I bylo by prý k přání, aby jmenovaný farář z Černodola z ohledu na veřejný pokoj byl odstraněn.

Telegram znění skoro stejného zaslal přímo do Vídně pastor: že prý zdá se mu podezření býti veskrz odůvodněno, že farář všechno to proti-

zákonné chování se obce podněcuje, z té příčiny že prosí o vojenskou ochranu ku provedení náboženského výkonu.

Dobrý P. Beneš neměl ani nejmenšího tušení, jaký revolucionář se z něho přes noc stal.

A vždy blíže bylo sněrem od města k Černodolu slyšeti:

— Dum — du du — dum dum dum — du du — dum dum — du du du — du du du — dum dum dum.

— Pro všechny svaté, vojsko táhne na Černodol!

S výkřikem tímto vkročila teta do pokoje k faráři, který, jak obyčejně, dlouho do noci pracoval a teprve později usínal. Snil ještě v náručí boha spánku, když byl náhle probuzen.

Zatím již skoro celá náves byla naplněna lidem nejen domácím, ale i přespolním, kdež půl setniny vojáků se setníkem v čele bylo se roze-stavilo.

Setník s polohopisnou mapou v rukou vyslal jednu četů před faru a druhé dal povel obklíčiti hřbitov. Reservu pak nechal státi na návsi pro všechny možné eventuality.

P. Beneš nevěděl, co tomu všemu má říkati. Připadalo mu to jako sen, jako nějaký výjev z Klicperova kusu — Rohovína Čtyrrohého.

P. Beneš měl sto chutí smáti se při všem neštěstí, jež stihlo Černodol. Avšak všecka nálada k žertu ho přešla, když ustrojiv se, bral se do kostela na mši svatou.

— Zpátky! — zahřměl na něho vojín s bodákem naproti němu.

— Já z Jiříkova vidění nevycházím — pravil k faráři P. Augustin.

Avšak ze všech největší legraci měl náš ženiální Franta. Vykradnuv se jako kolčava zadem přes zeď do polí, plížil se ke hřbitovu, děláje při tom tolik hloupou tvář, že důstojník nechal ho přistoupiti až k samé zdi hřbitova.

Mezitím pastor již se svými souvěrci v plném ornátě kráčel na hřbitov.

Z jeho tváře bylo znáti, že má velikánskou řeč na spadnutí. Mrzelo jej však, že vojáci nechtěli na hřbitov pouštěti černodolské občany, na něž by byl z toho srdce rád spustil sprchu svých slov. Lid zůstal opodál státi, čně si četné poznámky o těch všech věcech.

Zatím na hřbitově bylo znáti významné šuškáni. Pan pastor dělal náramně veliké oči, když mu hrobař zvěstoval, že mrtvola Grömeka je pryč — pryč a pryč.

— Není možná -- —

— Nu tak se, dvojctihodný pane, račte přesvědčiti.

Franta, aby to všecko jak náleží viděl, vylezl si na velikánskou hruši, jež stála hned vedle, zatínaje při tom zuby, aby se nemusil hlasitě smáti.

Dvojctihodný pán blížil se ke kostnici — — díval se a díval — ale kostnice prázdná —

— Ale vždyť mrtvola tu být musí --

— Ale když tu není — stál hrobař na svém očním důkazu.

Stáli tu dva proti sobě: hrobař stavěl se na půdu makavého očního důkazu, když tvrdil, že tu mrtvola Grömeka není.

Naproti němu dvojctihoduý pán stavěl se na

písmo zákona, když tvrdil, že mrtvola tam býti musí.

— Zde to přece stojí — ukazuje při tom na svůj úřední dopis — že mrtvola Grömeka v kostnici býti musí, **musí a musí**.

Aby pak tvrzení své sesílil, sejmul okuláry s nosu, vytřel si je šátkem, načež si je opět nasadiv, nastrčil to písmo hrobaři zrovna pod nos: nu tak se podívejte zde na to písmo, že zde býti musí.

— Nu tak si ji vezměte, když tu není — zněla mrzutá odpověď hrobaře.

Nevíme, jak dlouho by byla učená kontroverza mezi pastorem a hrobařem trvala, avšak díky zevrubné znalosti písma, pan pastor vzpomněl si na to místo v evangeliu, v němž fariseové a zákonníci mluvili něco o krádeži.

— Ukradli ho — ukradli ho! — zvolal všecek rozhořčen.

— Ukradli ho — ukradli ho! — křičel po celém hřbitově.

— Ukradli ho — ukradli ho! — vzkřikl Franta na hrušce.

— Ukradli ho — ukradli ho! — rozléhalo se mezi lidem.

Co nyní nastalo, nelze slabým pérem vypsati.

Ten hluboce zarmoucený lid rozesmál se měrou netušenou. A vojáci smáli se sebou a ztrpěli, že lid mohl až k samým zdím přistoupiti.

— Kdo ho odnesl — kam ho odnesl? — byly otázky, na něž neuměl nikdo odpověděti.

A Franta chechtal se teď na celá vrata.

A Vítek, veda si vetchého tatíka, smál se a starý Brázda smál se taky — ba i vrabčící, pole-

tující se stromu na strom, smáli se — slovem, smál se celý svět, toliko dvojctihodný pán nesmál se. A v malé chvíli na to přestal se i pan setník smáti, kterýž postaviv se před pastora se vši vojenskou odměřeností, pravil:

— Nu tak, p. pastore, proč jste naše vojáky až sem trmácel? Vždyť ten lid chová se veskrze kliduě a nemá ani pomyšlení na vzpouru. Vykonejte si svou povinnost a my půjdeme, odkud jsme přišli.

— Prosím — odvětil pastor v náramné sebe-důvěře — račte, pane setníku, vojíny vyslati na hledání mrtvoly — mrtvola byla totiž nkradena.

— Což pak jsem já nějaký funebrák! — vzkřikl na pastora setník, načež dal vojákům povel: rechts um — marsch! — a odešel.

Na faře nevěděli, jaký veselý výjev odehrál se na hřbitově. Celá fara byla totiž v zajetí. Teprv návratem setníka od hřbitova, byla stráž i od fary odvolána. A Franta vkradnuv se nazpět do fary — zpovídal se faráři.

Tváře P. Beneše rozjasnily se, když zvláštní tu zповěď Franty vyslechl.

Též oči Franty radostně se zjiskřily, když viděl, že se svému pánu zavděčil. Snad ani netušil, kterak se zavděčil.

— Franta celou tu věc nejkrásněji, nejženiálněji rozřešil — pravil farář — ale to ti povídám, dej si na hubu trojí zámek.

Po nesmírném zármutku nastala nejen v Černodole, ale i v celém okolí veliká veselost. Téhož dne v Černodole se nepracovalo.

Obyvatelstvo v malé chvíli bylo s vojskem sbratřeno. Vojínové rozdávali lidu svůj chléb, ano i své sporé krejcárky dětem.

P. Beneš nemeškal setníku učiniti poklonu a pozvati ho na faru. Setník pozvání s patrným potěšením přijal.

Pastor, spatřiv celou svou akci zmařenu, sedl na vůz a ujížděl — — —

A za ním Franta spustil na hubu marš: dum dum du du dum — du du dum — a černodolská chasa troubila mu na trumpetky: trarara — rara — rararara — —

— Věděl bych — pravil při obědě farář k setníku — věděl bych pro vaše vojíny o zaměstnání velmi prospěšném, k němuž by zajisté nejvyšší generalissimus své svolení dal — —

— Jaké pak? — tázal se zvědavě důstojník.

— Račte se potom se mnou podívat na tu spoustu na polích. Ubozí sedláci nemají dosti pracovních sil, jimiž by role své mohli očistiti z hrubého nánosu. Pole jsou namnoze zanesena hrubým kamením. Mně baron z Adlersfeldu vykázal dostatečných prostředků k vyklizení polí, aby rolníci ještě v čas mohli si zasít trochu luštěnin pro zimní píci. Kromě toho i zeměaky a cukrovka by velmi prospívaly, kdyby se jim trochu pomohlo seškrábáním a provětráním nanesené vrstvy. Co tomu, pane setníku, řeknete?

— S velikou ochotou chci telegrafovati panu plukovníku o svolení. Postarejte se vojákům jen o nějaké přístřeší — teď je beztoho teplo, a pak o nějakou kuchyň z nouze a budeme občanům ke službám.

— Jaké pak byty! — Zde ve fáře je pro celou setninu místa dost — ve stodole, v stáji atd. Pokoje zde v poschodí nechám k dispozici panu důstojníku, sám se spokojím s bytem vedle ku-

chyně. Když tu byli Prušáci, stávaly se fary kasárnami.

Povolení přišlo a vojáci pustili se se vši ochotou do práce. Srdce všech postižených naplněna byla útěchou. Lid byl by vojíny nosil na rukou.

A co více! Lidumilný plukovník na prosbu setníka vyslal do Černodola ještě celou četou zákopníků, sestávající z tesařů a zedníků, kteří v několika dnech měli s půl tuctu odnesených baráků z hrubé práce hotových. Vojínové se teprv netázali, čím je to dříví na návsi nahromaděné, brali klády, kde jakou našli, a tesali z nich stěny a podezdívky do stavení.

— Z tohotohle můžeme mítí opletání — pravil farář k setníkovi. — Pamatuji se, jak mi vypravoval můj první farář, kterak přišel v letech padesátých při podobné povodni v Krkonoších do kriminálního vyšetřování pro účastenství ve krádeži.

— Ale jděte — odporoval setník.

— Prosím. Tehdy povodeň smetla sebou několik mostů přes Jizeru a Kamenici, kromě toho sebrala ještě spoustu klad a dříví a všecko složila na farní louku v osadě na horách povšechně známé. Povodní poškození obyvatelé přicházeli též a brali napořád v domnění, že brátí smějí, že prý se beztoho neví, komu co dříve patřilo.

Ale soud se na tu věc díval očima jinýma. Přišli četníci, vyzvídali, vyhledávali a bylo započato vyšetřování, do něhož byl zapleten i staříčkový farář pro výrok: vždyť ty klády zbořily lidem přibytky, proč by nesměli si škodu z těch klad hraditi! — To prý bylo vyzýváním ku krádeži. A farář z toho měl smrt.

— Bojím se, aby se něco podobného nestalo zde. Já v příčině té těším se zvláštní pozornosti p. hejtmána.

-- Hloupost! — odvětil setník, — ostatně co vám, velebný pane, do toho — to dělají vojáci a já jim neřeknu, že ty klády vlastně jsou majetkem té společnosti, která podle právního citu mého, měla by těm lidem zde škodu hraditi. Z toho já si, pane faráři, svědomí nedělám prazádné. Zde právě je případ jinačí. Ti cizinci nechávali klády a dříví nahoře tak dlouho, až jim je průtrž mračen odnesla — zrovna na příbytky lidské. Mnohé byly, jak jsem se na své oči přesvědčil, silou proudu do polí vraženy jako pilíře, a když teď majetník pole chce si je vyčistit, narazí na kládu, s kterou se musí hmoždit, aby ji dostal ven. Ta kláda ruší jeho držbu. Má snad teprv tu společnost na rušení držby žalovati, má si na to teprv vyzdvihovati komissi a čekati snad až do zimy na rozhodnutí všech instancí? To by bylo směšné. Zdravý rozum tu praví: ať si majetník pole pomůže, jak umí, ať tu kládu rozštípe, rozřeže, spálí a pod., jen když ji dostane z pole ven.

— A jak se mi zdá, — ujal se opět slova farář, — ta cizácká společnost po té katastrofě nedává ani známky života. — Nikdo se neptá ani po Grömekovi, ani po jeho knihách. Přišla soudní komise, jež jeho kancelář zapečetila a od té chvíle jakoby všecko bylo padlo do hrobu. Ta společnost má asi zlé svědomí. —

Jsouce oba v hovoru zaujati, přeslechli, že někdo na dvéře zatukal. Do pokoje vkročil Slavík, jež čtenář zná z prvních knih našeho vypravování. Po obvyklých úklonech pravil: Za svého zde teprv

krátkého pobytu, slyším stále jedno jméno. Můj tchán často je vyslovuje ze spaní, a jak jsem z veseletrapného výjevu na hřbitově se dověděl, jméno to zanechalo po sobě pověst velmi špatnou. Totéž jméno připomínám si ze své praxe na nádraží plzeňském. Tam jsme totiž mnoho dříví ze Šumavy dopravovali do severního Německa. A tam jsem též často měl co činiti s člověkem téhož jména, jehož podoba podle udání lidu, je bezpochyby s ním totožna. Je-li to tentýž Grömeke, pak může si Černodol blahopřáti, že zde zahynul. Toho člověka měli jsme za pruského špehouna. Známe jeho ruku a poznal bych ji hned. —

Nyní teprv farář si vzpomněl na spisy, jež mu byl hned po jeho příjezdu doručil bývalý kostelník a jež v kapse svého kabátu pozapomněl. Povstal tedy a balíček s písemnostmi otevřel.

— Ano, je to on! — zvolal Slavík, — písmo jeho poznávám na deset kroků.

— Zde se podívejte na jakési plány — —

— Toť jsou hotové mapy, — zvolal setník — a nejsou špatně dělány, ten člověk musil bývat důstojníkem někde v generálním štábu.

— A zde je jakýsi výklad, — pravil farář rozkládaje jeden arch za druhým.

Překvapení všech vzrůstalo, když farář jal se hlasitě čísti jakousi zprávu jakémus představenému o povaze krajiny, lidu a čelnějších osob. Nám ze zprávy té lze zde uvést jen věci nejhlavnější.

Grömeke podával jakýsi tajný plán, vedle něhož bylo by možná celého bohatého kraje kolem Černodola se zmocniti. Byl to plán velmi chytře vymyšlený a pozůstával v tom: uvrhnout čelnější rolníky do dluhů a pak se jejich statků zmocniti.

Za tím účelem založil Grömeke známý akciový podnik, do něhož vrážel peníze akcionářů, ale nikoliv své. Kdyby se uhlí v jisté hloubce našlo, byl by on sám z něho těžil nejvíce, nenašlo-li by se, neměl z toho škody. Sedláci by se byli ztopili v dluzích a jejich živnosti byly by se ocitly v rukou cizích kapitalistů.

O lidu kolem Černodola vyjadřoval se Grömeke posměšně. Lze prý si ho za trochu žvanců získati. Avšak za člověka pro jeho plány nejnebezpečnějšího považoval černodolského faráře, který prý ho stále má na mušce. Jeho hlavní plán, zmocniti se statků knížete Bělohradského, byl politikou tohoto kněžoura zmařen. On s dobrým výsledkem směřuje ku spojení urozenosti s kapitalismem.

— Aha! — smál se P. Beneš, — teď to dojde na mne.

On i mladého knížete získal pro své plány: utvořiti jakousi ligu: spojití sedláka se šlechticem, pojídlem obou má býti katolické kněžstvo, které v Čechách jest velmi čilé a též velmi vzdělané. S katolickým knězem co do agitační činnosti nemůže se žádný pastor v Německu měřiti. Proto je snahou Grömeka mezi kněze a lid vrážeti klín a nasíti mu co nejvíce koukole do setby. Vydobytím občanského práva podařilo se mu »zahrýzti se do masa černodolským«. Co nejdříve bude vystavěna v Černodole německá škola z příspěvků z Německa a pak již Němectví bude se čím dál více jako rakovina rozežírati. Jakmile bude zdejší lid zničen hmotně, bude v patách následovati zničení mravní.

Nejdéle za 15—20 let bude zdejší krajina

v rukou »našich bratrů z rajchu«. Naši pionéři všude pracují s úspěchem. Jeden je v čele veliké továrny, druhý je ředitelem statků zadluženého šlechtice, třetí je vrchním lesníkem, čtvrtý lučným inspektorem, pátý ředitelem uhelných dolů, slovem bratrů našich je v Čechách celá legie. A ti všickni pracují koncentricky, všickni od hranic k srdci Čech. V daném okamžiku německá vojska vtrhnou do Čech a konec bude řší. Naším hlavním úkolem musí být, aby obyvatelstvo obou národností nikdy nenabylo klidu. Mezi lidem českým musí se šířit bahno. Moderní finančnictví proletarisuje sedláka. Dokud sedlák co má, dotud se drží kněží, jakmile stane se proletářem, je v naší moci. A to by se mi zde výborně dařilo, kdyby jen nebylo toho faráře, kterýž ale u okresního hejtmana je černě zapsán, jenž užije nejbližší příležitosti, aby z Černodola byl buď sesazen, anebo aspoň přesazen. Sdělují zde ve vši důvěře, že pan Steinitz von Pflichttreu je jeden z těch nafouklých byrokratů, jež lze velmi snadno za provázek pýchy voditi. Byrokracie tato plánům našim je naprosto neškodna. Kněží jsou o mnoho nebezpečnější, proč? — Protože nemají žen a dětí.

U nás v Německu ubohý pastor se nemůže ani hnouti se svou rodinnou přítěží, ale kněz katolický má volné ruce i nohy. O něj nechvěje se rodina, musí-li jíti k umírajícímu nakažlivou nemocí, nebo musí-li časem vystoupiti i proti svému patronu, znesvěcují-li jeho úředníci den sváteční. Proto má i černodolský farář moc tím povážlivější, čím je u lidu oblíbenější.

Má-li tudíž spolek náš v této krajině nejen nabyti půdy, ale i opanovati pole, musí P. Beneš

— jak jej prostě nazývá lid — stůj co stůj býti odstraněn, a to buď sekaturami takovými, aby sám resignoval, nebo zaplétáním jej stále do procesů.

Tu jedinou slabou stránku má, že na kazatelně vyjadřuje se velmi směle proti korrupci se shora. Za to by bylo možno jej chytiti. Zdá se mi, že četníci chodí velmi málo na jeho kázání, na co jsem i p. hejtmana již upozornil.

— Nyní si vysvětluji — přerušil čtení farář — proč v poslední době četník chodí pravidelně na má kázání, a proč si pilně dělá zápisky. Nu s Pánem Bohem. Povím mu toho tolik, že nepostačí p. hejtmanovi, mému příznivci, všecko to vypsati.

— Pamatuji se — ujal se setník slova — z let šedesátých, když jsem zrovna před vypuknutím války ležel posádkou v jednom městečku u Pardubic, že tam žil jakýsi Prušák, jehož jméno vyšlo mi již z paměti, a který vydával se za malého rentiera, jemuž prý se v Čechách náramně zalíbilo. Neměl tam ani živé duše známé, ale seznámil se se všemi a byl zván na hony. Časem mu vyklouzlo slůvko, že též pobyl na vojně. Se dvojkou na rameně mezi Čecháčky schodil celé okolí kříž na kříž. Tehdy bylo v našem generálním štábu uzavřeno, že by rakouská armáda mohla snadno mezi bohdaneckými rybníky nalézt opory, jež ale existovaly již jen na našich vojenských mapách, kdežto na mapách pruských byly označeny jako dávno již vysušené. Zatím porážka naší armády u Sádové učinila ústup do těch rybníků nemožný, a byl by jí též stal se osudným. Po odchodu Prušáků i tento Prušák zmizel a více se neukázal, on svůj úkol vykonal.

Takovým špehounem byl zajisté i Grömeke.

Rok 1866 byl jen první etappou na postupu Prusko-Německa do Rakouska.

— Prosil bych p. setníka o jednu věc — ujal se opět slova farář.

— A ta by byla?

— Prosím, abyste, pane setníku, po nějaký čas tuto korespondenci pruského zednáře, jakým Grömeke zajisté byl, podržel v tajnosti. Jak já p. okresního hejtmána znám, byl by on s to, kdyby se o ní dozvěděl, ji ode mne vyžadovati a ji — zničiti. Já se s těmi dopisy vytasím, ale v pravý čas a na pravém místě.

Zatím stateční zákopníci byli s pracemi svými jakž takž hotovi a byli nazpět povoláni k letním polním cvičením. Loučení obyvatelstva s vojíny bylo co nejsrdečnější.

Neštěstí průtrží mračen učiněné bylo sice veliké, avšak nebylo beznadějně. Obilí na klasích bylo sice veskrz zničeno, avšak zemáky a řepa brzy se zase zotavily, když vrstva hlíny navrchu byla branami a kratci protrhána. Rostly tím bujněji dále.

Rolníci mohli ještě v čas zasíti luštěniny a vodnici, aby alespoň pro dobytek na zimu měli píci.

Proti všemu nadání cizozemská společnost teprv po čtrnácti dnech sháňela se po kládách. Proč tolik pozdě? Z příčiny velmi platné. Obávala se veřejného rozhořčení, kdyby se byla hned po povodni k nim hlásila.

Dvojitě roztrpčený lid — nad ohromnou škodou a nad Grömekem by se byl snad dopustil toho nejhoršího. Proto chytře nechala čtrnácte dní uplynouti, až by první nával bolesti přešel.

Kapitola třicátá osmá.

**Nové hromobití. Chrt opět vystupuje
z propadlště.**

Ženiálnímu Frantovi se to sice pod košatou jabloní po denní práci krásně chrápalo, on však nevěděl, jaké zápletky a jaké nové hromobití svým ženiálním kouskem způsobil. Hromobití o mnoho vážnější a řekněme, dalekosáhlejší, nežli bylo to první. Netušil, pravíme, že z něho povstala veliká zápletka diplomatická a že jedné chvíle se zdálo, jakoby evropská válka visela jen na nitce — žádné žerty — jen na nitce. V následujícím uvedeme celý průběh těch následků.

Pan okresní hejtmán Steinitz von Pflichttreu přišel asi třetího dne po událostech na hřbitově černodolském ráno do kanceláře v obleku mysliveckém s dvojkou na ramenou a se psem na provaze.

— Dnes beztoho — nic nebude, — pravil ku kancelářskému sluhovi, — já jdu na první koroptve Pan hrabě mne pozval. Vyřídte to panu komissari. —

Ale v tom, když se zase k odchodu měl, zastoupí mu sluha z telegrafu cestu a podává mu depeši.

— Ministerium vnitra, — čte v čele depeše. Překvapením sjela mu s ramena dvojka a stavěcí pes posadiv se na zadní běhy, povznesl zvědavě čumák ku svému pánu, jakoby se tázal: co to asi bude.

— Nařizuje se vám, — četl pan hejtman v depeši, — abyste »sofort« — neodkladně — vyřídil, z jakých příčin bylo helvetskému pastoru ... v Černodole zabráněno vykonání pohřebního aktu na mrtvole příslušníka německé říše Arthura Grömeke. —

— Tohle je krásné nadělení! — zvolal pan hejtman, odkládaje dvojku do kouta, což vzbudilo nemilé překvapení psa, který marně dočínuchával se, co se stalo. V tomtéž okamžiku přinesl sluha ranní listy. Pan hejtman vzav do rukou »Neue Freie Presse«, četl hned na první straně úvodník, jenž začínal slovy :

— Neslýchaný případ náboženské nesnášenlivosti a jezuitského fanatismu stal se předmětem energické interpellace, již podala německo-nacionální strana na ministra vnitra. Věc se udála takto : V Černodole při nedávné živelní katastrofě zahynul v povodni též Arthur Grömeke, příslušník německé říše, vyznání helvetského. Ačkoliv okresní hejtman jeho pohřbení na katolickém hřbitově rozkázal, protivil se tomu místní farář, jenž se zdá býti fanatickým výskolencem jezuitů. Lid postaviv se na stranu faráře, provedení pohřbu překazil vzdor četnické assistenci. Jelikož bylo se co obávati nejhoršího, byla do Černodola vyslána setnina vojska, jenž měla poštvaným obyvatelům úctu před zákonem vštěpiti. Leč nastojte. Pohřeb příslušníka německé říše byl překažen přece a to způsobem velmi rafinovaným — ukradením mrtvoly. — »Cui prodest?« — tážeme se, komu to prospělo? — Tomu, kdo se pohřbu protivil. Faráři to prospělo. Ten je intelektuelním původcem zločinu, jenž přímo jeví pudy hyény. — — —

Pan hejtman s velikým úžasem četl úvodusk ten, dívaje se brzy na depeši, brzy na noviny. Avšak úžas jeho vzrostl ještě, když do kanceláře vrazil posel s depeší druhou :

— »Sofort« — nejprísnější pátrání naříditi po ukradené mrtvole. Zároveň se udílí okr. hejtmanu důtka, že se mu až dosud nepodařilo mrtvolu tu naléztí a vinníky vypátrati.

Panem hejtmanem to vymrštilo.

— Důtka — důtka, — chytal se za hlavu. To by mi ještě scházelo ! — Telefonujte mi pro četnického strážmistra, — velel sluhovi, — aby se sem dostavil — s o f o r t.

Ve večerních listech stála zpráva :

Následkem černodolské aféry německý vyslanec na ministru věcí zahraničních žádal za vysvětlenou. A v části bursovní stálo : Následkem černodolské aféry kreditky klesly o 5 zl. Smýšlení na burse : flau.

Přenešťastný Franta ve chvíli, kdy ženiální jeho kousek začínal vyzdvihovat svět z veřejí, — chrápal — chrápal pod jabloní za stodolou.

Již druhého dne přinášely listy německé sen-
sační zprávy o pohnutí, jaké v kruzích diplomatických právě vzbudila černodolská aféra.

»Norddeutsche Allgemeine« psala : Ústavní poměry v říši sousední, našeho to spojence, nejsou dosud ustáleny. Ústava se doposud do srdcí lidu nevžila — to je jisté. Dokladem toho novým je černodolská aféra.

»Hamburger Nachrichten« přinesly : Snahy říšského kaucleře, knížete Bismarka, aby v sousední říši státoprávní poměry víc a více se konsolidovaly, nepotkávají se se žádoucími výsledky, čehož opět-

ným dokladem je černodolská aféra. Dovídáme se z nejlepšího pramene, že německý vyslanec měl v příčině té s ministrem zahraničních záležitostí novou konferenci. — Smýšlení na burse je stísněné. Rakouské papíry nabízejí se silně. Poptávka skrovná.

»Kreuzzeitung« se rozepsala: Nejdražší vy-možnost reformace, náboženská snášelivost v říši sousední, byla nedávno povážlivě ohrožena černo-dolským případem. Ačkoliv si spojenství s říší tou velice vážíme, nehodláme přece vykoupiti si je za cenu svobody náboženské našich bratrů u víře, což zajisté i říšský kancléř uvážil již, nařídív ně-meckému vyslanci — — —. Nadějeme se, že jeho diplomatickému taktu podaří se nejen náležité vysvětlení, ale i zadostučinění obdržeti. Aby slovům jeho bylo dodáno náležitého důrazu, byla na rychlo svolána ministerská rada, v níž ministr vojenství podal ujištění, že Německo na všechny možné even-tuality je připraveno. — A z bursy tentýž list pří-nesl: Následkem černodolské aféry kruhy obchod-nické jeví velikou zdrželivost. Na obilní burse po-skytují se uzavírky jen na termíny krátké.

A dokonce »Berliner Tagblatt« referoval: Co se přihodilo mrtvole příslušníka helvetské církve v Rakousku, mohlo snadno se přihoditi též vyzna-vači církve israelské, jejíž synové roztroušeni jsou po širém světě. A zajisté, že by pak byl ze všech úhlů světa ozýval se nářek na zločin, jehož nebyli by schopni ani australští kanibalové. Neboť tito spokojují se masem živým, ale mrtvé nechá-vají na pokoji. Do kanibalských chtíčů národa ježovlasého je se nadíti věcí nejhroznějších. Nebylo by divu, kdyby všechny vzdělané říše přetrhaly všechny styky s říší, v níž byly možné věci, jaké

se udály v Černodole. Není tedy nic divného, že v Rakousku následkem nejistoty všech poměrů obchody vážnou.

V dalších dnech zahraniční listy přinesly :

Světový list »New-York Herald« vyslal do Černodola svého zvláštního zpravodaje. Dopisovatel »Timesů« interviewoval ministra zahraničních věcí, jak daleko dospělo vyjednávání s německou vládou, a je-li dosud naděje v zachování míru !

Orgán německého říšského kancléře přinesl toto kategorické sdělení : Nejmenší zadostučinění musí pozůstávati v tom, aby hlavní viník celého komplotu ku zneuctění mrtvoly německého příslušníka, — č e r n o d o l s k ý f a r á ř byl potrestán. Jeho suspense bude sice jen částečným zadostučiněním, avšak německá vláda nečiníc nároků dalších, chce tím přinést oběť k dalšímu trvání přátelských styků se sousední říší, jakož i k zachování trojspolku.

Mezi tím, co svět trnul v obavách, nevy-pukne-li válka, Franta chrápal a chrápal za stodolou pod jabloní, nemaje ani zdání, jaká hrozná mračna nad jeho hlavou se vznášela. Ba i P. Beneš ani netušil, jaká mračna shrnují se nad jeho hlavou. Byl právě v té chvíli velice zaměstuán.

Všecku totiž jeho pozornost zaujala mladá kněžna, jež hned po černodolské katastrofě měla časté porady s knížecím stavitelem o vystavění sirotčince v Černodole na pozemku po † Petříčkově, jenž byl, jak známo, statek svůj téměř účelu odporučil.

Kníže Jaromír, maje po ruce dostatek kapitálu, hodlal ještě téhož podzimku použiti k vykopání základů ke třem továrním podnikům : papírny, tkalcovny a sklárny, kolem nichž měla býti zalo-

žena velika dělnická kolonie podle zařízení otce dělníků slavného L v a H a r m e l a ve Francii, s nímž P. Beneš živou korespondenci vedl. Harmel mu velmi ochotně celé zařízení své kolonie sdělil, upozorniv na mnohé chyby, jichž i on v prvních letech se dopustil a jichž k lepšímu zdaru třeba se vystříci.

Pro samé nadšení pro blaho dělníků přehlédl, vlastně nevšímal si, když čtrnáci v průvodu dělníků mrtvolu Grömeka po celém okolí hledali; chudás neměl ani tušení, kterak kolem něho jako hladový sup kroužil kdosi blíž a blíž, až se na něho spustil a svými spáry ho uchvátil.

Přehlédl konečně i to, že při každém jeho vyjití z fary na něho namířeny byly fotografické aparáty, aby v letu zachycovaly jeho obraz. Nejen z Prahy, ale až z Vídně a Berlína přijížděli fotografové, aby si nadělali z černodolského faráře momentek, po nichž byla velika poptávka. Všecky obrázkové listy přinášely jeho podobiznu a všecky humoristické listy jeho karikatury. Tak ku př. jeden berlínský list představil P. Beneše jako vůdce afrických kanibalů, jak si na hlavě německého nositele kultury pochutnává. Jiné zase listy přinášely nejpodrobnější data z jeho života, jak prý již v nejútlejším mládí jevil kanižalské chťiče. *)

*) Kdyby snad některému čtenáři zdálo se to k neuvěření, pak dovolujeme si poukázat ho na ty přerůzné »Tajnosti jezuitů« — »Tajnosti pařížské«, na přecetná divadla, v nichž katoličtí kněží vůbec vystupují v roli kanibalů, a konečně i na ty »historické romány«, vyšlé z německých tiskáren a převedené i do češtiny, a čtenář přesvědčí se, že jsme při líčení kanibala v osobě černodolského faráře, podle líčení ze jmenovaných listů, užili barev velmi mírných.

A tento kněz, dodávaly některé listy — je prý miláčkem svého biskupa, k jehož přání byl prý tam dosazen. Z toho je vidět, činily závěr — jakého rázu ta římská propaganda je. Všecko slunce má býti zhasnuto. Slunce moderní vzdělanosti a svobody, všecky moderní vymoženosti mají býti černým přikrovem zastřeny.

P. Beneš, jak již praveno, neměl tušení, co se o něm povídalo a psalo, pro samé plány, jež měl do budoucnosti se stavbou sirotčince a kolonie dělníků podle vzoru francouzského lidumila Harmela. Doma měl kupu nahromaděných novin, jichž si nevšímal. Ani teta, ani kaplan netroufali si mu co říci.

— Všecko to mine — těšil ji zarmoucenou P. Augustin — k čemu bychom p. faráři dělali těžkou hlavu?

Konečně ale sám kníže upozornil jej na habebný komplot proti jeho osobě. Farář vzav noviny a obrázky do rukou, na počátku tomu všemu se smál, pak ale nápadně zbledl.

— Něco takového! — dále nic více neřekl. Ale bylo na něm znáti, že bolest svírá mu srdce.

— Dojedte si k soudci — radil mu kníže — a žádejte za vyšetřování, za pravidelný soud.

— Proti komu? — tázal se farář. — Mají to i české listy. Koho bych měl žalovati?

— Sama sebe — odvětil kníže — soudce sám musí vaši bezúhonnost uznati. Ze všeho je vidět, že máte býti suspendován.

— Bez soudu — odvětil P. Beneš.

— „Z ohledu na veřejný klid“ tak zní ty kleště, jimiž lze v nynějších konstitučních

časích a ve všeobecné svobodě, uštípati kněze nejlepšího.

— Rozmyslím si to — odpověděl P. Beneš.

Doma našel telegram od svého biskupa, v němž mu nařizoval, aby okamžitě odebral se k němu.

První nával bolesti minul a P. Beneš našel opět sebe, byl opět celým mužem. Vzal s sebou celou korespondenci Grömekovu

Biskup přijal jej se vší otcovskou láskou.

— Co si o mně, biskupská milosti, myslíte?

— tázal se P. Beneš.

Místo odpovědi, biskup opětne ho objal a k srdci tisknul.

— To si o vás myslím — odpověděl biskup — že stal jste se obětí hanebného komplotu. Nyní ale co se bude dít dále? Vidím, že všechny páky jsou nasazeny, vás z Černodola jako nepohodlný v cestě balvan vyloupnouti. Vidíte, že i já musím trpěti s vámi.

— Mám v rukou prostředek — odpověděl P. Beneš — jímž mohu okamžitě celý komplot ve vší hanbě ukázati. Čekám jen dobu nejprůhodnější, v níž moje střela bude míti účinek nejlepší.

Na to P. Beneš sdělil svému biskupovi známou čtenáři Grömekovu korespondenci, při jejíž čtení tvář biskupova se vyjasňovala.

— Nechám to dojíti třeba až k suspensi, — pravil P. Beneš, — abych ukázal, čeho všeho může se byrokracie na prostém knězi v době všeobecné svobody dopustiti. Nechám ji naběhnouti.

— Za vyučenou se jí sice dáti musí, — odpověděl biskup, — avšak upozorňuji vás, že vám blamáž takovou neodpustí nikdy. Ostatně dávám vám biskupské slovo, že nikdy nedopustím, aby

kněz mé diecése byl z fary odstraněn pouze z příčin politických bez řádného soudu. Budou-li na inne v příčině té nakročovati i přes to, že Grömeke byl sprostým pruským špehounem a podvodníkem, povím jim též své biskupské slovo.

— Mně je vše jedno, — odpověděl P. Beneš, — o svou existenci se nebojím. Kníže Jaromír mi řekl: Kdyby všechny provazy se přetrhaly, vy stane se a l m u ž n í k e m n a š í d ě l n í c k é k o l o n i e. O vás bude postaráno. —

Na to P. Beneš jal se svému biskupu celý plán vykládati, kterak Bělohradský kníže se svou velkodušnou paní hodlá na svých statecích řešiti otázku sociální.

— Sejmul jste mi s hlavy, — propouštěl ho biskup, — starost největší, starost totiž o vás. Vy sotva tušíte, kterak z jisté strany se na mne dotíralo a dotírá, že jsem vás poslal do Černodola. Víte dobře, že ve své kapitole mám člena, jenž novověké činnosti katolického kněze nepřeje, ačkoliv sám sv. Otec činnost tu vymezil, leč to jsou věci, o nichž jako biskup k vám nemohu mluvit. Nuže, drahý Benoušku, jděte s Bohem! Bůh vás doprovázej a posiluj ve vaší další činnosti.

Rozloučení biskupa a kněze bylo co nejsrdčejší. —

— Váš triumf bude triumfem mým, — zvolal za ním ještě ve dveřích.

Když se z biskupského sídla domů vrátil, sděloval mu kaplan, že pověstný Chrt přišel s četníky vyhledávat mrtvolu Grömeka a zároveň, že ta německá společnost pohledává své dříví a že dru Oprátkovi svěřila obsáhlé vedení procesu proti všem, kteříž si klády, anebo dříví přivlastnili.

-- Mám za to, že to pouhý manévr, — odvětil farář, — aby podali jakousi protiváhu žalobě dra Pilníka, kterouž ve jménu všech poškozených obcí vede na náhradu velikých škod, jež jim svým dřívím nadělaly. Ty škody jsou dosud na staveních a na polích viděti.

Kapitola třicátá devátá a poslední.

Resignace. Pokušitel. Návrát ztraceného syna. Před porotou. Moderní Aman. Veliká sláva.

Naše vypravování schyluje se ku konci. Události rychle za sebou přímo se stíhaly. Osud našeho hrdiny každým dnem stával se kritičtějším. A co dělalo jej stále kritičtějším? Láska jeho oveček.

Když lid seznal, jaký to byl člověk, jenž náhle objevil se na obzoru Černodola, aby jako klín vrazil se mezi pastýře a ovečky, a aby nejhorší koukol rozséval mezi ně: tu lid ten z počátku se styděl, netroufaje si ani vysloviti, kterak lehkomyslně vsedal úskočnému cizinci na hozenou vějíčku. Když ale spatřil, kterak se nad hlavou P. Beneše mraky stahují, a kterak se usiluje, by jim byl vyrván přes všechny zásluhy, jichž si hned od počátku nejen o obec, ale i o celé okolí získal a stále nových získával: tu láska lidu propukala silou přímo živelní.

Lid z počátku nevěděl, co se o jeho faráři v novinách píše, byli však lidé, kteří se o to dosti brzy postarali.

Ze školy hlavně vycházely ty noviny jako pikantní pokroutky pro lid, avšak účinek těch novin byl veskrz opačný.

— Ale vždyť to všecko není pravda! — zněla odpověď lidu — vždyť my ho známe, žije mezi námi, dvěře do fary jsou ve dne v noci otevřeny.

Slovem, lid byl těmi zprávami rozhořčen. A když P. Beneš byl k biskupovi povolán, lid začal tušiti, oč běží.

— Na to bychom se podívali, aby nám ho vzali!

Když v několika dnech od biskupa se vrátil, tu jako věrné ovečky kolem něho se sesypali a jeden přes druhého se tázali: co se to s vámi, velebný pane, děje?

A P. Beneš nemohl zapírat, že odněkud se shora děje se nátlak, aby z Černodola přišel pryč a to hlavně pro urážku, jaká prý se příslušníku protestantského vyznání a hlavně pak pastoru stala. On prý farář všecko tolik chytře navlékl.

A sotva že tato rozčilující zpráva se rozšířila, rozlétla se zpráva přímo poplašná, že má býti na všecky lidi uvalena žaloba pro krádež dříví. Když na doklad toho tři četníci od hejtmanství a dra Oprátky písař Chrt celé okolí procházeli, od domu k domu chodíce, tu rozhořčení lidu nabývalo vrcholu Právní cit lidu byl svrchovaně uražen.

— Tohle ještě ke všemu! — reptalo se hlasitě. — My jsme přišli o všecku úrodu, naše přibytky byly skoro zbořeny vinou cizinců a k tomu ještě býti stíháni jako zlodějové.

A čím více lid se rozčiloval a naproti četníkům výhrůžněji si počínal, tím kritičtější stávalo se postavení faráře.

Všecko se shrnovalo na jeho hlavu, on prý je všeho původcem, kdyby ho tam nebylo, lid byl by pokojným. Ta nesmírná důvěra a úcta lidu k němu byla jeho vinou. I přízeň knížete byla mu připočtena za zločin.

P. Beneš při všech chvalitebných vlastnostech měl jednu chybu. Ku svým ovečkám jevil vždy shovívavost takměř nezměrnou. I když ho někdo časem urazil, nedal to nikdy na sobě znáti. Čím kdo hlouběji pod ním stál, mohl býti jist, že tím více náklonnosti bude k němu jeviti. Za to ale tím choulolistivějším byl nahoru. Tu uměl hrdě povznášeti svou hlavu, tu byl nepovolným a stál na svém právu. A to se mu vykládalo za pýchu.

Tato jeho hrdość byla příčinou, že hned při své instalaci rozlil si ocet s p. hejtmanem, jehož úřední oko nad ním bdělo. Tím více však nyní, když na něho celý žurnalistický svět se vrhal. Jaká to krásná příležitost, rozvinouti všecku úřední energii na vesnického faráře. Chudšas, kam se poděje před rozpráhujícím se ramenem světské moci — takový červík?

P. Beneš svou nechutí k byrokracii nikdy se netajil, ba nebyl ani tolik opatrným, aby nechut tu při různých příležitostech nedával na jevo.

— Co se mi může státi — říkával dobromyslným rádcům, aby si neškodil — já si svou povinnost udělám a pak bych rád toho byrokrata viděl, jenž by mi mohl škoditi. Po důstojnostech nebažím, mně naprosto dostačí důstojnost katolického kněze, a to ostatní ať si ponechají pro své milost-

níky. Já kliky velmožů nikdy netíral a taky s pomocí Boží otíratí nehodlám.

Nyní ale, když veskrz mimořádným sběhem událostí ruka byrokracie vši tíhou na něho ulehla, byl by snesl s myslí klidnou všechny následky toho, kdyby blaho jeho oveček nebylo těsně spojeno s osudem jeho. To jej trápilo, to jej rozechvívalo, to mu spaní ukrádalo. Ta přítulnost lidu jej sice těšila, ale též starostmi naplňovala.

Cizácká společnost vidouc, že širší veřejné mínění v zahraničních i v domácích liberálních listech proti černodolskému faráři se vši rozhodností se ozývalo, nabývala smělosti vždy větší proti obcím pro přivlastnění velikého množství dříví. Společnost učinila dra Oprátku svým zástupcem, který, jak již řečeno, svého důvěrníka Chrt a s četníky vyslal na vyšetřování.

Chrt se najednou objevil v Černodole a všichni cítili, že to nevěstí nic dobrého.

Za tu dobu, kdy čtenář jej poznal z prvního vystoupení a z těch úzkých styků se zuby Cikána, Chrt velice se změnil. Byl odsouzen pro podvod na tři měsíce, vzal obětovně hříchy dra Oprátky na se, nevyzradil před soudem jeho šmejdů s lichváři. Jeho tobolka, nalezená Vávrou a odevzdaná faráři, a ještě více svědectví bývalého sklepníka Žemličky, známého spoluvězně Slavíka, skoupaly pouze jej a jeho pán vyšel bez úhony.

Proto Chrt, jakmile z vězení vyšel, našel opět místo u dra Oprátky. Byl-li ale dříve učiněným Chrtem naproti lidem, byl učiněným dravcem po vyjítí ze žaláře. Viděl každému na očích nejhlubší opovržení svou osobností, již se zřetelem k své postavě veskrz nesympatickou.

A čím více se snažil býti zdvořilým, tím odpornějším se stával. Byl-li hubeným dříve, byl po vyjítí ze žaláře učiněnou kostrou s nažloutlými tvářemi, z nichž se šklebily vysazené zuby. Nažloutlá pleť a bělostné zuby činily jej směšným. Směšnost ta, před ním špatně utajovaná, dráždila jen jeho mstivost.

P. Beneš viděl hned, že pouhá přítomnost Chrtů lid dráždila. Na četníky lid se nehoršil, ti musili konat svou povinnost.

— Osobnosti horší již sem poslati nemohli — vyjádřil se P. Beneš k četníkům. — Ten je s to lid dohnati k nejhoršímu.

Chrt chodil ze stavení do stavení, slídě všude po zbytecích klad a po polenovém dříví, jež zátopou bylo zaneseno snad až do Hamburku. Po Labi bylo nachytáno na sta sáhů, ale jen proti černodolským a několika ještě obcím níže od Černodola byla podána žaloba. Škoda obyvatelů byla desetkrát větší, nežli užitek z odplaveného dříví.

Hned prvního dne, kdy Chrt z propadliště na povrch se vynořil, došlo k bouřlivému výstupu v Černodole, a že nedošlo k nejhoršímu, bylo co děkovati zdrželivosti a opatrnosti četníků, kteří Chrtů v hospodě do pokoje zavřeli. Zvláště ale Franta měl na něho nabroušeno, avšak farář, aby mu opět nový ženíální kousek neprovedl, odevzdal ho pod dozor P. Augustina, který ho z fary nesměl pustiti.

Proto ale Chrt našel přece tolik příležitosti našeptávati lidu, že by jinak ta společnost o to dříví nestála, že ale činí to proto, že lid držel s farářem a že nechtěl, aby Grömeke byl na hřbi-

tové pochován, lid měl býti trestán pro svou lásku k faráři.

Myšlénka tato tísnila P. Beneše.

Grömeke strašil v Černodole ještě po smrti. Manévr tento byl ďábelsky chytře zosnován. Lid měl býti rozdělen.

— Z koho jen plán tento mohl vyjít? — tázal se P. Beneš sama sebe. Zajisté mohl býti vnuknut jen od toho, jemuž na odstranění P. Beneše z Černodola všechno záleželo.

Tedy jedině o n byl kamenem úrazu.

V domnění tom byl utvrzen neočekávanou návštěvou v osobě faráře, jemuž kněží okolní říkali: »p a n b r a t ř í č e k«, čili »pane bratříčku«, a to proto, že každé jeho třetí slovo bylo: »pane bratříčku«. Mezi kněžstvem oblíben nebyl a to z příčiny té, že byl jakousi živou kronikou celé diecése. Honosil se též svými styky se šlechtickými kruhy. Věděl též mnohé věci až prý z dvorních kruhů. P. Beneš s tímto »bratříčkem« známosti nevybledával, spíše se ho stranil. A nyní najednou spatřil ho ve fáře.

— Co ten jen zde chce! — zvolal v duchu v okamžiku, kdy »pan bratříček« vší silou chtěl jej líbat. P. Beneš nebyl přítelem líbání.

Osobnost jeho sympatická nebyla. Měl svislé vodnaté tváře, veliké nažloutlé oči, tlusté, masité ruce a prsty, síplavý dech, chraplavý dutý hlas — ten byl obraz »pana bratříčka«.

— Divíte se, divíte, pane bratře, — jal se jaksi omlouvati, — divíte se mé neočekávané návštěvě. — Já totiž byl návštěvou u svého kolegy a tu jsem při té příležitosti —

— Nic nedělá, nic nedělá, — hosté jsou u mne vítáni vždy, — prosím, račte se posaditi.

— O Černodole se teď náramně mnoho mluví a píše, Černodol stal se najednou světoznámým. Upřímně řečeno, pane bratře, co se toho také o vás napíše — —

— Rád bych věděl, proč jen přišel, — tázal se P. Beneš v duchu, hosta si bedlivě prohlížeje. — Vím dobře, že ze sympatie ke mně nepřichází.

— Já, pane bratře, na vás často myslím, a lituji vás, opravdu lituji —

— Snad ani nejsem té lítosti hoden, — bránil se P. Beneš.

— Ó proč, bratříčku, ne, — proč pak ne? Vždyť i sám p. hejtman vyjádřil svou lítost nad vámi, opravdu lítost, ale nemůže prý si pomoci.

— Ta lítostivá duše!

— On by vám, bratříčku, pomohl rád, on se nedávno ke mně důvěrně vyjádřil, jak byste, bratříčku, mohl z této hrozné situace vybráti — ne snad, že by on sám byl mne k vám, pane bratře, poslal — on totiž řekl, že kdyby věděl o upřímném příteli, jenž by vám, pane bratře, to řekl, — že by jako — —

— Jsem opravdu vašim přátelstvím nemálo dojat, — pravil P. Beneš, — směl bych snad zvěděti — —?

— Radím vám, pane bratře, upřímně, — pravil k němu, — abyste přinesl oběť *resignace*. Vy sotva uvěříte, do jakých rozpaků jste i nejdůstojnější konsistoř uvedl.

Sluch P. Beneše po tomto úvodu zbystřil se.

— Vítr věje se dvojí strany, — usmál se,

— Pan bratříček přináší mi oprátku, kterou si mám sám hoditi na krk. To si ještě rozmyslím.

— Vláda si rozhodně přeje vaše odstranění,
— pokračoval bratříček.

— A církev jako poslušná služka státu? — doplňoval P. Beneš jeho slova.

— Vy, pane bratře, — pokračoval bratříček, — jste kněžský idealista, vy, nechodí-li všecko podle vašich ideálů, máte hned v ústech: církev služka, nevolnice státu — — Pohříchu, poměry v naší katolické říši utvářily se tak, že marně se snažíme, nevolnictví to se sebe svrhnouti. Já vám, pane bratře, určitě musím sdělit, že nejdůstojnější konsistoř necítí se povolána se vládou vejíti v konflikt k vůli vesnickému faráři. Vláda má steré prostředky po ruce proti nejdůstojnější konsistoři. Jedním z nich je výslužné kněží invalidů. Mnozí kněží na výslužbě požívají přídavky mimo normále, a to ze zvláštních ohledů na přímluvu nejd. konsistoře. Nuže, drahý pane bratře, postavte se na místo její a započněte s vládou boj k vůli jednotlivému knězi, jenž vládě je nepohodlným, a jaký bude následek? Že kněží nejzáslužnější budou zbavení mimořádných příspěvků z matice k pensí; že vláda bude úzkostlivě počítati kandidáty bohosloví, že pak kněžská kongrua v naší diecési bude zcela jinak se upravovati. A tu, pane bratře, pochopujete — —

— Pochopuji, — odvětil P. Beneš, — že i u konsistoře chtějí, abych resignoval.

— Co tedy uděláte, pane bratře? Nemohu též vám zamlčeti, že jste si po ukradení mrtvoly Grömecka, o níž dosud se neví, kam se poděla a kdo ji ukradl, náramně škodil svým vyjádřením:

že krádeží tou otázka o nuceném pohřbení protestantů na katolickém hřbitově nejzdařileji je rozřešena. Slova vaše byla okamžitě donesena k hejtmanství a odtud telegrafována do Vídně. Vy, pane bratře, příliš vřele se ujímáte věci lidu. Vy máte kolem sebe jakéhos škůdce, jenž naslouchá ku farním zdím. —

— Znáám ho, — odpověděl P. Beneš.

— Nuže, co hodláte učiniti?

— Pan biskup mne do Černodola vyslal — odpověděl P. Beneš — nechť on mne z Černodola odvolá. V jeho rukou je můj osud. Mluvil jsem s ním nedávno.

— To bude nejdůstojnější konsistoř velice těšiti, že ochoten jste obět takovou přinést, leč bylo mi důvěrně sděleno, že bude se na vás žádati oběti ještě větší.

— A ta by byla? — tázal se P. Beneš s dechem zatajeným.

— Pan hejtman obává se shluknutí lidu vám, jak se všeobecně ví, z toho srdce oddaného, kdybyste z Černodola odjížděl za dne, při veřejném loučení.

— Tedy jako zloděj — zvolal P. Beneš — mám z Černodola utéci v noci?! Přišel jsem do něho ve dne, ačkoliv všickni byli proti mně — a nyní mám z něho vyjít v noci — a snad ani ne hlavními vraty, nýbrž někudy zadními dvířky —

— Tak se to nemyslí, p. bratře.

— Vše jedno — odpověděl P. Beneš. — Oběti této schopen nejsem. Bůh mne slyší, že nejsem. Ano, poručí-li mi p. biskup, chci z Černodola odejít, ale veřejně, za Božského dne. Dám svým ovečkám prostě s Bohem, bez dlouhé řeči, chci ale

vyjít z chrámu Páně jako pravý pastýř církve — ale jako zloděj v noci nikdy — nikdy — nikdy! Řekněte jen panu hejtmanovi, že v noci z Černodola odejdu jen v průvodu četníků. To je moje poslední slovo.

— Řekněte panu hejtmanovi, že celá věc jest chytře zosnovaným komplotem, při němž všecko právo obráceno je vzhůru nohama. Já mám se sám poděkovati, čili mám se sám suspendovati proto, že pan hejtman tomu chce.

— Nikoliv, příteli, mýlíte se. Pokyn k tomu dán z Vídně — podotkl bratříček.

— Avšak na předběžné pokyny z hejtmanství — odpověděl p. Beneš. — Vím dobře, jak se to dělá. My kněží v duchovní správě jsme pod dozorem četníků. Četník přijde do vesnice, zastaví se v hospodě, u představeného, zeptá se, co je nového a rozlil-li si kněz ocet s představeným, učitelem, inspektorem a pod., je černě zaznamenán. Sprostý hospodský klep postačí k očernění kněze. Dotkne-li se v kázání hrubého znesvěcování svátků se strany rozličných úřadů, které tak zvané partaje v neděli a ve svátek místo do kostela citují ke konferencím: pak je kněz v očích byrokratů rýpalem, šťou- ralem. Četník pak stává se velmi pilným posluchačem jeho kázání. Kterak snadné jest mu vytrhnouti několik slov a udati kněze jako rušitele veřejného pokoje. Přidruží-li se k tomu něco mimořádného, jako se právě v Černodole stalo, totiž shluknutí lidu při pohřbu člověka Bohu i lidu nepřátelského, při němž jsem jako kanonicky ustanovený farář měl též právo hájiti stanovisko církve, tu kněz stává se buřičem, jež třeba ihned od-

straniti. Ráčil jste mi jako důvěrník jistých osobností říci, že k vůli vesnickému faráři konsistoři nelze pouštět se do boje s vládou, protože na její blahovůli závisí mnohé věci, zvláště pak osud ubohých kněžských pensistů, jimž pan ministr ku zvláštní přímluvě mimořádnou podporu z církevního jmění uděluje; mohu však dáti ujištění, že suspense, třeba jen venkovského faráře, bez řádného soudu a odsouzení, otřese základy církevní jurisdikce všech far v diecési. Já jako jednatel mohl bych ovšem na faru resignovati z ohledů na veřejný klid. To by bylo věcí pouze osobní. Já však jsem zároveň členem všech kanonicky investovaných farářů v diecési a tu musím hájiti princip všem nám společný, jenž pozůstává v tom: smí-li katolický, kanonicky investovaný beneficiat býti bez řádného provedení soudu z benefícia odstraněn? Já jsem sice o d s o u z e n, ale ne dosud s o u z e n, a proto na faru resignovati nemohu. Kdybych resignoval, pak by tisíc kněží naší diecése se tázalo: stává ještě nějakého kanonického práva? Pro tu nějakou stovku našim kněžským vysloužilcům z milosti byrokracie máme my aktivní faráři obětovati své postavení, máme se snad chvěti před panem hejtmanem, anebo jeho četníkem?

— S o u d ž á d á m, s p r a v e d l i v ý soud, jehož výroku se podrobím. Avšak k vůli panu hejtmanovi fary se nevzdám. Staníž se nyní co chce. Troufá-li si p. hejtman mne dáti z fary odvésti četníky v n o c i, jsem k službám, ale to ujištění troufám si dáti, že budu hájiti se všemi zbraněmi zákona.

— A což kdybyste, pane bratříčku, žádal

o komutaci beneficia? Tím byste se všemu vyhnul jázem.

— Výměnu fary v okolnostech nynějších? To by bylo horší ještě nežli resignace. Výměna farářů nařízená je výměna z trestu a ten mohu opět jen přijmouti po řádném odsouzení. Či mám snad státi se terčem vtipů leccjakého utřinosa: musil si faru vyměnit, musil tam něco provést! V případě tomto jest resignace vždy lepší, nežli komutace.

Já spoléhám na slovo p. biskupa, jež mi při mé poslední návštěvě dal: **b e z s o u d u ž á d n é s u s p e n s e!** — Vládou jsem sice **o d s o u z e n**, ale ne **ř á d n ě s o u z e n**. Já do rukou p. biskupa skládám svůj osud. Jen když on mi řekne: **resignujte, resignuji**.

— Vidím — odtušil p. bratříček — že musím odejít s nepořízenou. —

— Zde neběží pouze o mne, nýbrž o princip — odpovětil P. Beneš.

— Odejdi, pokusiteli! — zvolal po odchodu »bratříčka«. — Co asi byrokracie podnikne proti mně teď? — tázal se v duchu sama sebe.

Minulo od této návštěvy asi čtrnácte dní. Vyšetřování pro odcizení dříví bylo v plném proudu. Žaloba, kterouž dr. Pilník jménem poškozených obcí podal, nebyla ještě vyřízena, protože vyžadovala několika komisí. Dr. Oprátka, jakožto zástupce cizí společnosti, měl při tom úkol o mnoho snadnější. On vedl žalobu proti jednotlivcům, proti každému baráčníku zvlášť. Případ tento byl dosti spletený.

Dr. Pilník snažil se u instancí vyšších prosaditi, aby vůbec nároky cizí společnosti na od-

škodnění zůstaly na tak dlouho nevyřízeny, dokud by nároky obcí na odškodnění nebyly vyřízeny. Byl tedy zde účet a protiúčet, jež při konečném vyřízení obapolných žalob mohly býti vyrovnány.

Snaha dr. Pilníka, aby žaloby obou stran byly považovány jakožto předmět jeden, zůstala marna. Vyšší soudní instance rozhodla, že případ, týkající se zákona trestního, nemá býti směřován s případem, podléhajícím pouze zákonu civilnímu. Tam žalobu zastupoval sám státní zástupce, zde ji zastupoval pouze dr. Pilník jakožto zástupce obcí. Avšak prostý rozum lidu tu --- jak pravil --- advokátskou různost mezi zákonem trestním a zákonem civilním neuznával a z příčiny té lid byl s úsudkem brzy hotov.

— Děje se nám křivda, — volalo se po celém kraji, — páni straní cizákům! -- Rozčilení vzrůstalo vždy povážlivěji. V Černodole došlo konečně ke krvavé výtržnosti, když mnoho lidí dostalo obsílky k výslechům před zemský soud. Nebylo by bývalo k výtržnosti došlo, kdyby právě téhož dne nebyl tam přišel Chrt, jako vždy opět v průvodu četníků. Lid dobře vycítil, že četníci s velikou nechutí tohoto všeobecně nenáviděného člověka doprovázejí a proto proti němu nepokrytě dával na jevo svou rozhořčenost.

Sotva že se Chrt v Černodole objevil, nastalo shluknutí.

— My toho chlapa musíme zabit! — křičelo se. --- Nám je již vše jedno. Ten chlap z Černodola živý neodejde! My si na něho počítáme.

Aby se mu ničeho nestalo, vzali si ho četníci mezi sebe a šli s ním do dolení hospody, kdež mu hostinský vykázal pokojík nahoře vedle sálu. Chrt

chvěl se na celém těle a nebyl s to ničeho požití.

Mezi tím objevil se na návsi — ženiální Frauta v jakémisi důvěrném hovoru s několika chasníky.

— Nechte ho tu vyspat — přemlouval závodčí četníků chasu — on zítra odejde, a já se postarám, aby sem vícekrát nepřišel.

— Zaručíte-li se nám, že sem vícekrát nepáchne nohou — odpovídali — nic mu neuděláme.

— Zaručiti se vám nemohu, ale řeknu to panu hejtmanovi — —

— Ano, řekněte mu — vložil se mu do řeči farář — že by byli k vyšetření dostačili četníci a že tito vůbec assistence takové nepotřebovali. Prosím, jakým právem směl pověstný dr. Oprátka svého ještě pověstnějšího Chrtu posílati sem na výzvědy? To zrovna jakoby ten lid zde zúmýslně měl býti podrážděn.

Tváře P. Beneše planuly hněvem. Slova jeho doprovázena byla souhlasem všech přítomných.

Četníci pokrčili mlčky ramenoma.

— Dlouho-li ještě toto znepokojování lidu se strany vydřidušského advokáta bude! — horlil farář odcházeje do fary.

Chrt téhož dne a večera se ani neukázal. Zamknuv se ve svém pokoji, vytáhl z kapsy revolver a položil si ho na postel pod podušku, dívaje se při tom úzkostlivě oknem hezky stranou na náves, aby ho nebylo viděti.

Závodčí četníků vyslal dva své soudruhy na noční hlídku do okolí, sám pak, navečeřev se, procházel se chvíli po návsi a pak zašel k lesu.

Černodol téhož večera byl tichý jako po vymření. Sem a tam ozýval se štěkot psů, leč k de-

sáté hodině utichl i ten nadobro. Toliko sýček právě toho večera jaksi zlověstně houkal.

— Kde se tu jen vzal — divil se starý Brázda, vystrkuje oknem hlavu, aby naslechl, s které strany houkání přichází.

— Zdá se mi, jakoby houkal nad hospodou.

V tom okamžiku přistoupil Vítěk k otci a něco mu šeptal a ze šeptání polohlasně vyskočilo jméno Franty.

— Jen ať zase nějakou čertovinu nevyvede, již by musil odnésti farář. Jdi a řekni mu, aby všech hloupostí nechal.

— Eh, to už je jedno — odvětil na to Vítěk.

Houkání sýčka po chvílích se opakovalo. Z počátku vysoko, jako na střeše, později vždy níž a níže, až to začalo houkati zrovna pod oknem Chrtu, který polosvlečen po každém houknutí div že nevyskočil z kůže.

— Poooojd — poooojd — poooojd! — znělo mu v uších.

Chrt zahaliv tělo i uši do přikryvky, tlačil se ke zdi nad postelí, prohlédaje chvilkami oknem.

— Poooojd -- poooojd -- poooojd! — opakovalo se tolik dojemně, že psi a kočky se z toho rozplakávali.

Sebe menší vrznutí, otřesení okna, zašelestění stromu napínalo mu sluch. Na spaní nebylo ani pomýšlení.

Konečně na věži bila jedenáctá. — Nové a vždy úpěnlivější houkání sýčka a nové vytí psů.

K samé půlnoci v pokojíku zakmitlo se jakési světlo. Chrt vymrštil sebou a usedl na posteli. Světlo v pokoji sklánělo se vždy níže. Pohlédl k oknu a — — hrůzou mu v žilách stydla krev.

Spatřil před samým oknem umrlčí hlavu, z jejíž očních a ústních důlků vycházelo příšerné světlo.

— Poooojd — poooojd — poooojd !

Maně se chopil revolveru a vystřelil po umrlčí hlavě třikrát za sebou.

Se řinkotem skla ozval se z venku jakýsi satanský chechtot.

— Zrovna tak chechtal se na pimprlácké komedii ten čert, když si přišel pro F'austa -- tanulo Chrtovi na mysli z dětských let.

A umrlčí hlava s vyšklebenými zuby v okně vznášela se brzy nahoru, brzy dolů — — na tyči, již Franta dole držel v rukou.

— Poooojd — poooojd — poooojd ! — ozývalo se vždy hlasitěji, jakoby zlověstný pták své oběti nemohl se dočkat.

Kdyby byl Chrt nebyl náramným strašpytlem, byl by poznal ihned, že celý ten noční výjev byl hotovou komedií, zosnovanou od Franty, při čemž mu několik mladíků ochotně pomáhalo..

Výstřely z revolveru probudily nejdříve domácí ze spaní. Psi z celé vsi začali štěkati, lidé rozespalí vystrkovali okny hlavy.

Chrt všecek ustrašen popadl boty, kabát a klobouk do ruky, pádil se schodů na dvůr a zde přeskočiv zed, utíkal bos přes pole. Avšak neutekl daleko.

Za ním v patách běžel kdosi dlouhatánskými skoky — zrovna jako smrt.

Najednou Chrtovi zajiskřilo se v očích a hned na to obestřela ho čirá tma. Sklesl bez sebe na hlínu.

— Tu máš ještě jednu — zvolal Franta — na kterou budeš do smrti pamatovat.

Probudiv se Chrt zimou z omráčení, jal se úpěnlivě volati o pomoc. Volání jeho slyšel četnický závodčí, který zaslechnuv tři střelné rány, kvapným krokem vracel se z hlídky k Černodolu. Chrt cítil velikou bolest v noze. Ohmatav si nohu, ucítil krev.

Nebyl s to se postavit a když četník se svítilničkou v ruce nohu mu ohledal, shledal, že je přerážena.

Četníci jsou vyučeni prvnímu obvazu ran. Závodčí opatřiv jakž takž zraněného, běžel do vsi pro lidi.

— Raději zde umru — sténal Chrt — v Černodole mne ještě zabijí. — Na to jal se četníku vypravovati o houkání sejčka a o umrlčí hlavě atd. —

— Já jsem měl býti při tom — odvětil četník — já bych jí byl posvítil!

Při návratu do hospody šenkýř jaksi nadřekl, že snad by mohl Franta o tom sejčkovi něco vědět, on prý je takový muzikant, který umí volat všechny ptáky.

A ráno na to dva četníci Frantu odváděli k okresnímu soudu. Jakožto »corpus delicti« musil si na zádech nésti umrlčí hlavu vyřezanou z tykve. K polednímu pak přijela pro Chrta z města příležitost. Rozrušení v Černodole bylo ještě větší.

Třetího dne na to přišel četnický závodčí s rozkazem od hejtmanství, že P. Beneš má z ohledů na veřejný klid okamžitě z fary a z obce odejti, případně i za intervence četníka. Okolnost, že nalézal se Franta v jeho službě, opatření toto činila prý nezbytným.

V tomtéž přípise okresní hejtmán zároveň po-

dotkl, že biskup byl o tomto předběžném opatření k dalšímu úřednímu jednání zpraven s tím ještě připomenutím, že slova P. Beneše, proti Chrtovi pronesená, byla jakýmsi vyzváním k násilnostem a že tudíž bezodkladné úřední zakročení stalo se nezbytným.

— Kam se, velebný pane, hodláte odebrati?
— tázal se četník faráře.

— Do Prahy, příteli, do Prahy — odvětil. — Poodpočinu si tam. Postarejte se mi u p. starosty o příležitost — pěšky jako šupák před vámi nepůjdu. To přece nahlížíte.

V malém okamžiku celá obec shrnula se u fary. Ženy a děti hořekovaly a mužové hlasitě reptali.

— Máte-li — zvolal k nim P. Beneš — máte-li ke mně jen trochu lásky, chovejte se klidně. Zde četník koná jen svou povinnost, on za nic nemůže. Nechte mne s pokojem odejít.

Nejtrapnější bylo mu loučení se starou tetou, o jejíž zdraví se velice obával.

— Nemějte o ni starosti — těšil ho P. Augustin — budu o ni míti péči jako o svou matku. Vždyť tímto vaším odjezdem není ještě všemu konec.

— To vím, že není — odvětil farář.

Na to odevzdav mu farní pečeť a archiv, vložil si na rychlo do vaku něco šatův a prádla a jal se se všemi loučiti.

Ačkoliv P. Beneš uměl se přemáhati, přece v té chvíli zdálo se mu, jakoby mu to trhalo srdce, při pomýšlení, že musí jako zločinec v průvodu četníka z fary se ubírat. Výsledku takového nebyl by se nadál do své nejdelší smrti.

Když vyšel z fary na dvůr, stál před ním zástup lidí, ruce k němu vztahující.

Nejvíce dojal ho starý Brázda, jenž svýma studenýma rukama ruce jeho tisknul, líbal a slzami smáčel.

— Dejte nám své otcovské požehnání — štkal staroch.

Na to farář se slzami v očích sepjav k modlitbě ruce, udělil lidu požehnání.

— S Bohem, s Bohem — steré s Bohem ozývalo se, mezi čímž P. Beneš, políbiv ještě P. Augustina a svou tetu, jedním skokem chtěl dostat se do povozu již připraveného. Leč tu ještě ozvala se něčí slova:

— Vezměte mne s sebou — prosím, vezměte mne s sebou.

P. Beneš, pozastaviv se před samým vozem, spatřil před sebou muže asi čtyřicetiletého, jehož tváře hustým vousem byly zarostlé.

— Neznáte mne? — tázal se muž.

— Neznám — odpověděl P. Beneš.

— A toť přece P. Pšenička — pravil starý Brázda — poznávám ho po hlase.

— Ano, jsem tím ztraceným synem církve — zvolal tentýž — a vracím se kajicně nazpět, abych veliké obci pohoršení dle možnosti napravil.

Překvapení lidu bylo veliké.

— Buďte mi bratře z toho srdce vítán — odpověděl P. Beneš — vy mi loučení s ovečkami usnadňujete.

— Co jsem zkusil — pravil P. Pšenička — to vám nemohu povědět. Povím vám to všecko cestou.

— A kam chcete vlastně jeti? — tázal se ho P. Beneš.

— Sem přímo k vám, abych zde mohl vše-

cken lid za dané pohoršení odprositi a jelikož vidím, že i vy sám se s lidem loučíte, chei prositi vás, abyste mne vzal s sebou. Za těchto okolností zde zůstatí nemohu.

— Já jedu — pravil P. Beneš — do Prahy k P. Bonaventurovi, kdež chei několik dní duchovnímu rozjímání věnovati. Mé srdce je rozrušeno, chei opět nabyti klidu.

— Nuže, vezměte mne s sebou, já toho mám zapotřebí mnohem více.

Na to oba kněží, někdejší soupeři, vsedli do společného kočáru. Vůz zahrčel a zmizel. Lidé ještě dlouho stáli ve skupinách, rozmlouvajíce o té zvláštní shodě.

Když odjeli za Černodol, jal se P. Pšenička vypravovati:

Jak živ jsem takového pokoření neseznal, jako toho, když jsem se vydal v otroctví té ženy. To nebyla žena, to byl zlý duch, ba bylo v ní sedm zlých duchů zašitých a jeden horší druhého. Když se jí nezdařil plán, opanovati faru, tak do ní vjelo deset jiných zlých duchů.

Kolik pak těch zlých duchů v ní bylo? -- smál se P. Beneš -- nejdříve byl jeden, pak jich bylo sedm a teď dokonce deset.

— Řekněte raději — pokračoval P. Beneš -- že to byla obyčejná, sprostá žena, jež na faře domohla se panství, ve své sprosté mysli pána svého tyranisovala a tím jej i o důvěru osadníků připravila.

— Tak jest.

— Leč i při své sprosté povaze osoby druhu tohoto dobře z chování se lidu vycitují, že jimi nejrozšafnější lidé pohrdají a že pouze ziskuchtivé lichotnictví jim pochlebuje a právě proto pohání

je sprostá ctižádost, aby nadvládu svou při každé vhodné i nevhodné příležitosti dávaly na jevo. Tu nadvládu v první řadě pocítuje kaplan, jenž při každém jídle čte takové osobě na očích: paní zde jsem já, nikdo jiný, než já. Dle jména sice můj pán, ve skutečnosti já — já sama. Proto se nedivím, že můj kaplan měl tolik patálií s osobami toho druhu. Naproti tomu, která hospodyně je moudrá, ta nechá ani stínu podezření, že by na faře měla rozhodného vlivu. A pouhý stín podezření dostačuje, aby její pán přišel o všecku vážnost. Lid řekne sice: p. farář je hodný, moc hodný pán, ale — — a v tom »a le« skrývá se nesmírně mnoho. A kdyby to byla moje vlastní sestra anebo matka, nesnesl bych výtku, že ve faře nejsem pánem já — já sám.

Ten ubohý farář má na sebe mnoho poručníků. Má poručníky ve svých nejbližších příbuzných, kteří mu poroučejí, jak by měl hospodařiti a jejich děti zaopatřovati. Druhým poručníkem bývá zhusta kostelník ve spojení s varhaníkem a hrobařem, kteří často tyranisují nejen kněze, ale též celou farní osadu předpisováním štoly. Za jejich přehmaty musí obyčejně trpěti farář. Toto kostelnicky kantorské zlo na některých farách zahnsízdilo se až k neuvěření hluboko. Pustí-li zde farář otěže z ruky, je připraven o svou autoritu. Přidá-li se ještě ke zlu tomu panovačnost vařečky, pak je se svou autoritou hotov.

Takový, příteli, je náhled můj.

Platí nejvíc o farářích: »inimici hominis, domesticus ejus« — největšími nepřáteli jsou jeho domácí. A věru zlatá je hospodyňka ta, jež ani stínu něčeho takového na svého pána nedopouští.

— Moje historie neliší se valně od historie jiných — ujal se slova zase P. Pšenička. — Z Černodola odjeli jsme do Vídně. Zde chtěla, abych studoval práva a udělal doktorát. Jak pak čtyřicetiletý člověk, jenž věcmi podobnými nikdy se nezabýval, měl by ještě začínati znovu!

Když to nešlo tak, chtěla, abych odstoupil ku starokatolíkům. Když jsem ji však upozornil, že vedle rakouského civilního zákona účelu svého ani tím nedosáhne, tu chtěla, abychom jeli do Švýcar, tam si vydobyli státního občanství a pak abychom společně přestoupili na helvetskou víru.

Nyní teprv poznával jsem celou její nízkou povahu. Slovem, zhnusila se mi. Vyčítala mi každý žvanec a ve mně uzrával úmysl, kdybych snad měl opustiti ji o půl noci a pěšky se do Čech nazpět ku svému biskupovi dožebrať, že to učiním.

A tak se i stalo. Vezmu za vděk nejposlednější kaplankou v diecési, jen když budu zase svoboden.

— A kde žije teď? — tázal se P. Beneš.

— Je dosud v Curychu, kde se pobláznila po jakémś spekulantu, který ji v krátké době připraví o všecko. Č... to všecko její jmění vezme. Neskočí-li tam do vody, přijde jednou postrkem do Čech.

— Nyní snad nahlížíte příčinu — pravil P. Beneš — proč vás p. biskup v Černodole farářem učiniti nemohl.

— Děkuji Bohu, že se tak nestalo. Ty konce byly by bývaly ještě horší. Toulal jsem se zde po okolí kolik dní a dověděl se o všem, o celém vašem působení a seznal jsem, že lid vás zbožňuje. Podivil jsem se, kterak najednou lid zde se

stal nábožensky probudilým — zrovna jakoby se byl stal zázrak. Vaše utrpení koná divy. Můžete směle na to býti hrdým.

— Příteli, nikoliv hrdým, nýbrž v nejhlubší pokoře děkuji za to pronásledování Bohu.

V hovoru podobném dojeli oba na nejbližší stanici ku Praze.

P. Bonaventura dlouho nebyl s to vyjít z úžasu, že se tito dva kněží sešli, že společně do Prahy jeli a hosty jeho kláštera se stali. Největší radost ze setkání obou měl biskup, jenž ku prosbě P. Beneše kněze zbloudilého milerád přijal na milost, svoliv zároveň, aby pokání činil v klášteře cti-hodného P. Bonaventury.

Zároveň mu sdělil, že on jako biskup resignaci jeho má dosud v rukou a že tlačí bezvýminně na řádné provedení soudu, aby se ukázalo, je-li příčina kanonicky odůvodněna, buď k suspensi, nebo jen k resignaci kněze jeho diecése. To přece vyžaduje veřejné mínění a zájmy veškerého kněžstva. S tím rozhodnutím byl P. Beneš úplně spokojen. Od té chvíle nepřipouštěl si starostí žádných.

Nechme uplynouti čtvrt roku. Léto minulo, nastala jeseň. Mezitím P. Augustin nemálo svého faráře potěšil zprávou, že jeho stará teta šťastně přestála strastné chvíle po jeho odjetí a že začala úplně Pánu Bohu důvěřovati.

— Jak pak by mohl — říkává — Pán Bůh takové bezpráví na jejím Benouškovi nechat bez potrestání, však jeho nevinnost na světlo vyjít musí!

V době té černodolská aféra dospěla k veřejnému líčení před porotou. Noviny na kolik dní před tím připravovaly na ně obecnstvo.

-- Senzační přelíčení před porotou! — oznamovaly — Farář se svými osadníky obžalován pro vzbouření, pro odpor zákonité moci a schvalování trestných činů. — Předvolaných svědků bude prý na sto. Obhájcem P. Beneše bude prý dr. Pilník. Ostatním obžalovaným postaral se kníže Jaromír o nejlepší advokáty, jací kde u krajského soudu vynikli. Zástupcem a plnomocníkem cizí společnosti ku svědectví před porotou byl dr. Oprátka.

Předběžný úsudek znalců o výsledku senzačního přelíčení byl, že celá dlouhá žaloba státního zástupce spočívá na slabých základech a to tím více, že veřejné mínění stálo na straně obžalovaných. Avšak autorita vlády vyžadovala, aby přelíčení řádně bylo provedeno. Pozoruhodný byl projev v officiosním orgánu toho znění: Ve vládních kruzích zavládá přesvědčení, že černodolská aféra přes příliš byla natahována na skřipec, a že při bližším ohledání celé věci zločiny obžalovaných sevrkají se na některé méně promyšlené výkřiky poškozených, jež byli pronešli v patrném rozčilení z prvního návalu katastrofy. Toliko prý na faráře P. Beneše ulehá hlavní tíha viny, protože, jak se i dokázalo, jeho čeledín Franta mrtvolu Grömeka ze hřbitova odnesl a dále solicitátora dra Oprátky, Chrtu, těžce zranil.

Ženíální Franta při vši dobré vůli připravil svému pánu těžké opletání se soudem.

Porota sama byla z různých živlů složena. Státnímu zástupci podařilo se z poroty všechny porotce z okresu černodolského odmítnouti. Dostali se tedy do poroty i mužové, kteří přidržovali se

moderního hesla: že kněz se nemá plést do politiky. Ve mnohých listech byl P. Beneš rozkřičen, jakožto »jezovitský štváček«, jenž prý pro samé spolky zanedbává pravé pastýřské povinnosti. Je prý to kněz nevšedního vzdělání a neobyčejné chytrosti a proto tím více prý nebezpečný, což prý nejlíp je viděti z toho, že všecken okolní lid až na několik prozíravějších občanů, je mu slepě oddán. Kněz takový prý v čele osady ponechán býti nemůže. Z příčiny té byl hlavní zřetel žaloby soustředěn na P. Beneše.

A státní zástupce neopomenul všecku svou výmluvnost na tento bod vynaložiti.

Naproti tomu farářův obhájce dr. Pilník s chladností přímo mrazivou roztřepával právnické důvody státního zástupce a výpovědi svědků, pokud z nich bylo lze vývody činiti proti P. Beneši.

Celý výslech točil se okolo »ženíálního Franty«, jemuž se dostalo cti, seděti na lavici obžalovaných vedle svého pána. Na stole před porotci byl hlavní »corpus delicti« — umrlčí hlava, vyřezaná z tykve, z níž šklebily se černé zuby. Franta měl dosvědčiti, že mrtvolu Grömeka ze hřbitova ukradl buď z návodu, anebo alespoň s vědomím faráře.

Nejvíce na P. Beneše ulehal jeho neprozřetelný výrok, že Franta otázku pohřbení protestanta na katol. hřbitově rozřešil nejlépe.

— Máte snad strach ze svého pána? — tázal se předseda soudu Franty. — Vypovídejte zde beze vší bázně a ohledu.

Na to se obrovitá postava Franty s lavice zvedla a pohlédnouc na faráře odpověděla:

— Hi hi, prosím, já — já bych našeho pana faráře hned sněd —

— A proč by jste ho sněd?

-- Hi hi, prosím poslušně, — při čemž si Franta oběma rukávy rozpačitě utíral nos —

— Tak nám to povězte, proč byste ho sněd?

— Hi hi, — prosím, — nové utírání nosu oběma rukávy, — prosím — hi hi — já bych ho sněd — hi hi — ze samé lásky — hi hi hi.

Nejen porotci, ale i soudcové, ba i státní zástupce dali se do smíchu.

— To je ten pravý, — pravil státní zástupce, — z toho se nic nedozvíme.

Nemalou veselost způsobil Franta, když byl vyzván, aby ukázal, jak Chrt strašil houkáním sejčka a tou umrlčí hlavou.

K tomu se měl Franta ihned.

— Tak nám jako sejček zahoukněte, — velel mu předseda soudu.

— Prosím, hihi — to se může stát ihned.

Na to Franta poschouliv se až na zem, přiložil obě dlaně na ústa a zahoukl tolik srdcelomně:

— Poooojd — poooojd — poooojd! — že přítomný Chrt jakožto svědek, stával se nervosním.

— Nu ovšem — podotkl předseda — ten to dovede líp nežli sejček sám. A teď nám ukažte to strašidlo. —

— Prosím — hi — hi — to k tomu je zapotřebí dvou krejcarových svíček. —

— I jen nám to ukažte bez svíček, velel předseda.

Na to Franta umrlčí hlavu z tykve posadil na tyč a zvedal pozvolna vzhůru a pak zase dolů.

— A tohohle — pravil soudce k Chrtovi — jste se tolik bál, že jste do té hlavy třikrát střelil, ale netrefil? —

— Prosím, já byl horečně rozechvěn, — omlouval se Chrt.

— Obžalovaný — tázal se soudce — proč pak jste zde p. Chrtu strašil? —

— Protože k nám pořád lez, a že lidé pořád plakali. Tak mně to bylo tolik líto, že bych ho byl na místě roztrhal. —

— Byl jste tedy u velikém rozčilení? —

— Prosím, v takovém rozčilení, že bych ho byl okamžitě sežral. —

— Faráře by byl snědl a Chrtu sežral, — podotkl jeden z porotců.

Franta přiznal se též, že Chrtu vši silou praštil klackem přes nohu.

— Chtěl jste ho bezpochyby zabiti? — tázal se ho předseda.

— To ne, — odpovětil Franta rázem, — ale proto, aby schrom' na obě nohy a více k nám nemohl.

Na to obrácen k Chrtovi: — Škoda, že se mi nepodařilo přeraziti mu i tu druhou — to se mu ale může přihoditi až po druhé.

— Já se pěkně děkuji, — odpovětil Chrt, — já do Černodola nevčkročím již za celý svět.

Dojem odpovědi Franty na porotce byl ten: Je to syn přírody, jenž cokoliv dělá, dělá z prvního popudu, bez jakéhos promyšlení. — Franta vydobyl si přízeň porotců.

Na to byl Franta vyslýchán, dostal-li od svého pána nějaký pokyn, aby mrtvolu toho Němce odnesl, anebo, že by se mu zavděčil, kdyby mrtvola přes noc se ztratila?

— To jsem mu na očích viděl, — odpovídal Franta, — já všecko udělám, co mu na očích

— Prosím, já byl horečně rozechvěn, — omlouval se Chrt.

— Obžalovaný — tázal se soudce — proč pak jste zde p. Chrtu strašil? —

— Protože k nám pořád lez, a že lidé pořád plakali. Tak mně to bylo tolik líto, že bych ho byl na místě roztrhal. —

— Byl jste tedy u velikém rozčilení? —

— Prosím, v takovém rozčilení, že bych ho byl okamžitě sežral. —

— Faráře by byl snědl a Chrtu sežral, — podotkl jeden z porotců.

Franta přiznal se též, že Chrtu vši silou praštil klackem přes nohu.

— Chtěl jste ho bezpochyby zabiti? — tázal se ho předseda.

— To ne, — odpovětil Franta rázem, — ale proto, aby schrom' na obě nohy a více k nám nemohl.

Na to obrácen k Chrtovi: — Škoda, že se mi nepodařilo přeraziti mu i tu druhou — to se mu ale může přihoditi až po druhé.

— Já se pěkně děkuji, — odpovětil Chrt, — já do Černodola nevčkročím již za celý svět.

Dojem odpovědi Franty na porotce byl ten: Je to syn přírody, jenž cokoliv dělá, dělá z prvního popudu, bez jakéhos promyšlení. — Franta vydobyl si přízeň porotců.

Na to byl Franta vyslýchán, dostal-li od svého pána nějaký pokyn, aby mrtvolu toho Němce odnesl, anebo, že by se mu zavděčil, kdyby mrtvola přes noc se ztratila?

— To jsem mu na očích viděl, — odpovídal Franta, — já všecko udělám, co mu na očích

základě výroků svědků odsouzen, byl bych tajemství to vyzradil teprve později, aby se nezdálo, že chci se vyprostiti z rukou spravedlnosti na útraty cizí — tak jsem si při vkročení do této síně umínil, protože by bývalo malicherným, hájiti svou čest zahanbením nešťastníka. Nyní mám volné ruce.

Na to vyndav z kapsy svazek nám známých zápisků Grömekových, předložil je před soudce na stůl.

— Ze spisů těch — pokračoval — vychází na jevo, že při katastrofě černodolské neslavně zahynulý cizinec byl — dle vlastnoručního přiznání — předně členem v Rakousku zapovězeného spolku svobodných zednářů, za druhé byl pruským špehounem, jenž dle přiložených, též vlastnoručních nákresů, označoval nejdůležitější polohy pro případ války a který za třetí, dle jistého systému, mezi lidem rozšiřoval nevěru a zpustlé mravy. Jak se vyjadřoval o našem úřadnictvu, a jmenovitě o panu hejtmanu, nechci zde uváděti. Ctěný pan zástupce při přečtení zápisků těch se o tom doví.

Byla-li velická sensace při prohlášení státního zástupce, byla o mnoho větší při odhalení P. Beneše. Porotní síň zahřměla sympatiemi obecenstva. Východ jeho z porotní síně byl triumfální. Černodolští občaní svého faráře obklopili a vedli k připraveným povozům.

V několika dnech na to dostal P. Beneš od knížete důvěrné, předběžné sdělení, že pan okresní hejtman Steinitz von Plichttreu byl náhle dán do pense, protože se celou tou štvanicí proti faráři nesmírně blamoval: kromě toho bylo mu uloženo, dáti Černodolu zadostučinění ve formě té, že musil

P. Augustinu vlastnoručně na prsa zavěsiti záslužný kříž za vysvobození z povodně dvou životů.

— Moderní Aman! — zvolal P. Beneš, vmysliv se na okamžik v postavení spravedlivého Mardochea.

Byla-li instalace P. Beneše slavná, byla jeho reinstalace za faráře černodolského ještě slavnější. Jíž opět súčastnil se jeho biskup s mnohým okolním kněžstvem.

O reinstalaci co nejslavnější postarali se knížecí manželé, kteří k ní sezvali celý Černodol. Panstvo hodovalo v hořeních místnostech, sousedstvo v doleních a pak i po dvoře rozestaveny byly stoly a sudy s pivem. Panský kuchař se svými kuchtíky uspořádal jídla.

Stará kněžna dole přímo zajala starou tetu a vedla si ji nahoru k hostině a posadila vedle sebe, aby — jak se vyjádřila — když všechno zlé se svým pánem snášela, účastna se stala i jeho slávy.

Dva hudební sbory hrály střídavě. Jeden na návsi pod farou pro hodovníky, druhý v hospodě pro tanečníky.

Radost přímo nevyslovitelnou, že všechno tolik dobře dopadlo, měl ženiální Franta.

Z obvyklých přípitků dovolujeme si uvést pouze přípitek mladé kněžny Marie Augusty, jež pravila: Připíjím-li na dosavadní pastýřskou činnost našeho p. faráře, připíjím zároveň na jeho činnost další, kterouž, dá Bůh, rokem již příštím započneme společně nejen ku blahu rolnictva, ale i dělnictva v našich továrnách.

O činnosti té, najdou-li tyto obrazy naše oblíbení čtenářů, jsme ochotni podati líčení další.

Obrazy tyto jsou pouze částí většího cyklu obrazů z činnosti katolického kněze v naší době.

DÍL DRUHÝ.

Kapitola první.

Po pěti letech.

— Jaké je to město na svahu tamhle toho pohoří? — táže se cizinec jakéhos domácího člověka. — Uprostřed stojí kostelík s úhlednou věží, jež se bělá v oku diváka po celém kraji a pod ní a kolem ní stojí množství domů s červenými střechami? Kterak ladně vyjímá se zeleň stromů mezi domy, nad něž vyniká několik domů o dvou patrech! Ten jeden je již o něco starší — vypadá z daleka asi jako škola, ale ty dva druhé jsou z brusu nové.

— Ano, dobře máte — ten jeden je škola, jež byla zvýšena o jedno patro, a aby se od prvního patra nelišilo, bylo žlutě natřeno. Ale ten nový dům hned vedle je nový sirotčinec spojený s nemocnicí. Pak je tam hned vedle fary tiskárna — —

— Tiskárna — zde tiskárna?

— Ano, tiskárna, černodolský farář zařídil si tiskárnu, v níž tiskne svůj »Černodolský týdeník« a vedle toho tiskne i zábavné spisy, tiskne i kalendáře. A letos přikročil k vydávání ho-

spodářského listu, který je jaksi orgánem raiffeisenovské záložny. V tiskárně má zařízené knihařství a knihkupectví, jež mu vede kterýsi knihař.

— A což ty obrovské komíny kol kolem? —

— Komín tam v zadu v lese, pod nímž je znáti několik komínů menších, pozvedá se z knížecí sklárny. Níže v levo je dýmák značně vyšší a nedaleko něho jeden nižší -- ty oba náležejí přádelně na len; níže od této zvedá se dýmák papírny, konečně od Černodola v pravo v dolině jest veliký akciový cukrovar.

— A což ty boudy, roztroušené po celé krajině směrem k jihu? —

— To jsou šachty, z nichž vydobývají se černé diamanty, kterýmž se prostě říká uhlí. Poslyšte, s jakým třeskem do sebe vrážejí vagony dlouhatánského vlaku napluštěného uhlím a jak dva ohromné parní stroje, jeden v předu, druhý ze zadu těžce oddychují, jako by se durdily, že se na ně zavěšuje vozů příliš mnoho. Kterak zvolna postupují výše k továrnám.

— Hu — hu — hu — huhu — huhu — slyšte, jak stroje na sebe houkají — — a hleďte, jak vedle nich na druhé koleji osobní vlak jako šipka ujíždí přímo k nádraží pod Černodolem. — Je to pražský vlak. Pojdme a podívejme se, kdo asi přijel. Já se vždy rád dívám na příjíždějící vlak, z něhož jako z velryby vylézají cestující. Podívejte se: nedaleko u nádraží vypínají se dva moderně zařízené hotely, z nichž jeden má nápis: »u Černodola« a druhý »u města Prahy«. Právě z nich sluhové spěchají k nádraží, aby cestujícím odnášeli vaky.

Několik tam ještě stojí drožek, do nichž vse-

dají obchodní agenti, aby byli odvezeni do některé továrny.

— Kdož by se byl kdy nadál, co se z té mizerné vesnice vyklube! Co se z Černodola od poslední povodně stalo? Nepobyl jsem zde od té povodně, na kterouž jsem přišel se podívat. Tehdy byla zde hrozná zpoušť. Myslil jsem, že Černodol je zabit navždy.

— Svě vzkříšení má co děkovati svému faráři — — jen se podívejte, právě přichází. Jde na nádraží, bezpochyby někoho očekává. — V tom napohled nepatrném muži že by vězel duch tolik veliký? — V té jeho veskrze šedivé hlavě, v té hubené tváři? —

— Hle popatřte na jeho přihublé tváře, z nichž ale na svět září dvě moudrých, energických očí. Hle, již vztahuje po někom ruce a volá:

— Má úcta, pěkně vítám z Prahy, co pak nám naše roztomilá knězička přivezla? —

— Toť paní kněžna! Jaká to hezká dáma, jak jí to sluší. Již se blíží ku knězi a již mu tiskne ruku. —

— Přivezla jsem toho mnoho, — odpovídala s roztomilým úsměvem. Když už člověk opět do Prahy jede, aby to stálo za to. Přivezla jsem trochu látek na oblek sirotkům, pak i na nové záclony a nčjaké zařízení do jídelny, a do ložnic pak též nový šicí a pletací stroj — — a co zde zatím nového, nic? — Není zde Jaromír? — tázala se jedno přes druhé P. Beneše, pošinujíc si závoj s tváří výšce na čelo a na prostý slaměnný klobouček. —

— Každý den, — odtušil farář — přináší nových starostí. Pana knížete jsem zde doposud

nespatřil, bezpochyby se tu někde opozdil, má též starostí a práce hromadu. Dostáváme sem teď hosty veskrz nevítané. —

— Jsem velmi zvědava. —

— Naše továrny jsou mnohým trnem v oku. Vidí jich zdar, jich stálé úspěchy. Dva mocní nepřátelé zvedají se proti nám.

Tvář kněžny pojednou zvažněla.

— Internacionála a velkopřůmysl — pokračoval farář, odcházeje s kněžnou volným krokem od nádraží k Černodolu, — Internacionála snaží se prokvasiti naše dělníky podvratnými zásadami, a velkopřůmysl odhodlal se nás železným kruhem sevřítí. Továrníci v celé zemi uzavřeli mezi sebou kartel za tím účelem, aby ceny zboží pod výrobní cenu ztláčili a tak nás k zastavení práce přivedli. Oni vládnou prostředky o mnoho většími. Odvádějí nám zákazníky, kteří se vymlouvají, že dostanou odjinud zboží lacinější. —

— Ale špatnější — opravovala kněžna.

— Dnes lid hledí jen na láci. Bude to zkouška těžká. A v krisi právě nejhorší mezi dělnictvem to kvasí, vyhrožuje se stávkou a něčím ještě horším. —

— A to by bylo? — tázala se kněžna s ustrašeným pohledem.

— Případně i vzpourou a snad i dynamytem.

— Za všechno dobré! —

— Právě musil rozhodčí výbor dáti několika štváčům, kteří mezi dělnictvem rozšiřovali anarchistické letáky, výpověď. —

— A vy výpověď potvrdíte? —

— Musím. Déle jim shovívati nelze. Po třetí výstraze následuje propuštění — tak stojí ve

stanovách, které dělníci sami si schválili. — Oni též tvoří porotu sami nad sebou.

— A co tomu říkají ostatní dělníci? —

— Valná většina jich stojí ovšem na naší straně, kdybychom ale musili přestat pracovat, dlouho-li je udržíme? —

— A kterak si, velebný pane, poradíte? —

— Musíme starati se o odbyt v nejširších vrstvách našeho lidu. Tak snadno porazit se nedáme. Velkopřůmysl ucpává nám otvory do světového obchoďu, on chce nás udusiti, my však musíme si raziti nové cesty do našeho lidu, musíme jako krteci dělati si podkopy, ten je můj program budoucnosti. Právě jsem dal natisknouti mnoho tisíc svolání k českému lidu. Příští neděli svolám užší výbor našeho hospodářského spolku, je muž sdělím náš nový postup k zamezení naprostého úpadku. Věru — dodal kněz s povzdechem — nenadál jsem se, že vzbudíme takový odpor na celé čáře. Ovšem, já pokusil se o pokřesťanění průmyslu, proto vzbudil jsem proti sobě odpor světa. Já jsem se tím dopustil velikého zločinu. A není dosti na jednom, já jsem se dopustil zločinu druhého: organisovati dělnictvo na zásadách křesťanských.

P. Beneš se odmlčel. Kněžna se soucitem hleděla na jeho sešedivělou hlavu a na čelo, v němž to mohutně pracovalo.

P. Beneš ji porozuměl.

— Nejsem mužem — ujal se opět slova — jenž by chabě ustoupil. Mne sílí vědomí, že mám takové spolupracovníky — při kterýchž slovech zrak jeho byl upřen na kněžnu — sílí mne naše společné účely, ježto milosrdný Bůh zmařiti ne-

nechá. To je, má drahá kněžničko, všechno, co jsem vám sdělit chtěl. Právě se dovídám, že manželka toho největšího štváče těžce onemocněla. Povila právě dítě, a dr. Příborský uznává její stav za povážlivý.

— Tož musíme úklady našich nepřátel — zvolala nadšeně kněžna — mařiti milosrdenstvím. Okamžitě ženu tu navštívím. —

— Její muž má býti z práce propuštěn, — podotkl farář.

— Já mám právo milosti podle stanov, vidíte p. faráři? —

— Ano, paní kněžno, usnese-li se rozhodčí dělnický soud na propuštění dělníka po trojím napomenutí, má ještě odvolací právo k nejvyšší instanci, k vám, paní kněžno. —

— A já i právo své budu hájiti. —

— On ale je příliš hrdý, než aby se k Jasnosti o milost odvolal, — podotkl farář.

— Jeho rodina, či spíše okamžitý stav jeho rodiny dovolává se milosrdenství.

— Již tedy běžím. S Bohem, velebný pane.

— Anděl milosrdenství! — volal za odcházející kněžnou farář.

Kapitola druhá.

Zaopatřování s překážkami.

Kolem tkalcovny v podobě podkovy táhnu se dělnické byty. Každý tovární dělník v Černodole má svůj byt, a jsou byty ty druhu dvojího: pro ženaté a svobodné. Dělník přijatý do tkal-

covny musí se podrobiti jakési zkoušce, jež trvá půl roku. Chová-li se dobře, je mu vykázan úhledný pokojík. Ožení-li se později, obdrží byt s kuchyňkou a zahrádkou před okny. Zahrádka tato koná své divy, ona je jakousi knihou, do níž rodina zapisuje své srdce. Čím něžněji ruka dělníkova pěstuje květinky a kolem ní řádky zeleniny, tím více dává na jevo své ušlechtilé srdce. To na pohled nepatrné kvítko na př. karafiátu činí dělníku byt jeho milým. Ono svou hlavinkou na něho se usmívá a pokynuje mu, aby se svou rodinou uprostřed záhonků pod večer sedával. Zahrádka zdržuje dělníka od hospody, ona jej táhne k rodině. Zahrádka s kvetoucími kvítky je obrazem jeho rodinného blaha. Ta něžná kvítka jsou obrazem jeho dítek. Na každém kvítku vidí obraz otcovské výchovy. Vidí denně, že, kdyby ruka lidská kvítko nepěstovala, musilo by zahynouti. Co dá kvítko plení a přivazování a často i čištění od mšic, červů a housenek! Kvítko každému otci bezděčně připomíná jeho dítko: co by z něho bylo bez výchovy!

Kvítko činí i nábožným. Kvítko jako by denně mluvilo: co by ze mne při vši lidské pší bylo, kdyby nebylo božího slunka a rosy nebeské. Malá zahrádka mnohého dělníka již odvrátila od svůdného spolkaření.

Dělnické byty kolem továrny v Černodole stály teprve na třetí rok a bylo v nich všecko ještě nové. Zahrádky teprve se zařizovaly. Kolem plotů, oddělujících zahrádky, vinuly se boby anebo i divoké víno, a malé besídky povstávaly porůznu podle libosti anebo i času dělníka. Záhonky

teprve se zařizovaly. Ale již nyní bylo znáti, mnoho-li pšle každý své zahrádce věnuje.

P. Beneš občas svou novou osadu navštěvoval a tu měl hojně příležitosti, pozorovati mnohé věci. Pozoroval na př., že zahrádka dělníka Tvrdeho je zanedbána.

Dělník ten měl dvě děti. Oba manželé byli zaměstnání v továrně. Jedno dítě, holčička, bylo již šestileté a druhé, chlapeček, teprve tříleté. — Před dělnickými byty u velikém kruhu bylo dětské pažitové rejdiště, kamž mohli rodiče své dítky denně odváděti a odtud beze vší starosti do práce jíti. Nad dítkami dělníků bděla opatrovnice pod dozorem kněžny, jež skoro denně k nim docházela.

— Paní — paní — naše paní — volaly na ni pokaždé dítky z daleka. A byla též radost na ně se dívati, jak ji se všech stran obklopovaly a z její rukou housčičky braly! Po čas zimy byla v továrně pro děti upravena a vytápěna veliká sň, jež v létě sloužila za sklad.

P. Beneš tedy pozoroval, že zahrádka dělníka Tvrdeho od nějakého času je zanedbána, začal sice na jaře v zahrádce pracovati, něco do ní též zasel a pak jakoby na zahrádku zanevřel. Jeho manželka pracovala sice v zahrádce též, avšak její mateřský stav bránil tomu vždy více. A tak zahrádka jeho pustla. Zanedbaná zahrádka byla knězi jakožto znateli duší jakýmsi dalekohledem. Viděť skrze zahrádku do duše dělníka. Jeho manželka při nahodilé návštěvě faráře dobře vycítila, co si asi myslí.

— Já sama — omlouvala se s povzdechem — ke všemu stačiti nemohu. Můj muž ze zahrádky utíká do spolku. Zabíhají sem lidé z města a mluví

nekalé věci. Já to přetrhnutí nemohu. On mne neposlechne. — Slova další přerušily slzy.

Co se s tím člověkem stalo? — tázal se P. Beneš manželky. — Vždyť před rokem ještě takovým nebýval. Tehdy byl ještě dělníkem pořádným. Člověk ten je mi hádankou.

— U mně hádankou není — odpověděla žena. — Jím lomcuje závist a msta. Je to, velebný pane, již dlouhá historie.

— Tak jen vypravujte!

Můj muž mi to široce vypravoval: Zde v továrně stal se před rokem mistrem, tak zvaným werkmajstrem Hájek, jak pan farář dobře ví.

— Ano, tehdy dělal si naději na mistra i váš manžel, — podotkl farář.

— Stal se mistrem Hájek a od té chvíle můj muž dal se do pití a chytil se spolkářství. Ti dva lidé stojí si v cestě dávno. Oba pocházejí z jedné vesnice. Již jako chasníci stáli proti sobě jako kohouti. Můj muž má vlasy a vousy trochu přizrzavělé a Hájek má je kaštanové. Když jako chasníci chodili k muzikám, Hájek všude Tvrdého vytiskl z přízně děvčat, které Tvrdého nazývaly zrzounem.

— Já toho zrzouna nechci, — slýchal za sebou nahlas šeptati. Račte mi, velebný pane, věriti. Můj muž na počátku nebyl zlým. Zlým ho učinil hloupý předsudek proti přizrzlým vlasům. Hned ve škole nadávali mu zrzounů a na vojně nadávali mu zrzounů. To jej činilo prudkým, vášnivým, mstivým. Tvrdý a Hájek na vojně sloužili u jedné setniny, Tvrdý ale o rok dříve a více, Hájek to přivedl na strážmistra a Tvrdý, ten zrzoun, jak mu setník posměšně říkával, jen na desátníka.

Oba měli tu samou tkalcovskou školu, oba byli přijati sem do továrny do práce, Tvrdý ale o půl léta dříve. A přece se nestal mistrem on, nýbrž Hájek.

— Ten člověk — zuřil můj muž — vždy mi stojí v cestě. My dva vedle sebe žít nemůžeme. On mi ujímá vzduchu a slunce. Jeden z nás musí padnouti.

— To jsou smutné věci, — pravil na to farář. — A myslíte, že by Hájek schválně stál mu v cestě a dělal mu úkory? —

— Hájek je poctivý člověk. Hájek za nic nemůže. Hájek je vůbec hodnější nežli můj muž. Hájek má do sebe něco milého a proto jej mají všude rádi, a setkají-li se u něčeho s mým mužem, Hájek ho všude vytiskne. A tu si můj muž vzal do hlavy, že mu Hájek všude škodí, že ho pronásleduje. Ale Hájek za to nemůže. Hájek, kdykoliv se s ním potkal, pokaždé si stěžoval, proč na něho Tvrdý tolik nevraží, a já jsem se snažila muži jeho zášť vymlouvati. A víte, velebný pane, co mi na to řekl? — Řekl, že za mnou chodí. — — Od té chvíle mlčím. Já mám s ním hotové peklo, trpím, — trpím, až dotrpím. Jen o ty červíky mám strach. Teď s ním již není řeči. Nábožným mnoho nebyl nikdy, jeho matka učila ho málo kdy se modlit, aby naučil se opanovati svůj hněv. A ty nešťastné vlasy mu dodaly. Od lonska není s ním k vydržení. Spustil se Boha nadobro a zapsal se těm anarchistům, jako ďáblům. Když se opije, je z něho ďábel. —

Nešťastná žena se odmlčela.

— Ubohá ženo, ubohá matko, — pravil P. Beneš, — kterak jste těžce zkoušena.

Já bych velebnému pánu něco pošeptala, — pravila žena k němu nachýlena.

— Co pak? —

— Prosím, nenechávejte Hájka tady. Můj muž je všeho schopen. Něco se proti němu kutí. Mně to můj muž neřekne, protože ke mně nemá důvěry. Jen kdyby Hájek na nějaký čas odtud zmizel, někam do Prahy, — kníže pán by měl pro něho míst dost. Něco se zde strojí. Jen aby nestalo se zde veliké neštěstí. Všecky továrny zde jsou těm anarchistům trnem v oku, nejvíce ale přádelna. Tu se strojí zničit, vyhodit do povětří, a, dostanou-li Hájka do rukou, pomoz mu Pán Bůh. — Ale prosím velebného pána, aby mne neprozrazoval, můj muž by mne zabil. Máte zde v továrně několik zrádců, kteří s nim drží a všechno mu povídají. — — A teď prosím, račte velebný pane odejít — dodala — ohlédnouc se úzkostlivě po továrně. Můj muž brzy přijde a kdyby vás zde viděl, věřil by, že jsem vám něco povídala.

P. Beneš odcházeje od ženy dělníka, byl hluboce zarmoucen.

Tolik krásný plán, tolik šlechetný úmysl — vzdychal v duchu — jak se to všechno hatí! Cítím již dávno jakýsi mrazivý vítr, že by ale bouře již tolik blízko byla, toho jsem se nenadál. —

Se srdcem zkormouceným odcházel domů.

— Možná — pravil k sobě — že odstraníme-li odtud na nějakou dobu Hájka, nebezpečí zažehnáme, alespoň na nějaký čas.

Dělník Tvrdý přicházel často domů ve stavu nepřítelném, a tu z něho vycházely pobuřující řeči. Následkem toho i v továrně choval se velice po-

horšlivě. Kazil mladší dělníky a rozdával mezi ně jakési spisy, což vedlo k tomu, že dělnický výbor, sestávající z dělníků nejzachovalejších, pod předsednictvím P. Beneše anebo jeho zástupce udělil mu již třetí a poslední důtku, po níž mělo následovati propuštění nejen z práce, ale i ztráta bytu.

Třetí důtku byla mu udělena právě v okamžiku, když manželka mu povila třetí dítě.

Zpráva, že manžel její dostane výpověď z práce a bytu, dodala jí. Vzkázala si pro matku, aby ji a novorozeně ošetřovala. A v tomto stavu navštívila ji kněžna. Když do bytu vstupovala, těžce nemocná ji shlédla a své ruce po ní vztáhla.

— Nerozčilujte se, — těšila ji kněžna, — a nebojte se ničeho. Váš manžel vyhnán nebude, já se o to postarám sama. Kéž by alespoň nyní chtěl dělati dobrotu! Což k vám nemá již žádné srdce? Což v něm již poslední jiskra lásky vyhasla?

Nemocná záporně pohnula hlavou.

— On spolkaří a pije! — zašeptala, jakoby chtěla říci, že u něho je již všecko marné.

— Jak se takový člověk — vykládala matka — chytí spolkaření, je ztracen. Ty spolky byl nám dlužen č

— Prosím, — sténala nemocná — kdybych měla umřít — — při těch slovech zraky její spočinuly na dětech.

— Starosti tyto si nepřipouštějte — těšila ji kněžna.

— Prosila bych o pana faráře, ale aby přišel hned — —

— Ale vždyť tolik zle vám doposud není — těšila ji kněžna.

— I kdyby ne, přála bych si býti zaopatřena, dokud nevrátí se domů o n. --

To slovo o n vypravila ze sebe s bolestným přízvukem.

Nyní teprve kněžna poohlédla se po chudobné světničce.

— A kde pak máte křížek, anebo obrázek svatých? -- tázala se kněžna.

— Prosím, to on jednou všecko jí vyházel ven, — vypravovala matka nemocné. Když se opije, je z něho zvíře. Tu by všecko roztrhal a pobil. —

— Zde mám růženeček, — pravila nemocná, vytahujíc jej z pod podušky.

— Vy jste mučedníci! — povzdechla si kněžna. — A po malé chvilce dodala:

— Dobře máte, má drahá — — já ihned pro pana faráře pošlu. —

Na to kněžna z příruční tašky položila na stůl několik pomerančů a lahvičku s malinovou šťávou a stisknuvši ženě něžně ruku, rychlým krokem odcházela.

A v malé chvíli na to P. Beneš s velebnou Svátostí ubíral se k dělnickým bytům. Když se k bytu dělníka Tvrdého blížil, viděl kněz, že někdo dveřmi povystrčil hlavu. Kněz poznal ihned hlavu manžela nemocné.

P. Beneš s Nejsvětějším stanul u samých dveří. A tu před sebou spatřil Tvrdého s hrozným pohledem.

— Pokoj budiž domu tomuto, — pravil kněz hlasem klidným.

— Zpátky! — vzkřikl na kněze surovec — já takové pověry ve svém domě netrpím!

— Jste svobodomyslný? tázal se kněz.

— Ano, -- odpověděl -- já jsem pro volnost, rovnost a bratrství -- ať žije svoboda! --

— Věru, divím se vaší svobodě, když vy svobodu svědomí své manželky takhle potlačujete. Abyste věděl, já zde nemám pokdy s vámi se hádati o svobodě. Já vaší manželce nesu útěchu sv. náboženství a proto vás ve jménu Božím žádám, abyste mi v posvátném výkonu nepřekážel. --

Kostelník, jenž s velikou svítilnou stál po pravici kněze, domlouval zběsilci, aby ustal od svého šílenství; Tvrdý však jeho slov nedbal.

Zraky kněze a dělníka se setkaly. Zrak dělníka byl na kněze upřen hrozivě, ve zraku kněze zobrazoval se pocit důstojného klidu. Oba po několik vteřin stáli proti sobě beze slova. Tu P. Beneš učinil krok ku předu přes práh domu. Stál těsně naproti dělníku, jenž o krok ustoupil nazpět do sňky, kdež schnul se a rázem hrozivě se vzpřímil, drže v ruce sekerku.

— Lotře, co činíš? -- křičel na něho kostelník.

-- Ještě jen krok dále -- zařval -- a jste syn smrti, ani ten oplatek, jejž mi strkáte pod nos, vás nezachrání, -- řval Tvrdý bez ohledu na kostelníka.

Zrak kněze vzplanul spravedlivým hněvem.

— Neú to oplatek -- vzkřikl kněz navzájem, -- jejž držím v ruce, nýbrž je to Bůh všemohoucí, vševědoucí a spravedlivý, a nyní děj se co děj: ve jménu trojjediného Boha jděte mi s cesty. -- Vaší sekerky se nelekám. Chcete-li se státi Kainem na knězi nesoucím Krista vaší manželce nuže udeřte mne! --

A nežli kostelník mohl pravicí Tvrdeho uchopiti, kněz učinil opět krok ku předu a odstrčiv rozmachem levé ruky zuřivce stranou, vkročil do světnice, odkud po celý tento výjev ozýval se srdcervoucí pláč žen a dětí

Tvrdý byl neohrožeností kněze odzbrojen. Sklopil zrak a sekerku z ruky pustil. Na to jako šílený vyběhl do polí směrem k černodolskému lesu, v němž zmizel.

Výjev ve světnici nebyl k vypsání. Nemocná na loži seděla se sepjatýma rukama a s vytřeštěnýma očima; vedle ní na podlaze klečela starší dceruška, již hrůzou vázl v hrdle dech, a tříletý chlapeček s ručkama sepjatýma pobíhal od maminky ke dveřím a ode dveří k mamince, štkaje při tom: Tata, mama, tata, mama a stará matka vedle své dcery hrůzou omdlévala.

Cesta před zahrádkou naplňovala se diváky, mezi nimiž objevil se později i četník s nasazeným bodákem.

P. Beneš prodlel ve světnici u nemocné skoro hodinu. Když konečně vyšel, četník šel v patách za ním až do fary, nesa za brašnou sekerku, již byl šílenec v síni z ruky pustil.

P. Beneš spatřiv četníka za sebou se bráti, věděl ovšem, proč přichází.

Musíme zároveň podotknouti, že náhlým přibýváním domů a vzrůstáním obyvatelstva v Černodole musila v něm býti zřízena četnická stanice.

— Má úcta, velebný pane — představoval se faráři, — račte zajisté znáti příčinu, pro kterouž přicházím.

— Prosím, posadte se, — vítal ho farář, musím vám však říci, že bych byl mnohem více

povděčen, kdybyste byl za tou příčinou ke mně nepřišel.

— Věc ale je přece tolik důležitá. Attentát takový je něco hrozného. Já o něčem podobném za své dvacetileté služby neslyšel. Račte, velebný pane, příště býti opatrnější. Ti lidé jsou schopni všeho.

Na P. Beneše tato pečlivost učinila nemilý dojem.

— Myslíte snad, abych k nemocným zde chodil v průvodu četníka?

Četník touto pichlavou otázkou byl zaražen.

Tu slabou stránku P. Beneše jsme již dříve vytknuli, že byl přímo nervósním při pouhé zmínce o světském rameně k ochraně církve.

— Račte mi, velebný pane, — odtušil četník s úřední tváří, — sděliti podrobně celý děj při zaopatřování nemocné.

— Toho neučiním, — odpověděl P. Beneš hlasem rozhodným.

— Prosím, já mám povinnost, — stál četník na svém, — všechno příslušnému úřadu udati. Věc ta přijde přece před porotu.

— Nechci vám, pane, — odvětil farář, — v konání povinnosti nijakž překážeti. Pro jednou navždy dovolím si vás, pane, upozorniti, že já jako černodolský farář stojím ku svým ovečkám v otcovském poměru, což neopomenu též při svém výslechu soudci oznámiti. Svědomí mi velí, abych jako otec duchovní naproti každé své ovečce svědectví pro ni nepřiznivého se vzdal. Stalo se mi již často, že některý člověk, potkav inne jíti s Pánem Bohem, z jakéhosv vzdoru velebné Svátosti povinnou úctu nevzdal. Stalo se to

i zde při průvodě o Božím Těle. Já však dosud proto nikoho neudal, ano já i před soudcem odůvodnil příčinu, proč na ně svědčiti nemohu. A soudce důvody mé skoro vždycky uznal. Nic tolik neroztrpěl srdce obviněného, jako nepříznivé svědectví z úst jeho duchovního otce. A naopak, měl jsem skoro vždy zadostučinění, že člověk vyváznuv z trestu, své vyzývavé, neuctivé chování napravil. Já tedy ze zásady proti své ovečce svědčiti nechci. Mám za to, pane, že i vy důvody mé uvážíte.

— Vždyť ale — odporoval četník — jiní to viděli též — —

— Zcela dobře, pak ale svědectví mého nebude třeba.

Po slovech těchto P. Beneš se zvedl, dáváje tím na srozuměnou, že nechce býti déle dotazy obtěžován.

Na to četník mrzutě se vzehopil a vzdav faráři poctu, vojenským krokem odešel.

V malé chvíli na to četník směrem k černodolskému lesu pospíchal.

Před farou zarachotil povoz. P. Beneš pohlédl s okna a spatřil s něho slézati dra Příborského.

— Byl jste u nemocné? — tázal se ho kvapně — mluvte, jak se jí vede? —

— Paní kněžna poslala pro mne povoz svůj, abych co nejrychleji přijel.

— Mluvte, p. doktore, jak se jí vede?

— Upadla do lethargického spánku, z něhož nevím, probudí-li se. Slyšel jsem všecko. Musil to býti výjev hrozný. Obdivuji . . .

— Snad jsem se měl dáti na útěk s vebebnou Svátostí? Já tak jednati musil.

— Vyvázne-li z toho, bude to zázrak a zázrak ten kromě Boha může vykonati toliko milosrdenství paní kněžny, která opět byla u nemocné a všecka má opatření co nejprísněji plniti nařídila. Nemocná je jinak silná osoba. Narození nemluvněte dělo se zcela pravidelně. Nebýti toho hrozného rozčilení, nebylo by ničeho k obávání. —

Po těch slovech dr. Příborský se poroučel. A sotva že odešel, zavítal do fary třetí, a to nejmilejší host — kněžna.

Nyní teprv máme příležitost blíže si jí povšimnouti. Za těch pět let manželství vzezření kněžny bylo ozářeno blahem. Nemusila teprv vypravovati o svém šťastném manželství, štěstí jí zářilo z očí. A něco ještě vyššího zářilo z celého jejího zjevu. I ty časté skutky milosrdenství naplňovaly ji blažeností. Za těch pět let stala se nejpopulárnější osobností v celém kraji. Kdekoliv se objevila, všude ji vítal úsměv. Děti chudiny, od ní podporované, běhaly jí z daleka v ústrety.

— Tamhle jde »naše paní« — vítaly ji z daleka.

— Lékař — pravila k faráři — doposud vši naděje se nevzdává. Pozdraví-li se, hodlám ji odtud vzíti a zavézt do Prahy do našeho paláce, tam v parku bude míti přiměřené zaměstnání. To ale prosím všechno ponechatí prozatím při sobě. Matku bude si smět vzíti s sebou. Zde by příliš často byla upamatována na ten hrozný výjev. A ten nešťastný její muž nechť trpí za své s ní kruté zacházení. Nechť pro něho je mrtva. Světské spra-

vedlnosti ujde sotva a proto bude pro ni jako ztracen. Já se o její děti postarám. —

— A jak se má k světu vaše, paní kněžno, radost? tázal se farář.

Myslíte, velebný pane, mé děti?

— Což ty. Mladý Jaromírek začíná již běhati a starší Maruša je zkažený kluk. Je to neposeda. Babička má s nimi kříž.

— I radost — doplňoval P. Beneš.

— Babička mi je kazí, ona, když nejsem doma, všechno jim trpí.

— Tak to dělají babičky všechny. Ona se v nich vidí — doplňoval farář.

— Babička dělá jim všechno. Ba nemají ani bázně z Jaromíra, ten je horší než babička. Kdyby se nebály mne, nevím, co by z nich bylo.

— To všechno působí radost nad štěstím, jež jste mu, paní kněžno, přinesla do domu, — odvětil farář.

Opět zahrčel před farou povoz. Farář i kněžna přiskočili k oknu a oba zároveň zvolali:

— Kuže! — Jaromír! —

S povozu slezl mladý muž postavy obrovité, červených, svěžím vzduchem osmahlých tváří.

— Ah, zde je! — zvolal ve dveřích, vztahuje ruce po kněžně, — to mám velebný pane, se svou ženou kříž, — pravil — ovinuv kněžně svoji ruku kolem šíje — ona je nám doma cizincem. Po celý den by jen byla v Černodole. I musíte jí, velebný pane, domluvit. Po těch slovech kníže posadiv se vedle kněžny, pokračoval: zmeškal jsem vlak a to z důležité příčiny. Nu, jak jsi se v Praze měla, co jsi tam slyšela? — dotazoval se kníže s něžným pohledem na choť.

— Jakých novin bych mohla přinést? — odpovídala, — to víš, mezi panstvo nejdu. Z kruhů těch jsem vyloučena. Panstvo mi doposud nemůže odpustiti — —

— Netázal jsem se jen tak ledabylo, — přerušil kníže její řeč, — panstvo nepřestává mne ve svých kruzích činiti směšným. Víš-li pak, jak mi páni přezdělí? —

A když kněžna neodpovídala, pokračoval:

— Říkají mi s e l s k ý k n í ž e J a r o m í r. —

Kněžna dala se do smíchu.

— Jen když o tobě nemohou říci, že jsi při závodech prohrál 100.000 zl. a že jsi mi ujel s nějakou baletkou do Paříže. —

Po těchto slovech kněžna chotě svého políbila ve tvář, tisknouc mu při tom ruku.

— Právě jsme hovořili o našich společných nepřátelích, — ujal se slova P. Beneš. — Naše závody jsou velikému světu trnem v oku. Vy, pane kníže, poštval jste na sebe jistou část šlechty, jež vám nemůže prominouti, že jako velkostatkář sbližujete se s malostatkáři. Bylo by snad na začátku pro vás výhodnější, kdybyste byl statky své pronajal — —

— Ani píd' půdy po předcích zděděné nepro-
najmu, — vpadl kníže faráři do řeči, — zásady této se nespustím. —

— Vy, pane kníže, pokračoval P. Beneš — na svých dvorech zařídil jste praktické školy pro selské synky. Vy máte na každém dvoře hospodářskou školu, na níž synkové hospodářů mohou názorně se učit orbě s nejnovějšími hospodářskými stroji. Vaši zahradníci vyučují je prakticky štěpařství. Vy zavádíte opět staročeské lnářství a

snažíte se povznášeti zemědělství na stupeň, na jakém nalézá se v zemích nejpokročilejších, a za to setkáváte se s nepřátelstvím právě v kruzích těch, jež by měly s nadšením vám podávati bratrské ruce. Opravdu, — dodal farář hlasem poněkud rozechvěným — při svém nastoupení na faru černodolskou nadál jsem se obtíží mnohých, protože čím lepších úmyslů člověk má tím více nalézá překážek. Že by ale vám, pane kníže, těžkosti mohly se činiti se strany takové, toho jsem se nenadál. Tedy nejen velkopřůmysl, ale i velkostatek spiká se proti nám, k čemuž jako třetí do spolku přidává se internacionála. Vím dobře, že nevelkostatek všechen, ale dosti na tom, že vůbec některý šlechtic může z vašeho, pane kníže, působení se horšiti.

— Bylo by mi to, — ujal se slova kníže — jinak lhostejné, čím více nepřátel, tím více cti. Co mne ale mrzí a to s ohledem zde na mou drahou Marii Augustu (při slovech těch tváře kněžny vzplanuly) — že její bratr, šéf bankovního domu, postavil se též do řad našich odpůrců.

— To jsem, můj drahý, — odvětila kněžna — cítila již dávno. Dokud náš drahý otec žil, bratr Hugo tvářil se jakž takž laskavě. Nenamítal nic proti mému vstoupení do církve, ale když i otec dal se pokřtiti a přál si po smrti býti pohřben ve hrobce na černodolském hřbitově, kteréhož kostela byl patronem a dobrodincem, tu jsem v bratru vycítila hněv. Od té chvíle stával se vždy chladnější a styky naše ochladly nadobro. Že by ale byl s to, přidati se k našim odpůrcům, toho jsem se nenadála. Ostatně troufám si uhodnouti, pravou toho příčinou. Aliance Israele, ovládající celý

svět, těžce nese, že značná část otcova jmění dostala se do rukou knížete, jenž ho užívá k účelům velikým, k účelům křesťanským. — Při těchto slovech s ušlechtilou hrdostí pohleděla na svého chotě. — A tu za to mám, že bratr Hugo dostal od té aliance pokyn. I můj nebožtík otec dostával od nich pokyny, jichž obětí měla jsem se státi. —

-- Jaká pomoc — odpovětil kníže — musíme s danými poměry počítati. Proto přicházím zároveň k panu faráři na radu, jakých opatření bude třeba proti tomuto trojspolku.

— Je to alliance ohromná, — dosvědčoval P. Beneš, — a tu, jak říkal nebožtík Brázda, bude třeba ohmatávati všecky hřebíky, drží-li dobře.

— Nu, ovšem, — smál se kníže, — na pevných hřebících závisí všecko. Nesmí se utrhnouti ani jeden.

— Jak jsem již zde paní kněžně pravil, — ujal se zase slova P. Beneš — spása spočívá především v lidu. Naše závody jsou eminentně lidové. Sestavili jsme stanovy dle vzorů Harmelových a upravili je s ohledem na zvláštní poměry naše. Dělníci jsou spolumajiteli naší veliké přádelny. Oni berou podíl na zisku. Jejich práce reprezentuje jistý počet akcií. Jejich důvěrníci zasedají spolu ve správním výboru. Oni mohou každé chvíli přesvědčiti se o správnosti našich knih. Oni tvoří porotu při přijímání a propouštění dělníků. Oni si vedou správu sami. V jejich tedy zájmech leží zachování našich závodů. Proto bych myslil, abychom co nejdříve svolali správní výbor a předložili mu ke schválení asi toto:

Já za pomoci tisku rozvinu po vší zemi co nejširší agitaci. Dám natisknouti hojně plakátů,

letáků a našich cenníků, a dáme je kolportovati našimi lidmi po celých Čechách a na Moravě mezi lidem. V Praze bychom zřídili hlavní sklad, jež by řídil Slavík, švagr našeho ctěného starosty dra Procházky, muž to v tvrdé škole života osvědčený. Menší sklady našeho zboží bychom zařizovali ve všech větších městech. Zboží naše je nejsolidnější a poměrně nejlacinější, a proto skládám důvěru v Boha a ve vlastní přičinění, že bojkot velko-průmyslu šťastně přemůžeme.

— Větší však nebezpečí — přejal řeč kníže, — hrozí nám od internacionály. Doslýchám se, že co nevidět chtějí se pokusiti o útok na naši křesťanskou organizaci dělníků. Musili jsme ze svých závodů propustiti několik socialistických agitátorů, kteří nyní proti nám na všech stranách štvou, a pohříchu, majitelé závodů, v nichž pracují, jsou tomu povděční. Štváči od nás vyhnání udržují čilé spojení s nespolehlivými živly, u nás a způsobem tím rozsévá se u nás nespokojenost. Závody naše tvoří jakousi útěšnou oasu, čili ostrov uprostřed rozbouřeného moře, na nějž zuřivě se útočí. Naše křesťanská organizace dělnictva je světu pohoršením, a proto kde kdo je, proti ní štve. —

— Není proto vyloučena možnost, — pravil na to farář, — že odhodlají se k útoku na naše závody, především na přádelnu. — Po těch slovech vypravoval, co byl od manželky Tvrdého slyšel.

Slova jeho knížete i kněžnu zarmoutila.

— Máte, velebný pane, ku hlídání přádelny spolehlivé lidi? — tázal se kníže.

— Vrátným je tam ženiální Franta, který se nebojí ani deseti chlapů. Šafářem je Vítek Brázda, vysloužilý voják, věrnější nad zlato. Tento po ná-

vratu z vojny pojal za manželku Vávrovic Aninku a je mi s tělem i duší oddán. O možném přepadu továrny se strany internacionály jsme spolu mluvili. —

— Nejlepším prostředkem — pravil ke mně — proti přepadu byly by dvě stále pohotově jsoucí stříkačky. Mám k ruce několik nejspolehlivějších dělníků, kteří v továrně spí. Jak daleko tedy lidská opatrnost sahati může, jest všecko opatřeno. — Mám dále důvěru ve zdejší lid, o němž za to mám, že je nám věrně oddán. Není pojítka trvalejšího nad neštěstí, nad dopuštění Boží, jež nás takoruka v ohni svařilo. Sám pan řídící, když mne poznal blíže a přesvědčil se, že mi ani ve snu nenapadlo ve škole státi se pánem, a když nad mnohými věcmi zavírám oči, jako bych ničeho neviděl a neslyšel, nakloňuje se ke mně a vodí teď pilně dítky do kostela. Já více na něm nežádám, než aby šetrně se choval k náboženským citům dítek. Máme tedy — jak bych se vyjádřil — v nastávajícím boji záda kryta. Rolnictvo tvoří zeď, o níž se můžeme opírat.

Věrným spolupracovníkem je nám nynější starosta dr. Procházka, který po smrti otcově hospodářství se ujal a oženiv se dosti bohaté, brzy ze smutného dědictví po otcí se vysekal.

Starý Procházka, jak známo, černodolskou katastrofu dlouho nepřežil. Nebýval nikdy energickým a proto ta povodeň ho shroutila.

Nejvděčnější upomínku chová zdejší lid ku svému dobrodinci, nezapomenutelnému otcí paní kněžny. Při každém pohřbu vidím, kterak lid při odchodu křížkem znamená jeho hrobku. On vlastně je obnovitelem Černodola. Osud náš je v rukou

Božích. Nejsme opuštěni na dobro. Úmysly naše jsou dobré, na Bohu závisí požehnání. K čemu si dělati zbytečných starostí. Naším po Bohu nejsilnějším spojencem je zde paní kněžna.

— Již zase mi pan farář lichotí — hrozila mu kněžna prstem.

— My bojujeme vědou, svými rozumy, svou zkušeností, paní kněžna bojuje svým milosrdenstvím. Milosrdenství jest zbraní nejmocnější a nejostřejší, kteréž i největší lotr podléhá. —

Kapitola třetí.

Kukátko sv. Petra.

Černodolská fara stala se poznenáhla střediskem okolního kněžstva. Na počátku scházeli se kněží zde nepravidelně, sotva jednou za čtvrt roku, později ale každého měsíce to první pondělí. Farář Beneš navrhoval sice, aby kněží střídavě scházeli se vždy na jiné faře, později ale, když mu práce s továrnami přibývalo, nabídl se, aby scházeli se u něho. A jelikož i kníže rád mezi kněžstvem dlel, nabídl se zase on, že je milerád na faře pohostí.

A tak se stalo, že každý první pondělek, případně úterek v měsíci, na černodolské faře byl pro všechny kněze celého vikariátu svobodný stůl při bratrském rozhovoru, čímž velice se utužovalo upřímné bratrství.

P. Beneš sice s nikým se nebratříčkoval, byl ale bratrem upřímným. Za předešlého majetníka panství knížat Bělohradských panovala v patro-

nátním duchovenstvu veliká roztrpčenost na patronátní byrokracii, jež veskrze libovolně beneficia udílela. A kněžstvo mezi sebou bývalo rozvaděno. Kde nejlepší beneficia bývala udělována oblíbeným patronátní byrokracie, tam mezi kněžstvem po bratrství bylo veta. Jeden bál se druhého, aby na něho nebyl donesen nějaký klep k panu vrchnímu řediteli, jenž byl jaksi pašou úřednictva a kněžstva. Patronát knížat Bělohradských byl po celých Čechách rozkřičen pro simonii, jež se provozovala způsobem tím, že který kandidát beneficia na patronu vůbec nic nechtěl, který si vůbec nevšímal znesvěcování dne Božího, který nechal do kostela pršet a svítit Boží sluníčko a který dal vševládnoucímu řediteli na srozuměnou, že si rozpadlou stodolu dá spraviti na svůj náklad, že tentýž mohl býti jist, že dostane přednost před spolukandidátem sebe zasloužilejším, který ale si to zbryndal s patronátní byrokracií způsobem jakýmkoliv.

Proto také kostely a fary na patronátě Bělohradském bývaly znatelný z daleka. Kde cestující shlédli roztrhanou na kostele střechu, mohl na to vzíti jedu, že nalézá se na patronátě knížete Bělohradského. Později ovšem začínali v příčině té s knížetem toho jména silně závoditi mnozí patroni jiní, tak že bezmála roztrhány byly střechy na všech kostelích.

Poměry tyto rázem se zlepšily nastoupením knížete Jaromíra, jehož první suahou bylo, aby prozatím na kostelích a farách opraveny byly alespoň střechy.

Kníže Jaromír dal si od P. Beneše věrně vyličití přebídné hospodaření patronátní byrokracie

s kostelním jměním. Který kostel nějaké jmění měl, byl o ně oloupen tak zvanou půjčkou na kostely chudé a tak se stalo, že žádný kostel neměl nic.

— Pak ovšem — zvolal kníže — nebylo divu, že na statecích našich nebylo požehnání Božího. Já však určím každého roku jistou částku na opravu kostelů, tak aby křivda poznenáhla byla odčiněna. —

Druhou nápravou bylo, že kníže patronátnímu kněžstvu při udílení far zaručil naprostou spravedlnost, což ukázal hned tím, že nejstaršímu kaplanu P. Bolestínovi udělil hned první uprázdněné beneficium. Radost z toho mezi kněžstvem byla veliká. P. Bolestín byl od patronátní byrokracie přímo dán do klatby.

— Dokud já zde budu míti co poroučeti, — pravil mu do očí vševládnoucí vrchní ředitel knížecích panství, — vy se farářem nestanete. —

— Prosím vás, pane faráři Bolestíne, — pravil k němu kníže Jaromír při nejbližší schůzi, — vy jste nám doposud nevypravoval, proč jste si s předešlým ředitelem na vždy rozlil ocet. —

— Eh — odpovídal — pro kukátko sv. Petra.

— Nu, tak nám ho přece ukažte. Teď jste již farářem a já doposud žádného ředitele nemám. —

— To se stalo tak, — jal se P. Bolestín vypravovati — protože knížecí úředníci dávali rolníkům veřejné pohoršení těžkými pracemi skoro co neděli a svátek i přese všechny stížnosti knížeti, který byl sice pánem velmi hodným a zároveň nábožným, ale ku svým úředníkům příliš důvěřivým; tak jsem to kdes ve společnosti, při níž byli též úředníci, vypravoval, jak kdes asi

7000 mil daleko za onoho času zemřel nějaký kníže, pán velikých statků. A když zemřel, musila jeho duše rovnou cestou ku bráně nebeské.

— Kdo to tluče na bránu? — táže se sv. klíčník.

— Já to jsem, kníže z

Svatý Petr ho pustí do předsíně a vyptává se jako obyčejně — jako ve všech kancelářích. Na to sv. klíčník dívá se do rejstříku velikánské knihy. A když se podíval, tvář jeho se zachmuřila.

— Je mi vás velice líto — pravil ku knížeti, kníže náramně se ulekl. Nemohl dlouho ani slova ze sebe vypraviti. Konečně ale přece dodal si odvahy.

— Smím-li pak zvědět příčinu této lítosti? Vždyť já se snažil vésti nábožný život.

— To je všecko pravda, — odpověděl sv. Petr a my to tu máme všecinko zanešeno. Ba i to, že jste se vždy o Veliký pátek mrskával. Vy jste se přísně postil, vy jste dával almužny. Ale stojí zde též, jak se vás jednou zpovědník při sv. missii tázal — — je tomu tak?

— Ano, sv. klíčníku, — dotvrzoval kníže, — bylo to při sv. missii na Sv. Hoře. —

— Nu, tak vidíte, že my zde víme o všem. A tu se vás zpovědník tázal: dohlížíte-li pilně na své úředníky na panstvích, nedávají-li lidu pohoršení? A co vy jste na to odpověděl? —

— Odpověděl jsem, že nevím. —

— To byla krásná odpověď, — pravil sv. Petr hlasem káravým. Vy jste si hleděl doma a na cestách svých pobožností. Jezdil jste na různá jubilea až do Říma, ano i do Jeruzaléma a doma jste nechával úřednictvo hospodařit. Nuže, my vám

zde ukážeme, jak hospodařili. My zde máme totiž fotografickou dílnu. My si všechno, co se na zemi děje, fotografujeme, a proto i z vašich panství máme zde velmi zajímavou sbírku. —

Na to nebeský klíčník knížete uvedl do velikého sálu, v němž bylo postaveno velikánské p a n o r á m a.

— Zde, prosím, si na tuto sesličku sedněte, — těmi slovy poukázal mu nevysokou sesličku, na níž se kníže posadil.

— Naše kukátko — vykládal sv. klíčník — je tak zařízeno, že skrze ně vidíte až na zem a to tolik jasně, jako byste stál při tom. Tak tedy se dívejte. —

Na to velikánské kukátko začalo se točiti okolo své osy.

— Co tam vidíte? — tázal se knížete sv. Petr.

— Vidím na vršku kostelík, a vidím svátečně oděný lid kráčet do kostela. —

— Pravda, pravda — dokládal sv. Petr, — protože je ne lěle, — co pak vidíte dále? —

— Vidím panský dvůr — — na mou pravdu, to je o l š í n s k ý dvůr a vidím těžké panské vozy, na nichž je napsáno: Velkostatek knížete Bělohradského — — ti darebáci — — —

— Nu tak, co vidíte dále? —

— Třesu se spravedlivým hněvem —

— Tak to povězte, co tam vidíte? — nutkal knížete sv. Petr.

— Vidím ty chlapy, voziti řízky — co pak je toho třeba v neděli? Škoda, že nejsem dole, já bych jim vypráskal! —

— To jste měl dělat dříve — nu, a co vidíte dále? —

— Vidím z pivovaru vézti fůry piva — —
to také nemusí se dít v neděli. —

— A co dále? —

— Vidím ze dvora vyjížděti stkvostný kočár — — —

— A kdo v něm sedí? —

— Sedí v něm můj vrchní direktor, právě zahýbá do města. Ten mizerný chlap místo do kostela jede si do města na zábavu. —

— Tak jen se hezky dívejte dále, — napomínal ho klíčník.

Knížete ale přecházela chuť, dívati se dále. Bylo těch obrázků velmi mnoho a skoro při každém starý kníže div že hlasitě nezaklel.

— Co vidíte zde? — tázal se sv. Petr při obrázku jiném.

— Vidím sebe v kostele na panské kruchtě. Vidím sebe klečeti a modliti se. A za mnou vidím státi — Bože, netrestej mne za to slovo — toho holomka — řiditele, vidím, jak se za mnou pošklebuje, jak se z dlouhé chvíle douchá v nose — — teď — teď jsem se právě poohlédl. A tu ten chlap honem schlípl oči, sepjal ruce a jal se nábožně kroutiti očima. — Že jsem ho neviděl, dokud jsem byl na zemi! Já bych mu jich byl nasázel. Ten farizeus! Je pravda, přede mnou se nábožně kroutil, ale teď vidím, že to bylo jen tak na oko. —

— Proč se teprve teď na řiditele rozhorlujete? Proč jste nehorlil tak, dokud jste byl živ?

Kníže mlčel.

— Tak co vidíte teď? —

— Vidím zase sebe, jak se o velkém pátku mrskám, až mi ze zad teče krev. —

— Vidíte, — pravil sv. Petr, — kdybyste byl raději mrskal svého vrchního direktora, který ve městě o velikém pátku nacpával se masem, bylo by to pro vás bývalo záslužnější. A kdybyste byl místo častých poutí na místa svatá zavítal častěji nepozorovaně na své statky a pozoroval to nekřesťanské, ba přímo pohanské hospodářství na svých statcích, byl byste býval zde zapsán mnohem lépe. Co tomu říkáte? —

Kníže neodpovídal. Mezi tím sv. Petr nastrčil mu obrázek jiný.

— Ach to je hrůza! — křížoval se kníže. --- Ti ukrutníci, ti moji myslivci a hajní tlukou tam holemi a karabáči jakéhos chudasa na zemi povaleného. Vedle něho leží rozlomená flinta a zajíc. Opodál za ním žena se čtyřmi dětmi pláče a spíná ruce. Bezpochyby to pytlák. Mlátí ho pro zajíce. Konečně ho nechali, pytlák se nehýbe, žena s dětmi k němu přistupuje, ohledává ho a začne znova bědovati: zabili mi muže, zabili nám, děti, otce — pro zajíce — pro zajíce! —

— A co tam dále vidíte? —

— Vidím jeleny, srny, bažanty, zajíce nésti do řiditelovy kuchyně, vidím celé fůry obilí kamsi zavázeti a veliké klády odvážeti. Kam pak to asi vezou?

— Vidíte, tohle jsou tchoře těch pánů, co pytláka utloukli pro zajíce.

— O tom všem já nic nevěděl.

— A teď vám ukáži obrázek, na němž uvidíte, jak jste odchoval si svého dědice. Co vidíte zde?

— Vidím koňské dostihy, poznávám na nich svého syna. Vedle něho vidím krásnou dámu,

která se o něho podpírá — aha, tu již znám, ta ho stála strašných peněz, ta ho připravila o mnoho set tisíc. My jsme doma spořili a syn po světě rozhazoval, a tamhle šafář honí jakous chudou ženu, která si v klíně nese pár zemáků s panského pole. A tuhle myslivec trhá staré babičce šátek s hlavy, protože si v lese nasbírala trochu chrastí a snad někde usekla si i břízku. Velbloudi a sloni se propouštějí a komáři se cedí. — Tohle jsou hříchy zrovna do nebe volající.

• — A co to vidím tamhle?

-- Tam jsou do nebe volající hříchy zase vašich předků, — vykládal sv. Petr.

A kníže s hrůzou patřil do doby staré roboty, jak panští úředníci, páni Francové sedláky holemi bili — —

— Více vidět nechci! — zvolal kníže, chytaje se za hlavu a volaje při tom: Bože, Bože, netrestej hříchy otců na synech a vnucích! Tohle kukátko je něco hrozného.

— Je to vlastně, — vykládal sv. Petr, — spojení fotografie s fonografem a kinematografem.

Ta duše, která sem přijde, vidí a slyší všecko, co se na zemi děje. Máme zde i Röntgenovy paprsky, avšak o mnoho dokonalejší, my jimi vidíme i do duše a do všech záhybů srdce. Každá duše zde nalezne celý svůj život znázorněný. Ona proto nemůže pranic zapřít, ani tu nejtajnější myšlenku.

— Tohle jsem, milí pánové, — končil P. Bolestin své vypravování, — vypravoval kdysi kdesi a pan vrchní ředitel se to dověděl, a mně pak bylo zle. Vynesl nade mnou ortel, že do smrti faru nedostanu.

— A dostal jste ji přece, — odvětil kníže. —

Avšak upřímně řečeno, to vaše kukátko mluví pravdu, přičiním se, abych neupadl do podobných chyb, jako moji předkové. Památku takovou bych po sobě nerad zanechal. Já doufám, že s pomocí Boží budu mít u sv. Petra kukátko jinačí.

— Pro příští schůzi, — pravil na to P. Beneš — nechť se zase některý z pánů spolubratrů připraví na nějaké poučné kratochvilné vypravování. Každý něco ze svého života. V duchovní správě přihodí se totik věci, že je věčná škoda, že všecy upadají v zapomenutí. Každý farář měl by do pamětní knihy své zvláštní, nadobyčejné zkušenosti zapisovati pro paměť a poučení svým nástupcům. Já mám pro některou naši schůzi připraveny zápisky ze semináře a později zápisky z kaplanky. Souhlasí-li páni bratři, rozhodněme losem, kdo má buď ze své anebo z cizí zkušenosti vypravovati příště. Každý napíše na lístek své jméno, a čím se vytáhne první, ten bude příští měsíc vypravovati. *)

Všickni kněží s tím souhlasili. Na to byly psány lístky.

— Podotýkám — pravil P. Beneš — že k vypravování hodí se nejlépe zkušenosti takové, v nichž by se vyličovaly úzké styky kněžstva s osadníky, v nichž by se jevilo vzájemné snášení dobrého i zlého k utužení lásky k Bohu a bližnímu, což i bylo s nadšením přijato.

* Který z důstojných čtenářů věděl by nějaký zvláštní, širší veřejnosti sdělitelný případ z duchovní správy, zavděčí se pisateli tohoto, zašle-li jej ku sdělení v kroužku bratří na faře černodolské.

Kapitola čtvrtá.

Jidáš.

Tvrdý prchl. Jako šílený uháněl na horu k lesu a nikdo z lidí netroufal si za ním běžeti. Každý byl děsným výjevem v sínce Tvrdého bytu jako omráčen.

— Rozpřáhnouti na kněze, jdoucího s velebnou Svátostí k jeho ženě, sekyrku! — opakoval si bezděčně každý.

— Že do něho z čista jasna neuhodilo! — křížovaly se ženy.

— A kněz nedal se před ním na útěk! — divili se muži.

— Však ho Pán Bůh najde! — prorokovaly ženské.

— Ba že, dobrý konec nevezme! — souhlasili muži.

Zatím Tvrdý dosáhl lesa. Zde zvolnil svůj krok, byl vlastně nucen jej zvolniti, protože plíce v něm pracovaly s největším napjetím. Všecek určen stanul za velikým bukem a přiloživ si ruku na bušící srdce, díval se dolů. Viděl již lidi odcházeti od svého útulného bytu, viděl již jen červenou stříšku a kousek zahrádky, přiléhající k silnici. Zastesklo se mu.

— Vráťm-li se kdy? — tázal se s povzdechem, — ku své ženě a — — k dětem? —

— Co's to udělal?! — volal na něho jakýsi duch. — Ženy takové nenajdeš! — Co s tebou zkusila! — — A kdo se bude starati o tvé děti? — Byl's jim otcem krkavčím! —

Tvrdý bezděčně se ohledl, jako by hledal toho,

jenž jej těmito výčitkami bodal. A nespatriv nikoho, máchnul rukou.

— Hloupost, předsudky! — zvolal a kráčel opatrně ku předu.

Lesem vedlo cest a pěšinek mnoho.

Bylo tam, kudy kráčel, veliké množství borůvkových a brusinkových keřů v nejlepším květu a mezi nimi se proplétaly lesní bylinky. Jemu nad hlavou poletovali ptáci, radostně prozpěvujíce. Pěnkavky od lidských stavení doletovaly až sem, poletujíce za chocholoušky. Chřástal zrovna mu nad hlavou tropil své reje a kukačka volala na něho: »Kuku — kuku — to je tam dole hluku — hluku — kuku — hluku — kuku — hluku — znělo mu stále v hlavě.

Krev z hlavy odstupovala, obíhala již pravidelným tempem, tlukot srdce se tišil, a rozvaha znenáhla vracela se mu do duše a s rozvahou přicházel soud, neuprosný soud.

— Bylo to tak dobře? — tázal se ho soudce, zvaný s v ě d o m í. — Odpověz — — — proč neodpovídáš? —

Tvrď svým uhýbáním s vyšlapaných pěšin zabředl do mýtiny, v níž jej jehličkové větve šlehaly do tváří.

Půda pod ním stávala se vždy neschůdnější. Musil opatrně kráčet přes žulové balvany, jichž tu bylo ohromné množství jako rozsypáno. Musil pozorně s jednoho na druhý skákat. Tu ležel balvan, veliký jako stodola, a na jeho zádech hověl si již po tisíce let balvan menší a na tento jako by byl vydrápal se balvánek malý, jako dětský, a postavil se, aby viděl, co se ve světě děje. Skupin podobných lze nalézt mnoho mezi žulovými balvany v Krko-

noších. A na dva i na tři sáhy hluboko pod balvany hučela voda, stékající do nížin. Pod takovou skupinou zasedl si Tvrdý. Cítil unavenost. Nohy se pod ním třásly od veliké námahy, z počátku od běhu a nyní od skákání s balvanu na balvan. Ocítil se na vrcholi pohoří, kam již ptáčekové nedolétají. Hrobové ticho kolem něho. Toliko bzučení komárů ozývalo se. Tvrdý slyšel tepot žil. Pot řinul se mu s tváří.

— Kam teď? — tázal se sebe sama, máje hlavu o ruku podepřenu. — Domů? — Četníci mne seberou. —

— Domů ke svým? — Pryč, dále. — Půjdu do Němec, tam najdu soudruhy, kteří mne neopustí. Tam na protějším pohoří jsou již Němci, ale skoro vesměs sami soudruzi pracují tam v továrnách. Nazpět již nemohu, musím rozhodně ku předu. K čemu těch rozpaků. Co je svědomí? Svědomí je výsledek kněžských pověr. Od nejútlejší mladosti bylo do nás cpáno učení o Pánu Bohu a nadháněn nám strach před čerty a před peklem a z toho pak povstalo svědomí, jež nás při každém kroku děsí. Kdyby naše matky nebyly do nás cpaly učení o Bohu a o ďáblu, nevěděli bychom co svědomí je. A proto není žádného svědomí! —

A rozpráhnuv zároveň ruku, chytil se za srdce, a zařval:

— Já to svědomí ze sebe vyrvu, já svědomí neznám, svědomí je kněžská pověra. —

Po chvíli se zvedl a kráčel dále. K samému večeru došel do továrního pohorského města Buchenwaldu v Němcích.

Zde zavítal do hospody, kterouž dělníci mezi

sebou nazývali »u krokodila«. Byl od soudruhů uvítán s jásotem.

— Kde jsi se tu vzal? Již jsi se těch růženců nasytil? Nosíš ještě škapulír? —

A. když Tvrďý jevil jakési rozpaky, poznali soudruzi, že se mu něco nemilého přihodilo. Proto jeden z nich k němu přistoupil a zavedl ho do zadního pokoje šenkovny.

— Mluv, co se ti stalo, zde jsme jisti, — pravil k němu.

Tvrďý vypovídal mu všechno, jak to bylo.

— Počkej hochu, — pravil na to soudruh — musíme tě nějak přemalovat. Takhle by tě zde našli. Přišel jsi v pravý čas, zrovna jako na zavo-lání. Právě jsme o Černodole mluvili. Za malou chvíli máme zde nahoře v sále schůzi, v níž stane se důležité usnesení. Zavítal sem z Vídně Geier, redaktor »Proletáře« s několika ještě svými lidmi. Jsou to sice židi, ale jsou to znamenití chlapci. Neměj strachu, my se o tebe postaráme. Ty nám prokážeš dobré služby. My jsme se o tebe již báli, mysli-li jsme, že tě tam ten kněžour již přemlel. Děkuj šťastné náhodě, jež tě z Černodola vy-hnala. —

— Poslyš, bratře, — odtušil soudruhu Tvrďý, — já mám nehorázný hlad — já od rána jsem nejedl. —

— Tak dobře, dostaneš jíst, a pak tě zavedu k našemu znamenitému umělci, aby tě trochu přemaloval. Takhle by tě zde ti psi vyslídili brzy.

Když se Tvrďý občerstvil, zavedl ho soudruh hned vedle k holiči, který mu zrzavý vous z brady oholil, načež mu vlasy, kníry, a licousy tmavě přibarvil.

— Podívej se teď do zrcadla, — pravil holič, — a chci se propadnout, poznáš-li se.

— Co jsi to ze mne udělal?! — zvolal Tvrdý se smíchem, — takovou měšťáckou obludu.

— To hochu jinak nejde, — odvětil holič, — a teď ještě pojd se mnou do naší garderoby, abych z tebe udělal netvora, že by tě ani vlastní matka nepoznala.

A po chvíli se vracel Tvrdý ve hnědém sakku a v strakatých spodkách.

— Takhle budeš se nosit v neděli a do dílny dostaneš oblek jiný. A zde máš knížku po nějakém soudruhu, v níž popis na tebe dobře se hodí. A zde tě taky příliš mnoho hledat nebudou. Četníci nechť s námi mští muohé mrzutosti. Bude sice na tebe vydán zatykač, pozeptají se po tobě sem a tam, a pak ti dají pokoj. Neprozradíš-li se sám, nikdo tě zde nenajde. Proto se mnoho veřejně neblýskej a dej pozor, aby jsi se neopil. A nyní můžeš jít do schůze. Bezpochyby že budeš povolán do důvěrné schůze. Hleď, aby's se osvědčil. —

Téhož večera byla »u krokodila« tajná schůze důvěrníků socialní internacionály, v níž bylo rokováno o opatřeních proti kněžsky-feudálním závodům černodolským, a v níž Tvrdý učinil důležitá sdělení.

Při té příležitosti vídeňský delegát socialní internacionály ve své řeči rozhovořil se o tajemství spolku internacionály dělnické s internacionálou židovskou.

— Dokud nebude, — pravil mezi svými důvěrníky, — zničen křesťanský řád, na němž nynější společnost jako na tisíciletých pilířích spočívá, dotud nelze nadíti se lepších poměrů pro nejširší davy

dělnictva. Proti těmž křesťanskému řádu bojuje po všem světě i Israel. Oba tedy mají nepřítelé společného. Pro o dělnictvo spatřuje ve spojení se židy nejjištější záruku svého konečného vítězství. —

— Co ale potom, — prohodil otázku jeden člen tajného výboru, — až zmizí všecken střední stav a zůstane na bojišti jen — -- — Nedokončil větu. — Nemusí-li pak mezi oběma vzplanouti boj až k úplnému povalení jednoho? Kdo tu má naději na vítězství? Nebude Israel pak pokoušeti se, aby mezi davy dělnictva vrhl pochodeň svárů a aby toto mezi sebou se požíralo? Nebude Israel snažiti se, aby svého spojence přelstil a sobě podmanil? Nebudou, budou — řečník se zakuckával.

Všickni ohlíželi se po řečníku.

— Toť Lamač! Ah, Lamač! — ozývalo se polohlasně.

Byl to muž asi čtyřicetiletý, nadprostřední postavy, širokých plecí a tmavé pleti. Byl jen v prosté, modré haleně. Jeho učerněné ruce svědčily, že zacházejí kladivem a kleštěmi. Jeho tváře zdobil černý, poněkud již prošedivělý plnovous. Výraz tváře, poněkud též začerněné, svědčil o duchu pátravém a pohled jeho očí byl bystrý. Byl to pravý obraz továrního kováře.

Celý zjev byl jinak dosti sympatický, avšak hlas jeho pronikavě ostrý, rozhodně sympatický nebyl. Lamač mluvil rychle a dosti nesouvisle, což svědčilo o povaze prudké, ohnivé, jež nedoprávala mluvicímu ústrojí dopovědětí každou myšlénku. S jednou myšlénkou nebyl ještě u konce a již se jako do mlýna k sypání hrnula myšlénka druhá a třetí, zrovna jako když sedláci s obilím hrnou se do mlýna, jenž jest pouze o jednom slo-

žení. A bylo též mletí, jež vycházelo z mlýna jeho úst, samá směs: trochu mouky, trochu krupice, jahel a mnoho též plev. Jeho mlýn semlel sice mnoho, ale nemlel přesně, čistě. Leč i přes to Lamač požíval mezi dělnictvem mnoho vážnosti. Lamač četl mnoho, ale neuměl, co četl, si srovnati, spořádati. Jeho vědění podobalo se skladišti některého žida z tandlmarku, v němž lze dostati všecko: staré železo, hřebíky, lžíce, hrnce, koberce, záclony, košile, boty, spodky, kabáty atd. A z tohoto skladiště Lamač svým ostrým hlasem a nedokončenými větami zasypával své posluchačstvo, kteréž proto, že si nevědělo co kloudného vybrati, tím vyšší mínění o jeho učenosti mělo. Svými zásadami přiznával se k anarchii činu. Kdyby to bylo mělo chodit podle něho, byl by on všecko všudež potřískal a ze střepin teprv chtěl stvořiti, seškvařiti nový svět. Takový byl Lamač. A jelikož mezi dělnictvem požíval vážnosti, nemohl se výbor strany sociálně-demokratické dobře bez něho obejít, nechtěl-li, aby mezi dělnictvem nastal nebezpečný rozkol.

My však tuto při dalším líčení povahy anarchisty Lamače jsme z ohledu na čtenáře trhavé jeho věty zde podávali v souvislosti, asi tak, jak to dělají novináři se řeči mnohých poslanců.

— Kdož by staral se o dalekou budoucnost, — vytácel se Geier, dle vyznání žid, — nedělejme si již nyní bolení hlavy z toho, co nastane po všeobecném »k l a d e r a d a č i«, když totiž povalen bude kříž a na jeho místě po všem světě vztýčen bude rudý prapor svobody, volnosti a bratrství. —

— Rád bych přece dověděl se nějakého pokynu z úst řečníka, — stál předešlý řečník na své otázce, — kterak míní potom dělnictvu se odslou-

žiti ta židovská internacionála, když naše bataliony vrhnou se za ni do ohně? Soudruh Geier náleží vyznání židovskému. —

— S dovolením, — odpovídal Geier, — já jsem úředně ohlášen za bezkonfessc. —

— Vím ale, že soudruh Geier slaví židovské svátky ssebou. Bójím se, aby s námi nebyla vedena falešná hra. Já pro svou osobu jsem neodvislým anarchistou, a proto dovoluji si svým soudruhům výstrahu dávat před spojenstvím s Israelem. My anarchisté jsme přesvědčeni, že Israel s námi provozuje falešnou hru a proto bych radil, abychom s ním neměli nic společného. Velkokapitál v rukou Israele je nám nebezpečnější, nežli velkostatek v rukou šlechty — — nežli — řečník opět v proudu řeči se zarazil.

Proti anarchistovi zvedal se mezi přívrženci Geierovými odpor vždy větší, ba zvedaly se proti němu již hrozebně pěsti.

— Soudruh Lamač, — odvětil žid Geier podrážděně, — připadá mi, jako by byl spojencem černodolského faráře. —

— Fúj, styďte se, — křičel anarchista, — mne takto podezřívati! Já držím ssebou, ale k Israeli, který příliš horlivě se nás ujímá, chovám nedůvěru. A nyní, soudruzi, pokračujte, a co jsem pravil, vezměte laskavě k vědomí. —

— Doufám, — lísal se znovu žid, — že náš soudruh přesvědčí se brzy, že internacionála židovská je upřímnou a věrnou sestrou internacionály dělnické. Náš soudruh bude zajisté potěšen zprávou, že nástupce barona Adlersfelda stojí dnes v čele železného kruhu ku zničení závodů černodolských. Mladý Hugo Adlersfeld téžce nese, že otec jeho

značnou část ohromného jmění účelům židovské internacionály odcizil, vykoupiv jím prodluženého šlechtice z rukou židovských věřitelů. On z počátku nadál se, že provdáním se jeho sestry za křesťanského šlechtice, všechny statky knížete bělohradského ocitnou se ve světovém kruhu internacionály židovské, zrovna tak, jak se to též provozuje v Uhrách. A zatím jeho paní sestra úplně podlehla vlivu křesťanství. Černodolský farář z ní učinil jeptišku, a proto bratr na sestru navždy zanevřel. —

— K čemu takových okolků, — durdil se Lamač, — — — já — — — já bych si věděl rady jiné. — Několik dynamitových pum by to spravilo.

— Prosím ctěného soudruha, — durdil se zároveň Geier, — aby mne nechal domluvit. Ani velkopřůmysl, ani veliký kapitál, konečně ani my nemůžeme ztrpěti, aby ve středu, zrovna jako v těle našem trčel takový hřeb, jakým jsou závody katolického feudála a vychytralého kněze, který začíná celý kraj opanovávat. Je to kněžour, snahám naším co nejnebezpečnější. Jeho působení musí být zničeno, a že zničeno bude, za to ručím. Mohu vám soudruzi důvěrně sdělit, že na jeho závody bude podniknut útok kombinovaný, útok z několika stran najednou. Velkopřůmysl bude jej bojkotovat a my budeme snažit se, abychom do černodolských závodů dostali co nejvíce našich soudruhů. —

— A myslíte, — vpadl Lamač židu do řeči, — že černodolský farář je tolik hloupý, že vás, že vás — — — on na př. kdyby měl k panu Geierovi přivonět, na sto kroků vycítil by — — Lamač opět nedokončil myšlenku — (smích) — a myslíte že snad naši soudruzi dovedou se tak přetvařovat, aby nosili rů-růžence — — a chodili a líbali té

panské jeptišce — — (smích). Já, já bych věděl prostředku jiného, opravdu kovářského — — — Soudruzi, jak tu teď sedíme, seberme se a pojďme rovnou cestou — — — pojďme na Černodol a bude všemu najednou konec. K čemu teprva s pány se raditi — až na ně čekati — pojďme sami a snésme si pečení sami. Zde soudruh Tvrdý nás povede. Pojďme a rozbijeme jim stroje a celou boudu zapálíme, až z ní zbudou jen — — Tak se to musí dělat, ať žije anarchie! —

— Ať žije anarchie! — souhlasili mnozí — skoro již většina.

Žid Geier pozoroval, že čím déle bude schůze trvati, tím více Lamač bude míti přívrženců na své straně a proto snažil se schůzi co nejdříve ukončiti.

— Prosím soudruhy, — pravil, — aby vyzváním soudruha Lamače nenechali se uchvátiti. Možná, že by náhlým útokem na Černodol závody tam byly zničeny. Co by nám to prospělo? Tím bychom proti sobě vzbudili odpor v celém světě. Musíte, soudruzi, věděti, že snahy naše podporuje nepřímo i šlechta sama, z níž mnozí těžce nesou reformační plány knížete bělohradského. Šlechtici sami nazývají ho posměšně selským knížetem, a byli by velice povděční tomu, kdyby se mu něco velmi nemilého přihodilo. Pochopujete přece, že by náhlým útokem na Černodol naše plány pro budoucnost byly zmařeny. A což kdyby útok náš se nezdařil, kdybychom s krvavými hlavami byli odrazeni, kdyby sedláci jali se bránit továrnu, do níž dodávali svůj len? Tím bychom stav selský navždy proti sobě zaujali. —

— Sedláka na svou stranu nedostanete nikdy,

— zvolal Lamač, — to vám povídám napřed, to vám dám písemně, — vy toho šelmu sedláka znáte ještě málo. A proto volám: B u d n e s, a n e b o n i k d y! Co se tu dnes mluvilo, to možná zítra donese se do Černodola a myslíte, že černodolský farář nemá nos? —

Lamač, ač jinak docílil souhlasu mnoho se svým návrhem k rychlému činu, propadl, a žid Geier pospíšil si schůzi zakončiti.

Návrh jeho, aby socialní demokraté snažili se mladší dělnictvo v Černodole svým zásadám získati a tím tam utvořiti si jakýsi kvas, byl většinou přijat. Když to bylo přítomným ohlášeno, Lamač udeřiv na stůl, odešel se hřmotem ze schůze a za ním několik jeho přívrženců.

Kapitola pátá.

Dílo křesťanského milosrdenství.

Čtenáři se pamatují, že starý Petříček na smrtelném loži doporučil svůj statek sirotkům.

Vlivem P. Bencše stalo se, že jeho nevlastním dcerám vyhrazeno bylo přebývání a živění se na statku. Leč tyto dobrodiní toho dlouho neužívaly, rozešly se do světa po smrti své kající matky. A jediný Bohumílek jen zůstal ve statku, o něhož měl farář otcovskou péči. Chlapec ten právě docházel si školu a měl jíti na učení do strojovny, v níž opravovaly se stroje.

Petříčkův dům byl přestaven na sirotčinec a nemocnici, do níž zavedeny byly milosrdné sestry, pod protektorátem kněžny.

Bylo to dosti dlouhé stavení o jednom patře

s průčelím zrovna proti kostelu a proti kříži smíření hned vedle, se dvěma vchody, jedním do sirotčince a druhým do nemocnice, s velikou zahradou do zadu, k níž přiděleno bylo pole, rozkládající se hned za stodolou statku, kteráž byla sbořena. Mezi domem a zahradou bylo neveliké nádvorí, na němž pobíhala drůbež, většinou slípky, ale též kachny a husy, ano i pár topek. Drůbež ta po celý den se hašteřila, jako svárliví lidé. Na svárlivou drůbež s klidem mudrce hleděl Sultán, ve dne přivázaný k budce, v noci ale odvázaný.

Je právě krásný jarní den. Slunce postupovalo vždy výše. Sultán, s hlavou na přední tlapy položenou slunil se a zdál se naslouchati nové hádce mezi kohoutem a krocánem o smetiště. Zajímalo ho, že kohout nechtěl se nijakž báti krocana, jenž na kohouta stále vystrkoval svůj vějíř vzadu — —

— Je tohle sprosták, — myslil si Sultán, jenž patrně stranil slabšímu kohoutovi, kterýž, touto ne slušností patrně rozhořčen, na krocana vyskočil a do hrdla ho zob. Z toho povstal veliký křik, krocán se tvářil, jako by ho kohout bral na vidle.

— Co to zase máte?! — bylo slyšet zvonivý hlas ze síně a hned na to bylo vidět roztomilou rusou hlavinku děvčete.

— Zase jste v sobě? — plánil je dívčí hlas, při čemž Sultán rázem se vztýčil, aby vzdal po svém způsobu svůj hold své velitelce. A v tom již dívčina, s velikým slaměným širákem na hlavě, s kratečkem a hráběmi v rukou, kráčela přes dvorek na zahradu.

Sotva že ji drůbež spatřila, kupila se kolem ní.

— Holenkové, to nejde pořád, již jste dostali, až zase na poledne. —

— Tak, dívenky, houem! — volala nazpět do síně, — musíme býti s prací dopoledne hotovy! —

Sotva to dořekla, přiběhlo za ní asi deset děvčat, čtrnácti nebo patnáctiletých, s nimiž odešla do prostranné zahrady. Zahrada měla dvoje oddělení, stromové a zeleninářské. Stinné stromy hraničily s dvorkem, zelenina byla teprv za stromy. Dívka mohla teprv čítati šestnácte aneb sedmnácte jar a byla v prvním rozpuku dívčí mladosti a krásy. Měla na sobě růžové krátké šaty s bílou zástěrou a na nohou měla domácí střevíčky. Když s dívkami o něco mladšími do zahrady vešla, Sultán začal se na řetěze sápati.

— Oho, brachu, — smála se mu svým zvonivým hláskem, — ty dnes s námi nesmíš, ty jsi se včera choval neslušně, ty jsi nám rozhrabával záhonky! —

A hned na to dala se do skoku, zpívajíc si:

Tancovala chrpa s mákem,
a vodnice s pastrnákem,
a česnek s cibulí
a konopě s koudelí —

a dívky poskakovaly a zpívaly s ní:

Záhon petržele, záhon mrkve,
nepůjdeme domů, až se smrkne,
nepůjdeme domů, až se smrkne.

— Jen tam zas dovádějte! — ozval se za nimi ze síně sirotčince hrubší ženský hlas. — To se rozumí! Kde je Boženka, tam se skáče a zpívá! —

— Dívky, uslyševše káravý hlas, rázem ztichly a daly se do pletí záhonků.

Při jméně Boženka, čtenář ihned pozná starou známou z prvního dílu. Nebyla ani dost málo stará, to se jen tak říká. Jak to dítě, jež jsme poznali v Olšinách, vyrostlo, jak zkrásnělo. A kolik mu do nohou a do rukou a do hrdélka šotků vlezlo! Byl v ní samý zpěv a smích a skok. Žena v síni pozastavila se, dívala se za dívkami a usmívala se na ně. I tuto ženu známe, je to stará Vávrová, vdova, jež z ochoty uvázala se v hospodářství v novém sirotčinci. Boženka byla jí přidělena k ruce, protože na olšinském dvoře záhy se přiučila zahradnictví. A byla zároveň jakousi opatrovkyní asi dvaceti sirotek, pozůstalých dílem po černodolské katastrofě, dílem i po několika dělnících. Úkolem Boženky bylo vlastně se smáti a skákat a to k vůli sirotkům. Ona jen měla si s nimi po škole hráti a je obveselovati.

K tomu ji určila kněžna, aby prý těm ubohým sirotkům z tvářiček zmizel ten známý melancholický úsměv. A v tom měly jim býti nápomocny dívky a chlapci, kteříž střídavě byli do sirotčince zváni, aby se vespolek obveselovaly. Tím se stalo, že černodolský sirotčinec proměněn v jakýsi dětský ráj, v němž sirotci zapomínali, že jsou na světě sami. Mezi dívkami byla též Vávrovic nejmladší, Mařenka. Nejstarší dcera, Aninka, byla provdána za Brázdovic Vítku, jehož otec též brzy po povodni s tímto světem se rozžehnal. A vůbec povodeň vyžádala si v Černodole mnoho obětí. Přestálé hrůzy podlomily mnohý strom života, z nichž ne jeden chudás našel útulku v obecné nemocnici. Kdežto milosrdné sestry měly více na zřeteli oše-

třování nemocných nejen tělesné, ale i duchovní, měla stará Vávrová na péči kuchyň, prádlo a domácí čistotu.

Před sirotčincem na návsi, čili nyní již na náměstí, protože Černodol po dostavení železnice a továren, povýšen byl na město, nalézala se menší zahrada, pouze květinářská, v níž po celé léto kvetly růže, pelargonie a jiné květiny.

Byl to roztomilý útulek, jenž do sebe neměl pranic ponurého. V průčelí domu stkvěl se nápis velikými literami:

»Dům milosrdenství!«

a nad ním byl vymalován kříž, s obrazem bolestné Matky vespod.

Tento dům milosrdenství byl vlastně domem radostí dítkám a domem útěchy nemocným. Jednou i dvakrát v témdnu zavítala do něho kněžna, časem i kníže sám, vždy pod večer, poradovati se s dětmi.

Tak i téhož dne k večeru zahrčel otevřený kočár, s něhož sestoupila kněžna s chůvou, statnou to venkovankou v malebném selském kroji, jež v náručí držela buclatého, asi dvouletého cvalíka — příštího dědice knížecího jména. Kněžna sama vedla si za ruku něco přes tři roky starou dcerušku — princeznu.

Sotva že děti v domě kočár hrčeti zaslechly, jako korotvičky vyhrnuly se ven a shrnuly se kolem kněžny. Boženka vytrhla chlapce chůvě z rukou a Vávrová kněžně z ruky dcerušku a bylo líbání a objímání. A malý bobeček radostně mával ručkama a pozvedal se v rukou Boženky, jakoby chtěl na děti skákati.

— Ten kluk, — smála se kněžna, — mi nedá

ted pokoje. On by pořád jen chtěl býti v Černodole mezi dětmi. Doma jako by se mu stýskalo. —

— To je dobře, paní kněžno, — odpovídala Vávrová, — dítě chce býti mezi dětmi. A my taky se na návštěvu tolik milou těšíme. — — Ale děti, — jala se kárati sirotky, — vždyť vy tu malou panenku umačkáte. —

— I jen je nechte, — odvětila kněžna, — mají z nás radost. —

A děti nedaly si radost pokaziti, skákaly a hopcovaly okolo malých hostů.

Nastala radost všeobecná na prostranství před domem. Černodolští občané bezděčně se zastavovali a radovali spolu s dětmi, nemohouce dosti se nadiviti, jak prý taková paní dovede se přibližovati k lidu a počínati si mezi ním, jako by byla jenom z lidu, jako by byla mezi lidem vyrostla.

Brzy na to kočí z kočáru vynořil podlouhý košík, naplněný pomeranči, třešněmi a jarními slivkami, a Vávrová k pokynu kněžny jala se ovoce mezi děti rozdělovati.

Sirotci a děti z Černodola soustřeďovaly se kolem dítek kněžny.

— Tohle je pro ně nejlepší školou, — chválila si kněžna, — ať zvykají si lidu a vyrůstají z lidu. —

Slunce nad obzorem schylovalo se k západu a ozařovalo tváře dítek. Podél květinové zahrady stálo několik lavic z obyčejných prken, z nichž na jednu kněžna se posadila a vedle ní opatrovnice domu Vávrová.

Poznenáhla však účastníků, vlastně účastnic, kolem kněžny shromažďovalo se více. Z počátku

matky a ženy černodolské ostýchaly se, přibližovali se ku kněžně, kteráž svou milou přívětivostí zvala je přisedávati si k ní. Ona každou vítala a svou jemnou rukou ruce drsné, mozolovité panímam tiskla, vyptávajíc se na domácnost, na dítky a pod. Později však, jakmile kněžna do jejich »besedy« u sirotčince zavítala, přicházely bez okolků a již z daleka »svou paní«, anebo »svou kněžnu« vítaly, a kněžna též z daleka je vítala: »Tamhle jde paní Procházková, tamhle paní Pospíšilová, pojďte jen, pojďte a pohovoříme si.« Z počátku panímamy nevěděly, jak by měly kněžně říkati. Titul jasnosti nebyl jim jaksi po chuti, a proto oslovovaly ji: milosti — — avšak kněžna otázku etikety rozřešila slovy: »Říkejte mi paní kněžno a nic jinak. Jsem paní jako vy a nic více.« Avšak černodolské panímamy s tímto oslovením přece nesusouhlasily, nýbrž říkali jí: naše paní kněžna, naše kněžna, anebo jen naše paní, naše milá paní, což kněžnu těšilo více, nežli kterýkoliv titul jiný. Měla z přítulnosti prostých matek velikou radost, pocítujíc, že jim vrostla do srdcí. »Naše paní« po celém okolí jaksi zdomácnělo.

Svým jemným taktem promlouvala s každou, i s nejhudší, vyptávajíc se na její domácnost. A tu dovídala se o jejich starostech, tu s dětmi, tu s čeládkou a tu i s muži — — a mezi tím, co ženy si vypravovaly, děti před nimi dováděly a křičely, že nebylo mnohdy slyšeti svého slova.

Maličké knížátko začínalo se pořádně již stavěti na nožky a chtějíc běhati za ostatními, bacilo sebou přes tu chvíli do písku anebo na trávník, z čehož si ale pranic nedělalo. Zvedalo se hbitě a hapalo opět — třeba stokrát za večer.

Zároveň musíme podotknouti, že i všechny tři milosrdné sestry na těchto besídkách v podvečer milerády braly podílu. Bylyť jim milým a nutným občerstvením. Lid si brzy jejich řeholnímu oděvu zvykl, a děti, vycítivše ihned jejich dobrotu srdce, tulily se k nim. A sestry děti celovaly, líbaly a tiskly k sobě. A nemocní, pokud nemohli sami ven, nechávali se donésti k oknům a dívali se na rejdní dítek a naslouchali hovoru a smíchu celého shromáždění.

Kněžna brala srdečného podílu na všech rodinných událostech. Poznenáhla dostávalo se jí příležitostí vždy častějších, býti kmotrou novorozencům a podarovati dítě i matku. A tak poznenáhla steré svazky vázaly ji k rodinám a knížecí rodina neměla přátel oddanějších nad černodolské rodiny. V zimě ovšem návštěvy kněžny bývaly řidší a proto se každý těšil na příští jaro, aby besedy »naší paní« opět započaly.

Večer již skláněl své tmy na okolí a kněžna strojila se zase k odjezdu. V okamžiku, když každé panímámě podávala ruku, otřásla vzduchem veliká rána.

— Co je to? -- vzkřikla kněžna.

— To vyšlo od přádelny! — zvolala Vávrová.

— Ano, od továrny! — zvolaly všechny ženy. A hned po ráně bylo slyšeti výkřiky zdola. Lidé se rozbíhali dolů.

Výkřiky se množily a mezi nimi ozýval se nářek jako těžce zraněného.

A neuplynulo od výbuchu ani pět minut, a přiběhl kdosi se zprávou, že vybuchla puma a že komusi utrhla nohy.

— Byla to ženská! — volal kdosi.

— Ba ne, byl to mužský, — odporoval jiný.

— Byl to mužský, přestrojený za ženskou, — opravoval opět jiný, jenž právě přiběhl nahoru.

— Chtěl na kotel hodit pumu, ale Franta ho svým psem zahnal. —

— A ten člověk — přinášel zprávu zase jiný, — či ta žena, dala se před psem na útěk, jak koš na zádech nesla, klopýtla a upadla a koš s ní spadl a narazil na kámen a najednou to vybuchlo. Tak to je. A má uraženy, anebo zpřerázeny obě nohy. —

— Chtěli bezpochyby způsobiti výbuch v továrně a zničiti stroje, -- dohadovala se kněžna.

V malé chvíli nesli dělníci na dvou na rychlo sebraných prknech zohavené lidské tělo. Děti hrůzou chytaly se matek. Kněžna svého chlapečka vzala do náručí. Dr. Příborský právě ze svého příbytku vybíhal k nemocnici, do níž těžce raněného odnesli a kdež ho milosrdné sestry kázaly do světlice pro raněné odnésti. Kněžna, odevzdavši své děti chůvě, přiblížila se ku zraněnému ve chvíli, kdy dr. Příborský ho ohledával.

Dojem velmi trapný činil zraněný v ženské sukni a kazajce.

— Ještě sice žije, ale nevím — — pravil doktor, — poranění je příliš těžké. Veliká ztráta krve. —

Když ze zraněného milosrdné sestry krev smývati se jaly, zraněný prohlédl a zrak jeho utkvěl na kněžně. Zdálo se, že ji poznal. Učinil pohyb rukou, ale nebyl s to ji pozvednouti.

— Přejete si něco? — tážala se kněžna se slzami útrpnosti.

— Opuštění. Bůh mne ztrestal. —

— Toť je přece Havran, — volali lidé, když mu s tváří krev a hlínu smyly.

— Práchenský, bývalý kostelník.

Všickni přítomní nad ním žasli.

Nyní ty ženské hadry z něho zde složte — nařizoval lékař, — k soudnímu ohledání.

V malé chvílce byla nemocnice oblehána lidem. Do okolí roznesla se zpráva, že přádelna byla vyhozena do povětří a ostatní závody že hoří. Proto tisíce lidí se sbíhalo.

Na štěstí opatrnost ženiálního Franty velikému neštěstí zabránila, s nímžto budeme se zabývat v kapitole následující.

Kapitola šestá.

Ženiální Franta opět zasahuje do běhu událostí.

Kolkolem přádelny postaven byl vysoký plot ze silných latí, obarvených dehtem. Vrata do továrny byly shotoveny z hustých, železných prutů, za nimiž stála budka pro vrátného, na kterouž důstojnost byl povýšen náš starý známý, ženiální Franta. Osvědčil se při katastrofě černodolské tolik znamenitě a při porotním líčení dal na jevo takovou opatrnost, že kníže vybral si ho za vrátného přádelny.

Hodil se k úřadu tomu i svou obrovitou postavou. Když pak Frantu oblékli i do uniformy s kašketem na hlavě, na němž stkvěl se knížecí odznak s velikou literou B., tu Franta vykročoval

si hrdě jako španělský grand a pohlížel na svět, jako by se díval s věže černodolského kostela.

Povinnost jeho pozůstávala v tom, dávat na vše pozor, co se do továrny nosí a co odnáší. Kde je přádelna, tam je i příze, kterouž snadno lze odnáseti i v kapse. I do továrny lze donášeti mnohé nedovolené věci, hlavně ale musí vrátný všude bedlivý pozor míti na osoby podezřelé. Do továrny donášejí ženy a děti dělníkům v košíkách jídlo, a tu opět třeba dáti pozor, aby se jim do nich leda-cos nepřípletlo.

Úřad vrátného tedy při takové továrně snadný není. A proto svědomitý a prospěchu svého pána dbalý vrátný málo kdy bývá u dělníků a u jejich redin oblíbený.

Z toho si ale Franta dělal málo.

— Mějte mne rádi, — říkal, — anebo nemějte, já jsem Franta. —

Franta sice mnoho práce neměl. Brzy se mu znechutilo to věčné procházení se u vrat, anebo i sezení v budce a lelkovati od božího rána až do večera. Vynašel si práci brzy. Především opatřil si společníka, který by ho časem zastupoval a takového vyhledal si ve Š t ě k u, velikánské to doze, dánského plemene. Dal si s nim velikou práci, aby si ho vycvičil ku střežení továrny a hlavně vrat ve své nepřítomnosti, ale tak, aby ku svým hrozným zubům nebral si útočiště jen v případě nejnutnější.

A Štěk musil u svého pána prodělati dosti krutou školu, nežli se stal tím, čím býti měl, totiž rozumným psem, který nikdy bez příčiny nezaštěk a zaštěkl-li, aby pán podle tónu čili důrazu, jaký ve svůj hlas kladl, věděl, oč běží. Štěk znal dobře

lidi, kteří do továrny patří, anebo nepatří. Tam ty pouštěl beze vší závady, ale tyto bez milosti stavěl, položiv se jim v cestu, dokud nepřišel jeho pán. Největší potíže měl s ním Franta, aby se nepouštěl za kluky, házejícími po něm kamením, v nepřítomnosti Franty, kterýž se vší horlivostí jal se kolem továrního plotu vysazovati divoké víno.

— Ten celý plot, — říkal, — je náramně hloupý, protože jej lze zapáliti sirkou. —

A proto oblekl celý plot do tlustého, zeleného pláště, jenž továrně dodával malebného vzhledu, a jenž i každému se líbil. A milý Štěk — jak patrně na něm bylo znáti, — byl na důvěru svého pána nemálo hrdý. Když na něho promluvil: Zde budeš a žádného cizího nepustíš, rozumíš? Štěk zaujal místo u budky svého pána a konal úřad ficivrátného.

I pro noční službu měl Štěka vycvičeného. Zvolal-li na něho pán při blížení se někoho neznámého: st a v! položil se mu Štěk před nohy a cizí nesměl se mu ani hnouti; zvolal-li ale drž, pak Štěk již obnažil svou zbraň, totiž své strašné zuby, což ovšem smělo se státi jen tehdy, měl-li zloděje na útěku zadržeti.

Ženíální Franta pamatoval na všechno, i na to, aby mu jeho věrného zástupce někdo neotrávil. Žrádlo mu přinášela vždy holčice z dělnické kuchyně. Kněžna totiž zařídila nedaleko přádelny takovou kuchyň, z níž mohl každý dělník bráti si oběd buď pro sebe, anebo pro celou rodinu, za cenu velmi nepatrnou. Štěk proto kromě od svého pána, anebo od služebné osoby z kuchyně, žrádla se nedotekl.

Jiný mohl mu házet třeba smaženého bažanta,

Štěk k němu ani nepřičuch. Ve výcviku věrného psa osvědčil Franta nemalou prozíravost, jak brzy uvidíme.

Téhož dne, kdy u samé továrny výbuch se stal, bystré oko Franty něco v nedalekém lese zpozorovalo.

Hned na kraji, nedaleko za Černodolem, rozkládal se mladý, teprv pětiletý les Černodola. Ačkoliv kníže daroval jim sazenice již vyspělejší, les začínal se teprv sbírat. Řady sazenic bylo na něm doposud vidět. Pod lesem, do velikého žulového balvanu byl zasazen vysoký, takměř stožárový kříž s obrazem sedmibolestné Bohorodičky na památku katastrofy.

Pod křížem bylo kamenné klekátko. Málo kdo prošel mimo, aby zde nepoklekl. Kromě toho zbožné ruce stále obnovovaly věnce pod křížem z květů zahradních a polních.

Hned vedle mýtiny černodolské rozkládaly se vysoké lesy knížecí. A tu orlí zrak Frantův téhož dne k šesté hodině postřehl míhati se tři postavy. Brzy jeden, brzy druhý, brzy všichni tři povystupova'y ven, až k mýtině, hovoříce cos mezi sebou a ukazující si něco směrem k továrně. Franta se uschoval za sloup u vrat a pozoroval dále. Najednou ale spatřil, že se mezi nimi objevila i ženská. To mu vrtalo mozkiem tou měrou, že to zpozoroval i Štěk, který dívaje se brzy na pána, brzy do dáli, strčil do pána čumákem, jako by se ho tázal: co to tam je? — Avšak Franta místo odpovědi dal mu rukou pokyn, aby se schoval za něho. To tak trvalo celé dvě hodiny, až tu k večeru vyjde z lesa jakás nemotorná [ženská, zahalená v šatě, s nůši na zádech. Brala se volným, opatrným kro-

kem stranou k továrně, nikoliv ale ku vratům, nýbrž do zadu, kde u samé zdi zvedal se věžatý komín. To Frantu dráždilo. Podvečerní stíny snášely se již na Černodol, v nichž postava s nůši se ztrácela. Z daleka jen tak něco míhalo se mu v očích. Leč i přes to Franta postřehl, že na pokraji lesa pohlízejí dvě postavy dolů za tou ženštinou, s nůši na zádech.

Frantovi bylo záhadným, že dříve viděl tři muže, a pozpěji jen půl třetího, t. j. dva muže a jednu ženskou.

Nedalo mu to a opatrně povyšel ven a Štěk za ním. Ženština s nůši docházela již k samému plotu. Franta zrychlil krok. Ženština, shlédnouc ho, se zarazila.

— Štěku, drž! — zvolal Franta.

A Štěk, jako by ho byl z děla vystřelil. Vzdálenost mezi Frantou a ženštinou obnášela asi sto kroků. Ženština, shlédnouc hrozného psa, honem nůši se sebe shodila a vykročila k útěku. Jediný okamžik, a ve vzduchu zahřměl výbuch a zároveň výkřik ženštiny. Štěk ve svém letu se zarazil a zařval.

I Franta hrozně vzkřikl a málem by byl otřesením vzduchu se svalil. Dělníci vybíhali z továrny. První na místě byl šafář Vítek. Franta, vzpamatovav se, přiběhl až k místu, kde se výbuch udál. Spatřil u samého plotu velikou díru a kolkolem množství rozmetené hlíny. Silný tyčový plot klonil se, a asi pět kroků od něho v malém příkopě, čili ve struze, do níž s chodníku v čas deště stékala voda, ležela ženština ve vysokých mužských botách, nehýbajíc se. Franta, strhnuv ji kukli

s hlavy, spatřil tvář sice bezvousou, ale tvář mužskou.

— Kýho č . . . , — zvolal Franta, — toť Havran (bývalý kostelník Prachenský), — který krkavec tě sem přinesl? —

V tom ale již přikvapil za ním též šafář Vítek.

— Hochu, — zahučel mu Franta do ucha, — počkej tu, já poletím do lesa — tam chytím ještě jinou zvěřinu. —

A sotva to dořekl, dlouhými kroky zaměřil k lesu.

— Štěku, — volal za sebou psa, — dostaneš zvěřinu.

A věrné zvíře, sebravší se z prvního leknutí, dalo se do skoku, snad aby v něm krev leknutím nezůstala sražená.

Franta zatím běžel podél vysoké, srázovité cesty k lesu. Kde byla mez nižší, tam schýlil hlavu, aby ho shora nebylo vidět. Neběžel přímo, odkud ta ženština z lesa vyšla, nýbrž zacházel si — — — V desíti minutách ocítil se v lese. Vydychl si a naslouchal — — —

— Sem ke mně. — velel psu sotva slyšitelně. Popořed po jehličnaté půdě asi sto kroků, zaslechl chrastění suchých větví.

Něco se před ním zakmitlo. Ze zdola ozýval se křik a hluk lidu, v němž šustění kroků v lese zanikalo. Dvě postavy mihnuly se před ním na pokraji lesa. Všecka jejich pozornost byla obrácena k továrně.

Neměly ani tušení, že Franta stál za nimi. A Franta, pokynuv psovi na jednu postavu, zašeptal: »drž!«

A Štěk zařvav, již držel jednoho za týl a povalil na zem a v tomtéž okamžiku Franta svýma rukama svíral muže druhého. Zachycení neměli ani kdy vzkřiknouti. Nemyslili ani jinak, jako že sám Satanáš se svými pochopy na ně se vrhl. Byli tolik ustrašení, že nekladli Frantovi ani nejmenšího odporu. A Štěk položiv své pracny tomu jednomu na prsa, svítil mu svými hroznými zuby. Mezi tím Franta prohledával svému muži kapsy.

— Tuhle tu bouchačku, — pravil vytahuje mu revolver, — nechám si pro sebe. A tuhle to parátko na zuby — veliký zavěrák — taky. — A teď, Štěku, podrž mi toho zde. —

A Štěk poslušně posvítíl svými zuby i druhému, jemuž Franta ohledával kapsy též. Nebránil se ani dost málo. Náhlé přepadnutí nadobro ohromilo i jej. A Franta měl potěšení naléztí v kapsách i toho druhého stejnou bouchačku a parátko na zuby a v kapsách obou několik tuctů patron.

— Tak, — pravil Franta, — teď bych pány uctivě prosil, aby si neobtěžovali na tři, ale jen na tři kroky jíti přede mnou. — Vid', Štěku, — smál se na psa — ty bys jim po č... polízal lejtka — hi hi hi! —

Napomenutí toho nebylo ani třeba. Nejdra-
vější zvíře, byvši ze zadu nenadále přepadeno, rázem schlípne a chvěje se na celém těle. Tak bylo i u těchto dvou.

— Stalo se dole něco? — osmělil po chvílce jeden z nich se otázati.

— Nic se nestalo, pranic, — odpovídal Franta — pravá maličkost, nestojí ani za řeč. Prerazilo mu to jen nohy.

— Snad to nešikovně položil? — vyzvídal zajatý dále.

— Nepoložil pranic, on to pustil z ruky a ono to za ním jako pes a ukouslo mu to obě nohy — hi hi hi — tolik krásně, že by to byl Štěk krásněji nedoved. Ale aportovat umí Štěk znamenitě. Vidte, že umí?

Zajatci neodpovídali.

— To když já mu řeknu: Štěku drž, tak už letí a ani Luciper mu to z tlamy nevyrve. Vidte, že nevyrve? — Mohl by to někdo z vás zkusit — hihhi — to bychom viděli frmol, to by lítalo maso, jako cucky!

A Štěk jakoby byl pánu svému rozuměl, začal z plného hrdla vrčeti, což pohnulo oba za sebe se ohlédnouti z bázně, aby ta psí obluda do jejich masa se nepustila.

— Jen se páni moc neohlížejte, — varoval je Franta, -- můj Štěk to nemá rád.

-- Ale, co to! — zvolal najednou. Jeho bystrý sluch i přes hluk, dole kolem továrny a v Černodole panující, vystihl nahoře v lese dupání přes dutiny pod kořeny stromů a skákání přes kameny a mezitím rozeznával lámání suchých větvíček hned vedle v mýtině, z čehož poznával, že tam musí býti lidé skryti.

A v tom vzkřikl jeden ze zajatých:

-- U t í k e j t e, v š e c k o v y z r a z e n o! --

— Ještě jen slovo, — vzkřikl Franta — a nechám vás oba roztrhat — Štěku, pozor!

Obrovský pes postavil se na oba zadní běhy a jeho hrozné zuby zasvitly v nočním pološeru.

— Františku, pro Boha vás prosím, držte toho psa, — úpěl druhý zajatec, třesa se na celém těle.

— Kýho šlaka! — poznával Franta Tvrdého hlas — kolčavka vlezla do klev, tos ty tedy? — Již vím, co bylo nastrojeno, — dohadoval se. — Škoda jen, že nemám ještě jednoho Štěka. Tohohle bych nechal zde u vás, a s druhým bych celou tu rotu zajal. Víím, víím již všecko. Vy darebáci chtěli jste pumou ztropiti v továrně zmatek a v tom do ní vtrhnouti a všecko všudež rozbíti a zapáliti. A měli jste zrádce i v továrně? —

— Tak jest, — pravil první zajatec.

Kroky utíkajících s poplašnými výkřiky směrem k vrchu se ztrácely.

— Takové lotrovství! — rozjímal Franta.

Zajatci neodpovídali. Jen chvilkami vynořovaly se jim z prsou zoufalé povzdechy.

— To nás čert zase jednou ošidil, — dralo se Tvrdému z úst.

A Franta ze zadu chechtal se jako Mefistáfel.

— Z pekla chytrý chlap — mružel do vousů ten druhý.

— Na takové lotry já mám patent. — honosil se Franta.

V hovoru podobném blížili se k Černodolu, minouce továrnu v levo. Bylo již tma.

— Kterak snadný byl by útěk, kdyby nebylo té psí potvory! — myslil si Tvrdý. Nikde ani človíčka na silnici. Všickni lidé odběhli dolů do Černodola, odkud ozýval se hluk lidí. A proto skoro nikdo příchod Franty s jeho dvěma společníky nepozoroval, až když s nimi stanul před domem se stanicí četnickou. Žádný ze tří četníků nebyl v domě, všickni v plné zbroji stáli před nemocnicí, kdež dr. Příborský ohledával nešťastníka.

— Koho to tu vedete? — tázal se lid.

— Vedu ty pány, kteří si Havrana najali, — odpovídal Franta.

— Aj, — zvolal strážmistr spatřiv oba zajatce, — toť starý známý — pane Lamači, kde pak jsme se tu vzali? A tuhle Tvrdý — — pěkně vítám — pěkně vítám. Nemyslí jsem, že se tak brzo shledáme. A jak se pan Tvrdý vymódil, není ani k poznání. — Při těch slovech četník posvítí Tvrdému svítilnou do tváří, na nichž zrzavý vous byl zbarven do hněda.

— To jsou anarchisté! — jal se křičeti lid.

— Anarchisté, anarchisté — rozléhalo se po náměstí a v tom již zvedaly se steré pěsti na ně

— Pověste je hned rázem — pověsit! — pověsit! — a v okamžiku na sta hlasů křičelo: pověsit, pověsit! —

— Pro mne a za mne, — odpovídal Franta, — já bych při tom byl hned. —

Hlas jeho však v nesmírné vřavě zanikal. — Všichni tři četníci postavili se lidu na odpor.

— Jen nám je na pět minut popůjčte, my vám je pak odvedeme, — křičelo několik dělníků z továrny. A sotva že to dořekli, obklopili četníky i se zajatci. V tom vyšel P. Beneš z nemocnice, kamž běžel ihned, jak zaslechl, že tam přinesli těžce raněného člověka.

P. Augustin byl faráři při zaopatřování nápojen. Sotva že P. Beneš mezi lidem se objevil, pěsti od hlav anarchistů se uchýlily.

— Škoda jen — litoval opět Franta, — že jsem neměl ještě jednoho Štěka po ruce. Byl bych zajal celou bandu anarchistů, kteří v lese číhali, aby se mohli v tom zmatku do továrny vrhnouti. —

Nové zděšení lidu a dělníků a opět se pěsti ke blavám zajatých pozvedaly.

— Teď ale poslyšte, — vzkřikl Franta na lid, — až vám povím, jak jsem ty ptáčky zde chytil. —

Hlas Frantův lid rázem poutil. Na to jal se Franta vypravovati, co čtenáři již vědí.

— Co já vždycky říkám! — pravil farář, — jako ženiální Franta, ani pařížská policie nemohla počínati si chytřeji. — Načež obrácen k lidu pravil: — Těm nešťastníkům nesmíte na hlavě zkřiviti ani vlasu, ponechte je jen četníkům, oni si je zavedou. kam patří. —

V tom bylo mezi zástupem slyšeti úpěnlivý nářek ženy, vedoucí za ruce dvě děti: chlapce asi dvanáctiletého a holčičku asi osmiletou.

— To je Havranová! — ozývalo se z lidu, nebylo však znáti veliké soustrasti se ženou nešťastníka. Křičela sice mnoho, avšak nářek její byl více dělaný nežli přirozený.

— Ach, já ubohá vdova, — naříkala — já nešťastná vdova, co já si s těmi sirotečky počnu! Pusťte mne k mému muži — vy jste mi ho zabili, zabili jste dětem otce. —

— Co to ta osoba žvaní, — horšil se lid, — kdo jí ho zabil? Zabil se sám nepořádným životem. Který ďas mu poradil, přestrojiti se za ženskou a přilouditi se až k továrně? — Tamhle ti váš muž zabili, jděte si na ně. —

Po těch slovech lidu žena zadívala se na oba zajatce a jala se křičeti: — Vraťte mi mého muže — muže! —

Na to na pokyn faráře dělníci odvedli ženu do nemocnice.

— Jaká to byla puma? — tázal se četnický strážmistr Lamače.

— Byl to pekelný stroj, který jsem si sám zhotovil, — odpověděl Lamač chvastavě.

— Ten bídák! —

— Byl v něm hodinový přístroj, jenž měl asi za hodinu dojít. Přístroj ten pochází ze Švýcar a já jsem k přístroji přidělal to ostatní. Teď víte všecko. Náhlým nárazem péro ve stroji spustilo a puma vybuchla. Prosím pane strážmistře, zaveďte nás, kam zavéstí máte. —

Na to četníci jali se oba zajatce odváděti. —

Pro Tvrdeho, nástroje to Lamače, byly okamžiky tyto velmi trapné, vpravdě tvrdé. Z úst lidu a více ještě z úst dělníků musil přes tu chvíli slyšeti slova: »Zrádce — Jidáš — chtěl nás připravit o chleba.« A pěstí mnohem více pozvedalo se proti hlavě jeho, nežli proti hlavě Lamačově. A proto byl tomu povděčen, když četníci je odváděli. Byl povděčen tím více, když se mu bezděky z očí vynořily slzy.

— Slzy u Tvrdeho? —

Ano slzy. V okamžiku, kdy Havranova žena s dětmi se objevila, v Tvrdém jako by hrklo. — Spatřiv její děti, duch jeho bezděčně zaletěl do útulného bytu tam u továrny. Slzy ty neušly zraku faráře, který na nešťastníka se soucitem pohleděl.

— Prosím, pane faráři — pravil Tvrdý, když ho četníci odváděli — na slovíčko.

Na to četníci s vězni poodstoupili stranou.

— Přejete si? — tázal se ho P. Beneš.

— Co se stalo s mou ženou a mými dětmi?
P. Beneš upřel na něho svůj zrak, plný

soucitu. Vystihl, že na duě srdce jeho zbývalo ještě lidského citu.

— Což kdybych řekl — odpovídal — že pro vás z e m ř e l a ? —

Slovům těmto Tvrdý dobře neporozuměl, sluch jeho ve všeobecném hluku zachytil pouze slovo : z e m ř e l a .

— Zemřela, zemřela — zaupěl a máchnul zoufale rukou.

— Ale vstane zase z mrtvých — obrátíte-li se.

— Nevěřím ve z mrtvých vstání.

— Vy mi nerozumíte — odpověděl P. Beneš. — Teď pro vás zemřela, ale dá Bůh, že vstane pro vás z mrtvých, obrátíte-li se.

— Nevěřím ve z mrtvých vstání — odpověděl zase Tvrdý — konec všemu.

Po těch slovech od kněze se odvrátil.

— Nechtěl mi porozuměti, pravil P. Beneš s povzdechem — nevěra ho učinila tupým. •

Největší pozornosti těšil se Štěk. Děti braly jej okolo krku a hladily ho, a chasa mu dávala krajíce chleba, jichž se ale nedotekl. Ovace však mládeže a chasy lichotily mu. Pobručuje si samolibě, nechal se ode všech hladiti. A ještě téhož večera po všem okolí rozneslo se, že anarchisté chtěli továrnu vyhoditi do povětří, což ovšem pravda bylo jen potud, že anarchisté chtěli za způsobeního poplachu nepozorovaně vniknouti do továrny a zde za pomoci několika zrádců pokud možná továrny všechny ohromným požárem zničiti.

Kapitola sedmá.

Č e r n á h o d i n k a.

Ten byl začátek boje anarchistů proti křesťanskému velkopřůmyslu, proti dílu P. Beneše. Anarchisti jej započali na svou pěst proti důtklivé radě soudruha Geiera, který — jak známo — byl pro postup sice zdlouhavější, ale co do úspěchu jistější.

Tímto nezdařeným útokem byl však i postup sociální demokracie na delší čas zadržen, protože všecko zemědělské obyvatelstvo daleko široko bylo proti ní zaujato. Pěstování lnu a jeho úprava pro černodolskou továrnu poskytovalo rolnictvu značného užitku. A již nyní můžeme vyzraditi, že dojem tohoto nezdařeného útoku na velkopřůmyslníky, v jichž čele stál mladý Adlersfeld, byl nemilý potud, pokud tím černodolské závody ve veřejnosti získávaly si sympatií. Okolnost tuto mžíkem postřehl P. Beneš, jenž nemeškal tuto nejnovější událost černodolskou ve svém listě do patřičného světla postavit, při čemž mu byla nápomocna i kněžna, kteráž svou znalostí franciiny a angličiny celý průběh atentátu velmi zajímavě vyličovala, jak ženiální Franta s věrným Štěškem zachránil továrnu a zatkl dva nejnebezpečnější anarchisty.

A tak náš ženiální Franta rázem nabyl pověsti přímo světové. A tu spravedlivým obdivem jati, bezděčně tážeme se: co všecko z Franty ještě bude? Snad dokonce nějaký ministr? — Z Prahy zavítal do Černodola ilustrátor obrázkového listu,

jenž Frantu a Štěka nejdříve pohromadě a potom každého zvlášť vyblejsknul, jakož i místo, kde se nezdařený atentát stal, pak i celou továrnu, les, jakož i celé zařízení továrního života. A musíme dodati, že reklamy účinnější Černodolu nemohlo se dostati nad tento nezdařený útok anarchistů.

Kníže a kněžna, hlavně ale P. Beneš po kolik dní byli předměty novinářských ovací a zároveň reklamy. Objednávky nové a velmi četné na Černodol jakoby pršely. Při té příležitosti nelze nám než opět upozorniti na vlastnost P. Beneše, čtenářům již známou, že uměl, jako málo kdo, těžiti ze slabých stránek taktiky, čili postupu nepřátel jeho dalekosáhlé činnosti. Jakkoliv jeho srdce nebylo přístupno osobní zášti, nicméně v boji proti svým novým odpůrcům počínal si jako vyškolený člen generálního štábu.

Útok anarchistů na přádelnu se nezdařil, což bylo co děkovati hlavně bdělosti Franty. Byla by to bývala pohroma veliká. Nyní však, kdy se útok nezdařil, snažil se těžiti z něho co nejvíce. Kníže přijel tryskem do Černodola teprve, když lid začal se rozcházeti.

Nalézal se právě na jednom ze svých dvorů, když výbuch dynamitu zaslechl. Rozpoznal sice okamžitě, že není to obyčejný výstřel, ale měl za to, že někde v lese u sklárny trhají skálu dynamitem. Brzy však byl poplašen zprávou, že přádelna vyletěla do povětří. Jel přímo ku přádelně, kdež k veliké radosti shledal, že zpráva byla přehnaná.

— Nyní třeba, — pravil po předběžném rozhovoru P. Beneš, — z našeho štěstí těžiti. —

— Jakým to způsobem? — tázal se kníže.

— Uspořádati v Černodole veliký sjezd hospodářů. Měl se sice díti až někdy po žních, avšak radostná událost — radostná vším právem — vuucuje mi jaksi myšlenku svolati jej hezky za tepla — ještě teď přede žněmi. --

— To půjde asi těžko, — namítal kníže.

— Proč by to nešlo? Nezdařený atentát bude lákati mnohé a při té příležitosti hospodáři uzří to požehnání Boží na vašich statcích, jež jsou jakousi cvičnou školou okolnímu rolnictvu. Vy, pane kníže, vykouzli jste zde vzorné hospodářství, o jakémž jen se sní na našich hospodářských školách. — Za těch pět let svého hospodářství proměnil jste zde tvář země -- a proto nechť se svět přijde na ně podívat. Vaše statky jsou živou výstavou. Profesori hospodářské vědy přednášejí, vy ale pane kníže je provádíte, vy je znázorňujete, vy je zrovna na svých statcích vtělujete. Proto bych se osmělil prositi pana knížete, abyste k sjezdu tomu nejen dal svolení, ale abyste připravil se na řeč čili na přednášku o zásadách, dle jakých hospodaříte.

— Milý pane faráři — bránil se kníže — já nejsem řečníkem.

— Nevěřím tomu. Kdo je pro nějakou věc nadšen, najde vždy slov příhodných.

Knížeti slova P. Beneše patrně lichotila. Po krátkém zdráhání návrh přjal.

Dříve však, nežli knížete před velikým shromážděním ke slovu připustíme, aby k němu mluvil o svém hospodářském systému, jest nám nezbytně třeba pozmíniti se o jeho nejpřednější hospodářské zásadě, o níž před nikým sice nemluvil, již ale

s jakýmsi nadšením prováděl, a tu jest nám poněkud pouchýliti se nazpět.

Je právě Zelený čtvrtek před Velikonocemi. Počasí je dubnově sychravé. Černodolské zvony okolo deváté se rozléhají, zvouce nábožný lid na oslavu památky založení Svátosti oltářní. Ve zpovědnicích od časného rána zasedají oba kněží. Asi okolo půl deváté zahrčí před kostelem dva povozy, s nichž slézají celá knížecí rodina: oba manželé se starou kněžnou a pak i chůva s dětmi. Stará kněžna kráčela u prostřed a jí po pravé ruce kněžna a po levé kníže. Vedli si ji po stupních nahoru ke kostelním dveřím.

— Kníže jde ku sv. zpovědi — šeptal si v kostele lid, rozestupující se na dvě strany.

Divadlo toto lidu nebylo nové. Kníže od své svatby každého roku na Zelený čtvrtek chodil ku sv. zpovědi. Měl sice svou nádhernou zámeckou kapli, ale na tento posvátný den šel mezi lid, aby s ním přistoupil ke stolu Páně. I jinak v neděli často byl přítomen službám Božím a ne-li vždy on, tož skoro pokaždé jeho matka a manželka.

Příklad knížete v Černodole konal divy. Zážrak největší způsobil tím, že jeho příkladem cítil se povzbuzeným i pan řídící učitel.

— Nu, když takový pán, jako je kníže — pravil tehdy lid pochvalně — veřejně jde ku sv. zpovědi, proč by nešel i pan učitel, pan starosta a ostatní páni?

Na tentýž den šlo i úřadnictvo z panství a z továren i s valnou částí dělníků.

Ty tři dni před svátky pracovalo se v továrnách jen ledabylo, jen aby nevyhasly pod kotli, anebo

pod pecemi ohně. V ty dny dělnictvo mělo se při svatopostních pobožnostech vystřídati.

Divadlo v Černodole nevídané, aby vrchnost zároveň s lidem přiklekala ve zpovědnici a přistupovala ke stolu Páně. Když se to v Černodole stalo ponejprv, vypravoval o tom celý svět, a když se to dělo o rok později po druhé, tu celý svět chvátal do Černodola, aby se na zvláštní divadlo podíval. A lid si o tom rozmlouval.

— Proč to dělá? — tázal se.

— Přetvařuje se, chce se zalíbiti faráři, — podezřívali ho ti, kteří ku zpovědi vůbec nechodili.

— Co mu na kom záleží? — odpovídali spravedlivější, — takový pán, a věru že není hloupý — podívejte se na jeho hospodářství. Žádný správce a žádný řiditel se mu nevyrovná. Kníže, co se hospodářství týče, rozumí všemu.

— On ale — podotkl k tomu starý Brázda, který ještě dvě léta po povodni žil, — jako hospodář koří se před hospodářem nebeským. To přece je patrné. Jen slepý to nemůže viděti. Proto mu Pán Bůh dává požehnání.

A starý Brázda měl pravdu.

Kníže bez ohledu na kohokoliv na Zelený čtvrtek přiklekal do zpovědnice, před ním mu lid z uctivé ochoty ustupoval, po něm pak přiklekala stará kněžna a po ní mladá kněžna. A když rodiče a babička klečeli společně před mřížkou u oltáře, tu malá kněžinka vystoupila si na lavici a s prstíkem do úst založeným zvědavě hleděla na všechny tři a malý bobek v rukou chůvy si poskakoval a hlaholil: mama, tata, baba, he, he.

Proč kníže Jaromír bral své malé děti do kostela? —

Řekl to veřejně při jisté příležitosti: Moje děti mají si hned v nejtělejší mládí do paměti vštípit, má to takřka s jejich dušemi srůst, že jejich otec, že jejich rodiče konají svou křesťanskou povinnost, a že oni sami později nemají se před světem stydět za vyznání víry.

A farář pravil při druhých takovýchto Velikonocích, že mu příklad knížete více lidí přitáhl k velikonoční zpovědi, nežli celá missie.

Účinek příkladu toho na lid byl přímo úchvatný. Lid si pravil: Kníže s námi stejně zdělává pole, nekope a neoře sice vlastnoručně, ale pracuje též v potu tváře od rána do večera. Kníže s námi chodí do téhož domu Božího, s námi pracuje a též se modlí, s námi společně vzývá téhož nebeského Otce, s námi se před ním klaní, s námi ke stolu Páně přistupuje. On krví Kristovou je nám spřízněn. —

Tak o něm smýšlel lid, jenž jej považoval jako jednoho ze svých.

A měl kníže do sebe něco mile jímavého.

Ačkoliv postavou takorba byl obrem, měl ve svém chování něco, co k němu vábilo každé dítě. Bylo na něm na první pohled znáti šlechtice, ale též šlechtěného ducha, jenž mu zářil z očí, z úsměvu, z celého chování.

A nyní laskavý čtenář z předeslaného snadno sezná, jaká byla první a hlavní hospodářská zásada knížete Jaromíra.

Nešťastný Havrau brzy po svém smíření se s Bohem hroznému poranění podlehl. Měl sice čtyři dítky, z nichž ale pouze dvě byly nedospělé a

tyto přijala kněžna do svého domu milosrdenství.

Místo, kde se výbuch udál, bylo na věčnou paměť opatřeno železným plotem a na něm postavena krásná socha sv. Josefa s božským Děťátkem na rukou. Při svěcení sochy byly všechny továrny zasvěceny tomuto patronu všech dělníků a jeho ochraně doporučeny. Nesmírné zástupy lidu se všech stran slavnosti byly přítomny.

Účinek toho všeho na dělníky byl velmi dobrý. Farář Beneš byl nad míru potěšen z návštěvy několika dělníků, kteří mu odevzdali veliký balík spisů.

— Co mi to nesete? — tázal se jich.

— Neseme vám — pravil jejich mluvčí — velebný otče, paličské, socialistické a anarchistické spisy. My se s opovržením od nich odvracíme. Byly k nám tam od těch lidí z Němec vpašovány. Neračte se tázati, kdo je k nám zanes, my nechceme na nikoho žalovati. My se k chybě své přiznáváme a prosíme za odpuštění. —

Z přímého pohledu dělníků farář vycítil jejich upřímnost, jež ho pohnula k slzám radosti. I jal se s pláčem je objímati a jejich mozolovité ruce tisknouti.

— Bůh nás přece miluje — pravil k nim, — věděl jsem dobře o spisech těch a měl v domněnku toho a onoho, já však nechtěl jsem dělati jakéhos inkvisitora, protože jsem nechtěl třtinu nalomenou dolomiti, protože jsem stále doufal, že přirozený cit pro pravdu a právo poznenáhla prorazí si cestu ku světlu. V naději té vy jste mne právě utvrdili. Kdyby ještě někteří z našich dělníků zásadám podobným přístupni byli, poučujte je v duchu

křesťanské lásky. Já chci k nim býti až do krajnosti shovívavým. Vždyť přece slepý musí poznati, že při všech svých pracích nehledám svého zisku. Kterak pohodlný bych mohl vésti život, kdybych se obmezoval jen na svou faru — —

— To my právě uznáváme — odpovídali dělníci — a proto jsme se od těch lidí odvrátili. Byli bychom největšími nevďěčníky, kdybychom nechtěli uznati, co se všecko pro nás dělá a jmenovitě co paní kněžna pro nás již učinila a co právě činí pro ženu a děti Tvrdého, jakož i pro děti po Havranovi.

— Vítězné milosrdenství, — zvolal P. Beneš, propouštěje dělníky.

Sotva že tito odešli, přiběhl posel ze přádelny všecek upachtěný s poplašnou zprávou, že tam je pozdvižení naproti dvěma dělníkům, u nichž byly nalezeny puny, a že je chtějí pověsiti.

— Tohle ještě! — zvolal ustrašen — honem tedy dolů. —

Již z daleka bylo slyšeti hluk a křik, který chvilkami se stupňoval. P. Beneš rozeznával mohutný hlas Franty, jenž ale byl přehlušován hlasy odpůrců.

— Franta má tam patálii, — dohadoval se farář, — bezpochyby ty zrádce chrání. —

Když ku vratům továrny doběhl, spatřil divadlo pohnutlivé. Franta jednou rukou držel Štěka za řetěz a druhou se bránil proti celé hromadě dělníků, kteří na něho doráželi.

— Neustoupíte-li, — křičel Franta, — pustím na vás psa. Nemohu si pomoci. —

— A my ti ho utlučeme kamením, — odpovídali mu útočníci.

A za Frantou choulili se dva na smrt bledí výrostkové, umounění s ohrnutými rukávy, patrně to zámečníci. Zraky jejich úzkostlivě pohlížely na ten dav, brzo-li se na ně vrhne. Tváře jejich byly zsinálé a zuby jim strachem drkotaly. V tom se objevil P. Beneš ve vratech. Křik unkl rázem. Oba mladíci si oddechli.

— Pro Boha — zvolal — co se to tu děje? —

— Chtěli jsme zde pověsiti dva zrádce, — odpovídal jeden dělník, — a vrátný nám v tom bránil. —

— Také dobře dělal — chválil ho farář — vy nemáte právo koho popravovat. Vy byste svou horlivostí uvalili neštěstí nejen na sebe, ale i na naše závody, neštěstí i na mne.

— To my nechceme — odpovídali hlasem rozechvěným — my hájíme jen svůj vezdejší chléb.

— Mějte rozum a poslechněte mne — krotil je farář. — Povězte mi, co se zde stalo?

— Zde vrátný to ví všechno.

— Tedy, Franto, vypravuj!

— Víte, velcbný pane — začal Franta — že já mám nos.

— To vím dávno — smál se P. Beneš, hladě při tom Štěkovi hlavu, jenž se k němu llsal.

— Já jsem něco čuchal, čuchal a čuchal, až jsem to ve strojovně vyčuchal. Tam ve starém měchu večer po práci vyčuchal jsem takové spisky. Zde prosím jsou.

Na to farář z rukou Franty vzal balíček umouněných novin, z nichž vyndal leták, nade-psaný: K a t e c h i s m u s d ě l á n í p u m.

— A pak jsem — pokračoval Franta — našel i tohle —

Na to vyndal ze své budky několik plechových krabic upravených na dynamit.

— Dělali jste to vy? — tázal se farář mladíků, kteříž místo odpovědi sklopili oči.

— Vy se k tomu přiznáváte! —

Žádná odpověď.

— Byli jste snad ve srozumění s Lamačem? —

— Bodejt že byli, — odpovídali za ně dělníci.

— Prosím nechte mluvit je, — napomínal je farář.

— Co bychom to zapírali? — pravil na to jeden z nich.

— A nebáli jste se Pána Boha! —

— Oni nám pravili, že žádného Boha není, že není nebe ani pekla. —

— Já vás přece učím něčemu jinému, proč jste věřili jim a nikoliv mně? Proč jste náchylni věriti vždy jen zlé? —

Mladíci neodpovídali.

— Víte co? — pravil na to farář. — Podle vašeho přiznání a podle té rozhořčenosti všeho dělnictva naproti vám poznáváte, že v závodech našich déle pracovati nemůžete. Odejděte s Pánem Bohem. Seberte si své věci a hledejte si vzdejší chléb jinde. Mohl bych vás sice vydati četníkům, ale neučiním toho. Není to můj způsob. Vy jste byli svedeni, a to vás u mne omlouvá. Ostatně, kdybych se směl nadíti vašeho polepšení a proč bych měl nad vámi zoufati, zaopatřil bych vám místo jinde — co o tom myslíte?

Po těch slovech P. Beneš zrakem dobrotivým zadíval se na oba mladíky, jimž do bledých tváří hnala se krev.

— Nevyhánějte nás, velebný pane, do světa!
— zvolal jeden, padaje při tom na kolena, a druhý hned za ním.

— Moje matka, — pravil ten první — měla by ze mne smrt.

— Proč ji tedy zarmucujete? — Než nechme toho teď. Já vám poskytnu příležitost napravit se. Dostanete se na takové místo, kde bude vám lze v krátkém čase své polepšení osvědčovati. Nebojte se, nedám vás do žádné polepšovny, budete svobodní jako dosud. Chtěl jsem vám tuto podati důkaz, kterak se katolický kněz dovede mstíti. —

Mladíci chtěli nohy kněze líbat.

Mezitím prodral se do popředí dělník s vyhrnutými rukávy, jak byl právě z továrny vyšel a ukloniv se před farářem, jal se mluvit:

— Račte mi, velebný pane, několik slov dovoliti, prosím ale hned předem za odpuštění, nebudou-li se vám líbiti. —

Již při úvodu tom hlavy a brady dělníků se nazvedaly — — ticho — ticho — volalo se, Hron mluví, Hron mluví — —.

— Tuhle ti dva kluci — pokračoval — zaslouhovali by, aby zmrskáni byli do krve. (Souhlas.) To, co teď dělají, není nic než přetvářka, ničemná přetvářka, aby ušli zaslouženému trestu. (Pochvala.) Teď ovšem ždímají slzy a krouť se jak ouhořové, ale my je známe, my víme že jsou to kvítka z čertovy zahrádky. Jedním okem pláčou a druhým již koukají, kde by zase nějaké darebáctví provedli. (Tak jest — tak jest! ozývalo se vždy hlasitěji.)

O letošních Velikonocích dělali si posměch ze sv. zpovědi a nedovolím si zde opakovati, kterak se vyjádřili o sv. přijímání a přece tvářili se při přijímání vám, velebný pane, do očí tak, jak by chtěli Kristu Pánu na kříži samou láskou nohy uhrýzati. A teď, když se ve svém darebáctví začínají topiti, teď svou drzost vedou tak daleko, že vám, velebný pane, chtějí líbat boty, a to je vrchol darebáctví. — (Nadšený souhlas dělníků.)

Největší radost měl Franta, který skoro při každém slově děluška Hrona očima mrkal, jakoby ho povzbuzoval: jen hodně, jen touž! ba i Štěk, když viděl, že má jeho pán z něčeho radost, jevil radost tím, že pánu svému přední pracny na ramena položil.

— Štěku, — napomenul ho Franta — ty zde nemáš co mluvit. —

Tímto všeobecným souhlasem byl P. Beneš takřka ohromen. Cítil dobře osten Hronových slov, jenž nepřímou byl namířen proti němu. Nalézal se před dělníky v nemalých rozpacích.

— Dovolím si, velebný pane, ve vsí účtě ještě podotknouti — pokračoval Hron — že ve zdejších závodech panuje malá přísnost, a následkem toho že vniká do mladšího dělnictva špatná kázeň. My dělníci máme sice svůj syndikát, který může nad neposlušným dělníkem pronést návrh na propuštění, avšak v poslední době, kdy se anarchistické neplechty zde vzrůstaly nejvíce, nebylo našich návrhů dbáno. (Nový souhlas dělníků.) Bude-li se i teď po tomto výstražném příkladu s těmi nejhoršími darebáky jednatí tolik milostivě, (slovo to Hron pronesl s přízvukem ironickým) pak naše závody vesměs vezmou za své.

Neboť troufám si tvrditi, že přívrženců Tvrdého a Lamače je zde ještě mnoho, a že ti teď budou ještě opatrnější a budou se skrývati a tak ten vřed anarchie, místo co by měl smělym řezem býti vyhnán, bude hnisati do vnitř, až otráví všecku krev. Dovoluji si, velebný pane, na svědectví volati všecky své soudruhy.

— Ano, tak jest, tak jest! — zvolali všickni, s nemalým povděkem hledíce na Hrona.

— Mně v této chvíli — odpověděl farář — nezbyvá nic jiného, než hned nazítří svolati schůzi dělnického syndikátu k poradě, co by se mělo v tomto výminečném stavu činiti.

— Ano, ano — ozýval se soublas — žijeme ve stavu výminečném.

Bylo by se živě hovořilo ještě dále, ale tu přiběhl kterýsi dělník k mistru Hájkovi a šeptal mu něco.

— Co je zase? tázal se farář.

— Nejnovější je, že tři dělníci Kazda, Havrda a Vrba prchli.

— Dobře udělali — odpověděl Hron — ti byli by musili co nejdříve pryč. My musíme zde našemu vrátnému býti vděčni, že útok na naši továrnu svou bdělostí zmařil. Nebýti jeho a zde jeho psa, byla by továrna naše snad vyletěla do povětří. Nyní teprve víme, že ta Lamačova rota měla a dosud má zde své spiklence. A to všecko, prosím, — dodal s důrazem — dělá zde ten mírný regiment.

Nastalo nové rozčilení mezi dělnictvem.

Tváře P. Beneše takořka zesinaly. Postoupiv o krok blíže k Hronovi, podal mu ruku a pravil:

-- Děkuji vám, příteli, za upozornění. Měli

jste mi to říci dříve. Znáte mne přece, že jsem slovům pravdy, byť mi nemilé, přístupným vždycky. —

— Odpusťte, velebný pane — odvětil Hron hlasem měkkým — my známe vaše starosti, vaši o nás péči, my vás nechťeli ještě více rozčilovati. Proto jsme si umínili, zjednati si zde pořádek sami. My bychom zde ta dvě kvítka — ukazují na oba dělníky, kteří tu stáli jako odsouzenici — nebyli pověsili, my jim jen chtěli hodně strachu nahnati a je odtud vypráskati. My si při ztřejsí schůzi dovolíme přiměřené návrhy učiniti. Tolik jen ještě podotýkám, že dobrá třetina dělníků zde bude musit býti vyměněna.

— Třetina! — zvolal farář s jakousi hrůzou — třetina — třetina! — opakoval si bolestně dojat. — S Bohem — pravil. — Zítra tedy na shledanou. —

Po těch slovech zrak jeho obracel se po oněch dvou dělnících.

— Ti již vzali do zaječích — smáli se dělníci. — Ti již nečekají na pokání.

Když farář dělníkům dal s Bohem, přistoupil k němu správce přádelny Z e l e n s k ý.

— Dovolím si pana faráře doprovoditi.

— Máte mi též co říci? — tázal se ho s jakýmsi strachem — zajisté opět něco nemilého. Dnes je vůbec zase jeden nešťastný den.

— Přejde na to — odpovídal správce, muž to asi čtyřicetiletý, malé sice, ale zavalité postavy, s hlavou takměř holou, pod jehož čelem dvě poněkud malých černých očí do světa zíralo. Dojem celé jeho postavy byl dosti dobrý. Z těch jeho černých malých tékavých očí bylo znáti chytrost.

Bradou měl plně vousy zarostlou. Činil skoro dojem židáčka.

— Dokud jsem byl v závodech barona Adlersfelda, vládlo se tam veskrz vedle systému jiného.

— Tam byla železná přísnost, — podotkl farář

— Železný zákon mzdy bez milosrdenství. Tam se vůbec neodpustí pranic. Zde zase je opak toho. Jsou to dva kontrasty.

Zraky kněze pátravě pohlížely na správce.

— Neračte mi, velebný pane, — ujal se opět slova — zazlívati, osmělím-li se příležitostně pronésti i náhled svůj.

— Já si přeju a přál bych si vůbec, abyste se mnou jednal otevřeněji, nežli až doposud --

— Račte mne, velebný pane, míti omluvena. Jsem teprv nedávno zde ve službě, začínám se teprv seznamovati s poměry zdejšími a proto nebyl jsem s to, hloub do nich zasahovati. —

— Čekám netrpělivě na vaši radu, p. správce.

— Především bych se osmělil podotknouti, že dělník Hron měl pravdu. —

— Mluvil snad z vašeho návodu? — tázal se farář hbitě a zraky jeho stíhaly pohled správce.

— Nikoliv z návodu, ale za souhlasu, — odvětil klidně správce. — V těch výminečných časích je třeba i výminečných prostředků. Prosil bych především, aby rozhodování nad propouštěním dělníků bylo ponecháno jejich syndikátu. Dělník dovede nejlíp posouditi dělníka. Do zdejších závodů vkrádalo se v posledních měsících mnoho farizejství. Ti nejhorší anarchisté chodili nejčastěji ke sv. zpovědi.

— Také Tvrdý? — otázal se farář trpce.

— To byla také ta jediná výjimka a ten nebyl ještě z nejhorších.

— To slyším pěkné věci! —

— Tomu máme též co děkovati, že celé to spiknutí pokazil. On bezpochyby, hoře mstou, Lamače k útoku předčasněmu povzbudil. Nemohu si pomoci, musí to ze mne ven. —

— Mluvte jen bez obalu, — povzbuzoval ho farář.

— Paní kněžna je až příliš milostiva; ona svou mocí překazila propuštění nejhorších štváčů. Její šlechetné srdce nedovede postihnouti tu špatnost lidskou. Já proto myslím, abyste, velebný pane, alespoň na nějakou dobu proválení domácí kázně ponechal syndikátu dělnickému. Osmělím se ujistiti, že dělníci sami ze sebe živly anarchistické vyloučí. Já neopomenu každý symptom v našich závodech oznámiti, ale prosil bych snažně, aby v těchto kritických časech práva milosti bylo upotřebeno v případech nejřidčích. Dělníci si zde zjednaří pořádek sami. Račte míti ujištění, že dvě třetiny dělníků jsou spolehlivy, jsou to otcové rodin, veskrze řádní lidé, na něž lze ve chvíli nejvážnější úplně spolehnouti, k čemu tedy na sebe uvalovati toho odia, té mrzuté věci na místě práva udělovati milost. To by byla věc jedna.

— Máte ještě něco za lubem?

— Když již jsem v proudu, musím doplouti až do přístavu.

— Jsem velmi zvědav. —

— Ráčil jste, velebný pane, s nemalým uspokojením vzíti na vědomí čilejší odbyt našeho zboží hned po šťastném pro nás výsledku atentátu. Já ale mám své obavy. Náš jednatel — —

Při těch slovech P. Beneš pravicí svou uchopil správce za rameno. —

— Jestrábský budí ve vás nedůvěru? — doplňoval jeho větu.

— Tak jest, nemohu si pomoci. Jsem poctivý člověk a nerad bych koho činil nešťastným. Má rodinu. —

— Pozoruji totiž mnoho objednávek, ale málo peněz. On se omlouvá, že prý na počátku je nezbytně třeba poskytovat úvěru většího našim rozprodávatelům. Což kdyby dával se úvěr výhradně jen lidem hodným. V těch několika nedělních bylo — jak známo — poskytnuto úvěru jedině z přádelny přes 50.000 zl. A stále přicházejí objednávky nové. Prosím tedy o rozkazy další. Já, kdybych měl co disponovati, já bych Jestrábskému vůbec odňal agentství a dal mu zaměstnání v pisárně. Ten člověk, ač je požehnaný dětmi, v poslední době jaksi mládne — —

— Myslíte tím, že při svých padesáti letech mohl by ještě zvětřiti? — tázal se farář.

— Myslím si tolik, že jeho objednávky množí se tolik úžasně, že továrna sotva dostačuje pracovati a přece pomalu nebudeme míti v pokladně groše peněz. —

— Pozoruji též, že náš závodní kapitál stále se menší. Kterak si tu počítí? —

— Pošleme za Jestrábským našeho šafáře. Vítek Brázda je spolehlivý muž, nyní, když dělníci sami se ujmou domácí kázně, mohl by na několik neděl odejeti po stopách Jestrábského. Já mu dám maršrůtu podle jeho knihy objednávek. Soudě dále ze slz jeho manželky, která je teď pro-

lévá vždy hojněji, domýšlím se, že pláče i jeho manželská věrnost.

— A doma přece nezdá se býti člověka skromnějšího.

-- Proto že je všemi mastmi mazaný. Prosím, drahý velebný pane, neračte mi zazlívati, co povím nyní. —

— Prosím, jen otevřeně, — odpověděl P. Beneš bera správce za ruku.

— Vážím si vysoce přestkvělých darů ducha
— — — —

— Nyní uslyším novou důtku, protože předesílá chválu, — usmál se trpce P. Beneš.

— Ano, tak jest, avšak náš milý pan farář je též knězem a jako kněz má též tu všeobecnou kněžskou chybu. —

— A ta by byla? —

— Přílišná důvěřivost! Co jsem již poznal kužlí, kteří předstíranou kajicností dávali se hanebně klamati a okrádati! —

— A jsem já též takovým? —

— Ráčíte býti na nejlepší cestě, takovým se státi. —

— Ráčím, ráčím býti dobrákem! — opakoval si P. Beneš poněkud trpce.

— Na faru, na kazatelnu, do zpověduice, do školy se to dobráctví hodí velmi dobře, ale do továrny? Tu musí člověk býti jako břitva. Praxe taková je v továrnách všech. Já mám na zřeteli zdar našich závodů, na němž závisí i zdar můj. Budeme-li dělati dobré obchody, bude to i užitek můj. Naše závody jsou doposud mladé a dodám k tomu i nové co do mravního účelu. Závodů řízených v duchu křesťanském doposud nemáme a

proto není s podivením, hledí-li na ně celý svět s velikou zvědavostí. Naši nepřátelé mezi sebou si říkají: Uvidíme, jak dlouho toto hospodářství potrvá. Budou-li hospodařiti takhle, budou hotovi brzo. A přátelé naši — jichž ostatně máme velmi málo — o nás přímo se chvějí. A nepřítel, velebný pane, máte i mezi kněžstvem. —

— I mezi kněžstvem? — trnul P. Beneš.

— Závist! —

— První na světě hřích. Zaslechl jsem, kterak se mnozí na ten škandál těší, až prý uděláme bankrot. A k tomu nesmí dojít. V mých žilách doposud koluje židovská krev. Můj děd byl pokřtěným židem. Osmělím se pochlubit se, že trochu toho kšeftovnického ducha z národa vyvoleného mám a proto svou řeč končím s prosbou, aby návrhy mé p. farářem byly uváženy.

— Děkuji vám přísteli, — odvětil farář, tisknmu ruku. Na to správce P. Beneši se poroučel.

Doma našel farář na stole dva dopisy, z nichž jeden měl pečeť biskupskou.

— Ještě i pan biskup si chce smočit, — usmál se trpce, v jakési předtuše, že dopis bude obsahovati něco nemilého. Rozříznuv obálku, četl se zatajeným dechem.

Drahý můj synu v Kristu!

Jsi přesvědčen, že jsem Tě vždy u veliké lásce měl a mám a že veliké naděje v Tebe klásti nepřestávám — —

— Věru, divný to začátek, — pravil k sobě farář.

Hned od počátku pohlížel jsem na Tebe s jakousi hrdostí a když posledně celý svět se na Tebe hrnul a když vláda usilovala, abys byl z fary

odstraněn, já nad Tebou stále držel ochrannou ruku, — až Ti Pán Bůh dal nad nepřátely zvítěziti. A z této mé lásky k Tobě vyšly i řádky tyto. Miluji Tě příliš, než abych na Tvé cti ztrpěl jen stín pohany, však nade všechno máme milovati čest a slávu církve. Dovol tedy, abych s Tebou sdělil, co mi o Vašich závodech se strany přátelské bylo řečeno. Ve městě našem nedávno jezdil kterýsi jednatel z Černodola, který nabízel plátno za ceny hluboko pod výrobou.

Při čtení těchto slov ruce P. Beneši sklesly.

— Tedy je to pravda! — zvolal. — Díky, díky otcovské ruce! — dodal, líbaje písmo biskupské.

— A nyní, drahý můj synu, — pokračoval biskup v psaní, — suď sám, co si lidé myslí a co mluví o závodě, jenž poslal jednatele takového do světa. Od člověka takového žádný solidní obchod zboží do prodeje nepřevzme. —

P. Beneš po přečtení biskupského listu chvěl se na celém těle. Hlava mu hořela, nohy se mu chvěly, dech se mu v hrdle stavil. Sklesl na pohovku a nechal ty první dojmy hrůzy na sebe působiti. Zdálo se mu, jako by ho někdo palicí do hlavy tloukl.

Po chvíli pozvedl oči a spatřil druhý dopis ležeti na podlaze.

— Co asi ten obsahuje? — Chci dnes vypiti celý kalich hořkosti. —

Zvedl ho a díval se na písmo. Oddychl si. Poznal na adrese ruku své sestry.

— Vím napřed, co chce, — pravil k sobě, rozdělavaje list.

Drabý pane bratře !

Vědomost Vám dáváme, že se vynacházíme při stálém zdraví a také bych Vás pěkně prosila, abyste mi poslal několik balíků véby. Musím pomalu pomýšleti Mařence na výbavu. Ona by se mohla vdávati ode dneška, tolik by měla nápadníků. Já ji ale ještě nedám, protože jí je teprv třinácte let a není ještě ze školy venku. Taký tady byl jeden pán tam od Vás z Černodola, který měl sebou krásné véby a dával je hrozně lacino, skoro zadarmo. A tu jsem si myslila, proč bych já je kupovala, když mám tam pana bratra direktorem. Já bych se byla jinak ani neosmělila. A ten pán, co tady ty véby nabízel, měl sebou krásnou dámu a ta byla samé hedvábí a samé zlato. Co ten tady nechal peněz, není ani k vypovědění — — —

P. Beneš dále nečetl. Vyskočil s pohovky a jal se po pokoji pocházeti. Krev se mu hnala ještě více do hlavy, prsa se mu křečovitě dmula. Zakašlal a vykašlal — krev. V malé zas chvíli krev z hlavy odstupovala a celým jeho tělem projel mráz.

Sáhl na zvonek. Františka přiběhla a spatřivši svého pána, vzkřikla.

— Pro Boha, co je pauu faráři ?

P. Beneš seděl tam na sesli bledý jako stěna s rukou, v níž držel od sestry psaní, přes stůl přeloženou a v pravé ruce držel šátek krví zbarvený.

— Pro Boha, co se stalo ? — nutkala svého pána k odpovědi.

— Nic není, má drabá — odpovídal s úsměvem, — jen trochu krve. Přineste mi trochu studené vody. —

— Memento mori! — pravil k sobě. Františka odběhla.

Když Františka po malé chvílce s vodou přišla, spatřila pána svého klečeti na podlaze s hlavou schýlenou pod kříž nad klekátkem visící. Sepjaté ruce měl vztaženy k zemi. Slyšela ho těžce oddychovati, ale netroufala si na něho promluvit.

P. Beneš necítil ji ve svém pokoji.

— To je moje Golgota, — vydralo se mu z úst. — Kalich hořkosti je mi píti — — — a přece je dobře, že se tak stalo. Bůh mi dává výstrahu rukou mého biskupa. —

Po chvílce se se země zvedl a nyní teprve si vzpomněl, proč Františku byl poslal. Tvář jeho jevila klid. Vstal a bral klobouk.

— Musím dnes ještě se správcem mluvit, vrátím se co nejdříve. —

Po těch slovech odešel.

— Ty starosti ubožáka umoří, — pravila Františka s povzdechem — Jak vypadá bledý, a ta krev! —

Kapitola osmá.

Kombinovaný útok.

Baron z Adlersfeldů junior, nástupce a šéf světového bankovního domu, nalézal se v náladě velmi veselé, veskrz proti svému obyčeji. Maje hlavu plnou podniků a číslic, byl v obcování se svými lidmi pravidelně neveselým a jednoslabičným. Pouhý pokyn postačil jeho armádě bankov-

ních úředníků a služebníků, proto i kteří měli s ním co činiti osobně, byli výbornými čtenáři jeho myšlének.

Šéf světové firmy seděl právě se svým tajemníkem u nevelikého stolku, o kterýž měl opřeny lokty. V rukou držel nějaký spis.

— Tak mi ten svůj koncept přečtete — pravil k němu baron, já neměl kdy to čísti.

Tento odkašlav si, jal se čísti:

O b c h o d n í r u t i n a f a r á ř e č e r n o -
d o l s k é h o .

— Čtenářům — četl baronův tajemník koncept připravený do *«Noue Fr. Presse»* — do dneška ještě utkvěl v paměti nezdařený pokus francouzských klerikálů, pokřestaniti, vlastně p o ř í m š t i t i všecken kapitál. Oni viděli nesmírný rozvoj světového obchodu a proto dostali naň zálusk, nic nedbajíce slov Kristových, jenž hromadění vezdejších statkův nazval mamonou nepravostí. Pokus založiti katolickou banku učinil fiasko, kteréž ale, jak se podobá, klerikály neodstrašilo. Skoro v téže době vyťasil se ve Francii známý Leo H a r m ' e l s plá-
nem novým, pokřestaniti, t. j. zklerikalisovati to-
várný. Založil totiž továrnu, ovšem v rozměrech dosti skrovných, jejíž obchody daleko za nejbližší okolí nedosahují, pohybující se výhradně v kruzích klerikálních. Úhrnem se může říci, že Harmelův pokus zůstal izolován. Světový obchod zůstává jím naprosto nedotknut. Jakkoliv pokusy tyto měly by každého rozumného člověka odstrašovati, vynašel se přece v Čechách někdo, jenž si vzal do hlavy, Harmelovo dílo na půdu rakouskou, řekněme ra-
ději českou, přenést. S jakým výsledkem, čtenáři níže se dovědí. Pokus ten učinil všeobecně známý

černodolský farář P. Beneš, v němž jakoby se byl pravý extrakt klerikalismu vtělil.

V knězi tom spojeny jsou dva kontrasty: husitická umíněnost, tvrdohlavost s jezuitskou vychytralostí. Knězi tomu podařil se svrchovaně vychytralý plán: spojití židovský kapitál s urozeností. Zjednav si přístup do rodiny barona z Adlersfeldu — —

— Neuvádějte — přerušil pilně naslouchající baron čtoucího, — naše rodinné jméno.

— Tedy napíšeme zde, — odvětil tajemník — do rodiny jednoho z největších průmyslníků a z nejbohatších peněžníků, podařilo se mu ruku nejstarší dcery, dámy to vysokého vzdělání a nadání —

— Tohle též škrtněte, — velel baron.

— podařilo se mu ruku nejstarší dcery jeho pro knížete Bělohradského získati, jejíž bohatým věnem kníže byl s to nejen všechny dluhy zaplatiti, ale i hospodářství stkvěle si zařídit. Černodolský farář musí v sobě míti něco opravdu démonického, což vysvětluje i z toho, že dovedl se do přízně starého barona —

— Napište — přerušil jej baron opět — : starého již a slabomyslného barona, tou měrou vkrásti, že ve své závěti určil několik milionů zlatých na stavbu několika závodů najednou, podle vzoru závodů Harmelových. V závodech těch je nové to, že v nich je almužníkem, vlastně vševládnoucím pánem černodolský farář. Závody ty měly se jaksi státi ideálem, pravzorem katolické práce, katolického velkopřemyslu. Panuje v nich naprostý jezuitský regiment. Dělníci musí co neděle a svátek choditi do kostela na různé pobožnosti, jichž korunou je růženec. Čím kdo častěji chodí ku zpovědi, tím

lépe se mu daří. V závodech těch je každé svobodomyšlné hnutí pronásledováno a pravidelně propuštěním trestáno. Každý rozumný musí uznati, že systém takový musí svrchovaně rušivě na jakost práce působiti a tím samým i zárodek k úpadku klásti. Již nyní systém ten nese své ovoce. Mezi dělnictvem panuje nespokojenost. Dělníci svobodomyšlnější vzpírají se proti takovému duševnímu otroctví. A proto není divu, když rozhořčení propuklo až ku vzpouře, jež ale četnickými bodáky byla potlačena, a jež bude míti dosti brzy svou dohru před porotou. Avšak systém jezuitského farizejství nese i jinak své ovoce. Nábožným kroucením očí a častými zpovědmi podařilo se jakémus Jestrábskému v přádelně na plátno domoci se agentství. Člověk tento na počátku měl značné úspěchy. Přádelna dostávala mnoho objednávek. Avšak poznenáhla ukázala se nábožnost agenta v pravém světle. Na cestách vyšlehly v něm staré, pečlivě ukryté vášně novým plamenem. Agent upadl do rukou pověstné cirkusové Sireny.

— Jste si jist, — přerušil opět baron čtoucího tajemníka, — jste si jist, že černá Réza nás neprozradí, že nevyžvaní mu, že jsme vlastně my ji navedli, aby agentovi za každou cenu hlavu pomátla?

— Mám ji úplně ve své moci, — odpovídal tajemník, — kdyby jí mělo napadnouti pokušení mne prozraditi, vydám ji okamžitě soudu pro krádeže a podvody všeho druhu, a ostatně jen když ona dílo své na Jestrábském vykoná, pak nechť si povídá, co chce. Mnou to nehne.

— Já bych ale přece byl nerad, kdyby jméno mé s tímto opravdu dábelským kouskem přišlo ve spojení.

— Vždyť nemá žádných důkazů v rukou a moje rozmluva s ní byla bez svědků.

— Osoby takové jsou prodejné všem, — namítal dále baron.

— Osoby vhodnější k dílu takovému nebylo k nalezení, — odpovídal tajemník s demonickým úšklebkem. — A pak držíme černou Rézu za provázek značné doživotní renty a ona není již tolik vábná, aby mohla s lehkým srdcem značný roční důchod oželeť.

— Polovici svého jmění bych na to obětoval, kdyby se mi podařilo Černodol do povětří vyhoditi, — pravil na to Adlersfeld. — Ti pitomci anarchisté svým předčasným a přenáhleným útokem naši akci proti černodolským závodům valně poškodili. Kdyby se byl náš kombinovaný útok na ně děl rázem, najednou, mohl již Černodol býti vyhozen do povětří, ale těším se, že puma naše způsobí výbuch mnohem větší, nežli tisíc kilogramů dynamitu. Podrýti důvěru v solidnost továrny po celém světě, je horší, nežli hoditi do ní sto pum. Doufám p e v n ě po této ráně, že dílo černodolského faráře a té jeptišky — bohužel mé sestry — více se nezotaví. Nuže dočtěte svou stať.

— Milerádi připouštíme, že za pomoci růženců, škapulířů a kropáčů zahnati lze celé pluky zlých duchů, avšak v obchodě světovém třeba počítati s jinými prostředky. Černodolský farář vyslal do světa svého generálního agenta Jestrábského, aby dělal obchody a, jak za to máme, neopomenul ho opatřiti všemožnými pomůckami duchovními, avšak zdá se, že tyto agenta toho neuchránily před plamennými pohledy bývalé cirkusové krasojezdkyně.

— Dobře tak — podotkl baron.

— O níž fáma — četl tajemník dále — vypravuje mnohé bravurní kousky. A vskutku, »Černá Réza« výkony své ve vyšším krasojezdectví obohatila novým bravurním kouskem na generálním agentu černodolské přádelny, jejíž zničila na dobro. Černodolský farář touto volbou agenta osvědčil svou naprostou neschopnost k řízení většího závodu. On může sice býti dobrým, ano i vzorným farářem, avšak podle této ukázky a podle celého systému, dle něhož závody své vede, musí dodělati se žalostného konce. Po úpadku morálním musí nezbytně následovati i úpadek hmotný. Litujeme jen té slepé důvěřivosti černodolských rolníků a mnohých dělníků, kteří nechali se jezuitskou chytrostí černodolského faráře polapiti. Kojíme se nadějí, že toto naše vylíčení pravého stavu věcí poznenáhla všem dělníkům otevře oči, a že šmahem opustí závody, v nichž jim kyne hrozné zklamání. Proto též dovoláváme se pro ně a jejich rodiny lidskosti u velkopřemyslníků ostatních, aby nebyli vydáni neúprosné bídě následkem katastrofy, jež tento nejnovější papeženský švindl co nevidět stihne.

Tajemník dočetl.

— Tak je to dobře, zvolal Adlersfeld mna si spokojeně ruce. — A nyní postarcjte se, aby otisk článku z »Neue Fr. Presse« co nejvíce byl rozšířen v obou zemských jazycích po celém Rakousku, ano i v Německu. Nerozutekou-li se mu všickni dělníci šmahem, pak bych musil nad zdravým lidským rozumem zoufati.

Na to dal tajemníku pokyn, že si přeje býti samotén. Ale ještě při odchodu zastaviv ho, pravil: To ujednání s černou Rézou nelíbí se mi potud, pokud by se mohla dovolávati jakési renty. Já bych

měl nerad s ní co činiti později podle známého : mouřenín vykonal svou povinnost, mouřenín může jíti. —

Vždyť ale pan baron co do své osoby stojí úplně stranou, — konejšil ho tajemník. Měl jsem s ní činiti pouze já. —

— Vy ale jste v mých službách, to přece ví celý svět. Víte co, podaří-li se jí to dílo, nabízím jí 10.000 zl. pro vždy najednou a budeme si kvít.

— A což když je utratí? Osoby toho druhu neznají ceny peněz. Rozhází je za rok a pak bude obtěžovati znova a bude vyhrožovati vyzrazením. Dle náhledu mého bude vždy lépe držeti ji na provázku roční renty — dokud bude držeti jazyk za zuby. —

— A jste si úplně jist, — tázal se baron — že se jí to dílo podaří a že svým zaslánem do »N. Fr. Presse« se nekompromitujeme?

— Zde mi píše, že agenta má již úplně v moci, že s ní již 10.000 zl. prohýřil.

— Ano, tak to půjde — plesal Adlersfeld mna si radostně ruce. Ale jste si úplně jist, že nás nevyzradí? To mne stále znepokojuje. —

— Kde má k tomu důkazů? — odpovídal tajemník.

Na slova ta milionář neměl odpovědi. A tak se rozešli.

Po odchodu tajemníka baron procházel se po svém saloně zabrán v myšlénkách.

— Kterak jsem já tu Augustu miloval! — hovořil sám k sobě, — jaký to byl geniální duch a jaké v ní srdce! — Ona opravdu zasluhovala knížectví, neboť kněžnou byla celým svým zjevem. A proto jsem tomu byl povděčen, že byla zasnou-

beny uherskému magnátu a když tento zemřel, knížeti Bělohradskému. Nadál jsem se, že ta troška svěcené vody na její hlavě ničeho na ní nezmění. Co je na světě pokřtěných židovek, jež přece jen židovkami zůstaly. Tak jsem o své sestře doufal i já. Kolik by tu slávy bylo přirostlo našemu rodu, kdyby byl rod knížat Bělohradských schýlil svou šíjí před rodem, jehož děd nosil ještě na zádech pytel s perím a kůžičkami. Ale tu rázem všecky mé naděje zničil černodolský farář! Nenávidím ho, nenávidím, jako Shylok nenáviděl všecky křesťany, jimž půjčoval peníze, aby je ožebračil. Jak to bylo chytře navlečeno! Můj otec vybavil knížete z rukou věřitelů, čímž dostal do rukou všecky knížecí statky. Nyní mohl si otec diktovati podmínky, z nichž byla první: vezmeš si mou dceru! Ale to všecko ten černodolský farář zhatil! — Nenávidím ho, nenávidím! On neměl dosti na mé sestře, on uchvátil a vyrval nám i našeho otce, jehož marastickou slabomyslnost vykořistil. I toho zavlekl do stínu kříže. Proto nenávidím ho, nenávidím! —

— Jméno našeho rodu je pokáleno. Kostí našeho otce leží ve stínu kříže a matka naše čeká jen na příležitost, stát se též křesťankou. To máme z toho, že otec dopustil, aby dcery jeho vdávaly se za křesťany. Matka dělá dnes gardedámu staré kněžně a co nevidět bude se se svou dcerou modliti růženec. A to všecko způsobil černodolský farář. Proto ho nenávidím, nenávidím. A proto musím ho zničit, zničit za každou cenu, i kdybych měl na zádech nositi pytel svého děda. — — „Alliance israelite“ vytýká mi, že rod náš je již dekadentní, že křesťanskou krví je již porušen a proto nenávidím toho kněze, nenávidím ho. —

Kapitola devátá.

Na honbě za defraudantem.

Šafář Brázda, byv opatřen plnomocenstvím ku stíhání Jestřábského, měl od P. Beneše nařízeno dovolávati se policie toliko v nejnútnejší potřebě. Nechtěl, aby nadělalo to mnoho veřejného skandálu, jenž by byl jeho závody těžce kompromitoval. Avšak, jak již z kapitoly předešlé víme, baron Adlersfeld o skandál ten co nejvydatněji se postaral. V tom pozůstával jeho se židovskou prohnaností promyšlený plán, černodolské závody veřejným skandálem před světem zostuditi.

— Nemám-li, — pravil moudrý Vítek k faráři — dovolávati se policie, pak musím s sebou vzíti na pomoc někoho, jenž je opatřen zbraní mnohem účinnější, nežli bodák a puška četníka. Je to Jestřábského žena. s dvěma nedospělými dětmi. Vezmu manželku a matku s dětmi s sebou v naději, že pohled na ně zpronevěřilého manžela a otce pohne nazpět k jeho povinnosti.

— Jen aby vám na cestě nepřekázely! — Jedte tedy s Bohem, — s těmi slovy propustil ho P. Beneš.

Na to večerním vlakem odjížděli směrem k východu ku stíhání defraudanta. Poslední zprávy o něm zněly, že se potlouká v Hradci Králové a v okolí.

Defraudant mohl velmi snadno býti dostižen četnictvem, avšak P. Beneš měl jaksi utkvělou myšlenku, ani v tomto případě nedovolávati se pomoci, světského ramene. A zajisté prospěch

černodolských závodů vyžadoval, aby s defraudací dělalo se hluku co nejméně.

Nešťastná manželka Jestřábského skoro stále tonula v slzách a obě její děti: osmiletá Pavlínka a šestiletý Karlíček plakali s ní. Ona měla strachu nejvíce z veřejné hanby, kdyby jejího muže a otce dětí měli četníci dodati spoutaného soudu. Tedy i ohled na rodinu vedl P. Beneše k opatření již uvedenému.

Přijeli na nádraží v Hradci Králové. Zde stálo několik povozů k dispozici cestujících.

Vítek Brázda vytáhnuv z tobolky fotografii Jestřábského, dotazoval se jednoho vozky po druhém, neznají-li toho pána.

— Toho pána já včera vezl na — Nový Hradec — odpovídal jeden z nich.

— Samotného? — tázal se šafář.

Vozka místo odpovědi významně se usmál.

— Vidíte, vozí s sebou dámu? — dotazoval se dále. V tom ale již pozoroval, že vozkovi jeden z kolegů posuňkem dával na jevo, aby držel hubu, kteréhož pokynu vozka též uposlechl.

Šafář nebyl však na hlavu padlý. Vsednuv s paní Jestřábskou a dětmi do jeho vozu, kázal mu jíti směrem k nedalekým Kuklenám a nikoliv ku Hradci a kázal mu jíti krokem, aby měl příležitost s ním pohodlně mluvit. Načež vytáhnuv z kapsy pětku a vtisknuv jí vozkovi do ruky pravil:

— Jsem poctivý muž a nežádám na vás nic nespravedlivého. Zde je toho pána paní s dětmi. Jste-li vy též otcem rodiny, pak domyslíte se, za jakým účelem jsme sem přijeli. —

Vozka pohlédnuv na utrápenou tvář paní a na

andělská, zármutkem zastřená očka dítek, rozehrál se a jal se vyličovati své dojmy.

— Ta dáma na mou duši dělá si z něho jen blázna, — — musí to býti hrozný blázen. —

— Mluvte, prosím, šeptem — napomenul ho šafář s významným pohledem na děti — anebo dovolte raději, abych si přisednul k vám na kozlík. — — Tak a nyní povídejte.

— Já mám za to, — pokračoval vozka — že to s nimi dlouho již trvati nebude. Peníze mu docházejí a ta dáma jakoby ty peníze žrala. Ona jich pořád nemá dost. Divím se velice, že ta továrna nesedla mu na kobytku již dříve. Abych vám to, pane, pověděl krátce: docházejí mu peníze, dochází i láska. Jak se mohl takový starý pán ještě poblázniti! —

— Kde ho ale teď hledat? — tázal se šafář.

— Oni daleko z Hradce nebudou, — odpovídal vozka, — po dráze ještě neodjeli. Bojím se jen, aby od některého vozky nedostali výstrahu. Musíte si, pane, někoho spolehlivého nastražiti, aby vám střežil nádraží. Nejlepší bude, usadíte-li se zde v hotelu na »Špici« blízko nádraží. Já se zatím ve městě pozeptám. —

Šafář byl vozkovi nesmírně povděčen.

— Sto zlatých vám dám, podaří-li se mi jej postihnouti, — sliboval šafář.

— Zde bych radil, — pravil vozka, — abyste ponechal paní s dětmi a my se zatím poohlédneme do města. On totiž ve dne chodí po obchodnících vytloukat peníze. Ale pochybuji, že by mu ještě někdo vsedl na lep. —

— A kde ve kterém hotelu mohli bychom bydleti? — tázal se šafář.

— Ona, jak jsem vypožadoval, dělá výlety do okolí, často též s ním. Bylo by na každý pád dobře, kdybyste si někoho postavil na nádraží. —

— Zjednejte mi spolehlivého člověka, — odvětil šafář, — já jsem zde cizincem. —

V tom jim přišel v ústřety Dalmatinec vzrůstu přímo obrovského, obložený po celém těle holemi, trubelemi, opankami, špičkami, korálemi, noži atd.

— Bratře, Slovane, — volal na něho vozka, — pojď sem. — Na to obrácen k šafáři: Prosím, zapůjčte mi tu fotografii. —

— Zde, — pokračoval obrácen k Dalmatinci, — poznal bys tohohle pána? —

— A to poznal! — odpovídal Dalmatinec.

— Tedy dej pozor! — Teď půjdeš na nádraží a dáš pozor, kdyby tam ten pán přišel. —

— A co potom? —

— Potom ty toho pána nespustíš více s očí. My tam před každým odjezdem vlaku budeme. A kdyby ten pán z nádraží zase odešel, tak půjdeš za ním a necháš u portýra vzkaz. Rozuměl's?

— Co bych nerozuměl, rozumím, — odpovídal syn jihu.

— A zde máš pětku za hlídání. —

A Dalmatinec shlédnuv pětku, ukázal dvě řady bělostných zubů a nazvedl obě ramena, jako by chtěl říci: chcete-li, těmi rameny já zachytím celý vlak.

A nyní ponechme oba muže jeti do města na hledání a vraťme se do hotelu na »špici«, do něhož paní Jestřábská s dětmi vstoupila.

Hostinské místnosti zde byly o dvou světni-

cích, jedné větší pro širší obecenstvo a salonku pro vzácnější, do něhož dveře byly otevřeny. Paní Jestrábská s dětmi zasedla si v prvnější skoro u samých dveří. Zde poručila si oběd více pro děti, nežli pro sebe. Mohla již býti hodina odpoledne. Děti upokojivše svůj hlad začaly se po světnici procházeti všechno kolem okukující. Vzadu ze salonku bylo přes tu chvíli slyšet šustot hebvábných šatů, cinkání nože nebo lžičky o talířky, louskání mandlí a pod. Zvědavost lákala děti k salonku, do něhož stranou pohlížely. Pojednou nahnula se do prostřed stolu jakási dáma kyprých tvarů. Děti bázkivě odskočily, aby je nebylo vidět. I paní Jestrábská spatřila dámu, o níž na první pohled netroufala si udati, jak je stará a to tím méně, že měla tváře tlustě nalíčené. Nápadné však byly jí její černé oči, jež jí z hustého obočí jako dvě ohnivé koule plály. Černé havraní vlasy měla vysoko načesány s několika kotoučky přes čelo, jež jí dosti hezky slušely. Děti bezděčně vzbudily její pozornost, které též nebyly s to odolati zvědavosti, po chvilkách s nahnutými šljiemi nakoukati do pokojíka.

— Pavlíno, — okřikla je matka, — to se nesluší. Pojdte sem raději ke mně —

— I jen je paní nechte, — ozval se z pokoje zvučný hlas a zároveň z něho vyšla dáma nesouc plnou dlaň oříškových mandlí a cukroví a podávajíc je dětem.

— Nu tak honem, — pobízela je usmívajíc se. Děti však ostýchavě pohlížely na matku.

— Nu tak si vezměte, — pobídla je, — a poděkujte té paní. —

Kdežto starší, Pavlínka, berouc z ruky dámy dárek, dvorně se jí uklonila, zvolal Karlík:

-- Zaplať Pán Bůh! — a sotva že to dořekl, již louskal sladkou mandli.

Dáma měla z dětí patrně radost. Vyšla ze salonku a potáhnuv chlapce k sobě, pohladila ho a tázala se:

— Jak pak ti říkají? A jak tobě, děvčátko?

A když děti slušně odpověděly, pravila dáma:

— To máte hezkou maminku, jak vás hezky vede.

Paní Jestřábská usmála se, leč dáma postřehla, že úsměv jí na rtech zmrtněl.

— A jste vy odněkud zde z blízka? — dotazovala se dále.

— My jsme z Černodola.

— Z Černodola, z Černodola opakovala si — a co vlastně zde děláte?

— My hledáme tatínka — odpovídal dobrosrdečně chlapec.

— Tatínka, tatínka! — — — dáma se odmlčela.

Pozorovala bedlivě bolem rozryté tahy tváře jejích matky.

— A kolik je vás dětí všech? — tázala se po chvílce opět.

— Jsme čtyři — odpovídala Pavlínka. — Ty dvě jsou již větší.

— A jak — otázku tuto dáma kladla se zatajeným dechem — ona se jmenuje váš tatínek?

— Jestřábský, prosím — odvětila dívka.

Dáma v okamžiku tom zachytila se stoličky blíže stolu. Obrátila se zadem k dětem, aby v sobě zakryla pohnutí. Odešla do salonku.

— Ten bídník! — bouřilo to v ní — se mi

nevyznal, že je otcem čtyř dětí. Nepověděl mi to ani baronův tajemník. Řekl mi jen, že je ženat. Studem bych se propadla, že jsem se propůjčila za nástroj k takovému bídáctví! — Tohle jsem já nevěděla — ó hanba, hrůzná hanba! — —

Na to rychle ze salonu vykročíc, jala se vášnivě děti líbat i ke svým prsoum tisknouti.

Matka i děti s udivením na dāmu pohlížely.

Dětská mysl zvítězila nad ďábelstvím, protrhala rázem všecka osidla.

— Opuště, paní, — omlouvala se — já jsem měla též dítě, a to mi zemřelo, a tu mne pohled na děti vaše nesmírně dojal. —

Černá Réza mluvila pravdu i nepravdu zároveň. Stala se kdysi též matkou, ale od té doby uplynulo již dvacet let a tu na svůj poklesk dávno již zapomněla; nyní však chtěla tím své pohnutí maskovati.

— Kterak je mi vás, paní, líto, — pravila paní Jestřábská soucitně. Neměla ovšem tušení, co se v ní této chvíli dělo.

— Tak, vy zde hledáte tatínka? — tázala se Černá Réza dětí.

— Ano, on nám již dlouho nejede domů, — odpovídala Pavlínka.

— Posečkejte jen, on se vám brzy vrátí. —

Na to odešla do salonku a zavřela za sebou dvěře. Bylo z něho slyšeti rychlé kroky, bouchání seslemi, řinčení sklenic. Dětem se zdálo, jako by tam řádl šílenec. Po chvíli ale všecko v salonku ztichlo.

Asi ve čtvrt hodině Černá Réza ze salonku vyšla v cestovním úboru a podávajíc paní Jestřábské psaní, pravila:

— Psaní to odevzdejte, paní, svému manželu. On sem co nevidět přijde. —

— Že přijde, přijde, — opakovala paní, upírajíc na dámu usazené zraky.

— Tatínek přijde, tatínek přijde — poskakovaly děti.

— Ano, přijde vám — odvětila líbajíc děti — a o tom ostatním se dozvíte. — Načež přikročivši k paní, jala se ji vášnivě líbat.

— Ublížila jsem vám — pravila hlasem trhaným — ublížila velice, ale nevědomky — avšak dozvíte se brzy, že černá Réza je lepší, nežli její pověst.

Po těch slovech dáma odešla a skoro v téže chvíli zarachotil povoz k nádraží.

— Prosím, ku pražskému vlaku — oznamoval podomek — již je zapřaženo. —

Paní Jestřábská stála tam jako solný sloup, nemohouc se z překvapení probrati. Držela v ruce psaní od té, jež muže jejího omámila, a nevěděla, co si má o všem myslet. A ze svého zamýšlení byla pojednou vyrušena výkřikem do salonu, v jehož okně objevila se hlava jejího muže.

— Jsou mi na stopě — křičel do okna — musím utíkat.

— Tatínek, náš tatínek! — vzkřikly děti, avšak jejich otec utíkal, seč mu stačily nohy, k nádraží.

— Náš tatínek — náš tatínek — křičely děti, běžíce za otcem, který však jich neslyšel.

— Tatínku — tatínku — ozývalo se stále, ale hlas jejich zanikal ve vzduchu a jejich matka, nejsouc s to jim v běhu stačiti, lomila v zadu rukama.

Mezi tím na nedalekém nádraží železný oř netrpělivě hučel a hvízdal, jako by se nemohl dočkatí znamení k odjezdu.

Děti viděly jen nejasně postavu svého otce, jež na to zmizela na nádraží.

V tom železný oř zahvízdal a řetězy na vozích s řinkotem se napínaly, což bylo znamením, že vlak již odjížděl. Ale přece neodjel. Najednou byl dán signál k rychlému zastavení. Vozy s ohlušným rachotem do sebe vrážely. Bylo slyšeti hrozný výkřik lidu — a hned na to obrovitá postava Dalmatince vytáhla z podkolejí lidský trup, na němž hlava již jen za kůži visela. A v malé chvíli na to ubohá matka a žena na nádraží omdlévala, spatřivši zohavenou mrtvolu svého manžela a otce dítek.

Dojem ještě hroznější sebevraždy agenta černodolské prádelny učinila na Černou Rézu. Tato, když seznala, že stala se nástrojem bídáckého plánu, odjela na nádraží s úmyslem ujetí Jestrábskému pryč do světa, prozatím do Prahy. Podle úmluvy však s ním dřívější měli téhož dne ještě odejetí do Josefova a do Jaroměře, za kterýmžto účelem měli již svá zavazadla ponechána na nádraží. Dříve však v Jestrábském spatřovala pouze jen starého vilníka, jímž uvnitř pobrdala a jehož peníze bez ohledu, jak k nim přicházel a bez nejmenšího svědomí utrácela. Když ale nyní viděla, že má co činiti s otcem nedospělých dítek, tu se jí člověk ten nadobro zhnusil. Proto chtěla mu ujetí.

A v tom, když již ve voze se nalézala a když stroj již pochop ku předu bral, a ona na ten rej na nádraží s okna vozu se dívala, objevil se na nádraží Jestrábský s obnaženou pololysou a šedivou hlavou; klobouk byl na útěku ztratil. A zrovna

u vchodu na peroně stál obrovský Dalmatinec s červenou čapkou na hlavě.

Tento, sotva že Jestrábského zočil, rozpřáhl na něho své rámě.

— Kat — kat — kat! vzkřikl Jestrábský, jemuž strach našeptal, že ho stíhá kat. A nežli se kdo mohl nadíti, staroch Dalmatinci odskočil stranou zrovna stroji, pohybujícímu se již ku předu, pod kola. Ačkoliv Dalmatinec byl v patách za ním, vytáhl z podkol již jen mrtvolu, v jejíž žilách doposud proudila krev a jejíž svalstvo údy křečovitě svíralo.

Na odríznuté hlavě oči ještě bolestně se svíraly a ústa ještě něco blebotala — — toho všeho byla svědkem černá Reza. Nastal křik a ryk k nevypsání. Parní stroj jako vyděšený hvízdal, nádraží se plnilo i okna vozu byla plna diváků, na jejichž tvářích zobrazovala se hrůza. Mužové křičeli, ženy omdlévaly, děti plakaly — — —

V okamžiku tom přikvapila i manželka sebevraha s dětmi skoro bez dechu. Zlá předtucha ji pravila, že se jejímu muži něco stalo. A teprv po ní přikvapil na nádraží i šafář Brázda, jenž byl stopu defraudanta postihl, před nímž ale Jestrábský na útěk se dal. Zvláštní to shodou událostí ocitli se všickni na nádraží u hrozného výjevu.

Železný oř mezitím opět zahučel a jakoby byl z lidské krve nových sil nabyt, zdvojenou rychlostí ku Praze ujížděl. Ve vlaku však bylo pokračování hrozného výjevu. Cestující byli poplašeni zprávou, že jedna dáma z pohledu tolik hrozného se zbláznila. Černá Reza chtěla vší mocí s vozu skočiti.

— Já — já — já jsem ho pod kola uvrhla,
— křičela přes tu chvíli — — pusťte mne za ním!

— Musili ji tudíž odvésti do zvláštního kupé a dáti ji dvěma zřízenci hlídati.

Mezitím mrtvola z nádraží byla do jakési kolny k soudnímu ohledání odnesena.

Šafář Brázda musil ještě několik dní v soudních záležitostech se pozdržeti.

Druhého dne ráno přinesly pražské listy zprávu :

Hrozná sebevražda na nádraží v Králové Hradci. Agent černodolské prádelny A. J . . . vrhl se, jak se praví, v návalu šílenosti pod kola parního stroje v okamžiku, když vlak odjížděl ku Praze. Bližší příčiny sebevraždy nejsou známy. Dojem sebevraždy byl tolik hrozný, že jedna dáma ve voze zšílela a že musila v Praze dopravena býti do blázince. Stále prý vidí před sebou tu hrozně zohavenou hlavu sebevraha. Na nádraží nalézala se též manželka jeho s dvěma dítkami. V sebevraždě je mnoho záhadného. Vypravuje se, že ta dáma, jež ve voze zšílela, stála k sebevrahu v jakémsi poměru, čemuž zdá se nasvědčovati list, jež dáma ta krátce před odjezdem odevzdala manželce sebevraha. List ten byl odevzdán soudu.

Odpolední listy přinášely další zprávu o tom : Z listu u soudu deponovaného vychází na jevo, že agent černodolské továrny stal se obětí hanebného komplotu na poškození továrny, o čemž více světla přinese soudní šetření.

A téhož dne přinesla vídeňská »Neue Freie Presse« sensační dopis z Čech o obchodní rutině černodolského faráře, jehož obsah čtenáři znají.

Dopis v židovském vídeňském listě uveřej-

něný byl doslovně přeložen do sociálně-demokratických a pak i radikálních listů, jež jej skoro zároveň s listem vídeňským přinesly, z čehož bylo lze soudit, že se to stalo jaksi na objednávku. Avšak naproti tomu ostatní české listy přinesly list Č e r n é R é z y, jež tato paní Jestřabské — jak čtenáři vědí — při svém odjezdu doručila. O uveřejnění tohoto listu postaral se šafář Brázda, jenž byl dříve, než jej odevzdal soudu, z něho si opatřil opis. List ten, patrně u velikém rozčilení psaný, zní:

Drahá paní !

Vyznávám se Vám, že jsem bídnice. Ale než mne odsoudíte, musíte zvědět, že jsem se nechala k bídáckému kousku bohatou odměnou — ovšem jen slíbenou — získati. Věděla jsem sice, že Váš manžel je ženatý, ale nevěděla, že je otcem četné rodiny. Nyní je mi mého bídáctví nesmírně líto. Bylo mi řečeno, že se tu jedná o zničení závodu jakéhos — jak mi ho nazvali — kněžoura, jenž prý růženci, škapulíři a odpustky mámí a podvádí dělnický lid. Bylo mi namluveno, že vykonám záslužný skutek, vlákám-li do svých osidel hlavního agenta toho jistého faráře.

Považovala jsem to za stkvostný žert, pomáhati vašemu muži peníze kněze, jež jsem jak živa neviděla, utráceti. A nyní s hrůzou vidím, že jsem byla bídne oklamána a hanebně zneužita. Spatříc po-nejprv vaše dítky, byla jsem jejich nevinými zraky velmi mile dojata, když ale teď vidím, že jsou to dítky Jestřabského, tu zdá se mi, jakoby se pode mnou propadala země. Tolik přece ještě zkažena nejsem, abych ten hrozný zločin nechápala,

že jsem připravila jejich otce o chleba a snad zavlékla do žaláře. Zločin tento dal mi ránu přímo smrtelnou, z níž více se nezotavím. Chci však zločin svůj alespoň částečně napravit. Byla mi slíbena jidášská odměna buď 600 zl. renty ročně anebo 10.000 zl. najednou.

Peníze ty doporučuji vašim nevinným dítkám. Můžete-li mi, drahá paní, odpustiti, tož Vás o to snažně prosí bídná, nešťastná, zoufalá

Č e r n á R é z a.

Douška: Uslyšíte-li kdy, že jsem vzala bídný konec, pomodlete se za mne. Modlitbu Vaši Bůh neoslyší.

Dvě naprosto protiběžné novinářské zprávy. Která z obou je pravdivá? Prostý cit pravil každému, že černá Réza psala pravdu. Veřejné mínění ani na chvílku nebylo v nejistotě, komu má uvěřiti.

Šafář Brázda ovšem neopomenul do Černodola poslati delší telegram o hrozných událostech na nádraží. Zpráva ta způsobila též veliký úžas ve všech závodech černodolských. Když pak P. Beneš hned den na to k večeru obdržel české listy a zároveň hanebný dopis ve vídeňském listě, když přečetl i list, jež »černá Réza« po sobě zanechala, tu zrak jeho s radostným pohledem obracel se k nebesům.

— Osidla ďábelská protrhali andělé! — zvolal všecek unesen.

Žádný detektiv na světě a žádná policie nebyla by dokázala, co dokázaly nevinné tváře dítek Jestřábského. Dětská prostota probudila v dračici člověka, probudila svědomí. Člověk nemůže nikdy

tolik hluboko klesnouti, aby nemohl nikdy více povstati. — V okamžiku tom jeho starostmi a tichým zármutkem ubledlé tváře zalily se nachem neočekávané radosti; vypadal omládlý o celých deset let.

— Poslyšte, velebný pane, Františko a kde kdo jste, — těmi slovy svolával své domácí, aby jim zvěštoval radost z toho, že hanebný útok byl nevinností dítek zmařen.

P. Augustin viděl růžový nach na tvářích svého faráře, radoval se sice upřímně s ním, ale zároveň se zamyslíl.

A Františka jako zkušená Marta každého dne úzkostlivě pohlížela na tváře svého pána. Ty růže, jež se ob čas na nich objevovaly, zdály se jí podezřelými. Bezděčně vzpomínala si na starou tetu, jež svému miláčkovi dlouhého věku neprorokovala.

— Černodol bude jeho hrobem, uvidíte! — říkala.

A sotva že svou radost se svými domácími sdělil, spěchal P. Beneš s novinami do přádelny.

Radost i rozhořčení rázem rozšířily se mezi dělnictvem, radost z odhalení komplotu, rozhořčení nad jeho ďábelskou zlobou. Okamžitě dělníci o své újmě svolali svůj výbor se správcem továrny v čele, jemuž uložili napsati opravu vídeňskému listu. — Obsah opravy té notářem legalisované asi zněl:

Není pravda, že by v příčině zpovědí a zbožností se strany p. faráře na ně byl činěn jakýkoliv nátlak. Naopak je pravda, že p. farář ponechává každému dělníku na vůli, pobožností všech účastniti se, anebo ne, což ale nemá žádného vlivu na mzdu, anebo na jakost práce. A vůbec dělníci celý

obsah hanebného dopisu jakožto nepravdivý co nejrozhodněji odmítají.

Dojem hanopisu a vyzrazení tohoto nového útoku, horšího nežli byl ten první dynamitem, na dělníky byl co nejrozhodnější. Hanebnost taková naplňovala rozhořčením a zároveň studem i ty, kteříž doposud tajnými byli přívrženci sociálních demokratů a jejich mocného spojence: aliance židovské. Vliv obou byl na dobro zničen v černodolských závodech. Ale i ve veřejném mínění nastal obrat, pokud jim byl nepříznivý. Neníť zbrauě účinnější nad vyzrazení pletich odpůrců dobré věci.

Jedna jen osoba byla co nejbolestněji dotknuta událostmi, rychlým během za sebou jdoucími. Čtenář ji uhaduje.

Kněžnu stálo mnoho slz vědomí, že takřka v čele komplotu stál její bratr, kterýž ostatně vyčítl okamžitě, že stal se v okolí Černodola, ba i v celé říši nemožným.

Sotva že z novin o vyzrazení komplotu se dověděl, odejel do Paříže, kamž i vrchní správu svých závodů a obchodů přeložil. Svému Mefistofovi, tajemníku, jenž ho před světem nesmírně zostudil, dal okamžitě výpověď s bohatým odbytným.

Černodolská přádelna utrpěla sice značných ztrát zhýralostí svého jednatele. Hlavní jednatelství bylo nyní svěřeno Vítu Brázdovi, muži to z lidu, znající cítění a smýšlení lidu. On též vydal se na cestu ku všem zákazníkům Jestrábského, s nimiž snažil se napravit a obnoviti obchodní styky na základě co nejsolidnější. Co Jestrábský za mizerné ceny prodal, bylo prodáno. Závod raději oželel těžkou ztrátu, než aby platnost prodeje, vše-

stranně pověřeného, byť i zpronevěřilého jednatele, soudně chtěl činiti pochybnou.

— Co je tam, je tam! — pravil P. Beneš — nesmíme zákazníkům činiti nesnází. A zákazníci byli tomu nemálo povděční, že neměli žádných opletaček před soudem.

Opatrný Brázda po přání P. Beneše ku stíhání podvodníka nepotřeboval ani četníků, ani policie, defraudant popravil se sám, soud neměl tedy příčiny k zakročení. P. Beneš mohl vším právem náhradu žádati na panu z Adlersfeldu, protože návodem jeho tajemníka přádelna černodolská utrpěla značné škody, avšak ohledy na kněžnu a na celý adlersfeldský rod mu v tom bránily.

— Přestáli jsme šťastně nejtěžší krizi — těšil se P. Beneš — to ostatní budiž poručeno Bohu.

Na konec této kapitoly musíme ještě předvésti správce přádelny Zelenského, kterýž při nejbližším setkání se s farářem pravil:

— Nevím, není-li, pane faráři, váš způsob zacházení s dělnictvem, totiž ta vaše dobrota a důvěřivost, prýští se z milosrdenství, správnější, nežli přísný regiment?

— Víte, pane správce — odpověděl farář — obé musí býti, přísnost ale musí býti, abych moderně se vyjádřil, saturována, prosycena milosrdenstvím. Víte, kterak stojí v písmě svatém? — Milosrdenství a pravda potkaly se: spravedlnost a pokoj políbily se. — Vy, pane správce, jednáte s dělníky vždy spravedlivě a já s pomocí Boží chci i dále činnost vaši doplňovati milosrdenstvím. — A víte, co napsal největší básník a znatel lidských srdcí? On vložil

Hamletovi do úst slova: Kdyby každý měl býti odměňován jen dle zásluh, kdož pak by ušel výprasku?

Kapitola desátá.

Valný sjezd hospodářů v Černodole.

Byl to černodolského faráře triumf neočekávaný, triumf všecko očekávání převyšující, když přede žněmi na den Navštívení P. Marie v Černodole uspořádán byl valný hospodářský sjezd. Na ten den železný oř měl práce velmi mnoho. Od rána až skoro do poledne přivážel zvláštní vlaky, z nichž valily se davy návštěvníků takřka z celých Čech. A po obou východech městečka stály nepřehledné řady ověnčených žebřinových vozů a vedle nich i kočárů. Podél rolnických stodol ve stínu košatých stromů stálo tolik koní, že činili dojem koňského trhu. A stále ještě přijížděly nové povozy za zvuků hudby. Jedna hudební kapela vystřídávala druhou.

Krátce před jedenáctou přijížděl kníže Jaromír jako pravý kníže s několika sty hospodářských dělníků. Byl to imposantní průvod. V čele jel na koni pojezdny v bílém kabátci, v hnědých spodkách a vysokých botách s bílým širákem na hlavě. Za ním následovalo množství žebřinových vozů s dělníky a dělnicemi ze všech knížecích dvorů. Hřívý a ohony koňů byly červenými a modrými stuhami propleteny, žebřiny chvojím ozdobeny a ve vozích ve dvou řadách seděli dělníci na jedné a jejich ženy s dětmi na druhé straně. Vzezření

všech svědčilo o zdraví a spokojenosti. Mužové oděni byli plátěnými, buď červeně anebo modře pruhovanými blůzami s bílými slaměnými širáky na hlavách, boty měli vesměs vysoké. Ženy po boků mužů jely v čepcích a v živůtkách s bílými naškrobenými rukávy a krátkými pestrobarevnými sukněmi. Hoši sedící v předu vozů měli kazajky s úzkými koženými opasky, krátkými kalhotkami a vysokými botkami. Na hlavách měli též slaměné kloboučky. Dívky pak vesměs byly ve svátečních šatečkách. Všecky vozy ozdobeny byly chvojm a bíločervenými praporci. Po obou stranách vozů jelo na koních banderium hospodářských úředníků. Ve voze posledním jel kníže se svou rodinou. On sám ve svém obvyklém lesnickém obleku řídil koně. Hned za ním seděla chůva s jeho dětmi. V pozadí pak kněžna se starou kněžnou a svou matkou, jež vdovství své trávila u dcery. Kolem žebřinového vozu knížete jelo jako čestná stráž banderium selských synků a hospodářských dobrovolníků z jiných statků, ano i zemí, protože věhlas knížete Bělohradského jakožto praktického hospodáře sahal již daleko, tak že mnozí šlechtici a rolníci posílali své syny do praktické školy na jeho statky. Konec banderia tvořil lesník obrovské postavy na vysokém holštýnském koni.

Když knížecí družina k Černodolu dojížděla, byla s jásotem přivítána, načež se kolem tribuny rozložila. Knížecí dámy s dítkami usadily se na sedadlech z prken v předu.

Na jedenáctou hodinu dopolední určeny byly slavné služby Boží, jež měl P. Beneš za četné assistence okolního kněžstva pod širým nebem. Oltář byl improvisován pod známým křížem

smíření na náměstí. Po službách Božích následovalo „Tebe Bože chválíme“, jež zapělo tisíce hlasů lidských.

Zraky všech byly upřeny na P. Beneši, jenž svými osudy, svým utrpením a vůbec celým svým působením vzbuzoval všeobecnou účast. A vedle něho vynikal kníže svým hospodářským věhlasem, jenž poměrně v době krátké své statky proměnil v ráj. Po službách Božích zraky všech zase byly obráceny na tohoto v okamžiku, když vystupoval na improvisované řečníště, na němž jej hřímavý jásot posluchačů vítal.

— Velectěné shromáždění, moji drazí rolníci, spolupracovníci na zemi po otcích zděděné!

Těmi slovy svým hlasem zvučným a bez námahy pronikajícím započal svou řeč. Bylo na něm znáti ty rozpaky, jež ovládají každého, ponejprv vystupujícího před shromážděním tolik četným. Leč v malé chvíli kníže nabyt již jistoty a slova se mu v plyném toku proudila z úst. Jeho vysoký vzrůst, jeho zdravé, poněkud osmahlé tváře, milý způsob přednesu, činily ho řečníkem velmi sympatickým.

— Když jsem asi před desíti lety — pravil mezi jiným — procházel se po statečích svých předků, tehdy pronajatých skoro výhradně členům vyvoleného národa: tu srdce mé bezděčně se zachvělo z toho, co oči mé všudež viděly.

Viděly vychrtlý dobytek, vychrtlé dělníky za pluhů svrchovaně schátralými, na mnoze i provázky svázanými. Byl schátralý dělník, schátralý potah, schátralé i hospodářské nástroje. A ten řev

a to lání a to mrskání, jež přes tu chvíli se ozývalo, to všechno naplňovalo mne rozhořčením.

Pohledu toho a toho celého hospodářského systému nemohl jsem snést a proto jsem raději odcestoval do ciziny. Statky našeho rodu byly zadluženy Israeli a Israel též na nich vládl najatými trhany, kteříž každé chvíle od pluhů utíkali. A po těch přicházeli zase trhaní jiní, jež ku práci — ovšem jen na chvíli — doháněla nouze. Figurou stálou, jak se říká stereotypní, byli ti šafárové, obyčejně příbuzní židovského nájemce polí, kteří s holemi v rukou poroučeli, t. j. poháněli ty otroky kořalky k rychlejší práci. Jaké to musilo býti orání lidmi tolik zuboženými požíváním kořalky! Potažní dobytek měl přes tu chvíli jiné orače, kteří na mnoze dobytku ani nerozuměli. Takový byl obraz hospodářství na knížecích statcích před desíti lety. Proti všemu nadání stal jsem se pánem těch statků.

Mým prvním činem bylo, všechny statky přejmouti do vlastní režie, načež mým prvním dílem bylo, zemědělskou práci svěřiti pořádným dělnickým rodinám. Mou první zásadou je: Ne z a v á ž e š ú s t v o l u m l á t í c í m u, což v první řadě platí o dělníku. Dělník, má-li s chutí pracovati, musí především býti syt, syto musí býti i zvíře. Kterak ale je nasycovati? Víte dobře, pánové spolurolníci, že rolník při nynějších vysokých daních nesmí míti vysokou režii. Kterak možná dělníka nasytiti i při malé režii? Započal jsem práce s dělnickými koloniemi na svých statcích. Každá rodina obdržela totiž dílec polí, na nichž si mohla zaseti tolik plodin, kolik jich k vyživě rodiny je zapotřebí. Dílce ty mohou si sdělati mými po-

tahy, mohou i živiti kravku a kozu anebo případně mléko brátí si z mých kravínů. Systém tento má pro větší statky výhodu tu, že obětují jistou částku rolí k výživě dělníka místo peněz. Kromě toho každý dělník a jeho žena za každý den práce bere i peněžitou mzdu, ne sice velikou, ale dostatečnou ku svému ošacení.

Systém tento shledal jsem s úspěchem prováděný na Poznaňsku. Systém výhradně námezdný zavrhuji. Mzda v penězích snadno se utrácí, nejraději v kořalce. Já nechávám každému dělníku, ať si ženatému, anebo svobodnému na výběr: může si vzít buďto dílec polí k výživě dostatečný, anebo i přiměřený deputát. A tu jsem shledal, že dělník rodinou obdařený raději si vezme dílec polí a dělník svobodný, anebo bezdětný sahá spíše po deputátu. Má-li dělník rodinu, vytěžuje z těch dílů více, nežli z deputátu. Dílce ty jsou takoruka jeho vlastnictvím. Podle naší vzájemné úmluvy, může syn dílce ty dědit po otci, anebo neměl-li tento syna a pouze dceru, může synek z jiného dílce se přiženiti. Sestárnou-li rodiče, dostává se jim zaopatření až do smrti tím způsobem, že dostávají jistou část deputátu a mohou zůstat u syna, jemuž pomáhají v lehčích pracích na dílcích. Jsou-li ale neduživí, pak je do svých rukou přejímá moje manželka — (při slově tom všechno shromáždění propuká ve volání: sláva kněžně — sláva!) — jež stará se i o jejich pozůstalé sirotky v případě předčasného úmrtí.

Tímto svým hospodářským systémem dociluji tolik, že mé hospodářské dělnictvo přilnuje k roli, na níž pracuje, že role ta stává se mu drahou, protože na ní má svůj rodinný krb. Nikdo mne

nepřesvědčí, že by velkostatkář lépe pochodil s dělníky stěhovavými. Můj hospodářský dělník zná své zvíře a zvíře zná jej. A když oba se znají, pak hezký kus práce vykonají. Pamatujte, páni spulrolníci, jak se na statcích zde pronajatých sakrovalo a nadávalo, až se hory otrásaly. Odkud pak se mělo bráti požehnání boží, když ta hrouda byla takořka prokleta? Dnes z mých polí ozývá se zpěv spokojených dělníkův. —

Ačkoliv při mnohých místech posluchači propukali v jásavý souhlas, jež jsme ale vynechávali, leč při slovech posledních souhlas se ztrojnásobnil.

— Doufám, že při postupu takovém nedožiji se nikdy stávky od mých hospodářských dělníků. («Nikdy, nikdy!» zněly hlasy z úst dělníků.) A doufám dále, že vůbec zásady anarchistické sem přístupu míti nebudou.

Na mých statcích kořalky neztrpím. A mohu svým dělníkům vydati svědectví, že mi netchořují. Zde by též musil židovský putykář zemřít hladu. Můj lid by též kořaly mezi sebou neztrpěl.

Za těch pět let svého hospodaření podařilo se mi své dělnictvo si odchovati statné i zdatné. Dělnický tulák, jenž má každý měsíc a snad i každý týden službu jinou, dělá jen škodu na polích, na strojích i na zvířatech. Při dnešním pokroku v hospodářství vůbec i ten dělník musí býti odborně vzdělaný, čehož dosahuje víceletou praxí u dobrých hospodářů. Toulavý dělník jest nejdražší. Já mu musím svěřiti potah za kolik set a stroj, jenž stojí třeba tisíce, a proto svůj majetek nemohu svěřiti ledakomu. Dnes jsem již docílil tolik, že moji hospodářští dělníci platí za jakousi elitu, za nejlepší výběr, či jak se říká vý-

tažek dělnictva, k němuž náležeti, klade si každý za čest. A nikdo též mezi ně není definitivně přijat dříve, dokud i při dobrém vysvědčení odjinud by se neosvědčil. U mne, jak jsem již pravil, jde všechno bez klení a bez křiku. Každý má svou vykázanou práci, kterou koná s tím povznášejícím pocitem, že na něho šafář nehuláká a správce že do něho na tři sta kroků nestřílí klením. Klení je vůbec ovocem kořalky, kterému jsem ze svých statků nadobro dal výhost, začez mi nejvíce jsou vděчны zde ženy a matky dělníků. (Jásavý souhlas.)

Nabyl jsem přesvědčení, že dělník střízlivý udělá jednou tolik práce než ten, jehož tělesné síly kořalkou jsou podlomeny a jeho duch jako schlíplý.

Co mne však blaží, je upřímné přátelství zdejšího rolnictva. Budte, pánové spolurolníci, ujištění, že, co přijde na mne, přičiním se všemožně přátelství to udržovati vždy více. Co šlechtice a rolníka znepřátelovalo, byla ta kletá robota s hnusným poddanstvím. (Bouřlivý souhlas.) Pravím, kletá robota, protože tam, kde prováděla se bez citu, přinášela jen kletbu. Při vši robotě šlechta naše upadala do dluhů vždy hloub. Sedláci se na panských polích dřeli a páni namnoze hýřili. Dnes mezi námi příčiny k hněvu není. A kéž by všechna šlechta naše snažila se přilnouti k rolnictvu tím způsobem, jakým já to činiti se snažím. A tomuto upřímnému spojení, tomuto sbratření statkářů všech, malých i velikých, provolávám já upřímné a nadšené: Zdar Bůh! —

Nyní teprve propuklo posluchačstvo, jež při jednotlivých větách souhlasem šetřilo ze šetrnosti

k řečníku, v nekonečný jásot. Mávajíc klobouky volalo hlučně na zdar! a sláva! a dlouho ještě po zakončení řeči znova a znova propukal nadšený souhlas. Ba i ten malý bobek v rukou chůvy tleskal ručkama. S účastenstvím nejživějším hleděla mladá kněžna na svého chotě. Divila se, kterak mu plyně slova řinula se z úst. Nikdy nebyla na něho hrdější jako dnes.

— Však já svého Jaromíra dobře znám, — pravila jeho matka, — a vím, co v něm vězí. —

Mezi starou kněžnou a matkou kněžny seděl P. Beneš naslouchaje pilně slovům knížete, přes tu chvíli pokyvuje hlavou na znamení souhlasu. Tváře jeho planuly, oči se mu leskly a kněžna po chvílích hleděla na faráře a zrak její po každém pohledu se na okamžik zachmuřoval. Ta barva jeho tváře se jí rozhodně nelíbila a to chvilkové zakašlání jeho ji znepokojovalo.

Po řeči knížete vystoupil ještě na tribunu černodolský starosta a zemský poslanec dr. Jaroslav Procházka, který slovy výmluvnými líčil blahodárný vliv knížete-rolníka, jenž stal se učitelem okolního rolnictva, a jehož statky v každém ohledu jsou cvičnou školou mladšímu rolnickému dorostu. Na to starosta dále líčil působení jejich faráře, jakožto prostředníka jednak mezi malostatkářem a velkostatkářem a jednak i mezi veškerým dělnictvem, pokládaje Černodol za nejšťastnější obec v celém okolí, v nížto spojení a sbratření takové bylo provedeno.

Po řečech těchto byla na prostranném dvoře farním pod stinnými stromy hostina, na níž bralo účast několik set hostů.

— Byl to můj nejšťastnější den, — pravil na

konec farář ke knížeti a čelnějším hostům, kteří seděli kolem něho a dodal hlasem melancholickým : Nyní jsem úkol svého života naplnil ; nyní mohu odtud odejti. Cítím v sobě osten smrti a nelekám se jí. —

Zakončení slavnosti vyznělo elegicky a nikdo se neodvážil těšiti ho slovy obvyklými :

— Co pak vás, velebný pane, napadá, vy budete ještě dlouho žíti, jen si teď odpočiňte a pod.

— Měl byste přece, velebný pane, — odvážil se kníže podotknouti, — někam na čas odejti. —

— Neučiním toho, — odvětil, — já vím nejlíp, jak mi je, kořen mého života je podryt. Chci umříti mezi svými. Ten poslední komplot, — dodal šeptem, aby ho kněžna neuslyšela, — mi dodal. Děkuji Bohu, že zvítězili jsme na celé čáře a že všecy naše podniky dobře jsou zakotveny.

Kapitola jedenáctá.

Vítězí milosrdenství.

Vedeme čtenáře opět do útulného ústavu kněžny Bělohradské v Černodole. Od slavného hospodářského sjezdu minulo několik měsíců. Nastala jeseň. Klid tohoto stále vzrůstajícího městečka nebyl více rušen. V zahrádce před chudobincem rozkvétají jirinky a dokvétají poslední růže. Podzimní slunce opírajíc své paprsky o bělostnou zeď mile hřeje, což mělo za následek, že kde kdo v chudobinci ještě mohl státi na svých nohou, vycházel si na to, jak pravil, »boží sluníčko«, aby

ho ještě užil. Proto též úhledné lavičky v zahradce před domem byly obsazeny stařečky a babičkami. Bylo však mezi nimi i několik mladších. Tak na př. na jednu lavičku zasedla si žena dle postavy statná, jsouc doprovázena chlapcem asi šestiletým.

—Pojď, pojď, Karloušku — pravila ku chlapci — a sedni si zde zrovna naproti mně, abych tě viděla. Měla jsem dnes zase své hrozné sny. — Když tě nemám u sebe, je mi hůř. —

Tváře ženy jsou chorobně bledé a zrak strhaný. Jen chvílemi zalesknou se její černé oči, jež musily druhdy bývati velmi krásné a srdcím mužů nebezpečné, nyní však hledí do světa smutně, lítostivě. Z pod bílého čepečku na skráních vynořují se pletence vlasů černých sice, ale valně již prošedivělých. Ačkoliv od chudobince dolů do údolí je rozhled krásný a ačkoliv kolkolem na ni se usmívaly jirinky a růže, zraky její stále jen sledují chlapce. Nic ji nebaví, nic pozornost její nevábí, jedině chlapec.

Čtenář uhaduje, že má před sebou černo u R é z u. Kterak se sem dostala? V Praze, jak víme, byla zavezena do ústavu choromyslných, kdež měla hrozné vidiny. Ve dne to s ní ještě ušlo, ale v noci stále před sebou viděla tu hroznou zkrvavenou, blebotající hlavu nešťastného sebevraha. V uších jí hučel železný oř a zraky děsil Jestřáb-ský a žádné světlo a žádná zábava s opatrovníci nebyly s to ji ukonejšiti. Přes den bývala klidnou, a tu lékař nařídil, aby co nejvíce procházela se po zahradě a zde nějaké práce si hleděla, což na její duševní stav mělo vliv dobrý potud, pokud ty hrozné noční vidiny stávaly se mírnějšími, avšak

na dobro přece nezmizely. Při těch procházkách lékař učinil překvapující pozorování. Stalo se jednou, že do zahrady vběhlo dítě jedné opatrovnice právě ve chvíli, kdy jeho matka černou Rézu doprovázela. Dítě shlédnouti a vzkřiknouti bylo v jednom okamžiku. Přiskočila k němu a nežli se matka mohla nadíti, černá Réza měla je v náručí, tiskla je a líbala. Výjevu toho byl svědkem lékař. A hned druhého dne došel černodolského faráře z ústavu choromyslných dopis obsahu tohoto :

Důstojný Pane !

Přál jste si prostřednictvím velebného pána P. Bonaventury o stavu choromyslné něco bližšího zvědět. Mohu Vám povědět, že byla by naděje veliká v uzdravení choré, kdyby bylo možná některé dítě, jež chorá zrovna před katastrofou na nádraží královéhradeckém byla viděla, jí za společníka dáti. Paní kněžna Bělohradská prý se velice o osud choromyslné zajímá a proto snad bude ji těšiti návrh náš, aby si ji vzala do svého ústavu a tam jí nejen přes den, ale i přes několik nocí u přítomnosti bdělé osoby dítě to ponechali. Její chování zde nedává ani nejmenší příčiny k obavě, že by dítěti mohla ublížiti.

Znamenám se u veškeré úctě

— — — — —
primář v ústavu choromyslných.

Dopis tento P. Beneš okamžitě poslal kněžně. A ve třech dnech na to byla černá Réza chovankou domu milosrdenství v Černodole.

— Všecko chci obětovati -- pravila kněžna

k faráři — jen abych stopy hrozného zločinu svého bratra vyhladila.

— Nenazývejte to — odvětil farář — drahá kněžno zločinem, spíše požehnáním.

— Ó přece, přece — odporovala mu a uprouc své zraky na chorobně červené tváře P. Beneše — hrozná křivda učiněná vám, nepřestává mne trápit.

— Ano, požehnáním — pokračoval farář — závodům našim od té doby dobře se daří, dělnictvo bylo rázem ze svých anarchistických choutek vyléčeno.

Na to ujav kněžnu za ruku, pravil k ní hlasem rozechvěným :

— Za úspěch tento rád chci obětovati všecko — i svůj život. Lichotí mi nesmírně, že paní kněžna o mé zdraví tolik něžné péče jeví, mohu však dáti ujištění, že radost má smrti, kterouž před sebou vidím, umenšena nebude.

— Ale přece, ale přece — odpovídala kněžna — k vůli nám všem. Můj muž, jeho a moje matka tolik na vás visí — máme se tolik rádi a vy — a vy — při těch slovech proud slz vyřinul se jí z očí — a vy mluvíte o své smrti jako o nějaké procházce, jako o výletu.

Po slovech těch zrak kněžny utkvěl na P. Beneši s jakousi něžnou výčitkou.

— Kterýsi lékař — odvětil — pravil, že člověk má od stolu vstáti, když prý mu nejlépe chutná. S vezdejším životem je to podobné. Kdybych měl na vůli umíratí buď jako předčasně ustaralý člověk následkem mnohých zklamání a nevděků, jako pastýř, jehož ovečky zvrhly se ve vlky, kteříž ho uštvali, anebo u věku poměrně ještě mladém, v jakém se právě nalézám, ale

uspokojen v blaživém vědomí, že jsem od svého lidu mnohem více milován, nežli nenáviděn a že setba moje s tolika obtížemi do srdcí lidských vložena, tolika slzami zrosená a trním utrpení uvláčená, velmi slibně vzrůstá: pak bych vždy volil umřítí hned. Moje dobrá teta mi zde v Černodole dlouhého věku nekladla. Ostatně, dr. Příborský, pokud jsem mu z očí vyčetl a z jeho profesionálně těšivých slov vyrozuměl, klade mi jakousi šibeniční lhůtu, že prý to ještě se mnou může potrvati dvě i tři léta.

Proto, drahá paní, nemluvme o tom, těšme se raději té krásné pohodě, již nám milostivý Bůh po tolika krutých bouřích uděluje. A abychom k našim věcem se vrátili, mám mnoho naděje, že černá Réza na dobro se uzdraví. Říkají-li lékaři, že paprsky sluneční mají do sebe moc zázračně léčivou, tož myslím, že i ty paprsky nevinnosti, zářící z očí nevinného dítěte na choromyslného, jehož duch jako by se topil v propastech temnosti, budou na ní mít zázračný vliv. Hlavně ale na ní jako červnový vánek působí to lahodné ovzduší milosrdenství, jež, paní kněžno, z vašich rukou vane. —

— Pan farář mi vždy lichotí — odvětila kněžna s blaženým úsměvem — a nepopírám, že by mi to milé nebylo. Abych se vám přiznala, těšilo mne velice, když při valném hospodářském sjezdu starý hrabě K o s t e l e c k ý, jehož syn jest zde na našich statcích hospodářským ochotníkem, po všem pak — prohlédnuv si zde náš dům milosrdenství — ke mně přistoupil a políbiv mi ruku, blahopřál mi k dílu tomu. Pozoruji totiž, že v kruzích vysoké šlechty začínám býti jaksi rehabilito-

vána a že mi můj židovský původ nedávají pocítovati. Nemohu zapřít, že by mi něco takového bylo lhostejno, j s e m ť ž e n s k á.

— Nedivte se, paní kněžno, té počátečné chladnosti k vám se strany šlechtických dam. Všecky dcery židovských milionářů provdané za šlechtice, vystrkují příliš na odiv šlechtické erby, a to odpuzuje. Vy, paní kněžno — o tom vás mohu ujistiti — byla jste velmi bedlivě, ano i přísně, aniž byste o tom věděla, pozorována, a vy jste ve své zkoušce nad očekávání stkvěle obstála.

— Tak? — myslíte p faráři — smála se kněžna samolibě.

— Zvítězila jste nejen svou skromností, ale mnohem více svým milosrdeństwím. Starý hrabě Kostelecký jest v této době nejváženějším členem české šlechty. Jeho slovo platí u šlechty jako orakul. A již to bylo velikým vítězstwím, že syna svého dal sem na cvičnou školu. On schválně sem přijel, aby si dílo vaše, paní kněžno, důkladně prohlédl. Od té chvíle jste v kruzích šlechty vítaným hostem. Dvěře chudiny, jež jste navštěvovala, otevřely vám, paní kněžno, dvěře hradů a srdce sirotek otevřela vám srdce velmožů. —

Slza radosti zatřpytla se v oku kněžny.

— Víte-li pak — pokračoval po chvíli farář, — že anarchista Lamač zrovna před započetím porotního soudu pokusil se o útěk, že byl od stráže zastřelen, a že Tvrdý na to odsouzen na tři léta. Nemyslil jsem, že dostane tolik. —

— Kéž by jen se umoudřil, — odvětila kněžna. — Já hodlám jeho ženu z Prahy vzít sem a ustanovit ji za opatrovnici v chudobinci. Paní Vávrová musí odstěhovati se ku svému zeti, šafáři,

jenž co nevidět bude slaviti radosti otcovské a proto se mu teď dobře hodí manželka Tvrdého, jejíž matce a oběma dítkám jsem jejich dosavadní byt vyhradila. Třetí dítko, jak víte, brzy po narození zemřelo. Přišlo na svět hořem matky jaksi otráveno. Děti budou tak stále pod dozorem. Co jen tomu bude říkat Tvrdý, až se ze žaláře vrátí a uzří manželku jako z hrobu vzkříšenou? —

— Nevím, umoudří-li se. Před porotou choval se vzdorovitě, a proto mu soud vyměřil trest poměrně těžší, uváží-li se, že obmýšlený útok na naši přádelnu se nezdařil. A pochybuji velice, že by se na Pankráci polepšil. —

Jeho domnělý soupeř Hájek zachoval se velice šlechtně. —

— Všecka čest, on ochotně vzal na sebe úřad poručníka jeho dětem. On sám je svobodný a nemá zde již nikoho. —

— Proč se nežení? — tázala se kněžna. — Já bych měla pro něho nevěstu. —

— Tak? — smál se P. Beneš, — paní kněžna chce též dělati šťastné párky? —

— To víte, to dělají ženské všecky. —

— A nesměl bych věděti, které dívčině paní kněžna připravuje manželské štěstí s mužem tolik pořádným? —

— Budete se tomu, pane faráři, smáti. Nevěsta, kterouž mu chystám, je značně mladší nežli on, ale na své mládí je neobyčejně vyvinuta. Je to zkrátka Boženka. —

— Boženka! — opakoval farář udiven.

— Bojím se o to dítě, aby se v jeho srdci nezachytila láska k muži, jenž by ho nebyl hoden. Hájek je teprv třicetiletý a zamlouvá se mi v ka-

ždém ohledu. Věno nevěstě zaopatřím sama. A já vím jistě, že Hájek rád by Boženku za manželku pojal, on si však netroufá, protože si myslí, že snad pro Boženku chystám ženicha z kruhů úřednických. Ani mi nenapadlo, udělati z ní nějakou milostpaní. Já Boženku znám jako hodné dítě, jížto se muž, jakým je Hájek, zajisté zalíbí. Oba se k sobě hodí velmi dobře. Boženka je jako ituť, jako zpěvné ptáče poletující se stromu na strom, a Hájek je zase usedlý, moudrý, jemuž ona dodá trochu více ohně, a on zase jí trochu usadilosti. —

— Což tedy těm andělským v nebi — odvětil P. Beneš — zbude jiného, nežli spojení tomu, jež svou přízní doprovází anděl milosrdenství, požehnati. —

— Pořád tentýž lichotník. — A jelikož Tvrdeho manželka pro nedostatek místa své děti v chudobinci míti nemůže, vyhradila jsem její rodině dosavadní byt u továrny, kdež její matka bude děti ošetřovati. Budou bydliti hned vedle Hájkových. —

Kapitola dvanáctá.

Černodolský farář ve zmenšeném vydání.

Povážlivý zdravotní stav P. Beneše pohnul knížete k důraznému zakročení.

— Již vidím, — pravil k němu hned po sjezdě — že s vámi po dobrém nesvedu nic. Užiji tedy násilí a zavezu vás odtud pryč daleko. Celý svět to praví, že jste udřen a ještě více utýrán a že potřebujete delšího oddechu a vy, p. faráři, oproti

radě svých nejlepších přátel pořád si stavíte svou hlavu a odpovídáte: Když už mám umřít, umru nejraději zde. Vy ale umřít nemusíte a také ne-smíte, a proto vás ve jménu vašeho biskupa, — při kterýchž slovech kníže mu podal vlastnoruční biskupský list, — v této chvíli zatýkám a odvezu vás tam, kam vás lékař váš odvéztí káže. Všichni vás zde posloucháme, jen vy poslouchati nechcete.

P. Beneš zadíval se do tváří knížete, v nichž zračila se bratrská starostlivost o přítele vroucně milovaného.

— Co mi zbývá jiného, než poslechnouti, — odvětil tiskna knížeti vřele ruku, — dovolte mi však, nežli odjedu, odbyti ještě ohlášenou poradu okolního kněžstva, jež dle ujednání má se teď konati. —

Jelikož se rozhlásilo, že P. Beneš z příčin zdravotních musí na delší dobu odjeti, sjelo se kněžstva veliký počet z blízka i z daleka. Černodol stal se již střediskem kněžstva.

— Já prosím, — představoval se P. Beneš kněz asi padesátiletý, — jsem farář ze Z l o d ě j s k é L h o t y. —

— Těší mne velice, — vítal jej P. Beneš, — přijměte však hned předem omluvu, nenaleznete-li u mne plné truhlice peněz. —

Všichni přítomní přivítání tomu se smáli.

— Po předběžném dorozumění se s panem vikářem — pravil P. Beneš ku shromážděným, — mají dnes přednáseti dva páni: jeden farář a jeden kaplan. Páni kaplani hlásí se též ke slovu. Chtějí totiž rozvinouti zde svou k a p l a n s k o u o t á z k u a protože chtějí to činiti v bratrském

dorozumění se s faráři, chceme rádi dopřáti jim slova. —

— Dovoluji si zde představití velebného pána Zimu, faráře ze »Zlodějské Lhoty«, jež náš pan vikář sám sem pozval a vyzval, aby zde měl přednášku. —

Na to pozvedl se vikář a pravil :

— Pan farář ze »Zlodějské Lhoty« vydobyl si ve svém okolí přívlastku : Č e r n o d o l s k é h o faráře v miniaturním vydání. I on stal se farářem ve farnosti za poměrů pokud možná nejnepríznivějších, a proto všickni jsme mu velice povděční za ochotu, vylíčiti nám postup a průběh jeho pastýřské činnosti, o níž nedočítáme se v žádné pastorálce. —

Na to se zvedl farář ze »Zlodějské Lhoty«. Byl to muž statné postavy, pohledu rázovitého.

— Zlodějská Lhota — jal se mluvit — náleží též, jak známo, k patronátu Jeho Jasnosti knížete Bělohradského a je ze všech nejzastrčenější, nejobtížnější a nejchudší. Leží tam jako zakletá v lesích zrovna na úpatí našich horských velikánů. Nebylo tudíž divu, že každý farář, jenž se tam dostal, šel s úmyslem : co nejdříve tam odtud utíkat na faru lepší. Je to něco přirozeného. Kdož pak rád nejkrásnější léta svého kněžského života obětuje na místě, kde lišky dávají dobrou noc. Zlodějská Lhota byla od jak živa jen průchodní stanicí. Kněz i lid zůstávaly si cizími. Kněz toužil : jen co nejdříve odtud pryč, a lid říkal : máme zase nového faráře, na dlouho-li asi ! — Na chudých farářích vyměňují se farářové velmi často a na Zlodějské Lhotě nejčastěji.

S jakými pocity jsem před sedmi lety faru

tu nastoupil, nebudu zde vyličovati. Rozumí se, že veselé nebyly. Lid mne nevítal. Přišlo jich jako obyčejně několik do kostela na mou instalační mši a říkali: Máme zase nového faráře, kdy pak se zase postěhuje? — Moje osada rozkládala se po horském svahu na dvě hodiny cesty, jak to vůbec na horách je. Knížecí a selské lesy zasahovaly namnoze do osady. V létě ovšem nelze si nic rozkošnějšího mysliti, ale za to ty hrozné zimy. Čím se zde lidé živili? Na polích urostlo něco žita, ovsa, zemáků, zelí a co se jim nedostávalo anebo co si vydělati nemohli, to musili ukrásti. Pravím, m u s i l i. A přece byl to — jak staří lidé vypravovali — lid poctivý a nábožný, dokud ještě přádávalo se, dokud se pěstoval náš český len. Továrny na bavlnu vzaly horám poctivý výdělek. Tak se stala z poctivé Lhoty horské — L h o t a z l o d ě j s k á. Živili se lesními krádežemi, pak i pytláčením, podloudnictvím přes blízké hranice. Mnozí též chodili do světa se všelijakou muzikou. Byl to slovem ubohý lid. A nejhorší metlou lidu toho byli lesní úředníci a celní dozorcí. — Asi deset roků před mým příchodem byl tam ustanoven za polesného jakýsi Němec z říše, Beller, člověk to jako hora a ke všemu ještě krutý, nevlídný, jenž lid nenáviděl. Nenáviděl i jeho jazyk i jeho víru. Hajní si o něm vypravovali, že musil z Německa utéci a že ho pak otec nynějšího knížete z zvláštního doporučení na své lesní panství přijal. Dříve hajní ještě obstojně s lidem zacházeli. Protože rozsáhlé lesy uhlídati nemohli, přimhuřovali oči kde jak mohli, a lid jim neubližoval. Ale jakmile nastoupil ten Němec, nastaly lidu časy zlé. Ten Němec, pravý to Beller čili štěkloun, byl jako satanáš,

a lid opravdu věřil, že je s tím rohatým ve spojení, protože, když některý pytlák sem a tam do něho poslal »dobře míněnou« kulku, tato netrefila ho nikdy. Za to ale on, nač namířil, to i trefil. Němec ten stal se postrachem celých hor.

Brzy po mém nastoupení vrátil se domů z vojny jakýsi Chvojka, který měl starou známost s děvčetem, s nímž zplodil i dítě. Na mou domluvu se vzali, ale byli chudí. Ona chodila k sedlákovu do práce a on dělal doma chvoštata, kteréž vždy v neděli časně ráno nosil tři míle daleko do města, v němž si vysloužil vojnu a v němž si udělal známost s jistým hokynářem. A právě toho ten Beller lapil, když si z lesa nesl velikou nůši březového proutí. Bývalý vojn se mu postavil na odpor, bránil se, praštil po lesníku sekerkou, načež přišel četník a nešťastného Chvojku odvedl k soudu. Beller ho hned na místě nemilosrdně zmlátil a nyní měl za všecko ještě sedět.

Z toho nastalo nemalé pozdvižení lidu.

— Tak tedy hlady zde umřeme! — křičel lid, — když si již ani trochu těch růstek na chvoštata vzítí nesmíme! — Ale dříve musíme zabít toho psa! —

Beller dostal přece strach, a proto si vymohl četníka ku své osobní bezpečnosti. Lid ale počínal si vždy výhrůžněji. Byl již málo který člověk, který by nepobyl v kriminále pro lesní krádež. A lid si tudíž z kriminálu pranic nedělal.

— Co na tom, — říkalo se veřejně, — těch pár dní nebo neděl si odsedím. Alespoň mi tam dají najíst a odpočinu si. — V ohledě mravním mělo to následky nejhorší. Lid otupěl i ve víře.

Že svou bídu utápěl v kořalce, rozumí se samo sebou.

— Eh, vždyť beztoho není na světě spravedlnosti, není ani Boha. Kdyby byl Bůh, tak by něco takového netrpěl. A kněží? — ti drží jen s pány. A ostatně o nás zde nestojí již ani čert. Kněží odtud utíkají jako z horoucích pekel. — Odpusťte, páni bratři, že věrně uvádím slova lidu.

V takovémto stavu shledal jsem svou farní osadu. Ve dne v noci jsem přemýšlel, jak bych tomu odpomohl. To jsem věděl, že dokud Beller tam bude, nebude lépe. Proto jsem se ustanovil na tom, jíti nejdříve k p. biskupovi a pak cestovati za knížetem třeba do Paříže a prositi ho, aby toho hrozného člověka od nás odvolal. S vrchním řiditelem nebyla žádná řeč, a kdybych knížeti přímo psal, byl by poslal mé psaní k vyjádření řiditeli a ten by se byl vyjádřil, že Bellera neodvolá. Když věci dospívaly až ku krveprolití, tu stala se na panstvích změna. Pán Bůh se nad námi smiloval a dal nám nynějšího knížete.

Se srdcem tlukoucím jsem před něho předstoupil a zrovna jak to povídám zde pánům spolu-bratrům, tak jsem to povídal jemu u přítomnosti paní kněžny, jižto při mých slovech často zatřpytly se v očích slzy, jmenovitě, když jsem vyličoval tu strašnou bídu rodin, když jim četníci odváděli otce, anebo matku, někdy i oba do žaláře pro lesní krádeže.

Zraky knížete se zachmuřovaly, když jsem vypravoval o té hmotné a mravní bídě lidu, jmenovitě v době kruté zimy.

— Ani hodiny déle člověka toho — zvolal

kníže — tam neponechám. Okamžitě bude odvolán. A já sám co nejdříve se tam podívám.

Plakal jsem jako dítě ze samé radosti. K nevypsání byl jásot lidu při pouhé zprávě, že jeho největší tyran bude odvolán a což teprve, když jsem mu řekl, že nový kníže se svou chotí hodlá navštívit naše hory, což se i stalo. Kdyby se byl kníže nebránil, byl by mu lid objímal kolena. Za polesného byl povýšen jeden z hajných, muž to z našeho lidu. Beller nedočkal se příjezdu knížete — zmizel v noci.

— Ale nyní — tázal se kníže — z čeho ten lid bude dále žít?

— Nějaký průmysl — pravím na to.

— Ale jen jaký?

— Třeba jen průmysl chvošťatový — odpovídám — dovolíte-li, Jasnosti, za jakousi náhradu přenechávati zdejším pometlářům březové růstky. Bude to alespoň něco.

— Kdybych byl měl dosti peněz byl bych vystavěl zde prádelnu — doložil farář Zima s úsměvným pohledem na P. Beneše, což vyvolávalo všcobecnou veselost.

— To je všecko nic — namítal kníže.

— Pak by bylo třeba pozvednouti zde dobytkářství. V knížecích lesích roste mnoho trávy, která by vyživila celé stádo krav a koz. Zdejší lid se zaváže, že bude vypomáhati při lesních pracích tolik a tolik dní, za to ale že bude míti dovolení, požínati lesní travu bez poškození mlází. Zdejší horské máslo a syrečky jsou v Praze hledanými věcmi. —

— Vidím dále, — ujal se slova kníže, — že jisté partie lesa jsou již dospělé. Cesty sem k le-

sům jsou veskrz neschůdny, proto hodlám zde postavit parní pilu. Klády dám rozřezati na prkna, a svršky z klad budou za laciný peníz po dílcích prodávány zdejšímu lidu. Nechť si to rozstípají a jako palivo rozvázejí do okolních měst. Doufám, že to dobře zpeněží. Nabízí se mi sice na ty svršky velkokupec, ale já vydělek raději dopřeji lidu. Nechť se zdejší sousedi dohodnou a vyvolí si ze svého středu jednoho, jenž by to vzal na své jméno. —

— Avšak zdejší lid nemá groše peněz, — namítal jsem.

— Budou mi spláceti podle tržby. —

— Pak by se zde v nižších vodnatějších polích ujalo košíkářství a možná i vyrábění hraček, — navrhoval jsem, — kdyby se nám podařilo založiti zde takovou záložnu, která by více půjčovala, nežli ukládala. —

— Vyděláte-li na dříví — odpovídal kníže, a nepropije-li se výdělek v kořalce, pak byste mohli na nějaký průmysl pomýšleti. —

Po čas pobytu knížete na horách, mladá kněžna jala se prohlížeti domácnost v našich chaloupkách a byla nesmírnou bídou velice dojata. Pobyla i v chaloupce Chvojky, kdež ztrnula nad děsnou bídou.

— Co nejdříve pošlu sem trochu oděvu pro ty nejchudší. —

Výsledek návštěvy nového pána byl veliký. Lid rázem jakoby byl vyměněn. Do lidu vjel jakýsi nový duch. Tu teprv začínaly se jeviti jeho někdejší dobré vlastnosti.

— Kdybych byl povolal z Prahy missionáře, nebyl bych dodělal se úspěchu takového, jako

touto jedinou návštěvou knížecích manželů. Lid viděl na své oči, jak si oba kněze váží, a proto můj pohorský kostelík začínal se plnit. Nový ruch, nový život začal se u nás jevit. Začali jsme s průmyslem pometlářským, později dobytkařským. Kněze brzy na to poslal k nám učitele košíkářského a pak i hračkařského. Naše mládež chápala se horlivě díla. Lid, jakmile mu kynul výdělek jiný, rázem zanechal pašeráctví a pytláctví.

— Kdož pak by se po těch skalách přes hranice trmácel — pravil ke mně jeden starý pašerák, — v ustavičném nebezpečí před »aufséráky«. Moje žena, kdykoliv jsme vycházeli, loučila se se mnou jako na smrt. A člověk také nevěděl, vrátí-li se zdrav a živ domů. Zde se podívejte na mé nohy — při těch slovech pašerák zul jednu botu — skoro všechny prsty na nich jsou omrzlé. Chodívalo nás na paš někdy až dvacet, vesměs ozbrojených sekerkami. My, když to přišlo do tuhého, nebáli se »aufséráků«, kteří nejednou před námi musili utíkat. Někdy se jich ale sešlo více, a tu musili jsme utíkat my — přes ty skály. Nejhuře bývalo v zimě, když bývalo sněhu na sáh vysoko. Tu nejeden z nás zůstal ve sněhu na věky seděti, což se stávalo hlavně tehdy, když nás aufséráci honili. Tu nebylo kdy pro ubohého kamaráda se vraceti. Ba, že bývaly to hrozné časy. Mám-li ale výdělek doma, proč bych se plahočil po světě. Ovšem, některému pašeráku, jako i pytláku, ta čertovina vleze do kosti a ten toho nezanechá nikdy. Ale přece jenom pašeráctví i pytláctví přestane, jakmile zdejší lid bude mít poctivého výdělku doma —

Když knížecí manželé za velikého díkůčinění

lidu odjeli, pravil jsem k lidu: A nyní ukažte, že jste o mnoho lepší, nežli vaše pověst doposud zněla. Dodržte knížeti slovo, jenom tím udržíte se v jeho přízni i na dále. Dobrodince takového nesmíte si rozhněvati. I kdyby tu nešlo o nic jiného, jde tu alespoň o podruhé. Já doposud mám ze svého dědictví po otci 500 zl., kteréž jsem hotov dáti jako základ k záložně podle vzoru Raiffeisenova. Páni z okolních měst chtějí též jako na zkoušku do ní uložití nějakou částku peněz. Kdo bude zachovalý, hlavně, kdo dá výhost kořalce, ten bude vždy do záložny míti otevřeny dveře.

A mohu pány spolubratry ujistiti, že raiffeisenovská záložna na našich horách koná pravé divy. Vznikloť u nás pořekadlo: *t o m u n e p ů j č í r a i f f e i s e n o v k a*, což znamená, že je piják a dareba chlap — Tím však nemíním říci, že všechno šlo tak hladce, jak já to zde povídám. Bylo ještě dosti bojů a mrzutostí, ale úhrnem zdravý duch lidu vítězil vždy více. Výdělky lidu kynuly z dobytkařství i z lesů. Když se jedna část lesa kácela, naši lidé byli kupci. Kníže nepřipustil žádného velkoobchodníka odněkud až z Prahy. Tak se rozvinul u nás obchod se dřívím, z něhož měli zisk všickni. Sám kníže si to chválil, že prý takhle pochodí lépe, nežli s pražskými židovskými dřevaři, kteří prý obyčejně uplácejí lesní úředníky a pak prý si v lese dělají co chtějí. Kromě toho i košíkářství něco vynášelo. Naše obec poznenáhla dostávala jiného vzezření.

I hračkařství začíná se ujímati teď, když v něm lidé nabývají větší zručnosti. Hlavní věc je, abychom vždy měli po ruce nejnovější pařížské vzory, abychom mohli s výsledkem konkurovati i

s cizinou. Náš pohorský lid má podivuhodnou zručnost v děláni nejrůznějších věcí ze dřeva. Jsou u nás lidé, kteří si sami dělají žebřiny, brány, žebříky, ploužky, trakaře a pod. Děti hned od malička cvičí se v řezání hraček.

Co ale našemu lidu chybí, je obchodní rutina a nedostatku toho velmi chytře využívá žid. Kdyby náš lid při své všestranné zručnosti uměl s obchodníky vyjednávatí bez židovských sprostředkovatelů, slynul by brzy bohatstvím. A k tomu jsem se na počátku musil propůjčiti sám. Nyní však jsem se postaral o to, aby několik synků na obchodních školách nabylo nejen obchodního vzdělání, ale i obchodní rutiny. A tak se nám s pomocí Boží podařilo skoro bez ničeho, takorča bez groše, zaopatřiti lidu výživu.

Zde pan farář černodolský byl v ohledu tom šťastnější. Jeho diplomatickému umění podařilo se velkokapitál spojití s velkostatkem a oba uvéstí ve službu křesťanským účelům. V něm podivuhodně spojena jest hadí opatrnost s holubičí prostotou. A musím z vlastní zkušenosti dosvědčiti, že tato diplomacie čili křesťanská opatrnost přinášela i mně sladké ovoce. Ze mnohých případů uvedu zde jeden.

Že ovečky ze Zlodějské Lhoty neušetřily ani svého pastýře, můžete, páni bratři, snadno se domyslití. Hned prvního roku měl jsem nad farou krásné zelí, jemuž nebylo rovno daleko široko. Tvrdé červené hlávky rděly se z daleka. Jednoho rána však přiběhla hospodyně s pláčem, že nám zloději přes noc alespoň kopu nejkrásnějších hlávek vyřezali.

Krádež ta byla ještě téhož dne rozhlášena po

celé osadě. Já ale svým lidem poručil, aby o krádeži s nikým nemluvili, aby dělali jakoby nic. —

Přišla neděle. Když jsem vystupoval na kazatelnu, spatřím kostel skoro nabitý. Nevěděl jsem co to znamená Ticho bylo — proti všemu obyčeji. Kázal jsem o utrpení prvních křesťanů a o utrpení též křesťanů v jiných zemích doposud. Pozoroval jsem, že posluchači na konec kázání jaksi neuspokojeně sestrkávali hlavy. Divil jsem se, že moje kázání je neuspokojilo.

— Co pak to dnes v kostele bylo? — táži se v poledne kostelníka.

— Pan farář — odpovídal — připravil dnes všem našim Lhoťákům zklamání.

— Jak to? —

Všickni čekali, že p. farář bude kázati o zelí.

— Já o zelí?! —

— Nu ovšem, o tom ukradeném zelí. — Na to kostelník jal se vypravovati o mém předchůdci, jak prý, když mu něco s polí bylo ukradeno, se vším běžel hned na kazatelnu.

— Taky jsou ovečkýýý — napodobil způsob jeho kázání — které svému pastýří — nepřejí ani kousek toho chlebičkááá a které mu všecko všude poberouuu — —

A proto již zdejší lid napřed věděl, o čem se bude kázati. Lid z kázání měl legraci a kradl farář, kde mohl, dále. — Měl jsem též na své osadě několik zámožnějších nevěrců, z nichž byl jeden mlynář, s nímž můj předchůdce byl často na kordy. Neopomenul ovšem, aby ho do kázání po svém způsobu nevrazil, což dělalo zlou krev. Já však neopomenul příležitostně zapřísti hovor i s ním. Vraceje se kdysi od nemocného cestou blízko

mlýna, potkám se s ním. Pozdravili jsme se skoro najednou. Já rozpředel hovor o úpadku mlynářské živnosti v Čechách a v hovoru tom ocitli jsme se u samého mlýna.

— Nesměl bych p. faráře o návštěvu prositi? — zval mne mlynář. Má Aninka mi ze školy o vás, velebný pane, mnoho hezkého vypravovala. — Ty děti navazují všude!

— Bude mne velice těšiti — odpověděl jsem. Při návštěvě té vycítil jsem ze všeho chování mlynářova snahu, poměry lepší se mnou navázati, nežli byly s předchůdcem.

A výsledek byl, že později při sbírce na obnovu oltáře mlynář přispěl značnějším darem a že opět později mě! jsem potěšení, viděti jej v kostele

Proto mojí zásadou je: nikdy s nikým všechny poměry nepřetrhávati a vždy býti hotov poměry přátelské navazovati. Nevztírám se nikomu, ale také se nikomu nevyhýbám.

Po těchto slovech P. Bencš se pozvedl a řečníka třikráte po sobě objal a políbil, načež pravil:

— Vy jste vykonal více, nežli já. Vy jste začal s ničím v postavení horším, já milerád před vámi skládám zbraň.

— Nu to snad přece ne — pravil na to vikář — ale milerádi přiznáváme, že pan farář Zima ve svých poměrech vykonal věci veliké a my mu za jeho poučnou přednášku vzdáváme dík. A nyní co dále — tázal se ho vikář — mníte tam zůstat?

— A co mi zbývá jiného — odpovídal — ovečky mne nechtějí pustit — My vám — říkají

— vaše pole obděláme, jen u nás zůstaňte ! — Mé příjmy se teď značně zlepšily. Já jsem totiž v našich horách zřídil Kneippovu velmi jednoduchou. Lesní úřad přenechal mi trochu laciných prken, z nichž já podél našeho horského potoka ve skrytějších polohách nastavěl bud. Na to jsem rozhlásil v novinách, že lze u nás nabytí zdraví skoro zadarmo. A měl jsem potěšení, že se hned několik farářů na to chytlo, nu a za faráři přicházejí ovečky, které si v našich horách libují. Náš obvodní lékař má se při tom dobře též, a naše děti vydělávají si v létě jen za jahody dosti peněz. Zároveň s lázněmi jsem zavedl pěstování pstruhů pro mlsnější jazyky. A tak se spojuje jedno s druhým, a naše Lhota ztrácí potupného přívlastku z l o d ě j s k é.

Teď se mi s polí neztratí ani stéblo. A ostatně, všecko vezdejší štěstí kněze záleží v lásce lidu. Má-li kněz o několik set více nebo méně, co na tom ? Proto chci umřítí tam, kde mne mají rádi. Počátek k nápravě naší Lhoty učinila Jeho Jasnost, jemuž na konec své řeči provolávám : Zdar Bůh a zaplat Bůh ! —

— Zdar Bůh a zaplat Bůh ! — s nadšením opakovalo všechno kněžstvo.

Dravcem nejhorším je hlad a bída. Kníže následovav Krista, rozmnožil lidu hladovícimu vezdejší chléb. Proto ještě jednou provolávám mu : Zdar Bůh a zaplat Bůh !

Po řeči faráře Zimy bylo ještě chvíli hovořeno o sociální činnosti kněze. Bylo slyšeti též hlasy : u vás něco takového šlo, ale u nás, v polohách nižších, kde lidé jsou jen na výtěžek z polí poukázání, už by to nešlo.

— Všude — odpovídal farář Zima — podle místních poměrů. V kraji dalo by se ledačos docílití organisováním hospodářských spolků. —

Leč tu dotknouti se musím věci pro kněžské působení svrchovaně důležité. Mnohý kněz mohl by právem namítati: Ale pro Pána Boha, kde pak mám ku spolkářství nabrati času? Vždyť mám plné ruce práce s duchovní správou, a pak spolky vyžadují též mnoho peněz. Kněz aby všude dával nejdrív a nejvíc. Mnohý kněz zažil při svém spolkovém působení tolik příkoří, odstrkování a konečně i nevděku, že ho chuť k širší činnosti na vždy přejde. A ne jeden též následkem nemilých zkušeností upadne do jakési ztrnulosti čili omrzelosti, jež mu velí všecku další činnost obmezovati jen na užší pastýřské povinnosti. Leč takováto omrzelost bývá obyčejně následkem počáteční přílišné horlivosti.

— Kdož byl v ohledě tom horlivější, — slyšel jsem již často, — jako já. Obětoval jsem tomu čas, peníze, ba i zdraví a co jsem z toho měl? — Nic než mrzutosti. Ba i ženy na mne hubovaly, že jim tím spolkářstvím kazím muže, kteří velmi zhusta na mne se vymlouvali. —

— To všecko dělá ten farář! To je krásný farář! —

A tu bych právě dovolil si mladším spolu-bratrům dáti výstrahu — jak bych se vyjádřil — neangažovati se příliš daleko. Pravá noblessa velí, aby kněz — vyjma případy nejřídší — zůstával vždy v jakémsi pozadí, aby vůbec nestavěl se všude v čelo, aby svou dobrou vůli ukazoval slovem i skutkem, aby jiných povzbuzoval, poctivou činnost chválil, od chybných směrů zrážel a pod.,

ale aby nikdy při každé věci, neděje-li se podle jeho hlavy, nehrál si na uraženého. Mnoho již spolků velmi dobrých upadlo do rukou radikálů, protože kněz vši další činnosti buď se zřekl, anebo že nechal se od profesionálních štváčů vyštvať, aby pak tito spolek sami opanovali. Tu bývá na místě i jakési martyrium: nepovoliti totiž, nenechat se vyštvať a nevydati dobrý spolek štváčům, aby ho brzy ubili. V tom ohledu bylo by dobře, aby někdo z pánů spolubratrů, snad pan farář z Černodola, napsal pro kněze jakousi pastorálku, jak by si v době naší měli počínati v našem nynějším spolkovém životě. Vzdalovati se všech spolků odsuzuji rozhodně. Zkusil jsem toho neblahé následky. Tam kde kněz spolek některý zanechal svému osudu, tentýž brzy na to upadl do radikalismu a dělal knězi všecko na vzdory. A byly pak věci poslední horší prvních. (Všeobecný souhlas.) Neříkejme s malými dětmi, já s vámi nemám, já s vámi nehraji. Všecky staré spolky měly jaksi církevní značku, všecky — myslím někdejší cechy — dříve shromažďovaly se v chrámech a mívaly účast při církevních slavnostech. Dnes ovšem v ohledu tom panuje naprostá svoboda, leč právě dnes musí každý kněz s povděkem vítati příležitost, je-li poprošen, anebo jen požádán, aby bral účast na spolku, buď jako člen čestný, přispívající, anebo případně i činný.

V každém spolku je několik členů nábožensky smýšlejících a několik též nábožensky lhostejných a snad i nepřátelských, a tu jest povinností kněze, aby svým účastenstvím živly lepší posiloval. Nesúčasní-li se, pak tyto vydává dravcům na pospas. V ohledu tom kněz nemůže někdy býti dosti opatrným.

Ukáží to na prostém příkladě.

Do naší vesnice přistěhovala se letního času divadelní společnost, kterouž z místa sousedního předcházela nejhorší pověst. Dávali tam kusy nejhorší, na př. »Pražský kat« — »Barbora Ubrykova« — »Farářova kuchařka« a pod. Přine-li i mně do fary pozvání. Já si na to vyžádal rozmluvu s ředitelem.

— Poslouchejte, pane, — pravil jsem k němu, — já bohatým farářem nejsem, já ale jsem ochoten na každou hru vzít si lístek a nepůjdu-li vždy sám, pošlu za sebe jiného, avšak vymínuji si, abyste mi nedávali ty kusy — však mi rozumíte!

— Ano, rozumím, velebný pane, — odvětil ředitel, — a osmělím se vyznati, že pan farář z vesnice, odkud jsme sem přišli, zachoval se k nám velmi příkře. My jsme chudasové, kteří nechtějí umřít hladem a proto hledíme se přes léto nějak přežít. My proto, na vašnostin pokyn budeme dbáti. —

A drželi slovo. Ba dávali i hry náboženské. Pravda, že mne to stálo ještě několik liberek másla a několik krajáčů mléka, avšak rozešli jsme se jako dobří přátelé.

— Kdyby prý jen takových pánů farářů bylo, — chválili si.

— Nu, vždyť je ten svět učiněný tyátr! — zakončil farář Zima svou přednášku, po níž následoval hlučný souhlas.

— Dovolím si — ujal se opět slova P. Beneš — ku zlatým slovům pana faráře Zimy podotknouti něco málo. Pronesl totiž myšlenku, že by bylo dobře, aby naše zkušenosti v příčině účasti se spolkového života sebrány byly v jeden spis

k poučení našich nástupcův. Já podle zkušeností svých jsem dalek toho, činiti z toho jakousi povinnost. Úřad pastýřský sám o sobě ukládá knězi tolik povinností, že jsou s to plně zaměstnávatí všechny jeho síly a že ukládati mu ještě za povinnost zřizování spolků, bylo by velice na pováženou. Oprávněna by byla výčitka knězi — a byla již opravdu činěna, — jak sami dosvědčíte, že pro samé spolky zanedbává školu a nemocné, křesťanská cvičení a pod. Jelikož ale ve spolcích jaksi manifestuje se nový směr lidského ducha: tvoří spolky vším právem jakýsi nový odbor duchovní správy a náleží zajisté i do ní. A proto je kněz v duchovní správě ignorovati nesmí a tím méně je zavrhovati. Mám za to, že bych poměr kněze k modernímu spolkovému životu vyjádřil nejprůpadněji přívlastkem: aby byl vždy p ř á t e l s k ý, pokud by jen ten který spolek neměl účel protikřesťanský, čili proticírkevní.

Kapitola třináctá.

P. Augustin poukazuje na původ otázky kaplanské.

Na to přešlo se ku předmětu druhému, k otázce kaplanské, o níž měl pojednati P. Augustin.

— Vele důstojní pánové! — jal se mluvit, -- byl jsem vyzván, abych konečně v našem kraji též otázkou kaplanskou h n u l. Proč právě já, o němž je známo, že býval postrachem farářů v celé diecési

— Právě vy musíte o ní mluvit, — pravil ke mně můj pan farář, — vám bude spíše uvěřeno. Vás nebude nikdo podezřívati, že byste snad s hůry byl k tomu vyzván.

— Rozhodně ne! — ozvalo se několik kaplanských hlasů.

— Čím více jsem, pánové, — pokračoval P. Augustin, — o otázce té přemýšlel, tím hloub se přede mnou uchylovala, jakoby vzdalovala se do minulých dob, zrovna jako stín, jejž jsem marně za sebou zachycovati se snažil. Poznal jsem ale, že kaplanská otázka, to jest nynější poměr kněžských spolupracovníků na vinici Páně, jest dědictvím starších dob. Když naši praotcové již za doby sv. Václava fary po českých vlastech zakládali, bylo o výživu kněžstva, pracujícího na vinici Páně, s dostatek postaráno. V jakém blahobytu by dnes sluhové církve žili, kdyby pokojný vývoj působení církve nebyl býval přerušen válkami všeho druhu, domácími spory, vpády nepřítel atd., což pp. spolubratrům je známo. Jaké jen přesunutí majetkových poměrů církve způsobily války husitské, pak doba reformační a konečně hrozná válka třicetiletá, po níž hmotné i duchovní poměry kněžstva byly nejžalostnější. Čechy podobaly se namožené tomu chaosu při stvoření světa; tu musily se věci nové teprve vytvářeti. Následkem reformace a války třicetileté přemnohé zádušní statky ocitly se v rukou nové, nám namnoze cizí šlechty.

Jaký tu mohl býti hmotný stav kněžstva? Takměř všecko se musilo zřizovati znova. Z někdejších církevních statků zbyly jen kousky, takorča ohryzky. Kde majitel velkostatku přijal učení

Lutherovo, tam zle se vedlo církevním statkům a jinění zádušnímu. A přišel-li později na jeho místo pán katolický, ten též nepospíchal s navrácením církevních statků jeho předchůdcem uloupeného. Způsobem tímto nastala veliká nestejnost v duchovních obrocích.

V řeči lidu doposud zachovaly se názvy »kněžských luk« (Pfaffenwiese) na něž faráři mají dnes právo se — dívat.

Po válce třicetileté byly pozemkové poměry far svrchovaně zapletené. Z bývalých farních kostelů stávaly se filiální a z filiálních farní, při čemž beneficiátům přiřčeny byly pozemky far filiálních, anebo zfilialisovaných buď zcela anebo částečně, často též v podobě nájmu za nepatrnou cenu, anebo za konání zvláštních pastýřských povinností.

Různými běhy válečnými se stalo, že ledakdes malá vesnice v některém zákoutí udržela si farní obročí v původní, z doby Karla IV. pocházející celosti, a zase lidnatá města měla svá děkanství nadobro ochuzená.

Chci tím říci, že válkami husitskými, reformací a válkou třicetiletou původní stejnost beneficií, pokud stejnosti bylo lze všudež docílit, zrovna asi jako při výměře statků jednotlivým rodinám již za praotce Přemysla: byla veskrz prolomena. Kradlo a bralo se z církevních statků všude, někde však více, někde méně, při čemž nejvíce utrpěla města.

Kaplanská otázka má mnoho otců. Prvním otcem je nynější nestejnost beneficií. Někde zůstalo toho bene dost, ale officií málo a opačně zase někde zůstalo povinností až příliš mnoho a

toho vezdejšího bene málo a to veskrz následkem zlých dob, per »nefas temporum«.

Nerovnost tu umínil si vyrovnati josefinismus pověstnou kongruou, jež vlastně nebyla ničím jiným, než prokrustovým ložem. Během let poměry majetkové stále se měnily. Cena zboží stále rostla, cena peněz — fundací, z nichž příjmy městských farářů po zabraných polích skoro výhradně pozůstávaly, stále klesala, čímž nestejnost beneficií stávala se vždy větší.

Nestejnost tu nezavinila církev. A s nestejností tou těsně souvisí otázka kaplanská.

— Není to dobře, — říká dnes lid, — že jeden farář má příliš mnoho a druhý příliš málo. Kdo to ale zavinil? Kdož by si troufal nestejnost tuto vyrovnati? Leč pokročme dále do naší doby.

Příjezdem železného oře lidnatost mnohých krajín velice se změnila. Z někdejších filiálních osad stala se města, střediska obchodu a průmyslu. Tak se stalo, že z mnohého města musí lidé choditi do kostela na vesnici, v nichž obyvatelstva spíše ubývá, nežli přibývá, a že města ta namáhají se, vydobyti si samostatnou duchovní správu, a když ne hned tu, tedy alespoň své hřbitovy, čehož další následky jsou ty, že kněží někde mají práce do úpadu při dosti bídném postavení hmotném a někde zase práce poměrně málo při postavení dosti dobrém a při vyhlídkách velmi stkvělých a to následkem práva patronátu. A může se skoro nazvati pravidlem, že na př. při mnohých pracích v průmyslových krajích, kněží vyhlídky mívají co nejmenší, což veskrz má za následek přístřeší ne-

jen otázky kaplauské, ale i farářské, protože obě otázky těsně spolu souvisí.

Dnes lze tvrditi, že kněžstvo v příčině té je rozděleno. Kde příznivy jsou patronátní poměry, tam kněžstvo k jejich upravení nemá na spěch z příčin přirozených. A komu se podaří ze špatného patronátu dostat se na dobrý, ten byť i dříve sebe více horlil pro jeho upravení, najednou v horlivosti té ochabuje. Jsmeť lidé! To ale vždy více dokazuje nutnost, nutnost, pravím, již neodkladnou, k opravení a upravení patronátů, což by velice k uspokojení kněžstva, zvláště kaplanů přispělo. Leč toto všecko je pouze vnější stránkou otázky kaplauské. Přistoupím nyní ku stránce vnitřní.

Mé první kaplanování bylo u jednoho již staršího pána. Vyšel jsem právě jako novověčenec s plnou hlavou ideálů.

Když si teď při zralejším věku a chladnějším rozvaze rozpomínám, s jakou výbavou byli jsme ze semináře vysláni do duchovní správy, pocituji živě, že výbava ta byla nedostatečná. Vědomostí z knih měli jsme sice dost, páni professoři nám toho z nich nasejpali, až nás z toho brněly hlavy. Bylo nám mnoho napovídáno o vznešenosti našeho nastávajícího povolání a jak prý se máme státí solí a světlem tohoto světa. Byly nám do paměti vštípeny výroky sv. Otců, jak prý i andělé závidějí knězi důstojnost jeho, a jak máme nejvznešenější úkol, zreformovati svět. My všickni vznášeli se v nejvyšších ideálních sférách. Nyní ovšem, poučen byv trpkou a drahou zkušeností, nahlížím, že by nám bývalo více prospělo, seznámiti nás blíže též se zemí, po níž jsme měli kráčet a především

a kněžskou domácností, kteréž ten který náš professor skoro ani se nedotýkal, buď že půdu tuto vůbec neznal, (pobýv jen na krátko v duchovní správě, načež dostal se do Vídně do frintanea), anebo pro rozvlácnost svých přednášek k předmětu tomu nemohl se probrati. Byl to jakési monstrum učenosti, kterou před námi stavěl nemálo na odiv. Ano, bylo by nám velice prospělo, ukázati nám též ze zkušenosti buď vlastní anebo cizí, jak se ten Boží chlebiček na farách jí, jak je lépe jísti farské polévky, zdali horké anebo studené, jak třeba oči přimhuřovati, je-li maso hovězí převařené, pečeně přepečená a vepř přepepřený; je-li pro kaplana radno strkati nos do každé omáčky a prsty mezi dvěře, anebo jak se chovati, pozoruje-li, že vařečky v kuchyni jsou tolik dlouhé, že zasahují až do kanceláře; anebo je-li radno, aby kaplan měl vrzavé boty, anebo zpíval si ve své kaplance příliš nahlas. Takové a podobné pokyny byly by nám prospěly mnoho a uspořily mnohou trpkou chvíli a ještě trpčí zklamání. Každá moudrá matka přidá dceři a snad i mnohý otec dá synu do stavu manželského jakási pravidla života, jak se má jeden ke druhému chovati, jak jeho chyby a snad i křehkosti snášeti, jen nám v příčině života domácího bylo povědíno příliš málo. V poměru kaplana k faráři byla nám sice všeobecně doporučena úcta, poslušnost atd. a v poměru ku služebnému personálu ve fáře co největší opatrnost, ale jen tak letmo, což ostatně bylo i v pastorálce obsaženo. Bylo na professoru znáti, že u věcech těch buď postrádá zkušenosti, anebo že se jich nerad dotýká, anebo též, že je za příliš malicherny považuje.

Za to ale nám co nejvíce kladl na srdce

šrdce čistotu a správnost kostelního prádla, rouch atd. A co jsem na své první štaci shledal? Nejhorší šlendriánství. Nám bylo v semináři tolik toho napovídáno o vznešenosti našeho povolání a tu najednou bác! — shledal jsem příkrý kontrast v životě. Já začal reformovat a tu jsem narazil na — kostelníka, který byl zrovna asi z té školy, z jaké vyšel náš nebožtík Prachenský čili Havran, jež p. farář musil přese všecku shovívavost vyhnati.

Kostelník se vymlouval, že za ten pakatýlek z patronátní kasy nemůže míti sněhobílé prádlo.

— To je ňáký rýpal — vyjádřil se o mně ve farské kuchyni, když si druhý den ráno přišel pro víno. Kostelník tento náležel do počtu těch, kteří když si ráno odzvoní na věži, přicházejí vyzvánět do fary — klepy, hezky za tepla. A u toho jsem si hned na začátku rozlil ocet.

Existenční otázka kaplana závisí ne tak na poměrech hmotných, jako spíše na poměrech společenských. V semináři se nám mnoho povědělo o tom šlendriánu na mnohých farách, a my všichni byli přesvědčeni, že jakmile se dostaneme do duchovní správy, bude naší první povinností šlendrián ten ze všad z kostela a snad i z fary vyháněti.

Pamatuji se jako dnes na slova profesora při přednášce liturgické: jen pryč s těmi špinavými hadry z kostela! Mnohá hospodyňka má plný prádelník sněhobílého prádla a nejjemnější véby, ale styděla by se to plátýnko, na něž se klade tělo a krev Páně, vzíti si za kapesník. V semináři dostalo se nám hojnost liturgických předpisů a když jsme pak přišli ven, v jakém mnohdy kontrastu nalézaly se se skutečností! A kontrastu toho

já se stal jaksi obětí. Můj první p. farář brzy při obědě zapředl rozmluvu o nepraktickém vychování kněžského dorostu, zrovna prý asi jako učitelů na nynějších paedagogiích a když pak prý přijdou ven, rádi by ty staré faráře, anebo kantory šmahem zreformovali. Což pak těm pánům v seminářích je prý hej! Jim se to snadno reformuje, proto že málo kdo z nich v duchovní správě pobyl. Oni si těch pár let v seminářích odbudou, snaží se, aby to v nich šlo hezky hladce, aby tam nebylo kravalů aby pan biskup neřekl, že nedovedou seminář řídit, načež při nejbližším uprázdnění kanonikátu derou se nahoru!

Nuže, kolik pak těch pánů tam máte, kteří pobyli v duchovní správě? A ti pak řídí tu boží církev! Semináře jsou paedagogia ne kanonikáty.

Po takovýchto příležitostných rozhovorech jsem otvíral oči. První dojem na mne byl: ten můj farář má také trochu pravdy.

— Ale abyste — pokračoval p. farář ve svých rozhovorech mezi obědem — věděl, že i já jsem zaujat proto, aby kostelní prádlo nebylo roztrhané, tož bych vás, velebný pane žádal, abyste si neobtěžoval učiniti seznam, čeho všeho bylo by do kostela třeba a seznam ten račte donést na patronátní úřad, jemuž tu věc na srdce vložte.

— Ale prosím, — dovolil jsem si ho upozorniti, — to se přece přísluší panu faráři, jakožto rectoru ecclesiae.

— Jenom vy tam jděte, — odvětil — vy jste mladý, mně samému by to páni nevěřili, ale když jim to řeknete vy jako nováček, před vámi se spíše zastydí. Ano, uznávám to, — dodal jaksi rozhor-

leně, — je to již s tím kostelním prádlem hotový skandál. — Zároveň se tam pánoům představíte.

Mimochodem řečeno, můj první farář co do nábytku a prádla byl co nejstkvěleji zařízen. A proto mne přímo do duše řezal kontrast, mezi sněhobílými vébami na faře a zažloutlými hadry v kostele. Končně ale byl jsem tomu povděčen přece. Byl jsem mladý a podnikavý.

Udělal jsem generální přehlídku všeho kostelního prádla, zhotovil seznam, na to se chopil pastýřské hole a šel jsem.

— Šťastné pořízení! — loučil se se mnou farář, při čemž ale postřchl jsem významný úsměv na jeho rtech, jakoby byl chtěl říci: nu tak jen si tam, ty mladý zajíci, běž!

Došel na patronátní úřad, zastíhl jsem v něm staříckého důchodního, jemuž jsem se jako nový kaplan ze Š l e n d r i á n o v a představil.

— Těší mne — těší mne velice, — prosím, raďte se posaditi, pan řiditel přijde okamžitě. —

— Tak vy tedy, velebný pane, — jal se starý povídálek hovořiti mna si při tom dle svého starého způsobu ruce, — ráčíte zde u nás býti kaplanem. To jste se dostal k hodnému panu faráři. Vidte, ten má znamenitou kuchyň! Takovou musí pohledat. Váš pan farář u pana řiditele mnoho platí. To je vám veselý pán, ten nezarmoutí nikoho. On chodí s panem řiditelem na honby, on taky se co nevidět stane »probořtem«. (Tak se totiž nazývala největší fara na patronátě.) — Nu, to mne těší, že mám čest poznati vel. pána. —

Mé přijetí v patronátní kanceláři bylo jak vidno velmi přívětivé a proto jsem s důvěrou tím

větší předložil seznam nutného nového kostelního prádla.

P. důchodní, nasadiv si brejle, jal se můj seznam nového a nutného prádla prohlížeti. Již mezi čtením pozoroval jsem, že se jeho tváře nápadně prodlužují, že mu obočí roste do výšky a brada do hloubky a že mu špičatí nos.

— Tak tohle všechno ráčíte si přát? — otázal se mne po přečtení, při čemž pátravě zadíval se mi do tváří, jakoby chtěl zvědět, neutekl-li jsem odněkud z blázince — — v tom se otevřely dvěře, a jimi vešel p. ředitel.

Byl to muž asi padesátiletý, ježž si pan patron vybral k zavedení, jak tomu tehdy říkali *f o r c í - r o v a n é h o* hospodářství. Právě v té chvíli objednával z Anglicka a Německa nejnovější hospodářské stroje za mnoho tisíc. Přijal mne fouňovitě blahosklonně.

Po obvyklém představení jal se i pan ředitel můj seznam přehlížeti, po jehož přečtení pohleděl na mne s výrazem tváře: Myslí to ten mladík doopravdy anebo jen žertem?

— Tohle je — zvolal znamenité — tolik prádla najednou. To snad chcete celý kostel i s farou dáti do futrálu z plátna. Věru znamenité! —

Z vedlejší kanceláře písaři, slyšíce svého šéfa žertovně mluvit, vystrkovali do řiditelný hlavy a dívali se na mne jako na nějakého Indiána.

— Nu tak, jen si to pánové prohlédněte, — vyzýval je ředitel, a tito vidouce šéfa svého v žertovné náladě, jali se do jeho nálady služebně horlivě — (*diensteifrig*) — se vpravovati a hleděli na mne jako na člověka, jenž právě spadl odněkud s měsíce.

Jsa z počátku poněkud zaražen tímto způsobem jednání, nemohl jsem najítí patřičných slov.

— Prosím, pane řediteli, — ujímám se slova, nemálo podrážděn, — tolik bídná oltářní roucha nejsou snad na celém světě. Ani missionář kdesi ve střední Africe mezi černochoy by na nich, anebo v nich mši sv. nesloužil. —

To jste, pánové, měli viděti, jak se v panu řediteli vypnul pan Franc ve vší své nadutosti.

— Nu tak si, velebný pane — pravil ve vší své impertinentnosti — jděte mezi ty černochoy do střední Afriky, my — my — zakoktával se — my spolu nemáme již více co mluvit. Vy jste nám ještě příliš mladý zajíc, než abychom si od vás nechali poroučeti.

Po těch slovech obrátil se a ve své kanceláři zmizel.

Na přijetí také nebyl jsem připraven. Odešel jsem všecek rozhořčen, neukloniv se nikomu, ani povídavému důchodnímu. Farář ovšem z pouhého pohledu na mou tvář poznal, jak jsem pochodil a můj dojem z jeho tváří byl, že byl povděčen tomu, že jsem — jak se i později vyjádřil — »ráčil pořádně naráziti«. Při obědě nejevil žádné zvědavosti, abych mu dopodrobna vypravoval, jak jsem pochodil.

Kuchyň mého prvního faráře byla znamenitá.

— Tam je znamenitá kuchyň, — těmi slovy propouštěl mne rektor semináře do duchovní správy, — tam se seberete. —

Od té chvíle ale se mi zprotivilo každé sousto. Zdálo se mi, jakoby mi se utrhlo kus srdce. Lázeň tato byla tolik ledová, že srdce mé se v ní povážlivě zmrazilo.

Já od té chvíle nebyl s to snést kontrast mezi chlívem, jemuž se říkalo kostel, a mezi salony na faře. A co mi dodalo ještě více, bylo, že téhož odpoledne jsem viděl řiditele panství vésti se s mým farářem, viděl jak se něčemu smáli a jak si pak jako na shledanou podali ruce.

— Komu jinému mohli se smáti, nežli mně? — pravil jsem k sobě.

Cítil jsem se zrazena a v hloubi duši uražen. Mně se ta stkvělá kuchyň ve faře zošklivila. Každé sousto stavilo se mi v ústech. A přece jsem měl hlad. Já hubeněl vůčihledě.

— Proč nejíte? — durdil se na mne farář, — nechutná vám moje kuchyň? —

— Jsem churav, cítím slabost ve všech údech, — odpověděl jsem.

Vyžádal jsem si dovolenou. Neřeknuv kam jedu, jel jsem ke konsistoři s prosbou, aby mi dali jinou stanici.

Mezi tím časem náš professor, který nám tolik krásných věcí o vznešenosti stavu kněžského a o šlendriánu v mnohých kostelích napovídal, stal se kanovníkem a měl v moci obsazování kaplanek. Jeho kariéra byla dosti rychlá. Když mne před sebou spatřil, ulekl se mne.

— Co pak vám je? — Snad nestůnête? — vítal mne. — Vždyť tam máte znamenitou kuchyň. —

Já neměl úmyslu si stěžovati, nýbrž toliko o nové místo prositi, avšak slovo dalo slovo, až jsem konečně vyšel s barvou ven.

— A to že vás tolik dojalo? — zvolal ka-

novník, jakožto můj bývalý profesor — vy jste přece jen dětina.

— Já dětina? — divil jsem se zase já — prosím, raďte jen se pamatovati na vaše slova při přednáškách o tom šlendrianu a hadrech.

— A co bych si z toho dělal? — durdil se milostpán; — za to je před Bohem zodpovědným váš farář a nikoliv vy. Vy si hleďte svého a do věcí farářových se nepleťte. —

— Děkuji, — odpovídám trpce, — za milostivé poučení, jež ovšem velice se různí od poučení s katedry. Jako novosvěcenec neměl jsem ani tušení, v jakou veteš zvrhnou se nejkrásnější ideály při postupu do vyšších důstojností — — má úcta — má úcta — budu vědět, dle jakých vznešených příkladů mám se dále na vinici Páně řídit, — má úcta — má úcta. —

Odešel jsem svrchovaně rozrušen.

— Je to tentýž profesor, — tázal jsem se snad asi stokrát sebe sama, — tentýž představený, jenž nám tolik krásně přednášel o vznešenosti naší katolické bohoslužby, anebo je to někdo jiný? — Před mou duší míhala se postava anděla, s něhož jakoby bleskem sražená byla k nebi se vznášející křídla a z něhož pozůstaly toliko šplhavé nohy.

A tu ze vši bolesti bezděčně mne popadl hlasitý smích. Smál jsem se tolik nápadně, že se lidé za mnou pozastavovali, mně ale smích jejich byl lhostejným.

— Všecko je dětinstvím! — Co si z čeho dělat? Vždyť ty za nic nejsi zodpovědným! —

Vrátil jsem se domů naprosto změněn.

— Všecko je dětinství! Stránka praktická je nejlepší! —

Dělal se ze mne jiný člověk.

Sotva že jsem přijel domů, můj farář odjel za mnou do konsistoře, rozumí se, že na zvědy. Celý dům díval se nyní na mne skrze prsty. Čeládka stala se najednou nedoslýchavá. Připadl mi na mysl král Lear v Shakespearu. Tam totiž vděčná dceruška dává čeládce povel, aby na volání jejího otce dělala, jakoby nedoslýchala. Tak se vedlo i mně. Musil jsem si přinášet i vodu, cídit si obuv atd. Mezitím kostelník postaral se o to, abych po kolatuře byl rozkřičen jako nesnášlivý, umíněný člověk. Brzy ale jsem seznal, že mínění lidu stálo většinou na mé straně. Mělo jsem výhodu tu, že jsem byl mladším a slabším, a lid od jakživa staví se na stranu slabšího. Mou vinou se to nestalo. Já se soudu lidu nedovolával.

Brzy na to jsem se dozvěděl, že na panství mého patrona vypukl dobytčí mor, jemuž za oběť padlo asi třicet krmných volů. Padesát zlatých na obnovení kostelního prádla nebylo, ale 10.000 zl. rázem bylo zahrabáno do země. A vůbec nový hospodářský systém ředitele panství se neosvědčil. Majitel velkostatku zabředal do dluhů vždy hloub, až to všecko dostali do rukou židi.

To byla, veledůstojní pánové, moje první kaplanská stanice, na níž se zauzlila moje kaplanská otázka. A uzel ten se zavazoval na každé nové stanici tou měrou, že se stával nerozuzlitelným, ovšem, neváhám to doznati, hlavně vinou mou. Jak jsem již pravil: stal se ze mne člověk veskrz jiný, člověk zoufalý, ke všemu odhodlaný, ať to dopadne jak chce. Došlo tak daleko, že celá kon-

sistoř se přede mnou zapírala, že pro mne nikdo nebyl doma, a že žádný farář mne více nechtěl. Jsou dvě příčiny kaplanské otázky: jedna je duchovní a druhá hmotná. Prvá je o mnoho důležitější, nežli tato, protože bývá zdrojem té druhé a protože ji činí palčivější. První závisí na tom, jak kněžský dorost je v seminářích odchován, jak se k životu praktickému uzpůsobuje. Se strany pánů farářů vede se stížnost, že prý mladí kněží přicházejí na venek s požadavky namnoze přepjatými, že činí přílišné nároky v každém ohledu.

V kostele není prý jim nic dosti liturgické. Mladý kněz přináší si do duchovní správy ze semináře měřítko příliš veliké, na něž doměří se málo kdy a málo kde. Na to zase jak to při dosavadních patronátních poměrech v kostelích a v sakristiích vypadá, v seminářích běže se ohledu velmi málo. Faráři mají namnoze vázány ruce.

Napovídá-li se mladému knězi v semináři mnoho o tom šlendriánu na venkově, pak jsou konflikty mezi ním a farářem nezbytny, jež pak tím spíše přenášejí se na hmotné zaopatření kněze. Z těch krásných věcí, vštípených mladému knězi do hlavy v semináři, dostává tentýž jakousi reformatorskou horečku, jež jej naplňuje vědomím, že ten staroch je slaboch, že ničemu nerozumí a pod. A věru že nic nečiní kněze staršího tolik neduťklivým, jako dává-li mu ten „mladý zajíc“, jak jej nazývá, třeba jen z daleka pocítovati, že je z té nové školy — tentýž poměr jako na školách, kde též ti mladí rádi by staré kantory buď zreformovali, anebo do pense poslali. A tu měrou přirozenou mnohý farář začne svým způsobem horliti proti nepraktickému směru kněžské výchovy v se-

mináři, jež nazývá žebříkem k vyšším důstojnostem. Z každého semináře vede prý žebřík nahoru do konsistoře, a tak prý mnohý představený semináře stává se nahoře rozhodujícím faktorem, který v duchovní správě buď ani nepobyl, anebo pobyl jen na krátko. A proto prý při obsazování míst představených v seminářích mělo by se mnohem více brát zřetel na kněze v duchovní správě co nejchvalněji osvědčené. Zajisté že by ku př. zde můj pan farář ten kněžský dorost v semináři mnohem praktičněji vedl, nežli mnohý mladý pan doktor písma. (Hlučný souhlas všech.) Ve starých povídkách tvrdí se, že každý dům má svého hada. I do domů farních vplíží se někdy had nespokojenosti. Kdo jej tam zanesl? Troufám si zde ze zkušenosti své pronést domněnku, že hadí vajíčko bylo do nich zaneseno ze semináře. A není též divu. Seminář je semeništěm mnoha semene dobrého, a tu se stává, že i tam přichází nepřítel člověk se svým koukolem.

Rozdrážděný, jak jsem byl, učinil jsem dle svého tehdejšího mínění odvážlivý a při tom nerozvážný krok.

— Tohle mně?! — zvolal jsem a přestal jsem chodit ke stolu svého faráře a začal chodit k obědu do hospody. Jaký dojem to v celé kolátuře udělalo, můžete si, pánové, pomyslit. Veřejné mínění stálo i přes kostelníkovy řeči, snad že právě pro ně, na mé straně. Mnozí — nejvíce ovšem učitelové — byli rozbroji mezi farářem a kaplanem nemálo povděční, což mi právě milé nebylo.

Leč to padalo na váhu málo. Já byl jednou v proudu a tu padni oko, nebo zub: učitelové v mém sporu s farářem nerozhodovali. Starší ale

a rozvážlivější sousedi nad tím kroutili hlavami a neostýchali se mi do očí říci, že tak nedělám dobře, mladší že má vždycky staršímu ustoupiti a se podřídit. Ano, jeden z nich osmělil se mi říci, že dětem ve škole dávám špatný příklad. Slova ta mne velice rozladila. Byly okamžiky, v nichž mi dobrý duch radil: vrať se, dej faráři dobré slovo, a bude dobře. Kdybych byl býval svým farářem, byl bych snad sám sobě řekl: co to tropíš, kam tě tohle povede? Avšak můj první farář povahy té neměl. Zdálo se mi, jakoby všemu tomu, co jsem dělal, byl povděčen, jakoby zámyslně nechával mne svým lidem dráždit, abych jen dále se ukvapoval a tak v kolátuře nemožným se stal.

Vyzývavě urážlivé chování čeládky, ať si již ve srozumění faráře, či spíše jeho hospodyně, aneb ne, zdálo se mi býti dostatečnou příčinou, vystěhovati se z fary nadobro do hospody. Byl jsem k tomu nejhoršímu připraven. Dopisoval jsem si s někdejšími kollegy, kteří byli ze semináře vystoupili a v Praze se zachytili, a ty jsem nyní prosil, aby mi tam něco někde vyhledali. Ti mi ale odepsali: jen zůstaň tam, kde jsi a buď rád, že tam jsi. Ba jeden mi dopsal: Já bych rád šel na místo tvé, proto ti radím, abys raději dělal dobrotu. To působilo jako mrazivá sprcha. Moje postavení stávalo se každým dnem trapnější — až tu, jak pevně věřím, sám Bůh seslal mi anděla strážce.

Asi třetího dne po mém odstěhování z fary do hospody dvěře u mého hospodského pokojíku se otevrou a v nich objeví se moje — matka.

Já si netroufal jí do očí pohlédnouti.

— Kde tě musím najít? — byla po políbení její první slova.

— Dávno-li pak je tomu, co kněží zůstávají v hospodě? Já doposud myslila, že kněží zůstávají na faře?

Cítil jsem se před matkou nevýslovně zahanben.

— Matko — zvolal jsem v hořkých slzách — nečinite mi výčitky — nalézám se beztoho na pokraji zoufalství. Vidte, napovídali vám toho na faře?

Místo odpovědi podala mi do ruky psaní od konsistoře, v němž se mi vyslovovala ostrá důtka za mé vzdorovité chování k faráři a zároveň mi byla zaslána jurisdikce na jinou faru k faráři, jemuž se po celé diecési říkalo: muž boží, a který — jak jsem již v semináři byl slyšel — u konsistoře požíval veliké vážnosti, protože prý dbal na nábožnost a vzornou čistotu v kostele. V dopise od konsistoře na konec stála poznámka poněkud štiplavá: Nadějeme se, že tam v kostele naleznete všecko v nejvzornějším pořádku, a že proto tím více horlivosti vynaložíte, abyste svou chybu napravil.

Co nedokázal nikdo, dokázaly slzy mateřské. Ukonejšily mne. Moje matka — dej jí Bůh radost věčnou — byla prostinká žena, neznající mnoho knih, ale její zbožné srdce uhodilo vždy na to pravé. Miloval jsem ji a bál jsem se jí.

Její laskavé oči — prosebná ústa dokázaly, že jsem se s farářem v dobrotě rozloučil a s novými nadějemi na novou stanici odjel, abych v ní opět jen na krátko pobyl a odešel z ní s hořem, zklamáním a rozervou v srdci ještě větší. Kostel

jeho byl sice obstojně čistý až na hlavní oltář, jenž byl velmi sešlý. Za to ale všecka okrasa byla soustředěna na oltář postranní, na němž stála soška Bohorodičky v pravé záplavě dělaných květů a mašliček. Hlavní oltář, jakožto střed vši bohoslužby, byl opuštěn a všechny pobožnosti otáčely se kolem těch kytěk a mašliček na postranním oltáři, u něhož konalo se mnoho z Francie k nám přenesených pobožností. Pohlaví mužské kromě dítek navštěvovalo kostel málo, za to ale velmi mnoho ženských, kteréž ty mašličky na oltáříku velice poutaly.

Můj nový farář byl samý bratříček, a ústa jeho oplývala citáty z Písma sv., jež mi z jeho úst byly velmi protivny. I ty jeho řeči připadaly mi jako mašličky na oltáři.

Slovem, já cítil k němu odpor, a on ke mně též. Jeho plačtivý způsob při modlitbách se mi protivil, a on vycítil též brzy, že duše naše nejsou si ani dost málo sympatické.

— Vy, velebný pane — pravil ke mně asi třetího dne, — jste málo nábožným.

— Jááá? — Tohle bych si vyprosil — myslíte snad, pane faráři, že ty vaše mašličky mi imponují?

Místo odpovědi farář obrátil bělmo očí k nebesům.

— Takové lidi nám dnes ze semináře posílají na vinici Páně! — zvolal s líčeným ustrnutím.

— Ale já se držím — odpovídám — toho, co nám bylo o bohoslužbě přednášeno, abychom pobožností jiných, nežli od církve předepsaných aneb alespoň schválených, nekonali.

— Čemu pak ti učení páni v seminářích — přerušil mne — rozumějí! Oni si odříkají své pensum a jdou po svých, ale ať jen přijdou ven, zde ať ukáží, co dovedou. Milý příteli — končil s líčeným pathosem — grau ist jede Theorie, grün ist des Lebens Zweig.

Slovem, na druhé kaplanské stanici svou teorií ze semináře narazil jsem na odpor druhý a to ještě zásadnější, nežli na první. U faráře »kaválíra«, jak jej okolní kněží nazývali, na špinavé a roztrhané kostelní prádlo a u »muže božího« ještě na něco horšího, na cizí, duchu českému nesvědčící pobožnosti, na něž chytilo se trochu modlivých sester, jež ovšem ihned vycítily mé o nich smýšlení a jež mne, kde jak mohly, stíbaly a svými jazyky mrskaly.

Svou druhou stanici mohl jsem směle nazvat: »u opuštěného oltáře«, protože skoro všechna bohoslužba byla soustředěna na postranní oltář. Mým úkolem bylo běhat po filiálkách a po školách. To mi vlastně bylo vhod. Byl jsem mladý a zdravý, pracoval jsem rád a nerad jsem z venkovských škol vracel se domů k obědu.

Zde, důstojní pánové, musím se dotknouti předmětu, jenž mou kaplanskou otázku velice přiostril. Můj nový farář byl pokročilý šedesátník, stížený dnou v nohách a v ramenech a byl skoro již bezzubý. Jeho strava dle předpisu lékaře pozůstávala ze samých kaší a též z masa na kaši rozvařeného. Mohla by prý ho raniti mrtvice, kdyby masitějších jídel požíval. Rozumí se, že hospodyně vařila dle receptu lékařského, a já zase svými zdravými zuby byl bych rozkousal třeba

syrového vlka. Moě ty kaše denně na stole hýbaly žaludkem.

— Nechutná velebnému pánu naše kuchyň ?
— měl jsem na stole otázku jako příkrm k těm kaším. —

— Ba ovšem — opepřil p. farář tento příkrm — teď páni v seminářích se rozmlsávají. Když jsem já býval theologem, my jsme se tak neměli, s námi se tolik nemazlili. —

Ke všemu ještě ty kaše na stole bývaly přecukřeny, a já jako mladík, jenž by byl kousal što-vík, cukr nemohl ani cítit. Konflikt tedy z církevních rubrik byl přenesen na stůl. Já nejsem s to ty různé kaše pozřít, abych hlad ukrotit, zaopatřil jsem se z hospody uzenicemi. Ven do školy vzal jsem si dvě uzenice a kus chleba a oběd doma jsem nechal.

A nyní dovoluji si podotknouti: dosavadní a ovšem chvalitebný zvyk, sdíletí s farářem stůl, ve mnohých případech rozrušuje upřímnou shodu mezi farářem a kaplanem. Žaludek je nejchoulostivějším údem v těle lidském — ať se o tom mluví jak chce. Fara, na níž jsem byl, výnosná nebyla, tudíž nedovolovala, aby pro kaplana byl vařen oběd zvláštní. A zase mé mládí, má zdravá konstituce nebyly s to, spřátelití se se špitální stravou mého faráře. V každém klášteře bývá krmě dvojí s ohledem na členy starší a mladé.

Ve faře to býti nemůže. A tu si myslím, že by v případě podobném lépe bylo pro faráře i pro kaplana, kdyby tomuto bylo na vůli ponecháno, stravovati se sám. Dnes již i na venkově hostinství je tolik pokročilé, že by pro kaplana dovedli uvařiti všude a to podle chutě. V Praze a snad

i v jiných městech, kde je potravin k dostání všeho druhu, kaplani nicméně stravují se sami. Společný stůl je ovšem pro kaplana výhodnější, protože lacinější a je i církevnější, řekl bych bratrštější a neznám nic ideálnějšího, jako když mohou všickni kněží denně shromažďovati se u jednoho stolu.

Jsou ale případy, v nichž by se doporučovalo, aby jeden na druhého nebyl vázán. Ovšem, co by tomu řekl lid, kdyby viděl, že jeden kaplan s farářem jí a druhý nejí; venkovský lid z toho, kdyby kaplan jídal v hospodě, anebo z hospody, činil by důsledky ku škodě dobré pověsti kněžské. Jak pravím, je to předmět velice choulostivý, jenž bohužel otázku kaplanskou přiostruje. Otázku společného stolu nelze napnouti na jedno kopyto. Zde by měla církevní autorita stanoviti jakési pravidlo. Přišlo by se vděk nejen kaplanům, ale i farářům. Dle zkušeností mých ze sta farářů bylo by 90 povděčno tomu, aby nemusili stravovati kaplany a to především z ohledů finančních. Společný stůl na farách — s polnostmi pronajatými — je drahým břemenem. Kde hospodářství doposud se vede ve vlastní režii, tam po dvoře běhá dosti hus, kachen a kuřat, tam časem zabije se i krmník, kde ale hospodyně musí chodit anebo posílati na trh pro živobytí, tam společný stůl přichází draze.

Mnohý a snad každý farář pro svou osobu diktoval by si jídelní lístek jinak, avšak slušnost velí mu bráti ohledy na mladší spolupracovníky. Každý věk má ale svou chuť. Co člověku chutnalo v mládí, nechutná mu ve stáří. Přirozenost lidská v různých dobách chuti mění. Já alespoň při špitální stravě mého druhého faráře obstáti nemohl.

A ještě jiný moment třeba uvážiti. O hospo-

dyních čili kuchařkách pauze mluví většinou nepříznivě. I já ve svých prvních kaplanských letech býval jejich nepřítelem. Avšak při zralejší zkušenosti naučil jsem se je litovati. Kdybych všecky své zkušenosti v příčině té měl napsati, byla by toho veliká, velice poučná a dojemná kniha. Co jich je jen na farárech, na nichž nechávají si svou službu u svých pánů státi. Proč nechávají? Protože pán sám nemá. Čeládce mzda se vypláceti musí, a na hospodyňku se pravidelně nedostává. Až prý Pán Bůh dá nějakou větší faru. A zatím rok míjí za rokem, zadržalá služba hospodyně obnáší třeba mnoho set, a tu najednou přiloudí se do fary — mrtvička, a když se všechno sčítuje, odcházívá z fary bytost bídnejší nežli žebráčka, protože žebrati se stydí. Proto bych měl za to, aby každý farář nováček, jenž musí zůstávati službu své hospodyně dlužen, dal bezvýminečně život svůj pojistiti. My kněží neměli bychom dopustiti, aby po nás ty, jež nám věrně k smrti dosluhovaly, měly dožiti se bídy a k ní často i úsměšků. A pro hospodyně všecky — jichž je pouze v Čechách do tisíců — měla by býti založena jakási pojišťovna podle počtu let ve farní službě strávených, a to pro přípały, že by upadly do delší nemoci, anebo staly se k další službě neschopnými. Kdož tedy může té hospodyně zazlívati, že pamatuje i na sebe? Blahoslavená je, která svého pána předchází na věčnost. Běda ale té, jež ho přežije, a jež si nenahospodařila, t. j. neměla z čeho zahospodařiti. Kdož — opakuji — může hospodyně zazlívati, že snaží se do farního hospodářství zaváděti systém spořivosti, že nerada vidí hostiny i časté hosty, a že neostýchá se šetřiti i na hubě kaplanské.

A z toho vyvinují se poměry velmi neutěšené, z nichžto kaplanská otázka nabývá tvářnosti velmi jitrivé. Která hospodyňka je opatrná a moudrá, snaží se svou spořivost zakrývati tak, aby pána svého nekompromitovala; mnohým to ale není dáno, a z toho pak pocházejí konflikty na faráích, z nichž všecko odium padá na »kuchařku«, a tím samým i na faráře.

Kuchařka dnes v rozumu vulgárním u mnohých lidí je jakýmsi potomkem z těch báječných dračic, které nikomu nic dobrého nepřejí. Jako u mnohých lidí je každá tchýně učiněným netvorem, tak i farská kuchařka, jež šťastně se již dostala i na jeviště. Já, kdybych měl deset sester, ani jednu bych nedal na faru. Řekl bych všem: jděte raději do kláštera a nepřijmou-li vás tam, jděte raději sloužit. I ta nejlepší hospodyňka musí mnohdy ztrpěti pohanu nejtěžší. Nedá-li každému trhanovi a nedá-li mu dost, má hned na míse věci, jež dav nejraději bere za pravdu. Vydaří-li se jedna i druhá na dračici, jež pánu svému a kaplanům živobytí ztrpčuje, pak za ni musí trpět všechny, zrovna jakoby dračic podobných nebylo ve všech vrstvách společnosti.

Uvádím to zde hlavně z příčiny té, aby v jistých případech kaplan na stůl svého faráře odkázán býti nemusil, aby to vůbec bylo ponecháno na svobodné vůli obou, zrovna jako ve větších městech, anebo v Americe. Převalná většina farářů by s tím souhlasila a kaplanů též. Kterak rád bych byl si vzal k sobě svou matku, jež měla svůj výmineček, kterak jsme spolu mohli radostně žítí při vši skromnosti a byl bych zajisté ušetřil si mnohých trpkých chvil na faráích a mnohých ústrků.

I knězi synu mnoho prospívá slovo lásky z úst matky, jež v životě zkoušela mnoho. Co jsem později utratil v hospodě, bylo by dostačovalo nám oběma. Leč tu se namítá, že by takováto nevázanost kaplanů byla proti předpisům církve, jež prý společný stůl farářů a kaplanů nařizují. Věru, ku podivu, že se s tou církevní kázní začíná nejraději u kaplanů, od jejich apoštolských uhou a též trochu u farářů a že se s ní dále nepřijde. Měli jsme v semináři profesora, který před námi bohoslovci bezohledně káral mnohé věci v kapitole, jež prý odporují nejen koncilu tridentskému, ale i vůbec právu kanonickému.

Jmenovitě poukazoval, že kanovníci mají prý míti nejen společný chor, ale i společný stůl, společnou domácnost. Bezpochyby, aby nepohodlného mravokárce přiměli k mlčení, páni ho vzali mezi sebe. A tu jsme očekávali, jak bude reformovati kapitolu a zatím — nosil jako beránek tiše to silně pozlacené jeho při několika tisících ročně a ukojil své rozbouřené profesorské svědomí jako kanovník bezpochyby známým příslovím: *aliter in theoria, aliter in praxi*. Před prahem hodnostářů kázeň církevní najednou jakoby ztratila cestu. Mohou-li katecheti míti svůj stůl, proč by nemohli míti i kaplani? A jak jsem již pověděl necht se to ponechá vzájemné dohodě. Mně alespoň vždy lépe chutnala homolka na mém stole, nežli šťavnatá pečeně, z níž jsem cítil příchut povzdechů, že se všechno projí a že málo lze ukládati do spořitelny.

Otázku kaplanskou lze rozřešiti dvojím: 1. upravením poměrů patronátních a 2. upravením poměrů domácích. Neboť jmenovitě v ohledu po-

slednější, mnohé věci, jak přešly a se utvářily z poměru starších, jsou dnes kněze nedůstojné, kněze zbytečně roztrpčují a mnohdy až na zcestí svádějí.

Abych konečně dopověděl, k jakým koncům to došlo na mé druhé stanici, dodám krátce: Naše dvě povahy u jednoho stolu se nesrovnávaly. Byly to dva kontrasty. Já ku svému faráři cítil odpor přímo nepřemožitelný. Tento »muž Boží« byl totiž nesmírně ješitný a ctižádostivý.

Přes tu chvíli běhal ke konsistoři a tam skubral o nějaké vyznamenání »Muž boží« sám si psal chvalořeči do katolických novin, ale vždy tak, jakoby to byl ohlas veřejného mínění. Každou oslavu panovnickou na jeho extra-oltáři zaslal si do úředních novin, při čemž neopomenul podotknouti, kolik chudých bylo jím obdarováno. Způsobem tím vychodil si a vyškemral různá vyznamenání, ba i rytířství Božího hrobu a konečně i záslužný kříž. Nešlo-li mu nějaké nové vyznamenání dlouho, začal naříkati na neuznalost těch pánů nahoře, při čemž dovedl býti i zlomyslným, uštěpačným. Byl to slovem zbílený hrob. Avšak, jak, pánové, víte, stala se mu před několika lety velmi mrzutá nehoda. K jedné slavnosti u postranního oltáře — míval jich do roka mnoho — k vůli většímu efektu objednal si z Vídně elektriku, t. j. zářivé elektrické světlo, jímž měla socha Panny Marie na oltáři magicky býti ozářena. Neopomenul to všude v okolí rozhlásiti, ano i v katolickém listě stálo, jak prý náš pan farář nešetří žádných obětí k větší oslavě Boží. Na divadlo toto sešlo se mnoho lidí. Leč k jeho nesmírnému překvapení elektrika mu selhala a když pak do

toho kostelník začal štourati a dráty všelijak otáčeti, elektrika se mu vznála a v okamžiku ty mašličky a kytičky zapálila. Zděšení dětí a žen bylo veliké, všecko pádilo z kostela. Kromě toho, že se trochu děti pomačkaly, nestalo se neštěstí žádné. Několik přítomných hasičů oheň záhy ulilo.

Mně ta celá komedie byla náramně do smíchu, což »muž boží« zpozorovav, chtěl si na mne vy-
liti zlost.

— V y b e z b o ž n í k u, se tomu ještě smějete?

— Prosím, p. faráři, tohle bych si vyprosil!

— — Kdo vlastně bezbožníkem je, o tom bude rozhodovati p. vikář.

Druhého dne jsem šel k p. vikáři s prosbou, aby mi zjednal zadostučinění a zároveň aby mi vymohl jinou stanici, kdekoliv, že hůře již nemůže býti nikde.

— Vždyť my ho známe — klepal mi vikář na rameno.

— Tak proč nevylicíte ho v pravé podobě? Vždyť kromě hrstky modlivých sester a klepen nemůže ho v osadě cítiti nikdo.

— Vždyť ale je tolikrát již vyznamenan — namítal vikář.

Ten dělá našemu stavu jen ostudu, — pravím na to rozhořčeně. — Jakou pak cenu mohou míti všechna ta vyznamenání, dostávají-li se člověku takovému! —

Taková byla moje epizoda života na faře u »muže božího«.

Tolik z mého pohnutlivého kaplanského života. Má kaplanská otázka byla rázem a co nej-
příznivěji hned prvního dne zde v Černodole roz-

řešena — když se mi dostalo cti ponejprv ke stolu p. faráře zde zasednouti.

Sluší podotknouti, že mnohé věty byly od posluchačů se živým souhlasem přijaty a mnohé — na pohled prý povážlivé — za uvážení hodné prohlášeny.

•

Kapitola čtrnáctá.

V Itálii.

Zdravotní stav P. Beneše nelepšil se, a proto jeho nejlepší přítel, kníže Jaromír, jak již bylo podotknuto, stál na tom, aby odebral se do mírného ponebí na světoznámé Riviere, rozkošné to zátocce Janovské. Za průvodce a ošetřovatele dala mu kněžnina matka svého osvědčeného služebníka Jakuba, jenž jejího nebožtíka manžela na všech cestách doprovázel a jenž i velmi dobře vlašsky mluvil. Rozloučiv se při poslední valné schůzi se všemi spolubratry co nejsrdečněji a odevzdav faru i osadu ochraně Boží a péči svého upřímného kaplana, odjížděl v průvodu knížecí rodiny a takměř celé osady na nádraží.

Smutek zračil se na tvářích všech.

— Nebyl bych se nikdy nadál, — pravil při loučení P. Beneš, — jak jsem zde milován! Díky za to Bohu! —

Mezi tím železný oř dával znamení, že všecko již připraveno k odjezdu.

— Na šťastnou shledanou! — volal a kynul rukou všem.

— Budeme vás zde velice pohřešovati, — loučila se kněžna s usazeným zrakem.

— Žádné žehnání, šťastné shledání! — nutkal kníže P. Beneše stoupati do vozu. Ještě jeden signal, a vlak se hnul ku předu.

— S Bohem! — volal za odjíždějícím Pater Augustin a tisíce hlasů opakovalo: S Bohem, na shledanou!

Nejslavnější lékařská autorita v Praze rozpoznala, že P. Beneš vlastně souchotinářem není, nýbrž že ze stálého napínání ducha, ze stálého rozechvění po všechen čas jeho působení v Černodole vyvinula se nervóza, jež povážlivě podryla mu zdraví. Zjevem nejpovážlivějším bylo nespání. Těch několik týdnů, co nešťastný jednatel uvedl existenci všech závodů na pokraj úpadku, bylo pro něho nejkritičtějších. Tu zmítal se na loži a nejednu noc probděl mezi sněním a bděním na pohovce. To mu jaksi dodalo. Profesor v Praze nařídil rychlou změnu nejen ponebí, ale i ovzduší.

V důvěrné rozmluvě profesora s knížetem bylo mu doporučeno rychlé střídání dojmů, tak aby P. Beneš pokud možná na Černodol zapomněl. Mořské pak lázně že posílí organismus. Jen tak prý lze nadíti se pozdravení.

Nadešla jeseň se všemi svými lahodami. Naši cestující nezastavili se až v Terstu, kdež si celý den poodechli, načež jelo se po lodi do Benátek. Moře po celou plavbu bylo pohnuto a poskytovalo pastvu nejen zraku, ale i sluchu.

P. Beneš stojí na palubě, živě sledoval to dunění moře, rozrážení se vln o parník, na němž stroje vši silou pracovaly, aby přes nárazy vln s lodí ku předu se dostaly.

Z počátku paluba byla cestujícími takměř pokryta, ale přibýváním bouře ztrácely se s ní nejdříve dámy s dětmi, pak i mužové, a zbývali na palubě jen cestující nejotužilejší, mezi nimiž nalézal se i P. Beneš. Ačkoliv plavba z Terstu do Benátek trvá teď již jen několik hodin, mořská nemoc zachvátila přece mnohých. P. Beneše ušetřila. Parník k večeru šťastně zakotvil v přístavu.

Naši cestující usídlili se v hotelu *S a n M a r k o*. Při večeři jal se P. Beneš maně převraceti německé a vlašské listy. Pro latináře je vlašština dosti srozumitelná. A tu oko jeho maně utkvělo na jménu *A d l e r s f e l d*.

Přihlédne blíže a čte:

M i l i o n o v ý p o d v o d spáchán byl na světově známém peněžnickém domě barona z Adlersfeldu v Paříži paděláním směnek. Pachatelem je jeho bývalý sekretář *A d o l f W o l f*, který zasvěcen jsa do světových obchodů svého pána, uměl k nepoznání věrně padělati jeho podpis. Na polapení defraudanta je vypsána odměna 100 000 fr. a kromě toho desátý díl z defraudovaných, u pachatele nalezených peněz. Po defraudantu dosud není žádné stopy.

Zprávu tu četl několikráte za sebou.

Nemesis — zvolal po chvíli. — Co mu ale uškodí jeden milion?

Pokynuv svému průvodčímu, dal mu noviny čísti.

— Ten chlap zrzavá, — odvětil, — toho byl schopen. Nebožtík baron sebral ho kdes na cestě a učinil z něho člověka. On pak brzy pronikl do všech obchodů a stal se neobmezeným pánem. Dokud ale nebožtík byl živ, dělal dobrotu, protože

starý pan baron byl pánem velkodušným. O kom věděl, že se přičiňuje, tomu přál, jeho služebníci byli nejlíp placeni ze všech peněžnických závodů. V tom spočívalo tajemství jeho nesmírného bohatství. Když ale baron zemřel, list se začal obracet. Mladý pán začal šetřit. Bylo mu líto těch několika milionů, jež otec kněžně dal, ačkoliv nemohly býti lépe vynaloženy jako na statky knížete. Z těch peněz jde aspoň požehnání Boží. Slovem, mladý baron zavedl hospodářství zcela jiné, a tím se připravil o důvěru a oddanost svých lidí. V něm jakoby ta stará židovská krev byla se obrodila. Stal se z něho obyčejný čachrující žid, a to mi vysvětluje všecko. Bojím se ale, aby v tom nevězelo něco horšího. —

— A co? — tázal se rychle P. Beneš

— Ten zrzavý Adolfek je zasvěcen do všech jeho čachrů a z toho asi bude mladý pán mítí nemalý strach. —

— Z čeho to soudíte? —

— Soudím tak z těch 100.000 franků, jež vypsál na jeho polapení. On je příliš lakomý, než aby jen tak ledabylo stal se tolik štědrým.

Tím jejich rozmluva o defraudaci pro ten večer skončila. Z náměstí sv. Marka ozývala se hudba, jež tam denně hraje. To rychlé střídání dojmů na cestě, dunění moře a zpráva na pohled radostná, že jeho úhlavní nepřítel a škůdce byl jaksi potrestán, na uklidnění jeho ducha působilo dobře.

I v jeho duši bylo mocné vlnění, ale stále jen jedním směrem, jenž hrozil vratkou loď jeho života do hlubiny potopiti. Ale jeho odjezdem nastal opačný příval dojmů, veskrze protiběžný, jenž

ten příval starý odrážel. P. Beneš nebyl by člověkem, aby ho byla nepotěšila zpráva o defraudaci, spáchané na nepříteli, jenž mu co nejbolestněji ublížil a jenž mu ránu zasadil takorůzka smrtelnou. Rána ta v jeho srdci doposud krvácela. Žádný z jeho prvních nepřátel nezranil ho tolik hluboko, jako ten ďábelsky vychytralý útok na jeho čest, na zuičení veškera jeho díla. Připadalo mu to, jakoby byl někdo ze zadu zákeřnický mu vrazil dýku do hrudi.

A nyní nepřítel a škůdce ten byl pokořen. P. Beneš byl dalek vši škodolibosti, ale přece ho jaksi usmířilo pomýšlení, že spravedlivý Bůh každému peče oplatky.

A té noci, první to v Benátkách, spal poměrně dobře.

Když v hostinci ráno začal jeviti se denní ruch, sháněl se po ranních listech.

Skoro všechny měly nové zprávy o veliké defraudaci, spáchané na světoznámém millionáři.

— Defraudant, — stálo v jedněch, — dle všeho, zdá se, že prchl přes moře. —

— Podle zpráv nejnovějších — stálo v jiných — defraudant se svým lupem uchýlil se do Italie. Policie je mu na stopě. —

— Nikoliv, — honosil se opět jiný list, — podle informací našich defraudant zdržuje se doposud v Paříži, aby všechny nástrahy detektivů učinil bezvýslednými. On bezpochyby sám vysílá klamně zprávy o svém útěku do světa a zatím v bezpečném úkrytu čeká, až ten hluk po něm poutichne. —

— Zpráva tahle zdá se býti nejpodobnější pravdě, — podotkl k tomu Jakub. — Wolf je

všemi mastní mazaný chlap, a mladý Adlersfeld neučinil dobře, že ho propustil ze služby. A propustil-li jednou, měl ho baronsky odměnit, aby neměl příčiny na něm se mstít. Zde se jeho lakota ztrestala sama. Kterak jinak počínal si jeho otec! Jeho lidi byli by pro něho skákali do ohně.

Odpolední listy přinesly: Je pravdě podobné, že všechny dosavadní zprávy o směru útěku defraudanta spíše vyšly od téhož samého, aby nástrahy detektivů byly uvedeny na falešnou stopu. Ba jeden italský list, o němž je známo, že má styky se zlodějskou internacionálou, k těm spletným zprávám úsměšně podotkl, že těch mizerných 100 000 franků od p. z Adlersfeldů na polapení defraudanta vysazených žádného pravého detektiva nepohne po něm pátrati, protože tak zvaný defraudant bezpochyby pana z Adlersfeldů přetrumfne. Suma defraudovaná je prý dosti veliká, aby defraudant mohl vysaditi 200.000 franků na to, aby se mu detektivové s největší úctou vyhýbali. Tentýž list doložil ještě: My naproti tomu dovídáme se se strany obyčejně dobře informované, že defraudant chová u sebe listiny svrchovaně kompromitující, na jejichž navrácení panu baronu z Adlersfeldů bude záležiti mnohem více, nežli na defraudovaném milionu. — Tak co tomu říkáte? — tá-
zal se P. Beneš Jakuba.

— Ten může míti pravdu, — odvětil kvapně Jakub. Možná, že Wolf sám dal panu baronu pokyn, aby se před ním měl na pozoru. Možná též, že chlap ten chce ještě nějaký miliónek na něm vymačkat. Jak já věci znám, sedí Wolf zde někde v Itálii a bude ve společnosti italských detektivů píti šampaňské na zdraví svého bývalého

pána. Bude třeba v nejprvnějším hotelu bydleti a bude dělati vyjíždky do okolí Říma, anebo Neapole pod ochranou italské policie. Kdož pak může policii tu platiti lépe, nežli defraudanti, kteří do Italie jezdí utrácet uloupené peníze? Ovšem, který defraudant tajemství vyšší policie nezná a chová se k ní špinavě, anebo nevšímavě, toho ona lapí hned. Ona lapá jen mouchy, chci říci jen chudasy, kteří s několika ukradenými tisíci utíkají do Monaka, aby je zde probráli a nelapí je dříve, až když jsou duti. Ti se ve svém řemesle vyznají. Všecky světové herny jsou ve spojení s detektivy, kteří jim jejich beránky chrání, dokud by je neostříhaly. Jak povídám, detektivové chytají jen ty, kteří jim ze svého lupu nic nechtí dáti.

To by se ku př. panující kníže Monaka své policii krásně poděkoval, kdyby mu lapala nejkrásnější ptáčky zlatohlávky. Monako a jiné světoznámé herny jsou jaksi útočištnými chrámy z pohanských dob, v nichž defraudant před ramenem světské spravedlnosti je bezpečen. Toliko sprostý zloděj, jako ta moucha zamotává se do pavučin policie, nikoliv ale vlci, jakým je i defraudant Wolf.

Aby však přece ukázala, že si dává práci i veliké defraudanty polapiti, navléká to obyčejně tak, že defraudantu dá pokyn: teď hleďte, abyste zmizel a my pak půjdeme vás do vašeho bytu hledat, načež se v novinách rozhlásí: již ho policie měla v rukou, totiž po dlouhém, systematicky prováděném hledání, již ho držela takofka za šos, avšak defraudant v nejrozhodnějším okamžiku policii unikl. To prý ale pranic nevádí. Policie je mu již jednou na stopě a ta ho již nespustí s očí. Tak se obecenstvu hází

jeu písek do očí. V těch vyšších lupičských sférách vyzná se málo kdo. Tak aspoň vždycky říkal nebožtík pán. —

Po několikadenním pobytu v Benátkách odjeli k Janovu, v němž pozdrželi se jen na krátko, odtud pak do Nizzy na Riviéru, kdež P. Beneš měl asi čtrnácte dní mořské lázně zkoušeti. Kdyby se v té době cítil zdravějším, měl celou podzimní saisonu v nich ztráviti. Blahý účinek jevil se již vstoupením na italskou zem. Stále nové dojmy vybavovaly jeho ducha z představ v Černodole utkvělých, jež ducha jeho držely takoruka v zajetí a svou téhou táhly vždy hloub a kdyby se byl ďábelský plán mladého Adlersfelda zdařil, byly by jej snad i strhly do propasti šílenství. P. Beneš byl z těch vzácných, ušlechtilých povah, jež sice radosti své sdělují s lidem, ale bol svůj takoruka úzkostlivě před světem tají. A podstavec jeho ducha, tělo totiž, byl by v poměrech obyčejných snadno unesl břímě prosté duchovní správy bez těch balvanů průmyslových závodů, jež si puzeň jsa ideálním vzletem svého ducha, sám na sebe zavěsil. A nyní konečně — díky za to, jak sám k sobě pravil, šlechtným přátelům knížecí rodiny, balvany ty ulehčovaly se mu vždy více. Proto i podivuhodně okřival na duchu, protože i tělo sílilo se znova, protože mozkový organismus nebyl více ve dne v noci přepínán. Vracela se mu i jeho původní veselá mysl, v níž zračila se jeho čistá, poctivá, klamu neschopná duše.

— A což, — pravil k sobě rozmarně při jízdě z Janova do Nizzy — abychom se pozastavili v Monaku, v této světové zlodějně a podívali se na to doupě hazardních hráčů?

— Chcete, velebný pane, zkusiti své štěstí? — tázal se Jakub.

— Kdybych věděl, že aspoň 100.000 vyhrají, věděl bych kam s nimi, — odpovětil, — avšak ne, na těch penězích je krev, nechtěl bych jich ani k účelu nejlepšímu. Vdovin groš poctivě zasloužený byl Pánu Bohu milejší, nežli zlatáky fariseů, na nichž lpěl snad hřích lichvy. Ostatně ale nepopírám, že bych v Monaku rád zažil nějaké dobrodružství, kdyby se mi ku př. podařilo některého hráče, jemuž ti lupiči ve fraku kapsy vyprázdnili, zadržeti od sebevraždy — to by bylo něco — co?

— Kdo je s to všecko prohráti, — odpovětil Jakub — toho není škoda, prostřelí-li si kulkou vyschlý mozek. Můj nebožtík pán nazval všechny hazardní hráče blázny. Kdo chce z náhody zbohatnouti, není prý hoden důstojnosti lidské. On své veliké jmění děkoval především chladné, neúporné rozvaze, kterouž sobě připoutal štěstí. Já jsem s ním v monacké herně býval často. On díval se pohrdavě s rukama založenýma na ty horečně rozechvěné tváře a díval se chladně za odcházejícími oběťmi hazardní hry, po jejíž odchodu v několika minutách zabřměl výstřel. — Lepšího osudu nezasluhují. —

— Ano, chci též viděti, — pravil na to P. Beneš — tu děsnou odhodlanost, obětovati na to kolečko (rouletty) nejen všecko jmění své, ale mnohdy i jmění ženy a dětí, jmění sirotek, své svědomí, časný i věčný život.

Vkročili tedy do monacké herny. Byla to obdélná síň s několika stoly v jedné řadě. Kolem stolu rouletty stálo mnoho pánů a paní v elegantních oblecích, s upřenými zraky na to osudné ploché

kolečko, jehož bzučení se jim hned ve dveřích oznamovalo. Z těch, co stáli kolem stolu, nikdo si jich nepovšiml. Někteří též po všem neúspěchu chodili rozčileně sem a tam, jiní zase seděli po koutech na pohovkách s podepřenými hlavami, jakoby rozjímali o utrpených ztrátách. I z těchto všiml si jich málo kdo. Blížili se jaksi nesměle do prostředku. A tu Jakub pojednou se zastavil, P. Beneše mlčky za rameno uchopil a šeptal mu s nachýlenou hlavou do ucha :

— Wolf je zde ! —

Na to obrátiv se s ním ve stranu jinou, zavedl ho do méně osvětleného koutku herny, odkud mu nepozorovaně ukazoval postavu takměř malou a otlou s černými hustými vousy.

— Slýchal jsem vždy, že Wolf je zrzounem, — šeptal P. Beneš.

— Přebarvil se a není zde sám. —

— Stojí vedle něho dáma nápadné krásy, jež mu z kapsy vytahuje závitky zlata jako fíky.

— Ještě toho nakradl málo, chce mítí ještě více. — Ta dáma vypadá skoro ještě jako dítě.

— Zde bychom ho mohli dáti zatknouti ? —

— Možná, že by spíše zatkli nás.

— Nenapadá mi zde dělati detektiva, — prohodil jsem to jen na Bůh zdař.

— Dělejme, jako bychom ho neznali.

Po té naší cestující přiblížili se na několik kroků k rouletě a pozorovali průběh hry. K samému stolu se neodvážili.

Konečně na tváři dámy a zároveň Wolfa zračil se úsměv. Štěsíl jim přálo, vyhráli značnější obnos.

— Pro dnešek dost, — pravil Wolf k dámě resolutně, nesmíme štěstí příliš zkoušeti.

Po slovech těch dáma zavěšivši se Wolfovi za rámě s zmrzutým pohledem se od stolu odvrátila.

Wolf těkavě se rozhlédl po herně. V tom zraky jeho utkvěly na Jakubovi, zastavil se bezděčně jako k zemi přimrazen.

— Co je ti, můj drahoušku? — tázala se ho mladistvá dáma.

Wolf místo odpovědi zvědavě sledoval každý Jakubův pohyb, hledě při tom pátravě ku dveřím, nečísají-li za nimi policejní zřízenci.

Tuto rozpačitost zpozoroval Jakub.

— Nemýlím-li se, — pravil přiblíživ se k Wolfovi, — mám čest mluvit s panem Wolfem — —

— Ano, ten jsem, — odpovětil tentýž sahaje při tom do náprsní kapsy u kabátu.

— Mne se, pane, nemáte co báti, — ujišťoval ho Jakub — ačkoliv vím o všem.

Slova ta mluvil k němu česky. Dáma hleděla zvědavě brzy na Wolfa, brzy na Jakuba.

— Co to jsou za pány? — tázala se vlašsky.

— Známí, známí, — odpovídal Wolf rozechvěně. A nyní teprve zrak jeho utkvěl též na P. Beneši, jenž držel se v pozadí.

— Zapomněl jsem, — pravil Jakub obrácen k faráři — představití zde p. Wolfa a navzájem i p. faráře Beneše z Černodola. —

Při slově faráře z Černodola Wolf stanul jako omráčený hromem. Měl před sebou toho, ježž chtěl zničiti.

Rozpaky Wolfa trvaly jen okamžik. Přikročiv k P. Benešovi uklonil se před ním dosti hluboko.

— Je mi k veliké útěše, — pravil k němu — že se mi dostalo cti, seznati p. faráře, s nímž bych rád na okamžik promluvil si o samotě.

— Je-li jen zdc k tomu příhodného místa, —
odvětil P. Beneš.

— Snad by to bylo nejlíp ve vašem hotelu,
protože zde je všude mnoho nepovolaných uší. —

Na to hlasem přitlumeným pokračoval stále
česky :

— Cítím kolem sebe vzduch detektivů. Cítím,
že p. baron je s to všechno své jmění vynaložiti na
mé polapení. Jemu nejedná se ani dost málo v de-
fraudovaný obnos, nýbrž o polapení důležitých
listin, jež by ho mohly před celým světem kom-
promitovati. Nejsem si jist, není-li i t a malá hezká
ještěrka vedle mne ve službách policie. Zavěsila se
mi jako klíště na ruku a nespouští se mne. Byl
bych velmi rád, kdybych odtud ještě této noci
mohl zmizeti. Vás, p. faráři, poslalo mi sem nebe.
Vám mohu před důležitě tajemství svěřiti. U vás jich
nikdo nebude pohledávati —

Mezi řečí zaváděl Wolf P. Beneše víc a více
do útulných výklenků herny kolem buffetu.

— Poncch nás na chvíli pohovořiti, — pravil
k dámičce vedle něho vlašsky. — Ty nám beztoho
nerozumíš — — je to velebuý pán, s nímž jsem
v Praze často se stýkal.

Dámička na to popustila rámě Wolfa, ale i
když oba zašli, postavila se u vchodu jako na stráž
ani očí s Wolfa nespouštějíc. V tomtéž okamžiku
jakýs elegantně oděný pán stojí až doposud u hráčů,
častěji se po ní ohlédnul. Ti dva patrně se znali.

Sotva že Wolf s P. Benešem za sloup jednoho
výklenku zašel, ohlédl se a seznal, že není viděn,
vyndal z kapsy objemnější obálku a podstrčiv ji
P. Beneši do náprsní kapsy, pokračoval při tom
v hovoru, jakoby mluvil o povětrí:

— Pro Bůh, podržte to u sebe a nedávejte na sobě pranic znáti. Vidím, že jsem detektivy novými obklopem. Musil přijít nový rozkaz — — pojďme honem zase jím na oči, aby nepojali podezření, že jsem vám něco podstrčil. Vím, že jsem vám velice ublížil, nikoliv ale z mé osobní vůle. Byl jsem k tomu donucen mým bývalým šéfem. Můžete-li, odpusťte mi. V té obálce jsou věci obsahu nesmírně kompromitujícího. A spisy ty on chce dostati stůj co stůj. Na defraudovaných penězích záleží mu mnohem méně. Prosím, račte odtud za chvíli asi odejít a ty věci co nejbezpečněji uložit. Vidím, že jsem zde k vyššímu rozkazu obklopen. Musíte vědět, že paní monackého knížete pochází z »unsere Leut« a že můj bývalý šéf nejspíše se obrátil na ni, aby uchránil se před ostudou přímo světovou. Od té chvíle máte vy ho v moci a můžete na něm vykonati nejsladší mstu. Sledoval jsem váš proces za příčinou bouří při pohřbu Grömeka. Tehdy jste před celým světem odkryl pruského špehouna. Nyní je ve vašich rukou kapr o mnoho tučnější. Tajemství to stojí za mnoho milionů. Detektivové vás doposud neznají, ale do rána budou vědět kdo jste. Vás kryje roucho kněžské a nejen to, nýbrž vaše celé vzezření vyznačuje kněze i kdybyste byl sebe více přestrojen.

Rozmluvu tuto vedl Wolf s takovou líčenou lhostejností, jakoby mluvil o svých výletech v okolí.

— Neráčíte se podívatí blíže na to odporné sice, ale zajímavé divadlo, jak si Štěstěna se svými oběťmi zahrává? — hovořil k P. Beneši, vesele přibližuje se opět k roulettě. — Proč nezkoušíť své štěstí?

— Je to proti mým zásadám, — odpověděl P. Beneš.

— Rozmluva naše -- ujal se Wolf opět slova — trvá již dosti dlouho, aby vzbudila podezření, — musíme se beze dlouhých okolků rozejíti.

Na to Wolf ukloniv se P. Beneši se svou dámičkou zašel k jinému stolu. P. Beneš s Jakubem odcházel.

Srdce mu pod obálkou na cestě do hotelu mocně bušilo. Znepokojovalo ho, že ho Wolf do svého tajemství jaksi zavlékl, ale zároveň i těšilo, že snad bude mu lze kněžně se zavděčiti zamezením veřejné ostudy, jež by mohla padnouti na hlavu jejího bratra a tím i na celou rodinu. Blahořečil v duchu šťastné náhodě, jež ho s defraudantem svedla. Detektivové ovšem neměli tušení, v jakém poměru P. Beneš ku stíhanému defraudantu se nalézá.

Vrátiv se do hotelu, jal se se srdcem tlukoucím obsah obálky prohlížeti. Byly to dílem opisy dílem vystřižky z účetních knih. Ministru jeho veličenstva Sultána bylo dáno 3,500.000 franků, — dále: generálnímu plnomocníku při stavbě dráhy jeden milion franků — milostníci srbského krále 500.000 fr.

Byla těch číslic dlouhá řada, jichž bylo použito k uplácení vysoce postavených osob při stavbě drah, při uzavírání státních půjček a pod.

P. Beneš cítil, že kdyby zápisky tyto z tajných účetních knih barona z Adlersfeldů vyšly na veřejnost, byl by z toho nesmírný skandál. Nej-mocnější ministři, ba i korunované hlavy byly by bývaly nesmírně kompromittovány.

V jednom opise bylo dokonce vylíčeno, kterak všeobecně známý ministr prostřednictvím mladého Adlersfelda vydělával na burse miliony, vy-

kořisťováním politických událostí. Ten ministr totiž dělal politickou povětrnost. Najednou udělal v některém koutě Evropy bouřku — příznaky válečné.

Státní papíry té které země horem pádem klesaly. Když stály hodně nízko, Adlersfeld papíry kupoval. V témlnu zase politické nebe se vyjasnilo. Papíry opět stoupaly a miliony byly vydělány. Bylo to vlastně veřejné lupičství, nad nímž P. Beneš žasnul.

Slýchal sice, že se něco takového od velikých peněžníků provádí, ale zde byl úplně zasvěcen do tajemství, kterak se miliony přes noc vydělávají. A tajemství to naplnilo ho největší ošklivostí.

— Snad i starý Adlersfeld způsobem tímto miliony vydělával! — napadlo mu bezděčně.

— Jakube — tázal se svého průvodce — víte vy o tom něco?

Jakub místo odpovědi pokrčil ramenama.

— Já myslím — dodal po chvílce více jako pro sebe — že mezi milionáři poctivý nebude ani jeden, a že je to všecko mamona nepravosti. — Já slýchal od jakživa poctivými jmenovati jen groše, poctivými i zlaté, ale o poctivých milionech jsem doposud neslyšel. —

Tato svého druhu jediná četba vznětlivého P. Beneše tou měrou rozčilila, že po celou noc zmítal se na loži. Kolem jeho hlavy bezpočetné číslice lítaly jako ohnivé koule. Viděl též před sebou milionáře v divokém reji prováděti tanec na hromádách zlata, pod nimiž dole v slzavém údolí vztahovalo k nebesům vyhublé, mozolovité ruce hladovící člověčenstvo.

Sotva že se počalo rozednívati, zvedl se z lože

všecek vysílen. Na stolku vedle něho ležely ty výpisky z účetních knih jako jeho mučitelé. Veliká stísněnost opanovala ho, větší než kdykoliv jindy a to v dobách nejkritičtějších. V jeho duši ozýval se hlas, jenž pravil: Všecko by snad bývalo lépe, kdybych byl to jméno Adlersfeld nikdy nepoznal. Proč jsem raději nezůstal chudým lokalistou ve Světlé, proč jsem vůbec kdy poznal Černodol! — Na jakém základě stojí celé mé dílo? Jaké požehnání může vzejíti knížeti ze jmění, na němž lpí kletba oloupeného lidu? Ale zároveň ozýval se v něm i hlas jiný, jenž pravil: vždyť ale vychází teď z něho požehnání tisícům. — — Který nyní hlas je pravý? Kdo mu zde dá odpověď? Kdo bude mezi oběma rozhodčím? —

V těchto pochybnostech zmítal se po celé ráno.

— Prosím vás, Jakube — pravil ke služebníku, uschovejte ty papíry, abych je neměl na očích. Nechci se jich více dotknouti. Strčte je do nové obálky a pošlete je kněžně, nechť ona je opatrovnící tajemství svého otce a bratra. Snad jí tím prokáží nejlepší službu.

Jakub daného rozkazu okamžite uposlechl.

— Já bych radil, — pravil při odchodu — abych s tím psaním zajel do Nizzy a dal je na poštu tam — člověk neví — — —

— Dělejte jak chcete, — odpověděl P. Beneš — jen když nebudou pod krovem, pod nímž spím.

Ranní listy přinesly překvapující zprávy, že konečně podařilo se bdělosti jak francouzské, tak i italské policie polapiti pověstného defraudanta A. Wolfa, avšak toliko s částí poměrně nepatrnou defraudovaných peněz.

O jeho zatknutí byla neprodleně zaslána ba-

ronu z Adlersfeldu do Paříže zpráva. Nepochybuje prý se ani dost málo, že policii obou říší podaří se ukrytý poklad vypátrati.

Od svého vystoupení na italskou půdu byl prý defraudant u italských detektivů ve stálé evidenci. — —

— Chvastounství — zvolal při čtení P. Beneš.

Policie na defraudanta držela dražbu. Kdo dá více! Bezpochyby že Adlersfeld nabídl jí více nežli defraudant jí dáti chtěl, anebo mohl. Očekávám příjezd čistého pana barona. Do jakých to pletek jsem se dostal! —

Odpolední listy přinesly zprávu, že baron z Adlersfeldu na rychlo přijel z Paříže do Monaka, aby při vyšetřování byl přítomen. Pohřešuje prý ze svých účetních knih listiny obsahu velmi důležitého, na nichž mu záleží více, nežli na defraudovaných penězích.

— Naposled — zvolal P. Beneš — dostane se mi po mnohých letech cti, setkat se osobně s p. baronem. Může být ujištěn, že listiny ty jsou v rukou co nejlepších, v rukou jeho sestry, jež jako anděl míru používá jmění po všem světě uloupeného ke skutkům křesťanského milosrdenství. Ona snaží se, pokud na ní jest, prováděti restituci jmění nespravedlivě nabytého chudině. Nyní teprv chápu dobře její ušlechtilou mysl. Jsouc zasvěcena do rodinných tajemství, nemohla nalézati sebe menší záliby v báječném bohatství a v přepychu z něho.

Samým teprve večerem vrátil se Jakub z Nizzy a přinesl mnoho pikantních novin. Sympatie všech lidí nesly se k defraudantovi, jehož chytrost všickni obdivovali.

— Co prý mu před soudem udělají, když svého bývalého pána má ve své moci. Bude prý to zajímavý případ soudní, při němž role zloděje a okradeného budou vyměněny. Okradený bude prý pěkně musiti prositi zloděje, aby se na něho zlehčoval, a aby mu alespoň milostivě vrátil listiny, v nichž čest velikých ministrů, ba i korunovaných hlav těžce je kompromitována.

Téhož ještě večera kolovala po městě zpráva, že zástupce jedné velmoci co nejdůrazněji podal protest v Římě proti nepochopitelné liknavosti, rozumějme úplatnosti italské policie, která prý největší defraudanty nechává nejen volně se procházeti, ale s nimi prý i hoduje a pije šampaňské. Na toto hromobití všemohoucího státníka otrásla se spojená Italie mnohem více, nežli kdyby byl Vesuv začal ve svých útrobách se zmítati a spousty lávy vyhazovati. Ihned na to přinášely listy zprávu, že postavení ministra veřejné bezpečnosti je povážlivě otřeseno, že byla svolána ministerská rada, k níž prý ani ministr ten nebyl pozván. Všemohoucí ministr oné velmoci prý vyslal zvláštního kurýra do Říma ku králi a výsledek všeho byl, že nešťastný ministr byl bez královny milosti propuštěn.

Baron z Adlersfeldu přijel expresním vlakem do Monaka a z nádraží rovnou cestou jel ku knížeti a hned od knížete na policejní řiditelství, kdež poručil si, aby k defraudantovi byl veden.

Celé Monako bylo u velikém vzrušení.

Když defraudant barona z Adlersfeldu před sebou spatřil a do jeho zlověstné tváře pohlédl, zachvěl se bezděčně. Měl pocit, jakoby byl k němu vkročil kať. Pozvedl se a snažil se dáti na jevo zmužilost, ale nohy se mu chvěly.

— Kde máš ty listiny? — byla první slova barona z Adlersfeldu, jichž dojem sesílil malým revolverem v pravé ruce.

— Nemám jich více, — odpovětil Wolf hlasem zajikavým.

— Nevylhávej se marně, — pravil na to Adlersfeld hlasem tlumeným. — Jsi úplně v mých rukou. Zastřelím-li tě tu jako psa, nikdo po tobě nevzdychne. Měj si celý lup, ale vydej listiny, chceš-li odtud zdrav vyjít. Život i lup ti daruji, ale listiny mi vydáš. Je to mé poslední slovo. Pět minut ti dávám na rozmýšlenou.

Wolf cítil dobře, že Adlersfeld nehrozí na prázdno.

— Listiny ty vydal jsem tomu, jemuž jste nejvíce ublížil, tomu, jenž má právo vás nejvíce nenávidět, — odpovětil Wolf.

— Dáble! — zasípěl Adlersfeld míře na něho revolverem. — Nepřátel a závistníků mám po světě mnoho, pověz, kterému, povídej rychle, pět minut již dochází.

— Tentýž je zde, — odpovětil Wolf.

— Zde, zde? — tázal se Adlersfeld kvapně, — nuže povídej a nemuč mne déle.

Nyní zase defraudant nabýval jakési převahy nad Adlersfeldem.

— Sešel jsem se s ním zde náhodou, — vypravoval — a protože jsem se cítil detektivy pronásledovaným, podstrčil jsem mu ty listiny. Nyní jste v moci jeho.

— V čí moci, v čí? — nutkal ho Adlersfeld.

— Jste v moci faráře z Černodola.

Ruce Adlersfeldovi klesly.

— Jako vyzradil Grömeka, tak může dnes vyzraditi i vás.

— V rukou toho jesuity! — zasípěl znova Adlersfeld. — Pokoření většího se mi dostati nemohlo.

— Mluvte s ním, pane barone.

— Jakého pak mluvení! — odvětil pohrdavě Adlersfeld. — Dám ho zatknouti, dám jeho byt prohlédati — s tím si já dovedu poraditi.

Večerní listy téhož dne přinesly zprávu, že s defraudantem byl v důvěrných stycích kterýsi »knězour« z Čech, což prý vysvětluje z toho, že defraudant byl s ním viděn v herně a že spolu rozmlouvali v cizím idiomu.

A druhého dne již věděly jiné listy, že kněz ten je jesuitou, a jelikož řád jesuitů všemožně přičiňuje se, aby trojspolek byl zrušen, že snaží se postavení známého všemohoucího státníka podrýti.

A tak ubohý černodolský farář bezděčně stal se po druhé již ohrožovatelem evropského míru.

A byl skutečně téhož ještě dne zatčen a do jakés díry ve vězení zavlečen. Při výslechu pověděl svědomitě všecko, jak se s Wolfem seznámil a komu byl ty listiny zaslal.

Kobka, do níž ho uvrhli, byla jakýmsi podzemním sklepením, pod jehož okénky dunělo moře. Byla to studená díra, jejíž okénka nebyla zasklená a jimiž vanul ostrý noční průvan, který v Itálii je velmi chladný. P. Beneš byl všecek vyjeven při svém náhlém brutálním zatčení. Chovala-li se italská policie při zatčení Wolfa zdvořile, tím bezohledněji chovala se k jeho domnělému spoluvinníku — knězi. Na něm snažila se ukázati všecku svou brutální horlivost, kterouž netroufala si na jevo

dáti na Wolfovi, jehož dukáty chrastěly jí ještě v kapse. Ubohý kněz byl od biřiců k výsledku do různých kancelářů postrkován a naposled do nejchladnější díry, jakési staré pevnostní zdi, uvržen bez náležitého opatření prádlem a oděvem. Věci jeho byly na policejní ředitelství odneseny. Hrozná byla jeho první noc ve vyšetřovací vazbě. Horlivý Jakub ovšem nemeškal o zatčení P. Beneše knížeti podati zprávu s prosbou, aby se zasadil o zakročení konsula prostřednictvím zahraničního ministerstva.

Ráno po první strašné noci, ve chladném žaláři na studených kamenech strávené, byl P. Beneš zachvácen horečkou. Nesmírné rozechvění a studený průvan dodaly mu. Během téhož dne došel od knížete telegram na policejní úřad, v němž stvrzoval, že pohřešované listiny jsou v rukou kněžny a že oba knížecí manželé vydali se na cestu do Itálie k vysvobození kněze z vyšetřovací vazby. Ale teprve dne třetího ráno dorazili do Monaka, kdež zastali P. Beneše již umírajícího. Byl sice přenesen do nemocnice, ale téhož dne ještě byl svátostmi nemocných zaopatřen. Shledání se s knížecími manžely poskytlo mu sice útěchu, nikoliv ale pozdravení.

— Stal se obětí své šlechtnosti, — lkala kněžna, — chtěl do rukou mi vydati bratra, aby docílil smíření. To byla jeho nejsladší msta na mém bratru, jenž mu tolik ublížil.

Trapné bylo shledání se kněžny s bratrem, který netroufal si sestře do očí pohlédnouti.

— Zanech všech omluv, — pravila k němu tonouc všeka v slzách, — pojď a vypros si od-

puštění od srdce nejslechetnějšího, jaké kdy pod rouchem katolického kněze bilo.

P. Beneš zesnul klidně s úsměvem světce. Jeho pravá ruka jako k požehnání spočala na hlavě kněžny, jež u lože klečíc přijala poslední jeho vzdech.

— My sami jsme ho sem poslali smrti v ústřety, — lkala kněžna. — Kdož se toho kdy nadál. Kterak se s ním ukážeme před jeho osadníky!

Kapitola patnáctá a poslední.

Zemřel a přece žije. Vzkříšení.

Minulo léto a vládu nastoupil podzim se svými nevlídnými větry, jež neúprosně rvaly se stromu nažloutlé listy. Nadešel den Všech Svatých — předvečer Dušiček. Na tentýž den ráno měl býti P. Beneš v Černodole pohřben.

Kníže zároveň v Praze objednal vysoký žulový kříž, jenž zvěčnělému byl spolu v čelo hrobu postaven.

Nejen s kostelní věže, ale i se všech černodolských domů vlály černé prapory. A největší prapory vlály s továren, jež odpočívaly v němém smutku. Na jedenáctou hodinu raní byl ustanoven pohřeb P. Beneše, za kterýmž účelem konaly se po celém Černodole přípravy. Z některých domů již vybíhaly družičky v bělostných šatečkách na zvědy do druhých domů, jsou-li tam již s přípravami hotovi. V tomto chvatu a spěchu málo kdo si povšimnul cestujícího s nevelikou brašnou v ruce, jenž po silnici kráčel k Černodolu, opíraje

se o deštník. Měl na sobě zánovní svrchník, na hlavě malý klobouk. V tvářích byl bledý, ačkoliv ne hubený. Byl oholen, ale již asi týden neholen, protože měl bradu a rty posety strniškem nazrzlých vousů. Vzezření tváří bylo jaksi ustaralé, ačkoliv dle pohledu mohl čítati teprve několik let přes třicet. Blíže se pozvolným krokem ku přádelně, ohlížel se, jako stranou k dělnickým bytům, jako by někoho hledal. Pojednou stanul blízko bytu mistra Hájka. V pravo od silnice byly byty a v levo od ní vystupovala srázná mez nahoru k lesu. A na mezi té cestující zasednul. Zdál se býti unaven. Z meze bylo dobře viděti do oken protějších bytů, vroubených zahrádkami, v nichž dokvétaly poslední jirinky. Divoké víno, rostoucí kolem plotu, vadlo a řídlo též a nepřekáželo již rozhledu i do zahrádky.

Na jeden byt zvlášť byly upřeny zraky cestujícího, v němž čtenář snadno poznává Tvrdého, propuštěného právě ze žaláře. Co jej přivábilo z Pankráce až sem?

Řekněme to prostě: Msta.

Zlé pudy v něm neochladly ani v žaláři, vášně nevyhasly.

— Nechci se více plahočiti světem, — pravil k sobě, — jenž pro mne nemá ani práce, ani chleba. Propuštěný trestník aby hned rovnou cestou skočil do Vltavy. Já o sebe mám postaráno, ale dříve postarám se ještě o někoho zde. Tenhle se o to další postará. —

Po těch slovech povytáhl z kapsy u kabátu revolver, jež ale ihned pečlivě ukryl.

Z rozjímání tohoto byl vyrušen zvonivým hláskem dítěte.

--- Babičko, půjdeme již brzy k mamince? — a roztomilá kučeravá hlavinka chlapce asi šestiletého objevila se v okně.

— Toť můj František! — zvolal v duchu Tvrdý, natahuje při tom krk, aby dítě lépe viděl. — Chtějí jíti k mamince, bezpochyby na hřbitov. Vždyť je zítra dušiček. — Jak ten chlapec krásně vyrost'! —

Tvrdému při pohledu na chlapce srdce mocně zabušilo. — A kde pak asi je Liduška? —

— Podívejte se, babičko, — zazvonil dívčím hlas ze sínky, — já si utrhnu jiřinku a dám si ji semhle na prsa. —

A sotva to dořekla, již ze sínky do zahrádky vyskočila dívenka asi desítiletá v bělostných družčkových šatečkách.

Tvrdým to z meze vymrštilo.

Dívka vybrala si polorozkvetlou jiřinku a zastrčila si na prsa.

— Vidíte, to se budu mamince líbiti? — volala do sínky, z níž vykročila stařenka.

Pořád mluví o mamince, — pravil k sobě Tvrdý, — jako by mrtvá z hrobu na ně se dívala. To je již ta dětská pověra. Po smrti je po všem. Ale hezké jsou ty děti! Kterak bych je rád objal! — Jsou dobře vedeny. Z čeho pak žijí a kdo je živí, kdo jim koupil ty šaty, když nemají ani otce, ani matky? — —

V tom z většího bytu, hned vedle, vynořila se statná postava Hájka.

— Jste již připraveny? — otázal se — Boženka je již hotova, ona vás vezme s sebou.

Při pohledu na Hájka tvář Tvrdého se zachmuřila. Bezděčně přitiskl ruku ku kapse.

— Tu jsem, -- ozval se ženský hlas z druhého bytu a v okamžiku na to vyšla z bytu v černých šatech mladá, roztomile urostlá Boženka, Hájkova manželka.

— Nu, jak se ti líbím? — tázala se, zavěsíc se muži kolem šíje.

— Ty jsi vždycky hezká — odpovídal muž, tiskna ji k sobě.

— Ale teď již nechme všeho mazlení a pospěšme nahoru.

— Jste-li pak již hotovy? — volal vedle do bytu na děti Tvrdého.

— Ano, již čekáme, — odpovídala jejich babička.

— Františku a Liduško, honem běžte k panu poručníku — —

— Hájek že je poručníkem mých dětí? — pravil Tvrdý k sobě — a ta mladá vedle je bezpochyby jeho žena. — — Hájek tedy stará se o mé děti.

V malé chvíli na to Hájek s manželkou a oběma dětmi Tvrdého pospíchali nahoru k Černodolu a Tvrdý — kradl se za nimi.

— Maminka z vás bude mít radost! — hovořila Boženka k dětem, dívajíc se na ně, jak jim to slušelo.

Mezitím na náměstí Černodola byl již nepřehledný průvod seřaděn. Zvony jaly se smutečně hlaholiti. Černođol podobal se v té chvíli pohádkovému městu, černým suknem zahalenému.

V čelo průvodu postavilo se z kostela mnoho kněží v pluvíálech. Kníže s chotí kráčel za rakví v čele truchlících dělníků ku hřbitovu, kterýž lidem byl již skoro naplněn.

Blízko velikého kříže uprostřed stál kříž menší z vyleštěné žuly a na něm byl nápis:

P. Beneš.

* 18.. † 18..

Zemřel, žije!

Když kněží s průvodem u kříže stanuli, měl podle programu nástupce P. Augustin míti krátkou řeč k uctění památky svého předchůdce. Když se na stupni pod velikým křížem obrátil k lidu, aby započal mluvit, proud slz vyřinul se mu z očí

— Nejsem s to promluvit slova — jal se štkáti — a celé shromáždění plakalo a štkalo s ním.

Taková byla řeč při pohřbu P. Beneše.

Najednou ale ozval se na hřbitově hrozný výkřik — jako člověka náhle vyděšeného. Zraky všech obracely se k místu hned vedle u pomníku, kdež na jednom hrobě, aby lépe viděla, stála žena Tvrdého s oběma dětmi. A hned pod ní ležel Tvrdý takměř bez sebe.

Laskavý čtenář vysvětlí si příčinu výkřiku Tvrdého, nevěřícího ve vzkříšení z mrtvých. Byl stále v domněnku, že žena jeho je mrtva.

A nyní ji před sebou spatřil, ženu svou vzkříšenou. Zdaž i on vzkřísí se k novému životu?

A veškeren lid ze hřbitova odcházel v pevném přesvědčení, že na hrobě P. Beneše stal se zázrak.

Byl to zázrak vítězího milosrdenství.

OBSAH.

	Strana
Úvod.	
Kapitola první seznamuje čtenáře ihned s hrdinou románu	4
Kapitola druhá. Vypisují se všelijaké překážky . . .	10
Kapitola třetí. Další překážky při odjezdu a příjezdu .	13
Kapitola čtvrtá. Ženiální kousek Franty	17
Kapitola pátá. Jako po Pražích	22
Kapitola šestá. To je něco jinšího	28
Kapitola sedmá. Náš hrdina věnuje se archiválním studiím a co při tom sledal	34
Kapitola osmá. Ponejprv v novinách	40
Kapitola devátá dokazuje, že mnohá panímáma má se lépe, nežli milostpaní	56
Kapitola desátá vypravuje o velikém podivení v Černodole	71
Kapitola jedenáctá. Našemu hrdinovi čtou se levity .	84
Kapitola dvanáctá. Nové nesnáze	91
Kapitola třináctá. Installace	105
Kapitola čtrnáctá. Přípitky, při nichž se něco rozlilo	110

K n i h a d r u h á.

Kněz a lid.

Kapitola šestnáctá, v níž čtenář se doví, že časem i půda, na níž stojí kostel, pod nohama se kolísá .	123
Kapitola sedmnáctá. Veliké nedorozumění mezi Cikánem a Chrtem	129
Kapitola osmnáctá. Nová, na pohled sice nepatrná, ale velmi důležitá známost	140

	Strana
Kapitola devatenáctá. V doupěti draka. Nové nesnáze Chrta	149
Kapitola dvacátá. Co Chrt pohřešoval více nežli zuby	175
Kapitola dvacátá první. Po rozbitých oknech vystupují na jeviště okénka	187
Kapitola dvacátá druhá. Dokazuje se, že drzé čelo ne- bývá vždy lepší, nežli poplužní dvůr	202
Kapitola dvacátá třetí. Cikán na řetěze a Chrt v nových nesnázích	210
Kapitola dvacátá čtvrtá. Založení Raiffeisenovky	233
Kapitola dvacátá pátá. Náš hrdina rozvinuje před svým hostem svůj hospodářský program budoucnosti za zvuků dámské kapely	243
Kapitola dvacátá šestá. Dr. Oprátka u velikém rozčilení	252
Kapitola dvacátá sedmá. Pod Novoměstskou věží	267
Kapitola dvacátá osmá. „S Pánem Bohem!“	295
Kapitola dvacátá devátá. Missie	359

K n i h a t ř e t í.

Nepřítel člověk.

Kapitola třicátá. Krkavci v černodolském lese	369
Kapitola třicátá první. Horečka nejnebezpečnější	384
Kapitola třicátá druhá. Cikán opět zasahuje do běhu událostí	402
Kapitola třicátá třetí. Farář dostal kaplana	415
Kapitola třicátá čtvrtá. Dopisy	428
Kapitola třicátá pátá. Katastrofa	438
Kapitola třicátá šestá. Následky katastrofy	451
Kapitola třicátá sedmá. Nový geniální kousek Franty	462
Kapitola třicátá osmá. Nové hromobití. Chrt opět vy- stupuje z propadliště	478
Kapitola třicátá devátá a poslední. Resignace. Pokušitel. Návrat ztraceného syna. Před porotou. Moderní Aman. Veliká sláva	487

Díl druhý.

Kapitola první. Po pěti letech	519
Kapitola druhá. Zaopatřování s překážkami	524
Kapitola třetí. Kukátko sv. Petra	543

	Strana
Kapitola čtvrtá. Jidáš	552
Kapitola pátá. Dílo křesťanského milosrdenství . .	562
Kapitola šestá. Ženiální Franta opět zasahuje do běhu událostí	571
Kapitola sedmá. Černá hodinka	584
Kapitola osmá. Kombinovaný útok	605
Kapitola devátá. Na honbě za defraudantem . . .	613
Kapitola desátá. Valný sjezd hospodářů v Černodole .	629
Kapitola jedenáctá. Vítězíci milosrdenství	637
Kapitola dvanáctá. Černodolský farář ve zmenšeném vydání	644
Kapitola třináctá. P. Augustin poukazuje na původ otázky kaplanské	661
Kapitola čtrnáctá. V Itálii	688
Kapitola patnáctá a poslední. Zemřel a přece žije. Vzkříšení	709
